

DORIN ȘTEF

**Dicționar etimologic al localităților
din județul Maramureș**

**Ediția a II-a
(revăzută și adăugită)**

DORIN ȘTEF

**Dicționar etimologic al localităților
din județul Maramureș**

Ediția a II-a
(revăzută și adăugită)

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Ștef, Dorin

Dicționar etimologic al localităților din județul Maramureș / Dorin Ștef. - Ed. a 2-a, rev. și adăug.. - Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2023

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-606-17-2127-6

811.135.1

913

© **Dorin Ștef, 2023**

Foto copertă: Sigiliul orașului Baia Mare, sec. al XIV-lea (Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș)

Coperta: Roxana Ardelean

Redactor: Marius Mureșan

Tipografia Surorilor Lauretane

Str. Inocențiu Micu Klein, nr. 23

Baia Mare, 430151

Maramureș, România

Tel. 0262-219.375

E-mail: surorile.lauretane@yahoo.it

Casa Cărții de Știință

B-dul Eroilor, nr. 6-8

Cluj-Napoca, 400129

Tel.: 0264-431920

www.casacartii.ro

E-mail: editura@casacartii.ro

Cuvânt înainte

Convulsiile istorice au lăsat urme adânci pe obrazul localităților maramureșene. În mod firesc, fiecare administrație străină și fiecare grup de etnici minoritari (în speță: maghiari, germani și ucraineni) au exercitat o oarecare influență asupra faptelor de limbă a populației majoritare, implicit asupra oiconimelor, adică asupra numelor localităților. Straturile lingvistice succesive, așezate peste denumirea veche (în multe cazuri, anterioară secolului al XIV-lea), au generat, uneori, transformări care fac neinteligibile numele unor localități, indiferent de limba la care ne raportăm. Acest aspect l-a determinat pe autorul lucrării *Istoria Maramureșului* (1940) să afirme că, unele sate, au o “numire fără niciun înțeles”; și să adauge pe lista unor posibile explicații, în afară de cele deja amintite, unele intervenții ale redactorilor diplomelor maramureșene, “călugări ai Conventului Leles, slovaci maghiarizați”¹.

Dar explicațiile nu se opresc aici. Indiferent că vorbim despre călugării la care face referire Alexandru Filipașcu sau despre alți scribi ai cancelariilor maghiare, în secolele XIV-XV a avut loc un proces sistematic de traducere a denumirilor vechi românești în limba noilor stăpânitori. Este cazul localităților: Ardușat (top. rom. **Gura pădurii* → magh. *Erdődszád*), Ariniș (top. rom. **După arini / Ariniș* → magh. *Egerhát*), Berchezoia (rom. *Valea Berchez* → magh. *Berkespatak*), Breb (rom. *Valea Brebilor* → magh. *Hodpatak*), Buciumi (rom. *Bucium* → magh. *Törökfalú*), Cărpiniș (top. rom. **În Cărpiniș* → magh. *Gyertyános*), Câmpulung la Tisa (rom. *Câmpulung* → magh. *Hosszúmező*), Cornești (rom. *Cornești* → magh. *Somosfalva*), Fântânele (top. rom. *Poiana Porcului* → magh. *Disznópatak*), Groși (rom. *Groși* → magh. *Tökés*), Larga (rom. *Larga* → magh. *Tágfalva*), Mesteacăn (rom. *Mesteacăn* → magh. [Kis] *Nyires*), Satulung (rom. **Satulung* → magh. *Hosszufalva*), Slătioara (rom. Slatina, Valea Sărată → magh. *Soospathaka*), Șieu (rom. **Râul Sărat* → magh. *Sajó*), Șomcuta Mare (top. rom. **Fântâna Cornului* → magh. *Somkut*), Tisa (top. rom. **Malul Roșu* → magh. *Veresmart*), Valea Neagră (rom. *Valea Neagră* → magh. *Fekethewpathak*) etc. Doar o mică parte dintre oiconime și-a păstrat denumirea curat românească (Aspra, Baba, Glod, Groape, Leordina, Plopiș, Rogoz, Rușor etc.).

Ulterior, după schimbarea administrației și a regimului politic, autoritățile românești au procedat, în unele cazuri, la o simplă adaptare fonetică după varianta utilizată de administrația maghiară: Ardușat (după magh. *Erdődszád*), Berința (după magh. *Berencze*), Chechiș (după magh. *Kékes*), Cheliința (după

¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 73.

magh. *Kelenche*), Coaș (după magh. *Kovás*), Coltău (după magh. *Koltó*), Curtuiuș (după magh. *Körtvélyes*), Fersig (după magh. *Fejerszek*), Hideaga (după magh. *Hideg*), Ilba (după magh. *Iloba*), Mânău (după magh. *Monó*), Mireș (după magh. *Nyires*), Sarasău (după magh. *Szarvaszó*), Sălsig (după magh. *Széltség*), Sighet (după magh. *Szigeth*), Șieu (după magh. *Sajó*), Șomcuta (după magh. *Somkut*), Tămaia (după magh. *Tomány*), Teceu (după magh. *Técső*), Tulgheș (după magh. *Tölgyes*), Urmeniș (după magh. *Örményes*) etc. Toate aceste oiconime, deși fac parte din categoria toponimelor românești, nu au nici un înțeles în limba română. În aceste condiții, nici nu e de mirare că unele sate din Maramureș au o numire care cu greu poate fi descifrată chiar și în urma unor operații arheologice în plan lingvistic.

Pe parcursul secolului al XX-lea am asistat, totuși, la mai multe etape de corecție a oiconimelor. Procesul a constat, preponderant, în redenumirea unor localități: Baia de Sus (*Felső Bánya*, în magh.) a devenit Baia Sprie; Baia Lăpuș a devenit Băița; Cuhea > Bogdan Vodă; Satul Nou Românesc (*Oláh-Ujfalu*) > Buzești; Mesteacăn-Sălaj > Ciuta; Poiana Porcului (*Disznópataka*) > Fântânele; Ferneziul de Sus (*Felső-Fernezely*) > Firiza; Bloaja > Izvoarele; Crăcești > Mara; Mănăștiur > Merișor; Poiana Rusului > Poienile de sub Munte; Mașca > Răzoare; Virișmort (*Veresmart*) > Tisa; Vadul Lupului > Vadul Izei; Gaura > Valea Chioarului etc. Rareori o localitate și-a păstrat denumirea inițială pe tot parcursul istoriei, până în zilele noastre.

Demersul unei lucrări precum cea de față se justifică și dintr-o altă perspectivă: tabloul etimologic a unui oiconim este compus dintr-un set de informații relevante; analiza acestora ne oferă date prețioase despre istoria acelei așezări. Așa de pildă:

- Putem deduce care a fost denumirea veche, anterioară celei consemnate în documentele oficiale, pornind de la prezumția că autoritățile maghiare au recurs, în majoritatea cazurilor, la o traducere a denumirilor autohtone, multe dintre ele fiind microtoponime locale: denumirea veche a satului Fărcașa a fost, probabil, **Valea Lupului*, dat fiind faptul că primele atestări documentare au consemnat varianta magh. *Farkasaszó*; localitatea Șieu se numea, înainte de 1373, **Râul Sărat*, tradus în limba maghiară prin *Sajó*; satul Tisa purta, înainte de 1374, numele de **Malul Roșu*, știind că autoritățile maghiare au notat localitatea cu numele de *Veresmart*;

- Putem afla numele întemeietorilor, a unor stăpânitori vremelnici ai satului sau numele unor personaje care au jucat un rol important în istoria comunității. Din prima categorie face parte: Bud, întemeietorul satului Budești; Bârsan (Bârsana), Costea (Costeni), Crăciun (Crăciunești), Cupșa (Cupșeni), Dan (Dănești), Duruș (Durușa), Hotea (Hoteni), Mogoș (Mogoșești), Moise (Moisei), Petru (Peteritea) etc. Despre personajele din a doua categorie nu avem certitudinea pe deplin că sunt eponimi: *Basa* putea să fie un cneaz local, întemeietor sau proprietar al satului Băsești; despre *Borș* nu știm dacă a fost

întemeietorul satului Borșa sau un voievod local din perioada medievală; *Bun*, *Bunea* putea să fie întemeietorul localității Boiu Mare, proprietarul satului sau un cneaz local; la fel putem afirma și despre Corui (Coruia), Culce(r) (Culcea), Albu (Ferești), Frânc(u) (Frâncenii Boiului), Giula (Giulești), Stoica (Stoiceni), Vasile (Șișești), Tămaș (Tămășești), Ungur, Buda (Ungureni) etc. Aceiași precauție a manifestat-o și Radu Popa: "Nu avem nici o dovadă că, în Maramureș, toponimicile de localități provenind din onomastice ar avea legătură cu «întemeietorii» satelor"². Două exemple: Dragomirești (numit inițial Mestecăniș) și Giulești (se știe că satul a fost întărit, anterior, tatălui lui Giulea, Dragoș).

- O astfel de analiză ne mai arată cum a evoluat numele localității în funcție de unele evenimente istorice majore (reformele administrative, schimbarea regimului politic, revoluții, războaie etc.). Astfel, din atestările documentare aflăm că, mai demult, localitatea *Arduzel* se numea *Ardud*, *Ardudul Mic*, *Ardudul Sălajului*, *Ardud pe Someș*; *Arieșul de Câmp* a mai purtat numele de *Arieșul de Jos* și *Someș*; alte evoluții ale numelor unor localități: *Bun*, *Bunu Mare*, *Boiu*, *Prislopul Mare*, *Boiul Mare*; *Satul Nou Românesc*, *Satul Nou de pe Someș*, *Buzești*; *Capela Neagră*, *Satul Cerna*, *Cernești*; *Baia Chiuz*, *Baia Mică*, *Chiuzbaia*; *Balconea*, *Satul lui Balc*, *Baifalu*, *Dănești*; *Valea Porcului*, *Poiana*, *Poiana Porcului*, *Fântânele*; *Câmpul Popii*, *Petrești*, *Peteritea*; *Subcetate*, *Zinir*, *Seini*; *Lăpuș*, *Lăpușul lui Iosif*, *Lăpușul Unguresc*, *Târgul Lăpușului*, *Târgu-Lăpuș* etc.

- Cercetând tradiția și legendele locale aflăm unele indicii despre modul cum s-au format localitățile. Din analiza evoluției numelui, raportat la numele localităților limitrofe și anul atestărilor documentare, putem deduce dacă unele așezări s-au format prin fenomenul numit *roirea populației*. Aici se încadrează: *Arieșul de Pădure* (presupunem că ar putea fi vorba despre roirea unor familii din *Arieșul de Câmp*), *Berchezoaia* (→ *Berchez*), *Brebeni* (→ *Breb*), *Poiana Botizii* (→ *Botiza*), *Orțița* (→ *Oarța de Jos / de Sus*) etc.

- Sufixele colective (*-ești*, *-eni*, *-i*) ne indică stratul lingvistic corespunzător; iar prezența sufixului *-a* în cazul oiconimelor cu etimon antroponimic, ne arată faptul că n.fam. invocat (de exemplu, numele satului *Coruia* derivă din n.fam. *Corui* + suf. *-a*) nu a fost întemeietorul și poate nici măcar un stăpân oarecare al satului, dat fiind faptul că sufixul ne sugerează prezența unui microtoponim (cum ar fi, **Dealul lui Corui*), locație unde s-a constituit vatra inițială a satului. Alte spețe identice: *Berința*, *Drăghia*, *Durușa*, *Fărcașa*, *Lăschia*, *Leordina*, *Rozavlea*, *Tămaia* etc.

Structura lucrării. În prima parte a lucrării am realizat o descriere a cadrului general specific județului Maramureș. O atenție deosebită am acordat etimologiei toponimului *Maramureș*.

Partea a doua a lucrării tratează cele 247 de localități cu rang de sat, comună și oraș din județul Maramureș. Fișa analitică a fiecărui articol cuprinde,

² R. Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Editura Academiei, 1970, p. 21.

după caz: rangul, zona și localizarea, numele localităților componente (în cazul orașelor și comunelor), stema și sigiliul localității, prima atestare documentară a localității, note și mărturii istorice, populația la ultimul recensământ (sau evoluția demografică), numărul de gospodării, etnii, culte, dialectul populației majoritare, numele comun al locuitorilor, porecla comunitară, numele de familie derivate din numele localității, numele de familie frecvente în localitate, personalități locale, cetățeni de onoare, instituții (primării, biserici, așezăminte monahale, instituții religioase, biblioteci, spitale, cabinete medicale, farmacii, unități de învățământ), resurse naturale, arii protejate, peșteri, monumente de arheologie și istorice, precizarea rangului de microstațiune balneară sezonieră (de interes local), obiective turistice, manifestări tradiționale locale.

În ceea ce privește originea numelui localității, au fost analizate: denumirile atestate, evoluția numelui localității, denumirea uzuală în prezent, numele vechi utilizat de localnici, soluțiile etimologice, legende și tradiții (privind întemeierea așezării), localitățile cu nume identice sau asemănătoare, evoluția etimologică și etimologia pe scurt.

Tragem nădejdea că am identificat și am consemnat majoritatea ipotezelor referitoare la soluțiile etimologice, deși un tratament exhaustiv a acestor teme e dificil de întreprins. Soluția agreată de noi (pe care o considerăm logică și pertinentă) este cea indicată în secțiunea *Evoluția etimologică*.

Considerăm că discuția rămâne deschisă în cazul unor oiconime, unde soluțiile propuse, raportate la informațiile de care dispunem în prezent, nu sunt satisfăcătoare. Și ne referim aici la: Asuaj, Bozânta, Cavnic, Chelița, Coltău, Cufoaia, Ilba, Inău, Libotin, Rodina, Rohia, Rona, Săpânța și Vărai.

Bibliografie nemenționată. Pentru documentarea secțiunii *Descrierea localității*, au fost utilizate diverse surse bibliografice, nemenționate în lucrare datorită caracterului repetitiv. Astfel:

- pentru descrierea stemelor localităților, am utilizat cu sursă bibliografică *Monitorul Oficial al României / Hotărâri de Guvern* (1998-2021);

- descrierea sigiliilor: Oszöczki, K., *Sigiliile târgurilor și satelor din comitatul Satu Mare, în secolele XVI-XIX*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, IX-X, 1992-1993, p. 107-119; Oszöczki, K., *Sigiliile folosite de autoritățile administrative comitatense și orașele de pe teritoriul fostului comitat Satu Mare (sec. XIV-XVIII)*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, 1981-1992, p. 184-201;

- note și mărturii istorice: I. Dermer, I. Marin, *Maramureșul Românesc. Studiu de geografie*, București, Cartea Românească, 1935; N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, în *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, vol II, București, Editura Minerva, 1977;

- populația, numărul de gospodării, etnii, culte: Institutul Național de Statistică / Datele oficiale ale recensământului din 2011 (rezultatele oficiale finale ale recensământului din 2022 nu au fost date publicității până la data publicării acestei ediții);

- dialectul populației majoritare, numele comun al locuitorilor, porecla comunitară: Dorin Ștef, *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2015;

- numele de familie derivate din numele localității, numele de familie frecvente în localitate: *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Editura Universității de Nord, 2007;

- personalități locale: *100 de personalități care au făcut istorie*, editată de Biblioteca Județeană *Petre Dulfu* Baia Mare și Academia Română, Centrul de Cercetare și Documentare Baia Mare, 2018; *Autori maramureșeni. Dicționar bibliografic*, Baia Mare, Editura Umbria, 2000; monografiile locale;

- biserici, așezăminte monahale, instituții religioase: informații puse la dispoziție de reprezentanții Bisericii Ortodoxe, a Bisericii Greco-Catolice, a Bisericii Penticostale;

- biblioteci: Biblioteca Națională a României / Portalul Casidro – catalogul structurilor infodocumentare a României;

- unități de învățământ: Inspectoratul Școlar Județean Maramureș / Rețeaua școlară la nivelul județului Maramureș (octombrie 2021);

- izvoare de apă minerală, localități cu rang de microstațiune balneară sezonieră, de interes local: I. Nădișan, V. Bologa, *Surse hidrominerale și stațiuni balneare din Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2012;

- arii protejate: Legea nr. 5 din 6 martie 2000 privind Planul de amenajare a teritoriului național, secțiunea Arii protejate;

- peșteri, grote, cavități, mine: Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2011; informații furnizate de Clubul de speologie “Montana” Baia Mare;

- monumente de arheologie și istorice: *Lista monumentelor istorice din România*, anexă la Ordinul ministrului culturii nr. 2.828/2015, publicat în Monitorul Oficial al României Partea I, Nr. 113 bis, din 15.02.2016;

- manifestări tradiționale locale: informații furnizate de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș;

- prima atestare documentară a localităților, denumiri (atestare documentar) de-a lungul timpului: Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, 2 volume, București, Editura Academiei, 1967-1968;

- localități cu nume identice sau asemănătoare: *Indicatorul localităților din România*, (autori: Ion Iordan, Petre Gastescu, D.I. Oancea), București, Ed. Academiei, 1974;

Articularea oiconimelor. Un subiect controversat în spațiul public se referă la articularea numelor de localități, acolo unde acest lucru este posibil. Reprezentativ în acest sens mi se pare cazul localității Sighetul Marmației.

Așa cum bine se știe, din anul 1968, odată cu intrarea în vigoare a legii reorganizării administrative a României, numele oficial al localității Sighet este Sighetul Marmației (după cum este menționat în Decretul 799 din 1964). Numai

că atât localnicii, cât și autoritățile locale au considerat că forma articulată a oiconimului Sighet, în sintagma *Sighetul Marmației*, era oarecum dificil de pronunțat și mult mai ușor de utilizat ar fi varianta nearticulată, adică *Sighetu Marmației*. Cum însă pe vremea respectivă (în plin regim comunist, autoritar prin excelență) nimeni nu își permitea să modifice numele unei localități fără acordul autorităților centrale, în anul 1973, câțiva intelectuali maramureșeni, “dovedind preocupări pentru problemele de limbă și interes pentru puritatea acesteia, intransigentă în fața unor tendințe izolate de a introduce reforme lingvistice”, decid să-l consulte pe academicianul Iorgu Iordan “asupra modului de scriere a toponimului Sighetul Marmației, cu -l- sau fără -l-”. Evident, răspunsul lui Iordan a fost previzibil: “Sighetul se scrie cu -l- la sfârșitul cuvântului”. (Întâmplarea este relatată de Andrei Latiș în *Monografia Maramureșului și Ținuturilor Sătmărene*, vol. 3, pag. 170, lucrare în manuscris, păstrată la Biblioteca Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, reluând o informație publicată de ziarul local *Pentru socialism*).

Fenomenul de suprimare a articolului hotărât din numele compuse a unor localități nu era unul izolat, din moment ce a fost semnalat și de un alt academician, Alexandru Graur, într-o lucrare publicată în 1972, unde atrăgea atenția asupra faptului că formele nearticulate ale denumirii unor localități folosite de localnici, apoi de autorități, au început să apară și pe inscripțiile locale (vezi cazurile semnalate de Al. Graur, 1972: 25).

Nu știm cât de intransigente au fost organele de partid și de stat în chestiunea respectării regulilor gramaticale impuse de Academia Română; cert este că, după schimbarea regimului politic (în 1989), noile autorități, alese prin vot democratic, au considerat că Iorgu Iordan nu a avut dreptate atunci când a spus că Sighetul (Marmației) “se scrie cu -l- la sfârșitul cuvântului”; ba mai mult, au apreciat că regulile Academiei sunt abuzive și nu corespund cu realitatea din teren. Din acest motiv, toate însemnele oficiale ale localităților au fost modificate peste noapte, înscrisurile, cât și inscripțiile de pe clădirile Primăriilor sau indicatoarele rutiere de la periferia localităților. Cu timpul, noua denumire s-a oficializat și a fost preluată și de autoritățile județene, respectiv centrale.

În momentul de față, toate localitățile din județul Maramureș aflate în această situație folosesc în înscrisuri forma nearticulată: Arieșu de Câmpie, Arieșu de Pădure, Asuaju de Jos, Asuaju de Sus, Bocicoiu Mare, Boiu Mare, Curtuiușu Mare, Curtuiușu Mic, Dealu Corbului, Dealu Mare, Dobricu Lăpușului, Finteușu Mare, Finteușu Mic, Handalu Ilbei, Mireșu Mare, Sighetu Marmației, Suciul de Jos, Suciul de Sus, Teceu Mic, Vadu Izei, Vișeu de Jos, Vișeu de Mijloc, Vișeu de Sus.

Este vorba, invariabil, de cuvinte compuse, unde articolul enclitic al unui substantiv masculin³ (în nominativ sau acuzativ) a fost suprimat ca urmare a procesului de vorbire. A rezultat, în mod firesc, o formă populară, care nu este neapărat și cea corectă din punct de vedere gramatical.

Ediție revăzută. Această lucrare este o ediție revăzută și adăugită a *Dicționarului etimologic al localităților din județul Maramureș* (Editura Ethnologia, Baia Mare, 2016). Pentru alcătuirea ediției a doua am avut în vedere o altă paradigmă, urmărind, în mod preponderent, raportarea informațiilor la timpul prezent, astfel încât cartea să reprezinte o veritabilă “capsulă a timpului”. Însă principala preocupare a fost revizuirea integrală a articolelor care tratează originea denumirii localităților, parcurgând o bibliografie mai bogată. Acolo unde argumentele au favorizat o altă ipoteză, am înlocuit soluția finală.

În legătură cu sursa *V. Frățilă (2016)*, fac precizarea că ea se referă la intervențiile directe pe care prof. Vasile Frățilă, de la Universitatea din Timișoara, le-a avut asupra prezentei lucrări (în fază de manuscris), la prima ediție, din calitatea de consultant științific pe probleme de etimologie, după cum a fost precizat în pagina de gardă. Cu alte cuvinte, această sursă nu vizează o lucrare publicată anterior, conform uzanțelor.

Am revizuit fișa analitică a articolelor, prin adăugarea unor teme suplimentare, în special la secțiunea *Descrierea localității*. Informația cuprinsă în capitolul patru din ediția precedentă (un repertoriu al satelor și cătunelor despre care se presupune că au dispărut ori s-au contopit cu alte localități de-a lungul vremii; în total, 87 de oiconime, cărora li s-a precizat rangul, localizarea și etimologia pe scurt) a fost integrată în corpul prezentei lucrări.

Cu scopul de a conferi textului cursivitate, pentru această ediție am optat în favoarea notelor de subsol.

În ceea ce privește etimologia toponimului *Maramureș*, am alocat un spațiu mult mai generos subiectului, structurând materialul în două capitole: istoria exegetică, respectiv contribuția personală la această temă. Trebuie să menționez că nu am avut o ipoteză inițială pe care am încercat ulterior să o argumentez. Am cercetat subiectul pornind de la atestări documentare și având la bază premise formulate din contribuția înaintașilor. Am încercat să evit premisele false și speculațiile, bazându-mă preponderent pe aspecte ce pot fi probate și dovedite. Nu consider că teoria propusă de mine este cea reală și definitivă. Ea se va adăuga celor ce au fost formulate până acum și celor ce vor fi enunțate de acum înainte. În lipsa unor dovezi și documente istorice care să menționeze în mod ferm acest toponim într-un trecut mai îndepărtat de Evul Mediu, toate ipotezele legate de geneza numelui ținutului vor rămâne în zona terenurilor mișcătoare, fapt care va facilita enunțarea și a altor ipoteze. În cel mai bun caz, specialiștii din domeniul lingvistic vor conveni, la un moment dat,

³ Situația nu se aplică în cazul substantivelor feminine: Baia Mare, Baia-Spie, Bozânta Mare, Bozânta Mică, Șomcuta Mare, Oarța de Jos, Oarța de Sus etc.

să accepte o teorie sau alta pornind de la considerentul că e oarecum logică, contextulă, pertinentă și se bazează, cel puțin indirect, pe izvoare istorice.

*

Lucrarea de față se adaugă altor dicționare de talie județeană sau regională dedicate etimologiei oiconimelor din țara noastră; dar, în egală măsură, se înscrie în seria contribuțiilor la monografia județului Maramureș.

Gârdani, ianuarie 2023

Județul Maramureș

Județul Maramureș este situat în partea de nord-vest a țării. Se învecinează la nord cu Ucraina, la est cu jud. Suceava, la sud cu județele Bistrița-Năsăud și Sălaj, la vest cu jud. Satu Mare. Județul Maramureș face parte din Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest¹. Din punctul de vedere al regiunilor istorice, actualul județ Maramureș include regiunea istorică Maramureș și câteva zone din Transilvania de Nord (Lăpuș, Chioar și jumătate din Codru).

Atestare documentară: Județul Maramureș, în forma și alcătuirea actuală², datează din anul 1968 (prin aplicării Legii nr. 2/16 februarie 1968).

Stema actuală a județului Maramureș a fost aprobată de Guvern³ în anul 1998. Ea se compune dintr-un scut tăiat; în dreapta părții superioare se află un cap de zimbri, natural, având între coarne o stea de aur cu cinci raze, flancat în dreapta de o roză din același metal, iar în stânga, de o semilună de argint, conturnată; în stânga părții superioare este reprezentată o capră neagră stând pe piscul unui munte de argint, care are conturat, în centru, intrarea într-o mină; muntele este flancat de doi brazi naturali; în partea inferioară, pe câmp de azur, se află o biserică din lemn, de aur, văzută dinspre altar, cu acoperiș în două ape, fiecare nivel fiind terminat cu câte o cruce având trei brațe orizontale și a cărei turlă se înalță până la mijlocul câmpului superior. ♦ *Semnificații.* Capul de zimbri, vechi simbol maramureșan, amintește de legenda descălecatului, plecarea lui Dragoș și Bogdan I din Maramureș pentru a forma statul feudal independent Moldova. Roza este blazonul voievodului Bogdan I. Capra neagră și brazii evocă relieful și principalele bogății naturale ale zonei. Intrarea în mină reprezintă bogățiile subsolului a căror exploatare a avut o importantă pondere în economia județului. Biserica din lemn atestă faptul că în acest județ se păstrează cele mai impunătoare construcții de acest fel din țară.

Suprafața totală a județului este de 6.215 kmp (din care 43% o constituie zona de munte; 30% dealuri, podișuri, piemonturi; 27% depresiuni și zonă de câmpie).

¹ Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest a fost creată în baza Legii 151/1998, prin asocierea voluntară a autorităților din județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare și Sălaj.

² Regiunea Maramureș este atestată documentar din anul 1199; zona Lăpuș - din anul 1070; zona Chioar - începutul sec. al XIII-lea.

³ Hotărârea de Guvern nr. 684 din 30 septembrie 1998, anexa 5. Act publicat în Monitorul Oficial nr. 391 din 15 octombrie 1998.

Zona montană este dominată de Carpații Maramureșului și Bucovinei (parte din Carpații Orientali); aceștia sunt alcătuiți din Carpații vulcanici Oaș-Gutâi-Țibleș, respectiv Masivele Rodna, Maramureș, Suhard.

Pădurile însumează 289.179 ha (45,9% din suprafața județului), preponderent fag și molid. Pădurile seculare și virgine de fag din Groșii Țibleșului și Strâmbu-Băiuț se află în patrimoniul UNESCO.

Rețeaua hidrografică este formată din cursurile de apă din bazinul Tisa (râurile Tisa, Vișeu, Ruscova, Vaser, Cislă, Iza, Mara, Cosău și Săpânța), respectiv bazinul Someș (râurile Someș, Lăpuș, Sălaj, Suciul, Căvnic, Săsar, Băița și Firiza); rețeaua de râuri însumează 3.100 km. ♦ Principalele lacuri: Strâmtori-Firiza, Teplița, Lighet, Bodi-Mogoșa, Bodi-Ferneziu, Lacul Albastru, lacurile glaciare din Munții Rodnei și din Munții Maramureșului, complexul lacustru Ocna-Șugatag. ♦ Izvoare de apă minerală, în 56 de localități din județ.

Zone protejate⁴: 35 de zone naturale protejate, Parcul Național Munții Rodnei (rezervație a biosferei), Parcul Natural Munții Maramureșului.

Resurse naturale: zăcăminte de minereuri auro-argintifere, cuprifere, complexe; zăcăminte de mangan, petrol, lignit, roci utile (mică, sare gemă, bentonită, caolină, dalomită etc.), izvoare de apă minerală, rețeaua hidrografică (inclusiv hidroenergetică), teren agricol de luncă, terenuri forestiere. ♦ Teren agricol: 311.177 ha, din care teren arabil 84.009 ha, pășuni 101.022 ha, fânațe 119.762 ha, livezi 6.154 ha, vii 230 ha. ♦ Culturi pomicole: meri (4.390 ha), peri (140 ha), pruni (1.650), cireși și vișini (69 ha), castani, nuci, aluni (139 ha), pepiniere (21 ha).

Structura administrativă: 2 municipii (Baia Mare, Sighetul Marmăției), 11 orașe (Baia-Sprie, Borșa, Căvnic, Dragomirești, Săliște de Sus, Seini, Șomcuta Mare, Tăuții-Măgherauș, Târgu-Lăpuș, Ulmeni, Vișeu de Sus), 63 de comune⁵, 171 de sate. ♦ În județul Maramureș sunt 13 localități urbane însumând o populație de 265.199 locuitori, ceea ce înseamnă un indice de urbanizare de 57,23%.

Populația județului: 478.659 locuitori⁶. ♦ Gospodării: 163.291. ♦ Durata medie a vieții oamenilor (în Maramureș, în 2020): 75 de ani (78 ani – femei;

⁴ Maramureș este al doilea județ din țară cu cea mai mare suprafață a rezervațiilor naturale.

⁵ Localități cu rang de comună: Arduș, Ariniș, Asuajul de Sus, Băița de sub Codru, Băiuț, Băsești, Bârsana, Bicăz, Bistra, Bocicoiul Mare, Bogdan-Vodă, Boiul Mare, Botiza, Budești, Călinești, Câmpulung la Tisa, Cernești, Cicârlău, Coaș, Coltău, Copalnic-Mănăștiur, Coroieni, Cupșeni, Desești, Dumbrăvița, Fărcașa, Gârdani, Giulești, Groși, Groșii Țibleșului, Ieud, Lăpuș, Leordina, Mireșul Mare, Moisei, Oarța de Jos, Ocna-Șugatag, Oncești, Petrova, Poienile Izei, Poienile de sub Munte, Recea, Remetea Chioarului, Remeți, Repede, Rona de Jos, Rona de Sus, Rozavlea, Ruscova, Sarasău, Satulung, Săcălășeni, Săcel, Sălsig, Săpânța, Strâmtura, Suciul de Sus, Șieu, Șișești, Vadul Izei, Valea Chioarului, Vima Mică, Vișeu de Jos.

⁶ Evoluție demografică: 321.287 locuitori (1948), 367.114 locuitori (1956), 427.645 locuitori (1966), 492.860 locuitori (1977), 540.099 locuitori (1992), 510.110 locuitori (2002), 478.659 (2011).

71 ani – bărbați)⁷. ♦ Etnii: 374.488 români, 32.613 maghiari, 30.286 ucraineni, 12.211 romi, 1.054 germani. ♦ Culte: 357.627 ortodocși, 22.761 romano-catolici, 21.836 greco-catolici, 16.541 pentecostali, 16.246 reformați, 5.960 martori ai lui Iehova, 3.451 adventiști, 2.094 bapțiști, 815 creștini după Evanghelie, 477 creștini pe rit vechi, 111 luterani, 70 unitarieni, 58 musulmani, 641 fără religie, 338 atei.

Dialect: În partea de nord a județului se vorbește subdialectul *maramureșean* (unul dintre cele cinci subdialecte ale dialectului dacoromân⁸), iar în partea de sud se vorbește subdialectul *crișean*.

Numele comun al locuitorilor: *maramureșean*, *-ă*, *maramureșeni*, *-e*, / *maramureșeancă*, *maramureșence* (termenul alternativ *moroșan* se folosește exclusiv pentru locuitorii din regiunea Maramureș, nu și pentru cei din Transilvania de nord).

Nume de familie frecvente în județ: Pop (27.660 de persoane cu acest nume de familie), Timiș (6.562), Mureșan (4.961), Roman (4.800), Ardelean (4.723), Mihali (4.709), Moldovan (3.790), Rus (3.730), Danci (3.711), Coman (3.563), Tomoiagă (3.357), Filip (3.195), Covaci (3.079), Varga (3.009), Dunca (2.757), Buda (2.275), Stan (2.199), Vlad (2.029), Bota (2.019), Bud (1.941), Hotea (1.915), Grad (1.907), Chindriș (1.785), Iuga (1.773), Chiș (1.769), Pașca (1.731), Andreica (1.660), Godja (1.659), Codrea (1.574), Sabou (1.536), Rad (1.440), Hojda (1.413), Dragoș (1.365), Ulici (1.357), Chira (1.332), Crișan (1.319), Ungur (1.292), Oros (1.279), Nechita (1.275), Man (1.271), Mariș (1.266), Muntean (1.256), Vancea (1.172), Grigor (1.161), Petrovan (1.134), Deac (1.088), Ilieș (1.071), Rednic (1.028), Popovici (1.009), Simon (1.002)⁹.

Patrimoniul material al județului Maramureș: porțile de lemn; bisericile vechi de lemn, în special cele aflate în Patrimoniul UNESCO; Cimitirul Vesel din Săpânța; ceramica de Săcel; mocănița de pe Vaser; masa moșilor din zona Lăpuș; văltoarele și morile de apă; gospodăriile tradiționale; mănăstirile de la Rohia, Bârsana și Moisei; fusul cu zurgălăi; pecetarul; portul tradițional; bucătăria tradițională; Monumentul Martirilor de la Moisei; Muzeul Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighetul Marmăției etc.

Patrimoniul imaterial al județului Maramureș: lexicul graiului maramureșean (regionalisme și arhaisme); obiceiul *Tânjaua de pe Mara*; obiceiul colindatului; repertoriul colindelor precreeștine; obiceiul *Stărostitul colacului*, din zona Codru (mulțămitura după colindă); obiceiul *Vergelului* (din zona Codru); obiceiul Mărțișorului; obiceiul sfințirii coșurilor cu bucate în cadrul ceremoniei de Înviere, de Paști; obiceiul pastoral *Ruptul Sterpelor* (Măsurileșul laptelui / Sâmbra oilor); Armindenul; obiceiul *Făcliile de Sânzâiene*; șezătorile tradiționale; ceremonialul nupțial tradițional; orațiile de nuntă; obiceiul metehăului; (practica magică) *Mătrăguna*; Fata Pădurii și Omul Noptii, personaje mitologice; Legenda

⁷ Comparativ cu: 74 ani în 2014, 73 ani în 2011, 72 ani în 2006. În regiunea Nord-Vest, în 2020: femei 78 ani, bărbați 71 ani. În România: femei 79 ani, bărbați 71 ani.

⁸ Dialectul dacoromân este alcătuit din subdialectele muntean, moldovean, bănațean, crișean și maramureșean.

⁹ Raportarea s-a făcut la nivelul anului 2007.

uriașilor; Colinda cerbului; (colinda) *O, moarte, ce ți-aș plăti*; (colinda) *La săvârșitu lumii*; Colinda păcurarilor (mitul mioritic); (cântecul) *Mă luai, luai* (mitul Zburătorul); (cântecul) *Când s-o-mpărțit norocu*; Balada lui Pintea.

Turism. Județul Maramureș este una din atracțiile turistice de top din țara noastră. Regiunea este cunoscută pe plan mondial datorită Cimitirului Vessel din Săpânța, Mocăniței de pe Vaser și a bisericilor de lemn incluse în patrimoniul UNESCO. ♦ Domeniul schiabil este alcătuit din părțile de la Cavnic, Baia Sprie (Șuior, Mogoșa) și Borșa.

Etimologia toponimului Maramureș:

I. Istoria exegetică referitoare la etimologia toponimului Maramureș

Preț de aproape un secol și jumătate, cercetători români și străini, filologi și istorici¹⁰, au analizat originea toponimului *Maramureș*, în strădania de a face lumină într-o chestiune ce ține de devenirea istorică a poporului nostru, fie că ne referim la “patria dacilor liberi”, fie la ținutul de baștină a voievozilor ce au întemeiat statul moldav. Unii au făcut-o expeditiv, în câteva fraze sau în note de subsol, enunțând doar ipoteze; alții i-au alocat spații generoase, elaborând adevărate teorii. Istoria exegetică a fost marcată de câteva momente reprezentative.

1.1. Cronica Moldo-Rusă (sec. XVI). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a încetățenit ideea că toponimul *Maramureș* trebuie să fie un termen compus, alcătuit din numele râurilor Mara și Mureș. Argumentul adeptilor acestei teorii este o cronică de secol al XVI-lea, care, în mod eronat, definește *Maramureșul* ca fiind ținutul cuprins “între Mureș și Tisa”. Cronică respectivă reprezintă o scurtă istorie a Moldovei și a ajuns până în zilele noastre ca o anexă a letopisețului rusesc *Voskresenskaia Lietopis*, realizat în secolul al XVII-lea. Textul cronicii a fost tradus în rusește de către compilatorii letopisețului, motiv pentru care s-a numit *Cronica Moldo-Rusă*. Potrivit cercetătorului P.P. Panaitescu¹¹, documentul derivă dintr-o variantă a *Cronicii de la Putna* și a fost redactată probabil în timpul domniei lui Ștefăniță Vodă (1517-1527), ceea ce înseamnă că este anterior letopisețului.

Printre altele, această scriere cuprinde o legendă privind descălecarea “romanilor vechi” în Maramureș, cu prilejul ajutorului dat regelui Ungariei, Vladislav, împotriva tătarilor. Astfel, în acest document se spune că romanii care țineau legea creștină grecescă, după ce i-au învins pe tătari, s-au închinat craiului Vladislav, cerându-i să le ofere un teritoriu în care să se așeze; “iar

¹⁰ O parte dintre ei au fost membri titulari sau membri corespondenți ai Academiei Române: D. Onciul, A.D. Xenopol, Ioan Mihalyi de Apșa, Augustin Bunea, Nicolae Drăganu, Nicolae Densusianu, Nicolae Iorga, Ovid Densusianu.

¹¹ P.P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din sec. XIV- XVI publicate de Ion Bogdan*, București, Editura Academiei, 1959, p. 153.

craiul i-a primit cu bună voie și le-a dat pământ în *Maramureș, între râurile Mureș și Tisa...*¹².

Un alt cercetător al cronicii, istoricul Dimitrie Onciul, propune o altă traducere a textului rusec: “După izbânda asupra tătarilor, repurtată cu vechii râmieni în frunte, de-a căror vitejie Vladislav s-a bucurat foarte, îi pofteste să rămâie în țara lui. Deci le-a dat lor *Țara Maramureșului dintre Mureș și Tisa*, unde s-au așezat vechii râmieni”¹³.

Trebuie să admitem faptul că, pentru un necunoscător al geografiei autohtone (poate un copist rus), Maramureșul ar fi putut însemna teritoriul dintre Mureș (râul ce șerpuiește printre dealurile transilvănene) și Tisa. În aceeași cronică se spune că hanul tătar Neimet (sau Mamat) a venit cu hoarda lui dinspre râul Prut și râul Moldova, a trecut “peste munții înalți și deacurmezișul țării Ardealului unguresc și au ajuns la râul Mureș și au stat acolo”; iar bătălia s-a dat pe râul Tisa. Deci despre Mureșul din Ardeal trebuie să fie vorba (și nu o altă apă cu același nume).

Această poveste a fraților venețieni Roman și Vlahata – eroii eponimi ai celor două state românești, Moldova și Țara Românească – se înscrie în seria legendelor (contrafăcute) menite să acrediteze ideea că teritoriile locuite de români au fost pustii timp de aproape un mileniu și numai la începutul Evului Mediu s-ar fi produs descălecarea în Maramureș și Moldova, implicit popularea acestor ținuturi. În acel context istoric, autoritățile maghiare, dar și cele rusești aveau interes direct în a promova astfel de teze; iar de ele au profitat din plin și autoritățile austriece¹⁴.

Referitor la această ipoteză de lucru privind definirea și implicit stabilirea etimologiei toponimului Maramureș, Tache Papahagi (1852-1977), profesor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, autor al monografiei *Graiul și folklorul Maramureșului* (1925), își exprimă nedumerirea: “A o considera ca o formă compusă din numirile râurilor *Mara și Mureș*, nu vedem cum putem înlătura dificultățile geografice ce s-ar opune: distanța dintre *Mureș* sau dintre izvoarele acestuia și dintre *Mara* e prea mare, pentru ca, la rigoare, să ne gândim că această porțiune să fi fost numită *Maramureș* – adică ținutul cuprins între *Mara și Mureș*. Pe lângă aceasta, am putut releva și faptul

¹² Idem.

¹³ D. Onciul, *Scrieri*, 1968 Dimitrie Onciul, *Scrieri istorice*, București, Editura Științifică, 1968, vol. I, p. 315.

¹⁴ Pornind și de la această cronică, exponenții Imperiului Austriac au elaborat o teorie controversată privind migrația medievală a românilor, respectiv un pretins descălecat în Maramureș abia în anul 1284, pentru a-și justifica astfel anexarea Transilvaniei (din 1804), intervenția armatei în timpul Revoluției de la 1848, dar și reacțiile dure împotriva Unirii Principatelor Române din 1859. Scrierile istoricului austriac Eduard Robert Rösler (*Romänisch Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens*, Leipzig, 1871), având la bază lucrările lui Franz Josef Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens* (Viena, 1781), respectiv Johann Christian von Engel (*Geschichte des ungrischen Reiches und seiner Nebenländer*, tom. I, Halle, 1787) au fost amendate de istoricii români A. D. Xenopol, D. Onciul, V. Pârvan și N. Iorga.

că, pentru o atare denumire, s-ar fi putut recurge, mai degrabă, la una dintre celelalte două văi ale *Maramureșului* sau chiar la Tisa”¹⁵.

Așa cum a comentat, cu multă diplomație, și T. Papahagi, un astfel de scenariu nu este posibil a fi demonstrat, mai ales știind în ce context și cu ce miză a fost zămisliată povestea din care s-a extras ipoteza.

1.2. Miron Costin (1677). O primă preocupare privind originea și datarea justă a toponimului Maramureș regăsim la Miron Costin (1633-1691), eruditul cronicar moldovean, autor al operelor *Viața lumii*, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, *De neamul moldovenilor* etc. În opinia acestuia, regiunea Maramureș a fost colonizată de populația ce trăia în părțile Moldovei după retragerea aureliană (“coloniile lui Traian”): ”Iar aici, unde este astăzi Moldova, romanii s-au ținut mai multă vreme, nelăsând pe tătari să se așeze în cetățile din locurile de sub munți. Dar când nu le-a mai rămas vreme liberă plugarilor să muncească și nu mai ajungea nici hrana pentru cetății, iar oamenii nu se mai puteau hrăni, s-au tras și ei în munți la locuri adăpostite. Ei cu domnii lor și cu casele lor au colonizat *Maramureșul*, Gurghiul și Ciucul. (...) *Maramureșul* să-l fi numit ei cu acest nume sau aceste locuri se chemau astfel și înaintea lor?”¹⁶.

Distinsul cronicar nu își bazează afirmațiile referitoare la pretinsa colonizare pe dovezi sau fapte istorice, ci mai degrabă pe un incurabil patriotism local. Cu toate acestea, întrebarea din final este pertinentă și îndrăzneată și sugerează că numele actual al ținutului ar putea să dateze din perioada post aureliană. Miron Costin nu propune o soluție privind obârșia toponimului, însă propune o temă de reflecție care îndeamnă la cercetare.

1.3. Mihai Eminescu (1883). În mod surprinzător, istoria exegetică din epoca modernă este inaugurată de poetul Mihai Eminescu (1850-1889). Intervenția asupra acestui subiect datează din perioada publicistică. Articolul a văzut lumina tiparului în data de 15 iunie 1883, nu are titlu [“Mai lesne se torc...”], însă tratează situația politică din Ardeal. În acest context, la un moment dat, face o afirmație despre originea maramureșenilor și etimologia numelui regiunii: “Parc-ar simți [maghiarii, n.n.] că Unedoara e leagănul dinaștilor români, de-aceea s-aruncă cu toată furia de maghiarizare asupra acestui ținut. E probabil ca și dinaștii Moldovei sînt originari din Hațeg (...). Chiar maramureșenii par a fi din Hațeg. Ce e *Maramureș* decât o combinație între numele român al Porții de Fier (Marmura) și numele Murășului, care curge la nordul ținutului?”¹⁷.

Nu știm dacă a fost o scripă de moment sau dacă este rodul unor cercetări mai aprofundate asupra acestui subiect, cunoscut fiind interesul poetului pentru folclorul și istoria acestui colț de țară¹⁸.

¹⁵ Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925, p. 156-157.

¹⁶ Miron Costin, *Poema polonă*, 1677, vezi ediția 1958, p. 226.

¹⁷ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIII, 1985, pag. 314.

¹⁸ Vezi poemul *Dragoș Vodă cel bătrân*, drama istorică *Bogdan Dragoș*, poezia *Ce te legeni, codrule...?* (în culegerile de folclor ale poetului, rămase în manuscris, regăsim versuri populare foarte asemănătoare, ce aparțin folclorului maramureșean; vezi manu-

O primă remarcă este abordarea termenului ca un cuvânt compus (din Mara și Mureș). Pentru prima parte a termenului, Eminescu propune o derivare din *Marmura*, cu sensul de “Poartă de fier” (probabil un toponim prin ținutul Pădurenilor, prin Retezat ori în preajma Sarmizegetusei), iar pentru a doua parte, hidronimul Mureș (râul ce străbate Transilvania și se varsă în Dunăre). Asta înseamnă că, în opinia lui Eminescu, numele de *Maramureș* s-a format undeva în zona Hațeg, iar locuitorii acestui ținut, migrând în depresiunile Carpaților nordici, au dus cu ei cultura și istoria zonei de baștină.

A doua observație are în vedere originea maramureșenilor ca fiind hunedoreni, pădureni (Eminescu spune “din Hațeg”, adică hațegani), deci mureșeni, cu alte cuvinte locuitori din ținutul Mureșului. Din păcate, ideea este exprimată doar pasager, fără să fie dezvoltată și argumentată (ceea ce ar fi meritat cu prisosință).

1.4. Dimitrie Onciul (1884). Bogdan Petricescu Hasdeu (1838-1907), în *Istoria critică a românilor* (1872) aduce în discuție, pentru prima dată în istoriografia românească, o afirmație controversată atribuită lui Herodot (484-425, î. Hr.), “părintele istoriei”, referitoare la râul Mureș, despre care spune că ar fi afluent al Dunării, și nu al Tisei, cum se cunoaște îndeobște. Astfel, vorbind despre afluenții Dunării, Herodot pomenește despre cinci cursuri de apă: “Toate aceste râuri [Porata, Tiarantus, Ararus, Naparis și Ordessus], cari măresc Istrul, se nasc chiar în Scitia; iar venind din țara agatirșilor se mai varsă în Istru râul *Maris*”¹⁹.

Tot Hasdeu este cel care descoperă în scrierile grecului Strabon (63 î. Hr. - 23 d. Hr.), autorul *Geografiei*, un indiciu asemănător: “Prin Geția se varsă în Dunăre râul Mureș, către care romanii au înaintat toate cele necesare pentru război” (“Per Getas *Marisus* fluvius in Danubium labitur, quo Romani ires ad bellum necessarias subvexerunt”)²⁰.

Prestigiosul cercetător român folosește aceste izvoare istorice în încercarea de a demonstra că *Maris*, din scrierea lui Herodot, ar fi numele râului Olt. Concluziile lui Hasdeu: “E peste putință ca Erodot să sară de la Siret la Mureș, fără a menționa un fluviu intermediar de importanța Oltului” și, în continuare: “E greu de crezut ca Erodot să fi cunoscut *Mureșul* fără a știi totodată că nu se varsă în Dunăre, ci în Tisa”²¹. În realitate, Hasdeu se folosește de eroarea lui Herodot pentru a-și argumenta teoria potrivit căreia *Maris* este numele râului Olt (care, într-adevăr se varsă în Dunăre), iar acest curs de apă reprezintă hotarul Scitiei: “Astfel, singura logică ne spune că *Maris* nu e Mureșul de astăzi, ci Oltul, a treia apă mare spre apus de Prut”²².

În această chestiune intervine, opt ani mai târziu, arheologul și istoricul

scrisul Academiei nr. 2262); în plus, se știe că Eminescu plănuise (în 1870) să susțină cinci prelegeri publice în Maramureșul istoric (cu temele: *Geniul național, În favoarea teatrului, Studii despre pronunție, Patria română și Poesia populară*).

¹⁹ B.P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, Ed. Minerva, 1984, 294-296.

²⁰ vezi Hasdeu, ediția din 1984, p. 300.

²¹ Idem.

²² Ibidem.

Grigore Tocilescu (1850-1909) care, în lucrarea sa *Dacia înainte de romani* (1880), restabilește ordinea firească: "Mai toți comentatorii susțin identitatea lui *Maris* cu Mureșul de azi, afluentul Tisei, al cărui curs inferior Herodot l-ar fi luat drept o continuare a Mureșului (...)"²³. Cât despre "părintele istoriei", G. Tocilescu afirmă că "avea, desigur, numai cunoștințe din auzite, nu din observațiune personală, despre țările numite mai apoi Dacia. Toate acestea favorizează opiniunea noastră că divergențele între descrierea lui Herodot și între fapta geografică de azi – cu câteva mici excepțiuni – provin numai din informații insuficiente ale scriitorului"²⁴.

În ciuda acestei rectificări, Dimitrie Onciul (1856-1923), profesor de istorie veche la Universitatea din București, reia fără rezerve cele două surse antice (Herodot și Strabon) și elaborează o teorie referitoare la originea toponimului *Maramureș*, care a stârnit numeroase reacții. Astfel, în articolul "Dragoș și Bogdan, fondatorii Principatului moldovenesc", publicat în "Convorbiri Literare" (în numerele din octombrie și noiembrie 1884), D. Onciul realizează o analiză a izvoarelor istorice referitoare la începuturile statului moldovenesc. În acest context, autorul susține că numele ținutului *Maramureș* vine de la numele vechi al Tisei, care în perioada antică s-ar fi numit *Maris* sau *Marele Maris*, adică *Mare Mureș*, deci *Maramureș*.

Pornind de la premisa că râul Mureș a fost numit "afluent al Dunării" de către cei doi autori antici, D. Onciul trage concluzia că, implicit, Tisa ar fi purtat, în Antichitate, numele de Mureș; dar, pentru a se delimita de numele râului ce străbate podișul transilvan, Tisa ar fi primit numele de *Marele Mureș*: "Numele râului *Tisia* se găsește mai întâi la Iordanes (c. 34), scriitor din mijlocul secolului VI după Cr. Numele mai vechi este la Herodot (IV, 48) «*Maris*», care iese din țara bogată de aur a agatârșilor (Ardeal) și se varsă în Dunăre; la Strabo (lib. VII, c.3) «*Marisos*», numit ca afluent al Dunării. Ambii scriitori înțeleg sub acest nume Mureșul de astăzi, dimpreună cu Tisa de Jos, privită ca continuare a Mureșului (...)" și mai departe: "Tisa, numită o dată în partea sa inferioară *Maris* sau *Marisos*, a primit acest nume cu înaintarea populației spre miazănoapte în tot cursul său și având și Mureșul același nume, era nevoie a o deosebi de aceasta cu numele corespunzător mărimii sale, ca *Marele Maris* (*Marisius*): în limba poporului de atunci indigen Mare-Mureș sau Marămureș, care nume s-a păstrat până astăzi în țara din care iese râul o dată așa numit. Iată *Maramureșul* nostru!"²⁵. Evident, D. Onciul a propus și soluții pentru transformările fonetice aferente²⁶.

²³ Grigore Tocilescu, *Dacia înainte de romani. Cercetări asupra popoarelor care au locuit țările române de-a stânga Dunării, mai înainte de cucerirea acestor țări de către imperatorul Traian*, București, Tipografia Academiei Române, 1880, p. 46.

²⁴ G. Tocilescu, op. cit., p. 48.

²⁵ D. Onciul, *Scrieri*, 1968, p. 107.

²⁶ "Contragându-se *mare* cu *Moreș*, a trecut e final din cuvântul mare, venind din mijlocul cuvântului, în *ă* din cauza lui *r* premergător; deci *Marămureș*, rostit de străini *Maramureș* (*Maramorisium*), care formă se află și în cronicile noastre. Acum se întrebuintează și forma *Marămureș*, dar nu de obște. Pronunțarea cu *o* este mai veche și fonologic mai

Teoria privind etimologia toponimului Maramureș e reluată, un an mai târziu, în art. "Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană, de A.D. Xenopol. Dare de seamă critică", publicat tot în revista *Convorbiri Literare*: "Numele *Marămorăș*, derivat de la *Mare-Mureș* (*Marisius major*), numele vechi al *Tisei*..."²⁷.

Reacțiile nu s-au lăsat așteptate. Istoricul A. D. Xenopol (1888) trece în revistă teoria, dar nu o îmbrățișează: "Di D. Onciul (...) crede că numele Maramureșului ar fi provenit din faptul că cursul superior al Tisei s-ar fi numit Marele Mureș, în opoziție cu Mureșul cellalt, cel mic. Noi credem că explicațiunea numelui din cele două râuri ale țării (Mara și Mureș, n.n.) e de preferat"²⁸. Lingvistul Nicolae Drăganu (1933) o respinge fără argumente: "D. Onciul îl derivă greșit din Mare-Mareș ("Marisius maior"), numele vechi al Tisei..."²⁹.

Inițial, arheologul Radu Popa (1969) acceptă teoria: "Dintre toate opiniile ce s-au avansat asupra originii numelui, ceea mai plauzibilă se pare a fi cea a lui D. Onciul, care îl identifică cu numele antic al cursului superior al Tisei, de la vărsarea Mureșului în amonte, sprijinindu-se deci pe o toponimie Mureș-Maramureș ca desemnând cele două sectoare ale cursului Tisei. Procesul de transmitere toponimică ar fi fost deci invers, de la regiune la râu"³⁰. R. Popa își expune această opinie într-o broșură editată de Muzeul Județean Maramureș în anul 1969, având ca temă cercetările arheologice de pe valea Mării. Își va revizui însă acest punct de vedere în lucrarea monografică din 1970, apărută la Editura Academiei, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, atunci când se referă la rolul jucat de cnezatul Mării în procesul de unificare a obștilor teritoriale din Maramureș, menținând doar ipoteza lui Pavel Binder (pe care o consideră "interesantă"), nu și a lui D. Onciul³¹.

Profesorul maramureșean N. Roșca (2004) laudă contribuția lui D. Onciul: "Dintre toți cercetătorii care s-au ocupat de studiul numelui Maramureș, nici unul nu a adus atâtea contribuții la explicarea lui ca D. Onciul"³². De aceeași părere este și publicistul sighetean Teofil Ivanciuc: "Nu este exclus ca D. Onciul să fie cel mai aproape de adevăr, atunci când a consemnat că, în antichitate, Tisa a purtat numele Mureș (cf. Herodot și Strabo)"³³.

corectă (*Marisius, Mareș, Moreș*); u ar avea să fie numai cât în formele unde o a pierdut tonul: *murășan, maramurășan*" (D. Onciul, 1968, p. 107, la note).

²⁷ D. Onciul, 1968, p. 174.

²⁸ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană. Vol I. Dacia anteromană. Dacia romană. Dacia postromană (Migrațiile barbare)*, p. 52, la note.

²⁹ Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, Imprimeria Națională, 1933, p. 389.

³⁰ Radu Popa, *Cnezatul Mării. Studii documentare și arheologie în Maramureșul istoric*, Baia Mare, Muzeul Județean Maramureș, 1969, p. 10.

³¹ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, Editura Academiei, 1970, p. 160.

³² Nuțu Roșca, *Onomastica din Valea Izei*, Cluj-Napoca, Editura Societatea Dragoș Vodă, 2004, p. 49.

³³ T. Ivanciuc, *Sighetul Maramureșului. Patrimoniu și Turism*, Sighetul Marmației, Editura Valea Verde, 2012, p. 8.

1.5. A. D. Xenopol (1888). Academicianul Alexandru D. Xenopol (1847-1920), în lucrarea *Istoria românilor din Dacia Traiană*, prima mare sinteză a istoriei poporului român, i-a dat și el crezare totală lui Herodot și surselor sale (la fel ca și D. Onciul), pe motiv că “știrile noastre asupra acestor vremuri de mult apuse (perioada antică din istoria neamului nostru, n.n.) le cunoaștem aproape din un singur izvor, părintele istorie, nemuritorul Herodot”³⁴. A.D. Xenopol afirmă că Herodot a adunat “prin propria-i experiență științele conținute în scrierile sale” și a întreprins “lungi și obositoare călătorii” pentru a se documenta. Din acest motiv nu pune la îndoială nici una din informațiile furnizate de ilustrul istoric antic, implicit nici controversatul citat despre râul Mureș (“râul *Maris*, ieșind din țara agatirșilor, de asemenea se unește cu Istrul”). Ce concluzii trage A.D. Xenopol: “E probabil că Herodot înțelege aici prin *Maris*, Oltul și nu Mureșul. Faptul singur că Mureșul se varsă în Tisa și nu în Dunăre, ca *Maris* a lui Herodot, nu ar putea fi un temei pentru a identifica acestea două râuri, ale căror nume sunt așa de apropiate, întrucât se putea foarte ușor lua Mureșul ca râul principal și Tisa numai cât ca un afluent al său”³⁵. Analizând citatul din Strabon (“Se mai varsă în Dunăre, trecând prin țara geților și râul *Maris*”), A.D. Xenopol conchide: “Țara geților nu s-a întins însă niciodată în regiunea Mureșului sau a Tisei, ci a fost întotdeauna în Valahia, încă și în Strabon avem aceeași indicațiune că râul *Maris* ar fi însemnat Oltul”³⁶. Istoricul român concluzionează: “*Maris* este o derivare scitică a rădăcinii arice **mar* «apă» (...), și prin care se explică niște termeni ca *Marmarsa*, *Marna*, *Marsala*, râu și oraș în Sicilia, *Mara*, pârâu în Maramureș. *Maris* înseamnă deci în limba scitică apă, râu”³⁷.

A.D. Xenopol e de părere că teoria trebuie redusă la semantismul termenului *Maris*: “Se poate admite că, dacă Oltul, care mai târziu își schimbă numele, se numea pe atunci tot *Maris*, cu atât mai mult acest nume de *Maris* trebuia să se fi aplicat, în generalitatea lui de a însemna «apă curgătoare», și la Mureș, care păstrează acest nume până astăzi”³⁸. Astfel, “pentru a explica numele *Maramureșului* suntem nevoiți a admite că și Tisa, în prelungirea ei superioară, de la vărsarea Mureșului în ea, purta pe atunci tot numele generic de *Maris-Mureș*, care duplicându-se cu celălalt râușor din acea țară, *Mara*, ce și astăzi poartă acel nume, dădu naștere numelui țării udate de ambele aceste două cursuri de apă”³⁹.

În urma teoriei lui A.D. Xenopol rămân câteva chestiuni de lămurit: numele de Mureș, dat Tisei, nu are susținere documentară, ci se bazează pe o deducție, pornind de la o anumită premisă (care poate fi adevărată sau falsă); apoi asocierea a două hidronime pentru a da numele unei regiuni are nevoie de argumente.

³⁴ A.D. Xenopol, op. cit. 42.

³⁵ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 2013, p. 51.

³⁶ A.D. Xenopol, op. cit., p. 52.

³⁷ Idem.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

Cu toate acestea, teoria și-a găsit susținători printre cercetătorii maramureșeni. Profesorul vișeuan Ioan Țelman (1939-2021) a fost preocupat de subiect într-un mod oarecum pasager, scriind un articol în acest sens, pe care l-a publicat în culegerea *Școala și viața*, în anul 1973, și l-a reluat, fără adăugiri și cercetări suplimentare, într-un volum de autor, în anii postdecembriști. Mai întâi a recurs la un scurt parcurs exegetic, trecând în revistă ipotezele și teoriile formulate de A. Bunea, N. Densusianu, I. Mihalyi de Apșa, I. Dermer, I. Marin, N. Drăganu, N. Iorga și D. Onciul. În final, prof. Țelman, parafrazând teoria lui N. Drăganu, afirmă: “Dacă admitem că au existat două persoane, cu numele de Mara sau Maria și Maros, Maris sau Mureș, cu legătură între ele, ceea ce a putut duce la forma *Maramureș*, atunci credem că a fost posibilă și alăturarea cuvintelor Mara și Mureș, după numele râurilor care curgeau prin ținutul nostru, Mureș fiind denumită Tisa, conform autorilor antici Herodot și Strabon. Această posibilitate a existat chiar dacă Tisa superioară s-a numit Mureș pentru o perioadă relativ scurtă de timp, partea ei inferioară purtând în mod sigur această denumire”⁴⁰.

Ipoteza lui A.D. Xenopol s-a înscris în direcția inițiată de D. Onciul, care a marcat decisiv sfârșitul secolului al XIX-lea, în lipsa unor dovezi istorice suplimentare.

1.6. Ioan Mihalyi de Apșa (1900). Istoricul maramureșean Ioan Mihalyi de Apșa (1844-1914), membru corespondent al Academiei Române, autorul lucrării *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, descoperă faptul că, în perioada medievală, unul din cursurile de apă din regiune purta, în documente, numele de *Maramureș*, motiv pentru care, în mod firesc, trage concluzia că ținutul și-a luat numele de la acest hidronim: “Comitatul și-a luat denumirea de la râul *Mara*, care se varsă în râul Iza și care se numea, în secolul al XIV-lea, *Marmoris* (v. diploma din 1349). De unde are numele râul? Sunt multe și felurite explicații. E de primit că acest nume ne-a rămas de la popoarele antice ale celților și dacilor de la care am moștenit numele râurilor *Tisa, Iza, Taras, Someș, Mureș* etc.”⁴¹.

Deși această descoperire este remarcabilă – aduce clarificări esențiale referitoare la teoriile care vorbeau despre faptul că Tisa ar fi purtat (sic!), în Antichitate, numele de Mureș și răspunde definitiv la întrebarea *de unde își trage numele ținutul?* – originea termenului *Maramureș* rămâne pe mai departe o temă deschisă. De aici înainte, preocuparea cercetătorilor va fi: de unde își are numele *râul* Maramureș?

O primă tentativă îi aparține chiar lui I. Mihalyi, care pornește de la scrierile unui cronicar italian, umanistul Antonio Bonfini (1427-1502). Acesta a ajuns la curtea regelui Ungariei, Matei Corvin (1443-1490), în anul 1486. Inițial i s-a încredințat postul de secretar și lector al reginei Beatrix, însă ulterior regele

⁴⁰ Ioan Țelman, art. *De unde vine numele Maramureșului?*, în culegerea *Școala și viața*, Baia Mare, 1973, p. 9-13, reluat în vol. *Din istoria Maramureșului*, Sighetul Marmației, Tipografia Aska Grafika, 2008, p. 9-13.

⁴¹ Ioan Mihaly de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, 1900, p. 2-3.

I-a însărcinat să scrie o istorie a Ungariei. Lucrarea s-a numit *Rerum Hungaricum Decades* și a fost redactată până în anul 1497. Originalul s-a pierdut. Cartea a fost tipărită (ediția completă, în limba latină, la Besel, în Elveția, în 1568), după copii aproximative. În prima parte a lucrării, care s-a dovedit a fi o compilație de diverse izvoare maghiare și informații străine, A. Bonfini menționează numele ținutului Maramureș: "...în qua imprimis Marmacia, (...) quam *Marmarussam* nunc appellant, ubi sal marmoris instar effoditur..."⁴². Într-o traducere liberă: "...mai întâi Marmația, (...) acum numit *Maramureș*, unde este sare și marmură..."

Având la bază această afirmație a lui A. Bonfini, ce definește Maramureșul ca fiind ținutul "unde se găsește sare și marmură", Ioan Mihalyi de Apșa propune, în comentariile pe marginea *Diplomelor maramureșene*, o derivare a numelui din apelativul marmură: "Dar e probabil și aceea că numirea (comitatului Maramureș, n.n.) provine din cuvântul *marmure*, cu un «a» intercalat, ca în cuvintele aramă și armă. *Marmure* se află în multe locuri din comitat de exemplu la Borșa, Săcel, Repedea, Ialova, Nireșnița etc."⁴³.

Mai e posibil ca I. Mihalyi să fi fost sedus de asemănarea fonetică dintre *Marmarus* (forma atestată la A. Bonfini, pentru *Maramureș*) și apelativul latin *marmoris* "marmură". În plus, istoricul maramureșean ar fi putut asocia numele ținutului cu hidronimul *Marmara*, o mare interioară care leagă Marea Neagră de Marea Egee și care își trage numele de la insulele *Marmare* (din grecescul *marmaros*), unde se găsesc, cu adevărat, importante zăcăminte de marmură.

Un alt cercetător maramureșean, Alexandru Filipașcu (1902-1952), autorul lucrării *Istoria Maramureșului* (1940), comentează favorabil: "Dr. I. Mihalyi este de părere că Maramureșul ar deriva de la cuvântul *marmură*. Aceasta pare să fie adevărată, deoarece marmură de calitate inferioară se găsește în cantitate mare în mai multe localități din Maramureș (...)"⁴⁴.

Dar ipoteza derivării din marmură nu a convins, pentru simplul motiv că nu are corespondent în realitate. Dacă pe insulele *Marmare*, din Marea *Marmara*, exploatarea marmurei era o activitate economică de notorietate, nu același lucru se poate spune despre firavele zăcăminte de marmură, de calitate inferioară, din zona de est a regiunii Maramureș. Aspectul a fost punctat destul de tranșant de profesorul maramureșean Nuțu Roșca (1932-2018), în teza sa de doctorat, susținută în 1987, la Universitatea din București: "Istoria ne dovedește că oamenii din Maramureș s-au ocupat cu agricultura și creșterea vitelor, cu extragerea sării, a aurului etc., iar exploatarea *marmorei* n-a constituit niciodată, în vechime, o preocupare, care să poată determina numele ținutului"⁴⁵.

1.7. Nicolae Iorga (1906). Preluând informațiile din diplomele lui I. Mihalyi de Apșa, referitoare la numele pe care îl purta râul Mara în Evul Mediu, istoricul Nicolae Iorga (1871-1940), în scrierea *Neamul românesc în Ardeal și*

⁴² Bonfini, *Rerum Hungaricum Decades*, Dec. I. Lib.I, 72-82.

⁴³ Idem.

⁴⁴ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 11.

⁴⁵ N. Roșca, *Onomastica din Valea Izei*, 2004, p. 50-51.

Țara Ungurească la 1906, avansează ideea că ținutul a căpătat numele de *Maramureș* de la numele bazinului hidrografic cu care intrau în contact prima dată cei veniți dinspre Ardeal, peste pasul Gutâi. Această denumire s-a extins apoi pe măsură ce văile Iza, Vișeu și Tisa erau "cucerite" și populate de cei veniți din fosta Dacie Traiană: "Apucăm drumul cel mai scurt către Gutin, care urmează scurgerea repezită a *Marei* (...). Se pare că odată i se zicea *Maramurăș*, nume care a fost prescurtat pe urmă, cum se face adesea, în forma nouă de Mara. *Ai noștri au cunoscut întâi această parte de țară* (s.n.) în legătură cu Ardealul, în ea au locuit ei la început, bucurându-se de ogoarele mai largi și de pământul mai bun și numai pe urmă ei au înaintat până la sălbăticia muntelui, pe care au împoporat-o mai târziu rușii Galiției. Astfel s-a numit *Maramurăș* acest ținut de multe culmi și de puține văi, care a fost odată o țară, care a pus temelie la o altă țară și care nu e astăzi decât unul din atâtea comitate ale Ungariei"⁴⁶.

O observație logică și pertinentă, atât în ceea ce privește etimologia toponimului, cât și explicația faptului că ținutul și-a luat numele de la cursul de apă numit azi Mara și nu de la un alt curs de apă (Iza, Vișeu sau Tisa).

1.8. Augustin Bunea (1912). Istoricul și teologul Augustin Bunea (1857-1909), în studiul *Încercare de istoria românilor până la 1382* (Editura Academiei, 1912) continuă ideea exprimată de N. Iorga și încearcă să desfacă nodul gordian în această chestiune propunând o teorie inedită, referitoare la un descălecat (dinspre Ardeal) de către un oarecare *Maramore*, pe apa care apoi i-a preluat numele, iar de la acest râu s-a numit ulterior întreg ținutul: "În documentele latine, acest ținut se numește *Maramorisius*, *Maramarus*, *Maramorosius*, *Maramarosius*, *Maramoros*. În documentele grecești este numit *Maramores* și tot așa este numit în textul polon al cronicii lui Miron Costin, iar în cele slave *Maramorăș*. Poporul încă și astăzi pronunță *Maramurăș*. Numele acesta l-a primit țara aceasta de la primul ei descălecător român cu numele de Maro (Mara)-More. (...) Ca și când am zice Maro (sau Mara) din neamul lui More. Maro este un diminutiv din Marin, care sub această formă de Maro este folosit de familiile din Ragusa, Antivari și Cattaro în veacul al IV-lea, dar găsim și numele de Maras sau Marra în Spalato încă din veacul al XI-lea. More este identic cu Maurus, Mauro, Moro și este folosit sub forma de More în cetățile Dalmației. Astfel, numele de *Maramorăș* nu este decât numele celui român Maramore, sub a cărui conducere s-a făcut primul descălecat în această țară și după care țara s-a numit *Maramorăș*. (În legătură cu acest nume se pot aduce și numele de familii românești *Mareș*, în Mărgineni, Țara Oltului, și *Mariș* în Maramoreș – la note). Descălecarea cea dintâi s-a făcut pe apa care după primul descălecător s-a numit la început *Maramorăș*, iar mai târziu, prescurtat, *Mara*"⁴⁷.

⁴⁶ N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, p. 72-73.

⁴⁷ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, Editura Academiei Române, 1912, p. 155-156.

Ipoteza descălecatului și, în general, teza eponimului, poate fi susținută doar pe baza unor documente incontestabile, care, din păcate, lipsesc în această speță. E de remarcat strădania sinceră a intelectualilor români de la începutul secolului al XX-lea de a căuta soluții etimologice nu pentru toponimul Maramureș, ci pentru hidronimul Maramureș, ceea ce, trebuie să recunoaștem, este o schimbare de paradigmă.

1.9. Nicoale Densusianu (1913). Istoricul Nicolae Densusianu (1846-1911), în controversata sa lucrare *Dacia preistorică* (apărută postum, în anul 1913) apropie numele regiunii Maramureș de un termen (*Morimarusam*) despre care eruditul roman Plinius cel Bătrân (23-79), autorul *Istoriei Naturale*, susținea că era folosit de către cei din neamul cimbrilor pentru a numi teritoriile mlăștinoase, bălțile, lacurile și mările moarte: “Fizionomia țărilor Daciei nu a fost întotdeauna aceeași... Cu deosebire, o parte din șesurile cele întinse și așezate ale Ungariei se aflau chiar până la începutul epocii neolitice acoperite cu mase mari de ape dulci, care apoi, încet, încet, în curs de mai multe mii de ani, s-au retras pe la cataractele Dunării și poate chiar prin comunicațiuni subterane. Chiar și astăzi, un district însemnat din partea de nord-est a Ungariei poartă numele de *Maramureș*, adică mare moartă (*Morimarusam, hoc est mortuum mare numiau Cimbrii oceanul septentrional*. Plinii, H.N. IV. 27. 4). De altă parte, documentele istorice ale Ungariei din evul mediu fac adeseori amintire de diferite mlaștini, lacuri și bălți din bazinul Tiso-danubian și care în aceste timpuri purtau numele de *Mortua, Mortva* și *Mortua magna*, adică apă moartă. Chiar și numele de *Mureș*, ce-l poartă râul principal al Transilvaniei și care apare în documentele istorice medievale sub forma de *Morisius, Marisius, Morusius*, ne pune în evidență, că într-o vechime foarte îndepărtată bazinul acestui râu constituia numai o apă moartă (*Marusa*)”⁴⁸.

Este adevărat că o parte din regiunea numită azi *Maramureș* a fost acoperită, în preistorie, de mase mari de apă sărată; stau mărturie depozitele de sare de la Ocna Șugatag și Coștiui, precum și existența unui strat de sare în subsolul văii Izei. În egală măsură este adevărat că, în perioada neolitică, teritoriul era locuit, dovadă descoperirile arheologice. Dar e puțin probabil ca aceste aspecte, care țin de “fizionomia țărilor Daciei” dintr-o perioadă îndepărtată (5.000 - 6.000 î.e.n.), să se fi păstrat în conștiința colectivă a băștinășilor, ceea ce ar fi generat aceste numiri toponimice.

1.10. Nicolae Drăganu (1933). Filologul Nicolae Drăganu (1884-1939), rector al Facultății de Litere din Cluj și președinte al Societății Române de Lingvistică, publică în anul 1933 lucrarea *României în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, prilej cu care propune o teorie privind etimologia toponimului Maramureș pornind de la aproximări onomastice: “Cred că Maramureșul are în partea sa întâie pe *Mara* «Maria», numele persoanei după care s-a numit apa și câmpia Mara. (...) Mă îndeamnă să împărtășesc această părere faptul că cele mai multe nume topice din *Maramureș*, nu numai de sate,

⁴⁸ Nicolae Densusianu, *Dacia preistorică*, București, Institutul de Arte Grafice, 1913, p. 15-16, la note.

ci și de ape⁴⁹, își au originea în nume de persoane”⁵⁰.

În ceea ce privește al doilea element, *Maros*, N. Drăganu susține: “E greu de spus însă ce este *Maros*. Dar este sigur că acest *Maros* nu este numit după *Maros* = *Mureșul* din Ardeal, atestat din timpuri străvechi”⁵¹. Acest termen “poate fi un derivat cu sufixul *-eș* al radicalului slav *mor*,”⁵² însemnând probabil “râuri cu revărsări frecvente, în urma cărora s-au format lacuri”. Deși autorul recunoaște că este varianta cea mai firească (“mai simplu ar fi să ne gândim la compusul *Mara*, n. pr. + **mores*”⁵³), abandonează această ipoteză și ia în calcul o posibilă derivare dintr-un antroponim, pornind de la faptul că în zonă au fost semnalate două toponime de forma: *Maroshaza*, pădure în Ugocea vecină (atestat 1262), respectiv *Marospotok*, posesiune a capitolului din Strigon (atestat 1283)⁵⁴. În concluzie, “socotind și pe *-maros* nume de persoană, putem explica pe *Maramaros*, dacă presupunem că: a) *Maros* a fost fiul unei foste posesoare cu numele *Mara*, ori după el a urmat o posesoară *Mara*, după care s-a numit și apa, și astfel numele lui *Maros* a putut fi determinat de numele *Mariei* (*Mára- Maros* «Mureșul Mariei»); b) *Maros* a numit la început numai ținutul al cărui nume a fost determinat apoi de cel al apei”⁵⁵.

Ovid Densusianu (1873-1938) își exprimă nedumerirea în privința acestei ipoteze: “...nu înțelegem cum ar fi rezultat (numele ținutului Maramureș, n.n.) din alăturarea celor două nume de persoană și de ce nu am fi avut **Maramareș*”⁵⁶. În schimb, profesorul băimărean Gheorghe Pop (1921-2012), în lucrarea *Elemente neologice în graiul maramureșean* (1971), îmbrățișează întru totul punctul de vedere a lui N. Drăganu: “Ne asociem păreri lui N. Drăganu, care consideră *Maramureșul* ca denumire compusă, având în prima parte *Mara* = Maria, numele posesoarei, după care s-a numit apa *Mara*”; iar “al doilea element al compusului nu poate fi explicat prin *Maros* = *Mureș*”, ci din radicalul slav *-mor*, conform opiniei lui N. Drăganu⁵⁷.

Premisa cercetătorului clujean este corectă: în Maramureș, numeroase nume de râuri și de localități s-au format de la un antroponim, însă nu putem generaliza această formulă. Pe de altă parte, este destul de dificil de echivalat numele de persoană Mara cu Maria, nefiind o practică des întâlnită în regiune. Antroponimul Mara pare a fi de origine ebraică și este semnalat sporadic în nomenclatorul onomastic din zonă. În fine, faptul că autorul a refuzat o derivare a lui *Maros* din rom. *Mureș* (deși a enunțat-o explicit, ca fiind “o dezvoltare normală”), se datorează, probabil, lipsei unor argumente logice sau dovezi

⁴⁹ Autorul invocă patru hidronime (Apșa, Borșa, Cosău și Iza) și șase oiconime (Berbești, Ferești, Călinești, Balotești, Budești și Vințești) despre care afirmă că au ca etimon un antroponim.

⁵⁰ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 390.

⁵¹ N. Drăganu, op. cit. 391.

⁵² Idem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 392.

⁵⁶ O. Densusianu, în *Grai și suflet*, 1934, vezi *Opere*, 1968, p. 483-484.

⁵⁷ Gheorghe Pop, *Elemente neologice în graiul maramureșean*, Cluj, 1971, p. 9.

istorice în această chestiune, cu atât mai mult cu cât a respins ipoteza lui D. Onciul referitoare la numele vechi al Tisei (=Mureșul Mare).

1.11. Legendă etimologică. Cu titlul informativ, semnalăm existența unei legende etimologice referitoare la toponimul *Maramureș*, “croită” după capalodul teoriilor antroponimice. Astfel, în revista *Calendarul Maramureșului*⁵⁸ (2007), se consemnează o presupusă legendă, conform căreia, un soldat roman, pe nume *Maris*, “cu cohorta lui”, și-a stabilit tabăra în ținutul nordic al Daciei, sub muntele Gutâi. Acesta s-a îndrăgostit de o localnică, pe numele *Mara*. Însă fata, de frică să nu fie capturată, s-a sinucis cu un pumnal. Romanul, de durere, s-a sinucis și el. “Unde au fost găsite cele două trupuri, locul a fost numit Poiana Marei și a lui Maris, după ani *Maramaris*, azi *Maramureș*”⁵⁹. După toate aparențele, textul (din colecția Aurel Șomcutean) e o plâsmuire de dată recentă.

1.12. Ovid Densusianu (1934). Profesorul universitar Ovid Densusianu (1873-1938), autor, printre altele, a lucrărilor *Istoria limbii române*, *Graiul din Țara Hațegului*, *Viața păstorească în poezia noastră populară* etc., propune, pentru etimologia toponimului Maramureș, o derivare dintr-o temă slavă (*mar-*, *mor-*), cu o intervenție maghiară (*-a-* intercalat) și o adaptare românească (după Mureș), rezultând un soi de etimologie populară: “Trebuie să ținem seama, înainte de toate, că *Maramoris* apare în documente ca numele râului *Mara* și e de presupus atunci că el cuprinde un înțeles pe care îl întâlnim adeseori în denumirile de râuri de munte: acela de “întunecat, negru”. În slavă e cunoscută tema *mar-*, *mor-* tocmai cu același înțeles și de la ea putem pleca (...) să explicăm partea întâi a cuvântului. Cât despre partea a doua, ea poate fi un derivat cu *-eș* sau *-iș* din *mor-*, care se știe că se întâlnește adeseori în nume de râuri (...). Reconstruind deci forma din slavă, am avea **Mar-moriš* (sau *-eș*), râul «întunecat, negru» și acesteia i-ar corespunde *Marmarus*, *Marmarosia*, cum sunt dați în documente din sec. al XIII-lea și al XIV-lea. Ea a fost schimbată apoi de unguri în *Maramoriš* (*-oš*), prin intercalarea lui *a* fie prin înlesnirea rostirii grupului *-rm-*, fie sub influența formei *Mara*, cunoscută în alte toponimice. Luând cuvântul de la unguri, la rândul nostru l-am schimbat în *Maramureș*, după *Mureș*. După ce numele a ajuns să designeze ținutul, acela al râului a fost redus la *Mara*, cum se zice azi, prin înlăturarea părții a doua, după cum, invers, maramureșenii își zic uneori *mureșeni*”⁶⁰.

Considerăm că este una dintre cele mai pertinente ipoteze⁶¹ despre etimologia toponimicului Maramureș, care oferă răspunsuri la aproape toate anomaliile lingvistice legate de acest termen.

1.13. Alexandru Filipașcu (1940). Istoricul Alexandru Filipașcu (1902-1952), în *Istoria Maramureșului* (1940), lucrare premiată de Academia Română, afirmă: “Ca nume, Maramureșul este foarte vechi și se pierde în limba unui

⁵⁸ Revistă semestrială, editată de fundația Identitate, Unitate, Generozitate, Acțiune.

⁵⁹ *Calendarul Maramureșului*, nr. 5-6, 2007, p. 446-447.

⁶⁰ O. Densusianu, în *Grai și suflet*, 1934, vezi *Opere*, 1968, p. 484.

⁶¹ Singura obiecție ar fi potențiala intervenția maghiară (intercalarea vocalei *a* în grupul *-rm-*), în condițiile în care termenul *mara* e atestat în lexicul limbilor slave.

popor dispărut în negura istoriei. În documente el nu figurează decât după ce vine în contact cu ungurii, fiind amintit pentru prima dată în 1199⁶². Apoi face o trecere în revistă ale unor interpretări etimologice anterioare, amintindu-le pe cele enunțate de A. Bunea, N. Densusianu, I. Marțian, Timon și I. Mihalyi, respectiv etimologia propusă de etnicii maghiari (*már ma roszs*), dar și soluția evreilor (din cuvântul ebraic *marmarais*, ca formă superlativă a adjectivului *mar - amar*)⁶². Al. Filipașcu sugerează că acest termen ar putea proveni din substratul limbii române, fiind folosit prima dată fie de către triburile geto-dace, fie de o populație autohtonă mult mai veche.

1.14. Bélay Vilmos (1943). Într-o lucrare referitoare la naționalitățile din județul Maramureș, apărută la Budapesta sub semnătura lui Bélay Vilmos (*Maramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII század elejéig*, Budapest, Sylvester-Nyomda R.-T., 1943), se afirmă că primele așezări omenești din regiunea cercetată s-au întemeiat pe malul râului numit în vechime *Maramureș* (azi Mara), din acest motiv întreg ținutul căpătând ulterior numele râului: “Cel mai vestic râu dintre cele trei care încadrează zona Cosăului este *râul Maramureș* (*Maramoros folyó*). Râul izvorăște din muntele Piatra, munte ce separă județul de Sătmar. Numele [râului] are origine necunoscută, dar cu siguranță nu este un nume românesc. Acest râu mic (Maramureș), a dat numele zonei, mai apoi a județului. (*Numele regiunii Maramureș este atestat în 1199. Numele râului este atestat în 1231. Ultima mențiune a acestui nume, dat râului, este din 1553. Din 1715 apare varianta scurtă de apa Mara – notă de subsol*). Cele dintâi așezări din zona Cosăului s-au întemeiat exact lângă apele acestui râu - Maramureș, chiar și primele, totodată cele mai vechi atestări documentare a românilor maramureșeni se referă la această regiune”⁶³. Fără să cunoaștem sursele ce au stat la baza acestor afirmații, putem aprecia că, în linii mari, acestea din urmă sunt corecte.

1.15. Nuțu Roșca (1978). În lucrarea sa de doctorat *Onomastica din Valea Izei*, profesorul maramureșean Nuțu Roșca (1932-2018) alocă un spațiu vast subiectului privind etimologia termenului Maramureș. Mai întâi procedează la o recapitulare a interpretărilor anterioare, amintind de ipotezele și teoriile exprimate de D. Onciul, A.D. Xenopol, I. Mihalyi, A. Bunea, N. Densusianu și N. Drăganu. Apoi reia, necritic, premisele utilizate în secolul al XIX-lea de D. Onciul și A.D. Xenopol, referitoare la râul “Mureș, afluent al Dunării”, după care redactează considerațiile finale: (1) “Tisa inferioară s-a numit într-un timp din antichitate Mureș. Faptul acesta este dovedit de *Istoriile* lui Herodot și de *Geografia* lui Strabon”⁶⁴. (2) “Numele Mureș, purtat de partea inferioară a Tisei, s-a extins și asupra părții superioare a acestui râu. Dovadă că îl avem în numele *Maramureș* purtat în vechime de Tisa superioară”⁶⁵. (3) “Hidronimul *Maramureș* s-a format în perioada dacică prin alăturarea a două cuvinte comune din limba strămoșilor noștri. În limba dacică, termenul *maris*, din care îl

⁶² Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 17.

⁶³ B. Vilmos, 1943, p. 57; traducere din ediția în limba maghiară.

⁶⁴ N. Roșca, *Onomastica din Valea Izei*, 2004, p. 60.

⁶⁵ N. Roșca, op. cit., p. 61.

avem pe *Mureș*, a avut sensul de «apă, râu», iar cuvântul comun *mara*, tot din limba dacică, a însemnat «mare, extins». Astfel, din aceste două cuvinte comune s-a format hidronimul *Maramureș*. Este un nume compus: *Mara* «mare» + *Mureș* «râu» = Mare Râu sau Râu Mare = *Maramureș*. Acest nume l-ar fi avut Tisa superioară⁶⁶.

Trebuie să precizăm că nici un document sau mărturie nu certifică faptul că «numele *Maris*, *Marisos* (Mureș) era purtat de râul Tisa». Premisa are la bază mențiunile lui Herodot și Strabon, cum că râul Mureș s-ar vărsa în Dunăre. De aici s-a presupus că, prin consecință, cursul superior al râului Tisa (de la preluarea Mureșului și până la vărsarea în Dunăre) s-ar fi numit Mureș. Apoi, s-a plusat presupunându-se că și cursul inferior al Tisei (până la obârșii) s-ar fi numit tot Mureș. Acestea sunt premisele pe care se susține ipoteza *Mureș = Tisa*. Și pentru asta ar trebui să acceptăm prezumția că afirmația lui Herodot este corectă.

N. Roșca mai afirmă: «Cauza dispariției numelui *Mureș*, pe care l-a purtat râul Tisa în vechime, este tocmai înlocuirea lui cu numele compus *Maramureș*. Pe acesta din urmă îl atestă mai multe documente medievale. Documentele scrise îl amintesc într-o perioadă de trei secole: secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea⁶⁷. Este adevărat, cu precizarea că toate consemnările din *Diplomele maramureșene* plasează hidronimul *Maramureș* pe râul Mara, nicidecum pe Tisa.

1.16. Onufrie Vințeler (1995)⁶⁸. Profesorul Onufrie Vințeler, în *Studii și cercetări de onomastică și etimologie* (2010), își construiește teoria despre etimologia termenului *Maramureș*, la fel ca și Nicolae Densusianu, pornind de la aceeași notă a lui Pliniu: «Philemon *Morimarusam* a Cimbris vocari, hoc est mortum mare», adică Philemon comunică cum că oceanul nordic la cimbrici se numește *Morimarusam*, deci «marea moartă» (cf. Pliniu, sec. Nat. Hist., IV, 13). După ce parcurge semnificațiile (în hitită) a termenilor *marmar(r)a* și *mamma*, O. Vințeler concluzionează: «Numărul mare de denumiri, hidronime, apelative cu radicalul *mar-*, *mor-*, ne aduc la ideea că *Maramureș*, în vechime, avea sensul de «mare moartă», de «baltă, lac». Aceste semnificații rezidă din însăși configurația zonei în trecutul îndepărtat, când zona Tisei era, îndeosebi primăvara, o întregă mare⁶⁹.

O. Vințeler mai încearcă apoi o paralelă între *Mara* și *Mureș* (componentele numelui *Maramureș*) și cuplul *Ivan-da-Maria*, dintr-un rit slav de

⁶⁶ Idem.

⁶⁷ N. Roșca, 2004, p. 56.

⁶⁸ Acest studiu despre etimologia termenului *Maramureș* a fost prezentat de către Onufrie Vințeler, cu titlul *Terra Maramorusiensi et fluvius Moramorosii*, la un Simpozion desfășurat în județul Maramureș, în localitățile Bogdan Vodă și Sighetul Marmației, în perioada 28 septembrie - 1 octombrie 1995 și a fost publicat prima dată în culegerea *Maramureș, vatră de istorie milenară*, Cluj-Napoca, Ed. Dragoș Vodă, 2005, pag. 75-82, fiind reluat în *Studii și cercetări de onomastică și etimologie* (2010).

⁶⁹ Onufrie Vințeler, *Studii și cercetări de onomastică și etimologie*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2010, p. 199.

purificare prin apă și foc. În acest sens, aduce ca argument obiceiul *Tânjaua de pe Mara* (sărbătorirea celui mai harnic gospodar și stropirea lui cu apă din râul Mara) și semnificația lui: “Întregul ritual simbolizează curățenia și purificarea, fecunditatea și fertilitatea”⁷⁰. În acest context: “Tradiția ritualului menționat are numeroase elemente comune cu cele ale Marei din unele țări slave, precum și cu riturile din agricultură (...). În Maramureș, dar și în unele țări slave este vizibilă identitatea numelui râului cu cel al zeiței (zânei) apei”⁷¹.

1.17. Terezia Tătaru (2001). Profesoara Terezia Bolchiș Tătaru (1935-2020), absolventă a Facultății de Științe Naturale din Cluj, a publicat, în mai multe volume, o culegere de texte intitulate *Maramureș – mândria și durerea noastră*. Într-o analiză a toponimului *Maramureș*, admite că este vorba despre un termen compus (Mara, alipit de Maris / Mureș, a devenit Maramureș) și se concentrează asupra etimologiei cuvântului *Mara*, pe care îl derivă din lat. *marra*, cu sensul principal de “cazma, hârleț pentru plivit buruienile” (sensul secundar este “harpon”). “După observația noastră, *marra* poate veni mai degrabă de la latinul *marrucinus*, -a, -um = măraciniș, sapă dințată pentru pruit buruieni, sapă specială de deștelinit sau de defrișare. Teritoriul Maramureșului dintotdeauna a fost acoperit de păduri și tufișuri = măracini. Hotărât că, după păduri, *transsylvae*, măracinile, *marrucina* i-a impresionat, ca aspect general, pe romanii descinși aici, negustori sau legionari. (...) Impresionați de locurile noi, cum aveau să explice, la reîntoarcerea în castrele lor, unde au fost? «În zona de măracini, de pe râu, ce trebuie deștelinită [cu] *marra*, pentru a face drum». (...) Cuvântul a intrat în limbajul descrierii locurilor noi cu frecvența cu care se pomenea despre acele ținuturi, s-a încetățenit intrând în limba băștinașilor o dată cu nașterea limbii române”⁷².

Derivarea subst. *marra* din *marrucinus* este incertă, deoarece acest ultim termen se referă la *marucini* (lat. *marrucini*, -orum), o populație italică de pe coasta Latiumului. Cât privește posibilitatea ca lat. *marra* “cazma” să reprezinte etimonul toponimului românesc Mara, trebuie să remarcăm faptul că este o ipoteză care nu a atras atenția specialiștilor.

1.18. Marian Nicolae Tomi (2011). În opinia profesorului mara-mureșean Marian Nicolae Tomi (n. 1950), “rezolvarea definitivă a chestiunii este greu de anticipat”, însă cel mai plauzibil scenariu ar fi “cel conform căruia cândva, în primul mileniu înainte de Hristos, o populație indo-europeană, în speță unul dintre multele triburi tracice, sau unul puternic dacizat (cazul agatârșilor, după unii istorici ei fiind un trib geto-dacic), a descoperit aceste locuri și

⁷⁰ O. Vințeler, op. cit., p. 203.

⁷¹ Idem.

⁷² Bolchiș T. Tătaru, *Maramureș - mândria și durerea noastră*, vol. I, Baia Mare, Editura Gutinul, 2001, p. 14-15. Ca o curiozitate, autorul pomenește și despre râul *Mara* din Africa: “Găsim în masivul muntos din Kenya, la NV de Nairobi, munții *Masai Mara*, din care izvorăște râul *Mara* (!!!) ce trece prin Tanzania și se varsă în lacul Victoria, la localitatea Mosuma, oraș în districtul administrativ *Mara*. La granița Kenya / Tanzania, în regiunea muntoasă pe care o străbate râul *Mara* se găsește chiar orașul *Mara*. (...) Poate exista vreo legătură între termenul geografic din Africa și cel din Maramureș?”

a trecut la popularea lor. Impresionați de imensitatea pădurilor și de bogăția de sare a regiunii au numit-o Mara («țara sării și a întinderilor verzi»). Dar ca o amintire a locurilor pe care le-au locuit anterior, la izvoarele Mureșului, au dat noii lor țări numele de Mara de dincolo de Mureș / Mara de peste Mureș, adică *Maramureș*. Ni se pare singura explicație cât de cât plauzibilă a prezenței numelui de Mureș în numele acestei regiuni”⁷³.

Autorul elaborează această ipoteză pornind de la premisa că “atât hidronimul Mara, cât și toponimul Șugătag sunt strâns legate de o caracteristică a zonei: existența, pe mari întinderi, a locurilor sterpe, a sărăturilor”⁷⁴. Pentru Marian N. Tomi, soluția propusă e atât de evidentă încât “ne tot mirăm cum nimeni nu a văzut în această discuție bogăția cea mai importantă a Maramureșului. (...) Câtă vreme relieful i-a obligat pe oameni să crească mai ales vite (ovi-caprine), prezența resurselor de sare a fost un factor esențial în dezvoltarea acestei activități economice”⁷⁵. Ținutul ar fi primit numele de Mara (“Și atunci i-au spus Mara”), pentru că “Mara, în vechile limbi indo-europene, asta înseamnă: sare!”⁷⁶. Argumentul invocat? Numele de Mara se regăsește în 31 de state, răspândite pe tot globul, și toate aceste toponime și hidronime ar avea legătură cu denumirea sării; deci, “ne face și pe noi să-i acordăm aceiași semnificație în Maramureșul străvechi”⁷⁷.

În ceea ce privește al doilea termen al cuvântului compus Maramureș, Marian N. Tomi crede că ar putea fi opera agatârșilor, un trib semnalat în podișul transilvan, la izvoarele Mureșului, de către Herodot, prin secolele VII-VI î.Hr. Cum însă izvoarele istorice de după anul 100 î.Hr. nu îi mai pomenesc, autorul crede că “acești agatârși (...) puteau aduce cu ei în Maramureș acest nume din locurile de origine [Mureș], pe care însă l-au legat de bogăția noii lor locuiri, sarea”⁷⁸.

Deși la prima vedere ipotezele par insolite, o aprofundare a temelor propuse (semantismul termenului Mara, respectiv translarea hidronimului Mureș, printr-un proces de migrare a unei populații compacte din punct de vedere etnic, de la sud la nord) ar putea fi productivă.

1.19. Concluzii. Considerăm că cercetarea originii acestui cuvânt a beneficiat de o istorie exegetică bogată, care s-a întins pe parcursul a trei secole, de abordări creative și valoroase; însă acestea trebuie citite (și decodate) în contextul social-cultural al epocii în care a activat exegetul și, în special, al evoluției cercetărilor.

⁷³ Nicolae Marian Tomi, *Din nou despre numele Maramureș*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj Napoca, Ed. Dragoș Vodă, 2011, pag. 522.

⁷⁴ N.M. Tomi, op. cit., p. 512, citând un studiu a lui Valer Hossu (1998).

⁷⁵ Idem, p. 512-513.

⁷⁶ Idem, p. 517.

⁷⁷ Idem, p. 518.

⁷⁸ Idem, p. 515.

II. Povestea din spatele cuvântului Maramureș

Considerăm că orice discuție nouă privind originea acestui termen trebuie să valorifice mai întâi contribuțiile pozitive ale înaintașilor; iar acestea nu sunt puține.

Un prim aspect elocvent este faptul că numele ținutului ar putea proveni de la un hidronim. Cu excepția lui A. Bunea și N. Drăganu, care au pariat pe o origine antroponimică a toponimului *Maramureș*, toți ceilalți analiști au susținut cu tărie că numele ținutului trebuie să provină de la numele unui curs de apă. Neîndoielnic, numele acestui râu a fost *Maramureș*, după cum probează numeroasele documente emise în perioada medievală. Acest hidronim este identificat ca fiind pâraul numit azi *Mara*.

O altă observație frecventă se referă la un aspect metodologic: pentru a fi analizat, termenul *Maramureș* trebuie să fie descompus. Pe de o parte, luat ca și un singur cuvânt, el este intraductibil; pe de altă parte, este evident că se compune din *Mara* și *Mureș* (opinie generală). *Mara* ar putea fi un adjectiv slav (teză susținută de O. Densusianu). Aprofundând această temă, constatăm că, în Maramureș, la fel ca pe întreg teritoriul țării, există un strat consistent de toponime de origine slavă ce datează din a doua jumătate a primului mileniu. Ba mai mult, majoritatea cursurilor de apă din regiune au nume slave sau de origine slavă.

O recapitulare (chiar și selectivă) a formelor în care a fost atestat acest toponim, din secolul al XII-lea, până în prezent, ne poate fi de un real folos.

2.1. Forme atestate

1199 “quod cum in **Maramoriso** tempora venationis venatum iustemus” = atunci când ne-am dus la vânătoare în *Maramureș* (Fejer Georgii, *Codex diplomaticus*) – prima atestare documentară;

1231 “in *caput Maramoers; Maramors*” (DIR, I: 251-254);

1300 “iurisdictionem spiritualem in **Maramoriso**” (Mihalyi, 1900, Diploma nr. 1);

1326 “in *districtu Maramorisiensi*” (Mih., Dipl. 3);

1329 “fidelium de **Maramorusio**”; “*terra Maramorusiensis*” (Mih., Dipl. 4);

1343 “Boghdan *woyvoda* de **Maramorosio** noster infidelis” (Mih., Dipl. 7);

1349 “Iohanni filio Ige *voyvodae* olacorum de **Maramoriso**”; “de possessionibus eorum Gyulafalva juxta *fluvium Maramorosii* existenti et Nyres vocatis” (Mih., Dipl. 13);

1353 “in *districtu Maramorusiensis*” (Mih., Dipl. 16);

1355 “*Woivodae* olacorum de **Maramoriso**”; “*fluvium Maramorisii*”; “*districtu Maramorosiensis*”; “*fluvio Maramoruspatok*”; “*fluvium Maramorus*” (Mih., Dipl. 17-18);

- 1360 “fidelis Olahi nostri de **Maramarusio**”; “in *terra Maramorusiensi*”; “in *districtu Maramorusyensi*” (Mih., Dipl. 19-20);
- 1361 “*Terra Maramorusiensi*” (Mih., Dipl. 24);
- 1364 “in **Maramorismo** existentes” (Mih., Dipl. 26);
- 1368 “*comitem nostrum Maramorosiensem*”; “in **Maramorosio** situatam” (Mih., Dipl. 32);
- 1373 “in *Comitatu Marmaros*; in **Maramorusium**” (Mih., Dipl. 37);
- 1374 “Dragomer frater ejusdem de **Maramorus**” (Mih., Dipl. 39);
- 1384 “in *Comitatu Maramorosiensi* existents” (Mih., Dipl. 50);
- 1385 “Balkonis *woyvode* comitis Zathmariensis et **Maramorosiensis**” (Mih., Dipl. 51);
- 1390 “Balk *vayvoda* et Dragh de **Maramaros**” (Mih., Dipl. 57);
- 1391 “sive monasterium perpetuum in **Maromaras**” (Mih., Dipl. 62);
- 1397 “in dicto **Maramurosiensi Comitatu**; Iwan de **Maramarusio**” (Mih., Dipl. 66);
- 1402 “Iohannis Volahy de **Maramaros**” (Mih., Dipl. 71);
- 1404 “Bud de Budfalva Olahus de **Maramarusio**” (Mih., Dipl. 74);
- 1405 “Balk *voyvoda* de **Maramarosiensis**” (Mih., Dipl. 75); “*fluvium Maramorus / Maramarus*” (Mih., Dipl. 76);
- 1408 “in *terra Maramorosiensi*” (Mih., Dipl. 86); “in *Comitatu Maramarusiensi*” (Mih., Dipl. 87);
- 1412 “*terre Maramarosyensis*” (Mih., Dipl. 105);
- 1418 “in *districto Maramarosiensi*” (Mih., Dipl. 126);
- 1419 “*nobilis de Maramorus*” (Mih., Dipl. 136);
- 1423 “Michael de Kemeche *vice comites* de **Maramoros**” (Mih., Dipl. 151);
- 1431 “in *Comitatu Maramarosiensi* habitarum” (Mih., Dipl. 166);
- 1438 “*comitatu Maramarus*” (Mih., Dipl. 178);
- 1448 “in *Comitatu Maromorosiensi* habitas” (Mih., Dipl. 195);
- 1450 “in *Comitatu Maramarosiensi* existentes et habite” (Mih., Dipl. 200); “Simon plebanus de Husth vicariusque *terrae Maramorosiensis*” (Mih., Dipl. 203);
- 1451 “in *comitatu Maramarosiensi* existens” (Mih., Dipl. 209);
- 1461 “in *comitatu Maramarusiensi* existentem et habitam”; “in claustru beata Marie virginis **Maramarusy** fundato degentes” (Mih., Dipl. 7);
- 1471 “Laurency literati castellani castru Hwzth et vicecomitis *terre Maramorosienis*” (Mih., Dipl. 293);
- 1479 “Petrus de Dees comes camerarum salium regalium **Maramarosiensium**” (Mih., Dipl. 314);
- 1485 “in *comitatu Maramorosiensi* existents habitarum” (Mih., Dipl. 326);
- 1490 “*nobiles comitatus Maramarosiensis* datum pro memoria” (Mih., Dipl. 347);
- 1491 “**Marmarosa**” (P. Ransanus, *cronicar italian*)
- 1497 “quam **Marmarussa** nunc appellant” (A. Bonfini, *cronicar italian*)
- 1498 “camerarum nostrarum **Maramarusiensium**” (Mih., Dipl. 356);
- 1593 “in **Maramoreș**, in Budesci” (Mih., Dipl. 366);
- 1642 “că umblându păstorii de la Ardeal, ce să chiiamă **Maramoroș**, în munți cu

- dobitoacile, au dat de o hiară ce se cheamă bour” (Grigore Ureche, *Letopiseș*);
- 1653** “supt episcopul de **Maramurăș**, Mihail Molodeș” (Bârlea,1909: 43; însemnare pe o *Cazanie* slavonă, în manuscris, din biserica din sus, Borșa);
- 1654** “înțelegând vânătorii acest cuvânt, au sârguit la **Maramorăș**” (Simion Dascălul, *Letopiseș*);
- 1675** “s-au suit cu munții alături și aproape de **Maramorăș**, pe la Bistrița, au trecut poteca peste munți” (Miron Costin, *Letopiseș*);
- 1685** “anul lui Dumnezeu 1685, luna lui Dechemvrie 3 zile, în **Maramurăș**, în ierașul de sus, satul Leurdeni” (Bârlea,1909: 128);
- 1700** “din blagoslovenia arhiepiscopului Iosif Stoica al **Maramurășului** cumpăratu s-au aceasta carte...” (Bârlea,1909: 109; Glod, însemnare din 1700 pe o *Cazanie*, tipărită în 1699, la Bălgrad);
- 1716** “Acest potir îl închină și-l prinosește Măria Sa luminatul domn al Țării Rumânești de Io Ștefan Cantacuzino Voevod sfintei mănăstiri de la **Maramureș**, unde se prăznuiește hramul Înălțarea Domnului Hristos spre pomenirea numelui și spăsenia Măriei Sale. Veleat 1716” (Bârlea,1909: 165; însemnare din 1716 pe un *potir* găsit în biserica din Săcel);
- 1732** “în varmeghe **Maramurășului**, în sat Săcel” (Bârlea,1909: 162);
- 1743** “Aceasta sfântă Evanghelie o a cumpăratu Radu Toaderu, fiindu lăcuiitoriu în varmeghia **Maramurășului**” (Bârlea,1909: 10; Bocicoel, însemnare din 1743 pe o *Evanghelie* de București, tipărită în 1742);
- 1745** “Apucându-mă iarna aice, în țaria **Maramurăș**, am șezut aice în țaria **Maramurăș**, am șezut aice la mănăstire, la Moiseiu” (Bârlea,1909: 134; însemnare din 1745 pe un *Triodion* tipărit la Blaj, în 1771);
- 1750** “...fiind episcop în Mocaci Manuil, și vicarieșu **Maramorișului** Andrei Baccenco și jurat Rednic Nicora” (Bârlea,1909 :15; Berbești, însemnare din 1750 pe o *Cazanie* tipărită pe vremea lui Constantin Nicolae Mavrocordat);
- 1751** “...o au cumpărat popa Grigorie din **Maramurăș**” (Bârlea,1909: 50; însemnare pe un *Mărgăritar* din biserica din Breb);
- 1760** “Această sfântă carte (...) s-au dat în oarmeghea **Maramurășului**, în sat Bărsana” (Bârlea,1909: 27; însemnare din 1760 pe un *Liturghier* tipărit în 1759);
- 1776** “Să credeți, iubiții mei, că vineri, în noaptea Rusaliilor, au căzut omătu preste tot **Maramurășul**, în anul 1776, iară de la Facerea Lumii, 7284”; “Diecii mă întrăbă / De unde Frăția Ta? / Din **Maramoriș**, / Viță de nemniș!” (Bârlea, 1909: 74; Cornești, însemnare din 1776 pe un *Ohtaiu* în manuscris);
- 1782** “Anul Domnului 1782, Februarie 1, în varmeghe **Maramorișului**, în erașul Sighetului, în sat Iapa” (Bârlea,1909: 119);
- 1794** “Înștițăm cetitori când au fostu întratu Nemți în **Maramorișu**, fost-au înainte postului Nașterii în anul Domnului 1687” (Bârlea,1909: 152; Poieni, însemnare din 1794 pe un *Octoih* tipărit la Rîmnic, în 1750);
- 1796** “Anul 1796, Mai 22, au fost însurecție întâie, și au fost nemnișigul din **Maramoriș** și din toată Țara Ungurească în cătane” (Bârlea,1909: 124);
- 1798** “...iară în anul 1717 au îmblat Tătari de au robit oameni și au ars multe biserici prin **Maramoreș**” (Bârlea,1909: 211; Vișeu de Mijloc, însemnare din 1798 pe un *Triodion* tipărit în 1771);

1801 "...în oarmeda **Maramorișului...**" (Bârlea, 1909: 49; Breb, însemnare din 1801 pe un *Apostol* de Blaj, tipărit în 1767);

1813 "Anul Domnului 1813 au fost scumpete de fân în **Maramorăș** și bani încă au fost foarte puțini întru acest an" (Bârlea, 1909: 53; Breb, însemnare din 1813 pe un *Triod* de Iași, tipărit în 1747);

1893 La întrebarea 207, din *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățiile țărilor locuite de români* de Nicolae Densusianu (București, 1893), "Cum numește poporul ținutul de acolo?", răspunsul din gura bătrânilor necărturari, prin învățătorul Petru Bilițiu Dăncuș: "**Țara Maramureșului**".

1906 "Vedem și câțiva ciobani cu pălăria mică în margine și asprele cojoace mițoase, cu lîna în afară. Întrebați, ei spun că vin din **Maramurăș**, din **Maramorăș**" (Nicolae Iorga, 1906);

1930 "La **Maramurăș** o fost tătare" (I. Mușlea, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*, 1932; Certeze).

1968 Județul **Maramureș**, unitate administrativ teritorială.

Observații preliminare. (1) "În documente, [Maramureșul] nu figurează decât după ce vine în contact cu ungurii, fiind amintit pentru prima dată în 1199"⁷⁹. (2) Analizând exclusiv atestările din secolele XIII-XIV, N. Drăganu (1933) concluzionează: "Acest nume nu este românesc nici ca înfățișare fonologică, nici ca [și] compoziție"⁸⁰. Formele atestate indică mai degrabă un magh. *Máramaros*, "iar acesta este de origine slavă", afirmă Drăganu. (3) Având la dispoziție un material documentar mult mai vast, putem constata că atestările toponimului *Maramureș* vizează existența a trei straturi: unul slav (*Maramoris*), unul maghiar (*Maramarus*, *Maramoros*), respectiv un strat românesc (*Maramurăș*). (4) Constatăm că termenul *Mara-*, din toponimul *Maramureș*, nu înregistrează variații, iar acest aspect se poate datora faptului că este un cuvânt care provine dintr-o altă limbă, este intraductibil pentru populația autohtonă (română) dar și de etnie maghiară, motiv pentru care nu a putut fi supus fenomenului de analogie, care i-ar fi modificat forma. În schimb, remarcăm faptul că evoluția fonetică a termenului *-mureș* a fost mereu racordată, de-a lungul istoriei, la cea a hidronimului *Mureș* (râul ce străbate Transilvania), ceea ce ar putea fi o dovadă că, cel puțin la nivel perceptibil, a existat o conexiune (directă sau indirectă) între (*Mara*)*mureș* și *Mureș*. Rămâne să stabilim dacă, "luând cuvântul de la unguri, l-am schimbat în *Maramureș*, după *Mureș*", așa cum a propus O. Densusianu⁸¹ sau, dintotdeauna, cei doi termeni au avut același înțeles și aceeași origine, chiar dacă au desemnat cursuri de apă din regiuni diferite. (5) Mai remarcăm faptul că, varianta slavă, *Maramoriš* ("latinizat" de maghiari în forma *Maramoris*, *Maramorisio*, și devenit în limba română *Maramoriș*) s-a dovedit a fi extrem de rezistentă, fiind consemnată de către preoții români în însemnările din secolul al XVIII-lea și chiar al XIX-lea, de

⁷⁹ A. Filipașcu, 1940, *Istoria Maramureșului*, vezi ediția din 1997, pag. 16.

⁸⁰ N. Drăganu, *Românii*, 1933, p. 389.

⁸¹ O. Densusianu, în *Grai și suflet*, 1934, vezi *Opere*, 1968, p. 484.

unde putem deduce că era intens folosită de către populația autohtonă (în detrimentul variantelor maghiarizate).

2.2. Numele ținutului provine de la un hidronim

Putem afirma că au fost deja epuizate toate variantele referitoare la tema originii numelui acestei regiuni: a) **dintr-un hidronim** (de la râul Tisa, care ar fi purtat numele de *Marele Mureș*; de la pârâul Mara + râul Tisa, care ar fi purtat numele de *Mureș*; de la pârâul numit azi Mara, care în Evul Mediu s-a numit *Maramureș*; de la pârâul Mara, care s-ar fi numit *Mureșul Negru*; de la râul Tisa, care s-ar fi numit Mare Râu, adică Maramureș; de la un antic *Morimarusam*, cu sensul de "mare moartă"); b) **antroponim** (de la *Maramore*, primul descălecător; de la *Mara* "Maria" + *Maros* "fiul Mariei"; de la *Mara*, numele unei locuitoare din Dacia + *Maris*, numele unui soldat roman); c) **apelativ** (de la s. marmură; din lat. *marra* "cazma").

Ne vom alătura celor din tabăra care susțin că etimonul toponimului *Maramureș* trebuie să fie un hidronim.

Frecvent (dar nu invariabil), numele aglomerărilor umane, dar și a unităților administrative (microregiuni, macroregiuni etc.) s-au dat după numele unor cursuri de apă care le-au străbătut. Astfel, în județul Maramureș, mai multe localități (sate, comune, orașe) au ca și etimon un hidronim: *Aspra*, *Asuaj*, *Bistra*, *Chechiș*, *Crasna Vișeuului*, *Lăpuș*, *Lăpușel*, *Mara*, (Poienile) *Izei*, *Repedea*, *Ruscova*, *Săbișa*, *Săsar*, *Sâlța*, *Seini*, *Slătioara*, *Someș* (-Uileac), *Tisa*, *Vișeu* (de Jos, de Mijloc, de Sus) etc.

La nivelul microregiunilor din județul Maramureș un exemplu evident este *Lăpuș* (numită astfel după numele râului Lăpuș), respectiv *Copalnic*: "Prima plasă a acestui district (Chioar, n.n.) se numește Copalnic, deoarece terenul acesteia este udat de râul cu această denumire"⁸².

Apoi, un număr însemnat de județe din țara noastră au fost numite după numele unui curs de apă: *Mureș* (< râul Mureș), *Ialomița* (< râul Ialomița), *Argeș* (< râul Argeș), *Buzău* (< râul Buzău), *Dâmbovița* (< râul Dâmbovița), *Bistrița-Năsăud* (< râul Bistrița), *Timiș* (< râul Timiș), *Prahova* (< râul Prahova), *Suceava* (< râul Suceava) etc. Dintre regiunile istorice românești amintim: *Moldova* (< râul Moldova), *Oltenia* (< oltean < râul Olt) și *Crișana* (< râul Criș). Exemple găsim și în Europa sau pe alte continente: *Renania*, o provincie din vestul Germaniei, numită și *Rheinland* "Țara Rinului" (de la numele râului *Rin*, din lat. *Rhenus*), *India* (de la numele fluviul *Ind*, cel mai lung curs de apă din Asia de sud), *Mesopotania*, o regiune din Orientul Apropiat (din vgr. *mesos* "între" + *potamos* "râuri", cu referire la râurile Eufrat și Tigris)⁸³.

⁸² Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar, 1724-1725*, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 56.

⁸³ Alte exemple vezi la Al. Graur, 1972, p. 31-32.

Avem toate motivele să pornim de la premisa că din aceeași categorie face parte și regiunea istorică *Maramureș*; lucru evident, din moment ce a trecut mai bine de un secol de când I. Mihalyi de Apșa a dovedit (vezi *Istoria exegetică*), că pârâul numit azi *Mara* a purtat numele de *Maramureș* (cel puțin în secolele XIII-XV), de unde, în mod logic, avem numele ținutului.

Ceea ce ne propunem este o incursiune în istoria acestui ținut și utilizarea tuturor resurselor pe care le avem la dispoziție (istorice, lingvistice, etnologice, folclorice etc.) pentru a investiga etimologia hidronimului *Maramureș* (și, în paralel, a regiunii cu același nume).

2.3. Râul care a dat numele ținutului se numea *Maramureș*

"Comitatul și-a luat denumirea de la râul *Mara*, care se varsă în râul Iza și care se numea, în secolul al XIV-lea, *Maramoris*"⁸⁴, avea să proclame Ioan Mihalyi de Apșa la începutul secolului al XX-lea. Până la apariția *Diplomelor maramureșene*, etimologii toponimului *Maramureș* s-au aplecat asupra numelui râului *Mara* (care, în mod evident, trebuia să aibă, într-un fel, o contribuție la denumirea toponimului *Maramureș*), căutându-i diverse explicații, iar pentru termenul *-mureș* au apropiat numele râului Mureș din Ardeal cu un alt curs de apă din regiune, cel mai la îndemână fiind Tisa, emisarul Mureșului. Însă lucrarea lui I. Mihalyi (1900) a schimbat radical datele problemei, analiza hidronimului *Mara* devenind nodul gordian al cercetărilor.

O trecere în revistă a celor nouă documente care atestă hidronimul *Maramureș*, ne permite să probăm definitiv faptul că această denumire se referă la pârâul numit azi *Mara*, nicidecum la un alt curs de apă din județ.

2.3.1 Atestări documentare ale hidronimului *Maramureș*

1231 / Maramoers, Maramors. Un document din anul 1231 întărește proprietatea asupra pădurii Chechiș și a pădurii Finteuș (din Transilvania de Nord, zona Chioar), în favoarea urmașilor comitelui Toma, privilegiu acordat inițial de regele Emeric al Ungariei, pentru ajutorul dat în războiul împotriva bulgarilor. Cu acest prilej sunt delimitate hotarele celor două păduri: "Așadar, primul hotar al pădurii Keykus (= Chechiș, n.n.), începe la răsărit de muntele ce se cheamă Guthonchousa (= Gutâi, n.n.) și merge printr-o creastă în partea de miazănoapte, la obârșia [râului] *Maramureș* («in caput Maramoers»), unde ține hotar cu regele. (...) De asemenea hotarul susnumitei păduri cu numele Finteuș este vecin cu susnumita pădure Keykus (...). ...înconjoară hotarul <apei> Zozorul Mic și acolo se desparte de pădurea Zylag și începând să țină hotar cu regele dela izvorul apei cu numele Cozu (= Cosău, n.n.), de acolo înaintează spre locul susnumit Butunhouosa, ce se află la izvorul lui *Maramors* și Cozu, de unde a început hotarul susnumitei păduri, care loc desparte înspre răsărit pădurea regelui și înspre apus pădurea susnumiților comiți Sebus și Alexandru (fiii

⁸⁴ I. Mihalyi, *Diplome maramureșene*, 1900, p. 2-3.

comitelui Toma, n.n.)... ”⁸⁵. ■ **Observații:** Așa cum știm, izvoarele pârâului numit azi *Mara* sunt pe versantul nordic al masivului Gutâi, ce desparte Transilvania de Maramureșul istoric. De la acele izvoare începea “pădurea regelui”, adică “pădurea Maramureș”, numită astfel după numele râului *Maramureș*.

1349 / Maramorosii. O diplomă din 15 septembrie 1349 se referă la mandatul pe care regele Ludovic al Ungariei i-l acordă lui Ioan, fiul lui Iuga, voievodul românilor din Maramureș (“voyvodae Olacorum de Maramorisio”), pentru stăruirea lui Giula, fiul lui Dragoș, în moșiile Giulești și Nireș. Acest Giula, credincios casei regale, se plânge că a fost alungat de Ștefan, fratele său, fiul aceluiși Iuga, “care de curând a căzut în vina trădării, alăturându-se lui Bogdan, fostul voievod, unchiul său și necredincios învederat al nostru și al regatului nostru”, de pe moșia numită Giulești, “aflătoare lângă râul Maramureș” (*fluvium Maramorosii*). ■ **Observații:** Sintagma “fluvium Maramorosii” face referire la râul numit azi *Mara*, cum de altfel precizează și editorii seriei *Documente privind istoria României* (București, 1955, Editura Academiei, p. 501, la note); la fel și I. Mihaly: “Râul *Mara*, lângă care e situată moșia Giulești, s-a numit și în secolele XV și XVI *Maramureș* și după acest râu s-a numit comitatul întreg”⁸⁶.

1355 / Maramorisii. Diploma din 12 octombrie 1355, referitoare la moșiile Giulești și Nireș de pe valea Mării: “...super statutione possessionum Gyulafalva iuxta *fluvium Maramorisii* et Nyres vocatarum...” = “...întocmite cu privire la darea în stăpânire a moșiilor numite Giulești de lângă râul Maramureș și Nyres...”⁸⁷.

1355 / Maramoruspatok, Maramorus. Într-o diplomă din 29 noiembrie 1355, care se referă la moșiile Giulești și Nireș de pe valea Mării, se consemnează formele “fluvio Maramoruspatok” și “fluvium Maramorus”: “...mai întâi <hotarul> pornește de la un râu numit pârâul *Maramureș*, ce curge de la miazăzi, din creste și munți înzăpeziți către miazănoapte. (...) Ajunge la o movilă de hotar ridicată într-o livadă, aproape de un lac mic, numit Obârșia Sărată și de acolo mergând puțin în aceiași parte, pe lângă Râpa Înaltă, intră în pomenitul râu *Maramureș*...”⁸⁸.

1360 / Maramoros. Diploma din 2 iulie 1360 consemnează forma “fluvium Maramoros”: “Aflați că, luând noi aminte la faptele de credință și mulțumitoarele slujbe ale lui Dragoș, fiul lui Giula, am hotărât să-i încuviințăm cu milostivire acestuia ca dealul numit Dealul Mijlociu (= Chiuz, deal situat în partea de sud-vest a masivului Gutâi, între localitățile Baia Mare și Baia Sprie, n.n.) să fie semnul de hotar care să despartă moșiile acestui Dragoș, aflătoare lângă râul *Maramureș*, de baia noastră regească zisă Baia Sprie și de moșia magistrului Simion, fiul lui Maurițiu, numită Oaș...”⁸⁹.

1405 / Maramorus, Maramarus. Diploma din 6 noiembrie 1405 se refe-

⁸⁵ *** *Documente privind Istoria României* (DIR, I), C. Transilvania, vol. I, (1075-1250), București, Editura Academiei, 1951, p. 251-254.

⁸⁶ I. Mihaly, *Diplome maramureșene*, 1900, p. 27.

⁸⁷ DIR, X, p. 362-363.

⁸⁸ DIR, X, p. 377-378.

⁸⁹ DIR, XI, p. 518-519.

ră la moșiile Berbești, Ferești, Călinești, Balotești, Budești, Vincești și Văleni (= cnezatul Cosău), în formele “fluvium Maramorus”, respectiv “fluvium Maramarus”⁹⁰.

1411 / Maramaros. Diploma din 17 septembrie 1411, despre moșiile Vad și Tursad, cu referire la valea Marei, consemnează forma “fluvium Maramaros”⁹¹.

1456 / Maramarusfew. Diploma din 5 aprilie 1456, referitoare la retrasarea hotarelor orașului Câmpulung, reține forma “Maramarusfew”, cu precizarea “=Fundul Văii Mari, aproape de izvoarele Văii Brazilor” (1900: 379), un afluent al râului Mara(mureș)⁹².

1459 / Maramaros. Diploma din 1 mai 1459, referitor la retrasarea hotarelor cetății Sighet, consemnează formele “fluvii Nagy Maramaros”, respectiv “fluvii Maramaros”⁹³.

După unii autori⁹⁴, râul și-a păstrat acest nume oficial până în secolul al XVIII-lea, când a devenit Mara.

Cum e lesne de constatat, forma în care e consemnat numele acestui curs de apă nu diferă cu nimic față de numele regiunii, indiferent că vorbim de varianta slavă (*Maramoriš*), sau variantele maghiare derivate (*Maramoros*, *Maramarus*, *Maramorus*, *Maramaros*).

2.4. Semnificațiile termenului *mara*

O altă premisă a studiului nostru este faptul că *Maramureș* trebuie să fie un cuvânt compus. Singura variantă logică prin care termenul poate fi descompus este *Mara* + *Mureș*, deoarece *Mureș* este un toponim recognoscibil, fiind identic cu numele râului din Transilvania, iar în județul *Maramureș* există un curs de apă cu numele *Mara*, care nu poate fi străin de numele regiunii.

Etimologia și semantismul termenului *mara* considerăm că ar putea constitui cheia de boltă a elucidării originii hidronimului *Maramureș*.

O incursiune în lexicul limbii române, ne dezvăluie că acest termen nu face parte din categoria substantivelor comune⁹⁵, regăsindu-se doar în clasa antroponimelor și a toponimelor.

2.4.1. Antroponim. *Mara*, prenume feminin și nume de familie. După N. Drăganu (1933), antroponimul *Mara* este un derivat din *Maria*, nume biblic (din ebr. *Maryam* “stăpână”). În schimb, N.N. Constantinescu (1963) nu menționează antroponimul *Mara* printre diminutivele numelui *Maria*. I. Iordan (1983) e de părere că numele de familie *Mara* ar putea proveni din gr. *Mara(s)* sau (și) bg. *Mara*, ceh. *Mara*. C. Ionescu (1975) crede că *Mara* ar putea fi un hipocoristic

⁹⁰ Documentul nr. 76 din *Diplomele maramureșene*, I. Mihalyi, 1900.

⁹¹ Documentul nr. 100 din *Diplomele maramureșene*, I. Mihalyi, 1900.

⁹² Documentul nr. 222 din *Diplomele maramureșene*, I. Mihalyi, 1900.

⁹³ Documentul nr. 247 din *Diplomele maramureșene*, I. Mihalyi, 1900.

⁹⁴ Bélay Vilmos, *Maramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII század elejéig*, Budapest, Sylvester-Nyomda R.-T., 1943.

⁹⁵ Articolul *mara* nu figurează, ca apelativ, în Dicționarul Academiei.

pentru Maria sau o reproducere a numelui biblic *Marah*, derivat din ebr. *marah* "amar"⁹⁶. Este un nume relativ rar în onomastica central-europeană, mult mai frecvent fiind în cultura evreiască-nord americană, respectiv irlandeză (în acest ultim caz, ca o prescurtare de la O'Mara). În țara noastră este atestat din sec. al XV-lea (*Mara*, soția lui Mircea cel Bătrân, la 1418)⁹⁷, iar în Maramureș întâlnim acest antroponim, ca prenume feminin, atestat în secolul al XVIII-lea: "Anii Domnului 1800, din mila lui Dumnezeu s-au făcut această făclie de Butte Pricop și de jupâneasa dumisale *Mara*..."⁹⁸. Greu de spus dacă numele jupânesei *Mara* din Dragomirești este rezultatul influenței religiei catolice, este derivat din Maria sau invocă hidronimul *Mara*. Înclinăm să credem că e vorba de prima variantă.

2.4.2. Hidronim. *Mara*, pârau în Maramureș. Izvorește de sub vârful lezurile, din Igniș, la 1.040 m și se varsă în Iza (un afluent al Tisei), în dreptul localității Vadul Izei. Are o lungime de 40 km și un bazin hidrografic de 406 kmp⁹⁹. Valea Marei se formează din două cursuri de apă: *Valea Mare*, care ia naștere din pâraiele ce izvorăsc din Poiana Izvoarele și de sub vârful Pleșca Mare, respectiv *Răușorul*, care își adună apele de sub Creasta Cocoșului și din Izvorul lui Pinteia, de sub Gutâi¹⁰⁰. Cele două pâraie se întâlnesc în satul *Mara*¹⁰¹, prima localitate de pe Valea Marei, după pasul Gutâi. Este singurul curs de apă cu acest nume de pe teritoriul României.

Alte atestări ale unui hidronim *Mara* (pe mapamond). 1. În nordul Italia, la granița cu Elveția, pâraul *Mara* traversează provincia italiană Como și cantonul elvețian Ticino și se varsă în lacul Lugano. Principala caracteristică a acestui curs de apă este creșterea bruscă a debitului în sezonul ploios și provocarea de pagube materiale. Nu cunoaștem etimologia acestui hidronim (din ce limbă provine) și nici semantismul etimonului. 2. În Canada, în arhipelagul arctic Nunavut, un curs de apă cu numele *Mara*, având o lungime de 260 km, devine afluent al râului Burnside, înainte de vărsarea acestui în Oceanul Arctic; iar în sudul aceleiași țări există un lac cu numele *Mara*. Nu știm dacă este un termen aborigen sau importat de emigranții europeni și nici ce semnificație are. 3. Pe continentul african este un râu cu numele *Mara*, care izvorește din regiunile muntoase ale Kenyei și, după un parcurs de 395 de km, se varsă în Lacul Victoria (Tanzania). Investigând etimologia acestui hidronim,

⁹⁶ "Nu-mi mai ziceți *Noemi*, ziceți-mi *Mara*, căci cel Atotputernic m-a umplut de amărăciune" (Cartea lui Ruth), unde Noemi < ebr. *noam* "plăcere, bucurie", iar Mara < ebr. *marah* "amar", referitor la tragedia prin care trece acest personaj din Bethleem.

⁹⁷ C. Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, Editura Enciclopedică Română, 1975.

⁹⁸ Ion Bîrlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, Atelierele grafice Socec, 1909, p. 100; inscripție pe un sfeșnic de lemn găsit în podul bisericii din Dragomirești.

⁹⁹ *** *Județul Maramureș*, Editura Academiei, Institutul de Geografie, 1980, p. 52.

¹⁰⁰ Andrei Latiș, *Maramureșul și ținuturile sătmărene. Monografie* (în manuscris), Baia Mare, 1962, p. 144.

¹⁰¹ Localitatea este atestată documentar din 1415 (*Karachfalva*), proprietatea lui Giula din Giulești și a familiei Tupița, cu numele de Crăcești. Abia în 1968, autoritățile îi schimbă denumirea din Crăcești în Mara.

prof. Terezia Tătaru descoperă că, în graiurile triburilor locale, termenul are semnificația de “pătat, punctat”, dar și “amar”¹⁰²; de remarcat identitatea cu termenul ebraic *marah* “amar”.

2.4.3. Originea cuvântului *mara*

Derivat scitic. Istoricul A.D. Xenopol (1888) a emis ipoteza că atât *Mara*, cât și *Maris* (= Mureș) sunt derivate scitice ale rădăcinii arice **mar* cu sensul de “apă”¹⁰³. În lipsa unor alte variante de lucru, ipoteza enunțată de A.D. Xenopol s-a rostogolit pe parcursul secolului al XX-lea în aproape toate studiile de specialitate: “Etimologia numelui a fost intens discutată, dar cea mai plauzibilă pare a fi aceea care pornește de la rad. *mar-* “apă” (+ a «considerat ca feminin articulat» sau ca «sufix toponimic»)“¹⁰⁴. Consecința acestei soluții etimologice pentru hidronimul *Mara*, aplicată în cazul cuvântului compus *Mara-Mureș*, ar fi o apropiere semantică până la sinonimie a celor doi termeni.

Însă, chiar dacă din punctul nostru de vedere nu s-ar justifica utilizarea lor concomitentă, trebuie să admitem faptul că astfel de construcții lexicale tautologice nu lipsesc din toponimia românească: “Cazuri de apelative folosite ca nume de locuri și, la venirea unei populații de altă limbă, trecute în graiul acestora fără a mai fi înțelese au dat naștere la tautologii, în sensul că apelativul vechi e socotit nume propriu neanalizabil și i se adaugă traducerea lui în limba nouă”¹⁰⁵. Fenomenul a fost semnalat de I. Iordan¹⁰⁶, E. Petrovici și Al. Graur, care au oferit și exemple: Vârful Păguiorului (*păgui* “vârf de munte”), Dealul Chicerei (*chiceră* “deal”), Dealu-Tepe (tc. *tepe* “movilă”), Valea Dolinei (sl. *dol-* “vale”), Pasul Prislop (*prislop* “trecătoare”), Lacul Techerghiol (tc. *göl* “lac”). Apreciem că hidronimul *Maramureș* nu se încadrează în această categorie.

Substrat. Având o rădăcină proto-indo-europeană, nu e exclus ca acest termen să se fi regăsit în graiurile tracice, așa cum a propus N. Iorga (1938): “Este mult mai posibil că în *Mara* și în *Mureș* este același veche rădăcină tracică”¹⁰⁷. Însă nu avem nici un suport științific care să susțină această ipoteză sau o dovadă privind forma cuvântului (și semantismul lui), atestată în perioada antică.

În consecință, în cazul în care nu se poate dovedi că este un cuvânt românesc, *mara* trebuie să fie un *împrumut dintr-o altă limbă*.

Termen slav. (Antroponim). N. Drăganu (1933) este de părere că antroponimul *Mara* este înrudit cu ceh. *Mareš*, *Maruše*, srb. *Maroš*, *Maruša*, bg.

¹⁰² Bolchiș T. Tătaru, *Maramureș - mândria și durerea noastră*, vol. I, Baia Mare, Editura Gutinul, 2007, p. 54, citând o lucrare scrisă de un misionar catolic olandez în Kenya, Frans Mol, *Language and Culture*, Dictionary, Massai Centre Lemek, 1996.

¹⁰³ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 2013, p. 52.

¹⁰⁴ O. Felecan, N. Felecan, *Straturi etimologice reflectate în hidronimia românească*, în *Quaderns de Filologia: Estudis Linguistics XX*: 251-269; 2015, p. 258.

¹⁰⁵ Al. Graur, 1972, p.15.

¹⁰⁶ I. Iordan, în *Buletin Științific al Academiei RPR*, I, nr. 1-2, 1951, p. 45-53, apud A. Graur, 1972.

¹⁰⁷ N. Iorga, 1938, apud N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 54.

Maruša etc.¹⁰⁸. La rândul lui, I. Iordan (1983) atestă antroponimul *Mara* în limbile cehă și bulgară.

(Adjectiv). O. Densusianu (1934) susține că *mara* ar putea fi un adjectiv de origine slavă, cu sensul de “negru”: “E de presupus că numele râului *Mara* cuprinde un înțeles pe care îl întâlnim adeseori în denumirile de râuri de munte: acela de «întunecat, negru». În slavă e cunoscută tema *mar-*, *mor-* tocmai cu același înțeles...”¹⁰⁹.

(Element mitologic). În credințele popoarelor slave există un personaj malefic cu numele *Mara*. Mitologia slavă o identifică pe *Mara* (numită și *Maruha*, *Morena*, *Morana*) ca fiind zeița morții, a iernii și a nopții, închipuită ca o femeie cu aspect respingător, îmbrăcată mereu în negru, însă având capacitatea de a se transforma într-o fată seducătoare. Un aspect de reținut este faptul că „ritualurile de primăvară prevedeau, la slavi, și înecarea în râuri, în lacuri și mlaștini a paiatei *Morenei*. Până la venirea iernii, zeița își petrecea timpul în temnița subterană în care o închide Perum (= zeul fulgerelor și al tunetelor, n.n.)”¹¹⁰. În opinia altora ar fi “un fel de zână a apelor”, având semnificații diferite în credințele popoarelor slave: în rusă “fantomă, stafie, vrăjitoare”, iar dial. “duhul casei”; în ucr. “stafie, nălucă”; în pol. “vis, stafie”; bielorusă “numele necuratului”¹¹¹. În Croația și Serbia circula variantele *Mara* și *Mora*, semnificând spirite malefice, nocturne și creaturi înfricoșătoare care bântuie visele oamenilor, provocându-le coșmaruri, în unele cazuri chiar și moartea¹¹². Pe această filieră a pătruns în limba română termenul *moro* “strigoii”. Pentru variantele europene ale termenului *mara* s-a indicat, ca sursă, rad. PIE **mer-*, cu sensul de “zdrobire, presare, distrugere”, dar și “a muri, a dispărea”.

De menționat că și în cultura asiatică¹¹³, *Mara* este întruchiparea răului și este imaginat ca un demon a cărui rol este să îl ispitească pe Buddha pentru a nu atinge iluminarea. Din punct de vedere etimologic, acest termen este socotit o variantă sanscrită a rădăcinii verbale *mṛ*, care la rândul ei este în relație cu radicalul indo-european **mer-*.

2.4.4. Concluzii. Cuvânt românesc nu e. Deci trebuie să fie un împrumut. Presupunem că este o moștenire din partea unei populații cu care poporul nostru a interacționat semnificativ într-o perioadă veche, probabil primul mileniu, deoarece la venirea ungarilor, în sec. al XII-lea, exista deja un ținut, un curs de apă și o pădure cu numele *Mara*-mureș. Multe popoare migratoare au măturat vechea Dacie pe parcursul mileniului 1, însă nici unul nu a conviețuit cu populația romanizată din Carpați la maniera în care au făcut-o slavii. În plus,

¹⁰⁸ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 391.

¹⁰⁹ O. Densusianu, în *Grai și suflet*, 1934, vezi *Opere*, 1968, p. 484.

¹¹⁰ Ilie Danilov, *Dicționar de mitologie slavă*, București, Editura Polirom, 2007.

¹¹¹ O. Vințeler, 2010, p. 200, citând pe Max Vesmer.

¹¹² “Noaptea, în somn, *Mora* apasă pieptul oamenilor și le îngreunează respirația, iar pe unii îi ucide. Sârbii și muntenegrenii sunt convingeți că *Mora* iese din trupul vrăjitoarelor sub formă de flutere, provocând rău celor în jurul cărora zboară” (Ilie Danilov, 2007).

¹¹³ Termenul *mara* îl regăsim în limba sanscrită, japoneză, chineză, tibetană, birmaneză, thailandeză.

este cunoscut faptul că majoritatea toponimelor vechi din ținuturile locuite de români fie aparțin substratului, fie sunt moștenite din limba latină, fie sunt de origine slavă. Iar *mara* nu este nici termen latin și nici nu sunt dovezi indubitabile că aparține lexicului preroman, autohton. Deci, cel mai firesc ar fi să îl socotim un împrumut din limba slavă.

Din acest motiv, vom susține ipoteza lui O. Densusianu, potrivit căruia *mara* este un adjectiv slav. Dar semnificația acestui termen nu suntem siguri că este “negru, întunecat”, așa cum propune ilustrul lingvist. De ce? Pentru un adjectiv cu sensul de “negru”, ca determinant al unui substantiv de genul vale, râu, pârâu, izvor, pădure etc., o populația de origine slavă preferă, de regulă, varianta *cerna*, derivat din sl. *črŭnŭ* “negru” (nicidecum *mara*). Toponime de acest gen se întâlnesc în multe localități din Maramureș¹¹⁴ și de pe cuprinsul întregii țări.

Adjectivul *mara* ar putea fi, mai degrabă, sinonim cu: a) învolburat, distrugător, tenebros, mortal; b) neproductiv, nefertil (referitor la terenul udat de apele râului cu acest nume); c) amar, sărat, acru (în general, neplăcut la gust). În paleoslavă sau chiar în slava comună, anterioară, acest termen trebuie să fi avut semnificații cu mult mai complexe și nuanțate, unele provenind din stratul mitologic.

Dacă ne raportăm la realitățile geomorfologice ale bazinului hidrografic *Mara*, putem spune că, prima grupă de sinonime invocată nu se justifică, deoarece, cel puțin în ultima jumătate de secol, pârâul numit azi *Mara* nu a înregistrat viituri semnificative și nu a provocat pagube materiale însemnate în localitățile riverane. Legat de fâșia îngustă de câmpie din lunca acestui curs de apă, reiterăm observația lui Nicolae Iorga: “Ai noștri au cunoscut întâi această parte de țară în legătură cu Ardealul, în ea au locuit ei la început, bucurându-se de *ogoarele mai largi* și de *pământul mai bun...*”¹¹⁵. În fine, a rămas în discuție al treilea grup de sinonime (amar, sărat, acru), care ar corespunde întrucâtva cu realitatea: deși *Mara* este un curs de apă dulce, în zonă există numeroase izvoare de apă minerală și surse de apă sărată, percepute în general ca fiind... amare¹¹⁶. Chiar în satul Mara (comuna Desești), prima localitate de pe valea Mării, pornind de la obârșii, sunt trei izvoare de apă minerală: pe malul stâng al unui afluent al Văii Hopșia, apoi în locul numit Vărărie, respectiv pe Valea Măriasca; în localitatea Desești, în centrul comunei, lângă școală: *Izvorul din Josani*; în satul Breb, pe Valea Breboia: *Izvorul Olga*; în satul Budești, pe Valea Oanța: *Borcutul Dâmburoiului*; în satul Văleni (comuna Călinești), pe Valea Secătura: *Izvorul Sărat*, *Izvorul Sulfuros*¹¹⁷. Însă surse de apă minerală se găsesc în întreaga Depresiune a Maramureșului, de la Huta și Săpânța și

¹¹⁴ *Ciorna Vodă* (Apa Neagră), sursă de apă în localitatea Ruscova, pe Valea Drahmirov (bazinul hidrografic Vișeu).

¹¹⁵ N. Iorga, *Neamul românesc*, 1906, p. 72-73.

¹¹⁶ Marian N. Tomi (2011) susține că “*Mara*, în vechile limbi indo-europene, asta înseamnă: sare! Că de aici vor fi venit termenii amar, mare etc., legătura lor esențială de conținutul inițial al cuvântului *mara* nu mai este de demonstrat” (pag. 517).

¹¹⁷ Nădișan, Bologa, *Surse hidrominerale și stațiuni balneare din Maramureș*, 2012.

până la Dragomirești și Vișeu de Sus¹¹⁸. Aceste izvoare sunt numite în general *borcut*, dar mai poartă și denumirea de *Fântâna Sărată* (Slătioara, Botiza, Săliștea de Sus) sau *Izvorul Roșu* (Săpânța).

În general, toponimele ce cuprind apelativul *amar*, derivat din lat. *amarus* (Amara, Amara Nouă, Amara Veche, La Amara, Coada Amarului, Cotul Amarului, Drumul Amarului, Movila Amarului¹¹⁹), sunt semnalate exclusiv în regiuni extracarpatice¹²⁰ și se referă la surse de apă cu gust sărat-amar sau chiar izvoare de apă minerală¹²¹.

Putem concluziona că o astfel de soluție etimologică (slavă) ar justifica și funcția sintactică a termenului *mara*: din punct de vedere al topicii, postpunerea articolului definit (în topica: substantiv + adjectiv) este socotită o particularitate gramaticală atribuită substratului și specifică limbii române, în timp ce *slavii* interpun frecvent adjectivul în fața substantivului (precum în cuvântul compus *Mara Moriș*).

2.5. Semnificațiile termenului *mureș*

Termenul *Mureș* (din cuvântul compus *Maramureș*) a fost văzut, de majoritatea exegeților, ca un hidronim: fie numele vechi al Tisei (D. Onciul, A.D. Xenopol, N. Roșca), fie cu sensul de “mare” (întindere de apă) (N. Densusianu, O. Vințeler), fie cu sensul de “râu”, dar fără nici o legătură cu râul omonim din Transilvania (O. Densusianu). Mai rar a fost perceput ca un antroponim: *More*, identic cu *Maurus*, *Mauro*, *Moro* (A. Bunea), respectiv *Maros*, fiul Mariei (N. Drăganu). Înainte de a trage concluzii, vom proceda la identificarea sensurilor acestui cuvânt.

2.5.1. Apelativ. 1. Variantă regională a lui *mureșan* (MDA). 2. Adjectiv, cu sensul de “cafeniu închis, pătat cu negru (oaie *mureșă*)” (DOR).

2.5.2. Hidronim. *Mureș*, râu ce izvorește din Munții Hășmașul Mare, desparte Munții Apuseni de Ținutul Pădurenilor și se varsă în Tisa; are o lungime de 789 km, străbate șapte județe¹²² și 92 de localități¹²³. ■ Derivate: I. Apelative: *mureșan*, cu varianta regională *moroșan* (1. persoană care locuiește

¹¹⁸ În afară de bazinul hidrografic Mara-Cosău, mai există surse de apă minerale la: Săpânța, Câmpulung la Tisa, Iapa (Sighet), Slătioara, Crăciunești, Lunca la Tisa, Oncești, Glod, Poienile Glodului, Botiza, Ieud, Bogdan Vodă, Dragomirești, Săliștea de Sus, Crasna Vișeuului, Ruscova, Repedea, Poienile de sub Munte, Valea Vișeuului, Vișeu de Sus.

¹¹⁹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 107.

¹²⁰ În județele Ialomița, Botoșani, Brăila, Buzău, Gorj.

¹²¹ Lacul Amara (jud. Ialomița), un fost liman fluvial situat într-o depresiune, este alimentat de izvoare din pânza freatică încărcate cu săruri. Sulfatul de magneziu și sulfatul de sodiu îi conferă gustul amar, când în realitate apa lacului este sărată. În apropiere există și o sursă de apă minerală (cu o mineralizare de 1.632 mg/l), utilizată pentru cura internă de către cei ce frecventează stabilimentul balnear.

¹²² Este vorba despre județele: Harghita, Mureș, Alba, Cluj, Hunedoara, Arad și Timiș.

¹²³ Cele mai importante localități sunt: Toplița, Reghin, Târgu Mureș, Luduș, Ocna Mureș, Aiud, Teiuș, Alba Iulia, Deva, Geogiu, Lipova, Arad, Pecica, Nădlac.

în regiunea Mureșului; 2. persoană originară din regiunea Mureșului; 3. plutaș pe apa Mureșului; 4. plută construită în așa fel încât să aibă aceeași lățime la amândouă capetele; 5. Mureșeanul, vânt care bate dinspre Mureș de la vest sau de la nord¹²⁴), mureșeancă. II. Antroponime: Mureșan, Mureșanu, Mureșianu, Moroșan etc.

2.5.3. Atestări documentare. O trecere în revistă a atestărilor documentare și a soluțiilor etimologice referitoare la hidronimul *Mureș* a fost realizată, încă în perioada interbelică, de lingvistul Nicolae Drăganu¹²⁵. Prof. Vasile Frățilă (2007), de la Universitatea de Vest din Timișoara, a realizat un rezumat adnotat al acestui subiect¹²⁶.

La Herodot apare sub forma *Maris*¹²⁷, la Strabo, *Marisos*, iar la Iordanes și la Geographus Ravennas are forma *Marisia*. În alte lucrări este notat *Marisus*, *Marisius*. Constantin Porphyrogenetul îl înregistrează sub forma *Morises*, care nu este altceva decât o redare în grecește a rostirii *Moriș* (pe care cronicile ungurești o reproduceau prin *Marisius*, *Morusius*, *Marusius*), ceea ce ne arată că formele anterioare reproduc un nume care se rostea *Mariș*, formă păstrată în graiul sârbocroat (= *Moriš*) vorbit în câteva localități de pe cursul inferior al râului și devenite în maghiară, datorită armoniei vocalice, *Moruș* (scrisă *Marus*, în documente), apoi *Moroș*, în grafia oficială *Maros*¹²⁸. Alte atestări: *Morisius* (a. 1218, 1238, 1248, 1264, 1289, 1291, 1299), *Morisena*, *Marysius* (a. 1299), *Morus* (a. 1289, 1325), *Holtmorus* (a. 1319), *Holthmorus* (a. 1400), *Mors* (a. 1222, 1248), *Moros* (a. 1289), *Maros* (a. 1441), ung. *Maros*, germ. *Marosch*, rom. *Murăș* (a.1660-1680), *Morăș*, *Moreș*, *Mureș*. N. Drăganu precizează: “Aceste forme pot fi citite: *Moriș* > ung. *Moros* > *Maros*”¹²⁹.

De reținut în mod special observația lui N. Drăganu că, în Antichitate, era un nume format din două silabe, care se rostea *Mariș*¹³⁰.

2.5.4. Etimologie. Din registrul soluțiilor etimologice notăm contribuția lui P. Șafařík (1843), care îl deduce din radicalul *mar-* “apă”, înrudit cu sanscr. *mira-s* “mare; graniță, hotar”, gal. *more*, bret. *more*, v. bg., sb. *more* “mare”, lit. *mâres*, got. *marei*, lat. *mare* etc. B.P. Hasdeu (1872) a propus o formă scitică neatestată **maris* (cf. sanscr. *maryâ* “hotar”), Tomaschek (1893) a pornit de la radicalul *mar-* “a străluci, a licări”, iar Georgiev (1900) l-a considerat de origine dacică, pornind de la i.-e. **moriscia-* “mlaștină, baltă”.

În identificarea etimologiei acestui termen, N. Drăganu (1933) pornește de la analiza atestărilor documentare: “Am văzut că cea mai veche formă, pe care le au cronicile și documentele latino-ungurești, precum și Constantin Por-

¹²⁴ *Micul Dicționar Academic*, ediția a doua, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

¹²⁵ Drăganu, *Români*, 1933, p. 496.

¹²⁶ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 75.

¹²⁷ Despre forma *Maris*, atestată la Herodot, a existat o întreagă discuție filologică; în cele din urmă N. Drăganu a emis ipoteza că, în acest caz, putem avea o haplografie (*Maris*, în loc de *Marisis*).

¹²⁸ E. Petrovici, *Studii*, 1970, p. 244-245.

¹²⁹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 497.

¹³⁰ N. Drăganu, op. cit., p. 496.

phyrogenetul este *Moriș*. Aceasta este, totodată, și cea dintâi formă în care s-a schimbat vechiul *Mariș*. Deoarece această schimbare nu poate veni de la români, cea dintâi întrebare pe care trebuie s-o lămurim este: de unde vine ea, de la slavi, ori de la unguri? Felul cum s-a născut slavul *mor'e* din radicalul *mar-*, precum și acela în care este tratat *a* din elementele străine în slavonești (...) ne arată că din *Mariș* s-a putut dezvolta în gura slavilor forma *Moriș*. Forma *Mariș* s-ar fi păstrat doar în cazul că *a* ar fi fost lung¹³¹. În acest context, din forma slavă *Moriș* “s-a putut dezvolta în mod normal atât rom. *Moreș* > *Mureș*, cât și ung. *Moros* > *Maros* și chiar și săs. *Mierisch*”¹³².

Ipoteza cea mai agreată s-a dovedit a fi derivarea dintr-o temă indo-europeană *mar-* “apă”, propusă de Șafařík și reluată de B.P. Hasdeu¹³³ (1872), respectiv de A.D. Xenopol¹³⁴ (1888). În susținerea acestei teze vine și numele pe care îl are la izvoare, și în prezent, pârâul numit azi *Mara* (în trecut, *Maramureș*): “Apa care curge prin sat, *Mara*, e numită astfel de către localnici numai de la confluența *Râușorului* cu *Râul Mare* în aval. În amonte de acest loc, care se află chiar în sat, apa e numită *Râușor* sau *Rușor*”¹³⁵.

Dealtfel, în exemplele ce urmează, e lesne de constatat că mai multe cursuri de apă din Maramureș (dar regula este valabilă în întreg spațiul locuit de români), au fost numite, în vechime, “apă” sau “râu”: Pârâul care curge prin localitatea leud se numește *leudișor*; în amonte de sat e numit de localnici *Râușor* și în aval, *Râu*¹³⁶. Vaserul, cel mai important afluent al Vișeuului, se numea, în trecut, *Valea Râului*. Hidronimul actual derivă din germ. *Wasser* “apă”. Ion Mihalyi de Apșa (1900), într-o notă la diploma nr. 216, din 1 iunie 1453, afirma: “În zilele noastre se numește și *Vasear*, românește *Râu*”. În concluzie, “este un calc după vechea denumire românească *Valea Râului*”¹³⁷. Despre Baia Mare, actuala reședință de județ, se presupune că, în vechime, a împrumutat numele de la cursul de apă ce străbătea localitatea: “...adevăratul nume al Băii Mari, în timpuri îndepărtate, a fost *Râușor* (*Rivulus*, *Rivuli*, *Rivulinum*)”¹³⁸.

Sub influența factorilor istorici și sociali, evoluția fonetică a acestor cursuri de apă a generat, în timp, forme diferite. În cazul hidronimului cercetat, avem o posibilă evoluție: *Mariș* (perioada antică), *Moriș* (sub influența slavă), *Moroș* (sub influența maghiară), *Murăș* (“se deosebește prin *u* din prima silabă, deocamdată neexplicat, de forma slavo-maghiară cu *o*, *Moriș*”¹³⁹), respectiv *Mureș* (limba literară română).

¹³¹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 498.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, București, 1984, p. 309.

¹³⁴ A. D. Xenopol, vezi ediția din 2013, p. 52.

¹³⁵ ALRR-Mar., p. XIII.

¹³⁶ ALRR-Mar., p. XXI.

¹³⁷ Adelina Mihali, *Toponimie maramureșeană. Valea superioară a Vișeuului*, 2015, p. 169.

¹³⁸ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 14.

¹³⁹ E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei, 1970, p. 244-245.

2.6. Influența slavă

Îndeobște se știe că influența slavă (în istoria, toponimia și graiurile maramureșene), se datorează celor trei etape de migrație ruteană (din secolul al XIV-lea, apoi XV, respectiv XVII)¹⁴⁰. Mai puțin cunoscut este faptul că a existat un contact semnificativ, în secolul al VI-lea, între populația daco-romană și un grup de slavi. Acest eveniment migraționist, desfășurat în majoritatea regiunilor din vechea Dacie, este responsabil de crearea unui strat lingvistic, aspect remarcat și analizat de numeroși cercetători¹⁴¹.

Se apreciază că "în unele părți din Maramureș trăia o populație slavă rară, probabil, de dinaintea sec. al X-lea și care a creat un strat de toponime slave mult înaintea mențiunilor documentare privind pătrunderea ucrainenilor (sec. al XIV-lea, eventual sec. al XIII-lea) în Maramureș"¹⁴². Aprecierile au rămas la nivel ipotetic și se bazează exclusiv pe prezența toponimelor în documentele maramureșene din secolul al XIV-lea¹⁴³.

Potrivit izvoarelor istorice, acest eveniment a avut loc în sec. al VI-lea, când, "din grupul de slavi ce se îndrepta spre Slovacia s-au infiltrat grupuri mai mici în Maramureș"¹⁴⁴. Cu toate acestea, se estimează că o influență slavă în limba română s-a exercitat abia prin sec. IX-X¹⁴⁵. După o primă etapă de bilingvism, procesul de conviețuire s-a încheiat prin asimilarea slavilor¹⁴⁶. Datorită bilingvismului, o cantitate însemnată de apelative au pătruns în vocabularul de bază al limbii noastre.

¹⁴⁰ În general se acceptă că primul val de ucraineni pătrunde dinspre Galiția în Maramureș nu mai repede de sec. XIII-XIV. Prima atestare documentară datează din secolul al XIV-lea. Voievodul Ioan de Rozavlea a adus câteva familii de ruteni, pe care le-a colonizat "de-a lungul văii, numită după ei, Apa Rusului, unde au întemeiat satele rutenești și iobăgești Poienile de sub Munte, Repedea și Ruscova" (Al. Filipașcu, 1940: 58-59; v. și Vișovan, 2001: 44). Al doilea val se declanșează undeva pe la jumătatea secolului al XV-lea, când nobilii români din satele din dreapta Tisei "au început să-și aducă pe domeniile lor iobagi ruteni din Bereg, care în 1489 aveau deja un preot rutean (Filipașcu, 1940: 59). În aceste condiții au pătruns rutenii în comunitățile românești de pe Valea Tisei (Lunca la Tisa, Bocicoi, Crăciunești, Tisa, Câmpulung la Tisa, Remeți). Se consideră că a existat și un al treilea val de ucraineni ce au migrat spre Maramureș începând cu secolul al XVII-lea. Aceștia "populează valea inferioară a râului Vișeu, întemeind satele Crasna și Valea Vișeului, care alcătuiesc în prezent comuna Bistra".

¹⁴¹ Printre acești: B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, D. Onciul, I.A. Candrea, N. Drăganu, A. Rosetti, S. Pușcariu, T. Capidan, I. Iordan, E. Petrovici.

¹⁴² E. Janitsek, *Contribuții la studiul relațiilor lingvistice româno-ucrainene*, 1978, p. 5.

¹⁴³ "Se poate presupune că deplasările triburilor slave au afectat într-o oarecare măsură teritoriul Maramureșului. Această ipoteză se întemeiază pe unele toponimice din primele documente maramureșene și are în vedere elemente făcând parte din ramura slavilor apuseni" (R. Popa, 1970: 44).

¹⁴⁴ *** *Istoria României*, București, Editura Corint, 2007, p. 101.

¹⁴⁵ Idem, p. 105.

¹⁴⁶ *** *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1984, p. 642.

O dovadă în plus ar fi că, pe întreg teritoriul țării sunt numeroase localități cu numele de *Sârbi*¹⁴⁷. Această denumire arată că, inițial, localitățile respective au fost locuite de o "populație de origine sârbească, sau, mai bine, sud-slavă, ori slovacă"¹⁴⁸. Asimilarea s-a petrecut pe parcursul a câteva secole, astfel încât, în prezent, populația e majoritar românească. Și în județul Maramureș, la poalele munților Gutâi, pe valea Cosăului, între Călinești și Budești, nu departe de izvoarele pârâului Mara, există un sat cu acest nume.

În lexicul maramureșean este un strat slav destul de consistent, alcătuit din apelative¹⁴⁹, antroponime, toponime și hidronime. Majoritatea numelor de botez maramureșene sunt de origine slavă: Bogdan, Dragoș, Dunca, Bilțiu, Iuga, Iura, Mih, Mihnea, Mihalca, Pașca, Ștețcu, Stan, Tomșa, Vlad șamd. Filologul Emil Petrovici a remarcat același lucru, pornind de la analiza numelor localităților maramureșene având ca etimon un antroponim: "Pe baza numelor de sate de tipul Nănești, putem să ne facem o idee despre numele de persoană obișnuite în secolul al XIV-lea și al XV-lea la românii care s-au stabilit în Valea Izei și a Marei din Maramureș: Barbu, Bud, Călin, Crăciun, Desea, Giula, Nan. Aceste nume, în marea lor majoritate de origine slavă, se regăsesc și în alte provincii românești"¹⁵⁰.

Din categoria toponimelor de origine slavă reținem: Rodna, masiv muntos în Carpații Orientali, între Bistrița și Maramureș; din vechiul slav *ruda*, cu sensul de "mină auriferă, minereu"¹⁵¹; Zimbroslav, masiv muntos (1.603 m)

¹⁴⁷ Localități cu numele de *Sârbi* se află atât în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, cât și în Oltenia, Muntenia și Moldova. O listă a acestora găsim la I. Iordan, V. Bogrea, N. Drăganu.

¹⁴⁸ N. Drăganu, *România*, 1933: 280.

¹⁴⁹ Apelative românești de origine slavă atestate în lexicul maramureșean: coș "construcție pentru depozitarea porumbului" (< sl. *koši*); coșniță "coș în care se țineau familiile de albine" (< sl. *košnica*); gradiște "gard din lemn ce împrejmuiește prispa" (< sl. *gradište*); ocol "curtea casei țărănești" (< sl. *okolū*); ogradă "livada din spatele casei" (< vsl. *ograda*); poiată "adăpost pentru vite" (< sl. *pojata*); blid "strachină" (< sl. *bliudū*); cumpănă "cântar" (< sl. *konpona*); feștilă "fitil; lumânare" (< sl. *svěštīlo*); mied "mursă din miere de albine cu apă" (< sl. *medū*); uncrop "apă fiartă" (< sl. *ukropū*); mejdă "răzor" (< sl. *mežda*); postată "bucată dintr-o suprafață de teren cultivat" (< sl. *postatī*); colibă (< sl. *koliba*); sâmbra "întovărășire a proprietarilor de oi" (< sl. *sūmbrū*); colindă "cântec tradițional interpretat de copii" (< sl. *kolenda*); gloată "mulțime" (< sl. *glota*); nedeie "târguri de vite" (< sl. *nedelja*); norod "popor" (< sl. *narodū*); săliște "pradă" (< sl. *selište*); sobor "adunare" (< sl. *sūborū*); stolnic "dregător" (< vsl. *stolnikū*); voievod (< vsl. *vojevoda*); braniște "pădure în care este interzisă tăierea copacilor" (< sl. *branište*); obcină "coamă de deal" (< sl. *občina*); plai "drum de munte" (< sl. *plai*); ponor "coastă prăpăstioasă" (< sl. *ponorū*); prund "pietriș" (< sl. *prondū*); iaz "zăgaz" (< sl. *jazū*); iezor "lac de munte" (< sl. *jezerū*); izvor (< sl. *izvorū*); slatină "apă sărată" (< sl. *slatina*); topliță "izvor de apă caldă" (< sl. *toplica*); dumbra "plantă ierboasă aromată" (< sl. *donbravinū*); lobodă "plantă erbacee de cultură" (< sl. *loboda*); ludău "bostan" (< sl. *ludaja*); potbal "brustur" (< vsl. *podbielū*); rogoz "plantă erbacee" (< sl. *rogozū*); tisă "arbore din familia coniferelor" (< sl. *tisa*) etc.

¹⁵⁰ E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, 1970, p. 248.

¹⁵¹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 99.

situat în Munții Maramureșului: din vsl. *zonbrŭ*¹⁵²; Huta, trecătoare (587 m) între Depresiunea Oașului și Depresiunea Maramureșului: nume topic ucrainean, din vsl. *huta* “colibă”¹⁵³; Prislop, trecătoare (1.416 m) între Maramureș și Bucovina, în Carpații Orientali; nume topic în majoritatea localităților românești de pe valea Izei: din sl. *prěslopŭ*¹⁵⁴.

Notăm și câteva cursuri de apă despre care s-au exprimat opinii că ar fi de origine slavă: Vișeu, afluent al Tisei: din n.pers. *Viša* (dim. lui *Vičeslav*) + suf. *-ov*¹⁵⁵; Iza, afluent al Tisei: hipocoristic din sl. *Izjaslav*, *Izaslav*¹⁵⁶; Crasna, afluent al Vișeuului: din vsl. *krasĭnŭ* “frumos”, cf. n.top. ucr. *Krasna*¹⁵⁷; Bistra, afluent al Vișeuului: cf. top. sl. *Bistra*, ucr. *Bystra*¹⁵⁸, din sl. *bistr-* “repede”, identic cu Bistrița; Cosău, afluent al pârâului Mara: probabil din sl. *kos-* „mierlă” sau vsl. *kosŭ*, cf. n. top. ucr. *Kosovetz*, srb. *Kosovo*¹⁵⁹.

După cum putem observa, cu excepția Tisei, principalele cursuri de apă din regiunea istorică Maramureș au la bază un etimon slav. Pentru a explica excepția în cazul Tisei, invocăm teoria enunțată de profesorii Nicolae Felecan și Oliviu Felecan, de la Universitatea din Baia Mare: “Studiile întreprinse până în prezent dovedesc că denumirea apelor este strâns legată de mărimea râului. Cu cât este mai lung, cu atât este mai sigur că etimonul său va trimite la o rădăcină mai veche. În cazul României, râurile peste 500 km au un radical indo-european sau traco-dac. Dintre cele cu o lungime mai mică de această cifră, numele pot avea o etimologie diferită”¹⁶⁰. Cel puțin în cazul râurilor din Maramureș, regula e aplicabilă. Tisa este cel mai mare afluent al Dunării și are o lungime de peste 900 de km; se apreciază că etimonul lui aparține substratului limbii române¹⁶¹. Pe când râurile mici, pâraiele și izvoarele mai ușor sunt supuse diferitelor intervenții de schimbare a numelui; este și cazul pârâului numit azi *Mara*.

O altă concluzie a analizei hidronimelor maramureșene enumerate mai sus este faptul că acestea sunt numiri care nu au nici un sens în limba română, ceea ce înseamnă că au fost date de o populație de origine slavă și nu sunt creații românești¹⁶².

¹⁵² Soluție dată de dicționarele Academiei (DLRM, DEX, MDA).

¹⁵³ Miklosich cf. Iordan, 1963, p. 515.

¹⁵⁴ Soluție la Candrea, DER, MAD.

¹⁵⁵ N. Drăganu, 1933, p. 390.

¹⁵⁶ Idem.

¹⁵⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 113.

¹⁵⁸ I. Iordan, op. cit., p. 122.

¹⁵⁹ Kisch, Miklosich, Iordan.

¹⁶⁰ Felecan, 2015, p. 254.

¹⁶¹ G. Brâncuș, *Introducere în istoria limbii române*, 2005, p. 50.

¹⁶² I. Donat (1970) susține că în masa toponimiei românești considerată de origine slavă există, pe de o parte, denumiri care nu au sens în limba română (Stihnița, Cleanov etc.) și care implicit au fost date de o populație de origine slavă, iar pe de altă parte, denumiri ce au la bază apelative românești (de origine slavă) și care au fost date, în mod obișnuit de români (Vișovan, 2007: 88). Aceiași opinie este exprimată de E. Petrovici (1970), I. Iordan (1963) etc.

2.7. Termenul *Mara Moriš* aparține unor vorbitori de limba slavă

La întrebarea *cine a fost nașul hidronimului?*, există cel puțin două răspunsuri: fie este opera unei populații de origine slavă, minoritară, stabilită în Maramureș în secolul al VI-lea (aparținând primului val de colonizare slavă¹⁶³), care a conviețuit cu populația autohtonă, fiind asimilată de aceasta din urmă câteva secole mai târziu¹⁶⁴; fie a unor scribi vorbitori de limba slavă din cancelariile maghiare (din sec. XII-XIII). O numire realizată de populația românească este exclusă, din pricina elementelor lexicale utilizate, dar în special a topicii, nespecifice limbii române.

Dacă luăm în calcul a doua variantă, ar putea plana suspiciunea că autorii acestei numiri ar fi călugării slovaci de la mănăstirea catolică din Leles¹⁶⁵, despre care Alexandru Filipașcu afirma: "Redactorii diplomelor, adică călugării Conventului Leles, în enorma lor majoritate slovaci maghiarizați, au căutat cu tot prețul să înlocuiască numirile românești cu numiri ungurești, fie traducându-le, fie creând după firea limbii ungurești numiri fără nici un înțeles"¹⁶⁶. Este cunoscut faptul că Ioan Mihalyi de Apșa a apelat la arhiva Mănăstirii din Leles, de unde a copiat 56 de diplome, întregind astfel impresionanta sa colecție de 323 de piese, publicată în anul 1900.

Însă actul de donație emis de regele Emeric în anul 1199 nu a fost redactat de către conventul din Leles. Mănăstirea este atestată documentar abia din 1214, deși se presupune că a fost fondată (de către episcopul Boleslav, de Vacov) în jurul anului 1188. În anul 1199 chiar regele Emeric este cel care confiscă proprietatea ordinului premonstratens¹⁶⁷ și demolează clădirea. Restaurarea mănăstirii are loc în anul 1214, sub regele Andrei al II-lea și abia la sfârșitul secolului al XIII-lea Mănăstirea din Leles devine un important centru notarial, unde se emit documente pentru întreaga regiune (comitatele Bereg, Ugocea și Maramureș). Această funcție încetează în anul 1567, când călugării se retrag din pricina pericolului turcesc. Dealtfel, nici una din diplomele publicate de I. Mihalyi nu coboară sub secolul al XIV-lea. Radu Popa este de părere că, anterior acestei date, un rol asemănător l-a avut capitlu din Agria (=Eger), Oradea și Alba Iulia.

¹⁶³ În opinia arheologului Radu Popa, în Maramureș s-au produs cel puțin două valuri de colonizare slavă, primul datând din secolele VI-VII ("fiind vorba de slavii care au participat, poate chiar aici, la procesul etnogenezei românești"), iar al doilea de la sfârșitul secolului al XIV-lea (vezi art. *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, în *Marmația*, nr. III, Baia Mare, 1977, pag. 40).

¹⁶⁴ "Slavii (...) s-au așezat, ca agricultori, pe tot teritoriul Daciei, conviețuind secole de-a rândul cu populația daco-romană și dispărând apoi prin *asimilare* (sec. X-XII). Toponimele slave din câmpii și văi au fost preluate de români și păstrate și după ce alți cuceritori le-au înlocuit în limba lor fie traducându-le, fie creând nume noi" (Petrovici, 1970: 245).

¹⁶⁵ Leles este o localitate situată azi în Slovacia, regiunea Košice, la granița cu Ungaria, atestată documentar din anul 1190.

¹⁶⁶ Al. Filipașcu, 1940; vezi ediția din 1997, pag. 72-73.

¹⁶⁷ Ordinul premonstratens a fost fondat în anul 1120 de către Norbert de Xanten.

Dacă hidronimul este opera populației slave asimilate (dealtfel, varianta cea mai credibilă), apreciem că botezul a survenit prin secolele IX-X, pe considerentul că înainte de această dată nu s-a exercitat o influență slavă asupra limbii române¹⁶⁸, după cum susțin specialiștii, care invocă analiza transformărilor fonetice specifice celor mai vechi împrumuturi slave în limba română¹⁶⁹.

După trecerea lui *s* la *ș* (apropiat, de către lingviști, de substratul limbii române) – astfel încât *Maris(os)* a devenit *Mariș* – un alt element din istoria fonetică a hidronimului *Mureș* este trecerea lui *a* la *o*: “S-ar putea atribui dacomoesice trecerea lui *a* accentuat la *o*, în hidronime ca *Olt* (< *Alatus*), *Möriš*, forma sârbească a hidronimului *Mureș* (...) și poate chiar *Someș* (în antichitate *Samus*)”¹⁷⁰. Cu alte cuvinte, forma *Moriș* se datorează influenței slave; la fel și interpunerea adjectivului în fața substantivului, în cazul cuvintelor compuse utilizate ca și toponime.

E posibil ca procesul de percepere a toponimului ca o unitate lingvistică, deși are la bază o sintagmă, să se fi produs după asimilierea completă a populației slave (sec. XI-XII), probabil și sub influența altor cuvinte asemănătoare din graiul local (precum *Marmația*). Cu siguranță că aglutinarea s-a desăvârșit prin inițierea, de către cronicari, a aspectului grafic.

Atât prima atestare documentară a regiunii (1199), cât și documentele din secolul al XIV-lea numesc ținutul, invariabil, în forma *Maramorisio*¹⁷¹ (vezi diplomele din anii 1300, 1343, 1349, 1355 și 1364), o variantă eminentemente slavă (redată într-o formă “latinizată”). De asemenea, însemnările de pe cărțile bisericești ale preoților din satele de pe valea Marei, majoritatea datate în secolul al XVIII-lea, dovedesc utilizarea frecventă a formei *Maramoriș* pentru a numi regiunea în care locuiesc: “Anul Domnului 1782, Februarie 1, în varmeghe[a] *Maramorișului*, în erașul Sighetului, în sat Iapa...”¹⁷² sau “Anul 1796, Mai 22, au fost însurecție înțîie, și au fost nemnișigul din *Maramoriș* și din toată Țara Ungurească în cătane”¹⁷³ (vezi documentele din 1750, 1776, 1782, 1794, 1796, 1801).

În fine, o precizare ce ține de momentul genezei acestui termen: nu credem că slavii au tradus un nume românesc preexistent, de forma **Râul Amar*, ci au creat pur și simplu o denumire nouă, *Mara Moriș*, adăugând numelui autohton (*Mariș*) o însușire oarecare. Constatarea că apa râului este puțin «amară» mai degrabă le-a aparținut slavilor. Localnicii erau obișnuiți cu izvoarele minerale din zonă; doar străinii ar fi putut fi impresionați de acest aspect. O dovadă în acest sens este faptul că populația românească a folosit o altă denumire pentru acest curs de apă.

¹⁶⁸ *Istoria României*, 2007, p. 105.

¹⁶⁹ I. Pătruț, 1969.

¹⁷⁰ E. Petrovici, *Studii*, 1970, p. 244.

¹⁷¹ “Boghdan woyvoda de *Maramarosio* noster infidelis” (Mihalyi, Dipl. 7).

¹⁷² I. Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, 1909, p. 119.

¹⁷³ I. Bârlea, op. cit., p. 124.

2.8. Cursul de apă numit azi Mara era numit de popor *Moriș* / *Murăș* (= *Mureș*)

Cea mai mare provocare pentru exegeții acestui subiect a constituit-o identificarea unei explicații plauzibile pentru prezența termenului *Mureș*, în componența cuvântului compus *Maramureș*: “Oricum lămurirea prezenței numelui *Mureș* în numele acestei «țări» rămâne extrem de dificilă. Rămâne enigmatic, până la absurd, pentru noi, cei de astăzi, prezența acestui nume aici. Prezență care nu are nici o logică, dacă luăm în considerare și numai depărtarea *Mureșului* de *Maramureș*”¹⁷⁴.

Ipoteza noastră pornește de la un hidronim și are la bază câteva premise. Știm că pârâul ce izvorăște de pe versantul nordic al Gutâului azi se numește *Mara* (probabil începând cu secolul al XVIII-lea). Mai știm cu certitudine că, în trecut (cel puțin între secolele XIV-XVIII), acesta se numea *Maramureș* (consemnat în varianta slavă *Maramoris*, respectiv în varianta maghiară *Maramoros*). Varianta *Maramoriș* ar putea fi opera unei populații slave și probabil datează din sec. IX-X. Având în vedere documentele de care dispunem în prezent, nu știm cum se numea acest curs de apă înainte de venirea slavilor, adică în perioada etno-genezei poporului român, pe parcursul primului mileniu. Tot ce avem la dispoziție sunt câteva indicii potrivit cărora poporul din *Maramureș* agreea mai degrabă forma *Moriș*, mai târziu *Murăș*, în detrimentul variantei oficiale a hidronimului (= *Maramureș*).

Pe ce ne bazăm? Pe o cantitate apreciabilă de documente dialectale, o anchetă lingvistică realizată de Academia Română și un document statistic privind frecvența numelor de familie din județul *Maramureș*. Rezultatul? Râul *Mara* apare în varianta *Moriș* sau *Murăș* (nu *Maramureș*); locuitorii din satele de pe valea *Marei* își spuneau *moroșeni* (nu *maramureșeni*); iar unul dintre cele mai frecvente nume de familie din județ este *Mureșean* (n. fam. *Maramureșean* nici nu există). Concluzia? S-ar putea ca *Mariș* / *Moriș* / *Murăș* să fie numele vechi a acestui curs de apă, înainte de venirea slavilor. Cum s-a ajuns la această situație? Sunt două posibile explicații.

Pe de o parte, ar putea fi o consecință a fenomenului de migrare a populației de pe Valea *Mureșului* spre marginile fostului regat dac, fie în urma înfrângerii suferite în fața armatei romane, fie ca urmare a unui alt eveniment istoric de anvergură¹⁷⁵. Alexandru D. Xenopol, în *Istoria românilor din Dacia Traiană*, notează că, în vara anului 105, armata romană înainta către capitala *Daciei*, *Sarmisegetuza* și, după un prim asalt eșuat, orașul capitulează: “Capitala căzuse, nu însă și poporul dacilor. Decebal cu oștirea rămasă se

¹⁷⁴ Nicolae Marian Tomi, *Din nou despre numele Maramureș*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011, p. 516.

¹⁷⁵ Marian N. Tomi (2011) este de părere că ar putea fi vorba de migrarea agatârșilor din podișul transilvan spre Carpații Păduroși și ulterior de asimilarea lor de către triburile geto-dace. “Acești agatârși (...) puteau aduce cu ei în *Maramureș* acest nume din locurile de origine [*Mureș*]” (pag. 515).

retrăsese încă de mai înainte spre nord, în munții care erau țaria țarei sale”¹⁷⁶. Constantin C. Giurescu, în *Istoria românilor*, susține și el că au existat războinici daci, și chiar triburi întregi care, “nevoind a se supune superiorului, s-au retras în munții de la miazănoapte”¹⁷⁷. Acei refugiați puteau să numească cursul de apă pe malul căruia s-au instalat (vremelnic sau definitiv) după numele râului *Maris* (=Mureș).

Pe de altă parte, am putea admite că, în Antichitate, *Maris* era o denumire relativ frecventă pentru diverse cursuri de apă (având la bază un radical comun, cu sensul de “râu”)¹⁷⁸.

Potrivit lingviștilor, hidronimul *Mureș* face parte din substratul limbii române, adică poate fi inclus în lexicul autohton, preroman, așa cum afirmă și acad. Grigore Brâncuș: “Există în română un important număr de nume proprii păstrate din substrat. Aproape întreaga hidronimie majoră din română ni s-a transmis de la daci, în transcrieri latinești sau grecești: Argeș, Buzău, Cerna, Criș, Dunăre, Gilort, Jiu, Lotru, Motru, *Mureș*, Olt, Prut, Siret, Someș, Timiș, Tisa, Vede”¹⁷⁹. O dovadă este atestarea acestor termeni în documentele antice¹⁸⁰. Un alt argument ar fi consoana ș (alb. sh) – prezentă în hidronimele *Mureș*, Argeș, Criș, Someș, Timiș – pe care filologii români au încadrat-o printre elementele de fonetică specifice substratului¹⁸¹ (alături de vocala ă, consoana fricativă laringală *h*, rotacismul lui *n* intervocalic etc).

Dat fiind faptul că anticii notau acest hidronim în forma *Maris* (însoțit de diverse sufixe), iar trecerea lui *s* la *ș* este opera populației autohtone, putem aprecia că numele cursului de apă, în Antichitate, era rostit *Mariș*.

2.8.1. “Păste Iș, păste *Moriș*...”. În monografia *Graiul și folclorul Maramureșului* (1925), se poate identifica o variantă arhaică a acestui hidronim: “Păste Iș, păste *Moriș* / Este-o punte curmedzâș. / Da-n capătu punțâei / Este-

¹⁷⁶ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 2013, p. 154.

¹⁷⁷ C. Giurescu, 1971, p. 77.

¹⁷⁸ Câteva exemple: *Maris* = Mureș (râul din podișul transilvan, afluent al Tisei); *Moris* = râul numit azi Mara, din Maramureș; *Marus* = râul numit azi Morava, în Slovacia, care a reprezentat fosta graniță de nord-vest a regatului geto-dac, în opinia istoricului Vasile Pârvan: “Analizând numele antic al Moraviei de azi, râu care separă Slovacia de Moravia și la Devin, localitate situată la 10 km spre vest de Bratislava, se varsă în Dunăre, marele savant Vasile Pârvan arată că numele amintește pe cel dacic *Maris*, devenit la Strabon *Marisos*, nu fără motiv - spune el - căci atât Caesar, cât și Strabo și Plinius ne arată deopotrivă că granița vestică a dacilor era râul *Marus*, cuprinzând deci întreaga Slovacie actuală, până la Moravia” (Crișan, 1992: 27, citând pe Pârvan, *Getica*, 1926: 80).

¹⁷⁹ G. Brâncuș, 2005, p. 50.

¹⁸⁰ De aceeași părere este și Emil Petrovici: “În ceea ce privește alte hidronime majore din spațiul daco-moesic (în afară de Dunăre), trebuie subliniat numărul relativ mare de asemenea nume păstrate din antichitate până astăzi: Motru, Timiș, Mureș, Criș, Someș, Ampoi...” (E. Petrovici, 1970, p. 243-244).

¹⁸¹ Se susține despre hidronimia păstrată din antichitate pe teritoriul României că a fost transmisă de slavi, deoarece prezintă schimbări fonetice proprii limbilor slave. Dar unele din aceste râuri au un ș final (Argeș, Timiș, Criș, Mureș, Someș) greu de explicat prin slavă. Trecerea lui *s* la *ș* a fost apropiată de fenomenul albanez (E. Petrovici, 1970, p. 244).

un ciung de brad uscat. / (...) / Și-n vârful ciungului / Zbiară puii șoimului...”¹⁸². În glosarul lucrării, autorul culegerii, Tache Papahagi, notează: “Nu mi s-a putut preciza care râu anume poate fi acest *Moriș*”. În lumina documentelor de care dispunem în prezent putem afirma că *Iș* este numele râului Iza, iar *Moriș*¹⁸³ este râul numit *azi Mara* (în trecut *Maramureș*), care se unește cu *Iș* / *Iza*, la Vadul Izei, spre a se dăru, împreună, Tisei, dincolo de Sighet.

În alte culegeri de folclor de la începutul secolului al XX-lea, acest hidronim e atestat în forma *Murăș*. Într-o colecție de “producțiuni literare populare, scrise exact în forma în care se aud în Maramureș”, propusă spre publicare forului academic român, în ședința din 24 februarie 1906, de către studentul maramureșean Alexandru Țiplea (1885-1938), textul 94 din secțiunea *Dârlaiuri de dragoste* consemnează această formă dialectală a hidronimului: “*Murăș, Murăș hândăuaș, / Nu păzi, nu tulbura / Că-i mândra pe fața ta / Și mă tem că s-a-nneca. / Decât mândru să să-nnece, / Mai bine Murășu săce*”¹⁸⁴. De precizat că determinantul *hândăuaș* are sensul de “(apă) mică”, astfel încât expresia *Murăș hândăuaș* se traduce prin “pârâu” sau “râușor”, o caracteristică ce se potrivește cursului de apă a cărui nume îl investigăm. În aceeași colecție, textul 15 din secțiunea *Chiuțuri*: “*Audzât-am o minciună / Că Murășu-i apă bună, / Cine bea, tăți se cunună. / Blem, mândruț, să bem și noi, / Să ne luăm amândoi*”¹⁸⁵. Aceiași producție, în formă identică, o regăsim în colecția lui Ion Bârlea, culegere întocmită între anii 1904-1913; diferă doar informatorul¹⁸⁶. Un alt text din colecția lui Bârlea: “*Frunză verde de măr dulce, / După băl, mamă, m-aș duce; / Frunză verde de măr acru, / După negru merge dracu. / Că trebe Murășu-oprit, / Și femei la soponit. / Și sopon de cincii de-argint / Și tot nu-l mai văd albit*”¹⁸⁷.

Din punctul nostru de vedere, *Moriș* și *Murăș* este numele râului Mara, utilizat astfel de localnici (nu și de autorități), în vorbirea curentă.

2.8.2. “Ce nume au, cu un cuvânt, toți oamenii din părțile acestea?” O altă dovadă în sprijinul acestei teze este modul în care se autonumesc locuitorii acestui ținut (maramureșean vs. mureșean). O anchetă lingvistică realizată în cursul anilor 1962 și 1963 de Academia Română, a scos în evidență un fapt inedit. La întrebarea: “Ce nume au, cu un cuvânt, toți oamenii din părțile acestea?”¹⁸⁸, informatorii din satele românești de pe văile Iza și Vișeu au

¹⁸² T. Papahagi, *Grai*, 1925, text CCXV, p. 205, de la Palaga Stan, 40 de ani, din loc. Săpânța.

¹⁸³ De remarcat faptul că forma *Moriș* (a hidronimului Mureș), socotit un fenomen fonetic daco-moesic târziu, însă prima verigă după varianta antică *Maris*, s-a conservat în folclorul maramureșean până în primii ani ai secolului al XX-lea. O dovadă în plus că Maramureșul este o veritabilă arie laterală.

¹⁸⁴ Al. Țiplea, 1906; “auzită de la Nița Țiplea a lui Nuțu, fată de 15 ani, iulie 1903, loc. Biserica Albă”.

¹⁸⁵ La note: “auzită de la Nița Țiplea a lui Nuțu, din loc. Biserica Albă”.

¹⁸⁶ I. Bârlea, 1924; “auzită de la Irina Vlad, fată de 19 ani, din Săliște”.

¹⁸⁷ I. Bârlea, I, 1924, p. 310; de la Dumitru Sidău, 60 de ani, din Botiza.

¹⁸⁸ Vezi harta 4 din *Atlasul Lingvistic Român pe regiuni, Maramureș / Numele colectiv al locuitorilor din regiune* (vol I, Editura Academiei, 1969).

răspuns, firesc: *maramurășan* (6), *maramureșan* (3), *maramorășan* (2), *maramorășan* (1); în timp ce informatorii din localitățile Mara, Budești, Hoteni, Giulești, Berbești, Iapa (Sighet), Săpânța și Rona de Jos, reprezentând bazinul Mara-Cosău (cu excepția Vadului, care este fidel văii Izei; cu extensiile Săpânța și Rona; iar ca punct izolat leudul), au răspuns: *morășan* (4), *moroșan* (2), *morîșan* (2), care sunt forme arhaice ale apelativului *mureșean* (< hidronimul *Mureș* + suf. *-ean*).

Faptul că doar locuitorii de pe valea Marei folosesc acest nume colectiv (*morîșan* / *morășan* / *moroșan*), ar putea fi un indiciu că acesta provine de la numele vechi al cursului de apă (*Moriș* / *Morăș* / *Moroș*); pe când locuitorii de pe văile Iza și Vișeu folosesc numele colectiv *maramureșean* deoarece ei nu se pot identifica cu hidronimul *Moroș*, ci cu numele oficial al regiunii din care fac parte¹⁸⁹. (Pentru evoluția fenomenului, vezi capitoul *Influența maghiară*).

Se pare că cea mai veche variantă consemnată este *morîșan* (de la *Moriș*, varianta slavă a lui *Mariș*¹⁹⁰). În Atlasele Lingvistice din a doua jumătate a secolului al XX-lea, forma *morîșan*, derivată din varianta *Moriș* (consemnată de Papahagi, în 1925), s-a înregistrat în localitățile Giulești și Rona de Jos.

2.8.3. Frecvența antroponimelor derivate. Un alt indiciu ne parvine din domeniul statistic și are în vedere o analiză onomastică. Cercetând frecvența numelor de familie din județul Maramureș, constatăm că al treilea¹⁹¹ cel mai frecvent nume (5.733 de ocurențe) este *Mureșan* (cu variantele *Mureșanu*, *Mureșianu*, *Mureșean*, *Mureșian*), provenit din apelativul *mureșean* (derivat din numele topic *Mureș* + suf. *-ean*)¹⁹².

Trebuie să ținem cont de faptul că, în prezent, județul Maramureș este alcătuit nu doar din regiunea istorică (numită și *Maramureșul voievodal*), ci și din câteva zone din Transilvania de Nord. De aceea, nu excludem că, în unele cazuri (în special dacă ne referim la locuitorii din zonele Chioar, Codru și Lăpuș), incidența numelui *Mureșan* să se datoreze apartenenței la marea familie a Mureșenilor din Transilvania. Dar în situația locuitorilor din Maramureșul istoric, care poartă numele de *Mureșan*, ar putea fi vorba de o corecție a antroponimului *Moroșan* întreprinsă de funcționarii administrației publice românești, după preluarea regiunii de la administrația maghiară, proces continuat în epoca de generalizare a limbii literare, desfășurat pe parcursul secolului al XX-lea. Într-un articol publicat în revista *Arhiva someșeană*, în anul 1926, se menționează: "În nordul Ardealului și azi maramureșenii sunt numiți de popor *moroșeni*. *Moroșan* este forma populară a familiei, numai mai târziu s-a lătit forma literară: *Mureșanu*..."¹⁹³.

¹⁸⁹ Aceiași situație se înregistrează, în prezent, în cazul locuitorilor din zonele Chioar, Lăpuș și Codru, care de curând aparțin, administrativ, de județul Maramureș.

¹⁹⁰ Vezi analiza lui Nicolae Drăganu și Vasile Frățilă.

¹⁹¹ După numele de familie Pop (27.660 ocurențe) și Timiș (6.562).

¹⁹² *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, 2007, p. 238-239.

¹⁹³ Sabin Mureșan, art. *Originea familiei Mureșenilor*, în *Arhiva someșeană*, nr. 4, Năsăud, 1926, p. 80-85. Autorul se aliniază opiniei împărtășite de unii intelectuali transilvăneni din secolul al XIX-lea și chiar începutul secolului al XX-lea, potrivit cărora

Probabil așa se explică faptul că, în prezent, numele de familie *Moroșan* (134 de persoane cu acest nume de familie, în județul Maramureș, în 2007), derivat din apelativul *moroșan* (< top. *Moroș* [=Mureș] + suf. *-an*), respectiv *Maroșan* (342 de persoane), derivat din apelativul *maroșan* (< top. *Maroș* [=Mureș] + suf. *-an*), ambele având la bază o variantă maghiarizată a toponimului, au o frecvență scăzută. Presupunem că, în trecut, incidența lor a fost mult mai mare.

Existența antroponimelor *Mureșan*, *Moroșan* și *Maroșan* este o dovadă vie că, în istoria acestei regiuni, hidronimul *Mureș* (devenit etimon pentru antroponime) a jucat un rol important, indiferent că ne referim la râul din Transilvania sau la pârâul din Maramureș. Însă, dacă colaborăm toate dovezile de care dispunem, un curs de apă cu numele *Moriș* / *Moroș* / *Murăș* a existat în mod cert și la nord de munții Gutâi.

În afară de frecvența covârșitoare a antroponimului *Mureșan*, mai trebuie să remarcăm și incidența numelui de familie *Mariș* (1.723 de persoane cu acest nume de familie, în județul Maramureș, în 2007), a cărui etimologie nu este încă pe deplin lămurită¹⁹⁴. Pe când antroponimul *Maramureșean* lipsește cu desăvârșire.

Acest ultim aspect nu a rămas neobservat în rândul cercetătorilor: “Legat de existența teritoriului, a «țării» Maramureș, se ridică și o altă problemă și anume: cum se poate explica lipsa din antroponimia românească a numelui *Maramureșean*, deși apelativul există și este frecvent utilizat pentru originarii din Maramureș. Cât privește antroponimul pentru originarii din Maramureș, atât în Ardeal, cât și în Moldova se utilizează *Moroșan*. (...) Lipsa numelui *Maramureșean* din sistemul antroponimic românesc și substituirea lui cu *Moroșan* nu este întâmplătoare. Ea este o dedublare a numelui inițial și apropierea de un singur component al radicalului *Maramureș*”¹⁹⁵. Însă ipoteza lui O. Vințeler (2010) – numele vechi a regiunii ar fi fost *Mureș* – se bazează pe o simplă deducție, nefiind întărită de documente directe.

numele de familie *Mureșan(u)*, înregistrat în unele județe din Ardeal, ar dovedi apartenența și originea maramureșeană a unor descendenți din respectivele familii. Astfel, academicianul Iacob Mureșanu (1812-1887), născut la Rebrîșoara (jud. Bistrița Năsăud), scria în *Gazeta Transilvaniei*, cu ocazia înmormântării poetului Andrei Mureșanu (1816-1863), autorul poemului *Un răsunet* (= *Deșteaptă-te, române!*): “Originea Mureșenilor se trage din Maramureș, leagănul Dragoșizilor, din familie nobilă, a cărei patru frați, adevărații străbunii lor, veniți și se așezară în părțile nordice ale Ardealului: Rebrîșoara, Nimigea, Feleaca și Ienciu de Câmpie, dela cari se trag Mureșenii de azi, cari s-au rămurit peste toate ținuturile acele” (*Gazeta Transilvaniei*, nr. 101, din 1863).

¹⁹⁴ În DOR: *Mariș* (atestat în Maramureș), variantă a lui *Mareș*, “ca și cum s-ar produce prin suf. *-iș*”, iar acesta din urmă derivat din n.fam. *Mare*, cu suf. *-eș*, *-iș* (Constantinescu, 1963: 613). În *Dicționarul numelor de familie românești*: *Mariș*, din ung. *Maris*; ar putea fi și o variantă a lui *Mareș* (din *mare* cu suf. *-eș* sau ceh. *Mareš*; cf. n. top. *Mareșul*) (Iordan, 1983: 292-293). Însă în *Diplomele maramureșene*, antroponimul *Mariș* este tradus prin *Marus*, identic cu numele cursului de apă (vezi Radu Popa, 1970: 26). Acesta ar putea fi o dovadă că antroponimul *Mariș* ar putea fi o relicvă a hidronimului antic *Maris*, *Marisos*.

¹⁹⁵ O. Vințeler, 2010, p. 205.

În egală măsură ar trebui să analizăm și ipoteza potrivit căreia numele vechi a regiunii putea fi *Marmația*.

2.9. *Marmația*, numele sub care mai este cunoscut ținutul

Acest nume exotic, aparent antic – *Marmația* – a fost preluat de intelectualitatea română din Maramureș în secolul al XIX-lea plecând de la premisa că ar putea fi denumirea veche a regiunii, pe când asupra termenului oficial, de *Maramureș*, se bănuia că a existat o intervenție maghiară. În aceeași perioadă, pe fondul mișcării de emancipare a românilor, pentru a denumi regiunea intracarpatică, începea să se utilizeze tot mai frecvent termenul de Transilvania, în loc de Ardeal, din aceeași pricină. Iar *Marmația* părea alternativa perfectă de care maramureșenii aveau nevoie pentru a se delimita de stăpânirea maghiară.

Atestările documentare ale acestui toponim sunt sporadice.

1497. Primele atestări ale termenului datează din secolul al XV-lea și se datorează unor cronicari italieni. Antonio Bonfini (1427-1502), stabilit la curtea regelui Matei Corvin, primește sarcina de a redacta o istorie a Ungariei. În această lucrare, numită *Rerum Hungaricum Decades* (1497) apare consemnat termenul de *Marmația*, în forma *Marmacia*: “Post lazygas iuxta Danubium Dacia succedit inter Tibiscum 1s et Hierasum Tyramque effusa et ab Axiace fluvio a tergo a Sarmatia divisa, in qua imprimis *Marmacia*, unde Tibiscus oritur, în Carpatiis montibus collocata, quam *Marmarussam* nunc appellant, ubi sal marmoris instar effoditur et tanta quidem copia, quanta universe Scythie satis esse posset; ne procul quidem hinc aqua invenitur, in qua demersum ferrum vertitur in cuprum. (...) Et Singidava, Acmonia, Arcina, Zeugma, Dierna, Druphegis, Porolissum, Napoca, Patruissa, Pretoria Augusta, Saline, ubi nunc fortasse *Marmarussa*, que olim *Marmacia*” (Dec. I. Lib.I, 72-82). Fără a intra în detaliile acestui text (în care se asociază *Tibiscus* cu *Tisa*, în mod eronat¹⁹⁶), traducerea contextuală ar fi: “...mai întâi *Marmația*, de unde izvorăște Timișul [alias Tisa], [ținut] situat în Munții Carpați, acum numit *Maramureș*...”; iar la final “...acum Maramureș, cândva *Marmația*...”.

1588. În anul 1488, Petrus Ransanus (1420-1492) devine ambasador al lui Ferdinand I, regele Neapolului, la curtea aceluiași Matei Corvin. Probabil la solicitarea regelui sau doar inspirat de preocupările conaționalului A. Bonfini, Ransanus a redactat și el o istorie a Ungariei, care a fost editată, la Basel, un secol mai târziu. La pagina 334 a ediției în limba latină (din 1588), apare o referință la ținutul Maramureș: “Comitatul Sătmar, bogat mai ales în mine de aur și argint, se întinde peste munți. Se află acolo un oraș ce se cheamă Baia Mare

¹⁹⁶ Confuzia dintre Tisa și numele vechi a Timișului, *Tibiscus*, o regăsim și la Miron Costin, în *Poema polonă* (1677): “Sînt trei râuri care curg de-a lungul munților către Sighet până la Tisa, altfel numită *Tibiscum*” (Miron Costin, vezi ediția 1958, p. 226). Precizări lămuritoare găsim la N. Drăganu: “Din sec. XV încoaie numele latinesc al Tisei este *Tibiscus* sau *Tybiscus*, o eroare a umaniștilor care au confundat Tisa cu vechiul *Tibiscus* = *Timiș*” (N. Drăganu, 1933, p. 400).

[*Rivumul minerarum*, în original, în loc de *Rivulum Dominarum*, n.n.] ...apoi, comitatul Ugocea. (Aceste comitate însă sunt în *Marmatia*, o regiune care, după cum am arătat mai sus, e numită de popor Maramureș / Marmarosam)...”¹⁹⁷.

Ransanus și Bonfini se aflau amândoi la curtea regelui Matei Corvin, de la Buda, în momentul când și-au redactat operele și, evident, au folosit aceleași surse (posibil cronică lui Thuróczi sau informații din surse străine). Nota lui Ransanus ar lăsa impresia că adevăratul nume al ținutului este *Marmația* și doar poporul folosește denumirea de *Maramureș*. Însă cronicarul are această informație de la reprezentanții curții regale, nicidecum de la băștinași. Așa cum se știe, denumirea oficială a regiunii era girată, controlată și agreată de administrația maghiară. În această cheie, informația trebuie răsturnată: varianta *Marmația* era denumirea agreată de popor și nu cea oficială, de *Maramureș*.

Din păcate, această ipoteză nu poate fi nici confirmată, nici combătută, în lipsa unor izvoare istorice. Cert este faptul că, în timp, denumirea de *Marmația* dispărea din conștiința colectivă, regăsindu-se doar în anumite documente, la care doar cărturarii aveau acces.

1748. Pe o hartă păstrată la Arhiva Centrală pentru Minerit, din localitatea Banská Štiavnica (Slovacia), în care sunt reprezentate “salinele cezaro-crăiești” de la Coștiui (jud. Maramureș), apare mențiunea “Salis Fodinarum RhonaSzékiensium in *Marmatia* / ... / A(nn)o 1748”¹⁹⁸.

1783. În capitolul “Descrierea topografică a județului Maramureș”, dintr-o culegere de studii referitoare la ținuturile maghiare (“Ungrisches Magazin”), apărută în limba germană, în anul 1783, se menționează: “Județul Maramureș (Die Marmaroscher Gespanschaft), comitatul Maramureș (Comitatus Marmarossiensis), ținutul Maramureș (Marmaross Varmegye) este cunoscut, în general, numai cu denumirea de Maramureș sau *Marmația* (Marmatia), ca și cum ar fi o singură provincie”¹⁹⁹.

1795. Franciscus Réti, un funcționar al Oficiului Sării din Coștiui, redactează, între 1795-1805²⁰⁰, o lucrare intitulată *Chronologia Rei Cameralis Marmaticae*, rămasă în manuscris²⁰¹, care tratează istoria salinelor din Maramureș dar și subiectul operațiilor de drenarea a albiei râului Tisa. De remarcă utilizarea termenului *Marmatia* pentru denumirea ținutului.

Sec. XIX. Alexandru Filipașcu (1940) face referire la o lucrare²⁰², redactată la începutul secolului al XIX-lea, în limba latină, de către un inginer

¹⁹⁷ Holban, 1968, p. 438.

¹⁹⁸ Harta este redată, în premieră, în lucrarea lui Traian Popescu și Volker Wollmann, *Localități miniere din Transilvania, Banat și Maramureș într-un atlas din secolul al XVIII-lea*, Sibiu, Ed. Honterus, 2013, p. 36

¹⁹⁹ *Ungrisches Magazin*, Dritter Band, Dresburg, 1783, tom III, pag. 320.

²⁰⁰ După alte surse (T. Popescu, V. Wollmann, op. cit, p. 36), lucrarea este redactată între 1793-1811.

²⁰¹ Manuscrisul se află în custodia Arhivelor Statului din Cluj Napoca, Colecția documentară și manuscrise, apud Ioan Dordea, art. *Aspecte tehnice ale transportului sării pe Tisa în veacul al XVIII-lea*, în *Marmatia*, nr. 7/2, Baia Mare, 2000, pag. 87-91.

²⁰² Titlul lucrării este: *Tentamen eruitionis qua salisfodina Rhonensis ad aetatem Regiminis Divi Stephani I-i Regis Hungariae coinciderit?*

minier, referitoare la exploatarea zăcămintelor de sare de pe văile Iza, Taras, Hust și Bârjava, unde regiunea apare cu numele de *Marmația*: “aedem ipsae Romanorum coloniarum relique fodinas has ultro prosequi, ad epomchamque ipsius Hungarorum in *Marmatiam* introitus continuare debuerint...”²⁰³

1864. La 8 august 1864 a fost organizat un concurs pentru ocuparea oficiului de dascăl din satul Glod (localitate situată pe valea Slătioarei, un afluent al Izei). Anunțul a fost făcut public în întreg vicariatul greco-catolic al Maramureșului, adică “toată *Marmația*”²⁰⁴.

1869. Într-o declarație făcută în fața notarului comunal Iosif Balea din Dragomirești, în data de 25 decembrie 1869, și semnată de 28 de săteni din leud, prin parohul Ioan Opris: “Dechiarățiune, în sensul căreia suscrișii poporeni ai parohiei Dragomirești, localitate în comitatul *Marmației* și tractul leudului, în numele comunei întregi, bazați pe articolul legii XXXVIII, de la anul [1]868, dechiarăm școala noastră de a fi confesională”²⁰⁵.

1885. În ședința Consistoriului scolastic, ținută la Gherla, în 27 martie 1885, Ștefan Bilțiu, vicar general, se adresează lui Mihail Iurca, viceprotopopul Izei: “Din relațiunea administratorului vicarial al *Marmației*, dato 22 martie a.c., numărul 140, se vede că școala parohiei Strâmtura, vizitată în 16 martie a.c., este destul de amplă, ar încapa destui prunci școlari...”²⁰⁶.

1893. În vara anului 1893, învățătorul maramureșean Petru Bilțiu Dăncuș (1863-1907) nota cu creionul pe un manuscris: “Răspunsuri la unele întrebări din *Cestionarul istoric* a domnului Densusianu, București, 1893. Culese din gura bătrânilor necărturari din leudul *Marmației*, prin Petru D. Bilțiu, învățător prim. conf.”²⁰⁷.

1900. În acest an a apărut monumentală lucrare *Diplomele maramureșene*. Într-o notă de subsol la o diplomă datată 6 ianuarie 1300, unde apare consemnat termenul *Marmorisio*, Ioan Mihalyi de Apșa face aprecieri etimologice, afirmând printre altele: “După Bonfiniu (Dec. I. Lib. I.), ținutul nostru se numea în timpuri antice *Marmația*; numirea aceasta de la secolul al XVI-lea o aflăm adeseori chiar în acte oficiale”²⁰⁸. De precizat că actele oficiale la care face referire autorul e posibil să dateze, majoritatea, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și să fie redactate de români (învățători, preoți etc.), în virtutea mișcării de emancipare, care a măturat Europa după Revoluția din 1848.

²⁰³ Al. Filipașcu, 1940, vezi ediția din 1997, pag. 22.

²⁰⁴ Marius Câmpeanu, *Școlile confesionale românești din vicariatul greco-catolic al Maramureșului. A doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2016, p. 70.

²⁰⁵ M. Câmpeanu, op. cit., p. 195.

²⁰⁶ M. Câmpeanu, op. cit., p. 207-208.

²⁰⁷ Bilțiu Dăncuș, *Cestionar*, p. 385.

²⁰⁸ I. Mihalyi de Apșa, *Diplome*, 1900, p. 2-3.

1900. În anul în care a devenit membru titular al Academiei Române²⁰⁹, istoricul și scriitorul Ioan Pușcariu (1824-1911), a susținut un discurs cu tema «Ioan Circa de Gambutz ca episcop al *Marmației* – Dositeiu Circa (1660-1730)», text publicat ulterior în *Analele Academiei Române* (seria II, tomul XXIII, București, 1901)²¹⁰. Articolul îi este dedicat ultimului episcop ortodox al Maramureșului²¹¹, Ioan Circa, născut în localitatea Gâmbuț (jud. Mureș), care a deținut această funcție între 1701 și 1728. În acest articol, frecvența cu care apare numele de *Marmația* este covârșitoare. Ba am putea spune că utilizarea acestui toponim este ostentativă, iar explicația rezidă din contextul social-politic de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Interesant este faptul că, în cuprinsul articolului se face referire la unele texte redactate de contemporani ai episcopului Circa, cum ar fi N. Bethlen, cancelarul Ardealului și prefect al Maramureșului, care utilizează în scrierile lor termenul de *Marmația* de câte ori se referă la ținutul Maramureșului: «...eu niciodată nu aș fi crezut ca din capul unui valach din *Marmația* să ieasă așa ceva...»²¹². În alt loc, Pușcariu îl citează pe profesorul și scriitorul Nikolaus Nilles (1828-1907), care face referire la episcopul Iosif Stoica de Maramureș, context în care utilizează și termenul de *Marmația*: «Iosephus Stoica episcopus Marmarosiensis per id tempus habitatus in oppido Huszth. A Michaele Apafy, ultimo Transilvaniae principe acatholico numinatus, et a Metropolita szuczaviensi consecratus per 20 annos circiter populum ritus graeci in *Marmatia* rexit»²¹³.

1940. În lucrarea *Istoria Maramureșului*, Alexandru Filipașcu preia și amplifică nota lui Ioan Mihalyi de Apșa de la începutul secolului, afirmând: «În decursul veacurilor, Sighetul poartă, într-o mulțime de documente oficiale, numele de *Marmația*, iar alte documente se redactează în *Marmația*, «*Datum Marmatiis*». Aceasta a îndemnat în secolul al XV-lea pe cronicarul Bonfini, lectorul reginei Beatrix, să susțină că Maramureșul s-a numit în vechime *Marmația* (cf. *Rerum Hungaricum decades*, I. Lib. I.). Cunoscând aceasta, ar fi de dorit să se revină cât mai degrabă la vechea numire [Marmația], în locul Sighetului de rezonanță și proveniență străină»²¹⁴. E puțin probabil ca acele documente oficiale de care vorbește Filipașcu (a căror sursă nu e precizată, din păcate), să fie anterioare secolului al XV-lea. În plus, din datele pe care le avem la dispoziție, semantismul termenului *Marmația* a vizat exclusiv regiunea Maramureș. *Marmația* nu a fost niciodată vechea denumire a Sighetului, ci a întregii regiuni. Această extindere a sensului o găsim doar la Al. Filipașcu.

²⁰⁹ Ioan Pușcariu a devenit membru corespondent al Academiei în anul 1877 și membru titular în anul 1900.

²¹⁰ Articolul este preluat în culegerea *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj Napoca, Ed. Dragoș Vodă, 2011, pag. 103-116.

²¹¹ «După el, alt episcop ortodox în *Marmația* n-a mai existat, și memoria acestei episcopii se mai conservează numai în titulatura vicarului episcopesc faroneu greco-catolic al *Marmației*» (I. Pușcariu, 1900).

²¹² Bethlen, *Monografie*, în *Transilvania*, nr. 5, 1870, citat de Ioan Pușcariu, 1900.

²¹³ N. Nilles, *Cfr. Schem. Gr. cath. Muncacsiens.*, ad. a. 1878, p. 161, apud I. Pușcariu, 1900.

²¹⁴ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 93.

1968. Prin Decretul 799/1964, respectiv Legea nr. 2/1968 (privind reorganizarea administrativ-teritorială a țării), termenul de *Marmația* intră în componența numelui orașului Sighet, în formula oficială: Sighetul *Marmației*²¹⁵. De menționat că, în perioada interbelică, localitatea era frecvent numită Sighetul Maramureșului, spre a se deosebi de Sighetul Silvaniei, un sat aparținând de comuna Chieșd, jud. Sălaj, situat la granița cu jud. Satu Mare. Utilizarea termenului *Marmația*, ca sinonim al Maramureșului, într-o denumire oficială, a reprezentat un gest de recuperare a istoriei autohtone din partea autorităților române.

În 1969 s-a organizat, la Sighetul Marmației, prima ediție a unui *Festival de datini și obiceiuri de iarnă*²¹⁶; acesta a primit, ulterior, numele de *Marmația*. ♦ În același an a apărut, în Baia Mare, primul număr al unui periodic, numit *Marmatia*, editat de Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș. ♦ Poetul Ion Iuga, născut în Săliștea de Sus, a publicat un volum de poezii, cu titlul *Din Marmația*, la Editura Eminescu, în anul 1977. ♦ În primii ani după revoluție din 1989, la Sighetul Marmației a apărut un săptămânal intitulat *Tribuna Marmației* (fondator: Echim Vancea). ♦ În anul 2020, academicianul Alexandru Surdu (1938-2020) publică o culegere de articole referitoare la incursiunile lui pe plaiuri maramureșene, cu titlul *Ordinul cavalerilor marmațieni*. În prefața lucrării, autorul menționează: “Spre deosebire de «maramureșeni», care sunt de diferite etnii și de diferite proveniențe, prin «marmațieni» eu îi înțeleg numai pe românii născuți și trăiți în *Marmația*, ai căror strămoși au fost în aceste locuri de la ultima glaciație până în zilele noastre”²¹⁷. ♦ În prezent, în localitatea Sighetul Marmației există un hotel (situat în apropierea parcului Grădina Morii), un Liceu Tehnologic (înființat în 1993) și o Asociație a Pescarilor (înființată în iulie 2020) având toate numele de *Marmația*.

Mai trebuie să facem precizarea că într-un ghid cultural-turistic²¹⁸ al municipiului Sighetul Marmației (prima ediție în 2007, a doua în 2012), autorul afirmă că după prima consemnare a termenului *Marmația*, în scrierea lui A. Bonfini, numele mai apare și în alte documente: *Marmatia* (1544), *Marmaticae* (1569), *Marmacicae* (1627), *Marmatiae* (1735), însă fără să precizeze sursa acestor atestări.

Și totuși, de unde numele de *Marmația*? Tache Papahagi (1925) pomește acest termen, identificat în culegerea lui I. Mihalyi (1900), cu regretul că

²¹⁵ Teofil Ivanciuc (*Sighetul Marmației. Ghid cultural-turistic*, 2007, p. 9) susține că această localitate a fost atestată cu numele de *Sighetu Marmației* într-un document din 1877, fără a indica sursa.

²¹⁶ O ediție “de probă” a avut loc în anul 1968. Festivalul, devenit, ulterior, de talie internațională, s-a desfășurat fără întrerupere până în prezent și a atras, an de an, turiști de pe toate continentele.

²¹⁷ Alexandru Surdu, *Ordinul cavalerilor marmațieni*, Editura Ardealul, 2020, p. 11.

²¹⁸ Teofil Ivanciuc, *Sighetul Marmației. Ghid cultural-turistic*, Sighetul Marmației, Ed. Echim, 2007; Teofil Ivanciuc, *Sighetul Maramureșului. Patrimoniu și Turism*, Sighetul Marmației, Ed. Valea Verde, 2012.

nu îl poate explica: "... nu vedem ce îndrumare s-ar putea da numirii de *Marmația* sub care acest ținut mai este cunoscut"²¹⁹.

O primă tentativă de identificare a etimologiei acestui termen aparține unui preot greco-catolic din Maramureșul istoric, ipoteza fiind lansată într-un articol publicat în *Gazeta Maramurășeană*, în anul 1930. Autorul, Andrei Berinde²²⁰, propune (fără teme științifice) o origine latină a termenului: "Maramurășul se mai numește și *Marmația* și Marte Monte la scriitorii cei vechi. În Roma, la anul 1777 s-au găsit o inscripție cu o doină latină care se cânta de preoții păgâni, «salii», în cinstea lui Marte și care se numea «Carmen saliare», care se cânta în limba arhaică latină așa: «Enos lases juvate./ Neve lue rue Marmar sins incurrere in pleores». Iată originea numirii de *Marmația* în Marmar-ul «Carmen saliare»-lor"²²¹.

Profesorul maramureșean Nicolae Marian Tomi (2011) propune o derivare din *Maremortis*: "Poate numele de *Marmația*, al doilea nume care se dă acestei «țări», dar totuși destul de rar folosit în documentele mai vechi, să aibă vreo legătură cu un loc în care cândva a fost o mare, astăzi moartă / secată: Mare + Mortis = *Maremortis* și de aici să fi devenit cuvântul *Marmația*. Dar și această etimologie poate fi doar o creație cărturărească mult mai apropiată de timpurile noastre ca cea de Maramureș"²²².

În ceea ce ne privește, în primul rând remarcăm faptul că termenul de *Marmația* nu are nici o conotație maghiară (nici ca sonoritate, nici ca semantism), ci mai degrabă are o rezonanță de substrat; e puțin probabil să fie o creație a autorităților de la Buda. Utilizarea termenului de *Maramureș* (și nu de *Marmația*) pentru a desemna întreaga regiune ar putea fi rodul unui concurs de împrejurări, în condițiile în care primele contacte ale maghiarilor cu populația și autoritățile locale au avut loc la izvoarele pârâului *Maramureș* (azi Mara) și a pădurii *Maramureș* (unde regele maghiar Emeric și-a exprimat dorința să participe la o partidă de vânatoare). În plus, pentru maghiari, termenul (de origine slavă) *Maramoriš* era mult mai pretabil unei adaptări fonetice, decât *Marmația*.

Doar o întâmplare fericită (sosirea, la curtea de la Buda, a doi cronicari italieni, în secolul al XV-lea) a făcut ca numele de *Marmația* să fie recuperat și rostogolit în scrierile medievale (preponderent de către autoritățile austriece!) pentru a fi preluat, în cele din urmă, de intelectualii maramureșeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Totuși, faptul că *Marmația* ar fi fost numele oficial al ținutului, înainte de venirea ungarilor, rămâne doar o ipoteză.

²¹⁹ În lucrarea *Graiul și folklorul Maramureșului*, 1925, pag. 157.

²²⁰ Posibil același cu Andrei Berinde, preot paroh greco-catolic în Borșa, simpatizant al Mișcării Legionare, arestat și închis, alături de alți zece legionari, pe motiv că ar fi fost implicat în incendierea unui număr de 140 de case evreiești din centrul localității Borșa. Pentru detalii, vezi art. *Mișcarea Legionară din Maramureș. Cum au incendiat legionarii casele evreiești din Borșa*, publicat în *Adevărul*, 3 februarie 2015 (Dragoș Hojda în dialog cu Nicoară Mihali).

²²¹ Andrei Berinde, art. *Vreo câteva cuvinte despre Maramurăș și Țara Oașului*, în *Gazeta Maramurășeană*, Anul XI-lea, nr. 2, Sighet, 9 ianuarie 1930, p. 2-3.

²²² Nicolae Marian Tomi, *Din nou despre numele Maramureș*, 2011, p. 510.

2.10. Influența maghiară. Vânătoarea lui Emeric

După convertirea ungarilor la creștinism – sub conducerea regelui Ștefan I (997-1038) – și adoptarea unor forme de organizare politică de tip apusean s-a declanșat expansiunea maghiară spre teritoriile învecinate. În secolul al XIII-lea, Maramureșul “era deja înconjurat de comitate ungurești”²²³, dar încă independent din punct de vedere politic²²⁴.

În anul 1199, Emeric alias Imre (1173-1204), rege al Ungariei între anii 1196-1204, a participat la o partidă de vânătoare în ținuturile Maramureșului, prilej cu care a suferit un grav accident. Doar intervenția inspirată și curajoasă a comitelui Laurențiu i-a salvat viața regelui, motiv pentru care Casa Regală l-a răsplătit pe salvator cu un domeniu situat în comitatul Sopron²²⁵. Actul de donație a terenului (“pământ arabil de trei pluguri și pădure de două pluguri”) reprezintă prima atestare documentară a toponimului *Maramureș*.

Textul în original, în limba latină: “...quod cum in *Maramorisio* tempore venationis venatum iuissemus, noster ecus velociter cursitans, subtus nos cecidisset, ipse Laurentius Comes solus superueniens a morte tali turpissima et amarissima, inuocato Dei auxilio, nos liberavit et per eum eundem tam male fuit vulneratus, quod in fine amissionem manus alterius est perpessus”²²⁶. Traducerea în limba română: “...atunci când ne-am dus la vânătoare în *Maramureș* și, în timpul vânătorii, calul nostru alergând cu iuțeală, a căzut cu noi și s-a întâmplat ca piciorul nostru să rămână în scară, comitele Laurențiu venind pe neașteptate ne-a scăpat pe noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, de o moarte atât de rușinoasă și amară și a fost rănit atât de rău de acel cal, încât în cele din urmă a suferit pierderea unei mâini”²²⁷.

Ce ne spune acest document? Că la sfârșitul secolului al XII-lea, un rege al unei țări vecine (aflate în plin proces de expansiune) a participat la o vânătoare²²⁸, în fruntea unor comandanți militari (comiți), zona vizată pentru această partidă fiind exclusiv pădurile Maramureșului (“...ne-am dus la vânătoare în *Maramureș*”). Probabil că la baza acestui interes au stat unele rapoarte privind resursele²²⁹ ținutului vizat, dar și informația că voievodatul nu aparținea,

²²³ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 36.

²²⁴ Independența politică s-a menținut până la finalul secolului al XIV-lea, deoarece în tot acest timp, ungarii erau “ocupați cu războaiele de cucerire împotriva Ardealului, Croației, Zarei și Haliciului, precum și revoltele anticreștine, apoi cu recludirea țării după invazia tătară și cu o serie lungă de certuri pentru domnie”, motiv pentru care “n-au avut răgazul să întreprindă ceva serios împotriva unei țărișoare locuite de viteji” (Filipașcu, 1940: 31-32).

²²⁵ Comitatul Sopron era situat în partea de nord-vest a Regatului Ungariei.

²²⁶ Fejér Georgis, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, II, Buda, 1829.

²²⁷ DIR, I, p. 16-17.

²²⁸ Un eveniment similar a mai avut loc și în anul 1272 (la care a participat regele Ștefan al V-lea al Ungariei), iar în deceniile ce au urmat au fost elaborate mai multe planuri “de cucerire în ținuturile maramureșene”, soldate cu transformarea Țării Maramureșului într-un comitat al Ungariei, în a doua jumătate a sec. al XIV-lea.

²²⁹ “Bogata faună, sarea ce se întinde de la Cuhea la Hust pe o lungime de 100 km, cele

din punct de vedere politic și administrativ, “nici unui alt stat feudal”, ceea ce, în viziunea Casei Regale, putea reprezenta o pradă ușoară în planul de expansiune a regatului²³⁰. Dealtfel, istoricul Radu Popa (1970) apreciază că prezența regelui Emeric în Maramureș, dincolo de hotarele din acea vreme ale Ungariei, “nu poate fi interpretată decât în sensul unei expediții vânătoarești-militare, unele din acele expediții care au precedat în veacurile XI-XIII extinderea teritorială efectivă a regatului medieval maghiar”²³¹. Ulterior, pentru simplul fapt că regele a vânat în pădurile Maramureșului, aceasta va fi declarată “pădure regală”, după cum rezultă din diplomele din secolul al XIII-lea²³². Următorul pas a fost considerarea întregului ținut Maramureș ca un “domeniu regal”, domeniu din care urmașii la tronul Ungariei vor oferi cu generozitate posesiuni nobililor locali, care în realitate nu sunt altceva decât *întăriri* ale proprietăților deținute din moștrămoși²³³. Rezultatul? Transformarea regiunii în comitat maghiar, în secolul al XIV-lea.

Revenind la evenimentul din anul 1199 suntem nevoiți să admitem faptul că acesta nu putea fi organizat fără un acord (chiar și formal) din partea cnezatului sau a voievodatului²³⁴ (deși intențiile oaspeților erau transparente, cu greu se putea justifica un refuz). Solicitarea trebuie să se fi referit la organizarea unei partide de vânătoare în *pădurea* Maramureșului, numită astfel, evident, de la numele Văii Maramureșului [Așa cum, pădurea Chechiș era numită astfel după numele văii Chechiș, într-un document din 1231: “...De acolo, înaintând puțin pe deasupra, coboară la *apa* ce se zice Keykuspotoka (= Valea Chechiș), dela care și-a luat numele *pădurea* Keykus”²³⁵]. Iar numele pădurii *Maramureș* a dat în cele din urmă numele ținutului.

În concluzie, nu de la pârâul *Maramureș* și-a luat numele regiunea, ci de la numele *pădurii* situate în apropierea acestui curs de apă cu acest nume. E posibil ca atât translarea de la numele pădurii la numele regiunii, cât și consacrarea (prin utilizarea exclusivă a acestei denumiri în toate documentele oficiale ulterioare) să fi fost opera autorităților maghiare (ceea ce înseamnă, evident, că ținutul avea inițial un alt nume, iar cea mai plauzibilă variantă este ca acest nume să fi fost *Marmația*).

234 de izvoare minerale, pășunile bogate, excelentul mijloc de comunicare de-a lungul văilor, posibilitatea de lăzuire a șesurilor pentru așezări de sate și pentru un început de agricultură, cantitateră enormă de lemn etc. nu puteau să rămână neobservate de ochiul ager al omului” (Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940; v. ed. din 1997, pag. 17-18).

²³⁰ Valer Hossu (1997) este de părere că “vânătoarea regală din această regiune urmărea două intenții majore: tatonarea posibilităților de acaparare a unei bogății naturale – sarea, respectiv deschiderea unei noi căi de acces spre Galiția” (pag. 16).

²³¹ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 46.

²³² DIR, I, p. 251-254.

²³³ Vezi Radu Popa, op. cit., pag. 168-181, cap. *Domeniul regal și transformarea feudalității românești în veacul al XIV-lea*.

²³⁴ Dificil de precizat dacă, la sfârșitul veacului al XII-lea, în Maramureș funcționa doar instituția cnezatului de vale sau deja exista un voievodat.

²³⁵ DIR, I, p. 251-254.

Din document mai aflăm că, la un moment dat, pe parcursul acestei incursiuni pretins cinegetice, regele a fost implicat într-un eveniment nefericit, prilej cu care, în mod cert, vânătoarea fost anulată. Nu știm cu certitudine pe unde a intrat în ținut alaiul regal, ce distanță a străbătut, ce zone a explorat și pe unde s-a retras. Al. Filipașcu (1940) crede că vânătoarea ar fi avut loc într-o “pădure mărginașă dinspre ținutul Bereg”²³⁶, însă zona de nord-est a acestui comitat, care se învecinează cu Maramureșul, nu este ușor accesibilă, din pricina înălțimilor montane. În schimb, Valer Hossu (1997) afirmă că “penetrările regalității maghiare” spre Oaș și Carpații Păduroși, din a doua jumătate a secolului al XII-lea, s-au realizat “pornindu-se de la capetele de pod cucerite în nordul Someșului”²³⁷, și se referă la zona miniera Ilba - Nistru - Baia Mare - Baia Sprie - Cavnic. Dat fiind faptul că în document se menționează numele *pădurii Maramureș*, Hossu susține că “expediția cinegetică a pornit fie pe la izvoarele Firzei, traseu care permitea (...) descinderea la izvoarele Marei, fie prin părțile Oașului, mai precis prin pasul Huta”²³⁸.

Radu Popa (1970) este de părere că, în perioada medievală, dintre toate căile de acces în depresiunea Maramureșului, doar drumul dinspre Baia Sprie, pe valea Cosăului, și care, de regulă, se continuă pe Valea Marei, era accesibil unui trafic rutier²³⁹. Pe de altă parte, în opinia aceluiși istoric, “cel mai lesnicios acces în Țara Maramureșului” era pe valea Tisei²⁴⁰, pe la Hust. Însă acest traseu are un inconvenient: e de notorietate faptul că lunca acestui râu dezvoltă numeroase meandre și zone mlăștinoase²⁴¹, ceea ce transforma practic ținutul Maramureșului într-o fortăreață naturală aproape impenetrabilă.

Ținând cont de faptul că vorbim despre un alai regal (care, de regulă, își dorește un efect maxim cu un efort minim), cea mai plauzibilă variantă rămâne Pasul Neteda (1.039 m), prin care se face accesul dinspre depresiunea Cavnic, spre depresiunea Mara-Budești. Asta înseamnă, implicit, contact cu localnicii din satele de pe valea Marei (numită, în trecut, a Maramureșului), care puteau fi tocmiți ca și hăitași (cu acordul cnezilor de vale, reprezentați, probabil, de familia giuleștenilor) la o partidă de vânătoare desfășurată în pădurile de pe versanții abrupti din zonă (ceea ce ar fi facilitat și accidentul invocat în document).

Putem presupune că la vânătoare au luat parte mai mulți comiți maghiari (printre care, în mod cert, și comitele Laurențiu, eroul întâmplării), dar

²³⁶ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, vezi ediția din 1997, pag. 32.

²³⁷ Valer Hossu, *Impactul cuceririlor maghiare în autonomia românească din Carpații Păduroși*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. III, Cluj Napoca, Ed. Dragoș Vodă, 1997, p. 15-18.

²³⁸ V. Hossu, *op. cit.*, p. 16.

²³⁹ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 39. Tot aici, o analiză amănunțită a tuturor variantelor de acces.

²⁴⁰ Radu Popa, *op. cit.*, p. 40.

²⁴¹ *Istoria*, II, p. 439.

probabil că au fost invitați să se alăture și reprezentanți ai nobilimii locale²⁴², care ar fi putut furniza informații referitoare la regiune.

Evident, cel mai important lucru pe care îl aflăm din acest document este faptul că, în anul 1199, regiunea se numea *Maramoris* (consemnat *Maramorisio*, în grafia latină), o variantă eminentemente slavă. Radu Popa (1970) este de părere că “aproape fără excepție, toponimia minoră tractabilă” din Maramureș “a fost tradusă în limba personalului cancelariilor, adică în limba maghiară, iar toponimicile intradictibile [cum este și cazul *Maramureșului*, n.n.] au fost deseori maghiarizate”²⁴³. Într-adevăr, dacă pe parcursul secolelor XII-XIII autoritățile maghiare folosesc, fără mari rezerve, varianta slavă, ulterior recurg la o adaptare fonetică a toponimului, astfel încât *Maramoriș*, pronunțat *Maramoriș* (transcris *Maramoris*, în majoritatea documentelor), a devenit (în special după transformarea regiunii în comitat maghiar): *Maramoruș* (scris: *Maramorus*, *Maramarus*), respectiv *Maramoroș* (scris: *Maramoros*, *Maramaros*).

În general, variantele maghiarizate ale numelui regiunii nu s-au bucurat de prea mare popularitate în rândul etnicilor români care, se pare, preferau fie varianta arhaică (*Maramoriș*), fie varianta românească (*Maramurăș*); cu o mică excepție: este vorba de apelativul *moroșan* (din top. magh. *Moroș*, pentru râul numit azi Mara + suf. *-an*), utilizat ca nume colectiv, așa cum am văzut, de locuitorii satelor românești de pe valea Mării. Termenul s-a generalizat în întreg Maramureșul istoric la sfârșitul sec. al XX-lea, pe fondul notorietății de care se bucură regiunea în plan turistic. Ba mai mult, el este folosit mai nou de către românii din celelalte regiuni pentru a-i numi pe *toți* locuitorii originari din județul Maramureș (sic!) ajungându-se în situația în care sunt interpelați cu apelativul de *moroșan* inclusiv cei din zona metropolitană Baia Mare, ori lăpușenii și chiorenii, pentru simplul motiv că, din punct de vedere administrativ, aparțin de județul Maramureș. Cei numiți astfel nu opun nici o rezistență, socotind că este un titlu de glorie, cuvântul *moroșan* având, în subsidiar, conotații pozitive: demn, hotărât, dintr-o bucată, harnic, bun păstrător al tradițiilor, nobil etc. Însă, la o întrebare directă, se autodefinesc ca fiind *maramureșeni*, după numele oficial al județului.

2.11. Autoritățile maghiare schimbă denumirea râului *Maramureș* în *Mara*

În secolul al XVIII-lea s-a petrecut un eveniment care a complicat și mai mult strădania exegeților de a desluși etimologia toponimicului *Maramureș*: hidronimul care a dat numele ținutului a devenit, peste noapte, *Mara* (termen fără nici un înțeles nici în limba română, nici în limba maghiară).

²⁴² Reprezentanții familiei giuleștenilor se vor dovedi, ulterior, fideli susținători ai Casei Regale maghiare, motiv pentru care vor fi răsplățiți, în numeroase rânduri, cu privilegii și posesiuni (vezi diploma din 15 septembrie 1349).

²⁴³ R. Popa, 1970, p. 23.

“Râul *Maramureș*, azi, prescurtat se numește *Mara*”²⁴⁴, avea să afirme Gheorghe Petrovay (1845-1917), fostul arhivar al comitatului Maramureș și colaborator a lui I. Mihalyi de Apșa la întocmirea lucrării *Diplome maramureșene*. La fel și Tache Papahagi (1925): “În caz că această formă e chiar denumirea râului *Mara*, atunci numele *Maramureș* de astăzi ar fi însuși numele râului, iar pe cel al râului *Mara* de astăzi ar urma să-l considerăm ca o formă înjumătățită din prima”²⁴⁵. Să vedem în ce context s-a produs această transformare a hidronimului.

Este de notorietate faptul că, periodic, autoritățile procedează la corecții ale numelor unor localități din diverse motive: pentru a elimina termeni repetitivi (și a evita, astfel, confuzii de ordin administrativ), termeni arhaici, ieșiți din uz (nepotrivii cu noile realități socio-economice), termeni peiorativi, socotiți azi ofensatori; sau pentru ca noul regim politic să își exprime voința și în domeniul denumirilor oficiale ale localităților, regiunilor sau chiar a numirilor geografice. Un astfel de proces amplu a avut loc, în țara noastră, în anul 1964, când, prin Decretul 799, au fost modificate, dintr-un condei, 868 de nume, de pe întreg teritoriul României: un raion, un oraș, 135 de comune și 733 de sate. La fel s-au întâmplat lucrurile la mijlocul secolului al XVIII-lea, în comitatele maghiare din nordul Transilvaniei și în Maramureș²⁴⁶. Din aceeași perioadă se presupune că datează și modificarea hidronimului *Maramureș*.

Corecția s-a impus deoarece numele acestui curs de apă devenise anacronic: populația băștinașă folosea frecvent varianta veche (*Moriș*), sau cea autohtonă (*Murăș*), iar autoritățile îl utilizau doar din inerție.

Cea mai uzitată metodă pentru o corecție toponimică este adăugirea unui determinant la apelativul existent. Însă hidronimul *Maramureș*, deși aparent funcționa ca o unitate lexicală, în realitate era percepută ca o sintagmă. Din acest motiv s-a optat pentru o reducere, prin păstrarea adjectivului în detrimentul apelativului, o practică adesea folosită²⁴⁷. Câteva exemple din județul Mara-

²⁴⁴ I. Bârlea, *Contribuții la istoria Maramureșului după manuscrisul fostului arhivar Gheorghe Petrovay*, 1929, p. 6.

²⁴⁵ T. Papahagi, *Grai*, 1925, p. 157.

²⁴⁶ Câteva exemple a unor localități situate, în prezent, în județul Maramureș: *Curtuiuş* (localitate atestată 1566) primește determinantul *Mare* în jurul anului 1733, pentru a se diferenția de o altă localitate cu numele *Curtuiuş* (devenită, din 1651, *Curtuiuşul Mic*); localitatea *Dobric* (atestată 1548), după anul 1750 se numește *Dobricul Lăpuşului* (*Lápos-Debrek*), pentru a se delimita de satul *Dobric*, din jud. Bistrița-Năsăud; localitatea *Remetea Chioarului* (atestată 1566) s-a numit inițial *Remetea*, dar din 1760 e consemnat acest nume împreună cu determinantul *Chioarului* (*Kövár Remete*), pentru a se diferenția de *Remeți pe Someș*, o altă localitate din zona Chioar; tot în anul 1760, numele localității *Șomcuta* (atestată 1358) e consemnat împreună cu determinantul *Mare*, pentru a se diferenția de *Șomcutul Mic*, sat lângă Dej (a.d. 1356, *Somkuth*) ș.a.m.d.

²⁴⁷ O listă aproape exhaustivă a localităților de pe teritoriul României numite cu adjective substantivate, găsim la Iordan (1963): Adâncă, Alba, Amara, Arsa, Ascunsul, Ascuțita, Aspra, Bălțata, Buna, Calda, Frumoasa, Crasna, Galbăna, Larga, Lata, Limpedeia, Lunga, Mândra, Neagra, Neteda, Pleașa, Puturoasa, Recea, Repedeia, Bistra, Bistrița, Sebeș, Rotunda, Retezat, Roșă, Rugina, Sărata, Scobita, Scurta, Seaca, Secul,

mureș: top. Valea Aspră (subst. vale + adj. *aspru*, *aspră*) a devenit Aspra, pârâu și sat aparținător de comuna Vîma Mică, zona Lăpuș; top. Valea Bistra (subst. vale + adj. ucr. *bystryj* "iute, repede") a devenit Bistra, pârâu și comună situată pe valea Vișelului; top. Valea Largă (subst. vale + adj. *larg*, -ă "întins, vast") a devenit Larga, sat aparținător de comuna Suciul de Sus, zona Lăpuș; top. Valea Sebeș (subst. vale + adj. magh. *sebes* "iute, repede") a devenit Săbișa, sat aparținător de orașul Seini. După aceiași formulă (înlăturarea apelativului și păstrarea adjectivului), hidronimul *Maramureș* a devenit *Mara*²⁴⁸.

Eliminarea termenului *Mara* și menținerea termenului *Mureș* nu era posibilă deoarece, în regat, mai exista un hidronim cu același nume: *Mureșul*, cel mai important râu din podișul transilvan. A fost deci menținut termenul *Mara* care, teoretic, ar fi echivalent cu *Amara* (vezi cap. *Semnificația termenului mara*).

Astfel, acest curs de apă părăsește definitiv scena acestei istorii și se desparte de numele ținutului, care devine *Maramurăș*, iar după Marea Unire din 1918 (când toate regiunile intracarpătice se alipesc României), este numit *Maramureș*.

Posibila evoluție cronologică și fonetică a hidronimului numit azi MARA :

sec. II-VI	Mariș (numele inițial)
sec. IX	Mara Moriș (numele dat de slavi)
sec. XI-XII	Maramoriș (aglutinarea)
sec. XIV-XV	Mamoruș / Mamoros (sub influența maghiară)
sec. XVIII	Mara (prin reducere)

2.12. De ce ținutul a preluat numele de la cursul de apă numit azi Mara și nu de la... Tisa?

După apariția lucrării *Diplome maramureșene* (1900), din care rezultă îndubitabil că râul ce azi se numește *Mara* purta, în perioada medievală, numele de *Maramureș*, s-a născut întrebarea (legitimă, de altfel): cum se face că acest curs de apă minor, care străbate doar șapte sate, a dat numele întregului ținut, în condițiile în care un alt râu (Tisa) este principalul emisar pentru izvoarele și pâraiele din regiune?²⁴⁹. De altfel, una din teoriile care a făcut istorie și a adunat cei mai mulți adepți, se referă la faptul că Tisa ar fi purtat, în vechime, numele de *Mureș* și de aici numele de *Mara + Mureș*.

Strâmba, Strâmbul, Strâmtul Surduc, Tâmpa, Turbata, Uda, Verdea etc. (cu derivatele și sinonimele aferente) (I. Iordan, 1963, p. 105-135).

²⁴⁸ Un exemplu celebru din aceeași categorie a fost identificat de Al. Graur: "Lima [capitala statului Peru, din America de Sud] înseamnă «gălăgiosul» și a fost la început epitetul râului" (Al. Graur, 1972, p. 53).

²⁴⁹ Dilema, sugerată sau exprimată indirect de mai mulți cercetători, a fost formulată de Onifriu Vințeler. Tot el indică și o posibilă direcție: "Problema se pune dacă se are în vedere într-adevăr râul Mara sau un râu mai mare, spre exemplu Tisa" (O. Vințeler, 2010, p. 195).

De remarcat faptul că adevărata coloană vertebrală a ținutului a fost dintotdeauna râul Iza și afluenții săi²⁵⁰ (printre care și Mara), deși străvechea Țară a Maramureșului se întindea până la izvoarele Tisei și cuprindea Carpații Nordici (azi, în regiunea Ivano-Frankivsk, Ucraina) până spre Galiția. În satele din bazinul hidrografic al Izei s-au petrecut cele mai semnificative evenimente din istoria regiunii; dar hidronimul nu a reușit să se impună, așa cum, în Moldova, nu s-au impus râurile Suceava, Siretul, Prutul sau Nistru, pentru a da numele regiunii.

Cât despre Tisa²⁵¹, în ciuda cărții sale de vizită impresionantă (este cel mai mare afluent al fluviului Dunărea, cu un parcurs de 965 km și deține cel mai mare bazin hidrografic dintre afluenți) putem spune că, paradoxal, ar fi fost ultimul îndreptățit să aspire la onorantul statut de “naș” al ținutului. Pe de o parte, deoarece drumul lui de la izvoare și până în dreptul localității Sighet parcurge un perimetru montan greu accesibil. Apoi, e de notorietate faptul că, în trecut, sectorul maramureșean al Tisei (dar nu numai) se remarcă prin dese revărsări ale râului, belțiile ce îl străjuiau și mlaștinile formate, după cum remarcă istoricii români, atunci când vorbesc despre dificultățile organizării apărării romane la granița de nord-vest a provinciei dacice: “Se știe că, până în secolul al XVIII-lea, teritoriul din stânga Tisei, din subcarpații nordici ai Maramureșului și Ucrainei și până la confluența sa cu Dunărea, în Banatul sud-vestic, era acoperit cu mlaștini întinse, din care unele nu au fost asanate nici până în prezent. Aceste mlaștini creau o zonă de netrecut în bazinul Tisei”²⁵². Astfel încât râul nu a permis dezvoltarea unei comunități umane reprezentative în jurul lui.

Dintre Mara, Iza, Tisa și Vișeu, e evident că *Mara* are cel mai mic bazin hidrografic, însă are o *poziție geostrategică* însemnată în raport cu orice incursiune dinspre sud. Aici se putea organiza prima linie de apărare în caz de primejdie, iar populația avertizată putea cu ușurință să se retragă în munți. Panorama e generoasă, încât valea are vizibilitate de la izvoare și până aproape la vărsarea pârâului în Iza. Tot aici se găsesc numeroase resurse minerale (depozite de sare și minereuri neferoase), care puteau facilita o activitate economică. Dealtfel, arheologii au confirmat faptul că “descoperirile

²⁵⁰ “Maramureșul e o țară de păstori, o fâșie îngustă de văi între dealuri. Satele se întind cu colibe izolate pe înălțimi, cu gospodării la depărtări mari unele de altele și stau în legătură cu pășunile de pe munți îndepărtați, cu vânătoarea fiarelor în păduri și cu lucrarea salinelor. Văile cu sate, unde cobor iarna oile, sunt toate ale **afluenților Izei**” (P.P. Panăitescu, *Introducere în istoria culturii*, 1969, p. 320).

²⁵¹ “Râul ce naște în munții noștri, aproape de muntele Turbat și nu departe de izvoarele Prutului, curge cu toate apele noastre către Dunăre, e numit prin Strabo, contemporanul împăratului Tiberiu, *Parisus*, iar prin Pliniu Major, contemporanul împăratului Vespasian, *Patissus*; Jordanis (543), vorbind despre legațiunea lui Priscus la curtea lui Attila, îl numește *Tisia*, precum și alți autori posteriori. Numele *Tisa*, având sunetul analog cu Porolossus, Potaissa, Tiasson, se presupune a fi de origine dacică” (I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 15-16).

²⁵² *Istoria*, II, p. 439.

(din epoca bronzului, n.n.) din sudul Maramureșului sunt de câteva ori mai numeroase decât cele din nordul lui”²⁵³.

În aceeași direcție se înscrie și opinia prof. Pavel Binder, care investighează evenimentele istorice, generate de locuitorii de pe valea Marei, menite să influențeze transferul de nume de la cursul de apă la regiune, cum ar fi, de exemplu, un proces de unificare a obștilor: “Întreaga depresiune carpatică situată la nord de lanțul munților vulcanici Oaș-Gutâi-Țibleș și Munții Rodnei în terminologia geografică, istorică și administrativă actuală se numește depresiunea sau Țara Maramureșului. Această depresiune brăzdată de râuri însemnate, ca Tisa, Vișeu și Iza, și-a primit numele de la un râuleț neînsemnat ca mărime, numit azi *Mara*, care însă în documentele vechi apare sub numele de *Maramureș*. Documentele istorice începând cu anul 1231 ne-au păstrat numele râului Maramureș (*fluvio Maramaris; Maramaruspatak*) sau obârșia acestui râu (*capite Maramors, Maramarusfew*). Acest fenomen geografic-toponimic pare a fi de neînțeles fără să presupunem o unificarea a obștilor teritoriale din jur pornită de conducătorul formațiunii prestatale din Valea Marei (adică a Maramureșului)”²⁵⁴.

Argumentul lui Binder în susținerea acestei ipoteze este o posibilă similitudine cu situația din Moldova: “Prima încercare de unificare a voievodatelor din regiunea Siretului și a Prutului a pornit din Valea Moldovei și astfel întreaga formațiune statală românească așezată la est de Carpați s-a numit Moldova, deși această țară este străbătută de ape mult mai importante ca râul Moldova”²⁵⁵.

În mod cert, pe parcursul mileniului 1, viața socială din Maramureș a fost organizată la nivel de obști sătești²⁵⁶. În timp, a apărut o clasă a cnezilor la nivelul fiecărei obști. Cnezatele de vale, numite și voievodate, s-au format ulterior, mai mult din rațiuni militare. Probabil pe parcursul secolului al XI-lea, dar “înainte de anul 1199, când Maramureșul este menționat pentru prima dată într-un document”, a avut loc procesul de unificarea a acestor voievodate, fără să se cunoască detalii despre acest eveniment.

Deși posibilă și pertinentă, ipoteza lui P. Binder rămâne la stadiu de ipoteză de lucru²⁵⁷. În plus, e de presupus că regiunea avea acest nume cu mult

²⁵³ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 42.

²⁵⁴ Pavel Binder, art. *Contribuții la studiul dezvoltării feudalismului în Maramureș și în nordul Transilvaniei*, în *Studii și articole de istorie*, X, București, 1967, pag. 39.

²⁵⁵ Idem.

²⁵⁶ Așa s-au format posesoriile (coproprietatea și exploatarea în comun a munților, a pădurilor și a pășunilor alpine), de aici obiceiul legat de *măsurîșul laptelui* înainte de urcarea oilor la munte, așa a căpătat prestigiu *Sfatul bătrânilor*, instituție care decidea în toate chestiunile legate de soarta comunității, de aici necesitatea de a amenda periodic faptele mai puțin morale ale membrilor comunității, prin obiceiul *strigarea peste sat* (vezi *Herdețîșurile din Văleni*, ca reminiscență), de aici, în general, toate evenimentele cu caracter comunitar (jocul din vatra satului, colindatul de Crăciun, cinstirea celui mai harnic plugar etc).

²⁵⁷ Arheologul Radu Popa (1970), referindu-se la familia giuleștenilor, de pe valea Marei, una din cele șase familii de cnezi de vale din Maramureș, a afirmat: “Bineînțeles că nu

înainte de desăvârșirea procesului de unificare a obștilor.

Nicolae Iorga (1906) a lămurit deja motivul pentru care ținutul și-a luat numele de la cursul de apă numit azi Mara și nu de la un alt curs de apă: "Ai noștri au cunoscut întâi această parte de țară în legătură cu Ardealul, în ea au locuit ei la început, bucurându-se de ogoarele mai largi și de pământul mai bun și numai pe urmă ei au înaintat până la sălbăticia muntelui, pe care au împoporat-o mai târziu rușii Galiției"²⁵⁸.

Nu ne rămâne decât să admitem că, la început, *Țara Maramureșului* cuprindea doar valea râului *Maramureș* (numită azi *Mara*), de unde numele pădurii *Maramureș* și, implicit, numele țării; așa cum Moldova, țara voievodului Dragoș, "nu cuprindea la început mai mult decât valea râului Moldova, de aici și numele țării"²⁵⁹. Numai pe urmă locuitorii acestei regiuni s-au întins până pe valea Izei și a Vișeuului și au înaintat dincolo de izvoarele Tisei, numind și aceste teritorii tot *Maramureș*.

În virtutea acestei teorii, indiferent cum se numea acest curs de apă (*Mara*, *Iza*, *Tisa*, *Vișeu*, *Apșa* sau *Cosău*), el ar fi dat oricum numele pădurii din apropiere și apoi a ținutului. Întâmplător el s-a numit *Maramureș*.

2.13. Concluzii finale

Numele ținutului *Maramureș* vine de la pădurea *Maramureș*, numită astfel de la numele Văii *Maramureș*.

Râul *Maramureș* a fost numit astfel de o populație vorbitoare de limba slavă, varianta inițială fiind *Mara Moriș*, probabil cu sensul de **Râul Amar* sau **Apa Amară*.

Prima atestare documentară (1199), dar și majoritatea documentelor maghiare din prima jumătate a secolului al XIV-lea, rețin forma aglutinată, slavă, latinizată: *Maramorisio*.

Administrația maghiară a procedat la transformări fonetice adaptate acestei limbi, numele ținutului devenind *Maramoruș* sau *Maramoroș*. Transformarea din *Maramoros* (varianta maghiarizată) în *Maramurăș* e posibil să se fi făcut după *Mureș*.

Cu alte cuvinte, Nicolae Drăganu (1933) și Ovid Densusianu (1934) nu au greșit atunci când au susținut că *Maramureș* nu este un cuvânt românesc "nici ca înfățișare fonologică, nici ca [și] compoziție", ci are la bază un etimon slav, cu influențe maghiare. După cum nici Alexandru Filipașcu (1940) nu s-a înșelat atunci când a solicitat schimbarea denumirii orașului Sighet, capitala Maramureșului, "de rezonanță și proveniență străină", în vechea numire, *Marmația*.

putem exclude posibilitatea ca giuleștenii să fi avut într-o epocă anterioară veacului al XIV-lea un rol important în organizarea politică și militară a țării Maramureșului și ca înaintașii cnezilor atestați documentar pe valea Marei să fi fost legați de începuturile voievodatului maramureșean, dar izvoarele scrise de care dispunem nu ne oferă argumente în acest sens".

²⁵⁸ N. Iorga, 1906, p. 72-73.

²⁵⁹ P.P. Panaitescu, *Introducere în istoria culturii*, 1969, p. 318.

După toate probabilitățile, numele pe care îl purta ținutul înainte de venirea maghiarilor era *Marmația*. Faptul că acest nume nu a fost consemnat în scrierile cronicarilor antici nu e de mirare, regiunea fiind perfect izolată în depresiunile inaccesibile ale Carpaților.

Este adevărat că, azi, *Maramureș* reprezintă un brand cultural și un brand istoric național, respectiv un brand turistic mondial; un nume cunoscut și recunoscut pe întreg mapamondul. Cuvintele se împletesc cu istoria seculară sau milenară a popoarelor. De aceea, restaurațiile în acest domeniu cu greu își găsesc justificare. Tot ce ne dorim este să cunoaștem adevărata poveste din spatele unor cuvinte și să ne amintim mereu că acest ținut de legendă se numește... “acum *Maramureș*, cândva *Marmația*”.

Localități din județul Maramureș

ARDUSÁT

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la răspântie de drumuri, între Satu Mare, Baia Mare și Silvania (via Ulmeni sau Ariniș); localități limitrofe: Colțirea, Buzești și Borlești (jud. Satu Mare); în nord-vestul depresunii Baia Mare, în lunca Someșului, la 25 de kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie (alt. 154 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Ardusat* (reședință), Arieșul de Câmp, Colțirea. **Prima atestare documentară:** 1231 (*Erdezad*). **Populație:** 2.738 locuitori (în comună), 2.009 locuitori (în satul Ardușat). **Gospodării:** 908 (în comună). **Etnii:** 2.633 români, 9 maghiari (în comună). **Culte:** 2.474 ortodocși, 124 penticostali, 20 greco-catolici, 9 martori ai lui Iehova, 6 reformați, 4 romano-catolici, 3 bapțiști (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ardusătean*, *-ă*, *ardusăteni*, *-e* / *ardusăteancă*, *ardusățence*. **Porecla locuitorilor:** *ciubărari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ardusădan*, *Ardusătan*, *Ardusetan* (114 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Șpan, Ghita. **Personalități:** Vasile Igna (n. 1944), poet, prozator, traducător, diplomat; director la Editura Dacia; consilier la Ambasada României la Paris. Vol. *Arme albe* (1969), *Provincia cărturarului* (1975), *Animale domestice* (2011) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, oficiu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1870), cămin cultural, casă de tip familial (pentru copii orfani sau abuzați) (în subordinea DGASPC Maramureș); biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Treime", 1936), biserică penticostală ("Betel", 2005). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil (1.400 ha), fond forestier (450 ha), fond de vânătoare, ciuperci comestibile din flora spontană, culturi pomicole: meri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, sec. II-IV a.Ch. (pe terasa din stânga Someșului, în apropierea șoselei Baia Mare-Ulmeni, punct *Sub pădure*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, cultura Suciului de Sus (punct *Sub pădure*; cercetări în 1977). **Târg** de mărfuri și animale (în prima și a treia miercuri din lună).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1231) *Erdezad*, (1394) *Erdewschada*, (1424) *Erdewdzad*, (1470) *Erdewzada*, (1622) *Erdöd Száda*, (1627) *Erdeodszada*, (1648) *Erdödszáda*, (1909-1919) *Ardusat*, *Erdöszáda*, (1968) *Ardusat*.

Soluții etimologice. În opinia lui N. Drăganu (1928), numele localității *Ardusat*

derivă din top. *Ardud* (< magh. *erdöd*) + substantivul *sat*, ori din *Ardu* (< magh. *erdö*) + apelativul *sat*, din care s-a făcut ulterior magh. *Erdöszáda*¹. În aceeași lucrare, autorul afirmă că *Ardusat* (la fel ca și *Arduzel*, *Ardeal* sau apelativul *ardău* “paznic de pădure”) provine din magh. *ardó* < *erdö* < *erdö-ovó*, cu sensul de “slujbaș care făcea parte din sistemul de întărituri, așa-numitele *gyepü* (rom. *priseci*) făcute la hotare (*vég*) de către regii arpadieni ai Ungariei”². Într-un alt volum, publicat în anul 1933, N. Drăganu, reia ideea: “Una dintre cele mai prețioase rămășițe topice ale organizației slavo-române este numirea *Ordou*, transformat apoi în *Ardo*. Sub această denumire se găsesc mai multe localități din județele de margine”³. Sistemul de întărituri de la hotare s-ar fi datorat *ardăilor*, care ar fi întemeiat localități numite de ei: “Apelativul se mai păstrează și acum în graiul românesc din nord, în forma *ardău*, cu înțelesul de *custos silvarum* (paznic de pădure) și hotărește definitiv chestiunea originii numirilor topice. Ele nu sunt ungurești, deși cuprind un radical unguresc, ci slave și românești”⁴. V. Băințan (1997) sintetizează ipoteza lui Drăganu: “Din *ordo* / *erdö* s-a ajuns la *ardău*, cu funcția de paznic de pădure (pădurar), care, întemeindu-și sat, i-a purtat numele în istorie. *Ardău-sat*, devenit prin transformări ulterioare *Erdöszad* - *Erdezad* - *Erdözad* - *Erdöszada* etc., pentru ca în nomenclatorul românesc să devină *Ardusat*”⁵. Deci, în acest caz, oiconimul *Ardusat* ar avea sensul de “Satul ardăilor”. P. Bilițiu (2013) păstrază direcția: “Putem pune primul termen în legătură cu *ardău* = păzitor de pădure”, adică “satul păzitorului de pădure”⁶. Deși nu este pe deplin satisfăcătoare, teoria a fost acceptată în general, puține alte soluții fiind propuse pentru etimologia localității.

Una dintre excepții îi aparține lui Valentin Băințan (1997), care indică o derivare a denumirii *Erdezad* de la magh. *erdö* “pădure” și *szad* “gură”, adică *Satul din gura pădurii*⁷.

Același exeget invocă o presupusă legendă în încercarea de a găsi o nouă soluție etimologică: “De pe promontoriul unde este situat, *Ardusatul* are o perspectivă de largă vizibilitate, peste întreaga depresiune a Băii Mari, peste o parte din Chioar, iar înspre apus, până dincolo de Seini. Având în vedere această poziție geografică, e foarte posibil ca, în sistemul de apărare din acele timpuri, să-i fi revenit atribuții strategice, acelea de a aprinde focuri și făclii, pentru a anunța iminența primejdiei. În vederea acestor prerogative, e firesc ca, cei din jur, să fi strigat: *Arde satu!*, *arde satu!*, din care să fi rezultat *Ardusat*, adică satul care anunță urgia. E și aceasta o prezumție moștenită din tradiția orală, ce poate include un sămbure de adevăr”⁸. O asemănare fonetică a termenilor, evident.

Pe de altă parte, I. Iordan (1963), consideră că *Ardusat* este identic cu *Ardeal*, *Ardeal* sau *Ardud* (*Sadu Mare*), *Ardud-Vii* (*Satu Mare*), *Ardeu* (*Orăștie*), având o temă comună, respectiv magh. *erdö* “pădure”⁹.

Dacă analizăm cu atenție denumirile atestate (*Erdezad*, *Erdewzada*, *Erdöd Száda*, *Erdöszáda*), constatăm că avem de a face cu un cuvânt compus: *erdö* “pădure” + *szád* “gură”. Acesta indică un microtoponim local (*Gura pădurii*) unde s-a constituit inițial vatra satului. Toponimul a fost tradus de autoritățile maghiare (*Er-*

¹ Nicolae Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928, p. 53.

² Idem, p. 50.

³ N. Drăganu, *Români în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, 1933, p. 362-366.

⁴ Idem.

⁵ V. Băințan, *Ardusat, străveche vatră românească*, Baia Mare, Editura Cybela, 1997, p. 19.

⁶ P. Bilițiu, *Contribuții la cercetarea toponimiei în spațiul geografic al Maramureșului*, 2013, p. 76.

⁷ V. Băințan, op. cit., p. 18.

⁸ Idem, p. 17.

⁹ I. Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963, p. 85-86.

dewdzad), iar termenul s-a reîntors în limba română prin adaptarea fonetică¹⁰: *Ardusat* (presupusul cuvânt rom. *saț* fiind rezultatul unei etimologii populare).

Evoluția etimologică: top. *Ardusat* ← top. magh. *Erdödszád(a)* (magh. *erdő* “pădure” + magh. *szád* “gură”) ← top. rom. **Gura pădurii*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Gura pădurii</i>	<i>Erdödszád(a)</i>	<i>Ardusat</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești de origine maghiară.
-------------------	---

ARDUZÉL

Sat aparținător de orașul Ulmeni, județul Maramureș, zona Codru, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la granița cu județul Sălaj, la sud de Ulmeni, în apropiere de râul Someș, între Ulmeni / Țicău și Vicea; zonă de câmpie (alt. 179 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1334 (*sacerdos de Ordo*). **Populație:** 289 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent maghiară. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *arduzelean*, *-ă*, *arduzeleni*, *-e* / *arduzeleancă*, *arduzelence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Nagy, Toth, Vicsai. **Instituții:** grădiniță, școală gimnazială (“Kos Karoly”), agenție poștală, cămin cultural, bază sportivă: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, 1970); biserica monument istoric (“Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1650, din lemn) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică baptistă. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica reformată (sec. XV); Clopotnița bisericii reformate (1726); Biserica de lemn “Sf. Arhangheli” (1650). **Descoperire arheologică:** Așezare paleolitică (cercetări în 1990); Tezaur monetar din secolul XVII (364 de piese; descoperite în noiembrie 1959, cu ocazia săpării unui beci, la nr. 159).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1334) *sacerdos de Ordo*, (1405) *Ardo*, (1470) *Kysardo*, (1733) *Arduzelul*, (1750) *Szilagy Ardo*, (1850) *Ardusel*, (1854) *Ardó*, *Arduşel*, (1913) *Szamosardó*, (1909-1919) *Arduzál*, *Ardó*, (1968) *Ardusel*. **Evoluția numelui** localității: *Ardud*, *Ardudul Mic*, *Ardudul Sălajului*, *Ardud pe Someș*, *Ardusel*. **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției locale, satul s-a aflat, odinioară, pe *Valea Nagy-Ág* (=Ramura Mare), curs de apă care se varsă în pârâul Vicea, la vest de biserica actuală¹¹. Dat fiind faptul că localitatea se numește *Ardusel* încă din 1470 (în magh. *Kysardo*, adică *Ardudul Mic*

¹⁰ La fel ca și: Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelînța, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiuș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remetea Chioarului, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, (Someș-)Uileac, Șieu, Șomcuta, Tâmaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

¹¹ C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, Baia Mare, 2011, p. 557.

sau *Arduzel*), există posibilitatea ca ea să fi fost întemeiată de locuitori din Arduș, prin migrarea unor familii. *Arduzel* este un diminutiv (cu suf. *-el*) în raport cu top. *Arduș* (localitate în jud. Satu Mare, tot în zona Codru, situată la o distanță de aproximativ 50 de kilometri), probabil cu o formă intermediară **Ardușzel*; iar *Arduș* (în magh. *Erdőd*) are la bază tema magh. *erdő*, cu sensul de “pădure”. În acest sens, părerile au fost unanime: N. Drăganu (1933): “*Ardușzel*, care, deși ungurește se numește *Ardó*, trebuie derivat din *Arduș* (< *Erdőd*) + suf. *-el*”¹²; I. Iordan (1963): “din *Arduș*, jud. Satu Mare, diminutiv”¹³; respectiv V. Radu (2005): “derivat din toponimul *Arduș* (< magh. *Erdőd*) + suf. dim. *-el*”¹⁴. **Evoluția etimologică:** top. *Ardușzel* ← top. *Arduș* (+ suf. *-el*) ← magh. *Erdőd* ← magh. *erdő* “pădure”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kysardo</i>	= <i>Ardușul Mic</i>	<i>Ardușel</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-el</i> .
-------------------	-------------------------------

ARIÉȘUL DE CÂMP

Sat aparținător de comuna Arduș, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la confluența pârâului Arieș cu râul Someș, între Bozânta Mică și Colțirea / pod Arduș; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1256 (*tributum salis circa Aranyos*). **Sigiliul localității:** (1794) Inscricția frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS MEZO ARANYOS. În câmpul sigiliului: un fier de plug, un brăzdar și un curățător de plug. **Populație:** 274 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *arieșean*, *-ă*, *arieșeni*, *-e* / *arieșeancă*, *arieșence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Arieșan* (3 persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1935). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Arieș), teren arabil, fânate. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1256) *tributum salis circa Aranyos*, (1392) *villa Oronos*, (1405) *Also Aranyas que est ex alia parte Zamus*, (1424) *poss. Aranyas*, 1828 *Mező Aranyos*, (1851) *Aranyos*, (1909-1919) *Arieș*, *Mezőaranyos*, (1968) *Arieșul de Câmp*. **Evoluția numelui localității:** *Arieșul de Jos*, *Someș*, *Arieșul de Câmp* (*Câmpie*). **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Arieșu de Câmp* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. În Transilvania există mai multe toponime (hidronime și oiconime) având această temă: *Arieș* (afluent al Mureșului), *Gura Arieșului* (sat în jud. Alba), *Arieșeni* (comună în jud. Alba), *Baia de Arieș* (oraș în jud. Alba) etc. Etimologia acestei teme a fost formulată prima dată de umanistul Nicolae Olahus, în 1536,

¹² N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 53; respectiv *României*, 1933, p. 365.

¹³ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 448.

¹⁴ V. Radu, *Satele Chioarului la 1405*, Cluj-Napoca, 2005, p. 18.

referindu-se la râul *Arieș*, ce izvorește din Munții Apuseni și, după un parcurs de 164 de km, traversând Țara Moților, se varsă în râul Mureș: “Și este numit de aceea *Aranyas*, pentru că poartă nisip de aur, întocmai așa cum se amintește de râurile Tago din Spania și Pactol din Lidia, căci *Aranyas* pe ungurește înseamnă «de aur»¹⁵. Teoria e preluată apoi de B.P. Hasdeu (1886): “În năsipul lui se găsește aur, de unde-i vine numele unguresc *Aranyos*, literalmente *auros*, iar de aci forma românească mai veche *Arenieș* și apoi, prin (în)muierea nasalei, *Arieș*”¹⁶. Aceeași soluție propune și N. Drăganu (1933): “Numele *Arieșului* derivă, cu siguranță, din ung. *Aranyos*, adică aurifer”¹⁷, respectiv Vasile Radu (2005): *Arieș*, din magh. *aranyos* “aurit, suflat cu aur”¹⁸. Puțin probabilă derivarea “din latinescul *aria* + latinescul *campus* = întindere, suprafață de câmpie”¹⁹, propusă de P. Bîlțiu (2013).

Explicația numelui ar trebui să rezide din poziționarea localității la confluența pârâului Băița cu râul Lăpuș, pârâu care izvorește dintr-o zonă montană unde au existat exploatare miniere (inclusiv aurifere) și care putea transporta la vale nisip aurifer. E posibil ca acest curs de apă să fi purtat, în vechime, numele de *Arieș*, mai precis *Valea Arieșului* (=Valea Aurită). Ulterior, substantivul a devenit subînțeles (*Valea Arieșului* > *Arieș*), conservându-se doar determinantul, precum în cazul localităților maramureșene Bistra, Chechiș, Larga, Repedeș, Săbiș, Strâmbu etc.

În perioada medievală, localitatea s-a numit doar *Arieș*, apoi *Arieșul de Jos*, o vreme chiar *Someș*; a primit determinantul *de Câmp* abia după ce s-a înființat un al doilea sat *Arieș*, la câțiva kilometri distanță, acesta din urmă primind determinantul *de Pădure*.

Evoluția etimologică: top. *Arieșul de Câmp* ← (*Arieșul* + *de* + *Câmp*) ← hidron. (Valea) *Arieșului* (=Valea Aurită) ← top. magh. *Aranyas* ← adj. magh. *aranyos* “aurit”; / (+) *Câmp* ← s. *câmp* ← lat. *campus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Mező Aranyos</i>	= <i>Arieșul de Câmp</i>	<i>Arieșul de Câmp</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

ARIÉȘUL DE PĂDURE

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, între Finteușul Mic și Coltău; zonă de câmpie (alt. 216 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

¹⁵ N. Olahus, 1536, cf. Holban, 1968, p. 490.

¹⁶ B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnun Romaniae*, 1659-60, cf. N. Drăganu, 1928, p. 59.

¹⁷ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 484.

¹⁸ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 19-20.

¹⁹ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 79.

Prima atestare documentară: 1405 (*Felsew Aranuas*). **Populație:** 223 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *arieșean*, *-ă*, *arieșeni*, *-e* / *arieșeancă*, *arieșence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Arieșan* (3 persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1909). **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Felsew Aranuas*, (1424) *poss. Aranyas penes fluvium Zamos*, (1755) *Arinyisul de Pedure*, (1800) *Erdő Aranyos*, *Arieșu de Pădure*, (1909-1919) *Arieșul-de-Pădure*, *Erdőaranyos*, (1968) *Arieșul de Pădure*. **Evoluția numelui** localității: *Arieșul de Sus*, *Arieșul de Pădure*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Arieșu de Pădure* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. În intervenția lui Máthiás Bél, din anul 1725, acesta susține că "*Arieșul de Pădure* are această denumire deoarece se exploatau, probabil, filoanele de aur, fiind așezată între dealuri. Este proprietatea conților Teleki"²⁰. Însă trebuie să remarcăm faptul că, de la primele atestări, numele satului a conținut un determinant (inițial, *de Sus*; mai târziu, *de Pădure*), ceea ce înseamnă că el s-a raportat mereu la *Arieșul de Câmp* care, potrivit atestărilor documentare, este anterior *Arieșului de Pădure*. Deci ar putea fi vorba de o roire a unui număr de familii din *Arieșul de Câmp*, spre sud-est, dincolo de pădurea de la Lăpușel, familii care ar fi întemeiat astfel o localitate nouă.

Evoluția etimologică: top. *Arieșul de Pădure* ← (*Arieșul* + *de* + *Pădure*) ← hidron. (Valea) *Arieșului* (=Valea Aurită) ← top. magh. *Aranyas* ← adj. magh. *aranyos* "aurit"; / (+) *Pădure* ← s. *pădure* ← lat. *padule*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Erdő Aranyos</i>	= <i>Arieșul de Pădure</i>	<i>Arieșul de Pădure</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

ARINIȘ

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Rodina, Asuajul de Jos, Urmeniș, Tămășești și Băsești, pe cursul superior al râului Sălaj, la confluența cu râul Tămășești, în partea sud-vestică a județului, la 44 de kilometri de Baia Mare și 13 kilometri de Cehu Silvaniei; zonă de deal (alt. 166 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

²⁰ M. Bél, *Istoria districtului Chioar, 1724-1725*, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 61.

Localități componente ale comunei: *Ariniș* (reședință), Rodina, Tămășești.
Prima atestare documentară: 1543 (*Egerhat*). **Stema** comunei Ariniș (2015) se compune dintr-un scut triunghiular roșu, cu marginile rotunjite, tăiat de o fascie micșorată de argint, crenelată în partea superioară cu cinci creneluri. Din crenelul central al fasciei iese un arin verde. În partea inferioară se află trei pești de argint poziționați în cerc, trecând fiecare peste coada celuilalt. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Fascia simbolizează faptul că această localitate se află în sud-vestul județului Maramureș, aproape de granița cu județul Sălaj. Arinul dă denumirea localității. Peștii fac referire la balta Ariniș, unde se practică pescuitul sportiv. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.084 locuitori (în comună), 650 locuitori (în satul Ariniș). **Gospodării:** 549 (în comună). **Etnii:** 931 români, 114 maghiari, 3 romi (în comună). **Culte:** 745 ortodocși, 148 penticostali, 94 reformati, 15 martori ai lui Iehova, 8 baptiști, 6 greco-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *arinișean*, *-ă*, *arinișeni*, *-e* / *arinișeancă*, *arinișence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Mateșan. **Personalități:** Ioan Dragomir (1905-1985), episcop greco-catolic de Maramureș. ♦ Mihai Olos (1940-2015), artist plastic; 21 expoziții personale în țară și în străinătate, în intervalul 1965-2018. Premiul UAP România (1970), Artistul Anului (premiu acordat de UAP Baia Mare, în 2010). **Instituții:** primărie, agenție poștală, bibliotecă comunală (din 1953), școală gimnazială ("Mihai Olos"), cabinet medical, farmacie, cămin cultural; biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1929), biserică penticostală ("Betania", 1999), biserică reformată. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Sălaj), teren arabil (1.600 ha), fond forestier (160 ha), amenajare piscicolă (balta Ariniș); culturi pomicole: meri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, cultura Suciul de Sus (punct *Sub ogrăzi*; în apropierea Primăriei, în grădina lui Gheorghe Sabău; fragmente ceramice descoperite în 1974). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor Neamului (1992). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (vineri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1543) *Egerhat*, (1549) *Egerhath*, (1555) *Egerhát*, (1733) *Ardihatul*, (1750) *Erdöhát*, (1850) *Argyehát*, (1854) *Egerhat*, *Argiehat*, (1909-1919) *Ardihat*, *Egérhát*, (1968) *Ariniș*. **Evoluția numelui localității:** *Ardihat*, *Ariniș*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Ardihat* (dialectal: *Ard'ihat*).

Soluții etimologice. Începând de la prima atestare documentară (1543) și până în secolul al XX-lea, odată cu preluarea Transilvaniei de către administrația română, numele localității (atât cel oficial, cât și cel folosit de localnici) a fost *Ardihat*, adaptare după magh. *Egerhát*. Dat fiind faptul că *egér*, în maghiară, are sensul de "arin", iar *hát* "spate, dos", putem presupune că numele vechi, românesc, al satului a derivat dintr-un microtoponim local preexistent de genul **După Arini* sau **În Spatele Arinilor*. N. Drăganu (1933), în schimb, este de părere că denumirea de *Ardihat* provine "din *Erdöhát*, nu din *Egerhát*, cum se numește acum ungurește"²¹. Asta înseamnă că varianta maghiară *Erdöhát* (< *erdő* "pădure" și *hát* "spate") ar fi o traducere a denumirii românești "Satul din Dosul Pădurii" (posibil în raport cu localitatea *Ardusat*, numită de administrația maghiară *Erdőzad*, adică "Satul din Gura Pădurii", cum propune V. Băișan²²).

Numele oficial actual, *Ariniș*, provine din apelativul *ariniș* "pădurice de arini;

²¹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 365.

²² V. Băișan, op. cit., p. 18.

ariniște” (< *arin* “specie de arbori sau arbuști”). Puțin probabil derivarea din omonimul *ariniș* “teren nisipos” (< s. *arină* “nisip” < lat. *arena*, *-rium* “carieră de nisip”), deși I. Iordan (1963) propune să se ia în calcul și această variantă: “Colectivul *Arinișul* și adj. *Arinoasa* ar putea fi interpretate și ca derivate de la *arină* «nisip» (< lat. *arena*)”²³. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume asemănător: *Arini* (jud. Bacău și Brașov), *Arinii* (vechea denumire a satului Călinești, jud. Suceava).

Evoluția etimologică: top. *Ariniș* ← subst. *ariniș* “pădurice de arini; ariniște” ← s. *arin* “specie de arbori sau arbuști” (+ suf. *-iș*) ← lat. **alpinus* ← lat. *alnus* “anin”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>*După arini / Ariniș</i>	<i>Egerhát</i>	<i>Ardihat</i>	<i>Ariniș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-iș</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

ÁSPRA

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în apropiere de Cheile Lăpușului, la poalele Culmii Prelucilor, la nord-vest de Vima Mică; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1954 (*Aspra*). **Populație:** 55 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *asprean*, *-ă*, *aspreni*, *-e / aspreancă*, *asprence*. **Personalități:** Aurel Dan (1946-2019), pictor, profesor de desen; peste 40 de expoziții personale; Artistul Anului (în 2008; premiu acordat de UAP Baia Mare). **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (“Sfântul Dumitru”). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Împărați” (1892).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1954) *Aspra*, (1968) *Aspra*. **Soluții etimologice.** În opinia lui P. Bilițiu (2013) numele localității provine direct din “latinescul *asper*”²⁴, când de fapt este vorba despre “adjectivul românesc *aspru*, feminin *aspra*, iar acesta din lat. *asper*, *-a*, *-um*” (V. Frățilă, 2016). Iar *Aspra*, cel mai probabil, este determinantul unui substantiv de genul vale, luncă etc. (cf. spria²⁵ < adj. *aspriu*, *asprie* “cam aspru, cam aspră”, de la *Valea Asprie). Ulterior, substantivul a devenit subînțeles, iar adjectivul a fost articulat (*Valea Aspră* > *Aspra*). Hidronimul respectiv a dat numele localității. Identic s-au petrecut lucrurile cu oiconimele Bistra (< adj. ucr. *bystryj* “iute, repede”), Larga (< adj. rom. *larg*, *-ă* “întins, vast”), Repedeș (< adj. rom. *repede* “iute, rapid”) etc. **Evoluția etimologică:** top. *Aspra* ← hidron. *(Valea) *Aspră* ← adj. *aspru*, *aspră* “(ref.

²³ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 50.

²⁴ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 64.

²⁵ Vezi lucrarea lui N. Felecan, *Între lingvistică și filologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011.

la apă) care conține săruri calcaroase” ← lat. *asper*, -a, -um.

Denumirea veche	Denumirea oficială de la mijlocul sec. al XX-lea	Denumirea oficială actuală
* <i>Valea Aspră</i>	<i>Aspra</i>	<i>Aspra</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

ASUĂJUL DE JOS

Sat aparținător de comuna Asuajul de Sus, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Ariniș și Asuajul de Sus, pe valea Asuajului; zonă de câmpie (alt. 196 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1391 (*possessiones olachales duo Azzywag*).

Populație: 398 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *asuăjean*, -ă, *asuăjeni*, -e, (*asăujan*, *aseujan*, *suăjean*) / *asuăjeancă*, *asuăjence*. **Porecla locuitorilor:** *ouari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Asăujan*, *Aseugean*, *Aseujan*, *Asuăjan* (43 de persoane). **Instituții:** cămin cultural; biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1988), biserică penticostală (“Maranata”, 2000, filială a bisericii din Asuajul de Sus). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Asuaj), teren arabil, livezi. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperiri arheologice:** pumnal din bronz (descoperit în anul 1987, cu ocazia săpării unei fundații, în curtea casei nr. 208). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor Satului (1992), troiță de lemn amplasată în fața Căminului Cultural.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1391) *possessiones olachales duo Azzywag*, (1394) *Azyuagh et alia Asyuagh*, (1424) *Also Azywagh*, (1475) *Also Ozywagh*, (1733) *Aszuadsul de Dsos*, (1750) *Also Aszovacs*, (1760) *Alsó Szivágh*, (1850) *Also Szivágy*, *Asovácza din zsosz*, (1854) *Alsó-Szivágy*, *Ašovaci de Jos*, (1909-1919) *Asuagiul-de-Jos*, *Alsószivagy*, (1968) *Asuajul de Jos*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Asuaju de Jos* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** În încercarea de a investiga originea numelui localității, o ipoteză ar fi derivarea de la hidronimul *Asuaj*, al cărui nume este românesc, dar sensul s-a pierdut. Așa s-ar explica de ce autoritățile maghiare nu au reușit să traducă termenul, ci l-au transcris după grafia proprie: *Azzywag*, *Asyuagh*, *Aszuadsul*, *Aszovacs*. Pe de altă parte, P. Bilițiu (2013) propune o derivare “din maghiarul *aszotta*, cu înțelesul de teren uscat, ars + sufixul -aj”²⁶. În opinia lui V. Frățilă (2016), numele localității provine din *Asău*, derivat din magh. *aszó*, adică “(vale) uscată, seacă” + magh. *agy* “albie de râu” (cf. Sălaj < magh. *szil* “ulm” + magh. *agy* “albie de râu”). Însă aceste soluții nu sunt pe deplin satisfăcătoare. La sfârșitul secolului al XIV-lea, în zona Codru erau deja două localități cu numele *Asuaj*. Abia din secolul al XV-lea primesc

²⁶ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 69.

determinantul *de Jos*, respectiv *de Sus*. **Evoluția etimologică:** top. *Asuajul de Jos* ← (*Asuajul* + *de* + *Jos*) ← hidron. *Asuaj*. / (+) *Jos* ← adv. *jos* ← ml. *deosum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Also Aszovacs</i>	= <i>Asuajul de Jos</i>	<i>Asuajul de Jos</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului.
-------------------	---

ASUÁJUL DE SUS

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în zona Delurilor Asuajului, pe malul râului Asuaj, în partea sud-vestică a județului, între Asuajul de Jos și Bârsăul de Sus (jud. Satu Mare), la 50 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal (alt. 200 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Asuajul de Jos, *Asuajul de Sus* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1391 (*possessiones olachiales duo Azzywag in districtu de Ardeud*). **Populație:** 1.441 locuitori (în comună), 1.043 locuitori (în satul Asuajul de Sus). **Gospodării:** 844 (în comună). **Etnii:** 1.391 români, 7 romi (în comună). **Culte:** 1.250 ortodocși, 101 penticostali, 40 greco-catolici, 4 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *asuăjean*, -ă, *asuăjeni*, -e, (*asăujan*, *aseujan*, *suăjean*) / *asuăjeancă*, *asuăjence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Asăujan*, *Aseugean*, *Aseujan*, *Asăjan* (43 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bancoș, Boitor, Achim, Șandor. **Instituții:** primărie, oficiu poștal, cabinet medical, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1960), cămin cultural; biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1900), biserică penticostală ("Emanuel", 1965, reconstruită în 2003). **Resurse naturale:** teren arabil (2.000 ha), fond forestier (2.500 ha), fond de vânătoare, ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** topor de piatră (descoperit în anul 1979, în albia râului, în punctul numit *Feredeauă*). **Monument comemorativ:** Monument Memorial și Religios pentru dascălul Gheorghe Șimonca (1859-1918), troiță de lemn amplasată aproape de șosea, lângă locul de organizare a Târgului Cepelor. **Manifestări tradiționale locale:** *Târgul cepelor*²⁷ (luna septembrie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1391) *possessiones olachiales duo Azzywag in districtu de Ardeud*, (1394) *Azyuagh et alia Azyuagh*, (1424) *Felse Azywagh*, (1475) *Felsew Azywagh*, (1733) *Aszuadsul de Szusz*, (1750) *Felső Aszvacs*, (1760) *Felső Szivágy*, (1850) *Felső Szivágy*, *Asovácza din szusz*, (1854) *Felső Szivágy*, *Așovașu de Sus*, (1909-1919) *Asuagiul-de-Sus*, *Felsőszivagy*, (1968) *Asuajul de Sus*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Asuaju de Sus* (forma nearticulată este utilizată atât

²⁷ În trecut s-a numit *Târgul cepelor* (al podoabelor) și a avut aceeași menire ca și *Târgul fetelor* de pe Muntele Găina.

de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** La sfârșitul secolului al XIV-lea erau deja două localități cu numele *Asuaj*. Abia din secolul al XV-lea primesc determinantul *de Jos*, respectiv *de Sus*. Numele localității provine din hidronimul *Asuaj*, însă etimologia acestui termen este incertă. **Evoluția etimologică:** top. *Asuajul de Sus* ← (*Asuajul* + *de* + *Sus*) ← hidron. *Asuaj* / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Felső Aszvacs</i>	= <i>Asuajul de Sus</i>	<i>Asuajul de Sus</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului.
-------------------	---

BÁBA

Sat aparținător de comuna Coroieni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în extremitatea sudică a județului Maramureș, la granița cu județul Sălaj, între Drăghia și Poiana Blenchii, la 4 kilometri sud-vest de Coroieni, la 67 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal (alt. 295 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1357 (*Bába pataka*). **Populație:** 466 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *băbean*, *-ă*, *băbeni*, *-e*, (*băban*, *băbaș*) / *băbeancă*, *băbence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Băban*; *Băbaș*, (440, respectiv 150 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: *Baloș*, *Both*, *Duma*, *Mihiș*. **Personalități:** Aurel Duma (1919-1993), politician și diplomat; președinte al Comitetului Național Olimpic Român, ambasador în China (1966-1972), secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1905). **Resurse naturale:** carieră de calcar, teren arabil, fânațe. Alte resurse: rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Cheile Babei. **Monument comemorativ:** Statuia Ostașului Necunoscut (1988).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1357) *Bába pataka*, (1405) *Baba*, (1579) *Babapataka*, (1663) *Bábafalva*, (1733) *Bába*, (1854) *Bába*, *Baba*, (1909-1919) *Baba*, (1968) *Baba*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Babei*, *Satul Baba*, *Baba*.

Soluții etimologice. Numele localității provine din hidronimul *Baba*, dovadă fiind atestările din sec. XIV-XVI (*Bába pataka* = Valea Babei). Referitor la numele cursului de apă, o ipoteză ar fi derivarea din n.fam. *Baba*, propusă de I. Pătruț (1984). Iar numele provine, după I. Iordan (1983), din apelativul *babă* sau direct din antroponimul sl. *Baba*; în schimb, N.A. Constantinescu (1963) este de părere că antroponimul ar putea proveni fie din tc. *baba* "tată" (cf. *Baba Novac*, generalul lui Mihai Viteazul), fie din subst. *baba*²⁸. Menționăm că acest antroponim e atestat în județul Maramureș: 29 de persoane au numele de familie de *Baba* sau *Babă*²⁹.

²⁸ N.A. Constantinescu, 1963, *Dicționar Onomastic Românesc*, Editura Academiei, 1963, p. 185.

²⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității

Apelativul *baba* (de origine slavă) în limba română poate avea sensul de “femeie în vârstă”, “bunică”, “vrăjitoare”, “bărnă”, “popică”, “element din sistemul de evacuare a fumului provenit de la cuptor” etc. Evident, primele două sensuri trebuie avute în vedere pentru o posibilă preluare antroponimică în această speță. În schimb, A. Rezeanu (2011) identifică alte semnificații și exclude o decriptare de natură antroponimică, în favoarea derivării dintr-un microtoponim: “Admitem un entopic inițial *baba*, cu explicație antropomorfă, toponimizat și un transfer de nume către alte denotate. Câmpul semantic al toponimului primar *Baba* îi sunt proprii câteva *seme* distinctive: a) forme de teren asemănătoare unei siluete umane; b) formă de teren aflată în vecinătatea unei așezări X; c) formă de teren ca reper de hotar între proprietăți. Prin transgresare a toponimului, numele *Baba* s-a transferat către alte repere, *sat*, *pădure*, *pârâu*, *deal*, etc. Reperul cu cea mai veche atestare (1357) și posibil primul în această serie este *satul*”³⁰. De precizat că atestarea din 1357 se referă la hidronim (*Valea Babei*), pe când oiconimul în forma *Baba* e consemnat abia în anul 1405; ceea ce înseamnă că reperul cel mai vechi este pârâul, iar numele s-a transferat ulterior satului. În țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător, posibil având aceeași etimologie: *Baba* (jud. Alba), *Babele* (jud. Ilfov) sau cu etimologii diferite: *Baba Ana* (jud. Prahova), *Baba Novac* (jud. Satu Mare), *Babadag* (Tulcea).

Evoluția etimologică: top. *Baba* ← hidron. *Valea Babei* ← (antrop.) *Baba* ← s. *baba* “femeie în vârstă; bunică” ← vsl. *baba*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Babei</i>	<i>Baba</i>	<i>Baba</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BĂIA BORȘA

Sat aparținător de orașul Borșa, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele masivului Toroioga (Munții Maramureșului), pe valea Țâșlei, la 6 kilometri NE de Borșa (capăt de drum); zonă de munte. ♦ După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1828 (*Borsa-Bánya*). **Populație:** 5.644 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *borșean*, *-ă*, *borșeni*, *-e*, / *borșeancă*, *borșence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Danci, Mihali, Roman, Ștețco, Timiș. **Instituții:** ghișeu poștal, agenție bancară, bancomat; bază sportivă: teren de fotbal (iarbă); biserici ortodoxe (de zid, “Sfânta Treime”, 1996; de zid, “Schimbarea la Față”, 1995-2002), biserică romano-catolică (Sfântul Francisc de Assisi). **Așezăminte monahale:** Mănăstirea Baia Borșa, rit ortodox, hramul “Sfântul Nicoale”, obște de călugări (2001); Schitul Baia Borșa, rit ortodox, construcție din lemn, cu hramul “Sfântul Vasile cel Mare” (2006). **Resurse naturale:** cursuri de apă (valea Țâsla), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond forestier, ză-

de Nord, 2007.

³⁰ Adrian Rezeanu, *Oiconimie maramureșeană. O altă abordare etimologică*, în *Buletin Științific*, 2011, pag. 106.

cămințe de minereuri complexe și cuprifere; fostă localitate minieră (monoindustrială); izvoare de apă minerală, pe Valea Țâșla: *Izvorul Baritina* din fața Văii Vinișoru, *Izvorul La Ciuroi*, *Izvorul din Groată* (Galeria Alexandru), *Izvorul Colbu* (în total 20 de surse). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de for public:** Obelisc în memoria minerilor (1993, restaurat în 2018). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Alexândri* (Izvorul Vinișorul).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1828, 1851) *Borsa-Bánya*, (1968) *Baia Borșa*. **Evoluția numelui localității:** *Borșa-Handal*, *Băile Borșa*, *Baia Borșa*. **Soluții etimologice.** Localitatea a fost înființată din rațiuni strict economice, privind exploatarea zăcămintelor miniere din zonă, de unde apelativul *baie* "mină", la care s-a adăugat oiconimul *Borșa*, pentru a desemna apartenența administrativă. **Evoluția etimologică:** top. *Baia Borșa* ← (*Baia* + *Borșa*) ← s. *baie* "mină, ocnă" ← magh. *bánya*; / (+) *Borșa* ← n.fam. *Borșa* ← n.pers. *Borş* + suf. top. -a sau n.pers. sl. *Borša*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Borsa-Bánya</i>	<i>Baia Borșa</i>

Categorii:	Toponime care arată ocupația locuitorilor.
-------------------	--

BĂIA MARE

Oraș, municipiu (reședință de județ), Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Oraș de importanță subregională, interconectat cu municipiul Cluj Napoca, cel mai important oraș regional. Zona Metropolitană Baia Mare a fost constituită în 2006; este formată din municipiul Baia Mare, 5 orașe și 13 comune din aria limitrofă, în total 19 UAT-uri; suprafață totală: 1.401 kmp; populație: 244.238 locuitori (46% din populația județului). ♦ Localitatea este situată în depresiunea Baia Mare, la altitudinea de 228 m, pe ambele maluri ale râului Săsar, la poalele munților Igniș și Gutâi, între Tăuții Măgherauș și Baia Sprie (pe relația est-vest), respectiv Recea, Satu Nou de Jos, Groși (în partea de sud); zonă de câmpie (alt. 228 m).

Localități componente ale municipiului: *Baia Mare* (reședință), Blidari, Firiza, Valea Neagră. **Prima atestare documentară:** 1329 (*civitas Rivuli Dominarum*). **Sigiliul orașului:** (1360) Inscripția frontală: MVTVVS; AMOR. CIVIV; OPTIMV. E. CIVITATIS FMAMETV; sus, locul gol lăsat de inscripție este umplut de literele S. D. R. D. Textul completat: *Sigillum de Rivulo Dominarum. Mutuus Amor Civium Optimum est Civitatis Firmamentum*. În traducere: *Sigiliul [orașului] Râul Doamnelor. Dragostea reciprocă dintre cetățeni este cea mai mare tărie a orașului*. A fost confecționat probabil între anii 1350 și 1360. În câmpul octogonal este reprezentat un peisaj de munte, pe culme tronând regele Ștefan, patronul orașului, încoronat și cu aureolă, îmbrăcat în veșminte de ceremonie. Partea de jos a muntelui este ocupată de o intrare boltită de mină, unde lucrează un miner îngenunchiat, în mâna stângă cu un târnăcop de miner și în mâna dreaptă ridicată cu un ciocan de miner. La poalele muntelui se află o pajiște, în mijlocul căreia sunt îngrămădiți bulgări de minereu, ce sunt adunați cu sapa de un alt miner. Stâncile muntelui sunt acoperite de flori, iar din treptele cele mai de jos, pe ambele părți, se dezvoltă spre cer câte o creangă de copac cu patru frunze. **Stema** municipiului Baia Mare (2004) se compune dintr-un scut triunghiular, cu

marginile rotunjite, despicat. În cartierul din dreapta, pe fond roșu, se află un miner lucrând cu târnăcopul într-o galerie plasată la baza unui deal; deasupra, crescut din deal, este un castan comestibil, cu coroană bogată, totul de argint. În interiorul galeriei, din perețele acesteia se desprind o floare de mină și frânturi de metal prețios, toate de aur. În cartierul din stânga, pe fond albastru, se află un turn pătrat, de aur, etajat, dotat cu ferestre luminate, reprezentate pe fond negru, și ceas, terminat cu un acoperiș ascuțit, flancat cu turnulețe, așezat pe o terasă cu mai multe deschideri. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu șapte turnuri crenelate. ♦ Castanul comestibil secular și minereul reprezintă bogăția solului și a subsolului, precum și ocupația locuitorilor zonei, mineritul. Floarea de mină reprezintă muzeul de profil existent în zonă. Coroana murală cu șapte turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de municipiu, reședință de județ. **Cartiere:** Decebal, Depozitelor, Ferneziu, Firiza, Gării, Griviței, Orașul Vechi, Progresului, Republicii, Săsar, Valea Borcutului, Valea Roșie, Vasile Alecsandri. **Cătune contopite:** Firiza de Jos, cătun contopit cu localitatea Baia Mare, situat pe valea Firizei; în prezent se numește *Ferneziu* și a devenit cartier al orașului Baia Mare. **Populație:** 123.738 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 122.660 locuitori (în orașul Baia Mare). **Gospodării:** 54.814 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 96.105 români, 12.750 maghiari, 3.107 romi, 270 germani, 153 ucraineni (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 83.140 ortodocși, 8.891 romano-catolici, 6.412 reformați, 5.590 greco-catolici, 4.442 penticostali, 1.411 martori ai lui Iehova, 658 bapțiști, 96 creștini după Evanghlie, 96 luterani, 95 adventiști, 56 unitarieni, 35 musulmani, 29 creștini pe rit vechi; 269 fără religie, 247 atei. **Numele comun al locuitorilor:** *băimărean, -ă, băimăreni, -e / băimăreancă, băimărence*. **Personalități:** Gyula Schönherr (1864-1908), profesor, istoric; inițiator al *Asociației muzeale băimărene*, directorul primului muzeu băimăran. ♦ István Réti (1872-1945), pictor; a înființat, împreună cu Hollósi Simon, o școală particulară de pictură, punând bazele Centrului Artistic Baia Mare. ♦ Alexiu Pocol (1872-1935), proprietar de mine, politician, senator, primar al orașului Baia Mare. ♦ Németh László (1901-1975), medic stomatolog, profesor, prozator, eseist, dramaturg, traducător; laureat cu premiul de stat *Kossuth* pentru drama *Galilei* și romanul *Egeto* (1957). ♦ Vida Gheza (1913-1980), artist plastic, sculptor, politician; Artist al Poporului (1964), președinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România (1968), membru corespondent al Academiei Române (1974). Opere: *Monumentul ostașului român* din Carei (piatră, 1964), *Monumentul de la Moisei* (piatră, 1966), *Sfatul bătrânilor* (piatră, 1972) etc. ♦ Traian Hrișcă (1929-2013), artist plastic, pictor. Membru UAP (1962), președinte UAP Baia Mare (1968-1970). ♦ Mircea Pop (1930-1993), poet, prozator, profesor, ziarist, director al Bibliotecii regionale Maramureș; autor de literatură pentru copii. ♦ Lucian Mureșan (n. 1931), cardinal al Bisericii Catolice, membru de onoare al Academiei Române; episcop de Maramureș (1990-1994). ♦ Nicolae Breban (n. 1934), scriitor, dramaturg; redactor-șef la *România literară* (1970-1973), director la revista *Contemporanul*. Vol. *Francisca* (1965; premiul "Ion Creangă" al Academiei Române); *Animale bolnave* (1968; premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor); *Buna-vestire* (1977; premiul Uniunii Scriitorilor); *Don Juan* (1981); *Drumul la zid* (1984); *Amfitrion* (1994). Membru al Uniunii Scriitorilor, membru al Academiei Române, cetățean de onoare al județului Maramureș. ♦ Iosif Herțea (1936-2018), etnomuzicolog, compozitor, muzeograf, cadru universitar, cercetător la Institutul de Folclor (1960-1980). Premiat de Academia Română (2016). ♦ Valentin Munteanu (1937-1994), profesor, dramaturg, romancier, secretar literar al Teatrului Dramatic din Baia Mare. Vol. *Ploaia* (teatru, 1963), *Prima zi de dragoste* (teatru, 1963), *Oameni mari cu nume de străzi* (roman, 1979) etc. ♦ Mircea Marian (1938-1998), prozator, dramaturg, secretar literar și director al Teatrului Dramatic din

Baia Mare. Vol. *Poveste de dragoste cu Andra Cantunari* (1978), *Iubire în septembrie* (1984) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Elena Căraușan (n. 1953), poetă. Vol. *În spatele pendulei* (2000), *Oră de alchimie* (2014), *Sânge de nisip* (2016). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Gheorghe Costin (n. 1955), prim dirijor al Filarmonicii Banatul din Timișoara (din 2001), membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. ♦ Diana Adamek (n. 1957), secretar literar la Teatrul Dramatic, cadru universitar, critic literar. Vol. *Trupul neîndoielnic* (1995), *Eseuri creole* (2005), *Vasco da Gama navighează* (roman, 2007) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Corin Braga (n. 1961), prozator, critic literar, traducător. Vol. *Noctambulii* (roman, 1992), *Nichita Stănescu, orizontul imaginar* (1993), *Luiza Textoris* (roman, 2012) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Tatiana Dragomir (n. 1963), prozator. Vol. *Fotograme* (2007; Premiu pentru debut al Uniunii Scriitorilor), *Cara aurita* (roman, 2010). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Andrei Bodiu (1965-2014), poet, critic literar, decan al Facultății de Litere a Universității Transilvania din Brașov (2004-2012). ♦ Rodica Dunca (n. 1965), gimnastă, medaliată cu argint la Jocurile Olimpice de la Moscova (1980). ♦ Carmen Cerasela Dărăbuș (n. 1966), profesor, critic literar. Vol. *Nichita Stănescu. Experiment poetic și limbaj* (2001), *Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir* (2004), *Forme ale identității în literatura română* (2020) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Monica Mureșan (n. 1967), sportivă, campioană mondială la culturism (Spania, 2003). ♦ Anca Pătrășcoiu (n. 1967), înotătoare, medaliată cu bronz (proba 200 m spate) la Jocurile Olimpice de la Los Angeles (1984). ♦ Noemi Lung (n. 1968), înotătoare, vicecampioană (la proba 400 m mixt) la Jocurile Olimpice de la Seul (1988). ♦ Vasile Ardel (n.1969), campion european la culturism (1996). ♦ Daniela Sitar-Tăut (n. 1972), eseist, critic literar; doctor în filologie. Vol. *Don Juan - Mitologia unui personaj* (2003), *Estetica donjuanismului. O analiză a fenomenului autohton* (2007) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Mirela Pașca (n. 1975), gimnastă, argint la Jocurile Olimpice de Barcelona (1992). ♦ Adrian Ghenie (n. 1977), artist plastic, pictor. Opere: *Regele, dr. Mengele 2* (2013), *The Fake Rothko* (2014); *The Sunflowers in 1937* (2016). ♦ Laura Ghinea (n. 1977), artist plastic, grafician, cadru universitar, președinte UAP Baia Mare (2011). ♦ Paula Seling (n. 1978), artist, solist vocal, compozitor; a câștigat Trofeul Mamaia (1997) și Trofeul *Cerbul de Aur* (2002); a reprezentat România la concursul muzical Eurovizion 2010 (locul 3) și Eurovizion 2014 (locul 12).

Cetățeni de onoare ai municipiului Baia Mare: 152 de persoane au fost recompensate cu acest titlu, în intervalul 1993-2020, printre care: Valentin Băințan, dirijor de formații corale; Lascăr Pană, antrenor emerit de handbal; Augustin Buzura, prozator, eseist; PS Iustinian Chira, episcop ortodox, Dumitru Fărcaș, taragotist; PF Lucian Mureșan, mitropolitul Bisericii Greco-Catolice; Rodica Dunca, gimnast; Maricel Voinea, handbalist; Gheorghe Demeca, antrenor de înot (post-mortem); Angela Buciu, solist de muzică populară; Nicolae Sabău, solist de muzică populară; Ion Săsăran, actor; Ecaterina Sandu, actriță; Achim Ștefan, veteran de război; Achim Valeriu, veteran de război; Nicolae Breban, scriitor; Petre Got, poet; Dumitru Dobrican, instrumentist; Viorel Mateianu, antrenor de forbal (post-mortem); Titus Perșe, solist de muzică populară; Alexandru Viman, dirijor la Ansamblul *Maramureșul*; Victor Gorduza, geolog; Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române și alții. **Instituții:** primărie, poliție municipală, judecătorie, sediul Tribunalului Județean Maramureș (funcționează în Palatul de Justiție din Baia Mare), sediul Prefecturii județului Maramureș (funcționează în Palatul Administrativ), sediul Inspectoratului Județean de Jandarmi "Pintea Viteazul" Maramureș, secție de jandarmi, sediul Oficiului Județean de Poștă, sediul Direcției Silvice Maramureș, sediul Administrației Județene a Finanțelor Publice Maramureș (aflat în subordinea Direcției Generale Regionale a Finanțelor Publice Cluj-Napoca),

sediul Agenției de Plăți și Intervenției pentru Agricultură (APIA), sediul Casei Județene de Pensii, sediul Agenției Teritoriale Autoritatea Rutieră Română (ARR), sediul Agenției pentru Protecția Mediului (APM), sediul Agenției Județene pentru Ocupare Forței de Muncă (AJOFM), sediul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) Maramureș, sediul Direcției Județene a Arhivelor Naționale, sediul Direcției Județene de Evidență a Persoanelor, sediul Direcției Județene de Statistică, Centru Maternal (pentru gravide și mame), Centru de Primire în regim de urgență (pentru copii abuzați), Centru de Primire în regim de urgență pentru copiii străzii, case de tip familial (pentru copii orfani sau abuzați), Birou Vamal (în subordinea Direcției Regionale Vamale Cluj-Napoca), sediul Direcției Județene pentru Sport și Tineret, sediul Direcției Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor, circumscripție Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor, Comisariat Județean - Garda de Mediu, sediul Inspectoratului Teritorial de Muncă Maramureș, sediul Oficiului Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Maramureș, sediul Oficiului Județean de Cadastru și Publicitate Imobiliară, sediul Serviciului Public Județean Salvamont Maramureș, sediul Direcției Regionale de Informații (având în subordine județele Maramureș, Satu Mare și Bistrița Năsăud, în urma reorganizării din 2019), unități militare, Casa Armatei (Cerc Militar Forțe Terestre), penitenciar, birouri de notari publici, agenții bancare, bancomate. ♦ Aeroport Internațional (situat pe raza localității Tăuții Măgherauș, la 10 km de Baia Mare; inaugurat pe acest amplasament în 1966), stație CF, gară, heliport, autogară. ♦ Sediul Direcției de Sănătate Publică Maramureș, Spitalul Județean de Urgență “dr. Constantin Opreș” (1972), Spitalul de Pneumoftiziologie “dr. Nicolae Rusdea” (Spitalul TBC) (1968), Spitalul de Boli Infecțioase și Psihiatrie (1981), Clinica Euromedica Hospital (2006), cabinete medicale (generalist), cabinete stomatologice, farmacii, laboratoare medicale, unitate SMURD, case de bătrâni și centre de îngrijire persoane vârstnice. ♦ Sediul Inspectoratului Școlar Județean, 24 grădinițe de stat, 3 grădinițe particulare, o școală primară (Ep. Dr. “Alexandru Rusu”, sub oblăduirea Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș), 18 școli gimnaziale, o școală gimnazială internațională, 11 colegii și licee de zi (clasele IX-XII), 3 colegii naționale (CN “Gheorghe Șincai”, înființat în 1919; CN “Vasile Lucaci”, 1962; CN “Mihai Eminescu”, 1969, fost Liceu Pedagogic de Educatoare), Centru Școlar de Educație Incluzivă, Școală Postliceală Sanitară (“Carol Davila”), Școală Postliceală Tehnică (“Henri Coandă”), Palatul Copiilor, Club Sportiv Școlar, Centrul Universitar Nord din cadrul Universității Tehnice Cluj Napoca (până în 2012, Universitatea de Nord Baia Mare), Universitatea de Vest “Vasile Goldiș” din Arad, filiala Baia Mare (1998). ♦ Sediul Direcției Județene pentru Cultură, sediul Centrului Județean pentru Conservarea și Valorificarea Creației Populare Maramureș (Revista “Memoria Ethnologica”; Ansamblul Folcloric “Flori de Maramureș”; Școala Populară de Artă “Liviu Borlan”), sediul Ansamblului Folcloric Național “Transilvania” (înființat în 1959; fost Ansamblul “Maramureșul”), Fanfară Municipală (“Millenium Band”, înființată în anul 2004, după desființarea Fanfarei Militare), Teatrul Municipal (1952), Teatrul de Păpuși, Teatrul independent Ararat (2008), casă de cultură (1971). **Bibliotecă:** Biblioteca Județeană “Petre Dulfu” (din 1950; în prezent deține peste 710.000 de volume; secții: Împrumut carte, Multiculturalia, Sală de lectură, Periodice, Multimedia, Fond Documentar al Academiei Române, Salonul Artelor, American Corner, Bibliografic, Colecții Speciale, Brevetotecă, Ludotecă); Biblioteca Universității de Nord (din 1961; în prezent deține 200.000 de volume și periodice); Biblioteca Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș (deține fond de carte curentă și fond de carte veche și documentară, în total peste 20.000 de cărți și periodice); Biblioteca Casei Corpului Didactic (din 1971; în prezent deține peste 48.000 de volume). **Muzeu:** Muzeul

Județean de Istorie și Arheologie Maramureș (înființat în 1904; str. Monetăriei); Muzeul Județean de Mineralogie "Victor Gorduza" (înființat în 1989; bdul Traian, nr. 8; deține peste 19.000 de eșantioane din zăcăminte de metale neferoase provenind din zona Munților Oaș-Gutâi-Țibleș; este considerată cea mai valoroasă colecție mineralogică regională din Europa); Muzeul Județean de Artă "Centrul Artistic Baia Mare" (înființat în 1896; str. 1 Mai, nr. 8; patrimonial cuprinde peste 3.900 de lucrări de artă, majoritatea făcând parte din Colecția de artă românească modernă și contemporană; dintre acestea, 400 de lucrări aparțin artiștilor care au făcut parte din Școala Băimăreană de Pictură, de la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX); Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară (înființat în 1971 - secția pavilionară; 1984 Muzeul Satului de pe Dealul Florilor, care cuprinde gospodării din cele patru zone etnografice ale județului: Chioar, Codru, Lăpuș și Maramureș); Planetariu și Observator Astronomic (înființat în iulie 1969; str. Coșbuc); Muzeul Florean (înființat în 1997; str. Victoriei, nr. 146; peste 10.000 de piese de artă contemporană de pe toate continentele). **Biserici:** Biserici ortodoxe: "Adormirea Maicii Domnului" (1910, fosta catedrală greco-catolică, de pe str. Lucaciu), "Soborul Sfinților 12 Apostoli" (1991-2000, bdul Traian, lângă magazinul Dalia), "Sfântul Mucenic Dimitrie" (1999, în cartierul Valea Borcutului), "Nașterea Maicii Domnului" (1928, în Ferneziu; în 2003 a fost prădată și incendiată), "Sfânta Ana" (în construcție, în Ferneziu), "Bunavestire" (din 2001 în construcție, str. Bogdan Vodă), "Înălțarea Domnului" (în construcție din 1997, str. Victor Babeș), "Nașterea Domnului" (1990-2010, str. Coșbuc, lângă Spital), "Sfântul Apostol Andrei" (2004, str. Munteniei), "Sfinții Apostoli Petru și Pavel" (1937-1938, Biserița de pe Valea Roșie, ridicată de Trustul Minier Valea Roșie, meșter zidar Gheorghe Oros din Seini), "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril" (1993, str. Pășunii), "Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" (monument istoric, în incinta Muzeului Satului), "Cuvioasa Paraschiva" (2004, str. Melodiei), "Sfântul Prooroc Ilie" (str. Victor Babeș), "Sfântul Iosif Mărturisitorul" (2002; Biserița de lemn, bdul Republicii), "Sfântul Nicolae" (1982, str. Crișan, lângă Turnul lui Ștefan), "Sfântul Vasile cel Mare" (2000-2010, str. Motorului), "Adormirea Maicii Domnului" (1970, Valea Borcutului), "Duminica Mironosițelor" (2010, str. Eminescu), "Sfânta Mina" (str. Electrolizei), "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril" (Jandarmerie), "Sfântul Mucenic Gheorghe" (Unitatea Militară). Capela Spital Județean, Capela Spital TBC, Capela Spital Contagioase, Capela Penitenciar, Capela ISU. ♦ Catedrală ortodoxă, cu hramul "Sfânta Treime" (Piatra de temelie a fost pusă în iulie 1990. Proiectul a fost realizat de arh. Heres Gheorghe. În construcție. Dimensiuni finale: 85 m lungime, 50 m lățime, 96 m înălțime. În anul 2005 s-a ajuns la cota +0,00, iar în 2010, la cota +36 m). ♦ Biserici greco-catolice: "Adormirea Maicii Domnului" (1992-2001; în interior se află înmormântat episcopul Ioan Șișeștean), "Sfântul Anton de Padova" (în construcție din 2001), "Înălțarea Sfintei Cruci" (1991-1996, prima biserică greco-catolică construită după Revoluție), "Bunavestire" (după 1990; str. Agriculturii). ♦ Alte Culte: Biserici pentecostale ("Muntele Sionului", 1996; "Maranata", 1984; "Betel", 2007; "Smirna", 2009); 2 biserici adventiste de ziua a șaptea (str. Progresului, str. Crișului); Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova (bdul Republicii); 6 biserici romano-catolice; 2 biserici reformate; 3 biserici baptiste; 1 biserică evanghelică luterană. **Așezământ monahal:** Mănăstirea Surorilor Baziliene, rit greco-catolic, hramul "Sfânta Maria", (Dealul Crucii), obște de maici (biserica de lemn a fost realizată în anul 1998, de către o echipă de meșteri din Bârsana; masa altarului conține moaștele Sf. Părinte Papa Pius al X-lea). În realitate este vorba despre sediul unei congregații, termenul de "mănăstire" fiind convențional. **Instituții religioase:** Sediul Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului (cuprinde Protopopiatul Baia Mare, Protopopiatul Sighet, Protopopiatul Lăpuș, Protopopiatul Chioar, Protopopiatul Vișeu);

Sediul Episcopiei Greco-Catolice de Maramureșului (cuprinde Protopopiatul Baia Mare, Protopopiatul Bucovinean, Protopopiatul Chioar, Protopopiatul Ciscarpatin de Maramureș, Protopopiatul Ciscarpatin de Satu Mare, Protopopiatul Iza-Vișeu, Protopopiatul Mănăștiur, Protopopiatul Satu Mare, Protopopiatul Seini, Protopopiatul Sighet, Protopopiatul Țara Oașului); Sediul Protopopiatului Greco-Catolic Baia Mare; Sediul Protopopiatului Ortodox Baia Mare; Sediul Protopopiatului Romano-Catolic; Sediul Protopopiatului Reformat; Sediul Comunității Penticostale Maramureș-Sătmar. **Baze sportive:** Bazin olimpic ("Gheorghe Demeca"), Teren de atletism, Complex Sportiv Național ("Lascăr Pană"), Teren de rugby, Stadion de fotbal ("Viorel Mateianu", fost "Dealul Florilor")³¹. **Stația meteorologică** Baia Mare³² (din 1871; situată la periferia orașului, pe Dealul Dură, lângă Aeroportul Internațional din Tăuții Măgherauș, la alt. de 186 m; până în 1960, locație era în Centrul Vechi al orașului Baia Mare). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Săsar), lacul de acumulare Strâmtori-Firiza, cultură de castan comestibil; bălți, lacuri, pescării (Baraj Firiza, lacul Bodi-Ferneziu); amenajare piscicolă: păstrăvăria Firiza (loc. Valea Neagră), păstrăvăria Pistruia-Blidari (loc. Blidari), păstrăvăria Romanița (loc. Blidari), păstrăvăria Lostroia (loc. Blidari); zăcăminte de minereuri auro-argintifere (minele Săsar, Borzaș, Dealul Crucii, Valea Roșie) și complexe (plumb, cupru, zinc) (Herja); fostă localitate minieră (monoindustrială); izvoare de apă minerală (pe Valea Borcutului, în partea de nord-vest a orașului Baia Mare; la Firiza-Baraj, la 360 m altitudine, pe versantul stâng al primului afluent al Văii Firiza, pe malul lacului Firiza; în masivul Gutâi, la jumătatea drumului dintre localitatea Firiza și Stațiunea Izvoare, pe partea stângă a șoselei, la o distanță de 900 m, pe o potecă de pădure). Alte resurse: hidrocentrală (Strâmtori-Firiza); microhidrocentrale (MCH Firiza; MCH Firiza-Berdu; MCH Strâmtori-Firiza; MCH Valea Neagră 1; MCH Valea Neagră 2, pe pârâul Valea Neagră; MCH Nod presiune Ferneziu); conexiune internet (fibră optică); semnal GSM; infrastructură rutieră (străzi asfaltate); rețea utilități (apă, canalizare, gaz metan, energie electrică). **Economie:** 6.406 agenți economici activi, cu 41.267 angajați; centru comercial, industrial și de transport; nod feroviar și rutier. **Arie naturală protejată** (de interes național): Țăul lui Dumitru; Coloanele de la Limpede; Rezervație naturală de castan comestibil. **Parcuri:** Parcul Municipal *Regina Maria* (amplasat pe str. Valea Roșie, inaugurat în sec. XIX; cale ferată pe care circulă un trenuleț destinat copiilor, spații de joacă pentru copii, foisor pentru fanfară, terenuri de tenis, heleșteu cu pești exotici, restaurant); Parcul Central (inaugurat în 2015; str. Serelor); Parcul Tineretului (zona Stadion), Parcul Dacia (în fața fostului cinematograful Dacia). **Peșteri, grote:** Grota *Tolvaj Dénes* (=Deneș Haiducul) de pe Dealul Mogău³³. **Monumente de arheologie:** Cetatea din Baia Mare, punct *Valea Borcutului* (sec. XI-XV); fundațiile bisericii gotice (Piața Cetății) (1347). **Monumente istorice:** Centrul istoric al municipiului Baia Mare (Orașul medieval Rivulus Dominarum), sec. XV-XIX (zona delimitată: str. Olarilor, str. Horea, str. Pinteza Viteazul, str. Andrei Mureșanu, str. Tineretului, str. Pietrosului, str. Rodnei și râul Săsar); Oficiul Salinelor (azi, Muzeul de Artă, str. 1 Mai) (1748); Rezervorul de apă al vechiului apeduct (str. 8 Martie) (1910); Abatorul vechi (str. Băii) (1889-1900); Ansamblul "Turnul Ștefan" (sec. XIV); Turnul Ștefan (1347); Fundațiile bisericii gotice (1347); Biserica romano-catolică "Sfânta

³¹ Stadionul a fost inaugurat în aprilie 1929; cel mai important eveniment sportiv ce a avut loc pe stadionul "Dealul Florilor" s-a desfășurat în data de 15 septembrie 1982: FC Baia Mare a întâlnit Real Madrid, într-o competiție oficială, Cupa Cupelor Europene, scor final 0-0.

³² Recorduri climatologice: +39,5 grade Celsius, 25 iulie 2012; respectiv -30,0 grade Celsius, 10 februarie 1928.

³³ În apropierea grotei au fost descoperite fragmente ceramice din sec. II-IV e.n., precum și urmele unei vetre de foc înconjurată de pietre fasonate.

Treime" a fostei mănăstiri iezuite (1717-1719); Casa Schönherr (str. Cloșca) (sec. XIX); Judecătoria de plasă (azi, locuință, str. Crișan) (1889-1900); Casă (str. Crișan, 9) (1889-1900); Casă (Str. Crișan, 13) (1889-1900); Restaurant-Casino (str. Crișan, 18), (1834); Ansamblul de arhitectură și tehnică populară "Dealul florilor", secție a Muzeului de Etnografie și Artă Populară (sec. XVIII-XX); Școala nr. 3 (str. Garibaldi) (1908); Capela Rozaliax (str. Horea) (1771); Bastionul Măcelarilor (Turnul de Muniții), sistemul de fortificații medievale ale orașului (sec. XIV-XV); Casă (Piața Libertății, 1) (sec. XVI-XVIII); Casă (Piața Libertății, 2) (sec. XVI-XVIII); Casă (Piața Libertății, 3) (sec. XVI-XVIII); Casă (Piața Libertății, 4) (sec. XVI-XVIII); Casa Degenfeld (Piața Libertății, 5) (sec. XVI-XVIII); Claustrul mănăstirii Minorităților (Piața Libertății, 6) (1734); Complex hotel-restaurant "Minerul", fost "Sf. Ștefan" (1911); Casă (Piața Libertății, 8) (sec. XVI-XVIII); Casa Teleky (Piața Libertății, 9) (sec. XV-XVIII); Casă (Piața Libertății, 10) (sec. XVI-XVIII); Casa Agricola (Piața Libertății, 11) (sec. XVI-XVIII); Casa Bay (Piața Libertății, 12) (sec. XVI-XVIII); Casa Harácssek (Piața Libertății, 13) (sec. XVI-XVIII); Casă (Piața Libertății, 14) (sec. XVI-XVIII); Casa Lendvay (Piața Libertății, 15) (sec. XVI-XVIII); Casa Husovski-Petrescu (Piața Libertății, 16) (sec. XVI-XVIII); Casă (Piața Libertății, 17) (sec. XVI-XVIII); Casa Iancu de Hunedoara (Piața Libertății, 18) (sec. XV-XVIII); Casa Schreiber (Piața Libertății, 19) (sec. XVI-XVIII); Casa Bay (Piața Libertății, 20) (sec. XVI-XVIII); Casă (str. Vasile Lucaciu, 1) (sec. XVI-XVIII); Hanul "Vulturul Negru" (str. Vasile Lucaciu, 2) (sec. XVIII); Biserica Luterană (str. Vasile Lucaciu, 18) (1912); Palatul Episcopiei Greco-Catolice (1905-1911), Școala generală nr. 2 (str. Vasile Lucaciu) (1907-1911); Biserica "Adormirea Maicii Domnului" (str. Vasile Lucaciu) (1905-1911); Fostul Palat Episcopal (str. Vasile Lucaciu) (1891-1892); Casa Teleky Sandor (str. Minerilor, 5) (1883-1885); Casa Revesz (str. Minerilor, 7) (început sec. XX); Casă (str. Minerilor, 11) (sec. XX); Sistemul de fortificații al orașului medieval Baia Mare (str. Monetăriei, str. Izvoarelor, str. Podul Viilor) (sec. XV); Zidul de apărare al cetății Baia Mare (fragment), sistemul de fortificații medievale ale orașului (str. Monetărie) (sec. XV); Monetăria, azi Muzeul Județean de Istorie și Arheologie (1734-1739); Casă (str. Paris, 11) (1926); Biserica "Sf. Anton" (Piața Păcii) (1402); Casă (str. Petőfi Sándor, 6) (1920); Casă, azi Palatul copiilor (str. Petőfi Sándor) (1938); Casă (str. Petőfi Sándor, 10) (1930); Casa Pașca (str. Plaiului, 38) (1938-1939); Biserica reformată (str. Podul Viilor) (1792); Zidul de apărare al cetății Baia Mare (fragment), sistemul de fortificații medievale ale orașului (str. Podul Viilor) (sec. XV); Școala confesională (str. Podul Viilor) (1860); Sinagogă (str. Someșului) (1885); Magazinul "Central" (început sec. XX); CN "Gheorghe Șincai" (1903-1906); Casa Gall (str. Gheorghe Șincai, nr. 1) (1920-1930); Casă (str. Turnului, 2) (sec. XIX); Casa Pocol (str. Valea Borcutului) (1903); Biserica "Sf. Dumitru" (str. Valea Borcutului) (1907); Colonia pictorilor (1910-1912); Monumentul actorului Marton Lendvay (Parcul municipal); Statuia Minerului (Piața Revoluției) (1958); Grup statuar "Sfatul bătrânilor" (str. Gheorghe Șincai, în fața Prefecturii) (1970). **Construcții cu valoare arhitecturală deosebită** (neclasate ca monumente istorice): Palatul Administrativ (1970, arh. Mircea Alifanti); Casa de Cultură (1971, arh. N. Porumbescu); Spitalul Județean (1967-1972, arh. Mihai Enescu); Cinematograful Dacia (1970, arh. Viorel Neaga); Complex locuințe RFN (1978-1980, cartierul Săsar, arh. Constantin Pena); Complex locuințe Galeriile Tineretului (1985, str. Progresului, arh. Mihai Pop și Angela Mureșan), Sala Sporturilor (1974, arh. Gh. Florescu), Bazinul de înot (1975, arh. Aurel Rus). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial (2007), amplasat în Parcul Tineretului, alcătuit din 64 de pietre funerare dispuse în spatele unui obelisc. **Monumente de for public:** Statuia Minerului (1958, realizată din piatră, amplasată în Piața Revoluției; autor: Vida Gheza; monument reprezentativ pentru Baia Mare); Grup

Statuar “Sfatul Bătrânilor” (1970, realizat din piatră, amplasat în fața Palatului Administrativ; autor: Vida Gheza; monument reprezentativ pentru Baia Mare); Bustul “Mihai Eminescu” (1961-1962, realizat din piatră, amplasat în Parcul Municipal Regina Maria); Bustul “George Coșbuc” (1961-1962, realizat din piatră, amplasat în Parcul Municipal “Regina Maria”); Bustul “I.L. Caragiale” (1961-1962, realizat din piatră, amplasat în Parcul Municipal “Regina Maria”); Bustul “Mihail Sadoveanu” (1961-1962, realizat din piatră, amplasat în Parcul Municipal “Regina Maria”); Statuia “I.C. Brătianu” (1997, în Parcul Mara; autor: I. Marchiș); Statuia “George Pop de Băsești” (1998, în Parcul Mara; autor: I. Marchiș); Grup statuar “Avram Iancu și prefectii” (1997-2001, bronz, în Parcul Mara; autor: I. Marchiș); Bustul “Dragoș Vodă” (1992, în fața Casei Armatei, str. Școlii / Hortensiei); Bustul “Bogdan Vodă” (1992, în fața Casei Armatei, str. Școlii / Hortensiei); Bustul “Pintea Viteazul” (1998, bronz, în fața Casei Armatei, str. Școlii; autor: I. Marchiș); Monumentul actorului Landvay Marton (1900 și 1958, în Parcul Municipal “Regina Maria”); Statuia “Iustinian Chira” (2020; în mărime naturală, realizat din bronz, amplasat în curtea Catedralei Ortodoxe; autor: I. Marchiș); Ansamblul sculptural “Rivulus Dominarum” (2010, în Piața Libertății; autor Karoly Kadar); Statuia minerului (1958, în curtea Grupului Școlar Minier, str. V. Babeș); Bustul “Gheorghe Șincai” (în fața C.N. Gheorghe Șincai; autor: Traian Moldovan); Bustul “Vasile Lucaciu” (2000, în fața C.N. Vasile Lucaciu; autor: I. Marchiș); Bustul “Mihai Eminescu” (2000, bronz, în fața CN Mihai Eminescu, str. Culturii; autor: I. Marchiș); Bustul “George Coșbuc” (1999, în fața Școlii George Coșbuc, str. Bilașcu); Bustul “Nicolae Iorga” (1997, bronz, în fața Școlii “Nicolae Iorga”, str. Bilașcu); Bustul “Octavian Goga” (2000, bronz, în fața Școlii Octavian Goga, str. Lucaciu; autor: I. Marchiș); Monumentul Ostașului Român (1960, pe Câmpul Tineretului); Placă comemorativă dedicată eroilor Horia Daniel și Pricop Pavel, căzuți la datorie în Decembrie 1989 (1991, în fața CN Eminescu); Troița-monument “Ierarh Iosif Mărturisitorul” (2001, în fața Bisericii Ortodoxe “Sf. Iosif Mărturisitorul”, bdul Republicii); Troiță pentru jandarmii căzuți la datorie (2005, în fața Comandamentului de Jandarmi, bdul Unirii); Placă memorială “General Gheorghe Petrescu” (2006, Piața Libertății, nr. 16); Placă bust “Nichita Stănescu” (2000, pe clădirea Școlii “N. Stănescu”, str. Izei); Monumentul episcopilor martiri ai Bisericii greco-catolice (2005, în fața Bisericii greco-catolice din cartierul Săsar); Fresca “Mesajul Biblic” (1967, în holul Spitalului TBC; autor Nicolae Apostol); Fresca “Mitologie” (1967, în holul Teatrului Dramatic; autor Nicolae Apostol); Monument dedicat deținuților politici (2016, în fața Bibliotecii Județene). **Obiective turistice:** Muzeul de Mineralogie, Muzeul Satului, Observatorul Astronomic, Muzeul de Istorie și Arheologie, Muzeul de Artă, Turnul Ștefan, Catedrala Ortodoxă, Centrul vechi al orașului (Centru Național de Informare și Promovare Turistică). **Manifestări tradiționale locale:** *Sărbătoarea castanelor* (luna septembrie); *Crăciun în Maramureș* (luna decembrie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1329) *civitas Rivuli Dominarum*, (1332) *Rivulus Dominarum*, (1335) *parohus de Rivulo Dominarum*, (1391) *Asszonykata*, (1465) *Castellum Rivuli Dominarum* (1469) *castellanus et capitaneus de Rivulo Dominarum*, (1481) *civitas nostra (regis) Rivuli Dominarum*, (1489) *castrum de Rivulo Dominarum*, (1564) *Bagna*, (1585) *Nagybanya*, (1600) *Nagi bania*, (1601) *Nagibagna*, (1614) *Nagy Bania*, (1648) *Nagy Banya*, (1828) *Aszsoony Pataka*, *Frauenbach*, *Welka-Banya*, (1851) *Nagybánya*, *Asszonykata*, (1909-1919) *Baia-mare*, *Nagybánya* (cu cătunele Bliadari, Ulmoasa, Valea Borcutului și Valea Neagră), (1968) *Baia Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Cetatea Râul Doamnelor*, *Râul Doamnelor*, *Castelul Râul Doamnelor*, *Fortăreața Râul Doamnelor*, *Baia Mare*.

Soluții etimologice. Înființarea și organizarea unei așezări permanente la poalele Carpaților Nordici, pe malul râului Săsar, a avut o singură rațiune: “Este neîndoielnic că orașul Baia Mare, la fel ca și localitățile din împrejurimi, și în primul rând Baia Sprie, a fost întemeiat și s-a dezvoltat datorită existenței în zonă a resurselor de minereuri neferoase, principala activitate a locuitorilor fiind legată de minerit”³⁴.

Referitor la întemeierea localității, legenda spune că exploatarea zăcămintelor se făcea prin săparea unor galerii în formă de puț, iar minereul extras era zdrobit în pive, măcinat și spălat. Aurul, în schimb, se găsea atât în stare solidă, “destul de curat și pur de la natură”, cât și în componența minereurilor. Aurul “se spăla în albiile cu nisip ale pâraielor”, consemnează umanistul Nicolae Olahus, călător prin Maramureș. Operația de spălare a nisipului aurifer, în albiile râurilor din regiune, era preponderent o atribuțiune a femeilor, soțiile minerilor. Această “imagine”, surprinsă de cetățenii străini ce vizitau *Baia Mare*, ar fi stat la baza atribuirii denumirii de *Cetatea Râul Doamnelor*.

Potrivit unei alte legende, într-o împrejurare eroică petrecută în Evul Mediu, femeile, eliberând apele zăgăduite ale râului, au salvat așezarea alungându-i pe cotropitori: “Inginerul minier Szelleny Geza aduce într-un articol unele date auzite din popor despre Zâna minerilor. Printre altele, arată că în 1241 (cu prilejul invaziei tătarilor), orașul *Baia Mare*, fiind cetate, era înconjurat cu un zid înalt de piatră și cu un șanț larg și adânc, plin cu apă. Comandantul mongol Subugetaj (alias Subotai al tătarilor) în trei lupte a biruit pe locuitorii regiunii, incendiind casele și măcelărind pe toți cei găsiți în cale. Cum mai toți minerii au murit în lupta cu tătarii de la Sajo – în afară de unul, pe nume Jonáthán – acesta, reîntors acasă, la *Baia Mare*, a luat conducerea, mobilizând o ceată de ostași formată din bărbați și femei. Îndeosebi femeile deplângeau prăpădul pe care Subugetaj îl făcea în jurul orașului, dar pline de încredere au pornit la asaltul orașului, înconjurându-l din toate părțile. Când femeile priveau cu groază prăpădul care luase proporții, în fața lor apăru, spune legenda, cea mai frumoasă fată a regiunii, Agatha, Zâna minerilor, care a devenit logodnica lui Jonáthán. După o scurtă cuvântare de îmbărbătare, a pornit, cu toată ceata, spre Szasz-Zárhoz (=Săsar). În fruntea femeilor, frumoasa zână a minerilor și-a luat în serios rolul de comandant. Ajungând la baltă (=șanț), a deschis stăvilarul, iar apa a început a curge cu putere, umplând toată valea în care și-au găsit moartea mulți mongoli (=tătari). Femeile, în frunte cu Agatha, au încercat să atace armata mongolă, dar aceasta, în frunte cu Subugetaj, a fugit mâncând pământul. O mare înfrângere suferiseră mongolii. În fața femeilor zăceau morții unul lângă altul ca pietrele de munte, caii fără călăreți alergau nebunește. La un moment dat, Agatha s-a aruncat în șeaua unui astfel de cal, rămas fără călăreț și, în fruntea cetei de femei, a pătruns în oraș. Se spune că de aici vine denumirea râului ce curge prin *Baia Mare*, de *Asszony pataka*, adică «Râul femeilor» sau după denumirea latină *Rivulus Dominarum*, de «Râul domnițelor sau doamnelor»³⁵.

După Dariu Pop (1938) “...adevăratul nume al *Băii Mari*, în timpuri îndepărtate, a fost *Răușor* (*Rivulus*, *Rivuli*, *Rivulinum*). Că este așa, ne dovedește numele râușorului care și astăzi se numește, în Baia-Sprie, de unde izvorăște, *Șuior*, ceea ce nu este altceva decât abrevierea și anagramarea numelui de *Răușor*, lucru ce se întâmplă întotdeauna când străinul împrumută cuvinte de la autohtoni”³⁶. Ipoteza e plauzibilă,

³⁴ Carol Kacsó, *Date cu privire la istoria mineritului din Maramureș*, în *Minerit și civilizație în Maramureș*, editată de Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, 2010, p. 5.

³⁵ *** *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 431-432.

³⁶ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești. Note paleogeografice pe margini de cărți bisericești sătmărene*, 1938, p. 14.

dacă luăm în calcul și denumirea pe care localitate o avea în perioada medievală. Într-o diplomă emisă în anul 1329 de Carol Robert (rege al Ungariei între 1308-1342), localitatea poartă denumirea de *Cetatea Râul Doamnelor* (*Civitas Rivuli Dominarum*), iar în 1347 este amintită numai sub numele de *Râul Doamnelor* (*Rivulus Dominarum*). În secolul al XV-lea (până în 1465), cea mai frecventă denumire era *Castelul Râul Doamnelor* (*Castellum Rivuli Dominarum*)³⁷. Potrivit istoricilor, în vremea dinastiei de Anjou, minele din Baia Mare au aparținut reginelor, de aici denumirea de *Rivulus Dominarum*, adică *Râul Reginelor* (sau al Doamnelor)³⁸. În acest context, Dariu Pop putea să aibă dreptate atunci când a afirmat că numele inițial al localității a fost *Râul* sau *Râușor*. Ulterior, denumirii autohtone i s-a adăugat termenul ce indică posesia localității (a Reginelor), respectiv rangul (Cetate sau Castel).

La începutul secolului al XVI-lea, localitatea apare (sporadic) sub denumirea de *Orașul Nou* (*Neustad*, în germ.). Apoi, din 1585, localitatea se va numi *Baia Mare* (*Nagybanya*, în magh.). Schimbarea numelui orașului a avut loc pe fondul frământărilor politice de la mijlocul secolului al XVI-lea, culminând cu prăbușirea și dezmembrarea, în anul 1541, a regatului feudal maghiar. Orașul este stăpânit alternativ de habsburgi și principii transilvăneni (prin cuceriri repetate), până în 1588 (când e scos definitiv de sub stăpânirea Coroanei, în favoarea Transilvaniei). Prima tentativă de schimbare a denumirii (*Orașul Nou* = *Neustad*, în germ.) aparține comandantului austriac Andrei Khielman, aflat la conducerea orașului probabil între 1565-1567. În 1585, orașul se afla în proprietatea lui Ștefan Bathory, principele Transilvaniei. Cum denumirea dată de habsburgi nu a fost agreată, dar nu se dorea nici întoarcerea la numele medieval, consacrat de casa regală maghiară (*Cetatea Râul Doamnelor*) – posesiune desuetă –, s-a impus o denumire nouă, în conformitate cu interesul economic: *Baia Mare*, adică cel mai mare bazin minier din nordul Transilvaniei. Numele s-a raportat, cu certitudine, și la localitatea *Baia-Sprie*, care se numea *Baia de Sus*.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. Despre Baia Mare, la începutul secolului al XX-lea, istoricul Nicolae Iorga consemnează: “Orașul începe cu case răslețe, după tipul obișnuit. Ele țin mult timp, până se ivesc clădiri mai mari, cu prăvălii, străzi bine pietruite, pe care se mișcă o mulțime de lucrători înglodați și plini de pulberi galbene. Piața e foarte întinsă, ca la toate orașele ungurești din aceste părți și, iarăși, foarte chior luminate. (...) Sunt aici 12.000 de străini, culeși din lungul și latul Țării Ungurești, și între ei se cam pierd cei 4.000 de români, care au în margine o bisericuță și n-au putut întemeia și o școală modestă. (...). Apa Săsariului curge în margine, lin, fără maluri, limpede, cu toate scursorile galbene și albicioase ce cad într-însa, venind de la șteampuri”³⁹. După al Doilea Război Mondial, localitatea a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Denumirea oficială actuală, *Baia Mare*, derivă din subst. *baie* “exploatare minieră subterană; mină, ocnă; (la pl.) stațiune balneară; golf, depresiune”. Din punct de vedere lexical și semantic, a existat o apropiere între substantivul rom. *baie* “mină” și magh. *banya* “mină”. Din punct de vedere etimologic, dicționarele Academiei despart sensul de “stațiune balneară” (< lat. **bannea*) și sensul de “mină” (< magh. *bánya*). În schimb, A. Ciorănescu sugerează o origine comună, din lat. **bannea* (= balnea “ca-

³⁷ *** *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 173.

³⁸ Viorica Ursu, în *Toamna băimăreană*, oct. 1986, p. 2.

³⁹ N. Iorga, 1906, p. 80.

meră de baie, baie publică”), cf. it. *bagno*, fr. *bain*, sp. *bano*, port. *banho*⁴⁰. Ideea este preluată de M. Homorodan (1980), care susține că termenul *baie* provine din lat. *bal(i)neum*, *bal(i)nea* “mină” și “scaldătoare”, cf. și it. *bagno*, sp. *baño* “scaldătoare; ocnă (pentru condamnați)”⁴¹. Chiar dacă admite că înțelesul de “mină” îl au și ceh. *baně* și magh. *bánya*, M. Homorodan e convins că “cel puțin forma maghiară trebuie să fie un vechi împrumut din română, având în vedere faptul că Transilvania a fost întotdeauna bogată în «băi», aici mineritul fiind practicat pe scară largă încă din Antichitate”⁴². Pe aceeași linie se înscrie și soluția propusă de P. Bîlțiu⁴³. În schimb, prof. V. Frățilă (2016) susține că e necesară o întoarcere la dicționarele Academiei: *baie*, cu sensul de “exploatare minieră”, nu este cuvânt românesc de origine latină, ci un împrumut din maghiară, *bánya*.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având (majoritatea) aceeași etimologie: *Baia* (în județele Arad, Suceava și Tulcea), *Baia de Aramă* (jud. Mehedinți), *Baia de Arieș* (jud. Alba), *Baia de Criș* (jud. Hunedoara), *Baia de Fier* (jud. Gorj), *Baia Nouă* (jud. Mehedinți).

Evoluția etimologică: top. *Baia Mare* ← (*Baia* + *Mare*) ← s. rom. *baie* “mină, ocnă” ← magh. *bánya* “exploatare minieră”; / (+) *Mare* ← adj. *mare* “întins, vast” ← lat. *mas*, *maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Râușor / Râul Doamnelor</i>	<i>Nagybánya</i>	<i>Baia Mare</i>

Categorii: Toponime care arată ocupația locuitorilor.
--

BĂIA-SPRIE

Oraș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Baia Mare (vest) și Șișești (sud), la 10 kilometri nord-est de Baia Mare, la poalele masivului Mogoșa, pe râul Săsar; zonă de deal (alt. 372 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: Baia-Sprie (reședință), Chiuzbaia, Tăuții de Sus, Satul Nou de Sus. **Prima atestare documentară:** 1329 (*Medius Mont*). **Sigiliul orașului:** (sec. al XVI-lea) Inscricția frontală: SIGILLUM CIVITATIS DE MEDIO MONTE. În câmpul sigiliului se află un munte format din nouă stânci, iar pe cele două laturi lucrează câte un miner; cel din dreapta are în mână un târnăcop lung, cel din stânga o daltă și un ciocan. ♦ Din 1644 se folosește un sigiliu nou având inscripția: SIGILLUM CIVITATIS MEDIO MONTANENSIS. În câmpul sigiliului: un peisaj de munte, format din 12 stânci suprapuse și doi mineri lucrând cu târnăcoape și dălți.

⁴⁰ Alexandru Ciorănescu, *Dicționar etimologic al limbii române* (DER), București, 2007 (prima ediție: 1958-1959).

⁴¹ Mircea Homorodean, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, 1980, p.112.

⁴² M. Homorodan, op. cit. p. 113.

⁴³ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 71.

Stema orașului Baia Sprie (2014) se compune dintr-un scut triunghiular albastru cu marginile rotunjite. În interiorul scutului se află două figuri de argint, care întruchipează doi bărbați îmbrăcați în costume naționale, ținând în mâini câte un târnăcop. În mijlocul scutului se află o stâncă din care se ridică un stejar cu trei ramuri, având fiecare câte două ghinde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Cele două figuri simbolizează mineritul ca ocupație principală și tradițională a locuitorilor orașului. Stejarul cu cele trei ramuri face referire la bogăția silvică în foioase, specifică zonei. Stânca reprezintă munții care străjuiesc orașul. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 15.476 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 10.633 locuitori (în orașul Baia-Sprie). **Gospodării:** 5.689 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 11.318 români, 2.602 maghiari, 606 romi, 17 ucraineni, 25 germani (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 10.141 ortodocși, 2.125 romano-catolici, 702 reformați, 565 greco-catolici, 475 pentecostali, 181 martori ai lui Iehova, 82 creștini după Evanghlie, 76 bapțiști, 41 creștini pe rit vechi, 23 adventiști, 7 luterani; 48 fără religie, 5 ate. **Numele comun al locuitorilor:** *băisprian, -ă, băisprieni, -e / băispriancă, băisprience*. **Personalități:** Gavril Iosif Chiuzbăian (1945-2014), ministru al Justiției (martie 1994-septembrie 1996). **Instituții:** primărie, poliție orașenească, post de jandarmi montan Șuior, oficiu poștal, ocol silvic, 1 școală gimnazială; 1 liceu (Liceul Tehnologic de Transport Auto), club sportiv școlar, bibliotecă orașenească (din 1956; în prezent deține 24.000 de volume și periodice), cabinete medicale, cabinet stomatologic, farmacie, agenții bancare, bancomate, Serviciu Public Comunitar Local de Evidență a Persoanelor, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, casă de cultură, cămin pentru persoane vârstnice (Casă de Bătrâni); baze sportive: teren de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; domeniu schiabil: pârtiile "Șuior", cu o lungime totală de 3.600 m, telescaun; pârtia "Mogoșa", cu o lungime de 3.800 m și o diferență de nivel de 600 m, telescaun; Centru Național de Informare și Promovare Turistică; hoteluri, pensiuni, cabane turistice; complex turistic (Șuior). ♦ Biserici: biserică greco-catolică ("Coborârea Sfântului Spirit"; 1995-2000); biserici ortodoxe: de zid, "Pogorârea Sfântului Duh", 1986; de lemn, în stil maramureșean, "Sfinții Împărați Constantin și Elena", 1999-2000; biserică baptistă (Speranța); biserică romano-catolică; biserică reformată (Piața Libertății); biserică pentecostală. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Săsar și pârâul Șuior); bălți, lacuri, pescării (lacul Bodi-Mogoșa); amenajare piscicolă (păstrăvăria Șuior, păstrăvăria Sofia); fond de vânătoare (Gutâi); ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, pruni, cireși și vișini, castani, nuci, aluni; zăcăminte de minereuri auro-argintifere (mina Șuior) și cuprifere; fostă localitate minieră (monoindustrială). Alte resurse: microhidrocentrale (MCH Șuior 1, pe pârâul Șuior; MCH Șuior 2, construite în 2012-2013, pe pârâul Săsar); conexiune internet (fibră optică); semnal GSM; infrastructură rutieră (străzi asfaltate); rețea utilități (apă, canalizare, gaz, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Rezervația Lacul Albastru, format în urma surpării unor lucrări miniere de pe filonul Domnișoara (1919-1920); Rezervația fosiliferă Chiuzbaia. **Monumente istorice:** Centrul istoric al orașului Baia Sprie (zona delimitată de străzile: N. Iorga, 23 August, Săsarului, Dragoș Vodă și râul Săsar) (sec. XVIII-XIX); Ansamblul de locuințe de mineri (str. George Coșbuc) (sec. XIX); Casa de lemn Csaszi, azi casă de rugăciune, cult baptist (str. Gutinului) (1754); Biserica "Adormirea Maicii Domnului" (str. Horea) (1793); Capela "Calvaria" (sec. XVII); Hotel "Corona" (1890-1909); Sediul Oficiului Minelor, azi Primăria Baia Sprie (1733); Oficiul Minelor (sec. XVIII); Casa parohială a bisericii reformate (1836); Biserica reformată (1889-1890); Biserica romano-catolică "Sf. Maria" (1846-1858); Casa parohială a bisericii romano-catolice (1773); Casa

Füstös (str. Săsar, 1) (sf. sec. XVIII); Casa Ceauș (str. Săsar, 3) (1833); Casa Stancsek, azi sediul Administrației Financiare (sec. XVIII); Școala generală nr. 1 (1880). **Monumente de for public:** Parc de sculptură modernă (monumente din marmură), la bifurcația drumului spre Cavnic; Statuia "Minerului" (1997; autor: Adi Joseph); Fântâna lui Stoll (a doua jumătate a secolului al XIX); Statuia "Fecioara Maria - ocrotitoarea orașului Baia Sprie" (2018; autor: Mircea Rusu).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1329) *Medius Mont*, (1360) *montana nostra (regis) Mithelberg dicta*, (1384) *civitas Medii Montis*, (1390-1455) *civitas Felsewbanya*, (1406) *civitas de Medio Monte*, (1523) *opidum Felsőbanya*, (1584) *Felsőbánya*, (1828, 1851) *Felső Bánya*, (1909-1919) *Baiasprie*, *Felsőbánya*, (1968) *Baia Sprie*. **Evoluția numelui localității:** *Muntele de Mijloc*, *Orașul Muntele de Mijloc*, *Baia de Sus*, *Baia-Sprie*.

Soluții etimologice. Așezarea s-a înființat și s-a dezvoltat având la bază exclusiv exploatarea zăcămintelor subterane: "Cele mai vechi, în același timp și cele mai extinse lucrări miniere din această localitate se află pe Dealul Minei (729 m), din partea nordică a orașului, unde se plasează filonul principal"⁴⁴. După instaurarea regimului comunist în România, la Baia-Sprie a funcționat (în perioada 1950-1955) o colonie de muncă silnică pentru deținuți politici, fiind încarcerati aici circa 700-800 de condamnați, obligați să muncească în minele de plumb.

În perioada medievală, orașul a fost fortificat. Denumirea din perioada respectivă, *Mons Medius* (= Muntele Mijlociu) face trimitere tot la activitatea minieră: munții din zonă sunt bogați în minerale utile (aur, argint, plumb, zinc, cupru etc.). Determinantul *mijlociu* se referă probabil la faptul că raportarea s-a făcut față de Munții Gutâi (vârful Gutâiul Mare, 1.443 m; vârful Igniș, 1.307 m; sau vârful Pleșca Mare, 1.291 m). Aceeași semnificație o are și denumirea germană *Mithelberg* (din *Mittel* "de mijloc, mijlociu" + *Berg*, rostit regional *perg* "munte"), precizează V. Frățilă (2016).

Începând cu anul 1390, localitatea apare în documente sub denumirea de *Baia de Sus*, prin raportare la exploatarea miniere situate la 10 kilometri vest (Baia Mare). În secolul al XX-lea, autoritățile schimbă denumirea localității în *Baia-Sprie*. Radu Meruțiu (1936) derivă determinantul Sprie din (*Baia*) *Superioară*, (*Baia*) *Superie* și de aici *Baia Sprie*; cu atât mai mult cu cât, în trecut, localitatea se numea *Baia de Sus*, în magh. *Felsewbanya*, care ar putea fi tradus și prin *Baia Superioară*. Dariu Pop (1938) întărește această ipoteză: "După cum îmi explica pe vremuri marele Vasile Lucaciu, numele *Băii Sprii* ar însemna *Baia Superioară*, adică *Sprie* ar veni de la cuvântul *super*"⁴⁵. La fel și P. Bilțiu (2013): "Cea mai plauzibilă variantă etimologică este de la latinescul *baiae* (sic!) + adjectivul *superior*"⁴⁶. Iorgu Iordan (1963), făcând o analogie cu toponimul *Luncasprie* (din fostul raion Beiuș), propune *Spria* ca fiind nume de persoană⁴⁷.

Însă explicația socotită validă a venit din partea prof. Nicolae Felecan (2011). Pornind de la prezumția "că semnificația cuvântului *spria* am putea-o lega de calitatea, dar și de forma abruptă, piezișă, pe care o are terenul în porțiunea dată"⁴⁸, autorul emite ipoteza că: "adjectivul folosit a fost *aspriu*, *asprie* «cam aspru, cam aspră», derivat din *aspru* (din lat. *asper*) cu suf. *-iu*, *-ie* (...). Deci lunca, valea (...) puteau fi asprii: *lunca asprie*, *valea asprie*. De aici, prin căderea lui *a-* (=a inițial), în fonetică sintactică, s-a ajuns la *lunca sprie*, *valea sprie*, de unde *sprie*, articulat *spria*, a putut rămâne ca

⁴⁴ C. Kacsó, *Date cu privire la istoria mineritului din Maramureș*, 2010, p. 11.

⁴⁵ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 16.

⁴⁶ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 71.

⁴⁷ Iorgu Iordan, 1963, p. 52.

⁴⁸ Nicolae Felecan, *Între lingvistică și filologie*, Cluj-Napoca, 2011, p. 16.

nume topic⁴⁹. În concluzie : “Primul termen, care a putut fi Lunca, Valea, a fost înlocuit cu *Baia*, mină, fiindcă minele constituiau principala trăsătură a ținutului sub raport economic. Apelativul *baia*, însoțit de calificativul (*a*)*spria*, s-a folosit pentru a denumi așezarea, care în Evul Mediu era numită *civitas de Medio Monte*, iar puțin mai la sud, pe malurile aceluiași râu, *Baia* a fost însoțit de adjectivul mare, *Baia Mare*, întrucât, ca așezare urbană, era mai extinsă decât *Baia-Sprie* și chiar cursul râului era mult mai mare⁵⁰.”

La începutul secolului al XX-lea, la est de *Baia Mare* existau trei localități cu același determinant: *Baia de Sus*, *Satul Nou de Sus* și *Tăuții de Sus*. În aceste condiții este firesc că autoritățile au decis modificarea numelui pentru cel puțin o localitate. Orașul *Baia de Sus* a devenit *Baia-Sprie* (în condițiile în care *Sprie* a provenit, probabil, de la un microtoponim local, cu vechime apreciabilă, relevant și de notorietate pentru localnici).

Referitor la al doilea termen al oiconimului, în țară au mai existat și alte localități cu nume asemănător, posibil având aceeași etimologie: *Spria* (sat, com. Colonești, jud. Bacău), *Spria de Jos* (vechea denumire a satului *Spria*, com. Colonești, jud. Bacău), *Spria de Sus* (sat desființat, înglobat în satul Valea Mare, com. Colonești, jud. Bacău).

Evoluția etimologică: top. *Baia Sprie* ← (*Baia* + *Sprie*) ← s. rom. *baie* “mină, ocnă” ← magh. *bánya* “exploatare minieră”); / (+) *Sprie* ← **Asprie* ← hidron. *(*Valea*) *Asprie* ← adj. *aspriu*, *asprie* “cam aspru, cam aspră” ← adj. *aspru* ← lat. *asper* + suf. -*iu*, -*ie*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Muntele de Mijloc</i>	<i>Felsőbánya</i>	= <i>Baia de Sus</i>	<i>Baia Sprie</i>

Categorii:	Toponime care arată ocupația locuitorilor; Toponime care arată o însușire a locului.
-------------------	--

BĂIȚA

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Băița, între Tăuții Măgherauș (5 km nord) și Ulmoasa; zonă de munte (alt. 223 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1334 (*Lapuș*). **Sigiliul localității:** (sf. sec. al XVIII-lea) Inscripția frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS LAPUS BANYA. În câmpul sigiliului e reprezentată o intrare în mină, susținută de-o parte și alta de doi mineri, iar deasupra intrării în mină, un ciocan și o daltă încrucișate. **Populație:** 1.686 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *băițan*, -ă, *băițeni*, -e / *băițancă*, *băițence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Băițan*; *Băițan*.

⁴⁹ Idem, p. 17.

⁵⁰ Idem, p. 18-19.

Personalități: Ion Șugariu (1914-1945), poet. Vol. *Trecere prin alba poartă* (1938), *Țara de foc* (1943), *Carnetul unui poet căzut în război* (1968) etc. **Instituții:** grădiniță (învățământ preșcolar), ghișeu poștal, muzeu (Casa memorială a poetului Ion Șugariu); baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Mucenic Dimitrie", 1909), biserică romano-catolică, biserică penticostală ("Betel", filială a Bisericii "Maranata" din Baia Mare). **Resurse naturale:** cursuri de apă (pârâul Băița), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond forestier; zăcăminte auro-argintifere; minereuri complexe (polimetalice); fostă localitate minieră (mono-industrială). Alte resurse: microhidrocentrală (MHC Băița, construită în 2014, cu o putere instalată de 0,771 MW); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli" (1818); Casa de lemn a poetului Ion Șugariu (obiectiv turistic). **Monument comemorativ:** Troița Eroilor din cele două războaie mondiale (1994).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1334) *Lapuș*, (1335) *Lapos*, (1490) *Toffalu cum fodinis et mineris auri et argenti Laposbanya appellatis*, (1493) *Lapys Banya*, (1828) *Lapos Bány*, *Bonice*, *Bagica*, (1851) *Lápos-Bánya*, (1909-1919) *Băița*, *Láposbánya*, (1968) *Băița*. **Evoluția numelui localității:** *Lăpuș*, *Baia Lăpuș*, *Băița*. **Soluții etimologice.** Nu e sigur că localitatea s-a înființat din rațiuni economice referitoare la exploatarea zăcămintelor miniere, deși acest lucru este posibil. Numele vechi al localității a fost *Lăpuș* (1334), devenind *Baia Lăpuș* abia la sfârșitul secolului al XV-lea. Numele de *Băița* e consemnat din secolul al XX-lea: "Lucrările miniere de la *Băița* au fost în permanență amintite în documente alături de cele de la Baia Mare și Baia Sprie. Mărturii ale acestor lucrări sunt conductele de apă, resturile de șteampuri și topitorii, dar mai ales excavațiile subterane, cu intrări vizibile și în prezent"⁵¹. Explicația pentru numele vechi ar putea veni de la pârâul care străbate localitatea, numit, probabil, în trecut, *Lăpuș*, pe motiv că era un afluent important al râului Lăpuș. Diminutivul *Băița* denotă o raportare la o *baie* mai mare, probabil *Baia Mare* (numită astfel din secolul al XVI-lea). De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având aceiași etimologie: *Băița* (jud. Bihor, Cluj, Hunedoara și Mureș), *Băița-Plai* (jud. Bihor). **Evoluția etimologică:** top. *Băița* ← s. *baie* "mină" (← magh. *bánya* "exploatare minieră") + suf. dim. *-iță*, art. *-ița*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Lăpuș</i>	<i>Lápos-Bánya</i>	= <i>Baia Lăpuș</i>	<i>Băița</i>

Categorii: Toponime cu suf. *-ița*; Toponime care arată ocupația locuitorilor.

BĂIȚA DE SUB CODRU

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele Culmii Codrului, între Urmeniș, Băsești și Odești, la 60 km de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁵¹ C. Kacsó, *Date cu privire la istoria mineritului din Maramureș*, 2010, p. 12.

Localități componente ale comunei: *Băița de sub Codru* (reședință), Urmeniș. **Prima atestare documentară:** 1475 (*Mosobanya*). **Stema** comunei Băița de Sub Codru (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în furcă răsturnată. În prima partiție, în câmp roșu, se află un vas ceramic de aur, cu meandre și două toarte. În a doua partiție, în câmp argintiu, se află un stejar. În vârful scutului, în câmp albastru, se află un plug de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Vasul ceramic reprezintă o îndeletnicire a locuitorilor, olăritul. Stejarul simbolizează bogăția silvică a zonei. Plugul simbolizează ocupația locuitorilor, agricultura. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.871 locuitori (în comună), 1.546 locuitori (în satul Băița de sub Codru). **Gospodării:** 942 (în comună). **Etnii:** 1.784 români, 23 romi (în comună). **Culte:** 1.284 ortodocși, 425 penticostali, 90 greco-catolici, 4 romano-catolici, 4 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *băițan*, *-ă*, *băițeni*, *-e* / *băițancă*, *băițence*. **Porecla locuitorilor:** *olari*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Crișan, Dumuța, Podină, Pop. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, cabinet medical, ghișeu poștal, bibliotecă comunală (din 1956), cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică ("Schimbarea la față"; 2005-2012), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1878), biserici penticostale ("Carmel", 2004; "Betel", 2009). **Resurse naturale:** cursuri de apă (valea Băiței), teren arabil (2.500 ha), fond forestier (2.500 ha), ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, pruni; fostă localitate minieră. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** așezare neo-eneolitică în raza cătunului Huta, în punctul *Perii Dochii*, unde au fost descoperite trei topoare (unul perforat și două plute). **Manifestări tradiționale locale:** *Sânzâienele* (luna iunie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1475) *Mosobanya*, (1543) *Moso Banya*, *Mosobánya*, (1569) *Mosobania*, (1733) *Kis-Bánya*, (1839) *Baitze*, *Beitze*, (1850) *Baicza*, (1854) *Mosóbánya*, *Băița*, (1909-1919) *Băița*, *Mosóbánya*, (1968) *Băița de sub Codru*. **Evoluția numelui** localității: *Baia de spălătorie*, *Băița*, *Băița de sub Codru*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Băița*. **Soluții etimologice.** E posibil ca localitatea să se fi întemeiat în jurul unei colonii de mineri, știind faptul că în zonă s-a practicat minierul între secolele XVI și XIX și pornind de la considerentul că, în timpul administrației maghiare, atestările documentare au consemnat doar forma *Mosobanya*, fără să rețină o altă denumire veche, anterioară. Denumirea în maghiară, *Mosobanya* (cf. magh. *mossa* "a spăla", *mosott* "spălat"), indică faptul că în zonă se practica spălarea nisipului aurifer. Numele de *Băița* datează din 1773 și a primit determinantul *de sub Codru* în anul 1968, pentru a se diferenția de localitatea *Băița* (aparținând de com. Tăuții-Măgherauș), ambele în județul Maramureș. De aceeași părere este și C. Kacsó: "Denumirea maghiară și cea germană a localității, *Mosóbánya*, respectiv *Waschwerk*, precum și cea românească, în care este inclus cuvântul *Băița*, ar putea sugera faptul că în localitate sau în împrejurimile sale s-a practicat spălarea aurului. P. Niedermaier enumeră *Băița de Sub Codru* (*Waschwerk*) printre localitățile miniere (mai puțin importante) din Transilvania"⁵². **Evoluția etimologică:** top. *Băița de sub Codru* ← (*Băița* + *de* + *sub* + *Codru*) ← s. rom. *baie* "mină" (← magh. *bánya* "exploatare

⁵² Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, Baia Mare, 2011, p. 210.

minieră”) + suf. dim. *-iță*, art. *-ița*; / (+) *Codru* ← s. *codru* ← lat. **quodrum = quadrum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Băița</i>	<i>Kis-Bánya, Mosóbánya</i>	<i>Băița de sub Codru</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ița</i> ; Toponime care arată ocupația locuitorilor.
-------------------	---

BĂIUȚ

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, la 650 m altitudine, pe cursul superior al râului Lăpuș, la nord de Strâmbu-Băiuț, cu acces spre Botiza, la 80 de kilometri sud-est de Baia Mare și 30 de kilometri nord-est de Tg. Lăpuș; zonă de munte. ♦ Din punct de vedere administrativ, în timpul Imperiului Austro-Ungar (1867-1918) localitatea a aparținut de comitatul maghiar Solnoc-Dobâca, cu capitala la Dej, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, de județul Someș. Face parte din județul Maramureș abia după reorganizarea administrativ-teritorială a României, din anul 1968.

Localități componente ale comunei: *Băiuț* (reședință), Poiana Botizii, Strâmbu-Băiuț. **Prima atestare documentară:** 1315 (*terra Lapus*). **Stema** comunei Băiuț (2016) se compune dintr-un scut triunghiular auriu cu marginile rotunjite. Scutul este încărcat cu un chevron (căprior) roșu, care închide între brațe o gură de mină tăiată, deschisă negru, zidită roșu, cu însemnele minerești negre - dalta și ciocanul - încrucișate, reprezentate în partea de sus a minei. În partea superioară, în dextera și senestra, se află câte un brad verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Gura de mină simbolizează denumirea localității, care este păstrată încă din secolul al XVII-lea, și face referire la bogățiile diversificate ale subsolului localității prin minereurile existente. Bradul reprezintă bogăția silvică a zonei în păduri de conifere. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.340 locuitori (în comună), 1.518 locuitori (în satul Băiuț). **Gospodării:** 1.151 (în comună). **Etnii:** 1.444 români, 785 maghiari (în comună). **Culte:** 1.383 ortodocși, 777 romano-catolici, 47 reformați, 15 greco-catolici, 10 penticostali, 4 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *băiuțean*, *-ă*, *băiuțeni* / *băiuțeancă*, *băiuțence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Butuza, Buda, Loi, Vaum. **Instituții:** primărie, grădiniță, școală gimnazială (“Regina Elisabeta”), bibliotecă comunală (din 1961), cabinet medical, farmacie; cămin cultural, ghișeu poștal; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1820). **Resurse naturale:** cursuri de apă (numeroase izvoare și pârâuri: Izvorul Alb, Izvorul Macului, Valea Boilor; împreună formează Valea Băiuțului); pășuni și fânațe naturale (900 ha); fond forestier (9.100 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; zăcăminte de minereuri neferoase (auro-argintifere și complexe); fostă localitate minieră (monoindustrială); izvoare de apă minerală (pe Valea Băiuțului: *Izvorul de Sus / principal și Izvorul de Jos* și pe Valea Tocilei: *Izvorul La Tocilă și Izvorul Apa Neagră*). **Peșteri:** (în Munții Țibleșului, la 882 m alt.) *Peștera din Ponor* (Peștera Leordița de la Băiuț). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Băiuț* (Izvorul Apa Neagră).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1315) *terra Lapus*, (1390) *districtus Lapus*, (1630) *Lapos-Banya*, (1830) *Lápos-Bánya*, (1850) *Bajutzte*, (1854) *Oláh Láposbánya*, *Băiuț*, (1913) *Erszébetbánya*, (1909-1919) *Băiuț*, *Oláhláposbánya*, (1968) *Băiuț*. **Evoluția numelui localității:** *Baia Lăpuș*, *Baia Lăpușul Românesc*, *Baia Elisabeta*, *Băiuț*.

Soluții etimologice. Există indiciile rezonabile potrivit cărora așezarea s-a întemeiat strict din rațiuni economice, referitoare la exploatarea zăcămintelor miniere. Denumirea veche este *Lăpuș* și *Baia Lăpuș*, la fel ca și satul *Băița* (localitate aparținând de Tăuții-Măgherauș). Abia din 1850 e atestată forma *Băiuț*. Pentru scurt timp, la începutul secolului al XX-lea, comuna s-a numit *Baia Elisabeta* (în magh., *Erszébetbánya*), “după numele Elisabetei, soția lui lancu de Hunedoara”⁵³.

Numele localității indică faptul că în zonă se practica mineritul, ca ocupație principală a locuitorilor: “Exploatarea zăcămintelor de aur de la *Băiuț* este consemnată deja la sfârșitul secolului al XIV-lea (1390), dar ea s-a petrecut în mod organizat cu începere din 1760, dată după care aici pătrunde un aflux de populație străină”⁵⁴. Precizări suplimentare vin din partea arheologului băimărean C. Kacsó (2011): “Prima mențiune documentară medievală despre exploatarea minieră de la *Băiuț* datează, se pare, din anul 1315, când este amintită o mină de aur în regiunea izvoarelor Lăpușului. Mineritul s-a intensificat la *Băiuț* începând cu 1769, după ce minele au devenit proprietatea Cămării regale, la început sub direcțiunea minelor din Cavnic, apoi, din 1787, cu o direcțiune independentă, ce aparținea însă de Inspectoratul Superior Minier de la Baia Mare”⁵⁵.

Oiconimul *Băiuț* derivă din substantivul *baie*, cu sensul de mină, exploatare minieră, împrumutat din maghiară (*bánya*), la rândul său derivat din lat. *banea*. Forma diminutivă dovedește raportarea la un bazin minier mai mare (probabil Baia Mare). Deoarece termenul de la care se face derivarea (< baie) este de genul feminin, ne-am fi așteptat ca sufixul să fie *-iță* sau *-uță*, nu *-uț*. Opțiunea pentru sufixul masculin dovedește faptul că în localitate a viețuit o populație majoritară de altă etnie.

Alte soluții, din categoria etimologiilor populare: “Vegetația abundentă din zonă era frecvent căutată, din cele mai vechi timpuri, de păstorii Cavnicului și ai Lăpușului, care ar fi găsit aici «pietre strălucitoare», sub formă de «bănuți», valorificate ca podoabe în casele oamenilor sau în alt mod. De la acești «bănuți» localitatea s-ar fi numit, prin eliminarea consoanei intervocalice *n*, în *Băiuț*”⁵⁶. Dacă relatarea cu privire la păstori și la frumusețile aflorimentului minier au o bază reală, deducția cu privire la denumire pare speculativă. Noi optăm mai degrabă pentru diminutivul *Băiuț*, raportat la noțiunea generală de baie (adică mină). Față de Baia Mare (Mina Mare), *Băiuțul* exprima existența unei mine mai mici, mai reduse ca proporții și importanță”⁵⁷.

Evoluția etimologică: top. *Băiuț* ← s. rom. *baie* “mină” (+ suf. dim. *-uț*) ← s. magh. *bánya* “exploatare minieră”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Lăpuș</i>	<i>Lápos-Bánya</i>	= <i>Baia Lăpuș</i>	<i>Băiuț</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-uț</i> ; Toponime care arată ocupația locuitorilor.
-------------------	--

⁵³ Veronica Szinkulics, *Născut într-un sat de mineri*, Baia Mare, 2009, p. 41.

⁵⁴ Corneliu Mirescu, *Țara Lăpușului*, București, 2006, p. 24.

⁵⁵ C. Kacsó, *Repertoriul*, 2011, p. 211.

⁵⁶ Cu referire la I. Demian, V. Pop, I. Pop, *Istoricul mineritului în bazinul Lăpuș, stadiul actual și perspective de dezvoltare*, Băiuț, 1983, p. 1-3.

⁵⁷ *Băiuț, documentar tehnic și monografic*, 1991, p. 12.

BĂSEȘTI

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în zona Dealurilor Asuajului, la poalele Culmii Codrului, la sud de Băița de sub Codru, în partea de sud-vest a județului, la 54 de kilometri de Baia Mare, la 10 kilometri de Cehu Silvaniei; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, localitatea a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Băsești* (reședință), Odești, Săliște, Stremț. **Prima atestare documentară:** 1391 (*Bassafalva*). **Stema** comunei Băsești (2020) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, despicat. În partea dreaptă, în câmp albastru, se află bustul unui bărbat, întors un sfert spre stânga, cu barbă și mustață, tuns scurt, purtând o cămașă cu guler înalt îngust și veston, totul de argint, asuprind o cruce cu brațe egale și chenar marginal, asemenea. În partea stângă, în câmp roșu, se află un tei dezrădăcinat, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Bustul îl reprezintă pe George Pop de Băsești, promotor al Marii Uniri, patronimul generând toponimul comunei pe al cărei teritoriu s-a aflat familia Pop de Băsești, înnobilită de secole. Crucea reprezintă lăcașele de cult, monumentele și pelerinajele din comună, ca și ascendența preoțească importantă a lui George Pop de Băsești și legătura acestuia cu biserica în înfăptuirea Unirii. Teiul secular, numit "Teiul Unirii", arbore-monument din comună, simbolizează importanța istorică a evenimentelor pregătite de memorandiști, în frunte cu George Pop de Băsești, pe aceste meleaguri. Coroana murală cu un turn crenelat de argint semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.452 locuitori (în comună), 587 locuitori (în satul Băsești). **Gospodării:** 760 (în comună). **Etnii:** 1.301 români, 63 romi (în comună). **Culte:** 960 ortodocși, 208 greco-catolici, 109 bapțiști, 54 pentecostali, 29 martori ai lui Iehova, 3 romano-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *băseștean*, *-ă*, *băseșteni*, *-e / băseșteancă*, *băseștence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Mărieș, Pop, Remeș. **Personalități:** George Pop de Băsești (1835-1919), deputat în Parlamentul de la Budapesta, președinte al Marii Adunări de la Alba Iulia, care a proclamat Unirea Transilvaniei cu România (1918). ♦ Dumitru Pop (1927-2006), membru al Comisiei de Folclor al Academiei Române. Vol. *Folclor literar românesc* (1957), *Folcloristica Maramureșului* (1970), *Folclor din zona Codrului* (1978) etc. ♦ Florian Roatiș (n. 1948), eseist, istoric literar; doctor în filosofie. Vol. *Pașoptismul, o filosofie românească a istorie* (2001), *Confluente filosofico-literare* (2008) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, grădiniță, școală gimnazială, bibliotecă comunală ("Dumitru Pop"), agenție poștală, farmacie, cămin cultural, muzeu (Casa Memorială "George Pop de Băsești", secție muzeală înființată în 1976); biserică greco-catolică (de lemn, "Sfântul Anton de Padova"; sfințită în 2009), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1846), biserică pentecostală ("Betania", 1999). **Așezământ monahal:** Mănăstire greco-catolică cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" (piatra de temelie a fost pusă în noiembrie 2000, lângă Teiul Unirii din grădina lui George Pop de Băsești). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Sălaj), teren arabil (1.600 ha), fond forestier (700 ha); culturi pomicole: meri (39 ha), peri (4 ha), pruni (74 ha), castani, nuci, aluni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități

(apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Monumentul funerar al familiei George Pop de Băsești (1923); Casa George Pop de Băsești (1890) (obiectiv turistic). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1934).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1391) *Bassafalwa*, (1424) *Bazzafalwa alio nomine Elyefalwa*, (1470) *Bazafalwa*, (1543) *Illesfalwa*, (1549) *Illyesfalwa*, (1569) *Ilyefalva*, (1715) *Illjefalva*, (1733) *Bazesti*, (1750) *Ilyesfalva*, (1760-1762) *Illyésfalva*, (1850) *Baszestue*, (1854) *Illyesfalva*, *Baseștie*, (1913) *Illésfalva*, *Szilágyillésfalva*, (1909-1919) *Băsești*, *Illésfalva*, (1968) *Băsești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Ilie*, *Iliești*, *Satul lui Basa*, *Basești*, *Băsești*.

Soluții etimologice. În 1906, Nicoale Iorga consemna: “Satul Băseștilor se atinge îndată (...). Pe drumurile de tină adâncă și cleioasă, se ivesc la întâmplare căsuțe cu pereții joși și strâmbi, deasupra cărora spânzură stuhul scârmănat (...). Totuși se vede o școală foarte bună și o mare biserică, asemenea cu cele din Moldova. Într-o casă cu două rânduri e așezată o societate creștină de consum. E vorba să se facă și o bancă: ea va fi «Codreana». Aceste mijloace de luptă pornesc înainte de toate de la hotărârea proprietarului, domnul George Pop. El nu e un străin, ci un nemeș din sat...”⁵⁸.

Referitor la întemeierea localității, legenda spune că, “în urmă cu șase secole, teritoriul comunei *Băsești* era un codru nesfârșit, cu numeroase poieni, iar aici, unde a luat ființă comuna, era o poiană cu pomi roditori. În acel timp, doi frați ciobani, bătătorind codrul, unul având numele Băsan Ilie, s-au adăpostit în marea poiană. Peste câțiva ani, a apărut în poiană un număr oarecare de emigranți, care s-au stabilit aici, formând o mică așezare, un cătun. Mai târziu, un grup numeros de emigranți polonezi s-au adăpostit și ei în cătun. Ei s-au pus pe treabă, au tăiat copacii, făcând treptat din codru, islaz, iar micul cătun a devenit un sat care a luat numele ciobanului Băsan Ilie. Românii i-au zis *Băsești*, iar ungurii, *Illésfalva* (=Satul lui Ilie). A trecut timp îndelungat până pe vremea banului ungar Rakoczi, care, vrând să ocupe tronul și să pună pe cap coroana ungurească, a avut de suferit lupte grele și ajungând fugar a stat câțva timp pe meleagurile *Băseștiului*. Atunci le-a acordat băseștenilor dreptul de nemeși. Polonezii au simpatizat datinile și limba românilor și cu timpul s-au românizat”⁵⁹.

În perioada medievală, satul a fost numit, alternativ, *Bassafalva*, adică *Satul lui Basa* (=Băsești) și *Illiesfalva*, adică *Satului lui Ilie* (=Iliești). După Pop-Bistrițeanu (1995) “denumirea de *Bassafalva* vine, poate, de la *Băsav*, sau de la *Bacza*, care înseamnă baciul, păstorul”, iar “ungurii spuneau probabil, când satul lui Ilie, când satul păstorului, sau satul lui *Băsav*”⁶⁰. Cu alte cuvinte, în opinia prelatului Pop-Bistrițeanu, *Băsești* ar fi *Satul păstorului Ilie*; iar denumirea actuală ar proveni de la un apelativ neatestat **băsav*, cu sensul de “păstor”.

Cu mult mai probabilă este ipoteza formulată de I. Iordan (1983) potrivit căreia denumirea localității derivă, la fel ca și numele topice *Băsăști*, *Băseni*, de la un antroponim *Basa* (< gr. *Basa*; cf. și bg. *Base*). *Basa* (Băsan Ilie, potrivit legendei; și astfel s-ar explica și denumirea alternativă *Bassafalva*, respectiv *Illiesfalva*) putea să fie un cneaz local, întemeietor sau proprietar al satului.

De menționat că, în țară, au mai existat și alte localități cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie: *Băsești* (vechea denumire a satului Livezeni, jud.

⁵⁸ N. Iorga, 1906, p. 88.

⁵⁹ Legendă relatată de Silaghi Gligor, 87 ani, în data de 28 august 1975, redată de Pop-Bistrițeanu, 1995, p. 21-23.

⁶⁰ Irineu Pop-Bistrițeanu, *Băseștiul și ilustrul său bărbat George Pop*, 1995, p. 13.

Dâmbovița; sat desființat, înglobat în satul Bărbulețu, jud. Dâmbovița; vechea denumire a satului Bărvăneștii de Jos, jud. Teleorman; vechea denumire a satului Călmățui, jud. Vaslui; vechea denumire a satului Begheiu Mic, jud. Timiș).

Evoluția etimologică: top. *Băsești* ← n. grup *băsești* ← n.fam. *Basa* (+ suf. -ești) ← gr. *Basa*; cf. și bg. *Base*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Bassafalva</i>	= <i>Satul lui Basa</i>	<i>Băsești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

BÂRGĂU

Sat aparținător de comuna Cicârlău, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe malul Someșului, între Merișor și Cicârlău; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1407 (*Sykarlo*). **Sigiliul localității:** (1868) Inscripția frontală: KIS SIKÁRLO KÖZSÉG PECSETJE. În câmpul sigiliului, într-un scut rotund, cifra anului 1868, înconjurată de trei fire de trifoi și o coroană stilizată. **Populație:** 252 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *bârgăuan*, -ă, *bârgăuani*, -e / *bârgăuancă*, *bârgăuance*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Bârgăuan*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1898). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), balastieră, teren arabil. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2011).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1407, 1493) *Sykarlo*, (1828, 1851) *Kis-Sokarló*, *Borgo*, (1909-1919) *Bârgău*, *Kissikárló*, (1968) *Bârgău*. **Evoluția numelui localității:** *Cicârlău*, *Cicârlăul Mic*, *Cicârlăul de Jos*, *Bârgău*. **Soluții etimologice.** În perioada medievală a fost considerat parte a satului *Cicârlău*; în secolul al XIX-lea se desprinde ca și cătun, cu denumirea de *Cicârlău Mic* și *Cicârlău de Jos*, situație care se menține până în perioada interbelică. Începând cu anul 1851, în documente apare cu numele de *Bârgău*. În strădania de a afla originea denumirii, am putea lua în calcul o derivare de la tema *bârg-*, *bârc-*, *bărc-* "desiș, tufiș; pădurice; luncă plină cu bălți, mlaștini și ape curgătoare" (< magh. *berek*) + suf. -ău, dată fiind poziționarea localității, pe malul râului Someș. O altă variantă ar fi derivarea din antroponimul **Barcău* < apelativul *barcău* "luncă plină de belți, mlaștini și ape curgătoare"⁶¹, având la bază aceeași temă *barc-*, *bărc-*. Pe de altă parte, e de notat faptul că, în Maramureș e atestat antroponimul *Bârgău*: "...pe aici, pe unde-i amu moara, ședea un strămoș de-a lui *Bârgău*..."⁶².

⁶¹ Teodor Porucic, *Terminologia geografică în limba română*, 1931.

⁶² *Memoria Ethnologica*, 2004, p. 1.244, colecția A. Radu, 1941, Cornești.

Referitor la etimologia acestui nume de familie, N. Drăganu (1928) afirmă: “După G. Weigand, *Bârgău* derivă din germ. **Burg-au* (...). G. Kisch vede în *Bârgău* un german *Burg* italianizat și trimite la *Borgo* din Alpii Italiei de Nord. (...) Numele *Bârgăului* este de origine slavă”⁶³. De menționat că, în jud. Neamț, a mai existat o localitate cu nume asemănător (*Bîrgăuani*), având la bază n.fam. Bârgău. **Evoluția etimologică:** top. *Bârgău* ← n.fam. *Bârgău*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kis-Sokarló</i>	= <i>Cicârlăul Mic</i>	<i>Bârgău</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ău; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

BÂRSĂNA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Nănești și Strâmtura, la nord de Văleni, în depresiunea Maramureșului, pe valea Izei, la 84 kilometri de Baia Mare și 18 kilometri est de Sighet; zonă de deal (alt. 314 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul Varaliei (Subcetate), iar în anul 1326 a fost proprietatea cneazului Stan Bârsan⁶⁴. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Bârsana* (reședință), Nănești. **Prima atestare documentară:** 1326 (*Zurduky*). **Populație:** 4.474 locuitori (în comună), 3.802 locuitori (în satul Bârsana). **Gospodării:** 1.741 (în comună). **Etnii:** 4.326 români (în comună). **Culte:** 3.893 ortodocși, 291 greco-catolici, 76 martori ai lui Iehova, 49 penticostali, 6 romano-catolici, 5 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *bârsănean*, -ă, *bârsăneni* / *bârsăneancă*, *bârsănence*. **Porecla locuitorilor:** *bonzari*. **Nume de familie frecvente în localitate:** Bârsan, Godja, Pop, Borca, Cudrici, Lenghel, Ofrim, Roșca, Ștefanca. **Personalități:** Petre Lenghel-Izanu (1908-1979), dascăl, publicist, folclorist. Vol. *Obiceiuri de Crăciun și colinde din Maramureș* (1938), *Daina mândră pân Bârsana... (schiță monografică)* (1979). ♦ Nuțu Roșca (1932-2018), profesor, filolog, publicist. Vol. *Onomastica din Valea Izei* (2003), *Istoria Bisericii Ortodoxe din Maramureș* (2015). ♦ Ion Bledea (n. 1949), sculptor. ♦ Ion Marchiș (n. 1955), sculptor, membru UAP, director la Direcția Județeană pentru Cultură Maramureș. Lucrări: *Arc Solar* (1984), *Mihai Viteazu* (1994), *Pintea Viteazul* (1997), *Avram Iancu* (2001) etc. **Instituții:** primărie, 2 școli gimnaziale, bibliotecă comunală (din 1955), cabinet medical, farmacie, ghișeu poștal, cămin cultural, muzeu (Muzeul de icoane și carte veche “Episcopul Gavril de Bârsana”, situat în cadrul Mănăstirii “Soborul Sfinților 12 Apostoli” din Bârsana); baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserici ortodoxe (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1881; de zid, “Sf. Ioan Valahul”, 2003), biserică greco-catolică (“Sfinții Apostoli Petru și Pavel”), biserică penticostală (“Betel”). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Bârsana, rit ortodox,

⁶³ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 114.

⁶⁴ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 90.

construcție din lemn, în stil neomaramureșean, pe fundație de piatră, cu hramul "Soborul Sfinților 12 Apostoli" (30 iunie), obște de maici, (1993-1995). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), pășuni și fânețe (5.000 ha), fond forestier (2.000 ha), fond de vânătoare, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri (144 ha), pruni (109 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, Hallstatt, Cultura Gáva (punct *Cetățuia*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, cultura Suci de Sus (punct *Cetățuia*; în data de 19 iulie 1935 în această locație a fost descoperit un depozit de bronzuri, în total 9 piese, majoritatea brățări); așezare, epoca bronzului, cultura Suci de Sus (punct *Podul Miresei*). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Intrarea Maicii Domnului în Biserică" (1720), patrimoniu UNESCO; Casă de lemn, fostă școală confesională (lângă școala actuală) (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Troița Monument pentru Eroii din Primul și al Doilea Război Mondial (1918), realizată de meșterul Toader Bârsan. **Obiective turistice:** Mănăstirea Bârsana, Biserică monument istoric, în patrimoniu UNESCO (cu hramul "Intrarea Maicii Domnului în Biserică") (Centru Local de Informare și Promovare Turistică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1390) Barzanfalua, *Barzanfalwa*, *Barzanfalva*, (1408) *Zurdok alio nomine Barczánfalva*, (1442) *Barchanfalwa*, (1459) *Barczanfalwa*, (1473) *Barzanfalva*, (1480) *Barczanfalua*, (1487) *Baarkan*, (1488) *Borschanfalwa*, (1828) *Barczánfalva*, *Barsana*, (1851) *Barczánfalu*, (1909-1919) *Bârsana*, *Barczánfalva*, (1968) *Bârsana*. **Evoluția numelui localității:** *Surduc*, *Satul lui Bârsan*, *Bârsana*.

Soluții etimologice. Referitor la atestarea din 1326, istoricul Radu Popa (1970) afirmă că este vorba de "quandam terram *Zurduky* vocatam in districtu Marmorisiensi ad nostram collacionem pertinentem", întărit cneazului Stanislav, fiul lui Stan; Radu Popa consideră că identificarea "moșiei Strâmtura" (*terra Zurduky*) cu satul învecinat Strâmtura, situat mai jos de defileul Izei, sau opinia că sub numele de *terra Zurduky* se cuprind satele Bârsana și Strâmtura sunt inacceptabile. Bârsana pare a fi făcut parte dintr-un domeniu incluzând satele de pe cursul inferior al Izei, numit, în 1360, *Varalia* (Subcetate)⁶⁵.

Atestările documentare dovedesc, fără echivoc, faptul că numele localității provine de la un nume de persoană, *Bârsan*, de altfel, extrem de frecvent în zonă. Filologul N. Drăganu a arătat, încă în 1933, faptul că *Bârsana* derivă de la n.pers. *Bârsan*, iar acesta, în cazul că este un derivat cu sufixul *-ean > -an*, ne poate trimite la cel al Țării și Munților Bârsei, arătând o migrație dinspre sud-est spre Maramureș, dacă n-ar fi vorba de *Bârșă Sălagiului* mai aproape, ori de *Bârsan* = n.pers. *Bârsu*, *Bârșă*⁶⁶. Al. Filipașcu (1940) indică numele unui cneaz local, pe nume Stan Bârsan, proprietar al satului la 1328 (nu neapărat și întemeietor al localității). La fel procedează I. Vișovan (1999), atunci când afirmă că numele localității vine de la un nume de persoană "și anume de la acela de Bârsan, purtat de un anume Stanislav Bârsan"⁶⁷. Singurul care face notă discordantă este P. Bilțiu (2013), în opinia căruia "poate mai plauzibilă este proveniența de la *bîrsă*, piesă a plugului care leagă între ele brăzdarul, cormana și plazul plugului"⁶⁸.

Pentru etimologia n.fam. *Bârsan* există mai multe ipoteze. Potrivit lui I. Iordan (1983), numele ar proveni din n.top. *Bârșă* (=Țara Bârsei), cu suf. *-(e)an*. În schimb,

⁶⁵ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 68.

⁶⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 393.

⁶⁷ Ioan Vișovan, *Etimologia numelor unor localități de pe Valea Izei*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1999, p. 569.

⁶⁸ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 72.

N.A. Constantinescu (1963) este de părere că numele *Bârs*, *Bârsu*, *Bârsan*, frecvente în Făgăraș și Maramureș, nu sunt legate exclusiv de “țara” sau râul Bârsei, iar la bază trebuie admis un radical trac: *Bars*, *Bers*, din care derivă numirile dace *Barsames*, *Barsemis*, *Barsemon*, *Barsimia* și *Bersobia*⁶⁹. I. Pătruț (1980) respinge ideea din DOR, conform căreia *Bârsa* ar proveni dintr-un radical trac și susține că *Bârsa* este un nume de persoană format de la tema *bîr-* + suf. rom. *-s-*; deci poate fi un derivat românesc, corespunzător bg. **Bârso*⁷⁰. I. Mihalyi (1900) este de părere că *Bârsan* e un supranume, nu un nume de familie, provenit din adj. *bârsan*, *-ă* “cu lâna lungă și aspră; țurcan” (referitor la oi): “*Bârsan* nu e nume de botez, dar este un adjectiv aplicat la lâna și înseamna des, lung și moale (...). Cel ce avea oi bârsane va fi primit și porecla *Bârsanu*. Familia nobilă *Bârsanu* stăpânește și azi în comuna *Bârsana*. Muntele comunei nobiliare poarta din străvechime numele *Bârsănescu*”⁷¹. E foarte posibil ca numele satului să fie în relație cu numele întemeietorului său, un oarecare *Bârsan*, dată fiind incidența acestui nume în localitate, în prezent (483 persoane cu aceste nume, în județul Maramureș⁷²), dar și faptul că familia nobilă *Bârsan* a stăpânit satul dintotdeauna. În țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Bârsa* (jud. Arad și Sălaj), *Bârsana* (sat în jud. Alba; sat desființat, înglobat în satul Cârja, jud. Vaslui), *Bârsănești* (jud. Bacău și Botoșani).

Prezența sufixului *-a* ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Bârsan* (de genul **Livada lui Bârsan* sau **Dealul lui Bârsan*, devenit ulterior *Bârsana*), dat fiind faptul că acest sufix e atașat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime⁷³.

Evoluția etimologică: top. *Bârsana* ← n.pers. *Bârsan* (+ suf. top. *-a*) ← n. top. *Bârsa* (=Țara Bârsei) + suf. *-(e)an*; sau din tema *bîr-* + suf. rom. *-s-* + suf. *-an* ← eponimul *Bârsan*, cneaz local.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Barzanfalva</i>	= <i>Satul lui Bârsan</i>	<i>Bârsana</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

BERBÊȘTI

Sat aparținător de comuna Giulești, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Marei, la confluența cu Cosăul, între Giulești și Vadul Izei; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Cosăului, “din care o jumătate, stăpânită înainte de 1361 de Stan Albu, este dăruită în același an lui Bud și fraților săi, fiii lui Locovoi. Cotropit de drăgoșești probabil înainte de 1387, când este vorba de *Barbfalva*”⁷⁴. În 1423, partea de sud a comunei, numită în documente *Belfalva*, era proprietatea cneazului Bâl-Albu⁷⁵. În a doua jumătate a secolului al XIX-

⁶⁹ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 204.

⁷⁰ I. Pătruț, *Onomastică Românească*, București, 1980, p. 98.

⁷¹ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 25.

⁷² *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁷³ La fel: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

⁷⁴ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 67.

⁷⁵ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 90.

lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1387 (*Barbfalwa*). **Populație:** 1.429 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *berbeștean*, *-ă*, *berbeșteni*, *-e* / *berbeșteancă*, *berbeștence*. **Porecla locuitorilor:** *nănași*⁷⁶. **Nume de familie frecvente** în localitate: Batin, Codrea, Moiş, Peter, Rednic, Șteț. **Personalități:** Ion Bârlea (1883-1969), preot, profesor și culegător de folclor; președinte al Ligii Culturale din Sighet. Vol. *Însemnări din bisericile Maramureșului* (1909), *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, *Cântece poporane din Maramureș* (1924). **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1898), biserică penticostală (1970). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara), teren arabil, fânețe, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Troiță de lemn (sec. XVIII). **Monumente comemorative:** Crucea Monument pentru Soldatul Ion și berbeștenii căzuți în Primul Război Mondial (1916); Placă comemorativă în cinstirea Eroilor din Primul Război Mondial (1933/1937); Troița ostașilor polonezi și a berbeștenilor care s-au jertfit în Primul Război Mondial (2014); Grupul statuar al celor patru delegați cu credenționale, participanți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (2019): dr. Ilie Lazăr, universitar (1895-1976), Petre Bârlea, protopop (1853-1927), Gheorghe Moiş, proprietar (1884-1940), dr. Gheorghe Bârlea, medic (1885-1936). **Obiective turistice:** Casa Memorială "Ilie Lazăr", Troița Rednicenilor.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1387) *Barbfalwa*, (1398) *Barthfalua*, (1402) *Barkfalwa*, (1405) *Bardfalwa*, *Bartfalva*, (1423) *Belafalva*, *Barbfalwa*, (1828) *Bartfalva*, *Berbesty*, (1839) *Bártfalva*, (1909-1919) *Berbești*, *Bárdfalva*, (1968) *Berbești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Barbu*, *Bărbești*, *Berbești*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, "după tradiție, se știe că strămoșii locuitorilor sunt veniți din Câmpulung la Tisa sau din Iapa, întemeind prima dată satul în hotarul Sighetului, la Poiana Arji. După un incendiu care ar fi distrus satul, locuitorii și-ar fi refăcut casele pe locul unde se află și astăzi"⁷⁷. În documentele medievale (din 1387 și 1423) localitatea purta numele de *Barbfalwa* (= *Satul lui Barbu*), iar din 1828 autoritățile acceptă denumirea rom. de *Berbești*. De unde apreciem că originea oiconimului ar putea fi antroponimul *Barbu*. Canonical A. Bunea (1912) a susținut că "Barbul a întemeiat satul Berbești"⁷⁸. Și în prezent, acest nume de familie are o incidență mare, în județul Maramureș: Barbu (87 de persoane cu acest nume), Barbul (122 de persoane) și Barbur (163 de persoane)⁷⁹. Totuși, I. Iordan (1983) propune, ca etimon, n.fam. *Berbe*, derivat din apelativul *barbă* (la fel ca și Barbu), cu suf. *-e(a)*, poreclă pentru un om cu barba mare, "de unde Berbescu și Berbești". În realitate, forma *Berbești* (< *Bărbești*) se justifică prin faptul că maghiara nu are vocala *ă*, pe care o reda prin *e*, susține V. Frățilă (2016). De menționat că, în jud. Vâlcea, există o localitate cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie.

Evoluția etimologică: top. *Berbești* ← n. grup *berbești* ← n.fam. *Barbu* sau

⁷⁶ Porecla se referă la "plăcerea celor din Berbești de a merge la nunți și pasiunea de a năși".

⁷⁷ *** *Atlas Lingvistic Român pe regiuni. Maramureș* (ALRR-Mar.), vol. I, București, 1969, p. XVI.

⁷⁸ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 156.

⁷⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor...*, 2007.

Berbe (+ suf. *-ești*) ← s. *barbă* ← lat. *barba*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Barbfalwa</i>	= <i>Satul lui Barbu</i>	<i>Berbești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

BERCHÉZ

Sat aparținător de comuna Remetea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Remetea Chioarului și Șomcuta Mare; zonă de deal (alt. 221 m). ♦ Potrivit lui Darius Pop (1938), “în veacurile XIV-XVI a fost oraș și a avut căpitănie”⁸⁰. Iar Radu Vasile (2005) susține că, “după distrugerea Cetății Chioarului (1713), sediul districtului Chioar se mută, pentru o vreme, la Berchez”⁸¹. Într-o consemnare din secolul al XVIII-lea se menționează: “La o jumătate de milă de cetate (Cetatea Chioar, n.n.) se află orașul Berchez, (...) sediul și locuința bărbaților nobili. Restul populației este maghiară; aceasta trăiește parțial din agricultură și parțial din meșteșugărit. Printre privilegiile orașului putem pomeni cele patru târguri anuale și anume de ziua celor trei magi [6 ianuarie], de Sfântul Gheorghe [24 aprilie] și Sfântul Mihail [29 septembrie], precum și primăvara târziu”⁸². În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1351 (*Berkes*). **Populație:** 638 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent maghiară⁸³. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *berchezean*, *-ă*, *berchezeni*, *-e* / *berchezeancă*, *berchezence*. **Instituții:** școală primară, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Ioan Botezătorul”, 1704, monument istoric), biserică reformată. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica reformată (sec. XV-XIX); Biserica “Sf. Ioan Botezătorul” (sec. XIX).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1351) *Berkes*, (1405) *Berkez*, (1647) *Berkesz*, (1760-1762) *Sárosmagyarberkesz*, (1767) *Sáros Berkesz*, *Sárosberkesz*, (1800) *Sáros Magyar Berkesz*, *Bertez*, (1850) *Berkész*, *Bertyis*, (1854) *Berkesz*, *Bercheș*, (1913) *Magyarberkesz*, (1909-1919) *Berchez*, *Sárosmagyar*, (1968) *Berchez*. **Evoluția numelui localității:** *Berchezul Noroios*, *Berchezul Unguresc*, *Berchez*. **Soluții etimologice.** În lumina atestărilor documentare (*Berkes*, *Berkesz* etc.), se poate aprecia că la baza

⁸⁰ Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 17.

⁸¹ V. Radu, 2005, p. 30.

⁸² Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar, 1724-1725*, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 59.

⁸³ “Comuna, în mare parte astăzi este ungurească, iar românii, câți sunt și câți au fost, și-au păstrat admirabil limba și legea strămoșească” (Darius Pop, 1938: 17).

oiconimului *Berchez* ar putea fi un nume de familie de tipul *Berchi* sau *Berche* (Bercheș), de unde, ulterior, *Berchez*. În județul Maramureș, sunt 137 de persoane cu numele de familie *Berchi*, respectiv 14 persoane cu numele *Berches* și 69 de persoane cu numele *Bercheș*⁸⁴. Acesta din urmă provine din magh. *berek* “pădureț” + suf. *-es*⁸⁵. V. Radu (2005) este de părere că numele localității vine direct din n.fam. *Berchez*⁸⁶ (neatestat în Maramureș⁸⁷). O variantă de lucru ar putea fi și derivarea din numele de familie *Bercu* (32 de persoane cu acest nume), având la bază apelativul regional *bărc*, *berc* “desiș, tufiș sau pădurice”⁸⁸, acesta din urmă provenind din același magh. *berek*, la care s-a adăugat sufixul *-iș/-eș*, după cum dovedesc și alte oiconime din țară: *Berchiș* (denumirea veche a satului Borzești, jud. Cluj), *Berchieșu* (jud. Cluj), *Berchișești* (jud. Suceava). Numele actual al localității (*Berchez*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Berkez*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁸⁹. **Evoluția etimologică:** top. *Berchez* ← top. magh. *Berkez* ← n.fam. *Bercheș* ← magh. *berek* “pădureț” + suf. *-es*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială rom. (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Berkez</i>	<i>Berchez</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

BERCHEZOÁIA

Sat aparținător de comuna Remetea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, la sud de Remetea Chioarului (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Ujfalu*). **Populație:** 466 locuitori. **Cătun:** *Cetatea*, cătun contopit cu loc. Berchezoaia, situat lângă vechea cetate de piatră a Chioarului (atestat documentar în 1956). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *berchezăuan*, *-ă*, *berchezăuani*, *-e* / *berchezăuancă*, *berchezăuance*. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Împărați Constantin și Elena”, 1991). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

⁸⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁸⁵ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 199.

⁸⁶ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 28.

⁸⁷ *Vezi Dicționarul de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, 2007.

⁸⁸ *Vezi DRAM*, 2021.

⁸⁹ La fel ca și: Ardușat, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelinta, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

Monument istoric: Cetatea Chioarului (sec. XIII-XVIII). **Obiective turistice:** Defileul Lăpușului; Ruinele Cetății Chioarului.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1566, 1603) *Ujfalu*, (1639) *Berkesz Pataka*, (1647) *Berkeszpataka*, (1733) *Berkespatak*, (1705) *Berkezoae*, (1760-1762) *Berkeczpataka*, (1800) *Berkeszpataka*, *Bertezoae*, (1850) *Berkéspataka*, *Berticseny*, (1854) *Berkeszpataka*, *Berticeni*, (1909-1919) *Berteșoia*, (1968) *Berchezoia*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Nou*, *Valea Berchez*, *Bercheșeni*, *Berchezoia*. **Soluții etimologice.** Referitor la numele localității, primele atestări ale administrației maghiare (sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea), rețin forma *Ujfalu* (= *Satul Nou*), însă apreciem că numele anterior era *Valea Berchez* (la fel ca și atestarea din anul 1639, *Berkesz Pataka*). Din 1705, localitatea se numește *Berchezoia*. Asta înseamnă că satul s-ar fi putut alcătui (pe la mijlocul secolului al XVI-lea) prin roirea unor familii din *Berchez*. De reținut că localitatea *Berchez* este atestată documentar cu două secole înainte. Formele *Bertezoae*, *Berteșoia* reproduc pronunțarea populară *Bert'e-zoia*, *Bert'esoia*, adică redau fonetismul k', t', specific graiului local, afirmă V. Frățilă (2016). **Evoluția etimologică:** top. *Berchezoia* ← top. *Berchez* (+ suf. *-oia* + art. *-a*) ← n.fam. *Bercheș* ← magh. *berek* "pădureț" + suf. *-es*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Berchez</i>	<i>Berkespatak</i>	<i>Berchezoia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-oia</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

BERINȚA

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, la nord de Copalnic-Mănăștur, între Cărbunari și Copalnic; zonă de deal (alt. 242 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Berenche*). **Populație:** 733 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *berințean*, *-ă*, *berințeni*, *-e*, (*berințan*) / *berințencă*, *berințence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Berințan* (172 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ciocaș, Cosma, Farcaș, Mihalca, Pașca, Ungur. **Personalități:** Vasile Gheție (1903-1990), profesor universitar doctor docent, medic veterinar, membru al Academiei Române. ♦ Augustin Buzura (1938-2017), prozator, eseist; președinte al Fundației Culturale Române; director al revistei *Cultura*. Vol. *Absenții* (1970; premiul Uniunii Scriitorilor); *Fețele tăcerii* (1974; premiul Uniunii Scriitorilor); *Orgolii* (premiul "Ion Creangă" al Academiei); *Refugii* (1984; premiul Uniunii Scriitorilor), etc. Membru al Academiei Române. **Instituții:** școală gimnazială ("Vasile Gheție"), cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Pogorârea Sfântului Duh", 1932). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Berința, rit ortodox, construcție de zid, cu hramul "Sfântul Apostol Andrei", obște de maici (1997-

2000) (obiectiv turistic). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Ruinele bisericii "Cuvioasa Paraschiva" (cimitirul satului) (1807); Biserica "Sf. Nicolae" (în cimitirul dinspre Cărpiniș) (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1933).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Berenche*, (1470) *Berencze*, (1475) *Berencher*, (1639) *Berentze*, (1647) *Berendze*, *Brendze*, (1750) *Berincze*, (1850) *Berintza*, (1854) *Berencze*, *Berința*, (1913) *Kővarberencze*, (1909-1919) *Berința*, *Berencze*, (1968) *Berința*. **Evoluția numelui localității:** *Berința de Chioar*, *Berința*. **Soluții etimologice.** Încă de la prima atestare documentară satul s-a numit *Berința*, numele nesuferind modificări majore de-a lungul secolelor. După toate probabilitățile, originea oiconimului derivă, așa cum propune I. Pătruț (1984), dintr-un nume format din tema *Ber-*, iar acesta din radicalul *Ber-* (detașat din *Berivoi*, *Berislav* etc.) + suf. adj. posesiv *-in* (ca în *Dobrin* < *Dobre*, *Bodin* < *Bod* etc.) + suf. *-ț⁹⁰*, devenit *Berința* prin adăugarea sufixului toponimic *-a*. Prezența acestui sufix ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Berinț* (de genul **Livada lui Berinț* sau **Dealul lui Berinț*, devenit ulterior *Berința*), dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime⁹¹. Bineînțeles, în cazul în care nu provine direct din numele de familie *Berința*, atestat de N.A. Constantinescu (1963) și derivat din *Ber*, cf. tema slavă *ber* "a răpi", bg. *berá*, din care F. Miklosich derivă nume slave ca *Berisav*, *Berilo*, *Berivoi*⁹². Cu greu acel *Berinț* putea fi întemeietorul sau un anume proprietar al satului din perioada medievală. Numele actual al localității (*Berința*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Berencze*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁹³. **Evoluția etimologică:** top. *Berința* ← n.fam. *Berința* ← tema *Ber-* (+ *-ț* + *-a*) ← rad. *Ber-* + suf. adj. pos. *-in*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială rom. (adaptare fonetică din magh.)
<i>*Livada lui Berinț</i>	<i>Berencze</i>	<i>Berința</i>

Categorii: Toponime cu suf. *-a*; Toponime derivate din antroponime.

BICĂZ

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Codrului, în partea de sud-vest a județului, între Oarța de Jos și Corni; zonă de deal (alt. 279 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia

⁹⁰ I. Pătruț, 1984, p. 51; V. Frățilă, 2016; ipoteză agreată și de V. Radu, *Satele*, 2005, p. 30.

⁹¹ Alte exemple: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

⁹² N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 199.

⁹³ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelînța, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Bicaz* (reședință), Ciuta, Corni. **Prima atestare documentară:** 1424 (*Bykazfalwa*). **Stema** comunei Bicaz (2021) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tripartite în pal. În treimea centrală, în câmp albastru, se află clădirea unei biserici cu un turn, văzută în ansamblu, având surmontată câte o cruce, atât în vârful turnului, cât și în vârful naosului, totul fiind de aur. În cele două treimi simetric laterale, în câmp roșu, se află două ghinde cu frunză și un ciorchine de strugure, ambele de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu turn crenelat. ♦ Lăcașul de cult face referire la biserica de lemn din satul Bicaz, construită în anul 1723. Creanga de stejar împreună cu ghindele fac referire la bogăția silvică a zonei. Ciorchinele de struguri trimit la una din ocupațiile de bază ale locuitorilor, viticultura. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rang de comună. **Populație:** 1.124 locuitori (în comună), 589 locuitori (în satul Bicaz). **Gospodării:** 557 (în comună). **Etnii:** 1.086 români (în comună). **Culte:** 988 ortodocși, 34 penticostali, 34 bapțiști, 3 greco-catolici, 4 romano-catolici, 4 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *bicăzean*, *-ă*, *bicăzeni*, *-e*, (*bicăzan*) / *bicăzeancă*, *bicăzence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Bicăzan*, *Bicăzean* (29 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Mitrea, Sas, Tămășan, Zaharia. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală, cabinet medical, farmacie, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1979); biserică monument (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1723) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică baptistă ("Sfânta Treime"). **Resurse naturale:** curs de apă (pâraie sezoniere), teren arabil (1.700 ha), fond forestier (400 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni, castani, nuci, aluni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, sec. II-IV p.Ch., (punct "Corbuțu"); așezare, sec. II-IV p.Ch., (punct "Igoaie"), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, (punct "Igoaie"); așezare, sec. II-I a.Ch., Latène (punct "Oarză"), sit arheologic; așezare, Epoca bronzului, Cultura Wietenberg (punct "Oarză"); necropolă tumulară, Cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct "Togul nemților"). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1723). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1997).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Bykazfalwa*, (1475) *Bekacza*, (1470) *Bykaz*, (1733) *Bikház*, (1750) *Bikhaz*, (1760-1762) *Bikacs*, (1834) *Bicátza*, *Bgyikaz*, (1854) *Bikacza*, *Bicaz*, (1913) *Bikácsfalva*, (1909-1919) *Bicaz*, *Bikácsa*, (1968) *Bicaz*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Bicaz*, *Bicaza*, *Bicaz*. **Soluții etimologice.** Dată fiind amplasarea satului, am putea presupune că numele derivă dintr-un apelativ (regional) *bicaș* (cu var. *bd'icaș*, *bg'icaș*, *bicaz*) și cu sensul de "loc cu pietriș mult; pietriș". E posibil ca inițial să fi fost numele unui curs de apă și de aici numele așezării. Apelativul este atestat în județul Maramureș (dar și în Transilvania și Moldova) și provine din magh. *békasó*, cu sensul de "cuart; sarea-broaștei"⁹⁴. A. Scriban (1939) și A. Ciorănescu (DER) susțin că această etimologie este valabilă atât pentru apelativul *bicaș*, cât și pentru toponimul *Bicaz*. Soluție identică propune T. Porucic (1931): de la *bicaz* "loc cu prundiș mult", var. a lui *bicaș* "cremene", dar și I. Iordan (1963). Doar N.A. Constantinescu (1963) este de părere că la bază ar sta un antroponim: "*Bicaz*, pârau, este numele unui mârzac tătar, după cronică lui Ureche. Etimologia dată de N. Drăganu, din

⁹⁴ Soluție etimologică propusă de Al. Cihac, DER, MDA.

subst. *bicaș* «cremene», pronunțat *bicaz* în Bihor < ung. *békásó*, și aceea a lui Weigand < ung. *békás* «sarea-broaștei», neprobabile⁹⁵. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Bicaz*, *Bicaz-Chei*, *Bicazu Ardelean* (jud. Neamț), *Bicaș* (sat desființat, înglobat în satul Valea Florilor, jud. Cluj), *Bicașu* (jud. Mureș). **Evoluția etimologică:** top. *Bicaz* ← subst. reg. *bicaș* “pietriș” ← magh. *békásó* “sarea-broaștei”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Bykaz</i>	<i>Bicaz</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.
-------------------	---

BÍSTRA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în nordul depresiunii Maramureșului, pe râul Vișeu, la poalele Munților Maramureșului, într-o regiune transfrontalieră româno-ucraineană, între Petrova și Valea Vișeului⁹⁶, la 105 kilometri de Baia Mare și 32 de kilometri de Vișeu de Sus; zonă de munte (alt. 383 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Bistra* (reședință), Crasna Vișeului, Valea Vișeului. **Prima atestare documentară:** 1913 (*Petrovabisztra*). **Stema** comunei Bistra (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, scartelat cu un scut mic broșat în inimă. În partea superioară, în dreapta, și în vârful scutului, în stânga, în câmp verde, se află câte un cap de cerb de argint văzut din față. În partea superioară, în stânga, și în vârful scutului, în dreapta, în câmp auriu, se află câte două topoare negre, încrucișate în săritoare. Scutul broșat în inimă este mobilat cu patru unde albastre pe câmp roșu. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Capul de cerb reprezintă bogăția cinegetică a zonei. Topoarele încrucișate reprezintă arma străveche de luptă și instrument pentru tăiat și despicaț, specifice comunității de huțuli de pe teritoriul localității. Scutul broșat în inimă reprezintă apele care străbat localitatea, respectiv râurile Tisa, Vișeu și afluenții lor (râurile Ruscova, Crasna, Bistra, Valea-Neagră, Luhei). Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 4.174 locuitori (în comună), 1.017 locuitori (în satul Bistra). **Gospodării:** 1.310 (în comună). **Etnii:** 3.543 ucraineni, 443 români, 7 romi (în comună). **Culte:** 3.830 ortodocși, 82 greco-catolici, 79 martori ai lui Iehova, 56 adventiști, 7 romano-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *bistrean*, *-ă*, *bistreni*, *-e* / *bistreancă*, *bistrence*. **Nume de familie derivate** din numele localității:

⁹⁵ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 201.

⁹⁶ “Localitate pe Valea Vișeului, așezată acolo unde munții se apropie mai mult de ambele maluri ale Vișăului. Are numeroase vărării și o fabrică de cherestea” (Dermer, Marin, 1935: 96).

Bistriian (7 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Duciuc, Glodean. **Instituții:** primărie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, școală gimnazială, bibliotecă comună (din 1954), agenție poștală, farmacie, cămin cultural, biserică ortodoxă ucraineană ("Înălțarea Domnului"). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu și pârâul Bistra), pășuni și fânețe (2.500 ha), fond forestier (3.700 ha), carieră de calcar, fond de vânătoare, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2011), obelisc din andezit amplasat în fața Căminului Cultural. **Manifestări tradiționale locale:** *Mira la Huțuli* (obicei pastoral ucrainean; luna mai).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1913) *Petrovabisztra*, (1968) *Bistra*. **Evoluția numelui localității:** *Bistra Petrovei*, *Bistra*.

Soluții etimologice. Fiind doar un cătun (al Petrovei), așezarea nu a figurat în documentele oficiale până în anul 1913, deși se presupune că a fost întemeiată prin secolele XV-XVI. Numele actual l-a primit, probabil, după ce localitatea a fost populată masiv cu ucraineni (secolele XVI-XVII), din moment ce etimonul este slav, așa cum arată I. Iordan: "*Bistra*, la fel ca și Bistrița și sinonim cu Repedea, comparabil cu numele topic slav croat *Bistra*, ucr. *Bystra*, ceh. *Bystrá*, bg., sârb. *Bistritsa*"⁹⁷. De aceeași părere e și Al. Graur, care propune sl. *bistr-* "repede"⁹⁸. În schimb, Ștefan Vișovan (2007) indică ucr. *bystryj* "iute, repede"⁹⁹. Numele localității provine de la numele pârâului *Bistra*, afluent de dreapta al râului Vișeu ("azi zicem Izvorul Bâstrilui"¹⁰⁰). De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Bistra* (jud. Alba și Bihor), *Bistra Mureșului* (jud. Mureș), *Bistra Păltinei* (sat desființat, înglobat în satul Jina, jud. Sibiu). **Evoluția etimologică:** top. *Bistra* ← hidron. *Bistra* ← ucr. *bystryj* "iute, repede".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Petrovabisztra</i>	= <i>Bistra Petrovei</i>	<i>Bistra</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime slave.
-------------------	--

BLIDĂRI

Sat aparținător de municipiul Baia Mare, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe Valea Firizei, la poalele Ignișului, în amonte de lacul de acumulare Firiza, la nord de localitatea Firiza, la 18 kilometri nord de Baia Mare; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁹⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 12.

⁹⁸ Al. Graur, *Nume de locuri*, București, 1972, p. 103.

⁹⁹ Șt. Vișovan, 2007, *Studii și articole de onomastică*, Baia Mare, 2007, p. 217.

¹⁰⁰ Ilie Gherheș, în *Comuna Bistra, Maramureș, monografie*, Baia Mare, 2011, p. 39.

Prima atestare documentară: 1909 (*Blidar, Kőbanya*). **Populație:** 184 de locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *blidărean, -ă, blidăreni, -e / blidăreancă, blidărence*. **Porecla locuitorilor:** *lupi*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Iosif", 1905; până în anul 2000, filie a parohiei Firiza). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Firiza), fânațe, ciuperci comestibile din flora spontană, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1909) *Blidar, Kőbanya*, (1968) *Blidari*. **Evoluția numelui localității:** *Baia de Piatră, Blidar, Blidari*. **Soluții etimologice.** Primele ipoteze au luat în calcul un n.fam. *Blidar, Blidaru*, inițial supranume, provenit din apelativul *blidar* "olar care face blide"; câteodată ar putea fi vorba de *blidar* "dulap pentru ținut blidele" (devenit antroponimic)¹⁰¹. Două decenii mai târziu, I. Iordan reia teoria: din n.fam. *Blidaru*, derivat din *blidar*, cu sensul de "olar", "dulap pentru păstrat blidele"¹⁰². Iar numele (care nu poate avea decât etimologia indicată de Iordan) este atestat cu prisosință în județul Maramureș: *Blidar* (353 de persoane), *Blidariu* (7 persoane), *Blidaru* (12 persoane)¹⁰³. Pe de altă parte, însă, microtoponimul *Blidar(i)* este destul de frecvent în Maramureș și nu pare a avea legătură cu n.fam. *Blidar(u)*: *Valea Blidarului*, pârâu ce izvoarește din Munții Gutâi și se varsă în Firiza; *Blidari*, cascadă situată la confluența văilor Stur și Blidari, în Munții Ignișului; *Blidari*, vârf (1.011 m) la est de Igniș; *Blidari*, carieră de andezit, situată la 22 kilometri nord de Baia Mare. De aceea, mult mai credibilă pare a fi derivarea din apelativul *blidar*, cu sensul entopic de "groapă, adâncitură, depresiune" (< s. *blid* "farfurie" + suf. -ar), propus de D. Loșonți (2000): "S-ar putea ca aceeași explicație să o aibă și unele din toponimele *Blidaru* (...), pe care Iorgu Iordan le derivă, fără rezerve, din *blidar* «olar care face blide» sau din antroponimul *Blidar* (< s. *blidar* «dulap pentru ținut blide»)"¹⁰⁴. Din punct de vedere geografic, localitatea este situată într-o vale (Valea Firiza), fiind mărginită, de-o parte și de alta, de pereți abrupti de stâncă. Configurația terenului ar îndreptăți denumirea de *Blidar(i)*, cu sensul de "depresiune". **Evoluția etimologică:** top. *Blidari* ← s. *blidar* "adâncitură, depresiune" (+ suf. -i) ← s. *blid* "farfurie" (+ suf. -ar) ← sl. *blidŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kőbanya / Blidar</i>	<i>Blidari</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -i; Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BOCICOÉL

Sat aparținător de comuna Bogdan-Vodă, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între valea Vișeuului și valea Izei, între Bogdan Vodă și Vișeu de Jos, la 6 kilometri sud de Vișeu de Jos; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte "din cnezatul de vale a bogdăneștilor, printre satele stăpânite înainte de 1353 de Bogdan, după

¹⁰¹ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 224.

¹⁰² I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.

¹⁰³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

¹⁰⁴ D. Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, 2000, p. 120-121.

partajul cu Iuga. În 1365, *Bachkow*, printre satele ce țin de *possessio Cuhea*, confiscate de la Bogdan și dăruite drăgoșeștilor¹⁰⁵. În 1444, localitatea este proprietatea cneazului Simon¹⁰⁶. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1365 (*Bachkow*). **Populație:** 763 de locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *bocicolean*, *-ă*, *bocicoeleni*, *-e* / *bocicoeleancă*, *bocicoelence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Botiș, Luțai, Rad. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de lemn, "Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", 1948-1961), biserică greco-catolică, biserică pentecostală (2004). **Resurse naturale:** livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1365) *Bachkow*, (1444) *Kysbachko*, (1499) *Fesewbachko*, (1715) *Kis Bachko*, (1828, 1851) *Kis Bocsko*, (1909-1919) *Bocicoel*, *Kisbocskó*, (1968) *Bocicoel*. **Evoluția numelui localității:** *Bocicoi*, *Bocicoiul Mic*, *Bocicoel*. **Soluții etimologice.** Localitatea este numită *Bocicoiul Mic* din anul 1444, pentru a se diferenția de *Bocicoiul Mare*. Apreciem că întemeierea satului e legată de migrarea unor familii din *Bocicoiul Mare*. În opinia lui Radu Popa (1977), existența în Maramureș a perechi de sate *Bocicoi-Bocicoel*, repetând cazul *Cuhea-Cuhnița* (ultimul, pe valea Bârjavei, atestat la 1383) pledează împotriva derivării din antroponim, după cum ar susține I. Kniesza¹⁰⁷, pornind de la numele de familie *Boček*¹⁰⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Bocicoel* ← top. *Bocicoi* (+ suf. dim. *-el*) ← n.fam. *Bocica(i)* ← tema *boc-* → *Bocico* (prin transcriere în limba maghiară) + suf. magh. *-i*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kisbocskó</i>	<i>Bocicoel</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-el</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

BOCICÓIUL MARE

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Tisei (pe ambele maluri ale Tisei, însă partea de sat de pe malul drept a devenit localitate în Ucraina, iar partea de sat de pe malul stâng este localitate în România), pe valea Vișeuului, la nord-est de Crăciunești, la 78 de kilometri de Baia Mare și 12 kilometri est de Sighet; zonă de munte. ♦ La 1373 "a fost dată de către regele Ludovic al Ungariei ca donație fiilor voievodului Sas"¹⁰⁹. În a doua jumătate a

¹⁰⁵ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 70.

¹⁰⁶ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 87.

¹⁰⁷ I. Kniesza, *Keletmagyarország helynevel*, în *Magyarok és Románok*, I, Budapesta, 1943, p. 235, apud R. Popa, 1977.

¹⁰⁸ R. Popa, *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, în *Marmatia*, III, 1977, p. 46, nota 70.

¹⁰⁹ Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 94.

secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Bocicoiul Mare* (reședință), Crăciunești, Lunca la Tisa, Tisa. **Prima atestare documentară:** 1364 (*Bochko*). **Stema** comunei Bocicoiul Mare (2015) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, scartelat. În partea superioară, în dreapta, în câmp albastru, se află un plug cu brăzdar, totul de argint. În partea superioară, în stânga, în câmp roșu, se află patru spice de aur în mănunchi. În partea inferioară, în dreapta, în câmp roșu, se află o magnolie înflorită de aur. În partea inferioară, în stânga, în câmp albastru, se află o plută de aur deasupra unui brâu undat de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Plugul simbolizează una dintre ocupațiile de bază din zonă, agricultura. Spicele fac referire la specificul prioritar al culturilor din zonă. Magnolia reprezintă flora spontană din hotarul comunei. Pluta și brâuul undat fac trimitere la ocupațiile tradiționale ale locuitorilor aflați de-a lungul râului Tisa. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 3.818 locuitori (în comună), 518 locuitori (în satul Bocicoiul Mare). **Gospodării:** 1.464 (în comună). **Etnii:** 1.975 ucraineni, 1.445 români, 246 maghiari (în comună). **Culte:** 2.858 ortodocși, 309 greco-catolici, 277 romano-catolici, 143 martori ai lui Iehova, 35 pentecostali, 15 adventiști, 14 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *bocicoian*, *-ă*, *bocicoieni*, *-e* / *bocicoiancă*, *bocicoience*. **Instituții:** primărie, grădiniță, școală primară, bibliotecă comunală (din 1955), agenție poștală, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, haltă CF, biserică ortodoxă ucraineană, biserică romano-catolică, biserică ortodoxă ucraineană, biserică romano-catolică. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), pășuni și fânețe (1.100 ha), fond forestier (390 ha); culturi pomicole: meri (10 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1364) *Bochko*, (1373) *Bochkou*, *Bochkoy*, (1442) *villa olachalis Bochko*, (1473) *Bochko*, (1480) *Boczko*, *Baczko*, (1550) *Nagy Boczko*, (1851) *Nagy-Bochkó*, (1909-1919) *Bocicău*, *Bocskó*, (1968) *Bocicoiul Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Bocicoi*, *Bocicău*, *Bocicoiul Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Bocicoi*, *Bocicoiu Mare* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Prima tentativă de stabilire a etimologiei oiconimului *Bocicoi* a aparținut lui I. Mihalyi de Apșa (1900), care propune o apropiere de italianul *bosco* "codru, pădure, lemn"¹¹⁰, ceea ce e puțin probabil. Soluția ar trebui, poate, căutată într-un nume de familie derivat din tema *boc-* (cu sensul de "butuc de lemn"), de forma *Bocica* (atestat de N.A. Constantinescu), devenit *Bocico* prin preluarea în limba maghiară (*Bocskó*), cu suf. magh. *-i*. Din aceeași temă s-ar fi format și antroponimele *Boc*, *Bociu*, *Bociul*, *Bocean*, *Boceica*¹¹¹. I. Iordan (1983) atestă numele de familie *Bocicai* (format "din n. top. *Bocicău*, cu sufix toponimic, de origine maghiară, *-i*"). În județul Maramureș sunt consemnate numele de familie *Boci* (7 persoane, în anul 2007), *Bocicor* (17 persoane), respectiv *Bocicorec* (69 de persoane), prin ucrainizare. E puțin probabil ca oiconimul să provină de la un antroponim ucrainian.

¹¹⁰ I. Mihalyi de Apșa, *Diplome*, 1900, p. 75.

¹¹¹ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 206.

nean, dat fiind faptul că prima atestare documentară (în forma *Bochko*) datează din 1364, cu mult înainte de venirea ucrainenilor huțuli; în plus, în anul 1442 se menționează că localitatea este alcătuită din populație majoritar românească (*villa olachalis Bochko*). Cu toate acestea, Kiss Lajos propune: *Nagybocsko* < magh. *Nagy* “mare” + n.p. *Buchku, Boczko*, același cu ucr. *Bocko*. Abia în anul 1550, satul e numit *Bocicoiul Mare* (*Nagy Boczko*), pentru a se diferenția, în documentele cancelariei maghiare, de *Bocicoiul Mic* (*Kis Bocsko = Bocicoel*). De menționat că, în județul Satu Mare, există o localitate cu nume asemănător (*Bocicău*), având, probabil, aceeași etimologie. **Evoluția etimologică:** top. *Bocicoiul Mare* ← (*Bocicoiul + Mare*) ← *Bocico* (prin transcriere în limba maghiară, *Bocskó*) (+ suf. magh. *-i*) ← n.fam. *Bocica(i)* ← tema *boc-* “butuc de lemn”; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas, maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Nagy Boczko</i>	<i>Bocicoiul Mare</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime.
-------------------	------------------------------------

BOGDÁN-VODĂ

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Reședința voievodului Bogdan I, întemeietorul Moldovei. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Șieu, Dragomirești, Ieud și Bocicoiel, în depresiunea Maramureșului, pe valea Izei, la 43 de kilometri de Sighet, 106 kilometri de Baia Mare și 19 kilometri de Vișeu de Sus; zonă de deal (alt. 401 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. “La 1353 întâlnim numele localității într-un document, unde Cuhea e numită capitală de district”¹¹². În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Bocicoel, *Bogdan-Vodă* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1352 (*Kohnya*). **Populație:** 3.208 locuitori (în comună), 2.445 locuitori (în satul Bogdan-Vodă). **Gospodării:** 1.456 (în comună). **Etnii:** 3.116 români (în comună). **Culte:** 2.906 ortodocși, 24 penticostali, 101 greco-catolici, 79 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *bogdănean*, *-ă*, *bogdăneni*, *-e* / *bogdăneancă*, *bogdănenice*; *cuhean*, *-ă*, *cuheni* (după Numele vechi). **Porecla locuitorilor:** *totoinari*¹¹³. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bizău, Buftea, Deac, Mariș, Șimon. **Târg** de mărfuri și animale (în primele două zile de luni din lună). **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1960), secție de poliție rurală (comune arondate: Bogdan Vodă, Strâmtura, Rozavlea, Șieu, Botiza, Poienile Izei, Ieud), cabinet medical, farmacie, agenție bancară, bancomat, ghișeu poștal, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserici ortodoxe (de lemn, “Sfântul Nicolae”, 1935; de zid, “Învierea Domnului”, 1990);

¹¹² Dermer, Marin, *Mărturii strămoșești*, 1935, p. 104.

¹¹³ “Tradiția locală păstrează o legendă care spune despre cuheni că au găsit o piatră albă, ovală și, crezând că-i ou de totoină [pasăre legendară], au tot fript-o până când și-au ars toate pădurile. Porecla locuitorilor, de *totoinari*, vine de la numele acestei pasări” (Roșca, 2004: 75).

biserica monument (de lemn, "Sfântul Nicolae", 1718) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică greco-catolică ("Sfânta Treime"; 2008-2017). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), pășuni și fânațe (1.100 ha), fond forestier (500 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni; izvor de apă minerală, pe malul drept al Văii Slatina: *La Slatină*; izvor de apă sărată. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, (punct "La Poduț"); așezare fortificată, sec. XIII-XIV, (punct "Grădina lui Cârlig") (descoperirea datează din anul 1956 și aparține lui Radu Popa; săpăturile arheologice au fost realizate în 1964-1965; în 1984 s-a efectuat o zidărie care marchează conturul zidurilor originale); Mănăstirea Cuhea (sec. XIII-XIV); necropolă medievală, sec. XIII-XIV (punct "La Mănăstirea Cuhea"). **Descoperire arheologică:** depozit de bronzuri, descoperit (în 1980, de localnicul Mihai Mariș Bercea, în timpul aratului) pe Dealul Zneamăn, la 1,5 km vest de localitate. **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1718); Casa de lemn Deac Vasile Moșu (1780). Ansamblul statuar Bogdan-Vodă (2005), opera sculptorului Ioan Marchiș; este amplasat în centrul localității și îl reprezintă pe voievodul Bogdan, înconjurat de 5 nobili; statuile sunt realizate din 22 tone de bronz. **Obiective turistice:** Complexul statuar Bogdan Vodă; Casa de lemn Deac Vasile Moșu (Centru Local de Informare și Promovare Turistică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1352) *Kohnya*, (1447) *Kenesiatum de Kohnya*; (1365) *Kuhnja*, (1373) *Kohnia*, (1413) *Chohnya*, (1435) *Kohnia*, (1447) *Kenesiatum de Konyha*, (1456) *Kohunya*, (1828) *Konyha*, *Kuhe*, (1751) *Konyha*, (1909-1919) *Cuhe*, *Izakonyha*, (1968) *Bogdan Vodă*. ♦ "În toate scrierile românești apar forme derivate din *Cuhnea* sau *Cuhnia*. Astfel întâlnim: *Cuha*, la Miron Costin, cu ocazia trecerii sale prin Maramureș; *Cuhe*, într-o însemnare din 1715 făcută pe un Octoih păstrat în Biserica veche din comună; *Cuhnie*, într-o scrisoare a preotului Drăguș Ioan din Desești – veacul al XVIII-ea; *Cohia*, în scrisoarea locuitorilor din Maieru (1751) etc. Pe aceeași linie, N. Iorga (1927) scria: *Cuhe* neamului bogdănesc, care a întemeiat Moldova, amintește de «cuhnea slavă»¹¹⁴. **Evoluția numelui localității:** *Cuhe*, *Cuhe*, *Cuhe* *Izei*, *Bogdan Vodă*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Cuhe*.

Soluții etimologice. De la întemeiere și până în anul 1968, satul s-a numit *Cuhe* (în documentele cancelariilor maghiare: *Kuhnja*, *Kohnia*, *Konyha*, *Kuhe*; în scrierile cronicarului Miron Costin: *Cuha*¹¹⁵). Pentru înțelesul termenului, I. Mihalyi de Apșa (1900) notează: "Numit astfel după sarea și apa sărată ce se află în apropiere"¹¹⁶. Ideea e preluată de Dermer și Marin (1935); respectiv de I. Țelman (2005): "Denumirea inițială se leagă, foarte probabil, de sarea și izvorul de apă sărată din hotarul comunei, aproape de vatra veche a localității, «slatina» fiind folosită de locuitori din vremuri străvechi și până azi. Credem că s-a stabilit o legătură între sare (slatină) și bucătărie, *Cuhnea* (*Cuhnia*) sau *Cuhe* primind înțelesul de vatră, loc prielnic de locuire și aceasta datorită condițiilor favorabile legate de cursul Izei, lunca și terasele din jur, ca și de materiile sărate din vecinătate"¹¹⁷. N. Drăganu (1933) arată că înțelesul termenului este de "bucătărie": "*Konyha* = rom. *Cuhe* în Maramureș; *Konyha*

¹¹⁴ I. Țelman, *Cuhe* în istoria și cultura Maramureșului, Sighetul Marmăției, Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, 2005, p. 34-35, citând pe N. Iorga, *Istoria românilor*, vol III, București, 1927, p. 201.

¹¹⁵ "În țara Maramureșului se află un sat numit *Cuha*" (Miron Costin, *Poema polonă*, 1677, p. 229).

¹¹⁶ I. Mihalyi de Apșa, *Diplome*, 1900, p. 75.

¹¹⁷ I. Țelman, *Cuhe*, 2005, p. 34-35.

= *Kuchel*, *Kuchina*, în Pozsony – așezări formate în jurul unei bucătării¹¹⁸. În urma analizei etimologice, Al. Graur (1980) ajunge la concluzia că termenul are la bază un cuvânt latinesc, pătruns în limba română dialectală pe filieră slavă: “lat. *coqu* > rom. a coace; (der.) lat. *coquina* “bucătărie” > v. germ. *Kuchina* > ucr. *kyhnja* > rom. dial. *cuhnie*”¹¹⁹. Același traseu îl parcurge I. Țelman (2005): “Căutând originea cuvântului în discuție, îl găsim în *Dicționarul etimologic al limbii ruse* (1950-1958, vol. II, p. 436), sub formă de *cuhnea* provenind din limba ucraineană - *cuhnea*, prin intermediul limbii polone - *cuchnia* și în limba cehă, preluat de toate aceste limbi slave din vechea germană de nord - *kuchina*, cu acest sens de «bucătărie», iar această limbă l-a luat din latina vulgară (populară) - *coquina*”. În schimb, Ștefan Vișovan (2005), propune includerea cuvântului *cuhne* pe lista termenilor de substrat: “De la *cuhne*, *cuhnea* «bucătărie», cf. ucr., rus. *kuchn'a*, germ. *Kuchina*, *Küchen*, lat. pop. *coquina*, ngr. *kuchyn* - cuvânt vechi indoeuropean, pe care limba română îl moștenește din substrat”. Derivarea directă din germană sau maghiară a fost respinsă: “Derivarea numelui topic *Cuhea* direct din germanul *Küche*, deși au existat păreri și în acest sens (v. Petraru, *Biserica reformată din Sighet și bisericile de lemn din Maramureș*, 1945), ni se pare mai puțin probabilă, întrucât la pătrunderea oaspeților regali în Maramureș (coloniștii germani), sfârșitul veacului al XIII-lea - începutul veacului al XIV-lea, satele maramureșene existau de mult și purtau numele actuale (*Cuhea* fiind menționată la mijlocul veacului al XIV-lea). Asemănător stau lucrurile și cu proveniența din maghiarul *Konyha*, ungerii găsind, la pătrunderea lor în Maramureș, sate românești cu hotare statornicite și nume care vor fi preluate de la localnici și adaptate fonetismului limbii maghiare. Localnicii, dar și locuitorii comunelor învecinate, au numit întotdeauna acest sat *Cuhea*, ori simplu, *Cuhe*”¹²⁰. Probabil denumirea așezării derivă dintr-un microtoponim local preexistent **Cuhe* sau **La Cuhe* (cu sensul de “bucătărie de vară”, locație unde s-ar fi înjghebat un cătun, din care s-a dezvoltat ulterior satul), derivat din subst. dial. *cuhne*, *cuhnea* “bucătărie” (< ucr. *kyhnja* < germ. *Kuchina* < lat. *coquina* “bucătărie”) + sufixul toponimic *-a*.

Numele actual al localității este un antroponim care provine din sl. *Bogdan*. N.A. Constantinescu (1963) coboară mai adânc cu parcursul etimologic: “*Bogdan*, traducerea în slavă a gr. *Theodoros*, ebr. *Nathanael*, lat. *Deodatus*; numele însă nu e calendaristic. Din Maramureș, unde apare întâi, și Ardeal, el trece în Moldova, prin întemeietorul statului moldovean. Conform unui obicei propriu, turcii au numit, după dânsul, țara: *Bogdania* (kara-bogdan) și pe locuitori, *bogdani*”¹²¹. Denumirea se referă la Bogdan I (1307-1367), voievod al Maramureșului și domn al Moldovei. A fost numit voievod al întregului Maramureș în timpul regelui Carol Robert de Anjou (1308-1342). La începutul domniei lui Ludovic I de Anjou (1342-1382), casa regală l-a destituit pe Bogdan (probabil în 1343). Au urmat aproape două decenii de hărțuiri reciproce, însă, în ciuda “infidelității” de care era acuzat de coroana maghiară, aceasta nu a îndrăznit să-i confiscă averile sau să ia alte măsuri juridice sau militare împotriva lui. Se presupune că, în această perioadă, Bogdan a întreprins mai multe incursiuni spre răsărit, în ținuturile Moldovei, unde, până în 1353, tătarii pustiau și jefuiau satele din zona colinară și riverană. După expediția militară comandată de regele Ungariei împotriva tătarilor, voievod în Moldova este uns Dragoș din Bedeu (Maramureș), însă atât el, cât și Sas, fiul și urmașul lui la tron, militează pentru instaurarea relațiilor feudale și de

¹¹⁸ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 140.

¹¹⁹ Al. Graur, *Nume de locuri*, 1980, p. 31.

¹²⁰ I. Țelman, *Cuhea*, 2005, p. 34-35.

¹²¹ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 24.

supunere față de coroana maghiară. În 1358 (sau 1359), voievodul Sas moare. Voievodul Bogdan pornește (în 1359), de la reședința din Cuhea, împreună cu un număr de oșteni și trece pe la pasul Prislop-Borșa, în Moldova, unde îi alungă de la domnie pe urmașii lui Dragoș. A domnit șase ani. De menționat că, în jud. Bacău, mai există o localitate cu nume identic.

Evoluția etimologică: top. *Bogdan Vodă* ← (*Bogdan* + *Vodă*) ← n.pr. *Bogdan* ← sl. *Bog* “Dumnezeu” + sl. *dan* “dat, dăruit”; / (+) *Vodă* ← s. *vodă* “domnitor” ← sl. (*voje*)*voda* “conducător”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Cuh(n)ea</i>	<i>Kohnya</i>	<i>Cuhe(a)</i>	<i>Bogdan Vodă</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BOIERÉNI

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Rohia, la poalele Culmii Breaza, între Rohia și Măgoaja (jud. Cluj), la 11 kilometri sud-est de Tg. Lăpuș și la 57 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1584 (*Boierfalwa*). **Populație:** 363 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *boierean*, -ă, *boiereni*, -e / *boiereancă*, *boierence*. **Porecla locuitorilor:** *cioate*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Boierean* (21 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Boer, Boier(iu), Bud, Man. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1985); 2 biserici monument istoric (“Sfinții Arhangheli”, 1815; “Sfântul Nicolae”, 1888), în proprietatea Bisericii Ortodoxe. **Așezământ monahal:** Mănăstirea Rohița, rit ortodox, construcție de lemn pe fundație de piatră, cu hramul “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, obște de călugări (1985-1986, sub preotul Emil Manu) (obiectiv turistic). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Rohia), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (sec. XVIII).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Boierfalwa*, (1615) *Bojérfalva*, (1646) *Boierffalua*, (1733) *Boerany*, (1750) *Bojerany*, (1760) *Boerfalva*, (1850) *Bojéreny*, (1854) *Boérfalva*, *Boiereni*, (1864) *Dumbrava Nouă*, (1909-1919) *Boiereni*, (1968) *Boiereni*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Boier*, *Dumbrava Nouă*, *Boiereni*.

Soluții etimologice. Referitor la modul cum s-a înființat această așezare, P. Bîlțiu (2013) e de părere că: “satul ne redă o realitate etnografică. Este format, cum ne spune tradiția orală, prin roire din sate de pe valea Someșului, din iobagi fugiți de pe moștile nobililor. Ocupând terenuri nestăpânite, emigranții s-au autoîmproprietărit și au devenit țărani liberi cu proprietate, adică *boieri*, mai toți locuitorii purtând numele de

Boier¹²².

După părerea noastră, localitatea a purtat, inițial, numele întemeietorului (*Boierfalwa* = *Satul lui Boier, Boierești*), până în secolul al XVIII-lea, când așezarea își schimbă denumirea în *Boiereni*, după numirea comună a locuitorilor: *boierean, boiereni*, adică “urmașii lui *Boier(u)*”, care derivă din n.fam. *Boier, Boieru*. La rândul său, n.fam. *Boier(u)* are la bază apelativul *boier* cu sensul de “om bogat”, (în Ardeal) “domn”¹²³, cuvânt de origine salvă (< sl. *boljarŭ, boljarinŭ*).

Prin Decretul 799/1964 (și Legea nr. 2/1968) denumirea localității *Boiereni* a fost schimbată în Dumbrava Nouă. Revenirea oficială la numele de *Boiereni* s-a făcut după 1989, prin referendum local.

Data fiind atestarea relativ târzie (1584), am putea admite că “denumirea satului provine de la cneazul *Boieru*, întemeietorul său”¹²⁴. De altfel, și în prezent, cele mai frecvente nume din localitate sunt *Boier* și *Boieriu* (64 de persoane, în județul Maramureș)¹²⁵. **Evoluția etimologică:** top. *Boiereni* ← nume de grup *boiereni* ← n.fam. *Boier* (+ suf. *-eni*.) (← s. *boier* “nobil, domn” ← sl. *boljarŭ, boljarinŭ*) ← eponimul *Boier(u)*, cneaz local.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>*Satul lui Boier</i>	<i>Bojérfalva</i>	<i>Boiereni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

BÓIUL MARE

Comună, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în zona Dealurilor Boiului (Podișul Someșean), între râul Lăpuș și Valea Boiului, între localitățile Mesteacăn și Frâncenii Boiului, în sudul județului Maramureș, la 47 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Boiul Mare* (reședință), Frâncenii Boiului, Prislop, Românești. **Prima atestare documentară:** 1405 (*Boon*). **Stema** comunei Boiul Mare (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat și despăcat în partea inferioară. În șef, în câmp roșu, se află patru frunze de fag de aur. În partea inferioară, în dreapta, în câmp de argint, se află două prune albastre cu codiță și frunză verde. În partea inferioară, în stânga, în câmp albastru, se află o căprioară văzută din profil spre dreapta. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Frunzele de fag reprezintă bogăția silvică a zonei, iar numărul lor indică numărul satelor componente ale comunei. Prunele și căprioara fac referire la bogăția

¹²² P. Biltiu, *Contribuții*, 2013, p. 68.

¹²³ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983; v. și *DOR*, p. 207.

¹²⁴ E. Birdaș, *Satul și mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului, județul Maramureș. Studiu monografic*, 1994, p. 63; vezi și F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004.

¹²⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

pomicolă și cinegetică a zonei. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.131 locuitori (în comună), 576 locuitori (în satul Boiul Mare). **Gospodării:** 476 (în comună). **Etnii:** 1.107 români (în comună). **Culte:** 1.065 ortodocși, 44 greco-catolici (în comună). **Cătune:** Boiuț, cătun contopit cu loc. Boiul Mare, atestat documentar în 1954. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *boian*, *-ă*, *boieni*, *-e* / *boiancă*, *boience*. **Porecla locuitorilor:** *cocoși*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Boia*, *Boian* (29 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Chifor, Danciu, Pop, Satmari, Trif. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, grădiniță, școală gimnazială (“Dr. Teodor Mihali”), bibliotecă comunală (din 1955), agenție poștală, cabinet medical, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Duminica Tuturor Sfinților”, 2005); biserica monument (“Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1880) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Boiu), pășuni și fânațe (2.300 ha), fond forestier (1.600 ha), ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Peștera Boiul Mare. **Peșteri:** *Peștera de la Boiuț* (Peștera dintre Hârtopi) (308 m lungime)¹²⁶; *Avenul din Pădurea Coaciului*. **Monumente de arheologie:** așezare, sec. VII-VIII (punct *Pe pustă*).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Boon*, (1475) *Bon*, (1549) *Nagh-Bona*, (1566) *Nagy-Bwn*, (1650) *Nagy-Bun*, (1669) *Nagy-Bouny*, (1733) *Bony*, (1750) *Boji*, (1760) *Nagy Buny seu Boj*, (1800) *Boiu Mare*, (1808) *Buunm Bun*, *Buny*, *Priszlopul Mare*, (1850) *Boju Mare*, (1854) *Nagy-Bun*, *Boiu Mare*, (1909-1919) *Boiu-mare*, *Nagybuny*, (1968) *Boiul Mare*. **Evoluția numelui** localității: *Bun*, *Bunul Mare*, *Boiu*, *Prislopul Mare*, *Boiul Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Boiu*, *Boiu Mare* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Despre localitatea Boiu Mare, la începutul secolului al XVIII-lea, în *Istoria districtului Chioar* se menționează: “Boiu Mare are sediu de poștă, deoarece pe aici trece drumul spre Transilvania. Este locuită de nobili români”¹²⁷. Referitor la întemeierea localității, “se spune că satul ar fi fost întemeiat de familia Chifor și chiar există un dâmb care se cheamă Dâmbul lui Chifor, unde s-ar fi întemeiat prima așezare. Se pare că locul este cel numit Satul Petri și că fuseseră inițial 14 case, care aveau biserica lor”¹²⁸. Legenda este reluată de autorii monografiei satului: “Din tradiția orală aflăm că pe locurile în care este așezat satul, ar fi fost, înainte, numai păduri. În locul numit Satul Petri s-ar fi înfiripat o așezare formată inițial din vreo 14 case, care avea biserica ei. Terenul era, însă, neproductiv, de aceea locuitorii au tăiat pădurea din apropiere, au pregătit pământul pentru agricultură și și-au făcut case în actuala vatră a satului. Familiile Chifor și Gabor trăiesc și astăzi în locul numit Satul Petri”¹²⁹.

Majoritatea ipotezelor privind originea localității au propus soluții antroponimice¹³⁰. Prima intervenție îi aparține lui N. Drăganu (1933): “Originea acestui nume,

¹²⁶ Potrivit tradiției locale, peștera a servit drept adăpost populației în vremuri tulburi.

¹²⁷ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar, 1724-1725*, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 65.

¹²⁸ ****Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, Academia Română, 2010, p. 30.

¹²⁹ Gh. Zah, D. Lenghel, V. Marian, *Boiu Mare, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2005, p. 52.

¹³⁰ Singura excepție îi aparține lui P. Bilițiu (2013: 72): “Considerăm că toponimul nu este de

Boiu Mare (ung. *Nagybuny*) nu este clară. El poate fi identic atât cu rom. *bun* «bunic», presupunând că pe la 1200, când îl întâlnim mai întâiu, încă nu era rotacism în regiunea Solnocului-inferior, cât și cu slav. *bun* < rad. slav. *bun-* (< sl. *buniti*) «a ațâța», propriu «a face zgomot»¹³¹. Tot N. Drăganu revine și propune un nume *Bun*, care “a dat în ungurește, în mod normal, *Bun*, *Buny* și *Bon*, *Bony*, iar din reprimirea formei din urmă s-a născut rom. *Boiu*”¹³². În Maramureș sunt atestate numele de familie *Bunu* (4 persoane), *Bunea* (10), *Buny* (3), *Bunyu* (54). Și în cazul altor oiconime din județul Maramureș s-a înregistrat același fenomen de adaptare fonetică după denumirea din limba maghiară¹³³.

Evoluția etimologică este firească, dar rămân semne de întrebare privind sensul termenului *bun*. I. Iordan (1963), analizând toponimele de forma *Buna* (din fam. *Pârâul Bunei*, *Vâlcelele Bunei*), apoi *Bunaica*, *Buni*, *Bunilă*, *Bunea*, *Bunea Mare*, *Bunea Mică*, *Bunești*, ajunge la concluzia că “pretutindeni trebuie să contăm cu sensul curent al adj. *bun*, opusul lui rău”¹³⁴. O altă ipoteză ia în calcul originea slavă a termenului: “Sârbescul *bun* înseamnă, în limba maghiară, «măsălarită» sau «nebunariță». Dar vechiul *bon*, după pronunție, poate fi și *bony*; în slavă, *bony*, *bonye* înseamnă *băi* și se potrivește la *Boiu*, care este bogat în izvoare”¹³⁵. Pe când I. Pătruț (1984) crede că numele localității provine “probabil de la un antroponim *Boja*, format după formula *Bo-* + *-j-* + *o/a*”. Într-adevăr, în județul Maramureș, sunt atestate numele de familie *Boja* (52 de persoane cu acest nume), *Bojan* (36 de persoane), respectiv *Boje* (78 de persoane)¹³⁶. După I. Iordan (1983), *Boia* provine din bg. *Boja* (și sl. *Boja*) și *Boiu* din bg. *Bojo*, iar după N.A. Constantinescu (1963), *Boie*, *Boia*, *Boian*, *Boiu* s-au format din tema *Boi* (< sl. *boj* “luptă”)¹³⁷.

În concluzie, dacă luăm în calcul atestările documentare de pe parcursul Evului Mediu, localitatea a purtat numele de *Bun*, *Bon*, *Buni*. E de presupus că *Bun* (notat *Bwn*, *Buan*, *Boan*) este un antroponim, derivat din rom. *Bunea* (având ca etimon adj. *bun* < lat. *bonus*), transformat, la mijlocul secolului al XVIII-lea, în *Boj* (sub influența limbii maghiare) și devenit în limba română *Boi*, de unde *Boiul*, cu determinantul *Mare*. *Bun*, *Bunea* putea să fie întemeietorul, proprietarul satului sau un cneaz local. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Boiu* (jud. Bihor, Hunedoara și Mureș), *Boiu de Jos*, *Boiu de Sus* (jud. Hunedoara).

Evoluția etimologică: top. *Boiu Mare* ← (*Boiu* + *Mare*) ← n.fam. magh. *Buny*, *Bony* ← n.fam. rom. *Bun* ← n.fam. rom. *Bunea* ← adj. *bun* ← lat. *bonus*; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas*, *maris*.

origine slavă și nici maghiară, ci provine de la verbul *a boi*, *a vopsi*, din turcescul *boi*”. Replica a venit din partea lui V. Frățilă (2016): “După cele mai multe dicționare care dau și etimologia, verbul *a boi* este un derivat românesc regresiv de la *boia* «vopsea» (< tc.). Să mai adăugăm că prima atestare documentară a localității datează din 1405, iar influența turcească se exercită, mai ales, în perioada fanariotă, iar în Transilvania, inclusiv în Maramureș, aceasta este destul de slabă față de Țara Românească și Moldova”.

¹³¹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 445.

¹³² Idem, p. 446.

¹³³ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Borcut, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tâmaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

¹³⁴ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 110.

¹³⁵ Gh. Zah, D. Lenghel, V. Marian, *Boiu Mare, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, 2005, p. 52.

¹³⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

¹³⁷ N.A. Constantinescu, 1963, *DOR*, p. 207.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>Satul lui Bun(ul) (Bunea)</i>	<i>Nagy Buny</i>	<i>Boiul Mare</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime.
-------------------	------------------------------------

BONTĂIENI

Sat aparținător de comuna Șișești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, între Șișești și Dănești, la 5 kilometri sud de Șișești; zonă de deal. ♦ Din secolul al XVI-lea “comuna aparține domeniului Baia Mare. În 1634 aparținea cetății Sătmar, iar din 1642 domeniului feudal Baia Mare. În comună locuia un mare feudal (fam. Csofii), care posedea aici o mare moșie. Tot aici, prefectul minelor din Baia Mare întreținea, în partea de sud a comunei, băi pentru muncitorii mineri”¹³⁸. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1648 (*Pusztatelek*). **Sigiliul localității regale erariale:** (1785) Inscricția frontală: SIGIL. UM. PAGI R. EGI. FISCALI PUSZTATELEK. În câmpul sigiliului: o biserică cu turn. **Populație:** 249 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *bontăian*, *-ă*, *bontăieni*, *-e* / *bontăiancă*, *bontăience*. **Porecla locuitorilor:** *sărci*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1930; până în anul 2000, filie a parohiei Dănești; în apropierea bisericii se află mormântul învățătoarei Aurelia Rusu, cea care l-a inspirat pe poetul Octavian Goga să scrie poezia “Dăscălița”; la această biserică a păstorit și preotul Vasile Lucaci). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1648) *Pusztatelek*, (1828) *Puszta Telek*, *Bontején*, (1909-1919) *Bontăieni*, *Pusztatelek*, (1968) *Bontăieni*. **Evoluția numelui localității:** *Pusta*, *Bontăieni*. **Soluții etimologice.** Inițial, cancelaria maghiară a numit localitatea *Pusztatelek*, adică un “loc pustiu”, dar ar putea avea și semnificația de “sat părăsit”. Numele adevărat al satului e consemnat abia în secolul al XIX-lea, în forma *Bontején*. Dacă analizăm forma actuală, *Bontăieni* (chiar și cu varianta *Bontăeni*), am putea presupune că numele oiconimului derivă dintr-un antroponim Bonta¹³⁹ (80 de persoane cu acest nume de familie, în Maramureș¹⁴⁰). Însă atestarea documentară din 1828 (care consemnează forma *Bontején*), ne îndreptățeste să admitem că la bază ar fi putut sta și n.fam. *Bonte* (132 de persoane cu acest nume, în Maramureș) sau *Bontea* (86 de persoane), din care a derivat *bontăian* “locuitor din satul lui *Bonte*”, cu pluralul *bontăieni*, devenit *bontăieni*, prin pronunție dialectală; așa cum, în jud. Arad există oiconimul *Bontăști* (← *Bonte*). Să mai notăm că, în prezent, în zona Șișești, Plopiș,

¹³⁸ *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 160.

¹³⁹ P. Biliu, 2013, p. 72.

¹⁴⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor...*

Bontăieni e destul de frecvent și antroponimul *Bonto*, cu varianta *Bontoș*. Referitor la etimologia antroponimului, părerile sunt unanime: atât *Bonta*, *Bontea*, cât și *Bontaș*, *Bontuș*, *Bontos* s-au format din tema *Bont-*, derivat din apelativul *bont* “răzvrătire, rebeliune”, cf. adj. *bontaș* “rebel”¹⁴¹. La rândul său, subst. *bont* “revoltă” este derivat din ucr. *bont* “revoltă” (< germ. *Bunt* “alianță, coalitie”)¹⁴². În schimb, I. Pătruț (1980) afirmă că n.fam. *Bonta*, *Bontea* sunt derivate cu sufixul *-t* de la tema *Bon-*, cf. *Bon*, *Bonea*¹⁴³. Astfel, oiconimul *Bontăeni* (pronunțat *Bontăieni*) s-a format de la *Bonta* + suf. *-eanu*, pl. *-eni*, pronunțat *-ianu*, pl. *-ieni*. **Evoluția etimologică:** top. *Bontăieni* ← n. de grup *bontăieni* ← n.fam. *Bonte* sau *Bonta* (+ suf. *-eni*) ← subst. *bont* “rebeliune” ← ucr. *bont* “revoltă”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Bontején</i>	<i>Bontăieni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

BORCÚT

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Târgu-Lăpuș și Cufoaia, la poalele Dealului Pietriș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1331 (*Burliget*). **Populație:** 454 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *borcutean*, -ă, *borcuteni*, -e / *borcuteancă*, *borcutence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Borcutean*, *Borcuteanu*, *Borcuti* (97, respectiv 63 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Leșe, Man. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1868); biserică penticostală (2003). **Resurse naturale:** livezi, fânațe; izvor de apă minerală, în apropiere de Tg. Lăpuș, pe Valea Drăgoiasa, într-o zonă mlăștinoasă. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Monumentul Eroilor de la 1848 și din cele două războaie mondiale (1935), cruce de piatră amplasată în fața Bisericii “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1331) *Burliget*, (1381) *Burkuth*, (1500) *Borkwth*, (1598) *Borkuth*, (1733) *Borkút*, (1854) *Borkut*, *Borcut*, (1909-1919) *Borcut*, *Borkút*, (1968) *Borcut*. **Evoluția numelui localității:** *Burlighet*, *Borcut*. **Soluții etimologice.** Prima atestare documentară consemnează numele de *Burliget*, care ar putea fi o formă compusă din *bur-* (= magh. *bor* “vin; precum vinul”, referitor la izvoarele de apă

¹⁴¹ Pentru etimologia antroponomului vezi DOR, p. 209 și I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

¹⁴² A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, Editura Presa Bună, 1939.

¹⁴³ I. Pătruț, *Onomastică românească*, București, 1980, p. 134.

minerală) + *liget* (< magh. *liget* “crâng, pădurice” > rom. reg. *lighet* “pădurice” > top. *Lighet*, pârau și lac de acumulare în zona Tg. Lăpuș, în apropiere de satul *Borcut*). În rest, toate celelalte atestări consemnează numele *Borcut* (transcris în formule maghiarizate), ceea ce înseamnă că denumirea e veche și chiar primordială. După istoricul Iosif Kadar (1901), numele satului derivă de la apa minerală existentă în hotarul satului, pe Valea Drăgoiasa¹⁴⁴, care, adăugăm noi, putea genera un microtoponim local *Borcut*, preluat din apelativul *borcut* “izvor de apă minerală” (< ucr. *borcut* sau magh. *borkút* < magh. *bor* “vin” + magh. *kut* “izvor, fântână”). Mai puțin probabilă derivarea dintr-un n.fam. *Borcut* (22 de persoane cu acest nume de familie, în Maramureș) sau *Borcuti* (63 de persoane)¹⁴⁵. Este evident faptul că toponimul se referă la numeroasele izvoare de apă minerală semnalate în zonă (pe versantul sudic al Munților Țibleș). Numele localității (*Borcut*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Borkut*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș¹⁴⁶. **Evoluția etimologică:** top. *Borcut* ← s. *borcut* “izvor de apă minerală” ← ucr. *borcut* sau magh. *borkút* (< magh. *bor* “vin” + magh. *kut* “izvor, fântână”).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Borkut</i>	<i>Borcut</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă.
-------------------	---------------------------------------

BÓRȘA

Oraș (din 1968), județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în extremul estic al depresiunii Maramureș¹⁴⁷, la confluența râului Vișeu cu Cisla, în culoarul depresional dintre Masivul Rodnei și Munții Maramureșului, la 700 m altitudine, la poalele muntelui Pietrosul, în apropiere de Pasul Prislop, între Moisei și Cârlibaba (jud. Suceava); zonă de munte (alt. 657 m). Localitatea se întinde pe 20 de kilometri. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor. Confiscat de la Bogdan în 1365 și dăruit drăgoșeștilor, sub numele de *Bors*, printre satele ținând de Cuhea. În 1450 aparține cnezilor de Vișeu, pentru care se face o hotărnicie ce urmează creasta munților din jur incluzând un teritoriu de aproape 600 kmp¹⁴⁸. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

¹⁴⁴ Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905, apud Floare Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 74.

¹⁴⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

¹⁴⁶ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiuș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

¹⁴⁷ “Este situată în creerii Carpaților maramureșeni, aproape de granița Bucovinei, cu regiuni bogate în frumuseți naturale și locuri fermecătoare de excursii și vânat; stațiune balneară de interes local” (Țeposu, Câmpeanu, 1921: 98).

¹⁴⁸ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 70; vezi și Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 86.

Localități componente ale orașului: Baia Borșa, *Borșa* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1365 (*Bors*). **Stema** orașului Borșa (2020) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, albastru, încărcat cu o bandă de argint, având deasupra ei o capră neagră mergând spre dreapta și flancată de doi brazi de argint. În partea inferioară se află o floare-de-coliț de argint. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Banda de argint sugerează pârtia de schi din localitate. Capra neagră și bradul evocă relieful și principalele bogății naturale ale zonei. Floarea-de-coliț, regina florilor, se regăsește în flora locală. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 27.611 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 21.967 locuitori (în orașul Borșa). **Gospodării:** 10.539 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 25.197 români, 357 maghiari, 141 romi, 21 ucraineni, 17 germani (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 24.387 ortodocși, 895 romano-catolici, 137 adventiști, 123 pentecostali, 100 greco-catolici, 41 reformați, 20 martori ai lui Iehova, 4 bapțiști, 9 fără religie, 5 atei. **Cătune** (contopite cu Borșa): Birt (atestat documentar în 1956); Borșa-Fântâni (1913, *Fárrasvölgy*); Borșa-Poeni (1956); Borșa-Repedea (1913, *Sebespatak*); Borșa-Rotunda (1956); Borșa-Tăetura (1956); Cercănel (1956); Dealul între Râuri (1956); Fața (1913, *Délszak*); Fântâna¹⁴⁹ (1956); Frasinel (1956); Gârla (1956); Glâmboca (1956); Glodul (1956); Gruiu Lung (1956); Negoescu (1956); Petroasa (1956); Podinac (1956); Suhorca (1956); Șesul Poenii (1913, *Sikvölgy, Lapalyvölgy*); Șesul (1956); Rături (1956); Sarca (1956); Valea Caselor (1913, *Házpatak*); Valea Hotarului (1913, *Határvölgy*); Vaoturi (1956); Văile (1956). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *borșean*, -ă, *borșeni*, -e / *borșencă*, *borșence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Borșan* (8 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Timiș, Mihali, Danci, Grec, Ștețco. **Personalități:** Popa Lupu Sandrin, căpitan în armata lui Rackoczi și, ulterior, protopop de Borșa; în septembrie 1717, a organizat atacul împotriva hoardelor tătare ce se îndreptau spre Moldova cu pradă și prizonieri, zdrobindu-le. ♦ Artur Coman (1881-1972), botanist, autor al lucrării *Flora Maramureșului* (1969). ♦ Artemie Anderco (1853-1877), scriitor, poet, doctor în medicină (1876); a contribuit la înființarea Societății de lectură *Dragoșiana*. Vol. *Jurnalul* (1934). ♦ Gavrilă Mihali Ștrifundă (1901-1961), primar legendar, erou; a împiedicat anexarea Maramureșului istoric la Ucraina, în 1945, după puciul lui Odoviciuc. ♦ Nicolae Vancea (1909-1974), învățător, inspector școlar, jurnalist, jurist, diplomat, ambasador (în Finlanda, Guineea, Mali, Senegal etc.); prefect al jud. Maramureș (august 1946 - aprilie 1949). ♦ Nicoară Timiș (1924-2011), director al Casei Creației Populare Maramureș (1967-1992). Inițiator al manifestărilor *Sâmbra oilor, Tânjaua de pe Mara, Hora la Prislop, Târgul cepelor, Festivalul de Datini Marmația* etc. ♦ Valerica Ștețco (n. 1949), culegător de folclor, profesor, primar al orașului Borșa. Vol. *Poezii populare din Țara Maramureșului* (1990). ♦ Titiana Mihali (1950-1991), solistă de muzică populară, supranumită "privighetoarea Maramureșului"; angajată a Ansamblului *Maramureșul* din Baia Mare; laureată a Festivalului Internațional de Folclor de la Dijon (1963). ♦ Ioana Ileana Ștețco (1952-2022), poetă. Vol. *Phoenix vecina* (2010), *În doze suportabile, iubire* (2011), *Școala de fete* (2013). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Nicoară Mihali (n. 1964), poet, prozator. Vol. *Iubiri politice* (versuri, 1991), *Sărut pe o roată de tren* (1993), *Rezervația fecioarelor* (versuri, 1997) etc. **Cetățeni de onoare ai orașului Borșa:** Popa Lupu Șandru (protopop al Borșei, fost căpitan în armata lui

¹⁴⁹ Cătunul Fântâna este situat "pe râul Vișeu, într-o mică depresiune la confluența pâraielor Valea Fântâni și Vișăuțu, fiind ultima așezare din Maramureș spre Bucovina".

Rakoczi; post mortem), Gavrilă Mihali Ștrifundă (fost primar; post mortem), Nicoară Timiș (fost director al Centrului Creației Populare Maramureș), Vasile Frank Timiș (om de afaceri născut în Borșa), Vasile Mihali (director al Casei de Cultură din Borșa), Titiana Mihali (solistă de muzică populară; post mortem), PS Iustinian Chira (episcop ortodox), Vasile Tivadar (preot), Daniel Bărcan (medic), Iuliu Lungu (director EM Baia Borșa, post mortem), Nuțu Codrea (preot), PS Iustin Sigheteanul (episcop ortodox) și alții. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, 9 școli gimnaziale, 1 liceu, clubul elevilor, bibliotecă orășenească (din 1956; în prezent deține 19.000 de volume și periodice), cabinete medicale, cabinete stomatologice, farmacii, spital de recuperare, birou notar public, compartiment teritorial al Direcției de Sănătate Publică Maramureș, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, casă de cultură, sediul Ansamblului Folcloric "Cercănelul" (al Casei de Cultură din Borșa), autogară, oficiu poștal, agenții bancare, bancomate; baze sportive: teren sintetic de minifotbal; stațiune alpină de interes național; domeniu schiabil de talie olimpică¹⁵⁰, stația meteorologică "lezerul" (din 1955; situată în Căldarea lezerul Pietrosului, la alt. de 1.785 m). **Biserici:** 2 biserici greco-catolice ("Înălțarea Sfintei Cruci", 1996-2007; "Intrarea Maicii Domnului în Biserică", 2005-2008); Biserici ortodoxe: "Sfinții Împărați Constantin și Elena", 1934-1937; "Sfântul Ioan Evanghelistul", 1717, Monument istoric; "Sfântul Ilie", 1864; "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1928; "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1956; "Nașterea Maicii Domnului", 1989; Capela Spitalului de Recuperare; Borsa-Pietroasa: "Înălțarea Sfintei Cruci", 2006; Borșa-Repedea: "Duminica Tuturor Sfinților", 2002; Borșa Complex: "Înălțarea Domnului", 1992; Borșa-Fântâna: "Izvorul Tămăduirii", 2002; Biserică adventistă de ziua a șaptea; Biserici penticostale ("Sfânta Treime", 2004; la Gară, pe Rotundu). **Așezăminte monahale:** Schitul Pietroasa, rit ortodox, construcție de lemn, cu hramul "Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul", obște de maici (2007); Mănăstirea Prislop, rit ortodox, construcție de cărămidă, cu hramul "Schimbarea la față" (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), așezare strategică; resurse ale subsolului: minereuri complexe; fond forestier (27.000 ha); domeniu schiabil; fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond de vânătoare ("Prislop" = 12.000 ha); amenajare piscicolă (păstrăvăria "Cascada", păstrăvăria "Gura Repezii"); izvoare de apă minerală (la confluența Văii Izvorul Cailor cu Valea Cimpoieșu, în apropiere de cariera de marmură; în Pasul Prislop, la 250 de metri de șoseaua DN 18); zăcăminte de cărbune (lignit); șisturi bituminose. Alte resurse: microhidrocentrale (MHC Borșa Complex, construită în 1989, cu o putere instalată de 1,418 MW; MCH Vișeuț, construită în 2001, cu o putere instalată de 0,718 MW, pe râul Vișeu), conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Rezervația (științifică) Pietrosul Mare (relief glaciatic); Rezervația Piatra Rea, cu cascada Izvorul Cailor; Stâncăriile Sâlhoi Zâmbroslavele, rezervație peisagistică și geobotanică; Cornu Nedeei-Ciungii Bălăsinei. **Peșteri:** *Peștera din Piatra Băiței, Peștera Șura din Cearcănul, Peștera din Piatra Scrisă, Peștera din Prislopul Laptelui, Peștera cu Târâș din Podul Cearcănului, Peștera Modelată din Dealul Frumos, Peștera Fântânele, Peștera Hoților*¹⁵¹, *Peștera Mică din Dealul Bănărie, Peștera cu ferestre din Piatra Albă, Peștera Șura Cailor (Șura lui Pintea), Peștera cu apă din Piatra Frânturii, Peștera de la Râpă, Peștera Țiganului (Râpa Piatra Rea)* etc. **Monumente istorice:** Biserica "Sf. Ilie Tesviteanul"; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (1700). **Monument comemo-**

¹⁵⁰ Borșa (Maramureș) trebuia să fie gazda Olimpiadei de Iarnă din 1948, proiect eșuat din cauza războiului.

¹⁵¹ Potrivit tradiției locale, în această peșteră au fost ascunse comorile haiducilor.

rativ: Monumentul Eroilor Romano-Catolici din Primul și al Doilea Război Mondial (1971), obelisc din andezit amplasat lângă Biserica Romano-Catolică "Sfântul Francisc de Assisi". **Monumente de for public:** Bustul "Găvrilă Mihai Ștrifundă" (2005; în parcul central al orașului). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile evreiești "La cuști"* (Borșa-Fântâna). **Obiectiv turistic:** Cascada Cailor (90 m), Rezervația Pietrosul Rodnei, Pasul Prislop, Muzeul Rădăcinilor, Schitul Pietroasa, Mănăstirea Prislop (Centru Național de Informare și Promovare Turistică, în oraș; respectiv Centru Local de Informare și Promovare Turistică, în Pasul Prislop). **Manifestări tradiționale locale:** *Nedeia de la Prislop*, târg anual ce se desfășoară la granița dintre Maramureș și Moldova, devenit (din 1968) Festivalul Internațional de Folclor "Hora la Prislop"; Festivalul Național de Folclor "Noți de Sânzâiene" (se ține în 24 iunie; se organizează din 1982). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (miercuri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Bors*, (1473) *Bors*, (1475) *Borswafalwa*, (1720) *Borsa*, (1828) *Borsa*, *Borse*, (1851) *Borsa*, (1909-1919) *Borșa*, *Borsa* (cu cătunele *Borșa-Hândal*, *Borsabánya*), (1968) *Borșa*. **Evoluția numelui** localității: *Borș*, *Satul lui Borș*, *Borșa*.

Soluții etimologice. La începutul secolului al XX-lea, Nicolae Iorga consemnează: "Sunt două ceasuri de noapte când ajungem la Borșa. În unguște se zice și baie, pentru o veche exploatare de metale. Din Ardeal ni se spune că e un târgușor, unde se poate căpăta tot ceea ce trebuie călătorului. De fapt, însă e numai un șir de rari case de lemn, care se urmează de-a lungul șoselei și la fereștile cărora mai scânteie câte o lumină întârziată"¹⁵².

Referitor la numele localității, o ipoteză improbabilă, dar care a făcut carieră în secolul al XX-lea, a fost cea lansată de I. Mihalyi de Apșa (1900): "Borș = *Borșa*, e nume dacic, din *bora* = furtună, format ca și *Apșa*, *Cupșa*, *Harșa* etc."¹⁵³. Al. Filipașcu, autorul *Istoriei Maramureșului*, reia ideea fără rezerve: "Din cuvântul dac *bora* «vifor»"¹⁵⁴; iar în anul 2000, autorii unei monografii a localității declară ferm: "Așezarea are o denumire dacică, așa după cum o găsim pomenită prima dată în documente (*Borsa*), din *bora*, care înseamnă furtună, așa cum s-a format și *Apșa* (loc între ape), *Cupșa* sau *Harșa*"¹⁵⁵. În aceeași monografie sunt trecute în revistă și alte ipoteze etimologice: "În anul 1870, un strălucit cărturar al *Borșei*, preotul protopop Alexiu Anderco publică o schiță monografică a *Borșei*, în paginile revistei «Familia» condusă de Iosif Vulcan. După Anderco, numele de *Borșa* vine de la cuvântul slav *abârșia*, care abreviat a devenit cuvântul *Borșa*. *Obârșia* este locul de unde pornesc apele"¹⁵⁶. Simion Bărnăuțiu, marele cărturar transilvănean, ar fi apropiat numele localității *Borșa* de italianul *borse* "pungă"¹⁵⁷; ipoteză agreată și de P. Bilțiu (2013).

Evident, originea denumirii localității trebuie căutată mai degrabă printre antroponime: "*Borșa*, derivă, fără îndoială, din n.pers. sl. *Borša*, diminutiv format cu suf. -*ša* al lui *Borislav* sau *Borivoj*", susține N. Drăganu (1933). I. Pătruț (1974) este de părere că *Borșu*, *Borșul*, *Borșa* au același radical, cu suf. -*ș*-, cf. der. ceh. *Boršov*, *Boršice*, pol. *Borszowicw* etc. Recunoaștem că ipoteza e greu de combătut fără argumente solide, cu atât mai mult cu cât atestările documentare rețin, pentru localitatea maramureșeană, formele: *Bors*, *Borswa(falwa)*, *Borsa*, *Borse*, iar localitățile din țară cu nume

¹⁵² N. Iorga, 1906, p. 63.

¹⁵³ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 75.

¹⁵⁴ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 20.

¹⁵⁵ N. Mihali, N. Timiș, *Cartea Munților*, 2000, p. 88.

¹⁵⁶ Idem, p. 89.

¹⁵⁷ Idem, p. 89-90.

identic sau asemănător (*Borsa, Borsani, Borseni, Borșa, Borșoia*) sunt situate doar în partea nordică a teritoriului locuit de români (județele Bacău, Neamț, Maramureș, Cluj, Bihor), în apropiere de granița cu populații de etnie slavă (ruși, ruteni), dar și în Transilvania de centru (cum ar fi *Valea Borșului*, din hotarul comunei Săncel, jud. Alba, toponim ce păstrează amintirea unei localități azi dispărute, dar atestate mai întâi în anul 1341, sub forma *Bursiyacobfalva*¹⁵⁸).

Să mai notăm că în două documente, anterioare anului de atestare a localității, apare un oarecare *Borșa*: într-unul se menționează că regele Carol Robert dăruiește, în anul 1307, cetatea Vinogradovo lui Beke, fiul comitelui Toma din neamul *Borșa*; în al doilea document se amintește de voievodul Transilvaniei, pe nume Roland *Borș* (1281-1293). Ar fi plauzibilă, deci, ipoteza că localitatea să-și fi luat numele de la un voievod local *Borș* (transcris *Bors*), căruia, ulterior i s-a adăugat, ca în alte numeroase cazuri, sufixul toponimic *-a*. De altfel, și în prezent, în județul Maramureș sunt atestate numele de familie *Bors* (11 persoane), *Borș* (11 persoane), *Borșa* (19), *Borsa* (7), *Borșe* (26), *Borse* (7)¹⁵⁹. Iorgu Iordan (1983) consideră că numele de familie *Borșa* provine din sl. *Borša*, F. Miklosich (cf. DOR: 209) îl derivă din tema *Bor(u)* (< sl. *bora* "luptă"), iar N.A. Contantinescu pornește "de la tema *Borș*, substantiv, dar poate fi alt radical"¹⁶⁰. Greu de spus dacă acel personaj *Borș* a fost întemeietorul satului sau doar un voievod local din perioada medievală.

Din punctul nostru de vedere, prezența sufixului *-a* ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Borș* (de genul **Cătunele lui Borș* sau **Dealul lui Borș*, devenit ulterior *Borșa*), dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime¹⁶¹. Din categoria numelor de localități care au ca și etimon un antroponim sufixat cu *-a*, mai fac parte: Bârsana, Berința, Coruia, Culcea, Drăghia, Durușa, Fărcașa, Lăschia, Leordina, Peteritea, Rozavlea, Tămaia, Vicea etc. Dacă ipoteza este validă, atunci eponimul a fost *Borș*, nu *Borșa*. **Evoluția etimologică:** top. *Borșa* ← n.fam. *Borș* (+ suf. top. *-a*); sau n.pers. sl. *Borša*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>*Cătunele lui Borș</i>	<i>Borswafalwa</i>	<i>Borșa</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

BOTÍZA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Izei, între Poienile Izei și Șieu, la 50 de kilometri sud-est de Sighet, pe malul pârâului Botiza, la poalele Munților Țibleș; zonă de munte (alt. 475 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor, ajungând, înainte de 1353, prin partaj, în stăpânirea urmașilor lui Iuga¹⁶². În anul 1373, era proprietatea nobililor români din leud¹⁶³. În a

¹⁵⁸ vezi V. Frățilă, T. Seiceanu, *Săncel. Monografie*, 2013, p. 197.

¹⁵⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

¹⁶⁰ N.A. Contantinescu, *DOR*, p. 210.

¹⁶¹ Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

¹⁶² R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 71.

doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Botiza* (nu are localități aparținătoare).
Prima atestare documentară: 1373 (*Batizhaza*). **Populație:** 2.717 locuitori. **Gospodării:** 965. **Etnii:** 2.652 români. **Culte:** 2.550 ortodocși, 95 greco-catolici. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *botizan*, -ă, *botizeni*, -e / *botizancă*, *botizence*. **Porecla locuitorilor:** *smeurari*; *oveșeri*¹⁶⁴. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Botizan* (254 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Brumar, Costinar, Pețta, Sidău, Trifoi. **Personalități:** Mihai Dăncuș (1942-2020), etnograf, muzeograf; doctor în etnografie și folclor; director al Muzeului Etnografic din Sighetul Marmăției. Vol. *Zona etnografică Maramureș* (1986), *Obiceiuri din viața omului în Maramureș* (2009). **Instituții:** primărie, școală primară (Valea Sasului), școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1955), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, ghișeu poștal, cămin cultural, biserică greco-catolică (de lemn, "Inima Neprihănită a Mariei", 2003-2008), biserică ortodoxă (de zid, "Duminica Tuturor Sfinților", 1975); biserica monument istoric ("Cuvioasa Paraschiva", 1796) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Așezământ monahal:** Schitul Botiza, rit ortodox, construcție din lemn pe fundație de beton, cu hramul "Schimbarea la față", obște de călugări (după 1990, sub preotul paroh Isidor Berbecaru). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Botiza), pășuni și fânațe (2.500 ha), fond forestier (preponderent păduri de fag) (5.400 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond de vânătoare; izvoare de apă minerală (*Izvorul Băilor*, *Izvorul Nicodim*, *Izvorul de la Moară* și *Fântâna Sărată*); izvor de apă sărată (Valea Sasului). **Peșteri:** Peștera Vizuină din Piatra Țâncului (10 m lungime); Peștera Vizulina Bursucilor (M-ții Maramureșului). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" (1796). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la Botiza*. **Manifestări tradiționale locale:** *Pentru mândra din Botiza* (luna august). **Târg** săptămânal de mărfuri (sâmbăta).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1373) *Batizhaza*, (1385) *Pottis villa*, (1411) *Bathyz*, *Batyzhaza*, (1431) *Votizhaza* [= *Batizhaza*], (1459) *Bathyza*, (1473) *Batiuhalva*, (1480) *Bathizfalva*, *Batyzfalua*, (1487) *Batiza*, (1828) *Botiz*, (1851) *Batiza*, (1968) *Botiza*. **Evoluția numelui localității:** *Casa lui Botiz*, *Boteza*, *Botiza*.

Soluții etimologice. Ideea descendenței dintr-un antroponim de forma *Botiz* datează de la începutul secolului al XX-lea și îi aparține lui I. Mihalyi de Apșa: "*Batizhaza* = casa lui Botiz; *Botiz* = Botezul Domnului = Bobotează"¹⁶⁵. Al. Filipașcu (1940) pare a nu fi de acord cu soluția etimologică a lui I. Mihalyi, din moment ce afirmă: "Numire fără nici un înțeles, creată de redactorii diplomelor maramureșene, călugări ai Conventului Leles, slovaci maghiarizați"¹⁶⁶. Cu toate acestea, N. Roșca (2004) reia ipoteza, inclusiv etimologia antroponimului *Botiz*: "Toponimul Botiza provine de la hidronimul *Botiza* purtat de valea pe care se află comuna, iar acesta vine de la antroponimul *Botiz*. Etimonul lui Botiz, ca și al lui Botez, este numele sărbătorii din calendarul creștin de la 6 ianuarie, Boboteaza"¹⁶⁷.

¹⁶³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 87.

¹⁶⁴ "Pentru că mâncau mămligă și pâine din ovăz".

¹⁶⁵ I. Mihalyi de Apșa, *Diplome*, 1900, p. 87.

¹⁶⁶ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 73.

¹⁶⁷ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 80.

În perioada interbelică, N. Drăganu (1933) afirma că numele satului *Botiza* provine din “*Botiz* < n.pers. rom. *Botez*, trecut prin limba ungurească a administrației și reîntors în cea românească”¹⁶⁸. Replica lui Radu Popa (1977): “Dacă pentru satul Batiz din jud. Hunedoara derivarea numelui din acela al comitelui Batiz poate fi urmărită documentar, în Maramureș acest antroponim nu este atestat documentar”¹⁶⁹. Dacă ne referim la antroponimul Batiz, observația este justă, însă în cazul antroponimului *Botiz* putem spune că, în prezent, frecvența este destul de ridicată: 453 de persoane au acest nume de familie¹⁷⁰. Ba mai mult, numele figurează în documente din sec. al XVII-lea: la 1661, în Botiza e înregistrat de documente, printre alții, localnicul Ontra *Botiz*; în 1715: Vârtic (Virtik) *Botiz*; în 1720: Ștefan (St.) *Batiz*¹⁷¹.

Ștefan Vișovan (2005) întărește derivarea propusă de Drăganu: “De la antroponimul *Botez*”, apoi revine: “...dacă nu cumva putem identifica în corpul denumirii rad. *Iza*, la care să se fi atașat un determinanat al cărui sens s-a pierdut, producându-se astfel aglutinarea. Numele localității face parte din elementele lexicale de substrat.” Pornind de la această observație, P. Bilițiu (2013) plusează: “*Iza* s-a aglutinat cu substantivul *bot*. Toponimul s-a format pe bază de analogie, termenul semnificând *botul Izei*, satul având formă lunguiață, ascuțită”¹⁷². Ideea o mai regăsim exprimată într-un studiu monografic dedicat acestei localități: “Considerăm că mult mai plauzibilă ar fi proveniența dintr-un termen compus *bot*, cu sensul de partea de început a capului animalelor și hidronimul *Iza*. Dacă examinăm harta județului, observăm că la Șieu terenul ia formă de bot cu râul *Iza*”¹⁷³. Însă A. Rezeanu (2013) restabilește ordinea firească: “Considerăm că *Botiza* reprezintă toponimul cu formă feminină, format prin derivare cu sufixul toponimic *-a*, de la un antroponim masculin *Botiz*, *Botez*, fără să fie posibilă o aglutinare de tipul *Botez + Iza*”¹⁷⁴. Pe de altă parte, încercarea de a identifica radicalul *Iza* în structura oiconimului este sortită eșecului, dată fiind existența unei localități cu numele *Botiz* în județul Satu Mare.

În fine, pentru originea antroponimului *Botiz*, mai există două ipoteze etimologice, puțin probabile: una sugerată de I. Iordan (1983): din magh. *botiz* “batist (țesătură foarte fină)”¹⁷⁵; respectiv o monstră de etimologie populară, propusă de monografia citată: “O legendă ne spune că aici, în munți, erau ascunși haiduci, care atacau și jefuiau pe trecători, așa încât toponimul ar putea proveni de la *bat pe Iza*, care prin asimilarea prepoziției *pe* și transformarea lui *a* în *o* a devenit *Botiza*, de la latinescul *battere*”¹⁷⁵.

Evoluția etimologică: top. *Botiza* ← n.fam. rom. *Botiz* (+ suf. top. *-a*) ← n.pers. rom. *Botez* (“trecut prin limba ungurească a administrației și reîntors în cea românească”).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Satul lui Botez</i>	<i>Batizhaza</i>	<i>Botiza</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

¹⁶⁸ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 393.

¹⁶⁹ R. Popa, 1977, p. 46, nota 71.

¹⁷⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

¹⁷¹ *Monografia unei comunități rurale: Botiza, Maramureș*, Baia Mare, 2015, p. 23.

¹⁷² P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 76.

¹⁷³ *Monografia unei comunități rurale: Botiza*, 2015, p. 113.

¹⁷⁴ A. Rezeanu, *Nume de sate*, 2013, p.198.

¹⁷⁵ *Monografia unei comunități rurale: Botiza, Maramureș*, Baia Mare, 2015, p. 113.

BOZÂNTA MARE

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe malul râului Lăpuș, la 3 kilometri sud-vest de Tăuții-Măgherauș (capăt de drum); zonă de câmpie (alt. 567 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1383 (*Bozytha*). **Populație:** 567 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *bozântean*, -ă, *bozânteni*, -e / *bozânteancă*, *bozântence*. **Nume de familie derivate din numele localității:** *Bozântan*, *Bozântan* (217 persoane). **Nume de familie frecvente în localitate:** Gaie, Ghișe, Miclăuș, Mihuț, Șomcutean. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Nicolae", 1910). **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Cruce în memoria Eroilor căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (1935-1980).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1383) *Bozytha*, (1405) *Bozincha*, (1410) *Buzyntha*, (1424) *Bozontha*, (1475) *Bozonhta*, (1750) *Nagy Bozinta*, (1760) *O-Bozinta*, (1800) *Bozinta Mare*, (1839) *Oláh-Bozonta*, *Olah-Bozinta*, *Nagy Bozonta*, *Bozonta Mare*, (1854) *Oláh-Bozonta*, *Bozinta Mare*, (1913) *Nagybozinta*, (1909-1919) *Bozinta-mare*, *Obozinta*, (1968) *Bozânta Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Bozânta*, *Bozânta Românească*, *Bozânta Mare*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. O ipoteză ar fi ca numele localității să provină dintr-un antroponim de forma **Bozin* (devenit *Bozân*, ca efect al rostirii dialectale) sau *Boza*, *Bozea*, derivat din tema *boz-* < apelativul *boz*, *boji* "plantă ebacee cu miros neplăcut" (*Sambucus ebulus*), de origine slavă (cf. ucr. *bozŭ*). Puțin probabilă derivarea directă din limba ucraineană¹⁷⁶. De altfel, N.A. Constantinescu (1963) admite că din aceeași temă derivă numele de familie *Boz*, *Boza* (atestate în Maramureș și Bucovina), dar și *Bozan*, *Bozie*, *Boziu*, *Bozău*¹⁷⁷. La numele **Bozin* s-a adăugat sufixul magh. *-t*, care indică posesia (la fel ca la Tohat, de exemplu) + suf. top. *-a*, de unde a rezultat top. *Bozinta*. Sau, mai e posibil ca la bază să fie un microtoponim local preexistent, în condițiile în care, potrivit tradiției, vatra satului s-a aflat în locul numit *Bozânțele* ("astăzi, pe acel loc, se află pista aeroportului Baia Mare"), derivat din apelativul *bozânțea* (< *boz*). Strămutarea satului în locul actual s-a făcut din pricina deselor revărsări ale râului Băița. Începând cu mijlocul secolului al XVII-lea, numele satului devine *Bozânta Mare*, determinantul fiind adăugat pentru a se diferenția de cealaltă localitate cu același nume (*Bozânta Mică*). **Evoluția etimologică:** top. *Bozânta Mare* ← (*Bozânta* + *Mare*) ← n.fam. **Bozin* (+ suf. magh. *-t* + suf. top. *-a*) ← tema *boz-* ← s. *boz*, *boji* "plantă ebacee cu miros neplăcut" ← ucr. *bozŭ*; / sau din s. reg. *bozânțea* ← s. *boz*; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas*, *maris*.

¹⁷⁶ Soluție propusă de P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 71.

¹⁷⁷ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 213; vezi și I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Nagy Bozonta</i>	<i>Bozânta Mare</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

BOZÂNTA MICĂ

Sat aparținător de comuna Recea, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, între Lăpușel și Arieșul de Câmp; zonă de câmpie. ♦ La începutul secolului al XVIII-lea, Máthiás Bél scria: “Bozânta Mică este lângă râul Lăpuș, are teren agricol pe care se pot cultiva orice plante. Slujesc grofului Kornis”¹⁷⁸. Familia Kornis și-a avut originea în comitatul Abauj (azi, în Slovacia). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Bozincha*). **Populație:** 396 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *bozântean*, -ă, *bozânteni*, -e / *bozânteancă*, *bozântence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Bozântan*, *Bozântan* (217 persoane). **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1857). **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Bozincha*, (1410) *Buzynta*, (1424) *Bozontha*, (1475) *Bozontha*, (1647) *Bozonta*, (1800) *Kis Bozonta*, *Ujj Bozonta*, *Bozinta Mică*, (1850) *Bozinta Mika*, (1854) *Kis-Bozonta*, *Bozinta Mică*, (1909-1919) *Bozinta-mică*, *Kisbozinta*, (1968) *Bozânta Mică*. **Evoluția numelui localității:** *Bozânta*, *Bozânta Nouă*, *Bozânta Mică*. **Soluții etimologice.** Într-un document din anul 1800, localitatea e numită *Ujj Bozonta* (Bozânta Nouă), ceea ce înseamnă că este de dată mai recentă în raport cu *Bozânta Mare*; aspect confirmat și de atestările documentare. E posibil ca așezarea *Bozânta Mică* să fi fost întemeiată de un grup de familii originari din *Bozânta Mare*. **Evoluția etimologică:** top. *Bozânta Mică* ← (*Bozânta* + *Mică*) ← n.fam. **Bozin* (+ suf. magh. -t + suf. top. -a) ← tema *boz-* ← apelativul *boz*, *boji* “plantă erbacee cu miros neplăcut” ← ucr. *bozŭ*; / sau din s. reg. *bozânțea* ← *boz*; / (+) *Mică* ← adj. *mic*, *mică* ← lat **miccus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kis Bozonta</i>	<i>Bozânta Mică</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

¹⁷⁸ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 60.

BREB

Sat aparținător de comuna Ocna-Șugatag, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată sub Gutâi, în zona Mara-Cosău, la 4 kilometri sud de Ocna-Șugatag și 3 kilometri nord-vest de Budești (capăt de drum); zonă de deal (alt. 501 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Mării. La 1360 atestată în documente sub numele de *Hatpatokfalva*, printre cele șase sate dăruite lui Dragoș, fiul lui Giulea din Giulești¹⁷⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1360 (*Hódpatakfalwa, villa olachalis Hatpatokfalva*). **Populație:** 1.098 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *breban*, -ă, *brebeni*, -e / *brebancă*, *brebence*. **Porecla locuitorilor:** *gușați*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Breban* (866 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Hotea, Petran, Tepei, Vișovan. **Instituții:** cămin cultural, școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Treime", 1981); biserica monument ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1531) se află în custodia parohiei ortodoxe; parohie greco-catolică (1990) (fără biserică parohială). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe, fond forestier, izvor de apă minerală (pe Valea Breboia: *Izvorul Olga*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Lacul Morărenilor. **Monumente istorice:** Casa parohială ortodoxă (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (sec. XVI). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la Breb*¹⁸⁰. **Obiective turistice:** satul Breb; casele prințului moștenitor al Marii Britanii, Charles; Creasta Cocoșului.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *Hódpatakfalwa, villa olachalis Hatpatokfalva*, (1364) *Hodpatakya*, (1452) *Hothpathaka*, (1452) *Hothpathak*, (1469) *Hothpathaka*, (1517) *Hathpathok*, (1715) *Bréb*, (1720) *Breeb*, (1828, 1851) *Bréb*, (1909-1919) *Breb*, *Bréb*, (1968) *Breb*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Valea Brebilor, Valea Brebilor, Breb*.

Soluții etimologice. Numele localității provine de la hidronimul *Valea Brebilor*, după numele pârâului din zonă. Pe tot parcursul Evului Mediu, autoritățile au utilizat, în documente, denumirea *Satul Valea Brebilor* sau *Valea Brebilor*, în traducere maghiară. Abia începând cu anul 1715 satul e numit în varianta rom. *Breb*, toponimul fiind derivat, evident, din apelativul *breb* "animal rozător; castor" (*Castor fiber*) (< sl. *bebrŭ*¹⁸¹ sau din vsl. *bibrŭ*, **bebrŭ*; termenul ar putea aparține stratului i.-e., cf. rus. *bobr*, germ. *Biber*, lat. *brebus*). Autorii unui studiu de geografie dedicat Maramureșului, realizat în perioada interbelică, afirmă: "*Brebul* (pârâul) se zice că a fost odinioară populat cu castori,

¹⁷⁹ R. Popa, 1970, p. 71; vezi și Al. Filipașcu, 1940, p. 90.

¹⁸⁰ "Are izvoare de apă sulfuroasă, în jurul cărora se aflau instalații de băi până la 1918, proprietate particulară. Localitatea avea statut de stațiune climaterică (cu un hotel modest și un restaurant). Se exploatau trei izvoare: două pentru stabiliment, iar izvorul Olga numai pentru cură internă; apa acestui izvor se găsea și în comerț, în flacoane închise" (Țeposu, Câmpeanu, 1921: 215-217).

¹⁸¹ Etimologie propusă de DA, DEX, MDA.

de aici numele de *Breb*¹⁸². Istoricul Al. Filipașcu (1940) preia această informație și admite că localitatea este “numită astfel din cauza numărului mare de castori ce trăiau acolo pe vremuri”¹⁸³. Tot despre populația de castori “care a trăit în lacurile Tăul Morărenilor și Chendroaiei de pe raza satului”¹⁸⁴ vorbește și P. Bîlțiu (2013). Mai puțin probabilă o derivare dintr-un antroponim (*Breb* sau *Brebu*). În țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Brebi* (jud. Sălaj), *Brebu* (sat în jud. Bacău și Caraș-Severin), *Brebu-Megieșesc* (jud. Prahova), *Brebu Mânăstirei* (jud. Prahova), *Brebu Nou* (jud. Caraș-Severin)¹⁸⁵.

De precizat că, în apropierea localității *Breb* a fost consemnată o așezare cu numele de *Kopacsfalva* (=Copăcești), ce apare printre satele dăruite, la 20 martie 1360, lui Dragoș din Giulești; apoi satul s-a contopit cu Brebul sau s-a desființat (după anul 1471). În anul 1389, e atestat în forma *possessio Kopach*, în stăpânirea lui Costea, fiul lui Dragoș. În veacul al XV-lea, satul este pomenit ca *Villa Copac, predium Kopach sau possessio Kopachfalwa*. E posibil să fi fost un cătun al localității *Breb*, pe locul unde, la 1530, exista o biserică de lemn (“acolo se află și astăzi vechiul cimitir al satului”); în secolul al XVII-lea, biserica a fost mutată pe actualul amplasament (în *Breb*) și repictată în 1626.

Evoluția etimologică: top. *Breb* ← hidron. *Valea Brebilor* ← s. *breb* “animal rozător; castor” (*Castor fiber*) ← sl. *bebrŭ* sau din vsl. *bibrŭ*, **bebrŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Valea Brebilor</i>	<i>Hodpatak</i>	Breb

Categorii:	Toponime în legătură cu fauna; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BREBÉNI

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, la nord de Dealul Pietriș, pe cursul inferior al Văii Brebului, între Cernești și Cufoaia, la 33 de kilometri de Baia Mare și 11 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal (alt. 325 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1570 (*Babapataka*). **Populație:** 215 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *brebanean*, -ă, *brebeneni*, -e / *brebeneancă*, *brebenence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bota, Dancoș. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1936). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe; izvor de apă minerală, în centrul satului, în apropiere de Valea Satului, lângă școală.

¹⁸² Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 41.

¹⁸³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 90.

¹⁸⁴ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 61.

¹⁸⁵ Vezi și I. Iordan, 1963, p. 400, la note.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1570) *Babapataka*, *Brethfalva*, (1639) *Brebbfalva alias Baba Pataka*, (1650) *Bretfalva*, (1699) *Brebfalva*, (1702) *Bréthfalva*, (1720) *Brépfalva*, (1751) *Brébfalva*, (1733) *Brebeny*, (1750) *Brebenyi*, (1800) *Brebeni*, (1850) *Brébeny*, (1854) *Brébfalva*, *Brebeni*, (1909-1919) *Brebeni*, *Brébfalva*, (1968) *Brebeni*. **Evoluția numelui** localității: *Valea Babei*, *Satul Breb*, *Brebeni*.

Soluții etimologice. Ținând cont de faptul că localitatea chioareană *Brebeni* e atestată documentar două secole mai târziu în raport cu *Brebul* din Maramureșul Istoric, putem admite ipoteza că a fost înființată de *brebeni* (“locuitori din satul Breb”), prin roirea populației; sau, așa cum consemnează legenda: “În perioada anilor 1567-1570, un cneaz pe numele *Breb* sau *Breban*, cu împuternicirea voievodului Bota de Cernești și în numele acestuia, a operat vaste despăduriri și amenajări de terenuri inițiind și dezvoltând așezarea care îi va purta numele”¹⁸⁶. Cu toate acestea, nu e exclus ca numele satului chioarean să derive, la fel ca și numele satului din Maramureșul istoric, direct din apelativul *breb* “castor”, cu atât mai mult cu cât localitatea se află pe cursul inferior al *Văii Brebului*. Prezența acestui hidronim ar putea indica existența, în vechime, a unei populații semnificative de castori, în zonă și de aici numele colectiv de *brebeni*, adică “locuitori din satul Breb”.

Autorii unui studiu monografic al comunei Cernești (2014) propun, însă, o altă soluție etimologică, mai puțin acceptabilă, pornind de la numele unei plante: “Din punct de vedere etimologic, termenul provine din ucr. *bervinok*; de la prototipul sl. **barvinoku*, cf. ucr., rus. *barvinok* (DER). Vișovan (2002) menționează că bărbânoc este, în graiul lăpușan, denumirea populară a brebenului. Ipoteza e confirmată indirect de Borza (1968), când menționează *breben*, *brebenoc* ca alte denumiri pentru bărbânoc. Deci satul s-a întemeiat într-un loc cu bărbânoc, respectiv brebenei, numit la ora actuală *Brebeni*”¹⁸⁷. Ulterior, autorii admit că “după alți istorici și geografi, denumirea localității *Brebeni* provine de la castorul european (*Castor fiber*), rozător de talie mare, ce popula intens, în trecut, arealele geografice ale spațiului românesc, cunoscut sub numele popular de *breb*”¹⁸⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Brebeni* ← n. de grup *brebeni* ← top. *Breb* (+ suf. *-eni*) ← s. *breb* “animal rozător; castor” (*Castor fiber*) ← sl. *bebrŭ* sau din vsl. *bibrŭ*, **bebrŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Babei</i>	<i>Brebbfalva</i>	<i>Brebeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime în legătură cu fauna; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

BÚCIUMI

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Bârsău, la 4 kilometri sud de Șomcuta Mare și la 5 kilometri nord de Valea Chioarului; zonă de câmpie. ♦ În *Istoria*

¹⁸⁶ Maksai Ferenc, *Urbariumok század*, cf. Ioan Marin Tămaș, Cristina Tămaș, *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, Baia Mare, 2014, p. 85.

¹⁸⁷ Tămaș, *Monografia comunei Cernești*, 2014, p. 85.

¹⁸⁸ Idem.

districtului Chioar (1725), se menționează: “Buciumi, așezată la poalele munților, pe un teren destul de fertil. Locuitorii sunt români. Este proprietatea familiei Teleky”¹⁸⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmăr, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Törökfalú*). **Populație:** 733 de locuitori. **Cătun:** Bucium-Runc, cătun contopit cu satul Buciumi (atestat documentar în 1954). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *buciuman*, -ă, *buciumeni*, -e / *buciumancă*, *buciumence*. **Porecla locuitorilor:** *cai*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Buciuman*, *Buciumanu*, *Buciumeanu* (655 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Alb, Indre, Mărieș. **Instituții:** grădiniță, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1863). **Resurse naturale:** livezi, fânațe, zăcăminte de calcar. **Peșteri:** Peștera Ulița Pietri-Sud. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor căzuți pentru libertate (1948).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Törökfalú*, (1639) *Törökfalva*, (1647) *Theoreokffalua*, (1733) *Bucsum*, (1760) *Butsumi*, (1800) *Buciumni*, (1805) *Törökfalva*, (1850) *Bucsumi*, (1854) *Törökfalva*, *Buciumi*, (1909-1919) *Buciumi*, *Törökfalú*, (1968) *Buciumi*. **Evoluția numelui localității:** *Bucium*, *Buciumi*. **Soluții etimologice.** Oiconimul ar putea deriva dintr-un antroponim *Bucium*¹⁹⁰, provenit din apelativul *bucium* “instrument muzical de suflat, de mari dimensiuni, utilizat de păcurari pentru chemări și semnale; trâmbiță” (din lat. *bucinum* “sunetul trompetei; trompetă”¹⁹¹; lat. *bucina* sau *buccina* “trompetă, corn”¹⁹²). Totuși, numele de familie *Bucium* este frecvent în zona Moldovei, nu și în Maramureș, unde întâlnim doar forma *Buciu* (32 de persoane ce acest nume de familie, în anul 2007)¹⁹³. De notat că, în Maramureș, este atestat și omonimul *bucium*, cu sensul de “butuc la roata de lemn; trunchi, tulpină de arbore, buștean”, care ar fi putut da un microtoponim local *În *Buciumi*, de unde numele satului – ipoteză mult mai credibilă. În țară există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Bucium* (jud. Alba, Bihor, Brașov, Hunedoara și Neamț), *Bucium-Orlea* (jud. Hunedoara), *Bucium-Sat* (jud. Alba), *Buciumeni* (jud. Dâmbovița, Galați, Ilfov și Vâlcea), *Buciumi* (jud. Bacău, Sălaj). **Evoluția etimologică:** top. *Buciumi* ← s. *bucium* “buștean” (la pl.).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Bucium</i>	<i>Törökfalú</i>	= <i>Buciumi</i>	<i>Buciumi</i>

BUDÉȘTI

Comună, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Căvnic, Ocna Șugatag și Sârbi, la poalele Munților Gutâi, pe valea Cosăului, la 28 de kilometri sud de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea,

¹⁸⁹ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 68.

¹⁹⁰ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 164.

¹⁹¹ DEX, MDA.

¹⁹² Pușcariu, CDDE, cf. DER.

¹⁹³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Cosăului. “Cotropit ulterior de drăgoșești, în stăpânirea cărora apare la 1402 ca *Buthfalva*”¹⁹⁴. În 1402, *Buthfalva*, era contopit cu *Vynces* sau Vințești, proprietatea fiilor lui Bud, Vinț, Drăguș...¹⁹⁵. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Budești* (reședință), Sârbi. **Prima atestare documentară:** 1361 (*Buthfalva*). **Populație:** 2.232 locuitori (în satul Budești). **Gospodării:** 1.243 (în comună). **Etnii:** 2.997 români, 3 maghiari (în comună). **Culte:** 2.805 ortodocși, 126 greco-catolici, 54 martori ai lui Iehova, 5 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *budeștean*, *-ă*, *budeșteni*, *-e* / *budeșteancă*, *budeșence*. **Porecla locuitorilor:** *rășinari*¹⁹⁶. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bud, Berinde, Borodi, Ciceu, Cupcea, Marinca, Tămaș. **Personalități:** Ioan Berinde (1908-2000), profesor, ziarist, redactor la *Graiul Maramureșului*, *Școala maramureșeană* etc.; inspector-șef al Inspectoratului Școlar al Județului Maramureș (1945). ♦ Mihai Cupcea (1936-1996), poet, redactor la revista de cultură *Arheus*. Vol. *Poesii* (1995). ♦ Ileana Benga (n. Chira) (n. 1944), profesor universitar, șeful Clinicii de Neurologie Pediatrică din cadrul Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca, doctor în științe medicale, membru corespondent al Academiei de Științe Medicale. ♦ Petru Dunca (n. 1955), profesor universitar, doctor în filosofie; inspector general adjunct la Inspectoratul Școlar Județean Maramureș (1991-1992). Vol. *Eseuri etnologice* (2000), *Repere în antropologia culturală a alimentației* (2004) etc. ♦ Vasile Berinde (n. 1955), profesor universitar, doctor în matematică și informatică. ♦ Vasile Bud (n. 1949), medic primar chirurg, doctor în științe medicale (1998), președintele Colegiului Medicilor din jud. Mureș. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, biblioteca comunală “Mihai Cupcea” (din 1953; în prezent deține 6.000 de volume și periodice), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, ghișeu poștal, cămin cultural; bisericile monument se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică ortodoxă (de zid, “Sfânta Treime”, 1991). **Așezământ monahal:** Schitul Budești, rit ortodox, hramul “Sfinții Împărați Constantin și Elena”, obște de călugări (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cosău), teren arabil (1.000 ha); pășuni și fânețe (4.200 ha); fond forestier (2.100 ha); fond de vânătoare, ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni; izvor de apă minerală (pe Valea Oanța: *Borcutul Dâmburoiului*). **Monumente istorice:** Biserica de lemn “Sf. Nicolae”, Josani (1643), patrimoniu UNESCO; Biserica de lemn “Sf. Nicolae”, Susani (1760). **Monument comemorativ:** Crucea Monument închinată Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2008). **Obiectiv turistic:** Biserica monument istoric, în patrimoniu UNESCO (Centru Local de Informare și Promovare Turistică). **Manifestări tradiționale locale:** *Joc de pe Cosău* (luna aprilie); Festivalul ansamblurilor folclorice de copii *Nu vă uitați că-s micuț* (luna iunie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1361, 1402) *Buthfalva*, *Vunces*, (1405) *Bwdfalwa*, *Wyncz-falwa*, (1424) *Bwtfalwa*, (1470) *Bwdfalwa*, (1480) *Budfalwa*, (1483) *Bodfalwa*, (1828) *Budești*, (1851) *Budfalu*, (1909-1919) *Budești*, *Budfalwa* (cu cătunul Jarapa-Baia,

¹⁹⁴ R. Popa, 1970, p. 72.

¹⁹⁵ Al. Filipașcu, 1940, p. 90.

¹⁹⁶ “Budeștenii își rășinari, d’îpce i multă rășină, acolo-s mulți braz” (T. Papahagi, 1925).

Zsarápabánya), (1968) *Budești. Evoluția numelui* localității: *Satul lui Bud, Budești*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că “doi cneji, Budul și Giula, au căpătat, pentru vitejia lor, locul pe care s-au așezat neamurile lor, al *Budeștilor* și al *Giuleștilor*. Cel dintâi sat e la stânga, ascuns; în biserica lui se păstrează coiful și zalea vestitului haiduc Pinteza Viteazul”¹⁹⁷.

În toate documentele istorice, localitatea apare cu denumirea de *Satul lui Bud*, adică *Budești (Budfalva)*, în magh.). Dealtfel, incidența localităților cu acest nume, în teritoriile locuite de români, este semnificativă: *Budești* (sate în județele Arad, Bacău, Bistrița-Năsăud, Buzău, Iași, Ilfov, Neamț, Vaslui, Vâlcea, Vrancea), *Budești-Fânațe* (jud. Bistrița-Năsăud). Oiconimul provine, deci, din n.fam. *Bud*¹⁹⁸, iar acesta este un hipocoristic slav sau după model slav din *Budimir, Budislav* etc., cf. și *Buda, Bude*, srb. *Budo, Bude, Buda*. Același etimon a dat numele de familie *Bude, Budu, Buda* etc.¹⁹⁹. În județul Maramureș, n.fam. *Bud* este frecvent: 1.941 de persoane cu acest nume, respectiv 2.275 de persoane cu numele *Buda* și 148 de persoane cu numele *Budea*²⁰⁰. Localitatea s-a numit astfel după *Bud*, fiul cneazului Locovoiu²⁰¹, întemeietorul satului. De altfel, și în prezent, cel mai frecvent nume de familie în localitatea *Budești* (Maramureș) este *Bud*, urmași ai familiei întemeietorului.

De notat că, în secolul al XV-lea, e atestată o localitate cu numele *Vințești* (1402, *Vynces*; 1405, *Vinchfalwa*; 1475, *Wynczfalwa*), despre care se presupune că s-a contopit cu localitatea *Budești*. Oiconimul provine de la un antroponim *Vinț*; satul, împreună cu altele de pe valea Cosăului, au fost întărite, printr-o diplomă din 1361, lui *Vinț*, fiul lui *Bud* din *Budești*.

Evoluția etimologică: top. *Budești* ← n. grup *budești* ← n.fam. *Bud* (+ suf. -ești) ← eponimul *Bud*, fiul cneazului *Locovoiu*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Budești</i>	<i>Budfalva</i>	<i>Budești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BUȘĂG

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în apropiere de confluența Lăpușului cu Someșul, între Tăuții-Măgherauș și Merișor, la 10 kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

¹⁹⁷ N. Iorga, 1906, p. 73.

¹⁹⁸ A. Bunea, *Încercare*, 1912, p. 156; N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 392; Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 90.

¹⁹⁹ N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 219.

²⁰⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²⁰¹ Al. Filipașcu, op. cit., p. 90.

Prima atestare documentară: 1493 (*Bwyakfalwa, Bwsak, Bwssak, Bwsagh*).
Populație: 548 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *bușegan, -ă, bușegani, -e, (bușăgan) / bușegancă, bușegance, (bușăgancă)*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Bușegan, Bușecan, Bușekan* (377 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Motica, Mureșan. **Instituții:** haltă CF, cămin cultural, biserică greco-catolică (în construcție), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1866). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, bălți, lacuri, pescării (Balta Bușag). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, paleolitic superior, Cultura Gravettian (punct *Coasta Bușagului*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Pe tog*).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1493) *Bwyakfalwa, Bwsak, Bwssak, Bwsagh*, (1648) *Bwsak*, (1851) *Busák*, (1909-1919) *Bușac, Buság*, (1968) *Bușag*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Bușac, Bușac, Bușag*. **Soluții etimologice.** Legat de originea numelui acestei localități, Darius Pop (1938) amintește ipoteza propusă de cercetătorii maghiari: "După mărturiile istoriografilor unguri, în vechime, numele acestui sat a fost *Buiac*, dar, firește, acest nume a fost transformat mai târziu așa, ca să devină ungurește, *Buság*, adică *ramură tristă* (!)"²⁰². Replica a venit patru decenii mai târziu, din partea lui I. Pătruț, care indică, în mod corect, originea antroponimică: "Sat atestat în 1493, *Bwyakfalwa*, formă, evident, greșită, *Bwsak, Bwssak, Bwsagh, Busak, Busák*, poartă, cred, un nume de persoană omofon. Un *Bușaga* stolnic apare în câteva documente din Țara Românească din anii 1428, 1429. *Bușag, Bușaga* sunt derivate față de *Bușa*, n.fam., *Bușe*, n.fam., *Bușu*, pren."²⁰³. Analizând etimologia numelui *Bușaga, Bușagă*, I. Iordan (1983) îl compară cu *Bușa* (< bg. *Buša* sau ucr. *buša* "vas în care se pune la sărat peștele"); "suf. *-(e)ag(ă)* s-a putut lipi la apelativul *bușă*, ipotetic, provenit din ucr. *buša*". **Evoluția etimologică:** top. *Bușag* ← n.fam. *Bușag(a)* ← n.pers. *Buša* [+ suf. *-(e)ag(ă)*] ← ucr. *buša* "vas în care se pune la sărat peștele".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Busák</i>	<i>Bușag</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

BUTEÁSA

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, la 8 kilometri sud-est de Șomcuta Mare, la sud-est de Ciolt (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

²⁰² Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 30.

²⁰³ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 139.

Prima atestare documentară: 1424 (*Buchonfalwa*). **Populație:** 384 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *butășean, -ă, butășeni, -e / butășeancă, butășence*. **Porecla locuitorilor:** *mâți*. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"); biserică monument (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1787) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe, zăcăminte de marmură. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** Peștera de la Curtea Căpitanului²⁰⁴ (Defileul Lăpușului). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1800).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Buchonfalwa*, (1639) *Butacza*, (1733) *Butyásza*, (1800) *Buttyasza*, *Butăsa*, (1854) *Butyásza*, *Buteasa*, (1913) *Bucsonfalva*, (1909-1919) *Buteasa*, *Bucsonfalva*, mai înainte *Butyásza*, cu cătunul *Codru*, (1968) *Buteasa*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Bucium*, *Buteasa*. **Soluții etimologice.** În prima atestare documentară (1424), e consemnată forma *Buchonfalwa*, despre care N. Drăganu (1933) afirmă: "În partea întâi putem vedea rom. *bucin*, *buciu*"²⁰⁵. Dacă notarea este corectă, înseamnă că satul putea să se numească, până la un moment dat, *Bucium*, după care și-ar fi schimbat denumirea (două secole mai târziu) în *Buteasa*. Numele actual (*Buteasa*) derivă dintr-o variantă feminină a antroponimului *Bute* (din apelativul *bute* "butoi din doage de lemn în care se ține vinul"), cum precizează și N. Drăganu: "*Buteasa* era nevasta lui *Bute*". Iar I. Pătruț (1984) derivă numele localității chiorene "din *But*, *Buta*, n.fam."²⁰⁶. În privința atestării și frecvenței acestor nume de familie în județul Maramureș, avem următoarea situație: *But* (140 de persoane cu acest nume), *Buta* (65 de persoane), *Bute* (9), *Butean* (572), *Buteanu* (60)²⁰⁷. Deci, numele așezării devine *Buteasa* după un oarecare *But*, *Bute* sau *Butea(n)*, un cneaz sau voievod local. În opinia unor istorici, ar putea fi identificat chiar și eponimul: "Cel mai mare voievodat, ce cuprindea 14 sate, era condus de voievodul Dan Butean (de la care și-a luat probabil numele satul *Buteasa*) și avea în frunte satul Șomcuta Mare"²⁰⁸. Acest voievod a trăit în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Dacă colaborăm acest aspect cu precizarea că, din secolul al XVII-lea, în documente, denumirea satului devine *Buteasa*, ipoteza lui Corneliu Mirescu (2006) ar putea primi o susținere. De menționat că, în țară, a existat o localitate cu nume identic (*Buteasa*, sat desființat, înglobat în satul Ciupereni, jud. Teleorman). **Evoluția etimologică:** top. *Buteasa* ← n.fam. *But*, *Bute* (+ suf. *-easa*) ← s. *bute* "butoi" ← lat. *buttis*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>*Buciumi</i>	<i>Butyásza</i>	<i>Buteasa</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

²⁰⁴ "Legenda spune că toponimia peșterii *Curtea Căpitanului* se trage de la un brav căpitan de oști din perioada austro-ungară și a haiducului Pinteza Viteazu care s-ar fi ascuns aici de frica represaliilor armatei imperiale, fiind ajutat de sătenii din *Buteasa* cu alimente, haine și toate cele de trebuință" (Lucian Petru Goja, 2015).

²⁰⁵ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 446.

²⁰⁶ I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984, p. 58.

²⁰⁷ *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²⁰⁸ C. Mirescu, *Țara lăpușului*, 2006, p. 21.

BUZÉȘTI

Sat aparținător de comuna Fărcașa, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Someșului, între Ardușat și Tămaia; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1648 (*Olah Ujfalú*). **Populație:** 695 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *buzzeștean*, *-ă*, *buzzeșteni*, *-e*, (*buzean*) / *buzzeșteancă*, *buzzeștence*, (*buzeancă*). **Porecla locuitorilor:** *pepeni*, *bâzoi*. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1992; filie a parohiei Sârbi până în 1998); biserica monument (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1799) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală ("Emanuel", 1990, clădire nouă din 2000). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1799).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1648) *Olah Ujfalú*, (1828) *Busepsstye*²⁰⁹, (1851) *Oláh-Ujfalú*, (1909-1919) *Buzești*, *Oláhújfalú*; (1913) *Szamosújfalú*, (1968) *Buzești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Nou Românesc*, *Satul Nou de pe Someș*, *Buzești*.

Soluții etimologice. Nu există o legendă referitoare la întemeierea acestei așezări. Poate tocmai de aceea, autorul unui studiu monografic al localității propune un scenariu (despre care recunoaște că este speculativ): "Jafurile și pustiriile năvălitorilor se succedau foarte des. Aș crede că primii locuitori ai Buzeștilor au fost tocmai cei ce-și găseau loc de refugiu, din calea prăpădului, în păduri și spații mai ferite. Oamenii au venit aici pe «buza» de deal împădurit, de unde, probabil, vecinii celorlalte sate i-au numit «buzeni». Este o supoziție, în lipsa unui document veridic, pentru că Buzeștii lui Mihai Viteazul n-au călcat niciodată aceste locuri"²¹⁰.

Documentele istorice anterioare secolului al XX-lea nu consemnează denumirea românească de *Buzești*, cancelariile maghiare preferând, invariabil, numele de *Olah Ujfalú* (= Satul Nou Românesc) sau *Szamosújfalú* (= Satul Nou pe Someș)²¹¹, până la venirea administrației românești, în 1918. Atestarea din 1909 (*Buzești*) apare într-o lucrare realizată de Silvestru Moldovan și Nicolae Togan, editată la Sibiu sub auspiciile *Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*. Presupunem că denumirea românească este veche, însă s-a transmis doar pe cale orală.

Iorgu Iordan (1983) este de părere că numele *Buzești* putea deriva fie "de la un antroponim *Buză*, probabil inițial supranume sau poreclă", fie de la un microtoponim local preexistent, caz în care "buză are semnificația de margine". Valentin Băințan merge pe varianta toponimică atunci când afirmă că numele localității ar fi fost dat de către tătăieni, care "vedeau așezarea pe buza dealului", de unde provine numele

²⁰⁹ Transcrierea reproduce forma fonetică locală *Buzești*, cu palatalizarea lui *t + i* scurt.

²¹⁰ V. Băințan, 2008, p. 153.

²¹¹ "Buzeștii, sat mic, fără importanță militară și economică, rămânând în afara consemnărilor în documentele cancelariilor regale. (...) Tocmai de aceea i s-a spus *Wjfalw* (adică *Uifalu* = Satul Nou), pentru că până atunci nu a fost cunoscut și este pentru prima oară consemnat în scripte" (V. Băințan, 2008: 149).

locuitorilor de *buzeni*, iar al localității de *Buzești*²¹². În cazul în care etimonul este un antroponim, variantă mult mai credibilă, acesta poate fi *Buză* sau *Buzescu*, derivat din apelativul *buză* “margine”²¹³, cuvânt autohton, prelatin²¹⁴. În Maramureș sunt atestate numele de familie: *Buza* (2 persoane), *Buzea* (7), *Buzilă* (11), *Buzas* (10), *Buzaș* (19), *Buzat* (6), *Buzatu* (25)²¹⁵. Se poate ca în istoria așezării să fi existat un personaj oarecare cu porecla de *Buză*, fruntaș al satului, de la care să provină numele localității. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Buzești* (jud. Gorj, Olt), *Buzeni* (Botoșani), *Buzescu* (jud. Teleorman).

Evoluția etimologică: top. *Buzești* ← n. grup *buzești* ← antrop. *Buză* (+ suf. -ești) ← s. *buză* “margine” ← substrat (cuvânt autohton, cf. alb. *buzë*; i.-e. **bu-* “buză”).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Oláh-Ujfalu</i>	= <i>Satul Nou Românesc</i>	<i>Buzești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	---

CĂVNIC

Oraș (din 1968), zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 32 de kilometri est de Baia Mare, pe cursul superior al râului Căvnic, la poalele masivelor Gutâi și Mogoșa, între Șurdești și Budești, la o altitudine cuprinsă între 550 m și 1.050 m; zonă de munte (alt. 576 m). ♦ Până în sec. al XVIII-lea, localitatea avea aspectul unei colonii miniere izolate; abia în 1786 se construiește drumul dintre Baia Sprie și Căvnic. În 1717, localnicii au organizat o rezistență împotriva tătarilor; în amintirea aceluia eveniment s-a ridicat un obelisc de piatră, cu inscripția: *Anno 1717 usque hic fuerunt tartari* (În anul 1717 până aici au ajuns tătarii). În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Máthiás Bél consemna: “...târgul minier Căvnic este așezat în munții dinspre nord. Este drept să-l pomenim deoarece aici se exploatează filoanele de aur și argint, a căror îngrijire aparține băimărenilor. Dovadă sunt haldele așezate ici-colo din care rezultă că munca obositoare a exploatarei miniere nu este degeaba”²¹⁶. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș. După instaurarea regimului comunist în România, la Căvnic a funcționat (în perioada 1950-1955) o colonie pentru deținuți politici.

Localități componente ale orașului: *Căvnic* (nu are localități aparținătoare).
Prima atestare documentară: 1455 (*Kapnek*). **Populație:** 4.976 locuitori. **Gospodării:** 1.911. **Etnii:** 4.064 români, 699 maghiari, 26 romi, 8 ucraineni, 4 germani. **Culte:** 3.715

²¹² *** *Monografia comunei Fărcașa*, 2004, p. 18.

²¹³ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983; N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 226.

²¹⁴ Soluție propusă de: Al. Philippide, Al. Rosetti, I.I. Russu, G. Brâncuș, A. Vraciu, Al. Cihac.

²¹⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²¹⁶ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 60.

ortodocși, 743 romano-catolici, 94 reformați, 46 pentecostali, 38 bapțiști, 27 greco-catolici, 20 adventiști, 25 martori ai lui Iehova, 5 creștini după Evanghlie, 6 fără religie, 6 ate. **Numele comun al locuitorilor:** *căvnicar*, -ă, *căvnicari*, -e, (*căpnicar*, *cămnicar*). **Porecla locuitorilor:** *gușați*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bindiu, Butuza, Costin, Cristea, Danciu, Marc, Pop, Sitar. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, grădiniță, școală gimnazială, liceu (Liceul Economic "Pintea Viteazul"), bibliotecă orășenească (din 1969; în prezent deține 17.000 de volume și periodice), oficiu poștal, unitate SMURD, post de jandarmi montan (în subordinea Secției de Jandarmi Baia Mare), cabinet medical, farmacie, spital de psihiatrie, agenții bancare, bancomate, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, casă de cultură, muzeu (Muzeul Born și Papp, situat pe str. Eliberării; cuprinde colecții de documente și minerale care au aparținut lui Edler von Born 1742-1791 și Papp Simon 1886-1970, geologi de talie mondială, originari din Cavnic); baze sportive: teren de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; domeniu schiabil (pârțiile "Roata" și "Icoana", 7 pârții, cu o lungime totală de 8,5 km, instalații de transport pe cablu, iluminare nocturnă). **Biserici:** biserici ortodoxe (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1995; de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1976); biserică romano-catolică ("Sfânta Varvara", protectoarea minerilor; 1800-1812); biserică baptistă; biserică adventistă de ziua a șaptea; Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova; biserică pentecostală (1978). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cavnic); așezare strategică; resurse ale subsolului: minereuri neferoase complexe (cu conținut de plumb, zinc și cupru); două zone de exploatare: Bolduț și Roata-Oanța; nu deține suprafață arabilă; fond forestier (1.800 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond de vânătoare, fostă localitate minieră (monoindustrială). Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Cavnic, construită în 2013); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de zid "Sf. Varvara" (1812); Ansamblul de locuințe și administrația minei Cavnic (Cartier Handal) (sec. XVIII-XX); Flotația de metale neferoase (1810-1820); Ruinele topitoriei pentru extragerea aurului (sec. XVIII); "Stâlpul Tătarilor", monument în cinstea victoriei, din 1717, împotriva tătarilor (1852). **Monumente de for public:** Bustul "Ighațiu von Born" (1742-1791, geolog); Monumentul minerilor (în incinta Exploatării Miniere). **Obiective turistice:** Pârțiile de skii, Ruinele topitoriei de aur "Logolda", Stâlpul Tătarilor, Muzeul Born și Papp (Centru Național de Informare și Promovare Turistică). **Manifestări tradiționale locale:** *Brondoșii* (tradiție de Crăciun). **Târg** bisăptămânal de mărfuri (marți și vineri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1455) *Kapnek*, (1555) *Capnik*, (1585) *Kapnik*, (1639) *Kapnikbanya*, (1750) *Kapnic Bányá*, (1828) *Kapnik*, (1835) *Kapnyik Bányá*, (1850) *Kapnik Baje*, (1854) *Kapnik-bányá*, *Cannic-Baiea*, (1909-1919) *Capnic*, *Kapnikbányá*, (1968) *Cavnic*. **Evoluția numelui localității:** *Capnic*, *Baia Capnic*, *Cavnic*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Capnic*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că "mai demult o fost acolo un cioban. Și ciobanul ăsta avea un cap foarte mic, cap mic. Și s-o stabilit definitiv acolo. Venea din Valea Mureș. Păștea p-acolo, pân zona aia, oile și s-ar fi stabilit acolo cu familia și cu gospodăria. Și dup-aceea, venind și alte familii în zona aia, când încă nu s-o fost început exploatarea minereului pe-acolo, când o vinit zice: «Păi hai să mergem întâi la Cap Mic, să vedem unde ne putem așeza și noi». Și din cuvântul de Cap Mic i-o rămas numele, după ce-or crescut familia două, trei, patru, cinci, o sută, de *Capmic*. (...) În comună numai așa să știa, că unii spuneau că nu ie

corect spus *Cavnic*, îi corect spus *Capmic*²¹⁷.

Etimologie incertă. Fost centru minier, așezarea a purtat, timp de cinci secole, denumirea de *Capnic*. Denumirea actuală ar putea proveni de la un subst. dial. arhaic **cavnic*, cu sensul de “lucrător în exploatare minieră de suprafață; săpaș”, derivat din *cav*, *cavă* “groapă, cavernă”. Există posibilitatea ca acest apelativ să fi devenit un supranume (la fel cum adj. harnic > supranumele Harnic > n.fam. Harnic) al unei persoane care a avut în responsabilitate colonia de muncitori din zonă. În schimb, P. Bîlțiu (2013) propune o derivare din “latinescul *cavao*, -*are* = a scobi pe sub pământ, pe sub așezare”²¹⁸. După Kiss Lajos (I, 682), rom. *Cavnic* provine din magh. *Kapnikbanya*, care în 1566 ar fi fost notat *Kapolnik*, *Kapolnok*, ceea ce înseamnă că este o formă coruptă din magh. *kápolna* “capelă” (care a dat în română și top. *Copalnic*).

După alte teorii, numele localității derivă de la numele râului, care la rândul său derivă din sl. *kopaonik* “a săpa”. La rândul său, istoricul Ilie Gherheș (2012) trece în revistă și alte ipoteze: “Povestea bulgărilor de aur găsit de către un păcurar cu capul mic (Capnic) pare cu atât mai posibilă într-o zonă ca aceasta unde, pe timpuri, aurul putea fi găsit și în apa râului (...). Epuzând legenda și luându-ne și porția de speculație necesară să mai amintim că există și supoziția că numele ar putea proveni de la cuvântul «cave», care înseamnă peșteră, în limba latină”²¹⁹. În cele din urmă, Gherheș își exprimă opțiunea pentru derivarea antroponimică propusă de tradiția populară: “Majoritatea atestărilor documentare păstrează rădăcina de bază a toponimului-antroponim – *Cap(m)nic*”²²⁰.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Capnic</i>	<i>Kapnyik Bányá</i>	= <i>Baia Capnic</i>	<i>Cavnic</i>

CĂLINEȘTI

Comună, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Ocna Șugatag, Sârbi, Văleni și Cornești, în depresiunea Maramureșului, pe valea Cosăului, la 59 de kilometri de Baia Mare și la 21 de kilometri sud de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Cosăului. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Călinești* (reședință), Cornești, Văleni. **Prima atestare documentară:** 1387 (*Vrdugkaloufalva*). **Populație:** 3.178 locuitori (în comună), 1.432 locuitori (în satul Călinești). **Gospodării:** 1.313 (în comună). **Etnii:** 3.123 români (în comună). **Culte:** 1.791 ortodocși, 992 greco-catolici, 157 penticostali, 95 martori ai lui Iehova, 14 adventiști, 3 bapțiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *călineștean*, -ă, *călineșteni*, -ă / *călineșteancă*, *călineștence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Andreica, Berci,

²¹⁷ Nicoleta Coatu, *Legende populare românești*, București, Ed. Sport Turism, 1990.

²¹⁸ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 66.

²¹⁹ Ilie Gherheș, 2012, p. 62-64.

²²⁰ Idem, p. 65.

Buftea, Duma, Hotea, Nemeș. **Personalități:** Petru Bîlțiu-Dăncuș (1863-1907), dascăl eminent, folclorist, președintele Uniunii Învățătorilor Români din Maramureș. Vol.: *Colecțiuni de hori, strigături, glume și basme culese din popor*. ♦ Vasile Berci (n.1946), politician, deputat în Parlamentul României; prefect al jud. Maramureș (decembrie 1996 - octombrie 1997). ♦ Ion (Jean) Bălin (1947-2006), filosof, diplomat; ambasador în Maroc (1997-2001). Vol. *Reflecții de semiologia literaturii* (1995), *Forme și operații logice* (1998) etc. **Instituții:** primărie, școală gimnazială ("Vasile Berci"), bibliotecă comunală (1955), cabinet medical, farmacie, ghișeu poștal, cămin cultural; Centru Local de Informare și Promovare Turistică; pensiuni turistice și agro-turistice; biserică greco-catolică ("Nașterea Maicii Domnului", 1633, monument istoric), biserică ortodoxă (de lemn, "Nașterea Maicii Domnului", 2000), biserică penticostală ("Betel", 2004); Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cosău), teren arabil (1.700 ha), pășuni și fânațe (3.800 ha), fond forestier (400 ha); bălți, lacuri, pescării (Balta Cosău, 0,6 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, sec. II-IV p.Ch. (punct *Rogoaze*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Rogoaze*). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" (Susani) (1758); Biserica de lemn "Nașterea Maicii Domnului", Josani (Căieni) (ante 1633). **Monument comemorativ:** Placă Comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1934), amplasată pe perețele sudic al Bisericii greco-catolice de lemn "Nașterea Maicii Domnului" (Susani).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1387) *Vrdugkaloufalva*, 1405) *Kalanfalwa*, *Kalybfalua*, *Kalynfalwa*, (1456) *Kalenfalva*, (1459) *Kanyafalva*, (1483) *Calynfalwa*, (1484) *Kalynfalwa*, (1514) *Jurkafalwa*, (1828) *Kalinyesti*, (1851) *Felső-Kalinfalva*, (1909-1919) *Călinești*, *Felsőkálnifalva*, (1968) *Călinești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Călin*, *Călineștii de Sus*, *Călinești*.

Soluții etimologice. Referitor la modul cum s-a înființat această așezare, o lucrare monografică a localității (2010) consemnează: "Despre întemeierea satului *Călinești* se povestește că, în vremuri de demult, pe locurile unde azi se întinde satul, se găseau păduri de brazi, iar locul din partea de sus a satului, numit Bobdini, era acoperit cu o pădure de stejari. Păduri se găseau și în partea de răsărit a satului. Singurele locuri cu poieni întinse se aflau în Hotroapă și în Câmpie. Legenda spune că prin aceste locuri ar fi trecut odată doi frați, Călin și Văleanu. Văzând atâta frumusețe, Călin s-a oprit din drumul său și a întemeiat o gospodărie în locul numit Hotroapă, în apropierea Izvorului Hotroapei. Însă Văleanu a trecut un deal și, în apropierea unei ape (azi Valea Văleniului), s-a stabilit și el. Tot legenda spune că după ce doi frați au luat numele cele două sate: *Călinești* de la Călin și *Vălenii* de la Vălean"²²¹. O altă legendă spune că "numele satului vine de la o femeie cu numele Călina, ce avea 12 fete și se ocupa cu confecționatul coveților de frământat pâine, pe care le făcea din lemn de răchită și plop. Femeia venea de peste Deal, din Chioar și a fost printre primii locuitori ai satului ce se înfiripa pe dealul Tângen, unde s-a adus o biserică mică, de lemn, de pe Mănăștur"²²².

Soluția antroponimică e evidentă, așa cum a proclamat și A. Bunea: "Călin a întemeiat *Călineștii*"²²³. În ceea ce privește antroponimul *Călin*, I. Iordan (1983) îl

²²¹ Petru Nemeș, Maria Nemeș, *Istoricul localității Călinești*, Editura Zestrea, 2010, p. 21.

²²² Pălăguța Iurca, 65 ani, Călinești, 1995, după P. Bîlțiu, 2007, p. 245-246.

²²³ A. Bunea, *Încercare*, 1912, p. 156.

derivă din bg. și sl. *Kalin*²²⁴; în schimb, N.A. Constantinescu propune o derivare din *Calinic*, gr. *Kallinikos* "glorios, învingător"²²⁵. În prezent, numele de familie Călin nu este frecvent în localitatea *Călinești*, însă în județul Maramureș sunt peste 100 de persoane cu acest nume: *Călin* (83 de persoane), respectiv *Calin* (27 de persoane)²²⁶. În țară sunt alte zece localități omonime (jud. Argeș, Bacău, Botoșani, Dolj, Olt, Prahova, Satu Mare, Suceava, Teleorman, Vâlcea), având, probabil, aceiași etimologie.

De menționat faptul că, în secolul al XV-lea, e atestată o așezare situată pe Valea Cosăului, cu numele de Cămârzana, despre care se presupune că a dispărut sau s-a contopit cu loc. Călinești. Mențiune nesigură în 1387 (*Kamarzanfalwa*); prima mențiune sigură în 1418, când *Comarzanfalwa* aparține (prin contopire) feudalilor din Domnești.

Evoluția etimologică: top. *Călinești* ← n. grup *călinești* ← antrop. *Călin* (+ suf. *-ești*) ← bg. și sl. *Kalin*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Satul lui Călin</i>	<i>Kalyfalwa</i>	<i>Călinești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

CĂRBUNĂRI

Sat aparținător de comuna Dumbrăvița, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, între Dumbrăvița și Berința; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1424 (*Karbonal*). **Populație:** 632 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cărbunărean*, *-ă*, *cărbunăreni*, *-e* / *cărbunăreancă*, *cărbunărence*. **Porecla locuitorilor:** *sărci*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cărbunărean* (18 persoane). **Personalități:** Vasile Trif (n. 1951), preot, artist plastic, pictor, sculptor. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1888). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, stațiune balneo-climaterică (pentru odihnă și tratament reumatologic); izvor de apă minerală (în partea de nord a localității, la marginea unei păduri de stejari și conifere). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Nașterea Maicii Domnului" (1888); Monument în memoria Eroilor căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (1937-1984). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Cărbunari*.

²²⁴ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

²²⁵ N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 26-27.

²²⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Karbonal*, (1475) *Gorbonafalwa*, (1543) *Gorbonaczfalwa*, (1566) *Corbonatzfalva*, (1583) *Carbonaczfalva*, (1591) *Gorbonaczfalva*, (1603) *Carbanaczi*, (1609) *Garbonatz*, (1613) *Garbonacz*, (1639) *Garbonaczfalva*, (1650) *Garbonáczfalva*, (1659) *Karbonáczfalva*, (1720) *Garbonásfalva*, (1750) *Kerbunar*, (1760) *Garbonácz*, (1800) *Cărbunariu*, (1850) *Kerbunár*, (1913) *Kövárfüred*, (1909-1919) *Cărbunar*, *Füred*, (1968) *Cărbunari*. **Evoluția numelui** localității: *Cărbunariu*, *Cărbunari*.

Soluții etimologice. Referitor la modul cum s-a înființat această așezare, o lucrare cu caracter monografic (2019) consemnează: “În vechime, așezările omenești erau denumite și după specializarea locuitorilor în anumite prestații. Cei din zona Cărbunariului erau specializați în pregătirea cărbunelui (mangalului) necesar topirii metalelor, topitorii, fierării. (...) Facerea cărbunelui de către acești locuitori a atras după sine individualizarea localității sub numele de *Cărbunari*, și anume locul unde se fac cărbuni sau cei ce fac cărbuni (mangal) (...). În *Cărbunari*, cărbunele se obținea din arderea lemnului din pădurile virgine seculare de stejar și foioase. Locul unde se ardea poartă numele de *mileră*. (...) Pe fiecare capăt de sat, în hotar, sunt milere”²²⁷.

Cum e de notorietate faptul că în mai multe localități din zonă (inclusiv *Cărbunari*) au funcționat centre de producere a mangalului, unde munceau majoritatea locuitorilor din sat, în mod firesc, numele localității trebuie să provină din apelativul *cărbunar*, cu sensul de “fabricant de cărbune de lemn, îl vinde și îl transportă”²²⁸, derivat din apelativul *cărbune* (< lat. *carbo*, *-onis* “cărbune”) ²²⁹ sau lat. *carbonarius* “cărbunar”²³⁰. Suf. *-i* e efect al durificării consoanei finale²³¹. Mai puțin probabilă derivarea directă din substantivul *cărbune*²³² sau din antroponimul *Cărbunar(u)*²³³. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Cărbunari* (jud. Caraș-Severin, Iași și Prahova), *Cărbunești* (jud. Gorj și Prahova).

Evoluția etimologică: top. *Cărbunari* ← s. *cărbunar* “fabricant de cărbune de lemn” ← s. *cărbune* (+ suf. *-ar* + suf. *-i*) ← lat. *carbo*, *-onis* “cărbune”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Cărbunar</i>	<i>Garbonáczfalva</i>	<i>Cărbunari</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime care arată ocupația locuitorilor; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

CĂRPINÎȘ

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, la nord de Berința (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada

²²⁷ Vasile Trif, *Monografia satului Cărbunari*, Baia Mare, 2019, p. 13.

²²⁸ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 225.

²²⁹ DEX, MDA.

²³⁰ DLRM, Șăineanu, Pușcariu, CDDE.

²³¹ I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984, p. 41.

²³² Soluție propusă de P. Biliu, 2013, p. 69.

²³³ În jud. Maramureș, 15 persoane cu n.fam. Cărbunar, respectiv, 9 cu n.fam. Carbunar.

interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Karpenys*). **Populație:** 367 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cărpinișean, -ă, cărpinișeni, -e, (cărpinean, cărpiniștean) / cărpinișeancă, cărpinișence*. **Nume de familie frecvente în localitate:** Mureșan, Petrehuș. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1942); biserică monument istoric ("Adormirea Maicii Domnului", 1757), aflată în proprietatea Bisericii Ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" (1757). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2019).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Karpenys*, (1424) *Kerpenica alias Gerthyanos*, (1566) *Gyerthya(u) - falwa*, (1567) *Gyertanyos*, (1583) *Giorthianos*, (1591) *Gyortyanos*, (1603) *pagus Gyertyános*, (1609) *Giortianosfalva*, (1620) *Giertyanos*, (1650) *Gyertyános*, (1639) *Gyerttianos*, (1648) *Gyertyanffalva*, (1750) *Körpenyes*, (1760) *Gyertyános*, (1800) *Cărpinișu*, (1830) *Kerpenischu*, (1850) *Kerpenis*, (1854) *Gyertyános*, *Cărpiniș*, (1909-1919) *Cărpiniș*, *Gyertyános*, (1968) *Cărpiniș*.

Soluții etimologice. Pe tot parcursul său istoric, localitatea s-a numit exclusiv *Cărpiniș* (notat în documente, în grafie maghiară, *Karpenys* sau, în traducere maghiară, *Gyertanyos*). Din acest motiv, putem presupune că denumirea a preluat un microtoponim local anterior întemeierii localității, **În Cărpiniș*, situat în dealurile din nordul Copalnicului, derivat din apelativul *cărpiniș* "pădurice de carpeni" (< subst. *carpen* "arbore înalt, cu lemn alb" + suf. *-iș*). În *Istoria districtului Chioar*, redactată în anul 1725, de către Máthiás Bél, se menționează: "Cărpiniș. Aparține de familia Teleki, dar locuitorii fiind ademiniți de ascunzișurile din munți, unde locuiesc, ies din când în când ca să tâlhărească"²³⁴. Trebuie să precizăm că așa zisele acte de tâlhărie se referă de fapt la acțiunile haiducilor din zonă.

În opinia lui V. Frățilă (2007), top. rom. *Cărpiniș*, atestat în Banat, traduce numele maghiar *Gyertyanos*, cu sensul de "desiș de carpeni"²³⁵, la fel ca și oiconimul din județul Maramureș. Máthiás Bél confirmă această origine a numelui: "Locuitorii români o numesc astfel deoarece este împrejmuțată de păduri de carpen"²³⁶.

Evoluția etimologică: top. *Cărpiniș* ← s. *cărpiniș* "pădurice de carpeni" ← s. *carpen* "arbore înalt, cu lemn alb" (+ suf. *-iș*.) ← lat. *carpinus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>În Cărpiniș</i>	<i>Gyertyános</i>	= <i>Cărpiniș</i>	<i>Cărpiniș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-iș</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

²³⁴ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 63.

²³⁵ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 136.

²³⁶ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1724-1725, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 63.

CĂTĂLÍNA

Sat aparținător de comuna Coltău, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. În trecut, cătun al satului Coltău. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Satu Nou de Jos, Săcălășeni, Coltău, pe malul Lăpușului, la 8 kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1800 (*Kolto-Katalin*). **Populație:** 368 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cătălinean, -ă, cătălineni, -e / cătălineancă, cătălinece*. **Porecla locuitorilor:** *cărălabe*²³⁷. **Instituții:** Centrul Medical Cătălina. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1800) *Kolto-Katalin*, *Coltău Cătălina*, (1839) *Katelinfalva*, *Katelina*, *Kolto-Katolin*, (1854) *Katalin*, *Catalina*, (1909-1919) *Cătălina*, *Koltókatalin*, (1968) *Cătălina*. **Evoluția numelui localității:** *Cătălin*, *Coltău-Cătălina*, *Cătălina*. **Soluții etimologice.** În *Istoria districtului Chioar* (1725), se menționează: "Cătălina este asemănătoare cu Coltăul, fiind locuită de maghiari, care în mare parte se ocupă cu grădinăritul. Aici se văd ruinele unei biserici mărețe"²³⁸. Fiind doar un cătun (al satului Coltău), localitatea a figurat târziu în documentele administrației, în variantele *Katalin*, *Katelina* sau *Cătălina*, *Catalina*. Cel mai probabil, numele satului derivă dintr-un n.pers. magh. *Katalin*, devenit în limba română *Cătălin*, apoi *Cătălina* (prin adăugarea sufixului toponimic *-a*). Antroponimul maghiar *Katalin* are înțelesul de "Katherina"²³⁹ și stă la baza numelui românesc *Cătălin*. *Katalin* putea să fie proprietar sau conducător al satului. De menționat că, în județul Cluj, mai există o localitate cu nume identic având, probabil, aceeași etimologie. **Evoluția etimologică:** top. *Cătălina* ← antrop. *Cătălin* (+ suf. top. *-a*) ← n.pers. magh. *Katalin*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kolto-Katalin</i>	<i>Cătălina</i>

Categorii: Toponime cu suf. *-a*; Toponime derivate din antroponime.

CÂMPULÚNG LA TISA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în nord-vestul depresiunii Maramureșului, pe malul râului Tisa, la granița cu Ucraina, între Sarasău și Săpânța, la 12 kilometri de Sighet; zonă de câmpie și deal. ♦ Localitate întemeiată,

²³⁷ De la *cărălabă*, regionalism, cu sensul de "gulie" (var. a lui caralabă < magh. karaláb).

²³⁸ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 61.

²³⁹ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

probabil, la sfârșitul veacului al XIII-lea, de oaspeți regali. În 1329, consemnată în documente *Hosszumezö*, printre cele patru *villae* ale "hospitum... Saxonum et Hungarorum" ce primesc privilegiu de caracter orășenesc²⁴⁰. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Câmpulung la Tisa (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1329 (*Hozyumezeu*). **Stema** comunei Câmpulung la Tisa (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite. În partea superioară, în dreapta, în câmp roșu, se află o coroană de aur cu trei fleuroane. În partea superioară, în stânga, în câmp albastru, se află un cap de bour de argint, flancat de o semilună și o stea în șase colțuri, ambele de aur. În partea inferioară, în dreapta, în câmp albastru, se află un brâu undat de argint. În partea inferioară, în stânga, în câmp roșu, se află un buștean de aur, în bară. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Coroana evocă faptul că localității i s-a conferit titlul de oraș-coroană în anul 1329 de regele Carol Robert. Capul de bour cu semilună și stea reprezintă un simbol preluat din vechea stemă a localității din anul 1329. Brăul undat simbolizează râul Tisa. Bușteanul reprezintă bogăția silvică a zonei și ocupația locuitorilor - prelucrarea lemnului. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.485 locuitori. **Gospodării:** 959. **Etnii:** 1.694 maghiari, 589 români, 90 romi, 20 ucraineni. **Culte:** 980 reformați, 679 ortodocși, 322 romano-catolici, 238 greco-catolici, 54 adventiști, 53 martori ai lui Iehova. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească). **Nume de familie frecvente în localitate:** Balasz, Csurka, Havrics. **Personalități:** Emeric Dembroschi (n. 1945), fotbalist, component al echipei naționale de fotbal a României (1968-1973), participant la Campionatul Mondial de Fotbal din Mexic (1970). ♦ Ștefan Balasz (n. 1958), artist plastic, sculptor; peste 20 de expoziții personale și colective, în țară și străinătate. **Instituții:** primărie, grădiniță, școală primară, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), ghișeu poștal, punct de trecere a frontierei feroviar (neoperational), cabinet medical, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică romano-catolică, biserică adventistă de ziua a șaptea, capelă greco-catolică ("Adormirea Preacuratei", în incinta Căminului Cultural), biserică penticostală (2017). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil (1.600 ha), pășuni și fânațe (2.700 ha); fond forestier (4.200 ha), fond de vânătoare; bălți, lacuri, pescării (Balta Câmpulung); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri (150 ha), peri, pruni, castani, nuci, aluni; zăcăminte de cărbune (lignit). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica reformată (1793). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Benkő*.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1329) *Hozyumezeu*, (1334) *plebanus de Longo Prato*; (1335) *Zózymezew*, *Hozymezew*, (1373) *Hozyumezeu*, (1383) *de Longopratho*, (1425) *civitas Hwzymezew*, (1456) *Hozywmezew*, (1457) *oppidum Hozzwmezew*, (1808) *oppidum Hoszúmező*, *Kimpullung*, (1828) *Hosszú Mező*, *Dolho Pole*, *Kimpullung*, (1851) *Hosszúmező*, (1909-1919) *Câmpulung*, *Hosszúmező*, (1968) *Câmpulung la Tisa*. **Evoluția numelui localității:** *Câmpulung*, *Cetatea Câmpulung*, *Câmpulung la Tisa*.

²⁴⁰ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 74.

Soluții etimologice. La începutul secolului al XIV-lea localitatea avea deja statut de “oraș regal” și se numea *Câmpulung*, denumire pe care o păstrează până în a doua jumătate a secolului al XX-lea, când devine *Câmpulung la Tisa*, pentru a se diferenția de alte localități cu nume identic sau asemănător. Precizarea lui Iorgu Iordan (1963): “Marea majoritate a locurilor numite astfel sunt situate în regiuni muntoase și deluroase, așadar acolo unde aspectul lor contrastează cu al ținutului înconjurător și prin aceasta atrage atenția”²⁴¹, nu este valabilă în cazul localității maramureșene, deoarece zona este exclusiv deluroasă. Cu toate acestea, într-un studiu de geografie din perioada interbelică, se menționa: “Sat bogat, locuit de coloniști unguri, ruteni și germani maghiarizați, așezat într-un *câmp lung*, dealungul Tisei”²⁴². Cu multă prudență și distanță față de astfel de afirmații, istoricul Radu Popa (1970) emite ipoteza că “toponimicul *Câmpulung* se referea inițial nu atât la așezarea de oaspeți regali cu acest nume, ci la un teritoriu mai mare, aflat de-a lungul Tisei, în care se cuprindeau și satele învecinate”²⁴³.

Însă mult mai credibilă pare a fi ipoteza că termenul de *câmpulung* desemnează o uniune de obști (Panaitescu, 1964). Pe aceeași linie se situează și Pavel Binder (1967): “Unele date indică faptul că sinonimele termenului slav de *opole* «asociații de obști libere» existau și în Maramureș. Astfel putem menționa *Câmpulungul din Valea Bârjaba și Câmpulungul pe Tisa*”²⁴⁴.

Determinantul *la Tisa* se justifică prin faptul că localitatea se află pe malul râului cu acest nume. Hidronimul *Tisa* este considerat termen de substrat (de origine dacică), atât în opinia lui A. Vraciu (“*Tisia, Pathisus, Parthiscus, Titza* > rom. *Tisa*”²⁴⁵), cât și a lui N. Felecan (“Numele provine din etimonul dacic **Tibisio*, de la rad. i.-e. **thib-* “nămolos” < **ti* “a se muia, a se scurge”, amplificat cu *-bh-*”²⁴⁶).

Evoluția etimologică: top. *Câmpulung la Tisa* ← (*Câmpulung* + *la* + *Tisa*) ← s. *câmp* “șes, câmpie” ← lat. *campus* / (+) ← adj. *lung* “întins” ← lat. *longus* / (+) hidron. *Tisa* ← substrat (etimonul dacic **Tibisio*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Câmpulung</i>	<i>Hosszúmező</i>	= <i>Câmpulung</i>	<i>Câmpulung la Tisa</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești; Toponime românești de origine latină; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	--

CERNÉȘTI

Comună, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, la poalele Măgurii Preluca, pe valea Bloajei, între Rușor, Brebeni și Fânațe, la 32 de kilometri de Baia Mare și 15 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al

²⁴¹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 22.

²⁴² Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc. Studiu de geografie*, 1935, p. 93.

²⁴³ R. Popa, op. cit.

²⁴⁴ P. Binder, *Contribuții la studiul dezvoltării feudalismului în Maramureș și în nordul Transilvaniei*, în *Studii și articole de istorie*, X, București, 1967, p. 30.

²⁴⁵ A. Vraciu, *Lingvistică generală*, 1980, p. 178.

²⁴⁶ N. Felecan, *Straturi etimologice*, 2015, p. 256.

XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Brebeni, *Cernești* (reședință), Ciocotiș, Fânațe, Izvoarele, Măgureni, Trestia. **Prima atestare documentară:** 1424 (*Charnakapolnok*). **Stema** comunei *Cernești* (2021) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tripartit în mantie. În șapă se află o biserică de argint, dreptunghiulară văzută din față, cu două trepte și pridvor deschis, cu acoperiș în două ape și turn-clopotniță, cu acoperiș ascuțit, terminat cu o cruce în vârf, iar în vârful scutului un brâu undat de argint. În dreapta scutului, în câmp roșu, este plasat un cap de berbec, de aur. În stânga scutului, tot în câmpul roșu, se află un fagure de aur. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Capul de berbec și fagurele semnifică activitatea specifică zonei: creșterea animalelor și albinăritul. Lăcașul de cult reprezintă Biserica de lemn din satul Izvoarele (Bloaja) ce datează din anul 1803 cu hramul "Sfântul Ioan Evanghelistul" - monument istoric. Brâul undat face referire la numele satului Izvoarele (Bloaja) și la hidrografia localității, râul Bloaja. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 3.741 locuitori (în comună), 803 locuitori (în satul *Cernești*). **Gospodării:** 1.496 (în comună). **Etnii:** 3.516 români, 115 romi, 4 maghiari (în comună). **Culte:** 3.203 ortodocși, 350 penticostali, 28 greco-catolici, 26 martori ai lui Iehova, 3 romano-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cerneștean*, -ă, *cerneșteni*, -e / *cerneșteancă*, *cerneștence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cerneștean*, *Cerniștean* (223 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bota, Cozmuța, Giurgiu, Oprea, Pinte. **Personalități:** Andrei Radu (1912-1989), cadru universitar, colaborator la diverse publicații din perioada interbelică. Vol. *Din țara lui Dragoș* (schite, 1941), *Pietrele arse* (povestiri, 1950). ♦ Augustin Cozmuța (1944-2015), jurnalist (redactor-șef al cotidianului *Graiul Maramureșului*), critic literar. Vol. *Punct de trecere* (interviuri, 1995), *Coasta pacifică. Jurnal californian* (2002). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1964), cabinet medical, farmacie, ghișeu poștal, cămin cultural, muzeu (în Poiana Soarelui din Pădurea *Cernești* este situat parcul de sculptură monumentală a Muzeului Florean); baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1878), biserică penticostală (1982). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), teren arabil (700 ha), pășuni și fânațe (1.200 ha), fond forestier (600 ha); culturi pomicole: meri, pruni, castani, nuci, aluni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2006), obelisc amplasat în centrul comunei. **Obiectiv turistic:** Muzeul Florean din Poiana Soarelui. **Manifestări tradiționale locale:** *Festivalul stuparilor* (luna august).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Charnakapolnok*, (1427) *Csermatapoly*, (cca 1475) *Chernacapol(nok)*, (1553) *Cernika Kapolnok*, (1566) *Cherna Kapalnak*, (1567) *Chiarna Kapalnak*, (1583) *Chyarnafalva*, (1602) *Czarnafalva*, (1603) *pagus Csyarnakapolnok*, (1609) *Chiernes*, *Charnafalva*, (1630) *Czyernefalva*, (1650) *Csernafalva*, (1733) *Csernafalu*, (1750) *Csernestyi*, (cca. 1800) *Csernefalva*, *Cernești*, (1808) *Csernesty*, (1850) *Csernyesti*, (1854) *Csernafalva*, *Cernești*, (1909-1919) *Cernești*, *Csernefalva*, (1968) *Cernești*. **Evoluția numelui localității:** *Capela Neagră*, *Satul Cerna*, *Cernești*.

Soluții etimologice. Pentru etimologia oiconimului *Cernești*, I. Pătruț (1980)

propune antroponimul *Cerne*, derivat din *Cernu(l)* sau *Cerna*. Referitor la etimologia numelui Cerna, I. Iordan (1983) îl compară cu bg. *Černa*, iar n.fam. *Cerne* îl derivă din sl. *čern-* “negru” (+ suf. *-ea*), cu precizarea: “ar putea fi traducerea lui Negrea”. La rândul său, N.A. Constantinescu (1963) indică pentru *Cerna*, *Cerne*, derivarea de la tema **Cernu*, din sl. *črŭnŭ* “negru”.

Soluția antroponimică propusă de Pătruț considerăm că nu este potrivită în cazul satului chioaran, din două motive. Pe de o parte, în județul Maramureș, aceste nume de familie nu sunt specifice, înregistrându-se o frecvență extrem de scăzută: *Cerne* (o persoană cu acest nume), *Cernei* (1), *Cerni* (1)²⁴⁷. Pe de altă parte, în toate documentele din perioada 1424-1603 se consemnează denumirea *Charnakapolnok* (=Capela Neagră); începând cu anul 1609, din denumirea satului dispare termenul *Capelă*, optându-se pentru varianta *Charnafalva* (=Satul Cerna). După un secol și jumătate (începând cu anul 1750), denumirea satului devine, în documente, *Csernestyi* (=Cernești), ceea ce înseamnă că noile autorități îi conferă termenului *Cerna* (provenit inițial dintr-un adjectiv) o falsă valoare antroponimică, motiv pentru care îi adaugă sufixul posesiv *-ești* (cf. *Negrești* < *Negru* + suf. *-ești*).

Alte ipoteze propuse sunt mai puțin probabile²⁴⁸. Mai menționăm că, în țară, există și alte localități cu nume identic (*Cernești*, sate în jud. Prahova și Botoșani).

Evoluția etimologică: top. *Cernești* ← adj. *cerna* “negru” ← sl. *črŭnŭ* “negru” ← vechea denumire *Capela Neagră* (*Cherna Kapalnak*) → *Satul Cerna* (*Charnafalva*) → *Cernești* ← pseudo n.fam. *Cerna* + suf. *-ești*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Capela Neagră</i>	<i>Charnafalva</i>	=Satul Cerna	<i>Cernești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

CETĂȚELE

Sat aparținător de comuna Șișești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la sud-vest de Șurdești (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar

²⁴⁷ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²⁴⁸ “Denumirea și-a luat-o de la cuvântul *ciornâi*, *černiti* = negru, negreală, cernit, denumire ce face trimitere la culoarea neagră din interiorul capelei cetății de la *Cernești* (pe Ursoi), la îmbrăcămintea de culoare închisă a locuitorilor și la mantia neagră a micilor nobili din localitate, dar și a celor din familia Bota, care, după anul 1100, se pare că au luptat sub flamurile cavalerilor ioaniți (cerniți), iar după 1490, în armata regală formată din mercenari și cunoscută sub numele de oastea neagră. (...) Totodată se face o corelație și cu apa de culoare neagră a izvorului mineral cu rol terapeutic (Casa lui Marcu / Avram), localizat în sud-estul localității, în zona cursului superior al pârâului Valea Babi” (Ioan Marin Tămaș, Cristina Tămaș, *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, Baia Mare, 2014, p. 24). La fel și P. Bîlțiu (2013): “De la verbul *a cerni*, cu sufixul *-ești*, vopsit în negru, de culoare închisă. Etimologia provine, probabil, de la culoarea solului și-a apei (slavonescul *černiti*)” (P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 66).

din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411(*Gywkefalwa*). **Sigiliul localității regale erariale:** (1785) Inscripția frontală: SIGIL / UM / PAGI R / EGI / FISCALI GYÖRKEFALU. În câmpul sigiliului: într-un scut rotund, o biserică cu turn și cruce, iar în jurul bisericii, o casă țărănească. **Populație:** 624 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cetățelean, -ă, cetățeleni, -e, (cetățean) / cetățeleancă, cetățelence, (cetățeancă)*. **Porecla locuitorilor:** *pupeze*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Pop, Tămaș, Costin, Țura, Crăciun, Dan, Bâle, Rogoian, Herța, Poduț. **Personalități:** Alexa Gavril Bâle (n. 1963), doctor în științe veterinare, scriitor, poet, colaborator și redactor la diverse publicații. Vol. *Iubita fratelui Rafael* (roman, 1992), *Candidat la Premiul Nobel* (poeme, 1995), *Locurile goale ale legendelor* (poeme, 2006). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** școală gimnazială, biserică greco-catolică ("Cuvioasa Paraschiva", sfințită în 2007), biserică ortodoxă (de zid, "Cuvioasa Paraschiva", 1794). **Resurse naturale:** teren arabil, culturi pomicole, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica "Cuvioasa Paraschiva" (1794); "Masa moșilor" (sec. XVI); Clopotnița din lemn (sec. XIX); Cimitirul cu cruci de piatră (sec. XVIII-XIX). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1998). **Obiective turistice:** "Masa moșilor", Cimitirul cu cruci de piatră.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Gywkefalwa*, (1776) *Czurkafalu*, *Csetetzel*, (1828) *Györkefalu*, *Cetecele*, (1851) *Györkefalu*, (1913) *Györkefalu*, (1909-1919) *Cetățele*, *Györkefalu*, (1968) *Cetățele*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Gheorghe, Cetățele*.

Soluții etimologice. Referitor la denumirea sub care localitatea apare prima dată, în documente, s-au exprimat mai multe puncte de vedere²⁴⁹, însă cea mai pertinentă socotim că îi aparține lui Dariu Pop (1938): "Oricât a vrut oficialitatea ungurească să-i schimbe numele, încă de pe la 1411 dându-i numele de *Györkefalva* (satul Ghiurchii), acești cetățeni au înfruntat o jumătate de mileniu siluirea și și-au păstrat numele comunei lor de *Cetățele*. Nu e exclus ca, pe vremuri, să fi fost pe dealurile de deasupra acestei comune mai multe cetățui, ce dominau cu vederea Valea Capnicului, a Lăpușului și toate dealurile, până la Baia Mare și Baia-Sprie. În 1411 a fost proprietatea lui Ștefan Lazarevici, voievodul Serbiei, iar la începutul veacului XVIII a fost a unei familii cu numele Ciura (Țura)"²⁵⁰. Mai exact, la 1411, așezarea se numea *Gywkefalwa* = *Satul lui Gheorghe*, același cu Ghiurca, în magh. *Gyurka*, care trebuie să fi fost un proprietar al satului sau un cneaz local. Cert este că de la următoarea atestare documentară (1776) este consemnată și denumirea de *Cetățele*, pe care o socotim anterioară, derivată din apelativul *cetățea, cetățuie*, provenită din substantivul *cetate*, cu sensul de "fortăreață, castel; oraș fortificat" (< lat. *civitas, -atis* "cetățenie, oraș, stat") + suf. *-ea, -uie*. Analizând originea toponimelor de acest gen, I. Iordan (1963) propune: "Stațiuni preistorice sau foste așezări fortificate, existente în vremea stăpânirii romane și în epoci mai puțin îndepărtate"²⁵¹. În multe cazuri, urmele acestor fortificații

²⁴⁹ "Dacă analizăm toponimul maghiar *Gywkefalwa*, sub care apare prima atestare documentară, la 1411, ajungem la următoarea concluzie: *gywke* = *gyfa*, ceea ce ar însemna sursă de aprindere, chibrit, flacăra, iar *falwa* - loc, localitate. Maghiarii au dat această denumire așezării, deoarece pe Măgură se aprindeau focuri care anunțau cetățile și oamenii satelor din jur despre apariția unor pericole" (Mihai P. Rogoian, *Cetățele, străveche cetate românească*, Baia Mare, 2011, p. 17).

²⁵⁰ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 37.

²⁵¹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 307.

preistorice s-au pierdut definitiv, putând fi evidențiate doar cu ajutorul săpăturilor arheologice. Este cazul toponimelor *Cetate*, *Cetățuie* consemnate în special în zona Maramureșului istoric (deal și pădure în Oncești; deal, zonă stâncoasă în Rozavlea; deal în Bârsana, leud, Oncești, Rozavlea, Șieu, Săliștea de Sus; deal în Bocicoel).

Revenind la subiectul investigat, precizăm că Mihai Rogoan, autorul unei lucrări monografice despre această localitate, constată: “În stabilirea etimologiei denumirii localității *Cetățele*, rezultă foarte clar că rădăcina denumirii localității vine de la substantivul *cetate*. Cu toate cercetările făcute în teren, nu a fost găsită până în prezent nicio urmă care să confirme existența unei cetăți”²⁵². Din acest motiv, probabil că investigațiile ar trebui orientate în alte zone: “Configurația Dealului Măgura, care de altfel ocrotește localitatea de curenții reci dinspre est să fi inspirat pe primii locuitori în acordarea denumirii satului? Măgura are trei vârfuri care pot fi comparate cu bastioanele unei cetăți medievale. Sau, analizând mai departe – cetate la singular, cetăți la plural, *Cetățele* pare a fi diminutivul substantivului comun cetăți. Să fi fost mai multe cetăți în zona localității? Sau *cetățelele* sunt pur și simplu înălțimile paravan care străjuiesc satul spre nord, est și sud”²⁵³. Din această avalanșă de ipoteze o reținem pe ultima, în condițiile în care *cetățele* “înălțime, ridicătură”, ar putea face parte din categoria termenilor entopici (la fel ca și *blidar* “adâncitură, depresiune”, *ciucarlie* “deal mic în formă de cioc”, *măgură* “movilă, colină” etc.).

O confirmare a acestei ipoteze este consemnarea toponimului *Cetățele* în hotarul localității Călinești²⁵⁴. Existența acestui microtoponim în diferite zone din județ dovedește mai degrabă sensul arhaic de “ridicătură, deal, măgură” sau “punct de observare și apărare, la marginea unui hotar”; nicidecum o cetate, ci o *cetățea*, o pseudocetate, construită din bârne. În aceeași notă se înscrie și legenda întemeierii localității, consemnată într-o monografie a comunei Dumbrăvița: “Despre satul *Cetățele*, tradiția spune că între urmașii lui Gheorghe și Sandrin s-au iscat neînțelegeri din pricina hotarelor. După o perioadă de 122 de ani de procese (1384-1506), s-a ajuns la pace stabilindu-se ca în pădurea celor doi frați și urmașii lor să se facă *semne de hotar, borne, cetății*, care vor fi folosite ca semne de hotar și ca apărare în caz de nevoie, iar cei care vor lucra la ele vor fi răsplătiți cu privilegii. Așa s-a format satul *Cetățele*. Ungurii i-au spus *Gyurkafalu*, adică «Satul lui Gheorghe», iar localnicii români i-au spus *Cetățele*”²⁵⁵.

Evoluția etimologică: top. *Cetățele* ← s. *cetățea* “ridicătură, deal, măgură” ← s. *cetate* “fortăreață, castel; oraș fortificat” (+ suf. *-ea*, pl. *-ele*) ← lat. *civitas*, *-atis* “oraș, stat”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Cetățele</i>	<i>Györkefalu</i>	= <i>Satul Ghiurchii</i>	<i>Cetățele</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-el(e)</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

²⁵² Mihai Rogoan, *Cetățele*, 2007, p. 16.

²⁵³ M. Rogoan, op. cit., p. 14.

²⁵⁴ Marian Șerba, cap. *Toponimia localității*, în *Călinești – locuri, oameni, fapte și tradiții*, Cluj Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, 2010, p. 496.

²⁵⁵ Gh. Pricop, *Monografia localității Dumbrăvița*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2011, p. 26.

CHÉCHIȘ

Sat aparținător de comuna Dumbrăvița, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe valea Chechiș, între Dumbrăvița, Coruia și Ocoliș; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Kekes*). **Populație:** 907 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *chechișan*, -ă, *chechișeni*, -e / *chechișancă*, *chechișence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Chechișan* (17 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Borcuti, Cupar, Ignat. **Personalități:** Dragomir Ignat (1947-2019), profesor, poet, jurnalist, inspector la Inspectoratul Școlar Județean Maramureș. Vol. *Risipiri* (2007), *Biblioraftul cu sentimente* (2010), *Privirea de promoroacă* (2011). **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Macii Domnului", 1824). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Chechișel), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2010).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405, 1463) *Kekes*, (1566) *Ola Kekes*, (1600) *Olahkekes*, (1828, 1851) *Oláh-kékes*, (1909-1919) *Tetiș*, *Oláhkékes*, (1968) *Chechiș*. **Evoluția numelui** localității: *Chechișul Românesc*, *Chechiș*.

Soluții etimologice. *Chechiș* a fost, dintotdeauna, un sat românesc, dovadă atestările documentare de genul *Oláh-Kékes* (=Chechișul Românesc). Și totuși, denumirea actuală nu pare a avea nimic cu limba română, evident, fiind opera reprezentanților administrației maghiare. În încercarea de a desluși originea acestui oiconim, I. Iordan propune o derivare din antroponimul maghiar, devenit poreclă, *Kekes* (< adj. magh. *kékes* "albăstrui"). În timp ce pentru G. Kisch, forma *Kekes* (> rom. *Checheș* > *Chechiș*) provine din magh. *kek* "albastru" (+ suf. -es) și s-ar referi la culoarea pădurii²⁵⁶.

În opinia noastră, numele oiconimului derivă din hidronimul *Chechiș*, care provine din magh. *kékes* "albastru". Cu alte cuvinte, numele localității (*Chechiș*) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Kékes*). E. Petrovici (1970) analizează derivarea: "Faptul că apelativului magh. *kék* s-a adăugat suf. rom. -iș, înseamnă că aceste toponime au fost preluate de români din maghiară și adaptate specificului limbii române". Adjectivul magh. *kékes* a însoțit inițial un apelativ (probabil vale). Denumirea veche (*Valea Albăstruie) a fost tradusă în limba maghiară de autorități (*Kékes pataka*). Ulterior s-a renunțat la apelativ (*Pataka*) și a rămas doar determinantul (*Kékes*), care a dat top. rom. *Checheș*, apoi *Chechiș* (precum în cazul oiconimelor Aspra, Bistra, Larga, Repedea, Săbișa, Strâmbu etc.). Deci e posibil ca denumirea românească, veche, să fi fost *Valea Albăstruie*, de la numele hidronimului numit azi *Chechișel*. De menționat că, în județul Sălaj, mai există o localitate cu nume identic, având, probabil, aceeași etimologie.

²⁵⁶ cf. V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 359.

Numele actual al localității (*Chechiș*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Kekes*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș²⁵⁷.

Evoluția etimologică: *Chechiș* ← hidron. *Chechiș* ← top. magh. *Kekes* ← adj. magh. *kékes* “albăstrui” ← magh. *kek* “albastru” + suf. *-es*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Valea Albăstruie</i>	<i>Oláh-kékes</i>	= <i>Chechișul Românesc</i>	<i>Chechiș</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

CHELINȚA

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Chioar, la granița cu Codrul, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Dealului Mare, pe malul Someșului, la sud-est de Ulmeni, la limita cu județul Sălaj; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1423 (*villa olachalis Gelenczemezeo*). **Populație:** 1.614 locuitori. **Gospodării:** 304 (în anul 2002). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *chelintean*, *-ă*, *chelinteni*, *-e* / *chelinteană*, *chelintence*. **Porecla locuitorilor:** *lăcuste*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Meteș, Mateaș, Rus, Sav, Chiș, Lazăr, Fehete, Botiș, Borbei, Ungur, Tocaci, Morar. **Personalități:** Emil Gavriș (1915-1989), solist de muzică populară; a colaborat cu Teatrul *Constantin Tănase* (1951), Orchestra *Barbu Lăutaru* a Filarmonicii *George Enescu* (1954), Ansamblul *Rapsodia* (din 1970). ♦ Vasile Morar (n. 1949), poet, publicist. Vol. *Naturi moarte* (1997, premiu la Festivalul Internațional de Poezie de la Sighet), *Biblioteca din Chelintza* (versuri, 1999) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Macii Domnului”, 1939). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1423) *villa olachalis Gelenczemezeo*, (1462) *Kelenchew*, (1505) *Kelenche*, (1549) *Kelenchye*, (1560) *Kelenchjey*, (1564) *Kelenchie*, (1569) *Kelentze*, (1733) *Telincze*, *Chelintia*, (1850) *Kelintze*, (1854) *Kelencze*, *Chelintza*, (1909-1919) *Chelintza*, *Kelencze*, (1968) *Chelintza*. **Evoluția numelui localității:** *Câmpul lui Chelente*, *Chelintza*.

Soluții etimologice. Etimologie incertă. Deși localitatea a avut o populație

²⁵⁷ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chelintza, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuius, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

majoritar românească, numele notat de autorități, *Gelenczemezeo* (=Câmpul lui Chelențe), ar indica mai degrabă un antroponim maghiar *Kelemen* (variante rom. *Clemențiu*). Sau un antroponim **Chelin* + suf. -ț + suf. top. -a > *Chelița* (la fel ca Berința). Ipoteze dificil de confirmat. Pentru Kiss Lajos (I, p. 708), forma *Kelence* trimite la termenul arhaic *kelence* “prisacă, stupină”, punându-l în legătură și cu scr. *klenice*, cf. ceh. *klenice*, cu sensul de “arțar, paltin”. În acest caz, numele vechi ar putea să fie Prisaca (sau un sinonim), iar *Gelenczemezeo* ar avea sensul de “Câmpul cu stupi”. Este cert faptul că numele localității (Chelița) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Kelenche*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș²⁵⁸.

Prezența sufixului -a ne confirmă faptul că la originea oiconimului a stat un microtoponim local: *Câmpul lui Chelențe*, dat fiind faptul că acest sufix e conferit, în general, oiconimelor care provin din microtoponime²⁵⁹. De aceea, putem aprecia că acel Chelențe nu a fost întemeietorul și nici măcar un stăpân oarecare al satului.

Evoluția etimologică: top. *Chelița* ← top. magh. *Kelenche* ← antrop. *Chelențe* + suf. -a; sau ← s. magh. arh. *kelence* “prisacă, stupină”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>Câmpul lui Chelențe</i>	<i>Kelentze</i>	<i>Chelița</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

CHIUZBĂIA

Sat aparținător de orașul Baia-Sprie, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 5 kilometri nord-vest de Baia-Sprie (capăt de drum), în depresiunea mărginită de abruptul sudic al Ignișului și conurile vulcanice ale vârfulilor Chiuș, Poca, Măgura și Blidari; zonă de deal (alt. 496 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1612 (*Kizbanya*). **Populație:** 657 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *chiuzbăian*, -ă, *chiuzbăieni*, -e / *chiuzbăiancă*, *chiuzbăience*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Chiuzbăian*, *Chiuzbaianu*, *Chiusbăian*, *Chiuzboian* (375 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Grigor. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă / greco-catolică (de zid, “Pogorârea Sfântului Duh”, construită în 1931; până în 1948, biserică de rit greco-catolic, iar din 1948 până

²⁵⁸ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiuș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tâmaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

²⁵⁹ Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

în 2014, biserică ortodoxă; din 2014, în acest lăcaș de cult se celebrează oficii religioase alternativ de către reprezentanții parohiei ortodoxe și greco-catolice). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Chiuzbaia, rit ortodox, construcție din zid, cu hramul “Nașterea Maicii Domnului”, obște de maici (1995-1998, la inițiativa preotului paroh Viorel Vasile Mada; pictura realizată de Ștefan și Daniela Sălăjan). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Chiuzbaia), fond forestier, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (sub masivul Igniș, spre Baia-Spie, pe Valea Chiuzbăii, la 1,5 kilometri de centrul localității, pe versantul drept al Văii Jidovoia: *Borcutul din Groape*). Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Chiuzbaia, construită în 2016, cu o putere instalată de 0,75 MW, pe pârâul Chiuzbaia); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Rezervație fosilieră (fosile de floră și faună din perioada geologică a pliocenului). **Obiectiv turistic:** Mănăstirea Chiuzbaia; Rezervația fosilieră Chiuzbaia.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1612) *Kizbanya*, (1909-1919) *Chiuzbaia*, *Ciuzbaia*, *Kisbánya*; (1921) *Chiuzbaia*, *Kisbánya*, (1968) *Chiuzbaia*. **Evoluția numelui** localității: *Baia Chiuz*, *Baia Mică*, *Chiuzbaia*.

Soluții etimologice. Chiuzbaia este o fostă localitate minieră, înființată cu acordul Monetăriei din Baia Mare pe teritoriul localității Baia-Spie pentru muncitorii ce lucrau la exploatarea de pe dealul Herja (Magura) și Chiuz (Kishegy). Prima atestare documentară datează din anul 1612, însă ea nu se referă la înființarea localității. A fost menționată în documente în variantele *Kizbanya*, respectiv *Kisbánya*.

D. Istvan (2010) aduce lămuriri: “Denumirea se referă la minele ce existau în Dealul Chiuz. Ulterior, uitându-se sensul inițial, denumirea localității a fost redată în limba maghiară sub forma *Kisbanya* (Mina Mică), evident, în raport cu Mina Baia-Spie”. Deci originea numelui localității ar trebui căutată în top. *Chiuz*, vârf (687 m), situat în partea de sud-vest a masivului Gutâi. Numele toponimului provine din magh. *köz* “mijloc” (prescurtarea uzuală a lui *közép hegy* “dealul dintre” localitățile Baia Mare și Baia-Spie), de unde top. rom. *Chiuz(a)*²⁶⁰ sau antroponimul *Chiuz* (13 persoane cu acest nume de familie, în Maramureș)²⁶¹. De menționat că, în jud. Bistrița Năsăud, există o altă localitate cu nume asemănător (*Chiuză*). Alte ipoteze exprimate sunt mai puțin demne de a fi reținute²⁶².

Evoluția etimologică: top. *Chiuzbaia* ← top. *Chiuz* ← magh. *köz* “mijloc” (= *közép hegy* “dealul dintre”); / (+) s. *baia* “mină” ← magh. *bánya* “exploatare minieră”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kőzbánya</i>	=Baia Chiuz	<i>Chiuzbaia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

²⁶⁰ v. și N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 34.

²⁶¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²⁶² “De la altinescul *baiae* plus italianul *chiuso* = *baie închisă*. În localitate există un munte, Chiuzu, de unde ar putea proveni denumirea localității, termen pe care îl putem deriva din latinescul *clusus*” (P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 78).

CICÂRLĂU

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în nord-vestul depresiunii Baia Mare, la poalele Munților Igriș, între Tăuții-Măgherauș și Ilba, la 14 kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie și de deal (alt. 161 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Bârgău, *Cicârlău* (reședință), Handalul Ilbei, Ilba. **Prima atestare documentară:** 1407 (*O-Sikárló*). **Sigiliul localității:** (1786) Inscripția frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS NAGYSIKARLO, 178[6]. În câmpul sigiliului: un fir de floarea-soarelui și o țărancă ridicând în mâna dreaptă o sapă; în partea de jos a câmpului sigilar, ornamentație. **Stema** comunei Cicârlău (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, despicat. În partea dreaptă, în câmp roșu, se află un fir de viță-de-vie de aur. În partea stângă, în câmp albastru, se află 5 brâuri undate de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Firul de viță-de-vie amintește de culturile viticole din zonă. Câmpul albastru tăiat de cele 5 brâuri undate evocă râul Someș și cele 5 văi care traversează localitatea. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 3.691 locuitori (în comună), 1.822 locuitori (în satul Cicârlău). **Gospodării:** 1.550 (în comună). **Etnii:** 3.452 români, 26 maghiari (în comună). **Culte:** 2.993 ortodocși, 197 penticostali, 101 romano-catolici, 15 reformați, 79 greco-catolici, 38 martori ai lui Iehova, 25 creștini pe rit vechi, 6 bapțiști, 5 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cicârlăuan*, *-ă*, *cicârlăuani*, *-e* / *cicârlăuancă*, *cicârlăuance*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cicârlan* (5 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bledea, Cărăjan, Goja, Sabău, Verdeș, Zete. **Personalități:** Nicolae Sabău (1929-2020), solist de muzică populară, folclorist, primar al comunei Cicârlău (2004-2008); cetățean de onoare al județului Maramureș. ♦ Dorel Macarie (n. 1955), poet. Vol. *Revista de modă a tristeții* (1999). ♦ Nicolae Goja (n. 1958), prozator, jurnalist (redactor-șef la *Graiul Maramureșului*). Vol. *Ilca* (1993), *Iad în raiul de acasă* (1999) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1937), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție poștală, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, biserică greco-catolică (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 2005-2008), biserici ortodoxe ("Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1911, de zid; "Sfinții Împărați Constantin și Elena", în construcție din 2009, de zid), biserică penticostală ("Betleem", 1999). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), carieră de granit, teren arabil (700 ha), pășuni și fânețe (900 ha), fond forestier (4.900 ha), fond de vânătoare; bălți, lacuri, pescării (Balta *Cicârlău*); izvor de apă minerală (la 2,5 kilometri nord-vest de comună). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1995). **Manifestări tradiționale locale:** Festivalul de folclor *Alină-te, dor, alină* (luna septembrie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1407) *O-Sikárló*, (1493) *Sykarlo*, (1698) *Sikarlo*, (1828) *Nagy Sikarló*, *Tsekerten*, (1851) *Nagy-Sikárló*, (1909-1919) *Cicârlău*, *Nagysikárló*,

(1968) *Cicârlău*. **Evoluția numelui** localității: *Cicârlăul Românesc, Cicârlăul Mare, Cicârlău*.

Soluții etimologice. Numele localității Cicârlău este derivat, probabil, din substantivul *ciocă, ciocă*, cu sensul învechit de “deal, vârf, pisc”²⁶³ sau din *ciucă* “culme, pisc, vârf; botă, ciomag, măciucă”²⁶⁴. Din aceeași categorie semantică provine și apelativul arhaic *ciucarlie* “deal mic în formă de cioc”, despre care Ștefan Vișovan (2008) susține: “Credem că *Ciucarlia, Ciucarliile* erau nume topice care porneau de la un apelativ, azi dispărut, *ciucarlie*, cu sens de deal mai mic, în formă de cioc. Cf. numele topice *Ciocârliu, Ciocârlău, Ciocârlia*, semnalate mai ales în sudul țării și care au la bază apelativul *ciocârlie*, cu sensul de vârf, ciocă, ridicătură”²⁶⁵. De la *ciucarlie* > *Ciocârlău*, care ușor ar fi devenit *Cicârlău*. Despre forma intermediară *ciocârlău* “ciocă, dîlmă, vârf”, D. Loșonți (2000) afirmă că este o variantă lexicală a lui *ciocălău* (< *cioc* + suf. *-ălău*), rezultat prin substituirea lui *ă* cu *â* înaintea grupului *-rl-*²⁶⁶. Alte ipoteze, mai puțin concludente: “O mai putem pune în legătură cu *cicirlău* «loc mlăștinos, apătos, moale»; toponim care se întâlnește și pe Valea Marei”²⁶⁷. Iar legenda locală propune o etimologie populară: “Se spune că numele satului se trage de la *ciocârlie*, că a cântat *ciocârlia* aici; așa ne spunea învățătorul satului”²⁶⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Cicârlău* ← **Ciocârlău* ← s. arh. *ciucarlie* “deal mic în formă de cioc” ← s. *ciucă* “culme, pisc”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Cicârlău</i>	<i>Nagysikárló</i>	= <i>Cicârlăul Mare</i>	<i>Cicârlău</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ău</i> ; Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.
-------------------	---

CIOCOTIȘ

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, sub Șatra Pintii, pe valea Bloajei, la nord de Cernești, între Fânațe și Izvoarele, la 35 de kilometri de Baia Mare și 7 kilometri de centrul de comună; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

²⁶³ Soluții etimologice: cu etimologie necunoscută (DEX, MDA); creație expresivă pe baza lui *cioc* (DER); încadrabil în categoria lexicului de substrat (Șt. Vișovan).

²⁶⁴ Soluții etimologice: cu etimologie necunoscută (DEX, MDA); creație expresivă, termen general balcanic: bg. *čuka* “colină”, sb. *cuca* “coastă”, magh. *csúcs* “vârf” (DER); derivat din *cioc* (A. Scriban); termen autohton, cf. alb. *čuka* “culme”, din i.-e. **keu-k-* (Al. Philippide, Al. Rosetti, Bâncuș, A. Vraciu, Reichenkron).

²⁶⁵ Ștefan Vișovan, *Toponimia Țării Lăpușului*, Baia Mare, 2008, p. 35.

²⁶⁶ D. Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, 2000, p. 40.

²⁶⁷ P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 61-62.

²⁶⁸ ****Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, 2010, p. 30.

Prima atestare documentară: 1591 (*Chyokottes*). **Populație:** 1.018 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ciocotișean*, *-ă*, *ciocotișeni*, *-e* / *ciocotișeancă*, *ciocotișence*. **Porecla locuitorilor:** *străițari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ciocotișan* (605 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Gherghel, Bărbos, Vinț, Ionce, Mureșan. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", "Sf. Martiri Brâncoveni", 1889); biserică penticostală (2020). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), fond de vânătoare, teren arabil²⁶⁹. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul pentru Eroii Neamului Românesc (1934).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1591) *Chyokottes*, (1603) *pagus Czokottys*, (1615) *Chystekes*, (1642) *Csokotos*, (1650) *Csokotest*, (1669) *Csokotis*, (1733) *Csokotys*, (1750) *Csokotis*, (1760) *Csokites*, (cca. 1800) *Csokotés*, *Ciocotișu*, (1854) *Csokotés*, *Ciocotiș*, (1909-1919) *Ciocotiș*, *Csokás*, (1968) *Ciocotiș*.

Soluții etimologice. Într-o schiță monografică dedicată localității Ciocotiș (2014), se menționează că localitatea ar fi fost atestată pentru prima dată în anul 1566, sub numele de *Batizfalva*, cu mențiunea etimologică aferentă: "...poate după numele celui care o stăpâna sau, cel mai probabil, după numele localității de unde au provenit primii locuitori ai satului"²⁷⁰, susține D.M. Roman. Deși informația (anul și denumirea în limba maghiară) nu este certificată din punct de vedere istoric, nu este exclus ca satul să se fi întemeiat prin fenomenul de roire a unei părți din populația altui sat, dată fiind atestarea relativ târzie (în raport cu alte localități din zona Chioar). Cert este că, din anul 1591 și până în prezent, localitatea este atestată exclusiv sub numele de *Ciocotiș*. Despre etimologia acestui toponim s-au exprimat mai multe opinii, într-un *colocviu* local: P. Bilițiu (2013) crede că toponimul "are în compunere termenul *ciocot* «pădure deasă, viță de vie», plus sufixul *-iș*"²⁷¹. Ipoteza e împărtășită întocmai și de autorii unei monografii a comunei Cernești²⁷². Aceiași autori trec în revistă și alte teorii: "Josef Kadar arată că numele provine de la cuvântul *kokos* = cocoș, *cocotez* = cuibar (cuib de case – casele așezate în formă de cerc, care puteau fi transformate cu ușurință într-un sistem de apărare împotriva năvălitorilor)"²⁷³. În fine, un alt autor al unei lucrări dedicate acestei așezări, e de părere că satul "...primește numele de *Chyokottes* «Ciocotiș», căci mica localitate era așezată într-o poiană ascunsă asemeni unui cocoș de munte"²⁷⁴. O altă ipoteză ar fi... asemănarea cu muntele Șatra: "Cine se scoală în cântatul cocoșului dimineața, să privească la creasta acestui cântăreț înaripat și apoi la forma Șetrei (...) nu va avea în suflet îndoială că ciocotișenii din acele îndepărtate timpuri, crescători de animale și de păsări, au pus numele satului după această asemănare"²⁷⁵.

Noi credem că la baza acestui oiconim stă antroponimul *Ciocotiș*, cu atât mai

²⁶⁹ "Ciocotiș este admirată pentru producția mare de cireșe. Are pământ mult, dar neproductiv. Aparține familiei Teleki" (M. Bél, 1725: 64).

²⁷⁰ Daniel Marius Roman, *Ciocotiș, schiță monografică*, Târgu-Lăpuș, 2014, p. 31-32.

²⁷¹ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 69.

²⁷² Ioan Tămaș, Cristina Tămaș Cristina, *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, Baia Mare, 2014, p. 97.

²⁷³ Tămaș, op. cit., p. 97, referitor la Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905.

²⁷⁴ Augustin Neaga, *Ciocotiș, file de istorie și legendă*, Cluj-Napoca, Editura Ecou Transilvan, 2014, p. 24.

²⁷⁵ A. Neaga, op. cit., p. 24.

mult cu cât acest nume de familie este atestat în județul Maramureș (29 de persoane cu numele Ciocotiș, respectiv 14 persoane cu numele de Ciocotis²⁷⁶). La rândul său, antroponimul ar putea deriva dintr-un substantiv regional *ciocot* (1), cu sensul de “ciucure; bucată de lemn legată la coșul morii de apă; titirez; butuc de viță de vie” (< srb. *čokot* “butuc de viță”) sau omonimul *ciocot* (2), cu sensul de “pietriș care cade de pe munte la vale; loc unde pasc oile” (cu etimologie necunoscută), la care se adaugă sufixul *-iș*; sau poate chiar din apelativul *ciocotiș*, având același sens ca și ciocot (2).

Evoluția etimologică: top. *Ciocotiș* ← n.fam. *Ciocotiș* ← s. reg. *ciocotiș* “pietriș care cade de pe munte la vale”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Ciocotiș</i>	<i>Csokotés</i>	<i>Ciocotiș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-iș</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

CIÓLT

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Ciolt, între Șomcuta Mare și Buteasa, la 4 kilometri sud-est de Șomcuta; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1603 (*pagus Chioltt*). **Populație:** 612 locuitori.

Dialect: subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *cioltean*, *-ă*, *ciolteni*, *-e* / *ciolteancă*, *cioltence*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cioltean* (10 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: *Ciolte*, *Maxim*. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”), biserică greco-catolică (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1907), biserică penticostală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Ciolt), teren arabil, livezi, fânațe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *pagus Chioltt*, *officiolatus Chioltt*, (1639) *Csoltth*, (1647) *Czolt*, *Czolt*, (cca. 1800) *Cioltu*, (1733) *Csoltul*, (1750) *Csolt*, (1850) *Czold*, (1854) *Csólt*, *Ciolt*, (1909-1919) *Ciolt*, *Csolt*, (1968) *Ciolt*. **Soluții etimologice.** Numele localității derivă din n.fam. rom. *Ciolt(e)* (< magh. *Csolt*²⁷⁷), antroponim atestat în Maramureș: *Ciolt* (14 persoane), *Ciolte* (244), *Cioltea* (62)²⁷⁸. Probabil numele localității s-a tras de la numele întemeietorului său, un oarecare *Ciolt(e)*; și în prezent, *Ciolte* este cel mai frecvent nume de familie din sat. Numele actual al localității (*Ciolt*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Csólt*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș. **Evoluția etimologică:** top. *Ciolt* ← n.fam. *Ciolt(e)* ← magh. *Csólt*.

²⁷⁶ *** Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș, Baia Mare, 2007.

²⁷⁷ I. Iordan, Dicționar al numelor de familie, 1983.

²⁷⁸ *** Dicționar de frecvență a numelor...

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Csólt</i>	<i>Ciolt</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

CIÚTA

Sat aparținător de comuna Bicaz, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în extremitatea vestică a județului Maramureș, pe valea Ciuta, la poalele Culmii Codrului, între Bicaz și Babța; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1461 (*Nyres*). **Populație:** 203 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ciutean*, -ă, *ciuteni*, -e, (*ciutan*) / *ciuteancă*, *ciutence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ciutan*, *Ciutău* (12 persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1937; filie a parohiei Corni, până în anul 2000); biserică penticostală (2004). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Ciuta), fond forestier, pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Cruce-Monument pentru Eroii din Primul Război Mondial (1942), amplasată în fața bisericii; Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2003).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1461) *Nyres*, (1543) *Kysnyres*, (1553) *Nyeres*, (1554) *Kiws Nyres*, (1733) *Csuta*, (1760) *Szilágy Kis Nyres*, (1850) *Csuta*, (1854) *Kis-Nyres*, (1913) *Szilágyinyires*, (1909-1919) *Ciuta*, *Kisnyires* (*Szilágykisnyires*), (1968) *Ciuta*. **Evoluția numelui** localității: *Mesteacăn*, *Mesteacănul Mic*, *Mesteacănul Mic de Sălaj*, *Mesteacăn-Sălaj*, *Ciuta*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Mesteacănul Mic*.

Soluții etimologice. Vechea denumire a satului codrean este *Mesteacănul Mic* (*Kis Nyres*), iar determinantul se raportează la *Mireșul Mare* (*Nagy Nyires*), din zona Chioar. Din 1733, în documente este consemnată o denumire nouă, *Ciuta*, preluată dintr-un microtoponim local preexistent *Ciuta* (pârâu și vale la poalele Culmii Codrului). Probabil schimbarea a venit pe fondul reformei administrative de la mijlocul secolului al XVIII-lea, din comitatele maghiare, când au fost eliminați, printre altele, numeroși termeni repetitivi: cu denumirea de *Kys Nyires* erau consemnate localitățile Ciuta și Mesteacăn²⁷⁹. De precizat că, în județul Maramureș este atestat și numele de familie *Ciuta* (15 persoane)²⁸⁰, derivat din s. *ciută*, dar se pare că nu de aici derivă oiconimul, ci de la hidronim. După Unirea din 1918, administrația românească a optat pentru varianta *Ciuta*. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic

²⁷⁹ Pentru detalii și exemple, vezi cap. *Etimologia toponimului Maramureș / Autoritățile maghiare schimbă denumirea râului Maramureș în Mara*.

²⁸⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

(în jud. Buzău și Caraș-Severin).

Evoluția etimologică: top. *Ciuta* ← hidron. *Ciuta* ← s. *ciută* “cerboaică” ← substrat (cuvânt autohton, cf. alb. *shutë*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Mesteacă</i>	<i>Szilágyinyires</i>	= <i>Mesteacă</i> <i>de Sălaj</i>	<i>Ciuta</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu fauna; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	---

COĂȘ

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe malul râului Lăpuș, între Remetea Chioarului, Coruia și Curtuiușu Mic, la 18 kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Coaș (reședință), Întrerăuri. **Prima atestare documentară:** 1566 (*Kovas, Koas*). **Stema** comunei Coaș (2015) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în furcă răsturnată. În dreapta, în câmp albastru, se află un turn-clopotniță (turlă de biserică) de argint, dreptunghiular, cu galerie de veghe și acoperiș ascuțit, terminat cu o cruce în vârf. În stânga, în câmp roșu, se află un vas de lemn (șiștar de muls) de argint, cu toartă spre dreapta. În vârful scutului, în câmp de argint, se află un brâu undat albastru, iar deasupra acestuia o crenguță cu trei frunze verzi și patru prune albastre. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Turla de biserică evocă ținutul vestit din Maramureș pentru arhitectura bisericească (eclziastică) din lemn ce se află pe teritoriul acestei localități. Șiștarul face trimitere la produsele lactate tradiționale și la principala ocupație a locuitorilor, creșterea vitelor. Brâul undat menționează prezența râurilor Lăpuș și Cavnic, care se unesc pe teritoriul localității în locul numit *Împreună* sau *Jenune*. Crenguța cu prune evidențiază o altă ocupație a locuitorilor, pomicultura. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.402 locuitori (în comună), 1.312 locuitori (în satul Coaș). **Gospodării:** 670 (în comună). **Etnii:** 1.360 români, 5 maghiari (în comună). **Culte:** 1.317 ortodocși, 34 martori ai lui Iehova, 5 romano-catolici, 7 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *căoșean*, *-ă*, *căoșeni*, *-e* / *căoșeancă*, *căoșence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bretan, Dărăban, Ivan, Marchiș, Maxim, Rad, Țânța, Ungur. **Personalități:** Ioan Maxim (n. 1941), diplomat; ambasador al României în Elveția (2001-2006). **Instituții:** primărie, școală gimnazială (“Ion Popescu de Coaș”), bibliotecă comunală (din 2005), cabinet medical, farmacie, agenție poștală, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, “Sfânta Treime”, 1978); biserica monument (“Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1730) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, fânețe; bălți, lacuri, pescării (Balta Coaș, 4 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități

(apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserică (1730); Clopotnița de lemn (1730). **Monumente de for public:** Bust "Ion Popescu de Coaș" (2001, bronz; autor I. Marchiș). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1982). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile lui Agoston*.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Kovas, Koas*, (1603) *pagus privatus Koas*, (1647) *Kouas, Kovas*, (1750) *Kovás*, (cca. 1800) *Covașu*, (1854) *Kovács, Covaci*, (1909-1919) *Coaș, Kovás*, (1968) *Coaș*. **Evoluția numelui localității:** *Covaci, Covaș, Coaș*. **Soluții etimologice.** Într-o *Istorie a districtului Chioar*, din anul 1725, se menționează: "Coaș este cea mai mare localitate din acest loc, dacă privim numărul populației, majoritatea români. Aceștia le aparține cel mai mult pământ. Este bogată în piatră de calcar, ocupația principală a majorității locuitorilor este arsul varului. Servesc familiei Teleki"²⁸¹. Numele localității Coaș (magh. *Kovás*) ar putea proveni de la un antroponim: fie de la n.fam. rom. *Covaci*, fie, așa cum propune I. Iordan (1963), direct din n.fam. magh. *Kovácsi* (< slav. *kovač* "fierar"), identic cu oiconimele Coaciul (magh. *Kovácsi*) (jud. Cluj) și Coășd (magh. *Kávásd*) (jud. Bihor)²⁸². Un argument în acest sens este frecvența mare²⁸³ a numelui de familie Covaci (3.079 de persoane cu acest nume, în județul Maramureș), respectiv Covaciu (468). Cert este că numele actual al localității este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Kovás*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș²⁸⁴. **Evoluția etimologică:** top. *Coaș* ← top. magh. *Kovás* ← antrop. magh. *Kovácsi* (=Covaci) ← sl. *kovač* "fierar".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Kovás</i>	<i>Coaș</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

CÓDRUL BUTESII

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, la poalele Culmii Preluca, la sud de fosta Cetate a Chioarului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1909 (*Codru*). **Populație:** 259 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *butășean, -ă, butășeni, -e*

²⁸¹ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 62.

²⁸² I. Iordan, 1963, p. 357; ipoteză agreată și de P. Bilțiu, 2013, p. 62.

²⁸³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

²⁸⁴ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

/ *butășeancă*, *butășence*. **Instituții:** Școală gimnazială. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XIX).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1909-1919) *Codru*, cătun al satului Buteasa; (1913) *Kodrulytelep*, (1968) *Codrul Butesii*. **Evoluția numelui localității:** *Codru*, *Buteasa* *Codru*, *Codrul Butesii*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Codru Butesii* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Prima denumire a localității se pare că a fost *Codru*, definind spațiul în care funcționa mica așezare; ulterior, s-a adăugat determinantul *Buteasa* pentru a arăta apartenența cătunului la comuna respectivă. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Codru* (jud. Bihor și Suceava), *Codrișoru* (jud. Bihor), *Codrești* (jud. Vrancea, Vâlcea), *Codreni* (jud. Vaslui, Ilfov și Botoșani). **Evoluția etimologică:** top. *Codrul Butesii* ← (*Codrul* + *Butesii*) ← s. *codru* "pădure" ← lat. *quodrum*; / (+) *Buteasa* ← n.fam. *But*, *Bute* sau *Butean* (+ suf. *-easa*) ← subst. *bute* "butoi" ← lat. *buttis*. **Categorii:** Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

COLTĂU

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe malul Lăpușului, între Cătălina și Arieșul de Pădure, la 10 kilometri sud de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Cătălina, *Coltău* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1405 (*Kolcho*, *Also Kolcho*). **Stema** comunei Coltău (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, în dreapta având o pană de aur, flancată de două stele din argint, în partea stângă un ibex care ține un brad auriu, iar în partea inferioară, două brâuri undate, argintii. ♦ Pana de aur reprezintă viața și tradiția culturală a comunei, făcând trimitere la artiștii care au vizitat localitatea, au fost găzduiți și au creat aici, stelele reprezintă cele două sate care alcătuiesc comuna, brâurile undate simbolizează apa râului Lăpuș, iar ibexul ținând bradul reprezintă blazonul familiei Teleki. **Populație:** 2.557 locuitori (în comună), 2.189 locuitori (în satul Coltău). **Gospodării:** 712 (în comună). **Etnii:** 1.361 maghiari, 937 romi, 162 români (în comună). **Culte:** 1.936 reformați, 223 ortodocși, 73 penticostali, 48 romano-catolici, 41 baptiști, 41 creștini după Evanghelie, 47 creștini pe rit vechi, 33 adventiști, 4 greco-catolici, 3 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *coltăuan*, *-ă*, *coltăuani*, *-e*, (*coltoan*, *coltouan*) / *coltăuancă*, *coltăuance*. **Porecla locuitorilor:** *cărălabe*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Coltoan*, *Coltouan* (20 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Balasz, More, Lăcătuș, Tar. **Instituții:** primărie, școală gimnazială ("Petofi Șandor"), bibliotecă comunală (din 1994), agenție poștală, farmacie, cămin cultural, muzeu (Muzeul Memorial "Petöfi Sándor" a fost organizat în 1960, în Castelul Teleky); baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă ("Sfânta Treime", 1937), biserică baptistă, biserică adventistă de ziua a șaptea, biserică reformată. **Resurse naturale:**

teren arabil; culturi pomicole (meri, pruni); pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Castelul Teleki (1740-1780).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Kolcho*, *Also Kolcho*, (1414) *Koltho*, (1475) *Katalin-falva*, (1750) *Koltou*, (cca. 1800) *Koltó-Katalin*, *Colțau-Cătălina*, (1854) *Koltó*, *Colțau*, (1913) *Koltó*, (1968) *Colțau*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Katalin*, *Colțul de Jos*, *Colțau-Cătălina*, *Colțau*.

Soluții etimologice. În *Istoria districtului Chioar* (1725), se menționează: “Colțau este singura localitate locuită de maghiari; aceștia își îndeplinesc prin excelență obligațiile. Cultivă foarte sârguincios terenurile cu legume, pe care le valorifică cu beneficiu în Baia Mare. Peste asta, are și păduri cu ghindă, care contribuie la beneficiile localității. Este proprietatea familiei Teleki”²⁸⁵. Etimologie incertă. Numele satului ar putea proveni din apelativul reg. rom. *colțau*, cu sensul de “ungher, cotlon” (cf. *cotlon* “ascunzătoare”), derivat din magh. *katlan*. Un argument în acest sens ar fi semnalarea apelativului *colțau* în registrul toponimic din regiune: În *Coltauă*, fânațe în Vadul Izei; *Colțau*, pășune în Glod²⁸⁶. D. Loșonți (2000) a consemnat toponimul *Căltău*, cu sensul de “covată, groapă” < **căltău*, var. a lui *găltău* “groapă, pârâu afund”²⁸⁷. După Kiss (I, p. 771), *Koltó* trimite la magh. *Koltó* “stâncă, stană, rocă” sau la un slav **koltov*²⁸⁸. Pe de altă parte, la baza oiconimului ar putea sta antroponimul *Colțau*, semnalat în județul Maramureș²⁸⁹, e drept, având o frecvență redusă în prezent, dar nu deținem informații despre răspândirea acestui nume în trecut. Este cert faptul că numele localității (Colțau) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară. **Evoluția etimologică:** top. *Colțau* ← top. magh. *Koltó*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Koltó</i>	<i>Colțau</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ău; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

COLȚAREA

Sat aparținător de comuna Ardușat, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în lunca Someșului, între Hideaga și pod Ardușat; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmăr, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Koltzir*, *Koltzier*). **Populație:** 455 lo-

²⁸⁵ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 61.

²⁸⁶ Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.

²⁸⁷ D. Loșonți, *Toponime românești*, 2000, p. 125.

²⁸⁸ V. Frățilă, 2016.

²⁸⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

cuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *colțirean*, -ă, *colțireni*, -e / *colțireancă*, *colțirence*. **Porecla locuitorilor:** *pupăzoi*. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1937-1945; parohie de sine stătătoare din 1999), biserică penticostală ("Filadelfia", 2012). **Resurse naturale:** teren arabil, pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Koltzir*, *Koltzier*, (1603) *pagus Kolczyer*, (1647) *Kolczer*, (1733) *Kolcziria*, (1750) *Kolczire*, (cca. 1800) *Koltzer*, *Colțire*, (1850) *Kolzira*, (1854) *Kolczér*, *Colțira*, (1909-1919) *Colțirea*, *Kolczér*, (1968) *Colțirea*. **Soluții etimologice.** Numele localității ar putea proveni din apelativul *colț* (< sl. *kolǫcǫ*, cf. bg. *kolec* "țărăș", sb. *kolac* "țărăș", pol. *kolec* "ghimpe"), sinonim cu *colțau* "cotlon, ungher", cu referire la aspectul geomorfologic al zonei. Dariu Pop (1938) este de părere că numele topic se referă la un cot al râului Someș, ce curge prin apropiere: "Comuna aceasta este situată pe locul unde pârâul Bârsău, care vine din ținutul Chioarului, se varsă în o *cotitură ascuțită* a Someșului. Poporul a păstrat foarte bine numele așezării lor, dat de strămoși"²⁹⁰. Într-adevăr, pentru *colț* este atestat și sensul regional de "cot", ceea ce ar confirma ipoteza lui Dariu Pop. De notat faptul că, inițial, localitatea a fost înregistrată, în documente, în forma *Colțire*, având probabil sensul de "locul unde se face un colț, un cot, o cotitură". Abia în secolul al XVIII-lea, numele localității primește sufixul toponimic *-a* și devine *Colțirea*. Însă dacă luăm în calcul numele asemănător a unor localități din țară (*Colțești*, în jud. Gorj și Alba; *Colți*, jud. Buzău; *Colțu*, jud. Argeș), avem o ipoteză nouă (puțin probabilă în cazul nostru): derivarea dintr-un antroponim *Colți*, *Colțea* (nume de familie neatestat în județul Maramureș, în prezent). **Evoluția etimologică:** top. *Colțirea* ← top. *Colțire* "locul unde se face un colț, un cot, o cotitură" (+ suf. top. *-a*) ← s. *colț* "cotlon, ungher" ← sl. *kolǫcǫ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Colțire(a)</i>	<i>Kolczér</i>	<i>Colțirea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

COPĂLNIC

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, județul Maramureș, Zona Metropolitană Baia Mare, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Berința, Copalnic Deal și Copalnic-Mănăștur; zonă de deal. ♦ În *Istoria districtului Chioar* (1725), se menționează: "Copalnic este o comună a nobililor români, așezată pe un câmp, dispunând de un teren agricol mare, dar cu fertilitate redusă. O fac vestită apele minerale. De aici se înalță muntele Muncel, care este adăpostul tâlharilor cu reputație rea" (Bél, 1725: 63). În limbajul cronicarilor maghiari din secolul al XVIII-lea, termenul *tâlhar* are semnificația de *haiduc*. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

²⁹⁰ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 41.

Prima atestare documentară: 1405 (*Kwzepsew Kopalnok*). **Populație:** 667 locuitori. **Cătun:** Valea Vii, cătun contopit cu satul Copalnic (atestat documentar în 1954). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *copălnicean, -ă, copălniceni, -e / copălniceancă, copălnicence*. **Porecla locuitorilor:** *vrăbiuțe*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Boer, Micle, Onofrei, Tarța. **Personalități:** Ioan Dragomir (1811-1883), profesor de filosofie la Institutul Superior Episcopal din Blaj, preot în Băiuț, protopop și inspector școlar în tractul Lăpușului, participant activ la Revoluția din 1848 și la Adunarea Națională de la Blaj (15-17 mai 1848). **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1912); biserica monument ("Adormirea Maicii Domnului", 1731) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, pășuni; izvoare de apă minerală (în partea de vest a satului, pe Valea Borcutului și în aval, la 700 m, în locul numit *În Glod* sau *În Slatină*); izvor de apă sărată (pe versantul drept al Văii Berința, aproape de confluența cu valea Cavnicului). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1735).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Kwzepsew Kopalnok*, (1405, 1424) *Aso Kapolnok*, (cca. 1475) *Zurdogcapan*, (1566) *Zurduk Kapalnak*, (1567) *Zurduk-Kapalnok*, (1603) *Zardok Kapalnok*, (1733) *Kopálnok*, (1750) *Kopalnik*, (1760) *Szurduk Kopalnok*, (cca. 1800) *Szurduk Kápolnok*, (1850) *Kopalnyik*, (1854) *Szurduk-Kápolnok*, *Copalnic*, (1909-1919) *Copalnic*, *Surduc-Copalnic*, *Szurdukkápolnok*, (1968) *Copalnic*. **Evoluția numelui localității:** *Surduc-Copalnic, Copalnic*.

Soluții etimologice. La începutul secolului al XV-lea, localitatea se numea *A(l)so Kapolnok (=Copalnicul de Jos)*, probabil pentru a se diferenția de *Monosthoros Kapolnok (=Copalnic-Mănăștiur)*, sat situat la o distanță de doar trei kilometri. După V. Radu (2005), numele provine din hidronimul *Copalnic*²⁹¹ (< magh. *kápolna* "capelă"). I. Iordan (1963) remarcă faptul că toponimul *Copalnic* are la bază magh. *kápolnok*, pluralul de la *kápolna* "capelă"²⁹². Dacă etimonul ar fi fost varianta la singular a apelativului maghiar *kápolna*, acesta ar fi dat în limba română *Copalna* sau *Cápálna* (precum numele unei localități situate în nord-estul județului Sălaj, la granița cu județul Maramureș). Începând cu anul 1475 și până în a doua jumătate a secolului al XX-lea, așezarea este numită alternativ *Copalnic* și *Surduc Copalnic* (din apelativul *surduc*, cu sensul de "vale strâmtă cu versanți repezi" < magh. *szurdók*), administrația românească eliminând termenul *Surduc*.

Evoluția etimologică: top. *Copalnic* ← hidron. *Copalnic* ← magh. *kápolnok*, pluralul de la *kápolna* "capelă".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Szurduk Kápol / Kopalnok</i>	= <i>Capele</i>	<i>Copalnic</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

²⁹¹ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 54.

²⁹² I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 233.

COPĂLNIC DEAL

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Copalnic și Copalnic-Mănăștur; zonă de deal. ♦ În perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Populație: 109 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *copălnicean, -ă, copălniceni, -e / copălniceancă, copălnicence*. **Instituții:** cămin cultural. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1968) *Copalnic Deal*. **Soluții etimologice.** Localitatea a fost întemeiată, probabil, de câteva familii din Copalnic sau Copalnic-Mănăștur. O altă ipoteză este ca respectivul cătun să își tragă numele dintr-un microtoponim local preexistent care avea în componență articolul *Deal*, la care s-a adăugat *Copalnic*, pentru a indica apartenența administrativă. **Evoluția etimologică:** top. *Copalnic Deal* ← (*Copalnic* + *Deal*) ← magh. *kápolnok*, pluralul de la *kápolna* “capelă”; / (+) *Deal* ← s. *deal* “ridicătură de teren; colină” ← sl. *dělŭ*. **Categorii:** Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești.

COPĂLNIC-MĂNĂȘTIUR

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Copalnic, Copalnic-Deal, Vad și Rușor, în depresiunea Copalnic, la poalele Culmii Preluca, la 28 de kilometri sud de Baia Mare și 20 de kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Berința, Cărpiniș, Copalnic, Copalnic Deal, *Copalnic-Mănăștur* (reședință), Curtuiușul Mic, Făurești, Lăschia, Preluca Nouă, Preluca Veche, Rușor, Vad. **Prima atestare documentară:** 1424 (*Monosthoros-Kapolnok*). **Stema** comunei Copalnic-Mănăștur (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, scartelat. În partea superioară, în dreapta, în câmp de argint, se află douăsprezece ghinde cu câte două frunze verzi de stejar, grupate în trei coloane. În partea superioară, în stânga, în câmp albastru, se află un lup rampant de argint, privind spre dreapta. În partea inferioară, în dreapta, în câmp albastru, se află o cruce treflată de argint. În partea inferioară, în stânga, se află un zid crenelat de cetate de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Ghindele reprezintă bogăția silvică a zonei, având un stejar vechi de circa 500 de ani declarat monument al naturii, iar numărul ghindelor indică numărul satelor componente ale comunei. Lupul simbolizează ostașii Chioarului care apăra cetatea cu același nume. Crucea treflată evocă vechea mănăstire de la care provine și numele localității. Zidul face referire la Cetatea Chioarului. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică

faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 5.673 locuitori (în comună), 911 locuitori (în satul Copalnic-Mănăștur). **Gospodării:** 2.189 (în comună). **Etnii:** 5.063 români, 424 romi, 14 maghiari (în comună). **Culte:** 4.728 ortodocși, 276 greco-catolici, 233 martori ai lui Iehova, 177 pentecostali, 11 romano-catolici, 8 reformati, 12 bapțiști, 3 adventiști, 16 creștini după Evanghelie (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *copălnicean*, -ă, *copălniceni*, -e / *copălniceancă*, *copălnicence*. **Nume de familie frecvente în localitate:** Bob, Dragomir, Mihalca, Nechita. **Instituții:** primărie, școală gimnazială (“Augustin Buzura”), bibliotecă comunală (din 1965), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, oficiu poștal; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); Centru Local de Informare și Promovare Turistică; pensiuni turistice; biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1935), biserică greco-catolică (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 2001-2006). **Instituție religioasă:** Sediul Protopopiatului Greco-Catolic Mănăștur. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), pășuni, fond de vânătoare (Mănăștiur); culturi pomicole: meri, pruni, castani, nuci, aluni; zăcăminte de cărbune (lignit). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Poiana*); așezare, Epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Pe mal*). **Monumente istorice:** Casa Anca (1910); Biserica “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (sec. XIX). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2006), amplasat în curtea bisericii ortodoxe; Monumentul Eroilor căzuți în războaie (2003), amplasat în curtea bisericii greco-catolice.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Monosthoros-Kapolnok*, (1527) *Monostoros capal*, (1543, 1566) *Monoster-Kapalnak*, *Monostor-Copalnic*, (1591) *Monostor*, (1603) *pagus Monostor - Kapitalnak*, (1609) *Monostor-Kapalnok*, (1720) *Monostor*, (1733) *Monostor*, (cca. 1800) *Kápolnok Monostor (Mănăștur)*, (1831) *Menestur*, (1850) *Kapolnok Monostor*, *Kapulnak Monastir*, (1854) *Kápolnok-Monostor*, *Copalnic-Mănăștur*, (1909-1919) *Copalnic-Mănăștur*, *Kápolmok-monostor*, (1968) *Copalnic Mănăștiur*. **Evoluția numelui localității:** *Mănăștur-Copalnic*, *Mănăștur*, *Copalnic-Mănăștiur*. **Soluții etimologice.** Traducerea numelui localității, conform primei atestări documentare (*Monosthoros Kapitalnok*, în magh.), ar fi *Capелеle Mănăștirii*. După Vasile Radu (2005), oiconimul provine din hidronimul *Copalnic* + determinantul *Mănăștiur* “mănăstire”²⁹³. Cu toate acestea, numele vechi a localității ar putea fi *Mănăștirea*, devenit în limba maghiară *Monostor* și reintrat în limba română în forma *Mănăștiur*. Ștefan Vișovan (2005) identifică un microtoponim *În Mănăștur*, arătură în localitatea Bârsana, cu precizarea: “toponimul păstrează amintirea unei vechi mănăstiri, despre care documentele istorice vorbesc încă în anul 1391”. Vasile Frățilă afirmă că top. *Mănăștiur* din Banat provine din substantivul maghiar *monostor* “mănăstire” (< lat. medieval *monasterium*), oiconim redat de români prin *Mănăștur*. Prezența lui -i- (din *Mănăștiur*) nu se justifică etimologic; ea se datorează intervenției administrației românești²⁹⁴. În țară există și alte localități cu nume asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Mănăștur* (jud. Arad), *Mănășturel*, *Mănășturul Românesc* (jud. Cluj). **Evoluția etimologică:** top. *Copalnic-Mănăștiur* (*Copalnic* + *Mănăștiur*) ← magh. *kápolnok*, pluralul de la *kápolna* “capelă”; / (+) *Mănăștiur* ← magh. *monostor* “mănăstire”.

²⁹³ Vasile Radu, *Satele*, 2005, p. 57.

²⁹⁴ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 268; vezi și I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 237.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Monostor-Kapalnok</i>	=Capelele Mănăstirii	<i>Copalnic-Mănăștiur</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

CORNÉȘTI

Sat aparținător de comuna Călinești, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Cosăului, între Călinești și Ferești; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1418 (*Somyafalwa*). **Populație:** 423 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *corneștean*, *-ă*, *corneșteni*, *-e* / *corneșteancă*, *corneștence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Corneștean*, *Corneșcian*, *Corneștian* (238 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Rad, Rednic. **Instituții:** biserică greco-catolică / ortodoxă (de lemn, "Sfântul Nicolae", 1800; inițial, greco-catolică, devenită ortodoxă după 1948; din anul 2000 de oficiază alternativ servicii religioase de către reprezentanții parohiei ortodoxe și greco-catolice), biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Ierarh Nicolae", în construcție; filie a parohiei Ferești), biserică penticostală (2003). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cosău), teren arabil, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1800).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1418) *Somyafalwa*, (1424) *Kozo*, (1442) *Felsewfeyerfalua*, (1465) *Somos*, (1470) *Somosfalva*, (1475) *Somosfalwa*, (1479) *Samosfalwa*, (1828) *Kornyesti*, (1913) *Somfalva*, (1968) *Cornești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Cornea*, *Fereștiul de Sus*, *Cornești*.

Soluții etimologice. În documente, numele localității apare în traducere, în limba maghiară (*Somosfalva*, *Somfalva*), cu excepția anului 1442, când așezarea e numită *Felsewfeyerfalua* (= *Fereștii de Sus*), știind faptul că așezarea a fost întemeiată pe valea Cosăului, în amonte de Ferești²⁹⁵. Sufixul *-ești* indică, invariabil, faptul că la originea oiconimului stă un antroponim. În cazul de față acesta trebuie să fie *Cornea*, după cum arată și V. Frățilă: *Cornești*, derivat din n.fam. *Cornea*, *Cornescu* "urmașii lui Cornea"²⁹⁶. În Maramureș, *Cornea* este un nume de familie cu frecvență medie: 215 persoane cu acest nume²⁹⁷. După N.A. Constantinescu (1963), numele derivă de la tema *corn-*, iar după I. Iordan (1983), *Cornea* provine din s. *cornea* "numele dracului", dar poate fi, totuși, foarte bine, un derivat de la *corn* cu suf. *-ea* (poreclă). În țară există

²⁹⁵ R. Popa, 1977, p. 42, nota 42.

²⁹⁶ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 297.

²⁹⁷ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Cornea* (jud. Caraș-Severin), *Corneanu* (jud. Buzău), *Corneni* (jud. Cluj), *Cornești* (jud. Cluj, Dâmbovița, Gorj, Iași și Mureș).

Pe de altă parte, există opinii care pledează pentru originea toponimică: V. Frățilă (2016) susține că forma magh. *Somos* (< *som* “corn”) are semnificația de “bogat în corni” sau “teren cu corni”. De aceeași părere este și autorul unei schițe monografice a localității: “Denumirea satului vine de la un arbore, *corn*, care crește pe Dealul Custura și pe Valea Corbului”²⁹⁸. După părerea noastră, etimologia corectă este derivarea antroponimică. **Evoluția etimologică:** top. *Cornești* ← n. grup *cornești* ← n.fam. *Cornea* (+ suf. *-ești*) ← s. *corn* “colț” (+ suf. *-ea*) ← lat. *cornu*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Cornești</i>	<i>Somosfalva</i>	= <i>Cornești</i>	<i>Cornești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

CÓRNI

Sat aparținător de comuna Bicz, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Codrului, în extremitatea vestică a județului, la nord de Bicz (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1451 (*Somtelek*). **Populație:** 332 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *cornean*, -ă, *corneni*, -e / *corneancă*, *cornence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cornean*, *Corneanu* (25 de persoane). **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1974-1975, sub preotul Ghit Gheorghe); biserică baptistă. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1451) *Somtelek*, (1719) *Somfalu*, (1760) *Somos*, (1850) *Szamos Komye*, (1854) *Somfalu*, *Corniea*, (1913) *Szilágyosomfalu*, (1909-1919) *Corni*, *Somfalu*, (1968) *Corni*. **Evoluția numelui localității:** *Terenul cu corni*, *Satul Cornu*, *Corni-Someș*, *Corni-Sălaj*, *Corni*. **Soluții etimologice.** Probabil că la baza denumirii localității a stat un microtoponim local preexistent, provenit din apelativul *corn*. Singurul semn de întrebare se referă la semnificația acestui substantiv. Sensul de “excrescență osoasă” (ref. la coarne de animale) nu pare a avea susținere. Sensul regional de “colț,

²⁹⁸ Ion Cotărlă, *Satul Cornești. Schiță monografică*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011, p. 459.

cotlon, margine”, deși atestat în zonă²⁹⁹, iarăși nu pare justificat. La D. Loșonți (2000) găsim sensul de “deal; vârf de deal”, care ar putea genera un nume topic. Forma în care este atestată denumirea localității, într-un document din 1451, *Somtelek* (unde magh. *som* “corn” și *telek* “teren”), ar putea suporta o traducere de genul **Terenul cu corni*. În acest caz, Vasile Radu (2005) are dreptate atunci când afirmă că numele oiconimului derivă din apelativul *corn*, cu sensul de “arbust cu fructe comestibile” (*Cornus mas*)³⁰⁰. Ștefan Vișovan susține că în localitate există numele topice *Cornii de Jos* și *Cornii de Sus*, unde cresc corni (arbuști). Potrivit tradiției locale, primii locuitori, refugiați din calea năvălirilor străine, s-au stabilit în *Poiana Cornilor*. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Corni* (jud. Botoșani, Dâmbovița, Galați, Iași, Neamț și Suceava), *Corni-Albești* (jud. Vaslui), *Cornii de Jos*, *Cornii de Sus* (jud. Bacău), *Cornii Sârbi* (jud. Neamț). **Evoluția etimologică:** top. *Corni* ← s. *corn* “arbust cu fructe comestibile” (+ suf. -i) ← lat. *cornus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Terenul cu corni</i>	<i>Somfalu</i>	= <i>Satul Corni</i>	<i>Corni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -i; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

COROÍENI

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Vima Mare, Vălenii Lăpușului și Drăghia, în podișul Boiu, la poalele Culmii Breaza, la 63 de kilometri sud de Baia Mare și 15 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Baba, *Coroieni* (reședință), Drăghia, Dealul Mare, Vălenii Lăpușului. **Prima atestare documentară:** 1584 (*Karulyfalwa*). **Populație:** 2.219 locuitori (în comună), 376 locuitori (în satul Coroieni). **Gospodării:** 777 (în comună). **Etnii:** 1.721 români, 423 romi (în comună). **Culte:** 2.103 ortodocși, 22 penticostali, 11 adventiști, 4 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *coroienăș*, -ă, *coroienăși*, -e, / *coroieșancă*, *coroieșence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Ciupe, Criste, Petruț. **Personalități:** Valentin Muste (n. 1954), artist plastic; expoziții personale în țară și străinătate. ♦ Vasile Muste (n. 1956), poet, director al Casei de Cultură din Sighet. Vol. *Înstelarea frigului* (1997), *Constelația copilăriei* (1998). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), cabinet medical, farmacie, agenție poștală, cămin cultural, biserici ortodoxe (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1862; “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, 1874). **Resurse naturale:** fond de vânătoare; culturi pomicole (meri, peri, pruni, cireși, vișini, castani,

²⁹⁹ Pentru semantismul termenului *corn* vezi DRAM, 2015.

³⁰⁰ Vasile Radu, *Satele*, 2005, p. 58.

nuci, aluni). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (realizat din piatră cioplită de meșterii Ilie Rus și Gavril Nechita, în anii 1926/1927); Monumentul Eroilor (2014) din Coroieni, Vălenii Lăpușului, Drăghia și Dealul Mare.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Karulyfalwa*, (1733) *Koroján*, (1750) *Korujen*, (1760) *Karulyfalva*, (1805) *Karullyfalva*, (1808) *Karojeni vel Korjen*, (1850) *Korujeny*, (1854) *Kárulyfalua*, *Coruieni*, (1909-1919) *Coruieni*, *Kárulyfalva*, (1968) *Coroieni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Coroi*, *Coruieni*, *Coroieni*. **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției, "comuna Coroieni, de lângă Tg. Lăpuș, se spune că ar fi întemeiată de un Cora din Bârsana, care a emigrat pe aceste locuri încă în secolului al XVI-lea"³⁰¹. Însă această ipoteză nu se justifică din punct de vedere etimologic. O variantă de lucru ar fi ca localitatea să fi fost înființată de locuitori din satul *Coruia*, adică de *coruieni*, de unde administrația maghiară a numit așezarea *Coruieni* (vezi atestările din anii 1750 și 1850, când satul se numea *Coruieni*, în magh. *Korujen*, respectiv *Korujeny*), iar administrația românească: *Coroieni* (după modelul Breb - Brebeni). O altă ipoteză este derivarea antroponimică, în condițiile în care în județul Maramureș sunt atestate numele de familie Coroi (9 persoane), Coroiu (19 persoane), dar și varianta dialectală Corui (66 de persoane)³⁰². La baza acestor nume stă apelativul regional *coroi* "pasăre răpitoare"³⁰³. În țară există și alte localități cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Coroiești* (jud. Hunedoara și Vaslui), *Coroi* (jud. Arad și Mureș), *Coroiu* (jud. Vaslui). **Evoluția etimologică:** top. *Coroieni* ← n. de grup *coroieni*, *coruieni* ← n.fam. *Coroi* (+ suf. *-eni*) ← s. reg. *coroi* "pasăre răpitoare" ← magh. *karoly*, *karvaly*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kárulyfalva</i>	<i>Coroieni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

CORÚIA

Sat aparținător de comuna Săcălășeni, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, între Chechiș și Coaș, la sud-est de Săcălășeni; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Karwlya*). **Populație:** 832 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *coruian*, *-ă*, *coruieni*, *-e* /

³⁰¹ Petre Lenghel-Izanu, *Daina mândră pân' Bârsana* (schiță monografică), Baia Mare, 1979, p. 19; vezi și Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940 p. 151.

³⁰² *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁰³ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

coruiancă, coruience. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Coruian, Coruiean* (44 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Avram, Conț, Lupșe, Moje, Tomșe. **Instituții:** școală primară, centru de bătrâni, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1997); biserică monument ("Sfânta Ana") se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală (filială a bisericii din Remetea Chioarului), Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil³⁰⁴. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Cimitirul evreiesc (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Ana" (1794); Clopotnița de lemn a bisericii (sec. XIX). **Monument comemorativ:** Crucea Monument în memoria Eroilor (1946-1947, refăcută în 1977). **Manifestări tradiționale locale:** *Sărbătoarea cireșelor* (la sfârșitul lunii mai).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Karwlya*, (1603) *pagus Karulya*, (1639) *Karullya*, (1733) *Karuly*, (1750) *Koroje*, (cca. 1800) *Carue*, (1850) *Kerullye*, (1854) *Karullya*, *Căruliea*, (1913) *Karuly*, (1909-1919) *Coruia*, *Karulya*, (1968) *Coruia*. **Evoluția numelui** localității: *Caruia*, *Cărulia*, *Coruia*. **Soluții etimologice.** Numele satului provine dintr-un antroponim *Corui*, varianta locală a lui *Coroi*, derivat din apelativul reg. *coroi* "pasăre răpitoare" (< magh. *karoly*, *karvaly*). În județul Maramureș, 66 de persoane au numele de familie *Corui*³⁰⁵. Prezența sufixului *-a* ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Corui* (de genul **Livada lui Corui* sau **Poiana lui Corui*), dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime³⁰⁶. De aceea, putem aprecia că acel *Corui* nu a fost întemeietorul și nici măcar un stăpân oarecare al satului. **Evoluția etimologică:** top. *Coruia* ← n.fam. *Corui* (+ suf. top. *-a*) ← antrop. *Coroi* ← s. reg. *coroi* "pasăre răpitoare" ← magh. *karoly*, *karvaly*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Karulya</i>	<i>Coruia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

COSTÉNI

Sat aparținător de comuna Cupșeni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, între Stoiceni și Cupșeni, la 70 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

³⁰⁴ "Coruia, un sat așezat pe malul vestic al râului Lăpuș care a ajuns în posesia familiei Pongrátz (prin căsătorie). Terenul larg și productiv este cultivat prin excelență" (M. Bél, 1725: 61-62).

³⁰⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁰⁶ Alte exemple: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repede, Săbișa, Stejera etc.

Prima atestare documentară: 1603 (*Kostafalu*). **Populație:** 435 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *costenar*, -ă, *costenari*, -e, (*costenean*). **Porecla locuitorilor:** *picioicari*³⁰⁷. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Costenar*, *Costeneanu* (98 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Hereș, Nodiș, Țura. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Mucenic Gheorghe", 1990), bisericile monument ("Sf. Ierarh Nicolae", respectiv "Sf. Apostoli Petru și Pavel") se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1870); Biserica de lemn "Sf. Apostoli Petru și Pavel" (1885).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *Kostafalu*, (1613) *Kosztafalva*, (1733) *Kosteny*, (1750) *Koteny*, (1760) *Koszta*, (1850) *Kosztény*, (1854) *Kosztafalva*, *Costien*, (1909-1919) *Costeni*, *Kosztafalva*, (1968) *Costeni*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Costa* sau *Costea*, *Costeni*.

Soluții etimologice. Referitor la modul cum s-a înființat această așezare, "conform legendei, înainte de întemeierea satului, pe acest teritoriu existau doi oameni: Costea și Dobrea. Fiecare dintre ei dorea să aibă un teritoriu al său. Astfel, cei doi au recurs la bătaie, Dobrea fiind ucis în locul care astăzi se numește Mormânturi. Costea a mai poposit puțin pe aceste locuri, apoi și-a urmat drumul până a găsit un loc potrivit pentru întemeierea unei așezări, care a primit numele de *Costeni*"³⁰⁸.

Așa cum consemnează și legenda, în memoria colectivă s-a păstrat numele unui oarecare *Costea*, întemeietorul satului și avem toate motivele să credem că acest antroponim a stat la baza originii denumirii localității. Acesta este un nume frecvent în zona Lăpuș: 527 de persoane cu numele *Coste*, în județul Maramureș; respectiv 361 de persoane cu numele *Costea*³⁰⁹. După V. Frățilă (2016), derivatul e format mai degrabă de la hipocoristicul *Costa* (cf. atestările din 1603, 1733, 1760) + suf. *-eni*, pl. lui *-ean(u)*. Referitor la originea antroponimului, N.A. Constantinescu (1963) și C. Ionescu (2001) sunt de părere că acesta derivă din Constantin (< lat. *Constantinus*)³¹⁰; după I. Iordan (1983), n.fam. *Coste(a)* provine din gr. *Kostea(s)*, cf. și bg. *Koste*.

Denumirea actuală vizează urmașii acestui întemeietor, mai precis numele de grup *costeni*, cu sensul de "urmașii lui Costea" (denumirea *Costeni* datează din anul 1733). În țară există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie de factură antroponimică: *Costeni* (jud. Gorj și Prahova), *Costești* (jud. Alba, Argeș, Botoșani, Dâmbovița, Gorj, Hunedoara, Iași, Mehedinți, Vaslui și Vâlcea).

Singura opoziție față de această ipoteză aparține lui P. Bilițiu (2013): "Etimologia nu provine de la antroponimul *Costea*, plus sufixul *-eni* (Ștefan Vișovan). Considerăm că etimologia corectă provine de la *coastă*, plus sufixul *-eni*, având în vedere așezarea satului pe un deal. Antroponimul *Costea* nu se întâlnește prin părțile locului"³¹¹.

Evoluția etimologică: top. *Costeni* ← n. de grup *costeni* ← n.fam. *Coste(a)* (+ suf. *-eni*) ← antrop. *Constantin* ← lat. *Constantinus*.

³⁰⁷ De la *picioicar*, regionalism, cu sensul de "persoană care cultivă sau consumă mulți cartofi".

³⁰⁸ F. Butian, *Țara Lăpușului*, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2004, p. 82.

³⁰⁹ *** *Dicționar de frecvență...*, 2007.

³¹⁰ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 34; C. Ionescu, *Dicționar de onomastică*, 2001, p. 105.

³¹¹ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 68.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Satul lui Costa</i>	<i>Kosztafalva</i>	<i>Costeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

COȘȚIUI

Sat aparținător de comuna Rona de Sus, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Ronei, între Rona de Sus și Petrova³¹²; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a aparținut de Cnezatul de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1474 (*castellum Ronaszek*). **Populație:** 630 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent de etnie maghiară. **Numele comun al locuitorilor:** *coștiuian, -ă, coștuienii, -e / coștuiuiancă, coștuiuience*. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică greco-catolică ucraineană (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1780; în anul 1990, pr. Vasile Udrocui a trecut la biserică greco-catolică cu întreaga comunitate), biserică romano-catolică. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Rona), zăcăminte de sare, fond forestier, pășuni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): pădurea de larice. **Monumente istorice:** Biserica "Sf. Cruce" (sec. XIX); Castelul Apaffi (sec. XV-XVIII); Capelele din "Calea Crucii"; Biserica ucraineană (sec. XIX); Statuia "Sfântul Ioan Nepomuk" (1742). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la Coștiu*.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1474 și 1475) *castellum Ronaszek*, (1475) *Ronazek*, (1479) *Ronazeek*, (1968) *Coștiu*.

Soluții etimologice. Din scrierile lui Nicolae Olahus (1493-1568) aflăm că ocnele de la Coștiu se aflau în proprietatea reginelor Ungariei: "La nord și la vest de Someș este Comitatul Maramureșului, în care, de partea aceasta a Tisei, lângă târgul Rona, sunt ocnele de sare din care se taie sarea cu ciocane de fier, întocmai ca piatra din cariere. Aceste ocne, împreună cu cetatea Hust, situată pe muntele înalt de pe malul Tisei, și cu Vysk și alte târguri supuse acestora, aparțin reginelor Ungariei în temeiul darului de nuntă (*donationis propter nuptias*)"³¹³.

Referitor la etimologia toponimului *Coștiu*, majoritatea intervențiilor de până acum a admis că la baza denumirii stă apelativul *castel*. I. Mihalyi (1900) notează: "*Coștui = Castellum = Rónaszék*"³¹⁴. Patru decenii mai târziu, istoricul Al. Filipașcu precizează: "Satul și-a luat numele de la o fortăreață numită *Castellum*, construită pe Ro-

³¹² "Băile Coștiu sunt situate la 15 kilometri est de Sighet, în apropierea graniței Galiției. Altitudinea 362 m. Sunt mai multe lacuri sărate concentrate (30%) care sunt amenajate pentru băi în aer liber" (Țeposu, Câmpeanu, 1921: 139-140).

³¹³ Holban, 1968, p. 494.

³¹⁴ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 39.

nișoara pentru apărarea minelor de sare³¹⁵. Ideea este reluată de un alt istoric, Radu Popa (1970), atunci când afirmă că în *Coștiui* se afla “castelul cămării regale a sării, de unde și numele satului”³¹⁶. La fel și M. Dăncuș: “Numele satului vine de la *Castelul* cămării regale a sării, care domina așezarea și despre care se știe prea puțin”³¹⁷. Vasile Frățilă (2007), referindu-se la un top. *Coșteiu* (din jud. Timiș), arată că provine din magh. *kastély* “castel”³¹⁸.

Doar D. Loșonți (2001) propune o nouă abordare (însă puțin probabilă în cazul nostru): “Posibil din *coștei*, în nordul țării, cu sensul de coșar”.

Precizăm că există și omonimul *coștei*, cu sensul de “castel”, regionalism transilvănean, derivat din magh. *kastély* “castel”, care nici el nu trebuie abandonat ca ipoteză de lucru pentru *Coștiui*.

Evoluția etimologică: top. *Coștiui* ← s. reg. *coștei* “castel” ← magh. *kastély* “castel”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Ronaszek</i>	<i>Coștiui</i>

Categorii:	Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

CRÁSNA VIȘEULUI

Sat aparținător de comuna Bistra, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Vișeului, la confluența pârâului Frumușeaua cu râul Vișeu, la nord-est de Petrova (capăt de drum); zonă de munte. ♦ Până în 1945, satul a aparținut de Petrova, iar din 1968 a intrat în componența com. Bistra. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Atestarea documentară: 1913 (*Petrovakraszna*). **Cătune:** Hodea, cătun contopit cu Crasna Vișeului, atestat documentar în 1954; Frihoret de Jos, Frihoret de Sus (1956); Maidan (1965). **Populație:** 1.666 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent de etnie ucraineană. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *crăsnean*, *-ă*, *crăsneni*, *-e* / *crăsneancă*, *crăsnenice*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Crăsneanu* (3 persoane). **Instituții:** grădiniță (Maidan), 2 școli primare (Lunci, Frihoret de Jos), 2 școli gimnaziale, cămin cultural; biserică ortodoxă ucraineană, biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Frumușeaua), fond forestier, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, amenajare piscicolă (păstrăvăria *Moara din Deal*); izvoare de apă minerală (pe pârâul Tomnatec, spre Valea Frumușeaua). Alte resurse:

³¹⁵ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 84.

³¹⁶ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, Editura Academiei, 1970, p. 75.

³¹⁷ Ioana Dăncuș, Mihai Dăncuș, 1999, p. 510.

³¹⁸ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 153.

conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (reprezentat de o stâncă din calcar; amplasat în parcul din centrul satului).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1913) *Petrovakraszna*, (1968) *Crasna Vișeului*. **Evoluția numelui** localității: *Crasna Petrovei*, *Crasna Vișeului*. **Soluții etimologice.** Populația de origine ruteană care a întemeiat această așezare (probabil spre sfârșitul secolului al XVIII-lea), făcând parte din al treilea val de ucraineni ce au migrat spre Maramureș³¹⁹, au denumit localitatea după numele pârâului *Frumușeaua* (redenumit, ulterior, *Crasna*), afluent al râului Vișeu, la confluența cărora s-a așezat vatra noului sat. *Valea Frumușaua* își are izvoarele în Munții Pop Ivan, respectiv Șerban-Topolev-Polonica și își trage numele de la Muntele Frumos (azi, Muntele Șerban)³²⁰. Hidronimul *Crasna* derivă din apelativul *crasna* “frumos; frumusețe” (< vsl. *krasînŭ* “frumos”, fem. *krasîna*, cf. bg. *krasen* “frumos, drăguț”, slav. *krasa* “frumusețe” și un nume topic ucr. *krasna*, slov., croat. *krasnitsa*³²¹). În Maramureșul din dreapta Tisei, există o localitate cu numele *Crăsnișoara* (< *Crasna* + suf. dim. *-ișoara*) (*Taraczkraszna*, în ucr.), “comună de dată mai recentă”, după cum menționează Al. Filipașcu (1940). Probabil din acest motiv, la numele localității de pe valea Vișeului s-a adăugat determinantul *Vișeu* (la genitiv), pentru a fi localizată mai ușor. Istoricul Ilie Gherheș (2011) are o observație în acest sens: “*Crasna Vișeului*, de la râul Crasna, care este o traducere a denumirii românești de Apa Frumoasă. De remarcat faptul că, destul de rar întâlnim în literatura de specialitate ca după ce un hidronim (*Crasna*) devine toponim (satul Crasna), acesta poate fi reînnoțit devenind Crasna Vișeului, adică Frumușeaua Vișeului, mai ales că cei doi termeni provin din două limbi de bază”³²². În țară există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Crasna* (jud. Covasna, Gorj, Sălaj și Vaslui), *Crasna din Deal*, *Crasna-Ungureni* (jud. Gorj), *Crasnaleuca* (jud. Botoșani). **Evoluția etimologică:** top. *Crasna Vișeului* ← (*Crasna* + *Vișeului*) ← hidron. *Crasna* [=Valea Frumoasă ← top. Muntele Frumos, azi, Muntele Șerban] ← s. reg. *crasna* “frumos; frumusețe” ← vsl. *krasînŭ* “frumos”, fem. *krasîna* / (+) *Vișeu* ← hidron. *Vișeu* ← n.pers. *Vișa* (+ suf. *-ov*) ← n.pers. *Vičeslav*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Frumușeaua</i>	<i>Petrovakraszna</i>	= <i>Crasna Petrovei</i>	<i>Crasna Vișeului</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime slave.
-------------------	---

CRĂCIUNEȘTI

Sat aparținător de comuna Bocicoiul Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Tisa, Bocicoiul Mare și Rona de Jos, pe malul Tisei, la granița cu Ucraina, la 6 kilometri nord de Bocicoiul Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al

³¹⁹ I. Petrovai, *Multiculturalism*, 2007; vezi și Șt. Vișovan, *Studii și articole*, 2007.

³²⁰ Ilie Gherheș, în *Comuna Bistra, Maramureș, monografie*, Baia Mare, 2011, p. 39.

³²¹ F. Miklosich, cf. I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 113.

³²² Ilie Gherheș, op. cit., p. 39.

Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1385 (*Karachonfalwa*). **Populație:** 1.331 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent de etnie ucraineană. **Dialect:** sub-dialect maramureșean (pentru populația românească). **Numele comun al locuitorilor:** *crăciuneștean*, *-ă*, *crăciuneșteni*, *-e*, (*crăciunean*) / *crăciuneșteancă*, *crăciuneștence*, (*crăciuneancă*). **Nume de familie frecvente** în localitate: Boiciuc, Lauruc, Moisuc, Popovici. **Personalități:** Ioan Marușciac (1925-1987), profesor universitar, matematician, autor al lucrării *Metode de rezolvare a problemelor de programare neliniară* (1973), premiată de Academia Română. ♦ Dumitru Marușciac (n. 1930), profesor universitar (specialitate Construcții Civile) la Universitatea din Cluj Napoca. ♦ Dumitru Horvath (1937-2002), lingvist, doctor în filologie cu teza *Graiul ucrainean din Crăciunești și Tisa - județul Maramureș* (1978). ♦ Ioan Pițura (n. 1947), preot, vicar general al Vicariatului Ortodox Ucrainean din România. **Instituții:** școală gimnazială, farmacie, dispensar veterinar, cămin cultural, biserică greco-catolică ucraineană (de zid, "Preasfânta Treime", 2015), biserică penticostală (2021). **Resurse naturale:** teren arabil, fond forestier, depozit de argilă; izvor de apă minerală (pe versantul stâng al râului Tisa, în locul numit *Sub Dâmb*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, sec. VI (punct *La Mohelcă*, lângă Halta CF). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile evreiești de la Crăciunești* (Stabilimentul de sub Dâmb)³²³.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1385) *Karachonfalwa*, (1411) *Grachonfalwa*, (1418) *Karachonfalwa*, (1442) *poss. walachalis Karachonfalua*, (1473) *Karacsonyalva*, (1480) *Karacsonfalva*, (1600) *Kasrachionfalua*, (1715) *Karácsonfalva*, (1828) *Karátsonfalva*, *Kraciunow*, (1851) *Karácsonfalvas*, (1913) *Tizakarácsonyalva*, (1909-1919) *Crăciunești*, *Tizakarácsonyalva*, (1968) *Crăciunești*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Crăciun*, *Tisa-Crăciunești*, *Crăciunești*.

Soluții etimologice. Numele localității derivă dintr-un antroponim *Crăciun*³²⁴, posibil întemeietor al satului. Istoricul Radu Popa (1970) identifică în documente "un *Stanizlaw filius Krachun*, ca om al regelui la 1360, care face parte din familia cnezilor din *Crăciunești*"³²⁵. Și în prezent, numele de familie *Crăciun* este frecvent în județul Maramureș: 607 persoane cu numele *Crăciun*, respectiv 150 de persoane cu numele *Craciun*³²⁶.

Antroponimul derivă din apelativul *crăciun* "substantiv personificat în folclor"³²⁷, devenit personaj mitic înfățișat ca un moș bun. Mai semnifică numele unei sărbători religioase de factură creștină, care aniversează nașterea lui Iisus Cristos, pe 25 decembrie. Etimologia apelativului *crăciun* este destul de controversată: după unele surse³²⁸, ar deriva din lat. *creationem* "procreație"; alți filologi propun cu prudență derivarea din lat. *creatio*, *-onis* "naștere"³²⁹. În schimb, V. Kernbach e de părere că la bază ar putea sta lat. *calatio*, cu sensul de «convocare»: "La romani funcționa tradiția convocării (*calatio*) de către preoți, la începutul lunii (zi-întâi), a enoriașilor, pentru co-

³²³ "Comună renumită pentru băile ei de sulf și iod" (Dermer, Marin, 1935: 94).

³²⁴ N. Drăganu, 1933, p. 310.

³²⁵ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 75.

³²⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³²⁷ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963.

³²⁸ *Micul Dicționar Academic* (MDA), vol. I-IV, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.

³²⁹ Soluție propusă de: O. Densușianu, Al. Graur, Al. Rosetti, DEX.

municarea zilelor festive ale lunii în curs; la fel se proceda pentru alte sărbători speciale, cum erau ritualurile mithraice de la 25 decembrie³³⁰. Același cercetător al miturilor amintește de termenul albanez *kërcun*, inițial cu sensul de «lemn, ciot, buturugă», apoi «buturuga lui *Crăciun*», precizând că “mai multe popoare creștine practică datina de a pune pe foc, în seara de *Crăciun*, o buturugă ce trebuie să ardă toată noaptea”³³¹. Probabil cuvânt autohton³³². De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Crăciuneii* (jud. Olt), *Crăciunel* (jud. Harghita), *Crăciunești* (jud. Dâmbovița, Hunedoara, Mureș și Vaslui).

Evoluția etimologică: top. *Crăciunești* ← n. grup *crăciunești* ← n.fam. rom. *Crăciun* (+ suf. *-ești*) ← ml *creationem*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Crăciunești</i>	<i>Karácsonfalva</i>	= <i>Satul lui Crăciun</i>	<i>Crăciunești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

CUFOÁIA

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Brebeni și Borcut, la 4 kilometri nord-vest de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1630 (*Cohpatak*). **Populație:** 206 locuitori. **Gospodării:** 79 case (în 1977). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *cufoian*, *-ă*, *cufoieni*, *-e* / *cufoiancă*, *cufoience*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cufoian* (53 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bel, Latiș. **Personalități:** Vasile Latiș (1934-2007), poet, folclorist, cadru universitar; doctor în filologie. Vol. *Păstoritul în Munții Maramureșului* (1993), *Odihnă rostitoare* (1996), *Cântecele Diotemei* (1999). ♦ Ștefan Bellu (1939-2018), ziarist, președintele cenaclului literar *Arta* din Baia Mare. Vol. *Ion Șugariu, un poet căzut în război* (1975), *Pădurea răzvrătită: Mărturii ale rezistenței anticomuniste* (1993). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1906). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Absida bisericii de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (1850). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două Războaie Mondiale (2002).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1630) *Cohpatak*, (1650) *Kopataka*, (1703) *Koppataka*, (1721) *Köpataka*, (1733) *Kuffja*, (1750) *Kufoje*, (1760) *Köh Pataka*, (1854) *Közpataka*, *Cufoaie*, (1909-1919) *Cufoaia*, *Kóhpataka*, (1968) *Cufoaia*. **Evoluția numelui lo-**

³³⁰ V. Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 118.

³³¹ Ibidem.

³³² G. Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, 1983.

calității: *Valea Cufoii, Cufoaia*.

Soluții etimologice. Oiconim cu etimologie incertă. Din analiza atestărilor documentare a denumirii localității (*Cohpatak, Kopataka, Köh Pataka*), putem distinge două elemente: particula *coh, köh, ko*, respectiv *patak* (=magh. *patak* “pârâu”). Referitor la prima parte a termenului, istoricul Iosif Kadar (1901) crede că numele ar deriva de la cuvântul magh. *koho* “topitorie”, iar A. Resmeriță (1924) propune derivarea de la cuvântul *cofă*, cu sensul de “doniță”³³³. Analiza variantei *Köpataka*, atestată la 1721, ar suporta o traducere de genul **Râul cu pietre* (< magh. *kö* “piatră” + magh. *patak* “râu” + suf. top. *-a*), este de părere V. Frățilă (2016). Mai notăm că, în analiza etimologică a microtoponimului *Cofana* “arătură, vie” (toponim semnalat în localitatea Șieut, jud. Bistrița-Năsăud), cercetătorul D. Loșonți (2000) propune ca soluție apelativul *cofană* (pl. *cofăni, cofeni*), cu sensul de “curmătură”, “loc ca o covată”, “depresiune”, apelativ derivat de la **cofă* “groapă, adâncitură”, sens evoluat prin metaforă de la *cofă* “vas” + suf. *-ană*³³⁴. O derivare dintr-un termen entopic, de genul *cofă* sau *cofană*, cu sensul de “depresiune” (la fel ca și *cetătea* “ridicătură, deal, măgură”, *blidar* “adâncitură, depresiune”, *ciucarlie* “deal mic în formă de cioc”, *groapă* “cavitate, depresiune”, *măgură* “movilă, colină” etc.) este o soluție pe care o putem lua și noi în calcul, cu atât mai mult cu cât există numeroase precedente printre oiconimele din județul Maramureș (Cetățele, Cicârlău, Glod, Groape, Măgura, Preluca, Prislop, Strâmtura, Țicău etc.).

O altă ipoteză ar fi derivarea dintr-un antroponim *Cohan*, de unde atestările documentare *Cohpatak, Köh Pataka*, (și, prin derivare, *Köpataka*), în condițiile în care acest nume de familie are o frecvență medie în județul Maramureș (65 de persoane³³⁵).

Alte soluții propuse par mai degrabă etimologii populare, bazate pe asocieri superficiale ale unor forme lexicale: “De la latinescul *follis* (=foale). Legenda spune că eroul eponim al satului ar fi fost un fierar care a venit în sat cu două instrumente de suflat la forjă, adică cu foi, de unde s-ar trage numele satului, de la pluralul subst. *foale* - *foi*, care s-a aglutinat cu prep. *cu*”³³⁶.

Evoluția etimologică: top. *Cufoaia* ← hidron. *Valea Cufoii*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kóhpataka</i>	<i>Cufoaia</i>

CŪLCEA

Sat aparținător de comuna Săcălășeni, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, între Săcălășeni și Remetea Chioarului; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

³³³ Ipoteze reluate de F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 76; pentru Iosif Kadar, vezi *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905.

³³⁴ D. Loșonți, *Toponime românești*, 2000, p. 125.

³³⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³³⁶ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 79.

Prima atestare documentară: 1603 (*Keölczye*). **Populație:** 627 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *culcean*, *-ă*, *culceni*, *-e*, (*culcear*) / *culceancă*, *culcence*. **Porecla locuitorilor:** *măcioci*³³⁷. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Culcean*, *Culceanu*, *Culciar*, *Culcear* (182 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Conțiu, Medan. **Instituții:** școală primară, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1938); biserica monument se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală ("Zorii dimineții", 2021). **Resurse naturale:** teren arabil, culturi pomicole, pășuni³³⁸. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1720).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *Keölczye*, (1639) *Keölsze*, (1647) *Keoltse*, *Keolcze*, (1733) *Kulcsa*, (1760) *Koltse*, (cca. 1800) *Költse*, *Culce*, (1805) *Költs*, (1850) *Költse*, *Kultse*, (1854) *Kölcse*, *Culcea*, (1909-1919) *Culcea*, *Kövarkölcse*, (1968) *Culcea*. **Evoluția numelui** localității: *Culce*, *Culcea*.

Soluții etimologice. După Iorgu Iordan (1963), oiconimul *Culcea* este forma feminină a variantei *Culciu* (cu referire la localitățile Culciu Mic și Culciu Mare, jud. Satu Mare), sinonim de origine maghiară pentru *cheie* "trecătoare îngustă cu pereți înalți, stâncoși și abrupti"³³⁹. În cazul analizat de noi, ipoteza propusă e puțin probabilă, deoarece localitatea chioreană *Culcea* se află într-o zonă relativ joasă, iar în apropiere nu se află nicio trecătoare cu pereți stâncoși care să justifice o derivare din magh. *kulcs* "cheie".

În acest caz, nu ne rămâne decât să cercetăm posibilele legături antroponimice. Același I. Iordan, într-o altă lucrare (1983), afirmă că n.fam. *Culcea* este hipocoristic a lui *Neculcea*. Însă în județul Maramureș sunt atestate doar formele *Culcer* (15 persoane cu acest nume de familie), respectiv *Culcear* (62 persoane)³⁴⁰. Pentru originea n.fam. *Culcer*, I. Iordan (1983) propune subst. *culcer*, var. veche a lui *clucer* "boier însărcinat cu aprovizionarea curții domnești". Apelativul *clucer* provine din sl. *kliučarŭ* "intendent"³⁴¹. E posibil ca acest antroponim (*Culcer*, devenit **Culce*) să fi stat la baza formării denumirii *Culcea*, iar forma finală a rezultat prin adăugarea sufixului toponimic *-a*. Dealtfel, cele mai frecvente atestări documentare sunt *Culce* și *Culcea*, în formele *Keölczye*, *Keolcze*, *Kulcsa*, *Culce* etc. În opinia lui Radu Vasile (2005), oiconimul ar fi derivat din antroponimul *Cula* (cf. porecla *Cula*, atestată în satul Săcălășeni) + suf. dim. *-cea*³⁴², soluție mai puțin probabilă.

Prezența sufixului *-a* ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Culce(a)r* (de genul **Dealul lui Culcear*), dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime³⁴³. Din categoria numelor de localități care au ca și etimon un antroponim sufixat cu *-a*, mai fac parte Bârsana, Berința, Coruia, Drăghia, Durușa, Fărcașa, Lăschia, Leordina, Rozavlea, Tâmaia etc. În acest caz, putem aprecia că acel *Culce(a)r* nu a fost întemeietorul și nici măcar un stăpân oarecare al satului.

³³⁷ De la *măcioc*, regionalism, cu sensul de "motan, pisi", var. a lui mățoc.

³³⁸ "Terenul agricol este mai puțin, deoarece este ocupat în mare parte de păduri producătoare de ghindă" (M. Běl, 1725: 62).

³³⁹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 21.

³⁴⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁴¹ A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, 1939.

³⁴² V. Radu, *Satele*, 2005, p. 68.

³⁴³ Alte exemple: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repede, Săbișa, Stejera etc.

Evoluția etimologică: top. *Culcea* ← n.fam. *Culce(r)* (+ suf. top. -a) ← s. *culcer*, var. veche a lui *clucer* "boier însărcinat cu aprovizionarea curții domnești" ← sl. *kliučarŭ* "intendent".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kölcse</i>	<i>Culcea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

CUPȘENI

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Lăpuș, la poalele Munților Țibleș, pe valea Rotunda, între Libotin, Costeni și Ungureni, la 66 de kilometri sud-est de Baia Mare și 19 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Costeni, *Cupșeni* (reședință), Libotin, Ungureni. **Prima atestare documentară:** 1584 (*Lupsafalwa = Kupsafalwa*). **Populație:** 3.581 locuitori (în comună), 782 locuitori (în satul Cupșeni). **Gospodării:** 1.366 (în comună). **Etnii:** 3.488 români (în comună). **Culte:** 3.485 ortodocși, 3 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *cupșenar*, -ă, *cupșenari*, -e (*cupșean*). **Porecla locuitorilor:** *dănțăuși*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Cupșenar*, *Cupșinar*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Băbuț, Cupșa, Filip, Pinte. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), cabinet medical, farmacie, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1933); bisericile monument istoric ("Sf. Ilie", 1600, respectiv "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1848) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Rotunda), pășuni și fânațe (3.700 ha); fond forestier (2.500 ha); fânațe, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Ilie Proorocul" (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XVIII).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Lupsafalwa [=Kupsafalwa]*, (1733) *Kupsan*, (1750) *Kopseny*, (1805) *Kupsafalva*, (1850) *Kupcsény*, (1854) *Kulsafalva*, *Cupșeni*, (1909-1919) *Cupșeni*, *Kupsafalva*, (1968) *Cupșeni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Cupșa*, *Cupșan*, *Cupșeni*. **Soluții etimologice.** În prima atestare documentară (1584), localitatea s-a numit *Satul lui Cupșa (Kupsafalwa)*, iar două secole mai târziu (1750) a devenit *Cupșeni*, după numele comun al locuitorilor. I. Pătruț (1980) este de părere că oiconimul "Își are numele de la un *Cupșa*, înrudit cu *Cupcea* și *Cupcici* (frecvente în documentele moldovenești), derivate față de *Cupa*, *Cupul*"³⁴⁴. După toate probabili-

³⁴⁴ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 61.

tățile, un oarecare *Cupșa* a fost întemeietorul așezării, dovadă faptul că, și în prezent, numele este frecvent în localitate. Referitor la acest aspect, Al. Filipașcu (1940) afirmă: sat întemeiat de doi frați *Cupșa* din Călinești³⁴⁵. La nivelul județului Maramureș, în anul 2007 erau 541 de persoane cu numele de familie *Cupșa*, 85 cu numele *Cupsa*, 173 cu numele *Cupcea*, respectiv 96 cu numele *Cupșe*³⁴⁶. Antroponimul *Cupșa*, *Cupșe*, este identic, ca temă, cu *Cupcea* < bg. *Kupča*³⁴⁷; *Cupce*, n.fam. în Maramureș, din sl. *copčenu* “negustor”³⁴⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Cupșeni* ← n. de grup *cupșeni* ← n.fam. *Cupșa* (+ suf. *-eni*) ← bg. *Kupča*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kupsafalva</i>	= <i>Satul lui Cupșa</i>	<i>Cupșeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

CURTUIUȘUL MARE

Sat aparținător de comuna Valea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în sudul județului, pe valea Curtuiuş, între Valea Chioarului și Fericea, la 35 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Keortwelyes*). **Populație:** 297 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *curtuiuşean*, *-ă*, *curtuiușeni*, *-e*, (*curtuiuşean*, *curtuiuşan*) / *curtuiuşeancă* (*curtuiuşeancă*, *curtuiuşancă*), *curtuiușence*. **Porecla locuitorilor:** *ciotormani*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Curtuiuşan*, *Curtuiuşan*, *Curtuiuşan* (52 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Avram, Dod, Matei, Petrean, Seling, Tuns. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1928); biserică pentecostală (2017). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe³⁴⁹. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2019), obelisc amplasat în fața Căminului Cultural.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Keortwelyes*, *Keorthwyllyes*, (1603) *Keortvelyes*, (1588) *Körtvélyes*, (1733) *Nagy Körtvés*, (1750) *Körtvejes*, (1760) *Nagy Körtvélyes*, (cca. 1800) *Curtuiuşul Mare*, (1805) *Nagy Körtvélyes*, (1850) *Kurtulyusu Mare*, (1854) *Nagy-Körtvélyes*, *Curtuiuşu Mare*, (1909-1919) *Curtuiuşu-mare*, *Nagykörtvélyes*, (1968) *Curtuiuşul Mare*. **Evoluția numelui** localității: *Curtuiuş*, *Curtuiuşul Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Curtuiuşu Mare* (forma nearticulată

³⁴⁵ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 151.

³⁴⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁴⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1983.

³⁴⁸ N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 254.

³⁴⁹ “Curtuiuşu Mare este locuită de o numeroasă populație românească. Sunt foarte sărguincioși în agricultură, deși terenul nu răsplătește sărguința lor” (M. Bél, 1725: 68).

este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. În zona nordică a Transilvaniei există patru localități cu numele asemănător: *Curtuiușul Mare* (*Nagy Körtvélyes*, în magh.), *Curtuiușul Mic* (*Kis Körtvélyes*), ambele în județul Maramureș; *Curtuișeni* (*Körtvélyes*), lângă localitatea Valea lui Mihai, la granița dintre jud. Bihor și jud. Satu Mare; respectiv *Curtuiușul Dejului* (poss. *Kurthvillus*), în județul Cluj. Aceste sate sunt atestate în perioada medievală, iar denumirile lor oficiale (notate de administrația maghiară) sunt relativ identice. În ceea ce privește originea acestor oiconime, N. Drăganu (1928) e de părere că top. *Curtuiuș* derivă din magh. *Körtvélyes* “loc cu peri”³⁵⁰. La fel și Kniezsa (1943): *Körtvélyes* are sensul de “livadă de peri”. Se evidențiază tema magh. *körte* “pară”. Într-o lucrare monografică a localității Curtuiușul Mare, se arată: “De la bătrânii satului am aflat că denumirea provine de la pomul fructifer păr, care în maghiară este *körte* și, asociat cu cuvântul *hely*, care înseamnă *loc*, a rezultat denumirea de *Körtvélyes*, adică locul cu peri”³⁵¹. Mai puțin probabilă derivarea dintr-un antroponim de forma *Curt(u)* (< magh. *kurta* “scurt” sau bg. *kurta* “câine ciobănesc cu coadă scurtă”³⁵²) sau direct din lat. *escurtus* “scurt”³⁵³. Deci, după toate probabilitățile, localitatea își trage denumirea dintr-un microtoponim românesc de genul **Dealul cu Peri* sau **Imașul cu Peri*, tradus în limba maghiară *Körtvélyes* (“Locul cu peri”) și reîntors în limba română în forma *Curtuiuș*. Acest nume a fost dat ulterior și unui curs de apă ce trece prin apropiere. Numele actual al localității (Curtuiuș) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Körtvélyes*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș³⁵⁴. **Evoluția etimologică:** top. *Curtuiușul Mare* ← (*Curtuiușul* + *Mare*) ← top. magh. *Körtvélyes* (=Locul cu peri) (← magh. *körte* “pară” + magh. *hely* “loc”) ← top. rom. **Livada cu Peri*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>*Livada cu peri</i>	<i>Nagy Körtvélyes</i>	= <i>Curtuiușul Mare</i>	<i>Curtuiușul Mare</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-uș</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

CURTUIUȘUL MIC

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, între Copalnic și Coaș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut

³⁵⁰ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 34.

³⁵¹ R. Selinc, Gh. Zah, Z. Tuns, *Monografia satului Curtuiușu Mare, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, 2002, p. 43.

³⁵² Pentru etimologia antroponimului vezi I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983; *DOR*, p. 254.

³⁵³ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 72.

³⁵⁴ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelinta, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Kurthveles*). **Populație:** 269 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *curtuiușean*, -ă, *curtuiușeni*, -e, (*curtuiușean*, *curtuiușan*) / *curtuiușeancă* (*curtuiușeancă*, *curtuiușancă*), *curtuiușence*. **Porecla locuitorilor:** *bongă*³⁵⁵. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Curtuiușan*, *Curtușan*, *Curtuiușan* (52 de persoane). **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1956). **Resurse naturale:** teren arabil³⁵⁶, izvor de apă minerală (în fața bisericii: *Fântâna Sărată*); izvor de apă sărată (pe versantul drept al Văii Harului, în dreptul bisericii din sat). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1960), amplasat în fața bisericii "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril".

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1405) *Kurthveles*, (cca. 1460) *Kerthweles*, (1566) *Keorthvelyes*, *Körthwelyes*, *Keörtvelies*, (1603) *pagus Keortvelyes*, (1651) *Kiskörtvélyes*, (1760) *Kiskörtvélyes*, (cca. 1800) *Kis Körtvélyes*, *Curtuiusălu*, (1805) *Kis Körtvélyes*, (1830) *Kurtujusél*, (1854) *Kis Körtvélyes*, *Curtuiușel*, (1909-1919) *Curtuiușu-mic*, *Kiskörtvélyes*, (1968) *Curtuiușul Mic*. **Evoluția numelui** localității: *Curtuiuș*, *Curtuiușel*, *Curtuiușul Mic*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Curtuiușu Mic* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Numele vechi** utilizat de localnici: *Curtuiușel*. **Soluții etimologice:** Se pare că denumirea de *Curtuiuș* a fost dată, mai întâi, localității numită în prezent *Curtuiușul Mic*, date fiind primele atestări documentare (1405 - *Curtuiușul Mic*, 1566 - *Curtuiușul Mare*). Pentru discuția etimologică, vezi *supra*. **Evoluția etimologică:** top. *Curtuiușul Mic* ← (*Curtuiușul* + *Mic*) ← top. magh. *Körtvélyes* (=Locul cu peri) ← magh. *körte* "pară" + magh. *hely* "loc" ← top. rom. **Imașul cu Peri*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Kis Körtvélyes</i>	= <i>Curtuiușul Mic</i>	<i>Curtuiușul Mic</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -uș; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

DĂMĂCUȘENI

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Suciului, între Târgu-Lăpuș și Rogoz, la confluența văilor Suciului și Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din

³⁵⁵ De la *bongău* (var. a lui *bongar*), regionalism, cu sensul de "viespe, insectă mare".

³⁵⁶ "Curtuiușu Mic este (...) deosebită pentru pădurile de stejar, producătoare de ghindă, dar cu atât mai puțin posedă teren agricol" (M. Bél, 1725: 62-63).

Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1393 (*Damunkusfalva*). **Populație:** 907 locuitori. **Etnii:** (singura localitate cu populație majoritar de etnie maghiară din zona Lăpuș). **Dialect:** subdialect crișean (pentru populația românească). **Numele comun al locuitorilor:** *dămăcușan*, *-ă*, *dămăcușeni*, *-e*, (*dămăcușenar*) / *dămăcușancă*, *dămăcușence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Gherghely, Molnar, Nemeth, Pall. **Instituții:** școală gimnazială ("Benko Ferenc"), biserică reformată. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Suci), pășuni, izvor de apă minerală (*Fântâna Puturoasă / Puțul cu Apă Pucioasă*). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *La Obreja*). **Monument istoric:** Biserica reformată (1843).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1393) *Damunkusfalva*, (1488) *Damokosfalwa*, (1637) *Domokosfalva*, (1767) *Damokosfalwa alio nomine Tolvaj-Domokos*, (1733) *Domokos*, (1750) *Domokoseny*, (1850) *Domokusény*, (1854) *Domokos*, *Domocușeni*, (1909-1919) *Dămăcușeni*, *Domokos*, (1968) *Dămăcușeni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Domokos*, *Domocușeni*, *Dămăcușeni*. **Soluții etimologice.** În perioada medievală, așezarea era numită de către autoritățile maghiare în forma *Damokosfalwa* (= *Satul lui Dămăcuș*). După I. Iordan (1963) denumirea derivă din antroponimul *Dămăcuș*, din antroponimul magh. *Domokos* "Dominic"³⁵⁷. Acest nume de familie este atestat în județul Maramureș, în variantele: *Domokos* (69 de persoane cu acest nume), *Domokoș* (32), *Domocoș* (18), *Domocos* (11)³⁵⁸. Potrivit tradiției locale, "se pare că numele [satului] derivă de la întemeietorul său, pe care-l chema *Domokos*, un haiduc din Chioar, care s-a așezat aici"³⁵⁹. Ipoteza este întărită de un document din anul 1767, în care localitatea este numită *Damokosfalwa alio nomine Tolvaj-Domokos*, adică "Satul lui Domokos același cu Domokos-Tâlharul". De precizat că, potrivit uzanțelor vremii, apelativul *tâlhar* avea sensul de "haiduc". În țară a mai existat o localitate cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie (*Dămăcușa*, sat desființat, înglobat în satul Podu Turcului, jud. Bacău). În anul 1750, satul lăpușean își schimbă denumirea din *Damokosfalwa* în *Domokoseny* (= *Dămăcușeni*), după numele comun al locuitorilor (*dămăcușean*, *dămăcușeni*, "urmașii lui Domokos"). **Evoluția etimologică:** top. *Dămăcușeni* ← n. de grup *dămăcușeni* ← n.fam. *Dămăcuș* (+ suf. *-eni*) ← magh. *Domokos* "Dominic" ← eponimul *Domokos*, un haiduc din Chioar.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Damokosfalwa</i>	= <i>Satul lui Domokos</i>	<i>Dămăcușeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

DĂNEȘTI

Sat aparținător de comuna Șișești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Gutâiului, între Șișești și Șurdești, la 3

³⁵⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 166.

³⁵⁸ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁵⁹ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 78.

kilometri sud-est de Șișești, pe drumul spre Cavnic; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Balkonia*). **Populație:** 627 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *dăneștean*, *-ă*, *dăneșteni*, *-e* / *dăneșteancă*, *dăneștence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Dăneștean*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Făt, Poduț. **Personalități:** Crina Bud (n. 1975), profesor, doctor în filologie, critic literar (2005). Vol. *Rolurile și rolul lui A.E. Baconsky în cultura românească* (2006), *Codurile critice* (2013). **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Împărați Constantin și Elena", 1990-1998), biserică greco-catolică (de zid, "Preasfânta Inimă a lui Isus", 1990-1998), biserica cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" (din 1820; monument istoric; a fost inițial biserică parohială greco-catolică, transferată la cultul ortodox după 1948); biserică penticostală ("Biruința", filială a bisericii "Maranata" din Baia Mare). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe, izvoare de apă minerală (*Izvorul de Sus și Izvorul de Jos*); izvor de apă sărată (Băile Dănești). Alte resurse: Conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Adormirea Maicii Domnului" (1820). **Monumente comemorative:** Capela Eroilor (1980) și Monumentul Memorial (2016); Cruce-Monument Memorial în cinstea Eroilor, în locul numit "Mândra vedere". **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Dănești*.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Balkonia*, (1411) *villa valahalis Balotafalwa*, (1424) *Balkfalwa*, (1470) *Balkona*, (1491) *poss. wolachalis Balkfalwa*, (1566) *Bayfalva*, (1648) *Bayffalwa*, (1851) *Bajfalu*, (1913) *Bajfalu*, (1909-1919) *Dănești*, *Bajfalu*, (1968) *Dănești*. **Evoluția numelui localității:** *Balconea*, *Satul lui Balc*, *Bajfalu*, *Dănești*.

Soluții etimologice. Potrivit *Dicționarului istoric al localităților din Transilvania*, realizat de Coriolan Suci (1967), în secolul al XV-lea denumirea localității *Dănești* era *Balconea* (*Balkonia*, *Balkfalwa*). În mod evident, acest oiconim este derivat din antroponimul Balcu, despre care știm că este numele unei vechi familii românești din leud. În acest caz, *Balconea* ar fi numele moșiei deținute de un voievod local Balc(u). Însă alți autori susțin că *Balconea* este numele unei localități dispărute, fără nici o legătură cu satul chiorean Dănești: "În hotarul Șomcuții a existat cândva comuna *Balconea*, care se scria în ungurește *Balkfalwa* (Satul lui Balc), despre care se pomenește la 1405, dar la sfârșitul aceluiași secol *Balconea* a dispărut. A fost capitală de județ"³⁶⁰. Sau: "*Balkonia* (1405), *Balkona* (1470), *Balkfalwa* (1491). Satul dispărut era situat, de către D. Csánki, în zona Șomcutei, iar Coriolan Suci îl situează în raionul Șomcuta Mare, regiunea Baia Mare"³⁶¹. Greu de spus dacă e vorba despre o confuzie sau presupusul sat dispărut (*Balconea* / *Satul lui Balc*) este același cu *Dănești* (com. Șișești).

Începând cu secolul al XVI-lea, numele satului, notat de administrația maghiară, era *Bayfalu* / *Bajfalu*, însă avem indicii temeinice să credem că localnicii foloseau, în vorbirea curentă, denumirea de *Dănești*, adică "satul lui Dan". Corecția oficială se face de către administrația românească (după 1918): "Abia târziu, la 2 ianuarie 1921, are loc Adunarea Comunală din localitatea Dănești care «expune prin deciziune

³⁶⁰ Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1939, p. 84.

³⁶¹ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 22.

că numirea de *Dănești* a comunei doarec să se mențină și pe mai departe, fiindcă sub acest nume este cunoscută și corespunde numirii istorice den bătrâni³⁶².

Oiconimul *Dănești* este derivat din numele de grup *dănești*, ceea ce înseamnă că la bază se află antroponimul Dan. În județul Maramureș, acest nume de familie este relativ frecvent (901 persoane)³⁶³. În țară mai există alte cinci localități cu nume identice, având, probabil, aceiași etimologie (în jud. Gorj, Harghita, Ilfov, Neamț și Vaslui).

Evoluția etimologică: top. *Dănești* ← n. grup *dănești* ← antrop. *Dan* (+ suf. -ești) ← ebr. *Dan* "jude".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Bajfalu</i>	<i>Dănești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

DĂNEȘTII CHIOARULUI

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Someșului, între Lucăcești și Pribilești, la 6 kilometri nord de Mireșul Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Daanfalu*). **Populație:** 475 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *dăneștean*, -ă, *dăneșteni*, -e / *dăneșteancă*, *dăneșence*. **Porecla locuitorilor:** *belnițe*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Dăneștean* (4 persoane). **Personalități:** Nistor Bud (n. 1934), silvicultor. Vol. *Pădurea mea de gânduri* (aforisme, 1992), *Crinul cu spini* (aforisme, 1994), *Șarpele alb* (epigrame, 1999). ♦ Nicolae Bud (n. 1953), politician, parlamentar. Vol. *Expresul de Maramureș* (2002), *Dezvoltarea regională în România* (2003), *Neliniștile unui parlamentar de Maramureș* (2007) etc. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Dumitru - Izvorătorul de Mir", 1926). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Daanfalu*, (1424) *Danfalfa*, (1566, 1603) *Danfalfa*, (1733) *Denest*, (1750) *Denesty*, (1760) *Danfalfa*, (cca. 1800) *Dănești*, (1850) *Denesti*, (1854) *Dánfalva*, *Dănești*, (1909-1919) *Dănești*, *Dánfalva*, (1968) *Dăneștii Chioarului*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Dan*, *Dănești*, *Dăneștii Chioarului*. **Soluții etimologice.** Numele satului derivă dintr-un antroponim *Dan*³⁶⁴, provenit în limba română din ebr. *Dan* "jude"³⁶⁵, sau hipocoristic de la *Daniel*³⁶⁶ (< ebr. *Danihel* "judecător-domnul").

³⁶² D. Michiș, *Dănești, repere monografice*, Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, 2020, p. 26, preluând un document din Arhiva CPC Șișești, Registrul de procese verbale, 1895-1927, fila 10.

³⁶³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁶⁴ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 166.

³⁶⁵ N.A. Constantinescu, 1963, p. 39.

³⁶⁶ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

Dan poate fi și un hipocoristic de la Bogdan³⁶⁷. În județul Maramureș sunt 901 persoane cu acest nume de familie (*Dan*)³⁶⁸. În teritoriile locuite de români mai sunt șase localități cu numele *Dănești*. Determinantul *Chioarului*, numele ținutului, i s-a adăugat (abia în secolul al XX-lea) pentru individualizarea lui față de numele satului *Dănești*, aparținând de com. Șișești. *Dan* putea fi chiar întemeietorul satului. Numele ținutului, *Chioar*, este o adaptare fonetică după magh. *Kövár* (< *kő* “piatră” + *vár* “cetate”), autoritățile maghiare traducând de fapt vechea denumire românească: *Cetatea de Piatră*. **Evoluția etimologică:** top. *Dăneștii Chioarului* ← (*Dăneștii* + *Chioarului*) ← n. grup *dănești* ← antrop. *Dan* (+ suf. *-ești*) ← ebr. *Dan* “jude”; / (+) *Chioar*, la genitiv ← magh. *Kövár* ← *kő* “piatră” + *vár* “cetate” ← top. rom. *Cetatea de Piatră*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Dănești</i>	<i>Dánfalu</i>	<i>Dăneștii Chioarului</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

DEÁLUL CORBULUI

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord); în trecut, cătun al satului Vima Mare. Localitate situată la malul Lăpușului, în apropiere de Cheile Lăpușului, la poalele Culmii Prelucilor, între Preluca Veche și Sălnița; zonă de deal. ♦ După al Doilea Război Mondial, așezarea a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1954 (*Dealul Corbului*). **Populație:** 91 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *delean*, *-ă*, *deleni*, *-e* / *deleancă*, *delence*. **Personalități:** Marcel Stanciu (n. 1964), artist plastic, sculptor. Expoziții personale: *Music Art Café* (Baia Mare, 2005), *Golden Gallery* (Baia Mare, 2011). Artistul Anului 2021. Membru UAP. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de lemn, “Nașterea Maicii Domnului”, 1901; filie a parohiei Preluca Veche); biserica monument (“Sf. Apostoli Petru și Pavel”, 1775) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** *Peștera Bursucilor din Dâmbul lui Dănilă* (Defileul Lăpușului). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1929).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1954) *Dealul Corbului*, (1968) *Dealul Corbului*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Dealul Corbului* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. La mijlocul secolului al XX-lea, avea statutul de cătun; ulterior a devenit sat, însă nici în prezent populația localității nu depășește 100 de locuitori, iar tendința demografică este negativă. După toate probabilitățile, *Dealul Corbului* a fost inițial un microtoponim local, numit astfel de către locuitorii din Vima Mare cu mult înainte de înființarea cătunului.

³⁶⁷ V. Frățilă, 2016.

³⁶⁸ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

Evoluția etimologică: top. *Dealul Corbului* ← (*Dealul* + *Corbului*) ← s. *deal* “formă de relief” ← sl. *děľŭ*; / (+) *Corb*, la genitiv ← s. *corb* “pasăre omnivoră” ← lat. *corvus*. **Categorii:** Toponime în legătură cu fauna.

DEĂLUL MARE

Sat aparținător de comuna Coroieni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord); în trecut, cătun al satului Coroieni. Localitate situată la poalele Culmii Brezei, la est de Drăghia și Coroieni, la 69 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1521(*Ujffalu*). **Populație:** 210 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *delean*, *-ă*, *deleni*, *-e* / *deleancă*, *delence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bogdan, Dan, Groza, Stanciu, Voievod. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1875), biserică pentecostală (2003). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Dealul Mare, rit ortodox, construcție din piatră, cu hramul “Sfântul Prooroc Ilie”, obște de călugări. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1975), obelisc amplasat în curtea bisericii.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1521) *Ujffalu*, (1585) *Felseo Galigo*, (1590) *Dilleofalwa alias Felseo Galgo*, (1607) *Dalmare*, (1613) *Dalmarya alias Ujffalu*, (1615) *Dalmár*, (1664) *Dalmaria*, (1665) *Gyalmagra*, *Dalma*, (1680) *Dálmajre*, (1750) *Gyalu Mare*, (1808) *Gyálul märe*, (1831) *Dalmaren*, (1850) *Djalu Mare*, (1854) *Dalmár*, *Dealu-Mare*, (1909-1919) *Dealu-mare*, *Dombhát*, (1968) *Dealul Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Nou*, *Dealul Mare*. **Soluții etimologice.** La începutul secolului al XVI-lea, așezarea e numită de administrația maghiară *Ujffalu* (= Satul Nou), de unde am putea presupune că a fost înființată în preajma primei atestări documentare, probabil cu rang de cătun. La sfârșitul aceluiași secol aflăm că proprietar al așezării era un oarecare Gálig (de unde *Felseo Galigo*). Începând cu 1607, toate documentele vorbesc despre *Dealul Mare* (în forma: *Dalmare*, *Dalmaria*, *Gyalmagra* etc.). Este vorba, evident, de un microtoponim local care exista anterior înființării așezării, după cum precizează și A. Rezeanu (2011): “Oiconimul *Dealul Mare* c. Coroieni – MM, asociat cu toponimul *Dealul Mare* și cu îmbinarea liberă *dealul mare*, își individualizează statutul semantic, fixat pe un singur *sem* «așezare situată în posibilă proximitate a unui deal», al cărui nume, decriptat în cadrul celei de-a doua trepte de geneză, poate fi pus în legătură cu îmbinarea de doi termeni”³⁶⁹. **Evoluția etimologică:** top. *Dealul Mare* ← (*Dealul* + *Mare*) ← s. *deal* “formă de relief” ← sl. *děľŭ*; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas*, *maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Dálmajre</i>	<i>Dealul Mare</i>

Categorii: Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.

³⁶⁹ Adrian Rezeanu, *Oiconimie maramureșeană. O altă abordare etimologică*, în *Buletin Științific, Filologia, Seria A*, vol. XX, 2011, pag. 102.

DESÉȘTI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureș, la poalele Munților Gutâi, pe valea Marei, între satele Mara și Hărniciești, la 48 de kilometri de Baia Mare și 23 de kilometri de Sighet; zonă de deal (alt. 440 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Marei. La 1360, consemnată în documente *Deszehaza*, printre cele șase sate din valea Marei, dăruite lui Dragoș, fiul lui Giulea din Giulești. Câteva luni mai târziu toate satele din valea Marei sunt stăpânite în comun de giuleșteni. În anul 1385, este în stăpânirea lui Costea, fiul lui Dragoș³⁷⁰. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Desești* (reședință), Hărniciești, Mara. **Prima atestare documentară:** 1360 (*villa olachalis Deszehaza*). **Populație:** 2.341 locuitori (în comună), 882 locuitori (în satul Desești). **Gospodării:** 1.032 (în comună). **Etnii:** 2.275 români (în comună). **Culte:** 2.077 ortodocși, 121 greco-catolici, 18 pentecostali, 17 martori ai lui Iehova, 8 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *deseștean*, *-ă*, *deseșteni*, *-e*, (*deseșean*) / *deseșteancă*, *deseștence*, (*deseșeancă*). **Nume de familie frecvente** în localitate: Hotea, Pop, Roman, Verdeș. **Personalități:** Petre Got (n. 1937), profesor, redactor, poet. Vol. *Cer înfrunzit* (1969), *Dimineața cuvântului* (1980), *Inima lui septembrie* (1996) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Gheorghe Pârja (n. 1950), poet, publicist. Vol. *În numele tatălui* (1996), *Poemele Ieronimei* (2003), *Singurătatea sonoră* (2005) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1953), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, cămin cultural, ghișeu poștal, biserică greco-catolică (de lemn, "Duminica Tuturor Sfinților", 2005-2013), biserică ortodoxă (de lemn, "Cuvioasa Paraschiva", 1770, monument istoric), biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** rețea hidrografică (râurile Mara și Runcu, lacul Iezerul și Tăul de sub Gutâi); pășuni și fânațe (5.000 ha), fond forestier (8.000 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole (meri, pruni); izvor de apă minerală (în centrul comunei, lângă școală: *Izvorul din Josani*). Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Izvoare, construită în 1989, pe pârâul Mara, cu o putere instalată de 0,592 MW); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes local): Tăurile Chendroaiei; Râul Mara, pe o lungime de 22,9 kilometri; de interes național: Mlaștina Iezerul Mare, pe platoul Munților Igniș, la 1.014 m altitudine; turbărie. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" (1770), patrimoniu UNESCO. **Monument comemorativ:** Troița Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1937). **Obiectiv turistic:** biserică monument istoric, în patrimoniu UNESCO (cu hramul "Sfânta Paraschiva") (Centru Local de Informare și Promovare Turistică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1360) *villa olachalis Deszehaza*, (1364) *Dezefalwa*, (1442) *Dese*, (1459) *Desefalva*, (1517) *Deze*, (1828) *Desestj*, (1851) *Dezse*, (1909-1919) *Desăști*, *Desze*, (1968) *Desești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Dese*,

³⁷⁰ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 81.

Desăști, Desești.

Soluții etimologice. Potrivit atestărilor documentare (unde numele localității apare în variantele *Deszehaza, Desefalva, Dese, Deze* etc.), la baza denumirii satului *Desești* pare a sta un antroponim de forma *Des, Dese, Desea*. Canonicul A. Bunea (1912) este de părere că un oarecare “*Dese a întemeiat Desești*”³⁷¹. Istoricul Radu Popa (1977) afirmă, la rândul său, că “la un antroponimic *Desze* «de origine necunoscută» trimite și I. Kniesz, în timp ce E. Petrovici se gândește la un cneaz *Desea*”³⁷², însă cu precizarea: “onomasticul *Desea* lipsește din Maramureș”. Iar Al. Filipașcu (1940) afirmă că satul are o “numire fără niciun înțeles, creat de redactorii diplomelor maramureșene, călugări ai Conventului Leles, slovaci maghiarizați”³⁷³.

Cea mai uzitată ipoteză de lucru pentru identificarea etimologiei antroponimului care a stat la baza oiconimului *Desești* s-a dovedit a fi asocierea cu toponimul *Dej* (atestat 1214, în forma *Dees*). De aici întrebarea: să fie *Des* o transcriere a lui *Dej*? *Dejești*, satul lui *Dej*?³⁷⁴ N. Drăganu (1928) propune o altă soluție etimologică: *Desești* - *Dej, Dejești, Dejani* etc. < *Desimir*³⁷⁵. Această ipoteză e reluată într-o altă lucrare: *Desești* < sl. *Desja*, ipoc. lui *Desimir*³⁷⁶. Însă pentru etimologia toponimului *Dej*, cercetările indică mai degrabă o derivare din antroponimul *Desideriu*: *Dej, Deju* = *Dejeu* < magh. *Dezső* “*Desiderius*” < lat. *desiderium* “*dorință*”, dar cu derivare numai din forma maghiară *Dezső*³⁷⁷. În concluzie, *Dese* ar putea fi un hipocoristic stălcit de la *Desimir, Dejeu* sau *Desideriu*. Acest personaj pare să fi jucat un rol important în istoria localității (probabil de stăpânitor al satului, în perioada când s-au făcut primele consemnări documentare).

Evoluția etimologică: top. *Desești* ← n. grup *desești* ← antrop. *Dese, Desja* (+ suf. *-ești*) ← *Desimir*; / sau ← *Dej, Dejeu* ← magh. *Dezső* “*Desiderius*”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Dezefalwa</i>	= <i>Satul lui Dese</i>	<i>Desești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	--

DOBRÍCUL LĂPUȘULUI

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Dobricului, la 6 kilometri nord-est de Tg. Lăpuș, la est de Dumbrava și Stoiceni (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

³⁷¹ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, Editura Academiei Române, 1912, p. 156.

³⁷² R. Popa, *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, 1977, p. 47, nota 73.

³⁷³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 73.

³⁷⁴ În județul Olt, există o localitate cu numele *Dejești*.

³⁷⁵ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 31.

³⁷⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 392.

³⁷⁷ Soluții etimologice propuse de: I. Iordan, 1983; N.A. Constantinescu, 1963; C. Ionescu, 1975.

Prima atestare documentară: 1548 (*Debrek*). **Populație:** 405 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *dobrican*, -ă, *dobricani*, -e / *dobricancă*, *dobricance*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Dobrican* (462 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Iuga, Leșe, Moșuț. **Personalități:** Augustin Iuga (1903-1975), dascăl, gazetar, istoric; director la gimnaziul "Petru Rareș" din Târgu-Lăpuș, viceprimar al orașului Baia Mare (1934-1936), cofondator al ziarelor *Frontiera* și *Nord-Vest*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Ana", 1991); bisericile monument istoric ("Intrarea în Biserica Maicii Domnului", 1701 și "Sfinții Arhangheli", 1750) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Dobric), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Intrarea în Biserică" (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (XVIII).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1548) *Debrek*, (1553) *Debregh*, (1627) *Oláh-Debrik*, (1679) *Dobrik*, (1750) *Lápos-Debrek*, (1829) *Nagy-Debrek*, (1850) *Dobriku Lepusuluj*, (1854) *Lápos-Debrek*, *Dobricu-Lăpușului*, (1909-1919) *Dobric*, *Láposdebrek*, (1968) *Dobricul Lăpușului*. **Evoluția numelui** localității: *Dobric*, *Dobricul Românesc*, *Lăpuș-Dobric*, *Dobricul Mare*, *Dobricul Lăpușului*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Dobricu Lăpușului* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Conform legendei, "înainte de întemeierea satului, pe acest teritoriu existau doi oameni: Costea și Dobrea. Fiecare dintre ei dorea să aibă un teritoriu al său. Astfel, cei doi au recurs la bătaie, *Dobrea* fiind ucis în locul care astăzi se numește *Mormânturi*. (...) De la numele lui *Dobrea* vine numele satului *Dobric*"³⁷⁸. La prima vedere, oiconimul *Dobric* derivă din n.fam. *Dobre* (< sl. *Dobre*), după cum a arătat și I. Iordan (1983). Numele de familie *Dobre*, la fel ca și *Dobru*, *Dobruleț*, *Dobrea*, *Dobra* ("Buna"), *Dobran*, *Dobrișan* etc., provin din tema *Dobru* < sl. *dobrŭ* "bun"³⁷⁹. La fel propune și I. Pătruț (1984): *Dobric*, n.p. derivat rom. cu suf. *-ic*, față de *Dobru*, *Dobre*³⁸⁰. În plus, precizăm că, în județul Maramureș, sunt atestate numele de familie *Dobre* (61 de persoane), respectiv *Dobra* (360 de persoane)³⁸¹. Pe de altă parte, istoricul Iosif Kadar (1901) susține că numele derivă de la sl. *dubrec* "pădure sau pădurice"³⁸² sau ar putea fi vorba de tema slavă *debrŭ* "pădure, codru", temă care stă și la baza top. *Debreczen* (localitate în Ungaria) sau *Dobriținaș* (numele vechi a localității *Dumbrava*, Maramureș). Ipoteza, deși nu s-a bucurat de susținători, poate că nu ar trebui cu totul abandonată, mai ales dacă ținem cont și de formele cele mai frecvente în care e atestat numele localității: *Debrek*, *Debregh*, *Oláh-Debrik*, *Lápos-Debrek*, *Nagy-Debrek*.

Începând cu anul 1750, localitatea se numește *Dobricul Lăpușului*, pentru a se delimita de satul *Dobric*, din jud. Bistrița-Năsăud. În țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Dobricel* (jud. Bistrița-Năsăud), *Dobriceni* (jud. Olt, Vâlcea), *Dobrițești* (jud. Buzău), *Dobrești* (jud. Alba, Argeș, Bihor, Dâmbovița, Dolj, Timiș și Vâlcea), *Dobreni* (jud. Ilfov, Neamț și Teleorman).

³⁷⁸ F. Butian, *Țara Lăpușului*, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2004, p. 82.

³⁷⁹ N.A. Constantinescu, 1963, p. 261.

³⁸⁰ I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984, p. 52.

³⁸¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁸² Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905, apud F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 81.

Evoluția etimologică: top. *Dobricul Lăpușului* ← (*Dobricul* + *Lăpușului*) ← n.fam. *Dobre* (+ suf. *-ic*) ← sl. *Dobre* ← adj. sl. *dobrŭ* "bun"; / (+) *Lăpuș* ← hidron. *Lăpuș* ← s. rom. *lăpuș* "brusture" ← sl. *lopuš* "brusture".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Dobric</i>	<i>Lápos-Debrek</i>	<i>Dobricul Lăpușului</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ic</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

DRAGOMIRÉȘTI

Oraș (din 2004), județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în sud-estul depresiunii Maramureș, la 110 kilometri de Baia Mare, 45 de kilometri de Sighet și 35 de kilometri de Vișeu de Sus, pe cursul superior al râului Iza, la poalele Munților Igniș, între Bogdan Vodă și Săliștea de Sus; zonă de deal (alt. 440 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor. În 1435, consemnată în documente *Dragomerfalva*, era proprietatea lui Dragomir, ginerele lui Sas Vodă³⁸³. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: *Dragomirești* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1373³⁸⁴ (Dobozi-Faiuc, N. Roșca); 1385 (Al. Filipașcu, C. Suci). **Stema** orașului Dragomirești (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, având marginea izolată de argint. În câmp roșu se află un cocoș de argint din profil privind spre stânga. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri crenelate. ♦ Cocoșul face trimitere la porecla colectivă de «cocoși» dată locuitorilor. Aceasta vine de la atitudinea și ținuta lor de oameni liberi, cu o înfățișare mândră și impunătoare. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitate are rangul de oraș. **Populație:** 3.213 locuitori. **Gospodării:** 1.372. **Etnii:** 3.129 români, 12 romi. **Culte:** 2.979 ortodocși, 154 greco-catolici, 3 romano-catolici, 3 penticostali. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *mireștean*, *-ă*, *mireșteni*, *-e* / *mireșteancă*, *mireștence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Tomșa, Dragomir, Rad, Tivadar, Chiș-Micu, Conci, Font. **Porecla locuitorilor:** *luna-n tău*³⁸⁵, *cocoși*³⁸⁶. **Personalități:** Ion Turcuș (1924-

³⁸³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 88.

³⁸⁴ "Au existat două nuclee ale satului: În Josani (pe malul râului Iza, cu partea satului ce cuprinde Ulița leșului) și Sub Oberjă (care nu poate fi altul decât satul Mestecăniș *possessio Nyres*, situat la locul de vărsare a râului Baicu în Iza). (...) În concluzie, prima atestare a acestei localități este din anul 1373, cu numele de *possessio Nyres* (Mestecăniș)" (Dobozi-Faiuc, 1998: 24).

³⁸⁵ "Un dragomireștean s-a dus să scoată apă dintr-un puț în timpul nopții. Observă însă că în fundul puțului e luna. Afundă cârligul să prindă luna și să o scoată afară. Cârligul se prinde de un colț de piatră grea. Trage cu atâta putere, încât cârligul se rupe în puț, iar el se pomenește trântit cu fața în sus: cu mirare vede că luna din puț a fost azvârlită tocmai în înaltul cerului" (T. Papahagi, 1925: 103-104).

1981), cadru universitar, cercetător științific la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași. ♦ Gheorghe Țiplea (1933-2007), poet. Vol. *Vis vegetal* (1968), *Cântați preacuvinte* (1982), *Curgere în cerc* (1984) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Elisabeta Faiciuc (n.1944), filolog. Vol. *Studii de onomastică* (1990), *Sextil Pușcariu. Biobibliografie* (1998), *Dragomirești - străveche vatră maramureșeană* (1998). ♦ Ion Burnar (1947-2010), profesor, bibliotecar, poet, publicist; redactor șef al revistei de cultură *Arheus*. Premiul Uniunii Scriitorilor pentru vol. *Memorandum liric* (1982). Alte volume: *Viața la țară cu și fără Tănase Scatiu* (1982), *Gâlceava scopului cu mijloacele* (1998) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Ion Zubașcu (1948-2011), poet. Vol. *Gesturi și personaje* (1982), *Omul de cuvânt* (1991) etc. ♦ Vasile Bizău (n. 1969), episcop al Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș (din 2011 în această funcție). **Instituții:** primărie, poliție orășenească, judecătorie, școală gimnazială ("Liviu Rebreanu"), bibliotecă orășenească (din 1965; în prezent deține 7.500 de volume și periodice), oficiu poștal, birou notar public, ocol silvic, cabinet medical, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, birou de cadastru și publicitate imobiliară, cămin cultural, muzeu (Muzeul Țărăncii Române, amenajat, în 2001, într-o casă țărănească din sec. XVIII); baze sportive: teren de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; biserici ortodoxe ("Adormirea Maicii Domnului", 1905, de zid; "Sfinții Romani", 2008-2009, de lemn, în stil maramureșean), biserică greco-catolică (de lemn, "Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul", 1995-2000). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Dragomirești, rit ortodox, construcție din lemn, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", obște de călugări (1990, reluând activitatea duhovnicească din 1959). **Instituție religioasă:** sediul Protopopiatului Greco-Catolic Iza-Vișeu. **Resurse naturale:** cursuri de apă (râul Iza și pârâul Baicu), teren arabil (800 ha), pășuni și fânețe (2.000 ha), fond forestier (7.000 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (*Izvoarele de la Băile de Păcură*). Alte resurse: microhidrocentrale (MHC Baicu 1, MHC Baicu 2, construite în 2013, pe râul Baicu, cu o putere instalată de 0,74 / 1,9 MW); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes local): Mlaștina Dumbrava; de interes național: Rezervația Arcer-Țibleș-Bran. **Monument istoric:** Fosta Prefectură, azi Spitalul Vișeu (sec. XX). **Monument comemorativ:** Monumentul Martirilor și Luptătorilor Anticomuniști și al Eroilor din cele două războaie mondiale (2017), cruce brâncovenească amplasată în parcul din fața Școlii Gimnaziale "Liviu Rebreanu". **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la Dragomirești* (Băile de păcură). **Manifestări tradiționale locale:** Festivalul primăverii *Câte flori pe Iza-n sus* (luna aprilie). **Târg** de mărfuri: în ultimele două zile de luni din lună.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1385) *Danfalva*, (1405) *Dragamerfalwa*, (1435) *Dragomerfalva*, (1463) *Dragomyrfalwa*, (1475) *Dragomerfalwa*, (1486) *Dragomyr*, (1828) *Dragumirfalva*, *Dragumirest*, (1851) *Dragomirfalva*, (1909-1919) *Dragomirești*, *Dragomérfalva*, (1968) *Dragomirești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Dan*, *Satul lui Dragomir*, *Dragomirești*.

Soluții etimologice. Referitor la atestarea din anul 1385, *Danfalva* (= *Satul lui Dan*, *Dănești*), Ștefan Vișovan (2005) este de părere că ar putea fi "o eroare a lui Suciuc, de altfel singura sursă care o consemnează"³⁸⁷. Deși, teoretic, e posibil ca, la

³⁸⁶ "Fiindcă plecau de cu noapte la lucru" (Faiciuc, 2008: 32).

³⁸⁷ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005.

sfârșitul secolului al XIV-lea, să fi existat un proprietar vremelnic cu numele Dan. Istoricul Radu Popa (1970) susține că "vechiul nume al comunei a fost *Mesteacăn* (sec. XIV)³⁸⁸; la fel și Dobozi-Faiuc (1998): în anul 1373 satul se numea *Mestecăniș* (*Nyres*, în magh.)³⁸⁹.

Prima atestare cu numele *Dragamerfalwa* (=Satul lui Dragomir, *Dragomirești*) apare abia la începutul secolului al XV-lea. Referitor la etimologia numelui actual, părerile sunt unanime: "Dragomir a înființat satul Dragomirești"³⁹⁰, susține A. Bunea (1912). Ipoteza a fost întărită de N. Drăganu (1933) și de Dobozi-Faiuc (1998): "*Dragomirești* este un toponim derivat de la antroponimul românesc *Dragomir* + suf. rom. de origine tracă *-ești* (sg. *-escu*), care indică apartenența. (...) Prin urmare, numele localității e format dintr-un antroponim la plural, deci un nume de obște, având sensul unei stăpâniri, al unei conduceri de către un *Dragomir*"³⁹¹.

Doar N. Roșca (2004) e de părere că localitatea își trage numele de la antroponimul Dragomirescu: "Toponimul *Dragomirești* provine de la antroponimul Dragomirescu, iar acesta este format din prenumele Dragomir, căruia i s-a adăugat sufixul autohton *-escu*"³⁹².

Cât despre numele de familie *Dragomir*, acesta derivă din sl. *Dragomir* (< tema slavă *drag-*, care a dat numeroase cuvinte în română: *drăgălaș*, *drăguț*, *drăgăstos*, *dragoste*, *a drăgosti* etc.). *Dragomir* este un nume primit direct de la slavi³⁹³, fiind atestat în județul Maramureș (605 persoane cu acest nume de familie³⁹⁴).

Așa cum s-a demonstrat deja, numele așezării "nu vine de la un descălecător sau întemeietor, ci acesta i-a fost dat după numele unui conducător al localității, care a apărut la un moment dat în istoria satului"³⁹⁵, fiind numit "după un fiu al voievodului Balc, Dragomir"³⁹⁶.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Dragomirești* (jud. Dâmbovița, Bacău, Neamț și Vaslui), *Dragomirești-Deal* și *Dragomirești-Vale* (jud. Ilfov).

Evoluția etimologică: top. *Dragomirești* ← n. grup *dragomirești* ← n.fam. *Dragomir* (+ suf. *-ești*) ← n.fam. sl. *Dragomir* (← tema slavă *drag-*) ← eponimul Dragomir, un fiu al voievodului Balc.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Dragomérfalva</i>	<i>Dragomirești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

³⁸⁸ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 21-22.

³⁸⁹ Dobozi-Faiuc, *Dragomirești, străveche vatră maramureșeană*, 1998, p. 24.

³⁹⁰ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 157.

³⁹¹ Dobozi-Faiuc, 1998, p. 25; vezi și N. Drăganu, 1933, p. 392.

³⁹² N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 80-83.

³⁹³ Pentru detalii vezi: N.A. Constantinescu, 1963, p. 264; I. Iordan, 1983; I. Iordan, 1986; C. Ionescu, 2001.

³⁹⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

³⁹⁵ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 21-22.

³⁹⁶ Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 105.

DRĂGHIA

Sat aparținător de comuna Coroieni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Coroieni, Dealul Mare și Baba, pe valea Poienei, la 2 kilometri sud de Coroieni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1393 (*Dragusfalva*). **Populație:** 195 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *drăghian*, *-ă*, *drăghieni*, *-e* / *drăghiancă*, *drăghence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Chifor, Sima. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1936); biserica monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1706) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Poiana), teren arabil. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1706). **Monument comemorativ:** Monumentul închinat Eroilor (2017), amplasat în curtea Bisericii de zid "Sf. Apostoli Petru și Pavel", compus din trei cruci din lemn masiv de stejar.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1393) *Dragusfalva*, (1488) *Dragosfalwa*, (1586) *Dragie*, (1608) *Dragialy*, (1629) *Draghie*, (1733) *Brugia* [= *Dragia*], (1750) *Dregie*, (1787) *Dregyie*, (1850) *Dragya*, *Dregyie*, (1857) *Dregyie*, (1890) *Dragosfalva*, (1854) *Drágya*, *Drágie*, (1909-1919) *Drăghia*, *Drágosfalva*, (1968) *Drăghia*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Dragoș*, *Draghia*, *Drăghia*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea așezării, într-o lucrare dedicată unor localități lăpușene, se arată că "la 1590, *Drăghia* era o poiană ce ținea de Baba. Satul *Drăghia* a luat ființă cu încuviințarea lui Petru Rareș, care a permis unui om din Baba, pe nume Bob Costin, să se așeze în acea poiană, construindu-se acolo și o moară"³⁹⁷. Faptul că un locuitor al satului Baba a pus bazele unui cătun (care mai târziu se va numi *Drăghia*), într-o poiană din apropiere, nu e exclus. Însă acest eveniment nu s-a petrecut pe vremea lui Petru Rareș (1483-1546), ci cu mult mai devreme, din moment ce prima atestare documentară datează din anul 1393, în varianta maghiară *Dragusfalva* (adică *Satul lui Drăguș* sau *Dragoș*), în timp ce forma *Drăghia* (*Dregie*, *Dragya*, *Dregyie*, în transcriere maghiară) apare în documente abia la sfârșitul secolului al XVI-lea. Din acest motiv, Ștefan Vișovan (2008) este de părere că "în explicare originii denumirii trebuie pornit de la un nume de persoană Drag, Dragoș".

Iorgu Iordan (1983) crede că pentru etimologia top. *Drăghia* (Maramureș) ar trebui investigat și numele de familie *Drăghie*, *Draghia* (< sl. *Dragija*)³⁹⁸, însă acestea nu sunt atestate în județul nostru³⁹⁹. Referitor la etimologia n.fam. *Draghia*, N.A. Con-

³⁹⁷ Vasile Viorel Pașca, *Lăpușul Românesc, 1231-1848. Monografie*, Tg. Mureș, Editura Mica Doris, 1997, p. 33.

³⁹⁸ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

³⁹⁹ De aceeași părere este și V. Frățilă (2016): *Drăghia* provine, probabil, dintr-un antroponim (nume de familie, la origine nume femeiesc), cf. srb. *Dragija* (< rădăcina *drag* + suf. *-ija*), atestat de Milica Grković; în limba română accentul cade pe sufix, ceea ce a determinat transformarea

stantinescu (1963) susține că este derivat de la tema slavă *Drag*, cu *gh*, de unde *Draghie*, *Draghia*, *Drăghie*, dar și *Drăghici*, *Draghin*, *Drăghin*⁴⁰⁰. Astfel, putem presupune că transformarea din *Drag(oș)* în *Dragu*, *Draga*, *Draghia* a avut loc la nivelul pronunției dialectale, probabil sub influența altor antroponime locale, în intervalul 1488-1586. Atât *Drag*, cât și *Dragoș* erau antroponime destul de frecvente în zona Maramureșului istoric; la începutul sec. al XXI-lea, în județul Maramureș erau 1.365 de persoane cu numele de *Dragoș* și 12 persoane cu numele de *Drag(u)*⁴⁰¹.

E puțin probabil ca un oarecare *Drag(oș)*, în calitate de proprietar al satului, să fi dat numele așezării. Nu avem nici un indiciu în legătură cu numele inițial al cătunului, însă prezența sufixului *-a* ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Drag(u)*, *Drăg(oi)* – de genul **Dealul lui Drăg(oi)*, transformat în *Drăghia* – dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime⁴⁰².

Evoluția etimologică: top. *Drăghia* ← *Draghie* (+ suf. *-a*) ← antrop. *Drag(oș)* sau *Drag(u)* ← tema slavă *Drag* (+ *-gh-*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Satul lui Dragoș</i>	<i>Dragusfalva</i>	<i>Drăghia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

DUMBRÁVA

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată sub Șatra Pintii, la 4 kilometri nord de Tg. Lăpuș, pe Valea Dobricului, între Târgu-Lăpuș și Stoiceni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1584 (*Debreczen*). **Populație:** 183 locuitori. **Gospodării:** 83 case (1977). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *dumbrăvean*, *-ă*, *dumbrăveni*, *-e* / *dumbrăveancă*, *dumbrăvence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Dumbrăvan*, *Dumbrăveanu*. **Personalități:** Dorel Petrehuș (n. 1957), pictor, muzeograf (la Muzeul Țării Oașului); membru UAP. Artistul Anului 2015 (premiu oferit de UAP Baia Mare). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Treime", 1980); biserica monument ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1860) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Dobric), teren arabil. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli".

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Debreczen*, (1598) *Kis-Debreczen*, (1631) *Oláh-Debreczen*, (1733) *Valle Debreczen*, (1750) *Kis-Debreczen*, (1831) *Dobriczinas*, *Do-*

lui *a* (din radicalul *Drag-*) în *ă* (*Draghia*), pe când în sârbă se păstrează *á*: *Drágija*.

⁴⁰⁰ N.A. Constantinescu, 1963, p. 264.

⁴⁰¹ Potrivit *Dicționarului de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, 2007.

⁴⁰² Alte exemple: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repede, Săbișa, Stejera etc.

brocsél, (1850) *Dobriczel*, (1854) *Kis-Debreczen*, *Dobrițel*, (1909-1919) *Dobriținaș*, *Kisdebreczen*, (1968) *Dumbrava*. **Evoluția numelui** localității: *Debrețin*, *Debreținul Mic*, *Debreținul Românesc*, *Dobriținaș*, *Dobrițel*, *Dumbrava*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Dobriținaș*.

Soluții etimologice. Denumirea actuală, *Dumbrava* (< apelativul *dumbravă* “pădure tânără și nu prea deasă, care crește în văi pe lângă râuri sau la șes; prin extensie, pădure de stejar”), e de dată recentă, fiind dată de administrația românească după 1918. De menționat că, în țară, există numeroase localități cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie⁴⁰³.

Denumirea din timpul administrației maghiare era *Debrețel* sau *Dobrițel*, spre sfârșitul secolului al XIX-lea devenind *Dobriținaș*. Conform tradiției, “satul a fost întemeiat între anii 1553-1554, de urmașii familiilor Miko și Fabian, familii originare din orașul Debreczen din Ungaria, de aici provenind numele satului”⁴⁰⁴, după cum se menționează într-o lucrare cu caracter monografic al zonei Lăpuș (2004). Am putea considera varianta *Dobrițel* ca fiind forma diminutivă de la top. *Debreczen*. Dealtfel, variantele vechi, oficiale, ale denumirii satului erau *Debreczen* (1584) și *Kis-Debreczen* (1598, 1750, 1854).

Totuși, filologul I. Pătruț (1984) crede că la originea oiconimului stă un nume de persoană: în afară de localitatea lăpușeană Dumbrava (numită în trecut *Dobriținaș*), mai există în jud. Sălaj o localitate (Vădurele), numită, în documente, *Debreczen* (1543) și *Kis-Debreczen* (1854), iar pe teritoriul Ungariei există un oraș cu numele *Debreczen* (numit, în graiul românilor din nord-vest, *Dobrițân*); în concluzie: “Fără îndoială că toate cele trei *Debreczen* reprezintă adaptarea ca toponim a unuia și aceluiași nume de persoană”⁴⁰⁵. Numele, la origine, ar fi slav, reprezentând un adj. posesiv, derivat cu suf. *-in* de la o temă *Dobric-* (pronunțat *Dobriț*), cf. antroponimul slav *Dobrica*; raportarea (*Dobriținaș*) se face față de un **Dobrițin* neatestat, nu față de localitatea maghiară *Debreczen*⁴⁰⁶, afirmă I. Pătruț. Tot despre o origine antroponimică vorbește și V. Frățilă (2016): “*Dobriținaș* trebuie să fie un derivat diminutival de la Dobrican (= Dobrițan) cu 762 de ocurențe în Maramureș”. După istoricul maghiar Iosif Kadar, numele satului are la bază substantivul slav *dobru*, cu sensul de “pădure”⁴⁰⁷. Iar P. Bilițiu (2013) îl derivă “de la slavonescul *dobru* (sic!) = bun sau frumos + subst. *-fel* (sic!), de la germanul *zel* (sic!), magh. *cel* = loc bun la care cineva vrea să ajungă, țel frumos”⁴⁰⁸.

Evoluția etimologică: top. *Dumbrava* ← s. *dumbravă* “pădure de stejar, de obicei tânără” ← sl. *donbrava*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Kis-Debreczen</i>	<i>Dobriținaș</i>	<i>Dumbrava</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

⁴⁰³ *Dumbrava*, sat în jud. Alba, Arad, Argeș, Bacău, Bihor, Bistrița-Năsăud, Hunedoara, Iași, Mureș, Neamț, Prahova, Satu Mare, Suceava, Timiș, Vâlcea și Vrancea.

⁴⁰⁴ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 84.

⁴⁰⁵ Zoltan Gombocz, *Magyar etymologiai szótár*, 1926, p. 1.289, apud I. Pătruț, 1984, p. 119.

⁴⁰⁶ I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984, p. 120.

⁴⁰⁷ Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905, apud F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 84.

⁴⁰⁸ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 69.

DUMBRĂVIȚA

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe valea Chechiș, între Chechiș și Rus, la 15 kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie (alt. 195 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Cărbunari, Chechiș, *Dumbrăvița* (reședință), Rus, Șindrești, Unguraș. **Prima atestare documentară:** 1411 (*Dobrawycha*). **Stema** comunei Dumbrăvița (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat de un brâu undat de argint. În partea superioară, în câmp roșu, se află un măr flancat de un știulete de porumb și un spic de grâu ce se întretaie în partea de jos, totul din aur. În vârful scutului, în câmp albastru, se află un stejar cu șase ghinde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Mărul, știuletele de porumb și spicul de grâu reprezintă roadele pământului fertil din zonă și simbolizează hărnicia locuitorilor. Stejarul face trimitere la denumirea comunei (Dumbrăvița, Dumbravă - pădure de stejar), iar cele șase ghinde indică numărul satelor componente. Brâuul undat reprezintă râul Chechișel, care străbate localitatea. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 4.372 locuitori (în comună), 1.131 locuitori (în satul Dumbrăvița). **Gospodării:** 1.888 (în comună). **Etnii:** 4.208 români, 17 maghiari, 11 romi (în comună). **Culte:** 3.785 ortodocși, 397 greco-catolici, 16 martori ai lui Iehova, 12 romano-catolici, 9 reformati, 7 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *dumbrăvițean*, -ă, *dumbrăvițeni*, -e, (*dumbrăvicean*) / *dumbrăvițeană*, *dumbrăvițence*, (*dumbrăviceancă*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Dumbrăvicean*, *Dumbrăviceanu* (43 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Cetățean, David, Dobrican, Mureșan, Pricop, Trif. **Instituții:** primărie, școală profesională, bibliotecă comunală (din 1965), cabinet medical, farmacie, agenție poștală, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1872). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Chechiș), teren arabil (1.700 ha), pășuni și fânețe (1.300 ha), fond forestier (700 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni, castani, nuci, aluni; fond de vânătoare. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Economie:** 20 agenți economici activi, cu 1.567 angajați (în 2020). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1976). **Manifestări tradiționale locale:** Festivalul portului, cântecului și dansului de pe Fisculaș (obicei folcloric; luna iulie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Dobrawycha*, (1491) *Dombrawycza*, (1566) *Dobrawycza*, (1601) *Dobrovicza*, (1828, 1851) *Dobrawicza*, (1913) *Szakállasdombó*, (1909-1919) *Dumbrăvița*, *Szakállasdombó*, (1968) *Dumbrăvița*. **Soluții etimologice.** În perioada medievală, localitatea s-a numit tot *Dumbrăvița* (*Dombrawycza*, în magh.), ceea ce ne face să credem că denumirea provine de la un microtoponim local preexistent având la bază apelativul *dumbrăviță*, art., derivat din *dumbravă* "pădure

tânăra” (< sl. *donbrava*) + suf. dim. *-ița*⁴⁰⁹. Pe la 1830, satul mai era înconjurat de o falnică pădure de fag și stejar. Toponimul *Dumbrăvița* este frecvent în județul Maramureș: pădure în Bârsana, fânațe în localitățile Dragomirești, Ieud, Strâmtura, Șieu, Vadul Izei, Valea Stejarului⁴¹⁰. În teritoriile locuite de români sunt alte 11 localități cu acest nume (în județele Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Brașov, Hunedoara, Iași, Mehedinți, Suceava, Timiș). **Evoluția etimologică:** top. *Dumbrăvița* ← s. *dumbrăviță* (articulat) ← s. *dumbravă* “pădure tânără” (+ suf. dim. *-ița*) ← sl. *donbrava*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Dumbrăvița</i>	<i>Dobrawicza</i>	<i>Dumbrăvița</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ița</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

DURUȘA

Sat aparținător de comuna Valea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 4 kilometri sud-vest de Valea Chioarului (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1733 (*Durussa*). **Populație:** 67 locuitori. **Gospodării:** 61 case (numai 32 locuite, în 2001). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *durușean*, *-ă*, *durușeni*, *-e* / *durușeancă*, *durușence*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie frecvente** în localitate: *Duruș*. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1850). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1733) *Durussa*, (1750) *Durusa*, (1760) *Durusa seu Duruse*, (cca. 1800) *Durușa*, (1850) *Darutze*, (1854) *Durusza*, *Duruța*, (1909-1919) *Durușa*, *Durusa*, (1968) *Durușa*. **Soluții etimologice.** Localitatea a fost înființată de un oarecare *Duruș*, iar neamul lui este, la începutul secolului al XXI-lea, cel mai numeros în sat (154 de persoane cu numele *Duruș* și 70 de persoane cu numele *Durus*, în județul Maramureș⁴¹¹). După I. Iordan (1963), numele provine din tema *dur-* (a face dur, a da de-a dura; a durăi, a durui), la fel ca și top. *Durăitoarea* (Fălticeni), *La Durăitori* (Vatra Dornei), *Duruitoarea* (Bacău), *Durăul* (Piatra Neamț), *Muncelul Durei* (Roman)⁴¹²; și, adăugăm noi, *Dealul Dura*, top. în jud. Maramureș, între Baia Mare și Tăuții Măgherauș. După V. Frățilă (2016), numele derivă din *Dur* (hipocorastic de la

⁴⁰⁹ V. Frățilă, R. Crețan, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2007, p. 183.

⁴¹⁰ Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.

⁴¹¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁴¹² I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 56.

Todur [=Tudor], cf. n.p. srb. *Dura, Duro*) + suf. *-uș*. Forma finală s-a obținut prin adăugarea sufixului toponimic *-a*. Prezența acestui sufix ne permite să emitem ipoteza că la originea oiconimului a stat un microtoponim local care a inclus antroponimul *Duruș* (de genul **Livada lui Duruș* sau **Dealul lui Duruș*), dat fiind faptul că acest sufix e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime⁴¹³. Localnicii au încercat și alte ipoteze, care însă au generat etimologii populare: “Col. Hossu Vasile, fiu al satului *Duruș*, explică denumirea localității ca variantă derivată de la *duruiuş*. Adică, la începutul formării satului, cei veniți din Mesteacăn, Răstoci și alte sate din jur, au ajuns în vatra actuală a satului *duruiindu-se* din vârful dealurilor în jos, și de aici derivă numele satului de *Duruș*”⁴¹⁴. **Evoluția etimologică:** top. *Duruș* ← n.fam. *Duruș* (+ suf. top. *-a*) ← eponimul *Duruș*, întemeietorul satului.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Duruș</i>	<i>Durusa</i>	<i>Duruș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

FĂRCĂȘA

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în partea de vest a județului, în depresiunea Baia Mare, pe malul râului Someș, între Sârbi și Gârdani, la confluența cu valea Bârsăului; la 23 de kilometri de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente: Buzești, Fărcașa (reședință), Sârbi, Tămaia. ♦ Localitatea Tămaia și Buzești au format o unitate administrativ-teritorială numită comuna Tămaia, până în anul 1952. Localitățile Fărcașa și Sârbi au constituit comuna Fărcașa. Ambele comune făceau parte din plasa Arduș, județul Satu Mare. Din 1952 se constituie comuna Fărcașa, alcătuită din toate cele patru localități și având ca reședință de comună localitatea Fărcașa. **Prima atestare documentară:** 1424 (*villa valachalis Farkasazow*). **Stema** comunei Fărcașa (2005) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, împărțit în patru. În partea superioară, în cartierul din dreapta, în câmp albastru, se află o biserică de aur. În partea superioară, în cartierul din stânga, în câmp roșu, se află un stejar de argint. În partea inferioară, în cartierul din dreapta, în câmp roșu, se află un spic de grâu, de aur. În partea inferioară, în cartierul din stânga, în câmp albastru, se află o vază și un pahar din sticlă, de argint. Scutul este trimbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Biserica simbolizează tradiția creștină a locuitorilor acestor meleaguri, unde în satele componente ale comunei au existat biserici de lemn încă din secolul al XVI-lea; în prezent, a mai rămas biserica de lemn din satul Buzești. Stejarul semnifică faptul că localitatea se află într-o zonă bogată în foioase, unde există două specii de stejar, mai puțin

⁴¹³ Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

⁴¹⁴ Gheorghe Zah, *Monografia satului Duruș, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Romsver, 2001, p. 42.

răspândite în alte părți. Spicul de grâu simbolizează ocupația locuitorilor din Lunca Someșului. Paharul și vaza de sticlă reprezintă fabrica de sticlă, care a funcționat din anul 1945. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 4.015 locuitori (în comună), 1.769 locuitori (în satul Fărcașa). **Gospodării:** 1.282 (în comună). **Etnii:** 3.840 români, 62 romi, 28 maghiari (în comună). **Culte:** 3.410 ortodocși, 382 pentecostali, 50 romano-catolici, 39 greco-catolici, 16 bapțiști, 15 reformați, 13 martori ai lui Iehova, 4 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *fărcășean*, *-ă*, *fărcășeni*, *-e*, (*fărcășan*) / *fărcășeancă*, *fărcășence*. **Porecla locuitorilor:** *răstăuțe*⁴¹⁵. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Fărcășan*, *Fărcășanu* (29 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Boloș, Bran, Ciurdaș, Crainic, Crișan, Ghiman, Mereuț, Onț. **Personalități:** Ion Boloș (n. 1949), prozator. Vol. *Fântâna vulturilor* (1978), *Întoarcerea fiilor* (1982), *Călători ca apele* (1986), *În numelui tatălui* (2009) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arondate: Fărcașa, Ariniș, Ardușat, Asuajul de Sus, Băsești, Băița de sub Codru, Bicz, Oarța de Sus, Gârdani, Sălsig), grădiniță, școală gimnazială ("Lucian Blaga"), bibliotecă comunală (din 1924), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, unitate SMURD, ghișeu poștal, bazin de înot, bază sportivă, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural; Centru Local de Informare și Promovare Turistică; biserică ortodoxă (de zid, "Pogorârea Sfântului Duh", 1977), biserică romano-catolică, biserică pentecostală ("Elim"). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil 1.000 ha, pășuni și fânețe 100 ha; fond forestier (800 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *villa valachalis Farkasazow*, (1470) *Farkasazo*, (1828) *Farkas Aszó*, (1851) *Farkasaszó*, (1909-1919) *Fărcașa*, *Farkasaszó*, (1968) *Fărcașa*. **Evoluția numelui** localității: *Farcaș*, *Fărcașa*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, "după tradiția populară, nucleul inițial al așezării *Fărcașa* a fost în regiunea colinară dintre pârâurile *Fărcășița* și *Bârsău*. Pădurea de stejari înainta până aproape de *Someș* și camufla așezarea, oferindu-i posibilități mai bune de apărare în fața primejdiilor. Tot tradiția populară ne informează că văile apelor din această zonă au fost însoțite de drumuri de acces între diferitele așezări umane. Așa aflăm că în urmă cu mai multe sute de ani au poposit pe teritoriul localității căruțe de negustori. Apa, pășunile și pădurea i-a determinat pe aceștia să aleagă localitatea ca loc de popas. Întâmplarea a făcut că, peste noapte, i-a atacat o haită de lupi, omorându-le caii. Supărarea lor a fost atât de mare încât Pătru a hotărât că nu vor părăsi locul până nu vor stârpi lupii din împrejurimi. Așa au ajuns să-și construiască adăposturi durabile, stabilindu-se definitiv aici. Întâmplarea cu lupii a făcut ca numele acestei așezări să rămână *La Lupi* sau *Satul Lupilor* și în traducere maghiară *Farkasazoo*⁴¹⁶.

Atât legenda, cât și atestările documentare vorbesc despre un microtoponim local: *Valea (seacă) a lupului* sau *Valea lui Lupu* (difícil de stabilit varianta adevărată), unde s-a constituit vatra inițială a satului. Indiferent care e soluția corectă din punct de vedere istoric, autoritățile maghiare au utilizat forma *Farkasaszó* (< apelativul magh.

⁴¹⁵ De la *răstăuță*, regionalism, cu sensul de "fidea".

⁴¹⁶ Gh. Lonele, Gh. Iacob, L. Covaciu, *Monografia comunei Fărcașa*, f.e., 2004, p. 15-16.

farkas "lup"⁴¹⁷). În cazul unui etimon antroponimic, acesta putea fi rom. Lupu (devenit, în magh., *Farkas*) sau un derivat din n.fam. rom. *Farcaș*, antroponim frecvent în județul Maramureș: *Farcaș* (662 de persoane cu acest nume de familie), *Farcas* (328 de persoane), *Fărcaș* (68), *Farkaș* (91), *Farkas* (88)⁴¹⁸. Forma finală s-a obținut prin adăugarea sufixului toponimic *-a*, dat fiind faptul că acest sufix e folosit, în general, pentru oiconimele care provin din microtoponime⁴¹⁹.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Farcașa* (jud. Neamț), *Fărcaș* (jud. Dolj), *Fărcaș-Tău* (sat desființat, jud. Bistrița-Năsăud), *Fărcașele*, *Fărcașu de Jos* și *Fărcașu de Sus* (jud. Olt).

Evoluția etimologică: top. *Fărcașa* ← n.fam. *Farkas* (+ suf. top. *-a*) (← s. magh. *farkas* "lup") ← top. *Valea (seacă) a lupului / Valea lui Lupu*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Valea Lupului</i>	<i>Farkasaszó</i>	<i>Fărcașa</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

FĂURÉȘTI

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe râul Cavnic, între Lăschia și Plopiș, la 9 kilometri nord-est de Copalnic-Mănăștur; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Kawachfalva*). **Populație:** 819 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *făureștean*, *-ă*, *făureșteni*, *-e / făureșteancă*, *făureștence*. **Porecla locuitorilor:** *luna-n tău*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Babiciu, Coroian, Cozma, Danciu, Ionce, Leș, Pașca. **Perso-nalități:** Valentin Biliț (1932-1998), poet, culegător de folclor. ♦ Pamfil Bilițiu (n. 1939), folclorist, profesor, redactor, bibliotecar, inspector la Inspectoratul pentru Cultură Maramureș. Vol. *Făt-frumos cel înțelept* (1994), *Izvorul fermecat* (1999), *Folclor din Țara Maramureșului* (2005) etc. ♦ Ioan Leș (n. 1947), jurist, deputat, decan al Facultății de Drept "Simion Bărnuțiu" din Sibiu, ambasador (în Venezuela, Jamaica, Haiti). **Instituții:** școală gimnazială, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1908). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Cavnic), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Capelă în memoria Eroilor căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial, 1934 /1982), amplasat pe Dealul Fânațe, între satele Făurești, Trestia și Fânațe. **Monumente comemorative:**

⁴¹⁷ Pentru etimologia antroponimului vezi N. Drăganu, 1928, p. 69; I. Iordan, 1983.

⁴¹⁸ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁴¹⁹ Alte exemple: Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedea, Săbișa, Stejera etc.

Monumentul Eroilor (2018), dedicat lui Pante Pașca (1877-1953), delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1918), amplasat în curtea școlii.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Kawachfalva*, (1424) *Kowaczkapolnok*, (cca. 1565) *Kovaczfalwa*, (1566) *Kovács Kapalnak*, (1567) *Kovacz-Kapalnak*, (1583) *Kawachi Kapalnak*, (1602) *Faurest*, (1650) *Kovas-Kápalnak*, (1639) *Kovaczkapalnok*, (1733) *Feuresty*, (1760) *Kováts Kápolnok*, (1854) *Kovács Kápolnok*, *Făurești*, (1909-1919) *Făurești*, *Kovácskápolnok*, (1968) *Făurești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Covaci (=Faur)*, *Covaci-Copalnic*, *Făurești*.

Soluții etimologice. Despre această localitate, în *Istoria districtului Chioar* (1725), se menționează: “Făurești este o localitate așezată la intrarea în valea Cavnicului. Datorită munților are un teren neproductiv. Unii dintre locuitori se ocupă de cărbunărit (românii numesc localitatea chiar Cărbunari) și transportă cărbune pentru furnalele din Baia Mare; alții sunt cărauși. Este proprietatea familiei Teleki”⁴²⁰.

Cea mai veche atestare documentară (1405) reține denumirea de *Kawachfalva*, adică *Satul lui Covaci* sau *Covăcești*. Faptul că este vorba de o traducere în maghiară a denumirii românești (*Făurești = Satul lui Faur*), ne demonstrează atestarea din 1602: *Faurest*, ceea ce înseamnă că numele propus de administrație nu s-a impus în rândul localnicilor și autoritățile au fost nevoite să revină la vechea denumire. Un alt nume al așezării consemnat în documente este *Kowaczkapolnok (=Copalnic-Covaci)*, prin care se arată apartenența la comuna *Copalnic-Mănăștiur*. Antroponimul *Covaci* are la bază apelativul regional *covaci* (cu variantele *căuaci*, *căoaci*, *coaci*, *couaci*), cu sensul de “fierar, potcovar, faur” (< sl. *kovač*, cf. alb. *kovač*, magh. *kovács*). Numele vechi, românesc (*Făurești*) derivă din antroponimul *Faur* (< apelativul *faur* “fierar” < lat. *faber*, *fabri*, *fabrum*). În județul Maramureș sunt 290 de persoane cu acest nume de familie⁴²¹. P. Bilițiu (2013) chiar vorbește despre un “eroul eponim *Faur* care, potrivit tradiției orale, a fost un fierar care s-a așezat pe Dumbravă, în partea de nord a satului”⁴²². Mai puțin probabil ca numele așezării să provină “de la ocupația locuitorilor: meșteri în prelucrarea metalelor, a uneltelor”⁴²³. **Evoluția etimologică:** top. *Făurești* ← n. grup *făurești* ← n.fam. *Faur* (+ suf. *-ești*) ← s. *faur* “fierar” ← lat. *faber*, *fabri*, *fabrum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>*Făurești</i>	<i>Kovácskápolnok</i>	<i>=Făurești-Copalnic</i>	<i>Făurești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

FÂNĂȚE

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord); în trecut, cătun al satului Ciocotiș. Localitate situată în depresiunea Copalnic, pe cursul mijlociu al râului Bloaja, între Cernești și Ciocotiș, la 2 kilometri de centrul comunei, la 34 kilometri de Baia Mare și 17 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului

⁴²⁰ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 63-64.

⁴²¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor...*

⁴²² P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 67.

⁴²³ Vasile Trif, *Monografia satului Cărbunari*, Baia Mare, Editura Marist, 2019, p. 13.

al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1583 (*Fonác*). **Populație:** 665 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *fânățean*, -ă, *fânățeni*, -e, (*fânățean*, *fânățian*) / *fânățeancă*, *fânățence*, (*fânățeancă*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Fânățan*, *Fânățan*, *Fânățeanu* (226 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Botiș, Câmpean, Danciu, Marc. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1840), biserică penti-costală (2001). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1840).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1909-1919) *Fânațe*, *Fonác*, (1968) *Fânațe*.

Soluții etimologice. Nu există atestări documentare vechi, deoarece, vreme îndelungată așezarea a avut doar rang de cătun. Potrivit tradiției locale, "localitatea a fost întemeiată, prin colonizare, de fiii voievodului Theodor Bota de Cernești, Mihail și Martin Bota. Familia Rad a fost prima venită aici, de la Cernești, urmată de familiile Bărbos, Botiș, Vasiac, Filip, Sabău și Mureșan"⁴²⁴. După toate aparențele, denumirea satului provine dintr-un microtoponim local preexistent, de forma *(*La*) *Fânețe*, derivat din apelativul *fânață* "teren pe care crește iarba pentru fân", la rândul său provenit din s. *fânaț*, la pl. *fânațe*. Referitor la acest aspect, în *Istoria districtului Chioar* (1725), se precizează: "Fânațe, în românește înseamnă teren pentru fân. Este o așezare frumoasă între munți. Este spălată de râul Copalnic"⁴²⁵. N. Drăganu (1933) identifică derivarea: "*Fânațe* este identic cu rom. *fânaț(e)*, derivatul lui *fân*"⁴²⁶. După V. Frățilă (2016), forma locală cu -a după -n exclude explicația prin *fâneăț*: "*Fânață* se explică prin trecerea lui -e final la -ă după -ț dur"⁴²⁷. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie (în jud. Bihor, Bistrița, Cluj și Mureș).

Evoluția etimologică: top. *Fânațe* ← s. *fânață*, *fânațe* "teren pe care crește iarba pentru fân" ← s. *fânaț* "fânață" ← lat. **fenacium*. **Categorii:** Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

FÂNTÂNÉLE

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 12 kilometri sud de Tg. Lăpuș și 56 de kilometri de Baia Mare, la vest de Rohia (capăt de drum), pe pârâul Porcului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁴²⁴ I. Tămaș, C. Tămaș, *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, 2014, p. 111.

⁴²⁵ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 64.

⁴²⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 310.

⁴²⁷ V. Frățilă, 2016.

Prima atestare documentară: 1637 (*Disznopataka*). **Populație:** 247 locuitori. **Gospodăria:** 138 case (1977). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *fântânelean*, -ă / *fântâneleni* -e; *poienași* (de la Poiana Porcului, vechea denumire). **Nume de familie frecvente** în localitate: China, Man, Manu, Zaharie. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1992); biserica monument ("Sfântul Nicolae", 1660) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală (2005). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Porcului), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Maria" (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1935).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1637) *Disznopataka*, (1733) *Pojana Porcului*, (1750) *Pojana*, (1760) *Disznópatak*, (1854) *Disznópatak*, *Poiana Porcului*, (1909-1919) *Poiana Porcului*, *Disznópataka*, (1968) *Fântânele*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Porcului*, *Poiana*, *Poiana Porcului*, *Fântânele*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Poiana Porcului*. **Soluții etimologice.** Se spune că, "la început, satul s-a numit *Poiana Lăpușului*, nume ce-l deosebia de *Poiana Botizii* (zona Lăpuș) și *Poiana Blenchii* (jud. Sălaj)"⁴²⁸, însă nu există niciun document care să ateste această denumire. Mai târziu, "un notar ungar i-a dat numele [de Poiana Porcului] după pârâul Porcului"⁴²⁹. Prima atestare documentară, *Disznopataka* (=Valea Porcului), confirmă ipoteza că denumirea așezării provine de la un hidronim. Ulterior, satul a fost notat, în documente, *Poiana Porcului*. Numele ar putea proveni de la ocupația locuitorilor referitoare la creșterea porcilor în libertate (și nu de la porcii mistreți, pe care localnicii îi numeau *gligani*). Denumirea oficială actuală (*Fântânele*) datează din timpul regimului comunist⁴³⁰ (cea veche fiind considerată "nepotrivită sau ofensatoare") și derivă dintr-un apelativ *fântânea*. În țară există alte 20 de localități cu nume identic având, probabil, aceeași etimologie⁴³¹. **Evoluția etimologică:** top. *Fântânele* ← s. *fântânea*, la pl. ← s. *fântână* "puț" (+ suf. -ea) ← lat. *fontana*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Poiana Porcului</i>	<i>Disznópataka</i>	=Valea Porcului	<i>Fântânele</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

FEREȘTI

Sat aparținător de comuna Giulești, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Giulești, Berbești și Cornești, la confluența Cosăului cu Mara, la 3 kilometri sud de Berbești; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Cosăului. În a doua jumătate a

⁴²⁸ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 87.

⁴²⁹ Ibidem.

⁴³⁰ Prin Decretul 799/1964 (și Legea nr. 2/1968, privind reorganizarea administrative a țării) denumirea localității Poiana Porcului a fost schimbată în Fântânele.

⁴³¹ În jud. Alba, Arad, Bacău, Bistrița, Buzău, Cluj, Constanța, Dâmbovița, Dolj, Galați, Gorj, Iași, Mureș, Olt, Prahova, Sălaj, Sibiu, Suceava, Teleorman și Vaslui.

secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. În anul 1906, Nicoale Iorga scria: "Unde vezi scris pe stația căii ferate înguste ce duce de la Sighet la ocnele din acestelalte părți: *Fehérfalva*, să știi că nu e alta decât străvechiul sătucean al Fereștilor"⁴³². După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1402 (*Feyrfalva*). **Populație:** 453 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ferăștean*, -ă, *ferășteni*, -e / *ferășteancă*, *ferăștence*. **Porecla locuitorilor:** *breni*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ferăștean* (166 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Moiş, Țiplea. **Personalități:** Ștefan Vișovan, cadru universitar, cercetător științific la Biblioteca Județeană "Petre Dulfu". Vol. *Monografia toponimică a Văii Izei* (2005), *Toponimia Țării Lăpușului* (2008). **Instituții:** biserică ortodoxă (de lemn, "Sfântul Nicolae", 1700, biserică monument), biserică penticostală ("Smirna", 2000). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cosău), teren arabil, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1700).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1402) *Feyrfalva*, (1405) *Feyerfalwa*, *Feyerfalua*, (1418) *Feyerfalwa utraque*, (1423) *Belafalwa*, (1458) *Feherfalw*, (1480) *Fejerfalwa*, (1828) *Fejiresty*, (1851) *Fehérfalva*, (1909-1919) *Ferești*, *Fejérfalva*, (1968) *Ferești*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Feyr (Feyer)*, *Satul lui Bela*, *Ferești*.

Soluții etimologice. Direct sau indirect, toți cercetătorii sunt de acord că numele satului provine de la un personaj eponim cu numele românesc de Albu. Acest nume de familie este frecvent și în prezent în județul Maramureș: Alb (264 de persoane), Albu (186 de persoane)⁴³³. În celebrele note de pe marginea *Diplomelor maramureșene*, Ion Mihalyi de Apșa (1900) afirma: "De la Stan, numit Feyr, se numește satul *Ferești*; numele familiei *Fejér* provine în anul 1413, ca Alb de *Fejérfalva*"⁴³⁴. În alt loc, autorul echivalează: "Bela = Fejér = Alb; *Belafalva* = *Fejérfalva* = *Ferești*"⁴³⁵. Precizarea era necesară, deoarece în diplomele maramureșene așezarea e notată atât *Feyerfalwa*, cât și *Belafalwa*. Radu Popa (1970) reia ideea: "Numele satului (*Feyrfalva* - *Ferești*) semnifică satul lui *Fejyr*, *Albu* sau *Bălea*"⁴³⁶. Și asta deoarece antroponimul românesc Albu a fost maghiarizat și transformat în *Feher*, cu variantele *Feyer*, *Fejer* (< magh. *fehér* "alb"). Și acest nume de familie este atestat în județul Maramureș: *Feher* (336 de persoane), *Feier* (249), *Fejer* (10).

În ceea ce îl privește pe cel care a dat numele satului (un oarecare *Albu*, devenit *Fejer*, de unde *Ferești*), e evident faptul că acesta nu a fost întemeietorul localității, susține istoricul Radu Popa (1970): "Numele vine de la cneazul Stan Albu de pe Valea Cosăului, numit într-un document ulterior și Bălea-Belea. Toponimul *Ferești* vine deci de la o traducere de cancelarie în limba maghiară a numelui stăpânitorului de sat, adoptat de localnici în această formă lipsită, în limba română, de sens. Nu poate oglindi întemeierea satului de către Stan Albu, în acest caz localnicii i-ar fi spus Albești sau Băleni"⁴³⁷. Numele anterior al satului nu se cunoaște, "dar existența unui alt nume

⁴³² N. Iorga, 1906, p. 73.

⁴³³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁴³⁴ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 67.

⁴³⁵ I. Mihalyi, op. cit., p. 361.

⁴³⁶ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 83.

⁴³⁷ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 22, la note.

mai vechi, de dinainte de 1350-1360, a satului *Ferești*, este certă. Dacă pe valea Cosăului a existat vreodată un sat cu numele de Cosău, atunci pare foarte probabil că acesta să fie chiar satul *Ferești*⁴³⁸, afirmă R. Popa.

În țară mai există două localități cu nume identic, având, probabil, aceeași etimologie (în jud. Alba și Vaslui). De menționat că același antroponim maghiar *Feher* a stat la baza oiconimului *Fersig* (< top. magh. *Feyerzek* = Domeniul lui *Feher*).

Mai puțin probabilă derivarea din antrop. *Fer(u)*⁴³⁹ sau “din verbul *a feri* + sufixul *-ești*, [cu sensul de] loc ferit, apărut. Este posibilă și forma prin analogie, de la *fir* + sufixul *-ești*, prin prefacerea vocalei *i* în *e*, satul fiind aliniat de-a lungul drumului. Derivarea de la *Feher* este inexplicabilă⁴⁴⁰, susține P. Biltiu (2013).

Evoluția etimologică: top. *Ferești* ← n. grup *fereschi* ← n.fam. *Feier* (=Albu) (+ suf. rom. *-ești*) (← magh. *fehér* “alb”) ← eponimul Stan Albu de pe Valea Cosăului.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Satul lui Albu</i>	<i>Fejérfalva</i>	= <i>Satul lui Feher</i>	<i>Ferești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

FERÍCEA

Sat aparținător de comuna Valea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Dealului Prisnel, la vest de Valea Chioarului, între Vărai și Curtuiușul Mare, la granița cu județul Sălaj; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1733 (*Felicsa*). **Populație:** 463 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *fericean*, *-ă*, *fericeni*, *-e* / *fericeancă*, *fericence*. **Porecla locuitorilor:** *brumați*⁴⁴¹. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Fericean* (150 de persoane). **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Ierarh Nicoale”, 2000). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica “Sf. Paraschiva” (1887).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1733) *Felicsa*, (1750) *Fericsa*, (1760) *Perivoj seu Fericse*, (cca. 1800) *Feritse*, *Ferice*, (1850) *Feritze*, (1854) *Fericse*, *Ferice*, (1909-1919) *Fericea*, *Fericse*, (1968) *Fericea*. **Evoluția numelui localității:** *Ferice*, *Fericea*. **Soluții etimologice.** Dacă nu este o eroare de transcriere, atestarea din anul 1733 reține

⁴³⁸ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 50-51, notă de subsol.

⁴³⁹ I. Iordan, 1983.

⁴⁴⁰ P. Biltiu, *Contribuții*, 2013, p. 74.

⁴⁴¹ “Se face referire la comunitatea numeroasă de țigani care trăiește în localitate. Prin extensie, cu intenție ironică, apelativul a fost atribuit de țăranii satelor învecinate tuturor locuitorilor din *Fericea*” (Felecan, 2013: 108).

forma *Felicsa*, de unde am putea presupune că la bază a stat un antroponim *Felicia* (< lat. *Felicia*, fem. de la *Felicius* < lat. *felix, felicis* “fericit”). Același lat. *felix, felicis* a dat rom. arh. *ferice* “fericit”, și care, într-o perioadă premedievală, putea deveni antroponim, ceea ce ar justifica formele *Felicsa, Fericsa, Fericsa, Ferice*, sub care localitatea este atestată în documente începând cu anul 1750. Însă, cel mai probabil, denumirea satului a derivat dintr-un microtoponim local preexistent de genul **La Ferige*. În aceeași ordine de idei, I. Iordan (1963) propune: *Fericea*, identic cu *Feriga* (Muscel), *Ferigele* (Gorj)⁴⁴². La fel și prof. Ștefan Vișovan (2008) e de părere că oiconimul derivă din subst. dial. *ferice* “ferigă”, cf. top. *Ferice*, fânațe în Libotin⁴⁴³. În țară există două localități cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Ferice* (jud. Bihor), *Feriket* (jud. Alba). **Evoluția etimologică:** top. *Fericea* ← s. dial. *ferice* “ferigă” (+ suf. top. -a) ← s. *ferigă* “plantă erbacee” (*Phegopteris dryopteris*) ← lat. *filix, -icis*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Ferice(a)</i>	<i>Fericsa</i>	<i>Fericea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

FERSÍG

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în lunca Someșului, între Satulung și Pribilești, la est de Pădurea Bavna; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Feyerzek, Fejerszek*). **Populație:** 742 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *fersigan, -ă, fersigani, -e / fersigancă, fersigance*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Fersigan* (6 persoane). **Instituții:** școală primară; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, “Pogorârea Sfântului Duh”, 1933), biserică baptistă. **Resurse naturale:** teren arabil, fond forestier, fond de vânătoare (9.000 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): pădurea de stejar pedunculat “Bavna” (cu vârsta de peste 150 de ani).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Feyerzek, Fejerszek*, (1603) *Feizerzek*, (1639) *Fejer Széék*, (1647) *Fejer Szek, Fejerszek*, (1750) *Ferszig*, (1760) *Fejérszek*, (cca. 1800) *Fersigu*, (1854) *Fejérszék, Fersig*, (1909-1919) *Fersig, Fehérszék*, (1968) *Fersig*. **Evoluția numelui localității:** *Domeniul lui Feyer, Fersig*. **Soluții etimologice.** Vasile Radu (2005) afirmă că oiconimul *Fersig* provine din maghiară și are la bază două

⁴⁴² I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 67.

⁴⁴³ Șt. Vișovan, *Toponimia Țării Lăpușului*, 2008, p. 99.

elemente: *fehér* “alb” și *szék* “scaun, bancă; reședință, sediu, loc”⁴⁴⁴. Altfel spus, denumirea satului derivă dintr-un nume de persoană *Feher, Feyer, Fejer* (< magh. *fehér* “alb”), care probabil că îl traduce pe rom. Albu. Autoritățile maghiare au notat proprietatea cneazului Albu în forma *Feyerszek* (*Fejerszek, Feierzek*), adică *Domeniul lui Albu* sau *Reședința lui Albu*, iar localnicii pronunțau *Fersig*, variantă preluată ulterior și de oficialități (*Ferszig*, în 1750; *Fersigu*, în 1800). În concluzie, numele actual al localității (*Fersig*) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Fejerszek*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁴⁴⁵. De menționat că același antroponim maghiar *Feher* a stat la baza oiconimului Ferești (*Feher* + suf. *-ești*). **Evoluția etimologică:** top. *Fersig* ← top. magh. *Fejerszek* (=Domeniul lui Albu) ← n.pers. magh. *Feher* (← magh. *fehér* “alb”) + magh. *szék* “reședință, sediu, loc”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Fejerszek</i>	=Domeniul lui Albu	<i>Fersig</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

FINTEUȘUL MARE

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Bârsăului, între Șomcuta Mare, Satulung și Posta; zonă de câmpie. ♦ Până la mijlocul veacului al XVI-lea a fost proprietatea urmașilor lui Drag, iar de atunci a aparținut districtului Cetății de Piatră (= Chioar)⁴⁴⁶. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1231 (*Finteus, Fenteus*). **Populație:** 639 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *finteușean, -ă, finteușeni, -e / finteușeancă, finteușence*. **Porecla locuitorilor:** *pițiguși*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Finteușan* (107 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Chira, Coteț, Criste, Dragoș. **Personalități:** Andrei Grobei (1900-1987), dascăl, jurnalist, folclorist; a fondat și a condus publicația *Chioarul*. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Ioan Botezătorul”, 1826), biserică penticostală (2012). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe⁴⁴⁷. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități. **Monumente comemo-**

⁴⁴⁴ Vasile Radu, *Satele*, 2005, p. 80.

⁴⁴⁵ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiuș, Fărcașa, Ferești, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

⁴⁴⁶ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 51.

⁴⁴⁷ “Finteușul Mare, localitate însemnată, dar posedă teren agricol foarte puțin și care se află în lunca pârâului Bârsău” (M. Bel, 1725: 60).

rative: Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1946).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1231) *Finteus, Fenteus*, (1566) *Felső-Fentös, Felső-Fenthös*, (1603) *pagus Felsöfentheos*, (1750) *Finteus Mare*, (1760) *Nagy Fentös*, (cca. 1800) *Finteușul Mare*, (1850) *Fintyeselu*, (1854) *Nagy Fentös, Fintieșelu-Mare*, (1909-1919) *Finteușul-mare, Nagyfentös*, (1968) *Finteușul Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Finteuș, Finteușul de Sus, Finteușul Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Finteușu Mare* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Darius Pop (1938) e de părere că numelui comunei vine “de la numele de familie *Finta*, boieri vechi în acest județ”⁴⁴⁸. La fel și N.A. Constantinescu (1963): din *Finta* > *Fintea, Finteș*; respectiv Gh. Pricop (2011): “De la n.fam. *Finta*, cu diminutivul *Fenteuș*, familie de boieri vechi”⁴⁴⁹. Cât privește antroponimul *Finta, Fintea*, acesta derivă din magh. *finta* “pieziș, strâmb”⁴⁵⁰. Numele de familie *Finta* este relativ frecvent și azi în Maramureș (53 de persoane)⁴⁵¹. În schimb, Vasile Radu (2005), presupune că oiconimul este derivat dintr-un apelativ neatestat **finteuș*, cu sensul de “ridicătură” (< magh. *fentes* “colină, loc înalt, înălțime”)⁴⁵². La fel de improbabilă este derivarea directă din “latinescul *fontimus* = vecinătate”⁴⁵³, propusă de P. Bilțiu (2013). **Evoluția etimologică:** top. *Finteușul Mare* ← (*Finteușul* + *Mare*) ← n.fam. *Finta, Fintea, Finteș* ← magh. *finta* “pieziș, strâmb”; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas, maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Nagy Fentös</i>	= <i>Finteușul Mare</i>	<i>Finteușul Mare</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-uș</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

FINTEUȘUL MIC

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Bârsăului între Satulung și Arieșul de Pădure; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1231 (*Finteus, Fenteus*). **Populație:** 1.189 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *finteușean, -ă, finteușeni, -e / finteușeancă, finteușence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Finteușan* (107 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Belbe, Varga. **Personalități:** Ioan Voicu (1949-2020), poet, director al Căminului Cultural din Satulung. Vol. *Lacrima din palmă* (1998), *Peste mine șarpele-nflorește* (2009). **In-**

⁴⁴⁸ Darius Pop, op. cit., p. 51.

⁴⁴⁹ Gh. Pricop, *Monografia localității Dumbrăvița*, 2011, p. 25.

⁴⁵⁰ I. Iordan, 1983; N.A. Constantinescu, 1963.

⁴⁵¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁴⁵² Radu Vasile, *Satele*, 2005, p. 83.

⁴⁵³ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 72.

stituiții: școală gimnazială, biserică greco-catolică (de zid, "Nașterea Maicii Domnului"), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1908). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bârsău), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1989; amplasat în curtea familiei Voicu Gheorghe).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1231) *Finteus*, *Fenteus*, (1566) *Also-Fentös*, (1750) *Kis-Fento*, (1760) *Kis Fentös*, (cca. 1800) *Finteușul Mic*, (1909-1919) *Finteușul-mic*, *Kis-fentös*, (1968) *Finteușul Mic*. **Evoluția numelui** localității: *Finteuș*, *Finteușul de Jos*, *Finteușul Mic*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Finteușul Mic* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Numele localității este un derivat diminutiv dintr-un antroponim *Finta* sau *Fintea*, numele unui boier local, probabil stăpânitor al satului pe la începutul secolului al XIII-lea. Ulterior satul și-a schimbat denumirea în *Finteușul de Jos*, apoi în *Finteușul Mic*, începând cu secolul al XVIII-lea. **Evoluția etimologică:** top. *Finteușul Mic* ← (*Finteușul* + *Mic*) ← n.fam. *Fintea* ← magh. *finta* "pieziș, strâmb"; / (+) *Mic* ← adj. *mic*, *mică* ← lat **miccus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kis Fentös</i>	= <i>Finteușul Mic</i>	<i>Finteușul Mic</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-uș</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

FIRIZA

Sat aparținător de municipiul Baia Mare, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe Valea Firizei, la poalele Ignișului, în amonte de lacul de acumulare Firiza, la 17 kilometri nord de Baia Mare; zonă de munte (alt. 414 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1329 (*Felső-Fernezely*). **Sigiliul localității:** (sf. sec. al XVIII-lea) Inscriptia frontală: SIGILLUM COMUNITATIS F / ELSO / FERNEZELY. În câmpul sigiliului: un peisaj de munte cu păduri de brazi, având între păduri și stânci un pârâu în care plutește un pește și un buștean. **Populație:** 745 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *firizean*, *-ă*, *firizeni*, *-e*, (*firizan*) / *firizeancă*, *firizence*, (*firizancă*). **Porecla locuitorilor:** *tășcari*⁴⁵⁴. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Firizan*, *Firisan* (71 de persoane). **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1794), biserică penticostală. **Așezământ monahal:** Schitul Izvoare, rit ortodox, construcție din zid, cu hramul "Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul", obște de maici (1993-1998,

⁴⁵⁴ Locuitorii din Firiza aveau porecla de *tășcari*, pentru că purtau tașcă, geantă de piele sau din pânză, în care se țin diferite obiecte, tutunul, banii.

la inițiativa preotului Vasile Borca). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Firiza), fond forestier, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1824).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1329) *Felső-Fernezey*, (1411, 1430) *Fernezey*, (1828) *Felső Fernezey*, *Cirizany*, (1851) *Felső-Fernezey*, (1909-1919) *Firiza*, *Felsőfernezey*, (1968) *Firiza*. **Evoluția numelui localității:** *Ferneziul de Sus*, *Ferneziu*, *Firiza*. **Soluții etimologice.** Inițial au fost două localități cu numele *Firiza*: *Firiza de Sus* și *Firiza de Jos*. Ulterior, *Firiza de Jos* și-a schimbat numele în *Ferneziu* și a devenit suburbie, apoi cartier al orașului Baia Mare, iar *Firiza de Sus* (denumită frecvent, în documente, *Ferneziul de Sus*), a devenit *Firiza*. Înainte de construirea barajului de la Strâmtori s-a demolat partea de sud a satului, locuitorii fiind mutați pe o stradă situată în vestul localității. Denumirea așezării ar putea veni de la hidronimul *Firiza*, iar acesta este derivat dintr-un antroponim. I. Iordan propune n.fam. *Firiza*, cf. n.fam. *Firez* (< magh. *fűrész* "ferăstrău de mână" < germ. *Führsäge*), împrumutat, în Transilvania, sub forma *firiz*⁴⁵⁵. Iar A. Rezeanu (2013) vede la bază un antroponim masculin *Firizu*: "Oiconimul *Firiza* are la bază un antroponim masculin *Firizu*. Forma feminină *Firiza* nu indică neapărat un antroponim feminin, ci un nume de loc format de la un antroponim masculin *Firizu*"⁴⁵⁶. De menționat că, în țară, există o localitate cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie (*Firizu*, sat în componența com. Ilovăț, jud. Mehedinți). Mai puțin probabilă soluția propusă de P. Bîlțiu (2013): "De la latinescul *firum* = fir + *Iza*, cu sensul de apă, *fir de apă*"⁴⁵⁷. **Evoluția etimologică:** top. *Firiza* ← hidron. *Firiza* ← antrop. *Firizu* sau *Firiza*, cf. n.fam. *Firez* ← magh. *fűrész* "ferăstrău".

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Felső-Fernezey</i>	= <i>Ferneziul de Sus</i>	<i>Firiza</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

FRÂNCÉNII BÓIULUI

Sat aparținător de comuna Boiul Mare, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Boiul Mare și Românești; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Zalnapatak*). **Populație:** 59 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *frâncenaș*, *-ă*, *frâncenași*, *-e*, (*frâncean*, *frâncenar*). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1912-1913); biserica monument istoric se află în custodia parohiei ortodoxe.

⁴⁵⁵ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁴⁵⁶ A. Rezeanu, *Nume de sate*, 2013, p. 198-199.

⁴⁵⁷ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 77.

Resurse naturale: teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1757). **Monument comemorativ:** Placă comemorativă închinată Eroilor din cele două războaie mondiale.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) (*Kis*) *Zalnapatak*, (1603) *Frinkfalva*, (1650) *Fringfalva*, (1639) *Frinkfalva*, (1733) *Francsen*, (1750) *Frenczeny*, (cca. 1800) *Frînceni*, (1850) *Fruntsény*, (1854) *Frinkfalva*, *Frînceni*, (1909-1919) *Frânceni*, *Frâncenii-Boiului*, *Frinkfalva*, (1968) *Frâncenii Boiului*. **Evoluția numelui localității:** *Salna Mică*, *Satul lui Frânc*, *Frânceni*, *Frâncenii-Boiului*.

Soluții etimologice. În anul 1566, localitatea se numea *Kis Zalnapatak* (= *Valea Salna Mică*), având nume asemănător cu alte două sate aflate la mică distanță: *Nagy Szalmapathak* (= *Valea Salna Mare*), în prezent *Românești*, respectiv *Szalnapataka* (= *Sălnița*); denumirea de *Salna* derivă de la un hidronim (*Zalnapatak* = *Valea Salnei*), care ar putea indica zăcăminte de sare sau se referă la prezența unor surse de apă minerală. Probabil din acest motiv, la începutul secolului al XVII-lea, numele așezării se schimbă din *Salna Mică* în *Satul lui Frânc(u)* sau *Frâncești*, de la antroponimul *Frânc*; ceea ce înseamnă că acest *Frânc(u)* a fost doar un stăpân al satului, nicidecum întemeietorul său. Un secol mai târziu, localitatea devine *Frânceni*, după numele comun al locuitorilor (*frâncean*, *frânceni*, adică "urmașii lui Frâncu"). Iorgu Iordan (1963) a indicat această derivare: dintr-un nume de persoană *Frânc(u)* (< s. *franc*, cu sensul de "italian; dalmațian; levantin; european"), frecvent ca nume de familie⁴⁵⁸. În județul Maramureș sunt atestate antropinimele *Frânc*, *Franc*, *Frânc*, *Frâncău*, *Frâncu* (64 de persoane cu aceste nume de familie)⁴⁵⁹. Antroponimul provine din apelativul *frânc* < lat. med. *francus*, "designând pe franco-italienii din coloniile de la Marea Neagră (Pera, Cafa etc.)"⁴⁶⁰, dar și cu sensul de "occidental de limbă romanică (în special italian sau francez)"⁴⁶¹ sau "orice populație romanică occidentală"⁴⁶².

Determinantul *Boiului* apare în documente pentru prima dată la începutul secolului al XX-lea și indică apartenența la com. Boiul Mare, pentru a se diferenția de localitatea *Fâncenii de Piatră*, situată, în prezent, în jud. Sălaj, însă la sfârșitul secolului al XIX-lea (mai exact, din anul 1876 până după Primul Război Mondial) cele două localități au făcut parte din același comitat (Solnoc-Dăbâca).

Evoluția etimologică: top. *Frâncenii Boiului* ← (*Frâncenii* + *Boiului*) ← n. de grup *frânceni* ← n.fam. *Frânc* (+ suf. *-ean*, *-eni*) ← s. *frânc* "nume generic dat odinioară, la noi, occidentalilor de origine latină" ← lat. *francus*; / (+) *Boiu*, la genitiv ← top. rom. *Boi* ← n.fam. magh. *Buny*, *Bony* ← n.fam. rom. *Bun* ← n.fam. rom. *Bunea* ← adj. *bun* ← lat. *bonus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Salnei</i>	<i>Frinkfalva</i>	= <i>Satul lui Frânc</i>	<i>Frânceni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

⁴⁵⁸ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 270.

⁴⁵⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș, Baia Mare*, 2007.

⁴⁶⁰ N.A. Constantinescu, 1963, p. 277.

⁴⁶¹ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁴⁶² La fel cum turcii numeau *frenk* "francez" pe reprezentanții tuturor popoarelor romanice. Într-o altă perioadă, pentru români, toți occidentalii erau nemți (Al. Graur, *Nume de locuri*, 1972, p. 12).

GÂRDÁNI

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Fărcașa, Sălsig și Rodina, în depresiunea Baia Mare, pe malul râului Someș, la 33 de kilometri de Baia Mare; zonă de câmpie și deal. ♦ În 1476, localitate făcea parte din comitatul maghiar Solnocul de Mijloc; ulterior, din comitatul Sălaj. După 1918, a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș. În perioada 1940-1988 a fost sat aparținător de comuna Sălsig; între 1988-1989 a făcut parte din comuna Ulmeni; între 1989-2004 revine la comuna Sălsig. Din anul 2004 este comună.

Localități componente ale comunei: *Gârdani* (fără localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1424 (*Arđanfalwa, Ardñfalwa, Hardanfalva, Kardanfalwa*). **Stema** comunei Gârdani (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în bară de un brâu undat de argint. În partea dreaptă, în câmp albastru, se află o ramură de ginkgo-biloba de argint. În partea stângă, în câmp roșu, se află un turn de cetate de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Ramura de ginkgo-biloba face referire la arborele cu același nume, aflat pe teritoriul localității, declarat monument al naturii. Brăul undat reprezintă râul Someș, care traversează localitatea. Turnul de cetate simbolizează castelul Blomberg. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.151 locuitori. **Gospodării:** 491. **Etnii:** 1.105 români, 3 maghiari. **Culte:** 1.013 ortodocși, 38 penticostali, 24 bapțiști, 11 martori ai lui Iehova, 3 greco-catolici. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *gârdălean, -ă, gârdăleni, -e / gârdăleancă, gârdălence*. **Porecla locuitorilor:** *cărășei*⁴⁶³. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Gârdălean, Gârdălean, Gârdelean* (65 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ardelean, Călăuz, Cirițiu, Dumitraș, Moldovan. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, agenție poștală, farmacie, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1981), biserică penticostală ("Filadelfia", 2003), biserică baptistă ("Sfânta Treime"). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș); culturi pomicole: meri, pruni; teren arabil, fânațe, ciuperci comestibile din flora spontană. **Monument istoric:** Castelul Blomberg (sec. XIX). **Monument comemorativ:** Troița Eroilor (1996), realizată din lemn de meșterul Alexandru Perța Cuza, amplasată în curtea bisericii. **Monument al naturii:** arborele Ginkgo Biloba, situat în curtea castelului Blomberg.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Arđanfalwa, Ardñfalwa, Hardanfalva, Kardanfalwa*, (1470) *Kordanfalwa*, (1543) *Ghardanffalwa*, (1549) *Gardanfalwa*, (1570) *Gerđanfalwa*, (1612) *Gardanfalva*, (1733) *Gerdány*, (1750) *Gardány*, (1850) *Giardány*, (1854) *Gardanfalva*, *Girdani*, (1909-1919) *Gârdani, Gardánfalva*, (1968) *Gârdani*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Gardan, Gardani, Gârdani*.

Soluții etimologice. Potrivit monografiei locale, în secolul al XV-lea, așezarea era alcătuită doar din 24 de gospodării, ridicate în locul numit La Colibi, pe Valea Jotii

⁴⁶³ "Porecliți *cărășei* de către locuitorii satelor vecine, pentru că toamna, după terminatul lucrărilor agricole, mergeau în masă, în localitatea Cărășeu, jud. Satu Mare, la tăiat și decojit nuiele", din care confecționau coșuri, pe care le comercializau.

și pe Dealul Ursoi. La începutul secolului al XVII-lea, satul se mută în locul numit Dealul Satului, unde, în anul 1650, localnicii construiesc o biserică de lemn. La poalele acestui deal, contele austriac Ludovic Blomberg, general în armata Imperiului Habsburgic, a început construcția unui castel în anul 1781, după ce împăratul Iosif al II-lea îi dăruiește Domeniul Gârdani. Construcția e finalizată 40 de ani mai târziu. În jurul acestei proprietăți, gârdălenii au pus bazele unei noi așezări, coborând de pe Dealul Satului pentru a avea un mai bun acces la terenurile agricole din lunca Someșului, unde își desfășurau activitatea în slujba baronului.

În primele atestări documentare sunt consemnate variantele *Ardanfalwa*, respectiv *Ardnfalwa* (1424), ceea ce i-a determinat pe autorii unei lucrări monografice despre comuna Gârdani (2007) să propună o derivare a numelui satului din apelativul **ardan*, cu sensul de «grăsun (vier castrat)»: «Satul de atunci s-ar fi numit *satul grăsunilor*. Gârdălenii de azi nu-și amintesc ca locuitorii altor sate să-i fi poreclit vreodată grășuni»⁴⁶⁴. În realitate, poate fi o greșeală de transcriere (*Ardanfalwa* = *Gardanfalwa*), cum s-a întâmplat frecvent în perioada respectivă (vezi *Brugia* = Dragia pentru Drăghia; sau *Lupsafalwa* = Kupsafalwa, pentru Cupșeni etc.). Având ca premise atestările documentare din 1424, în monografia din 2007 se lansează ipoteza că satul Gârdani ar putea fi același cu cetatea *Arăniești*, azi dispărută: «Istoricul maghiar Ianos Kadar (în *Monografia comitatului Solnok-Dăbica*) pomenește că pe la 1241, odată cu invazia tătarilor, un cătun cu nume românesc, *Arăniești* («pământ răscolit»), locuit de șapte familii (dintre care una cu numele Crăciun, iar alta Gârdălean), ar fi dispărut după această dată»⁴⁶⁵. În sprijinul ipotezei e invocată o afirmație a istoricului Radu Popa: «Satele de pe domeniul *Arăniești*, cetate de pământ dispărută, se aflau pe malul de vest al Someșului, la actualul hotar dintre jud. Sălaj și Maramureș»⁴⁶⁶. Se impune o precizare: Cetatea *Arăniești* se afla, într-adevăr, la hotarul dintre jud. Sălaj și Maramureș, însă pe malul de est a Someșului (nu de vest), între Benesat și Năpradea, în satul Cheud, numit în documentele maghiare *Aranyosvár*, adică *Cetatea Arăniești*; din vechea fortăreață feudală se mai păstrează și azi câteva ruine.

Pornind de la aceleași variante (transcrise eronat, în mod vădit) din anul 1424 (*Ardanfalva*, *Ardanfalwa*, *Hardanfalva*), cercetătorul clujean O. Vințeler (2010) ajunge la concluzia că «avem a face cu rad. -*ard*, comun cu cel din Ardeal. (...) Nu este exclusă o origine a lui *Ardan*, destul de răspândit, antroponimică»⁴⁶⁷.

În aceeași lucrare monografică dedicată localității *Gârdani* sunt analizate și celelalte variante cu care e notat numele satului de către scribii cancelariilor maghiare (*Kardanfalwa*, *Kordanfalwa*, *Gardanfalwa*): «Semnificația denumirilor istorice ar putea fi legată de forma reliefului satului, sau de activități militaro-strategice desfășurate aici: *gordan* «movilă sub care se află un mormânt străvechi»; *kordan* «loc strâmt, drum îngust»; *gârdă* «loc de trecere»; *gardă* «oșteni de pază»⁴⁶⁸.

De fapt, documentele consemnează invariabil numele de *Satul lui Gârdan* (*Gardanfalva*, în magh.), ceea ce înseamnă că avem la bază un antroponim *Gârda* sau *Gârdan*. Situația nu este singulară, dacă analizăm numele unor localități din jud. Alba (*Gârda*, *Gârda-Bărbulești*, *Gârda de Sus*, *Gârda Seacă*, *Gârde*), respectiv Vaslui (*Gârdești*) și Teleorman (*Gârdești*).

În analiza antroponimului, I. Iordan (1983) asociază numele de familie *Gârda* și

⁴⁶⁴ ****Gârdani, file de cronică*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2007, p. 126-127.

⁴⁶⁵ Idem.

⁴⁶⁶ Radu Popa, apud *Gârdani*, 2007, p. 126-127.

⁴⁶⁷ O. Vințeler, *Studii și cercetări de onomastică și etimologie*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2010, p. 305.

⁴⁶⁸ *Gârdani, file de cronică*, 2007, p. 126-127.

Gârdea cu bg. *Gârda*, iar N.A. Constantinescu (1963) susține: *Gârd* sau *Grăd* din sl. *gŭrdŭ* “mândru”, de unde numele *Gârdul*, *Gârde*, *Gârdea*, *Gârdani* și *Gârdăneasa*. În județul Maramureș, sunt 46 de persoane cu numele de familie *Gârda*, *Garda*⁴⁶⁹. Antroponimele *Gârdan* sau *Gardan* nu sunt atestate; în schimb, într-o diplomă din 1459, care vorbește despre hotarele Sighetului, se pomenește toponimul *Gordon-pataka*, adică *Valea Gardanului*⁴⁷⁰.

Prof. Vasile Frățilă (2004), analizând etimologia unor toponime de pe Valea Târnavei (*Fața Gârdanului*; *Gârdan* “pădure”; *Gârdanu* “o văgăună”; *Podu Gârdanului* “pod peste valea Gârdanului”) afirmă că numele de persoană *Gârdan* provine de la numele de localitate (cf. satul *Gârda*, jud. Alba + suf. *-an*) sau direct de la n.pers. *Gârdan*, pentru care cf. srb. *Grdan*, bg. *Gârdan* (< adj. sl. *gŭrdŭ* “mândru”)⁴⁷¹. Sufixul *-i* este desinența care indică pluralul, în loc de suf. *-ești*.

În schimb, O. Vințeler, cercetând atestările de forma *Gardanfalwa*, *Gerdanfalwa*, propune o derivare dintr-un radical i.-e.: “Cât privește celelalte forme, ele se întâlnesc frecvent în toponimia iraniană: *Gerd*, *Gerde*, *Gird*, *Girde*, care își au originea în limba curdă, cu sensul de «deal», «loc ridicat»; în letonă *gerdas*, prus. *gerdaut*, arm. *kardam*. (...) Se poate conchide că la baza toponimului românesc *Gârda* stă un radical indo-european *gârd-* cu sensul de «deal, ridicătură»⁴⁷². Improbabilă și soluția propusă de P. Bilițiu (2013): “Prin derivarea de la substantivul *gard* plus sufixul *-an*”⁴⁷³.

Evoluția etimologică: top. *Gârdani* ← n. grup *gârdani* ← n.fam. *Gârdan* (+ suf. *-i*, în loc de suf. *-ești*) ← adj. sl. *gŭrdŭ* “mândru”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Gardánfalva</i>	= <i>Satul lui Gardan</i>	<i>Gârdani</i>

Categoriile:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
---------------------	--

GIULÉȘTI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Marei, între Sat Șugatag și Ferești, la 49 de kilometri nord de Baia Mare și 15 kilometri sud de Sighet; zonă de deal. ♦ În perioada medievală, familiile nobiliare din Giulești au stăpânit satele din cnezatul de vale al Marei: “Pe valera Marei, de la apariția primelor documente și până la sfârșitul veacului XV nu au stăpânit decât giuleștenii...”⁴⁷⁴. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Berbești, Ferești, *Giulești* (reședință),

⁴⁶⁹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁴⁷⁰ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 599.

⁴⁷¹ V. Frățilă, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, 2004, p. 38.

⁴⁷² O. Vințeler, op. cit.

⁴⁷³ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 68.

⁴⁷⁴ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 161.

Mănăstirea. **Prima atestare documentară:** 1349 (*villa Gylafalva, Gyalafalva*). **Populație:** 3.113 locuitori (în comună), 1.088 locuitori (în satul Giulești). **Gospodării:** 1.200 (în comună). **Etnii:** 3.019 români, 3 maghiari (în comună). **Culte:** 2.190 ortodocși, 565 greco-catolici, 152 martori ai lui Iehova, 76 pentecostali, 5 adventiști, 3 romano-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *giuleștean, -ă, giuleșteni, -e / giuleșteancă, giuleștence*. **Porecla locuitorilor:** *pupeze*⁴⁷⁵. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bârlea, Feier, Rednic, Godja. **Personalități:** Atanasie Rednic (1722-1772), episcop al Bisericii Române Unite cu Roma (1765-1772). ♦ Ilie Lazăr (1895-1976), jurist, om politic, deputat. ♦ Vasile Lazăr (1897- ?), prefect al jud. Maramureș (octombrie 1944-martie 1945). **Cetățeni de onoare ai comunei Giulești:** Alexandru Surdu (academician), PS Iustin Sigheteanul (episcop ortodox), PS Vasile Bizău (episcop greco-catolic), Dorel Vișan (actor de teatru și film), Florin Piersic (actor de teatru și film). **Instituții:** primărie, școală gimnazială ("Dr. Ilie Lazăr"), bibliotecă comunală (din 1953), cabinet medical, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, agenție poștală, muzeu (Casa Memorială "Ilie Lazăr", unde s-au întâlnit delegații maramureșeni care au plecat la Alba Iulia în 1918, la convocarea lui Ilie Lazăr), biserică greco-catolică (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1888), biserică pentecostală ("Emanuel", 2003). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara); culturi pomicole: meri, peri, pruni; fond forestier, pășuni. **Arie naturală protejată** (de interes local): Râul Mara, pe o lungime de 9,4 kilometri. **Peșteri:** *Intrarea în Biserica Vulpii*. **Monument istoric:** Ruinele bisericii cneziale de la Giulești, sec. XIV, epoca medievală (punct *La Biserică*); Biserica "Adormirea Maicii Domnului" (sec. XIX). **Monumente comemorative:** Placă comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1931-1937); Statuia dr. Ilie Lazăr (1999). **Monumente de for public:** Grup statuar al celor patru delegați cu credențional (= drept de vot) la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din decembrie 1918: dr. Ilie Lazăr, protopop Petru Bârlea, Gheorghe Moiş, dr. Gheorghe Bârlea (2019; autor: Pop Ioan Vereta). **Obiectiv turistic:** Casa Memorială "Ilie Lazăr".

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1349) *villa Gylafalva, Gyalafalva*, (1349) *Gyulafalwa*, (1355) *Gyukahaza, Gywlahaza*, (1385) *Gywlafalva*, (1480) *Dyulafalwa*, (1622) *Giulaffalva*, (1828) *Gyulafalva, Zsulyesty*, (1851) *Gyulafalva*, (1909-1919) *Giulești, Măragyulafalva*, (1968) *Giulești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Giulea, Mara-Giulești, Giulești*.

Soluții etimologice. Din analiza atestărilor documentare, localitatea purta numele de *Satul lui Gyula*. Așa cum susține și canonicul A. Bunea ("Giula a întemeiat satul Giulești"⁴⁷⁶), e posibil ca *Gyula* să fie rom. *Giula* sau *Giulea*, care, după Iorgu Iordan (1983), provine din magh. *Gyula* "Iulius", cu suf. *-ea* < a. Nu e exclus ca numele proprietarului satului să fi fost chiar Iuliu, varianta lui Iulian, forma masculină de la Iulia, care reproduce numele latin Iulia (< Iulius, fiul lui Enea).

Istoricul Radu Popa (1970) admite că satul era mult mai vechi de anul 1349 (prima atestare), ceea ce înseamnă că *Giula* nu era întemeietorul satului: "Satul Giulești apare documentar la 1349 ca *Gyulafalva*, pe vremea când trăia cnezul Giulea, fiul lui Dragoș. Mai aflăm din documente că această familie cnezială fusese deja întărită de către regale Carol Robert (probabil în 1317) în stăpânirea moșiei sale, care consta, în 1349, din două sate, Giulești și Mestecănișul învecinat, și că înaintașii lui

⁴⁷⁵ "Sunt percepuți ca foarte povestitori, vorbăreți, asemenea păsării care a devenit celebră prin scrierile lui Ion Creangă" (Felecan, 2013:114).

⁴⁷⁶ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 156.

Giulea au stăpânit și ei cele două sate. Rezultă așadar că cneazul Giulea din 1349, nu a fost întemeietorul Giuleștiului⁴⁷⁷. Iar Ion Mihalyi de Apșa (1900) confirmă: “Deoarece moșia *Giulești* a rămas lui Dragoș de la predecesorii săi, adică din moși-strămoși, numirea moșiei se va trage de la un proprietariu care trăia înainte de sec. XIV⁴⁷⁸.”

Oiconime de forma *Giulești* întâlnim în toate regiunile românești (jud. Bihor, Neamț, Suceava), cu precizarea că cele din sud (satul *Giulești*, jud. Vâlcea, dar și cartierul *Giulești* din București) au la bază un alt etimon (< n.fam. slav).

De menționat faptul că, în secolul al XIV-lea, e atestată o așezare situată pe Valea Marei, cu numele de Mestecăniș (*Nireș*), despre care se presupune că a dispărut sau s-a contopit cu localitatea *Giulești*, împreună cu care este menționat în cele mai multe documente⁴⁷⁹; atestat documentar în 1349 (*Nyres*). Ioan Mihalyi (1900) precizează: “Moșia *Nires* demult nu există. Precum mi-a spus Petru Rednic, bătrânul, ar fi fost între Desești și Crăcești (=Mara), la locul ce se chiamă Valea Mare, unde se cunoaște și azi locul bisericii și al caselor. În anul 1475 mai apare sub numele *Nires*, dar în anul 1517 se numește *Kopach alias Nagy-Patak*”⁴⁸⁰.

Evoluția etimologică: top. *Giulești* ← n. grup *giulești* ← n.fam. *Giula* (+ suf. rom. -ești) ← antrop. magh. *Gyula* “Iulius”, forma masculină de la Iulia.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Gyulafalwa</i>	= <i>Satul lui Giulea</i>	<i>Giulești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

GLOD

Sat aparținător de comuna Strâmtura, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Slătioara (afluent al Izei), la poalele masivului Sermeteș, la 11 kilometri sud-vest de centrul comunei, între Slătioara și Poienile Izei; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. Comună iobăgească, proprietatea nobililor din Șieu⁴⁸¹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: (1680) *Glod*⁴⁸². **Populație:** 632 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *glodean*, -ă, *glodeni*, -e, (*glodan*) / *glodeancă*, *glodence*. *glodeni*. **Porecla locuitorilor:** *afumați*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Glodan*, *Glodean*, *Glodeanu* (549 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Crăciun, Petreuş, Tămaş. **Personalități:**

⁴⁷⁷ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 49.

⁴⁷⁸ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 42.

⁴⁷⁹ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 90.

⁴⁸⁰ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 32.

⁴⁸¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 85.

⁴⁸² Localitatea Glod este atestată la 1418, ca *possessio* a lui Bogdan, fiul lui Ioan din Dolha sub numele *Mochyar*, susține N. M. Tomi (2005).

Mihai Pop (1907- 2000), folclorist, etnolog, redactor șef al *Revistei de Folclor*, doctor docent în științe filologice, director al Institutului de Etnografie și Folclor; membru al Academiei Române. Vol. *Îndreptar pentru culegerea folclorului* (1967), *Obiceiuri tradiționale românești* (1976), *Folclor românesc* (1998). **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de lemn, "Sfântul Ierarh Nicolae", 1700), biserică adventistă de ziua a șaptea, biserică pentecostală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Slătioara), livezi, fânațe, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvor de apă minerală (pe versantul stâng al Izvorului Cald: *La Borcut*); izvor de apă sărată (pe versantul stâng al Văii Slătioara). **Descoperire arheologică:** depozit de bronzuri (în punctul *Ponoare*), descoperit în primăvara anului 1958, cu ocazia unor lucrări agricole. **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (1700), Cimitirul evreiesc (sec. XVIII).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1680) *Glod*, (1715) *Glocz*, (1828 1851) *Gloód*, *Glood*, (1909-1919) *Glod*, *Glód*, (1968) *Glod*. **Soluții etimologice.** Despre *Glod*, "comună iobăgească, proprietatea nobililor din Șieu"⁴⁸³, se admite că provine dintr-un microtoponim local preexistent de forma **Glod* sau direct din apelativul *glod*, cu sensul de "noroi, mâl" (< cf. magh. *galád* "murdar"), dovadă fiind numeroasele toponime de genul: *Glodul*, *Glodinoasa*, *Glodișorul*, *Glodișoarele*, *Glodosul*, *Gloduțul*, toate derivate din apelativul *glod* "noroi, tină"⁴⁸⁴ sau oiconimele *Glod* (în jud. Alba, Dâmbovița, Prahova și Sălaj), *Glodeni* (jud. Dâmbovița, Gorj, Mureș și Vaslui), *Glodeni Gândului* (jud. Iași), *Glodu* (jud. Bacău, Algeș, Suceava și Vâlcea), *Glodurile* (jud. Buzău). N. Roșca (2004) afirmă că "acest nume s-a dat satului după natura locului; aici sunt multe izvoare și numeroase locuri mocirloase, cu *glod*"⁴⁸⁵. **Evoluția etimologică:** top. *Glod* ← s. *glod* "noroi, mâl" ← magh. *galád* "murdar".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Glod</i>	<i>Glód</i>	<i>Glod</i>

Categorii: Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.

GROÁPE

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, la vest de Tg. Lăpuș, între Răzoare și Preluca Veche; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1638 (*Groppa*). **Populație:** 76 locuitori. **Gospodării:** 30 de case (în 1977). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Biserici:** biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"; filie a parohiei Răzoare). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal

⁴⁸³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 88.

⁴⁸⁴ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 69.

⁴⁸⁵ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 85.

GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Apostoli" (1830).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1638) *Groppa*, (1650) *Gropa*, (cca. 1800) *Groapele*, (1850) *Grope*, (1854) *Grópa*, *Groapa*, (1909-1919) *Groapa*, *Groppa*, (1968) *Groape*.

Evoluția numelui localității: *Groapa*, *Groapele*, *Groape*.

Soluții etimologice. Referitor la istoria localității, "conform tradiției, satul a fost întemeiat de familia Nechita din Preluca, mai târziu venind aici ceva coloniști din ținutul Chioarului, printre care familiile Rus și Roman, ai căror moștenitori existau în sat și pe la 1900"⁴⁸⁶. E foarte posibil ca numele satului să derive dintr-un microtoponim local preexistent de forma **Groapă* (< s. *groapă* "cavitate în pământ", cuvânt autohton"⁴⁸⁷). O mărturie în acest sens regăsim în *Istoria districtului Chioar* (1725): "Groapa are denumirea de la natura așezării sale, pe o vale, între munți. Este prielnică pentru primirea tâlharilor care circulă des pe aici"⁴⁸⁸. Trebuie să precizăm că, în limbajul cronicarilor maghiari din secolul al XVIII-lea, termenul *tâlhar* are semnificația de *haiduc*. În țară, există și alte localități cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Groapa Rădăii* (jud. Mureș), *Groapa Tufei* (jud. Vrancea), *Groapa Vlădichii* (jud. Suceava), *Gropanele* (jud. Dolj). După I. Iordan (1963), cuvântul de bază ar putea avea sensul de "depresiune", dar poate avea și înțelesul de "mormânt"⁴⁸⁹. Forma la pl. (*Groape*) se înregistrează doar după anul 1800.

Evoluția etimologică: top. *Groape* ← s. *groapă* "cavitate în pământ" ← substrat (cuvânt autohton, cf. alb. *gropë*; i.-e. **ghrebh* "a zgâria, a scurma, a săpa").

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Groapa</i>	<i>Groppa</i>	<i>Groapele</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	--

GRÓȘI

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, la confluența pârâului Chechiș cu râul Lăpuș, în zona suburbană a mun. Baia Mare, la 5 kilometri sud, între Satul Nou de Jos și Satul Nou de Sus; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Groși* (reședință), Ocoliș, Satul Nou de Jos. **Prima atestare documentară:** 1411 (*Thwkes*, *Thukes*). **Sigiliul localității:** (sf. sec al XVIII-lea) Inscripția frontală: SIGILUM COMUNITATIS TOKES. În câmpul sigiliului: o țărancă ridicând în mâna dreaptă o seceră, purtând pe cap un coș, iar în

⁴⁸⁶ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004: 89.

⁴⁸⁷ Soluție etimologică propusă de: Al. Philippide, A. Vraciu, Al. Rosetti, I.I. Russu, F. Miklosich.

⁴⁸⁸ M. Bél, 1725, p. 64.

⁴⁸⁹ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 29.

mâna stângă o roțiță. **Stema** comunei Groși (2019) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, scartelat (împărțit în patru părți egale printr-o linie orizontală și una perpendiculară) de un firet de argint. În partea superioară, în dreapta, în câmp albastru, se află un taragot din aur. În partea superioară, în stânga, în câmp roșu, se află un clopot inscripționat cu o cruce treflată, totul de aur. În partea inferioară, în dreapta, în câmp roșu, se află o ramură de stejar, cu două frunze și o ghindă, totul de aur. În partea inferioară, în stânga, în câmp albastru, se află o ramură de măr, cu două frunze și un măr, totul de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Taragotul de aur reprezintă tradiția, folclorul muzical și vestimentația taragotiștii ai comunei. Clopotul de aur inscripționat cu crucea treflată face referire la credința locuitorilor și la Mănăstirea Habra. Ramura de stejar din aur face trimitere la denumirea comunei, pădurea de stejari "groși". Ramura de măr din aur reprezintă bogăția comunei și ocupația tradițională a locuitorilor, pomicultura. Firetul de argint reunește toate aceste elemente, simbolizând unitatea locuitorilor comunei. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.857 locuitori (în comună), 1.315 locuitori (în satul Groși). **Gospodării:** 1.450 (în comună). **Etnii:** 2.706 români, 43 maghiari (în comună). **Culte:** 2.439 ortodocși, 157 martori ai lui Iehova, 43 romano-catolici, 37 greco-catolici, 26 reformați, 10 penticostali, 6 bapțiști (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *groșean, -ă, groșeni, -e, (groșan) / groșeancă, groșence*. **Porecla locuitorilor:** *ieपुरi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Groșan, Groșanu* (353 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ardușătan, Horje, Lupan, Rus, Zoicaș. **Personalități:** Dumitru Fărcaș (1938-2018), artist, instrumentist de muzică populară; director al Ansamblului *Mărțișorul* din Cluj-Napoca; Doctor Honoris Causa al Academiei de Muzică *Gheorghe Dima* din Cluj-Napoca. Cetățean de onoare al județului Maramureș. ♦ Anton Rohian (n. 1953), politician, prefect al jud. Maramureș (martie 2013-martie 2016). **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arundate: Groși, Coltău, Săcălășeni, Coaș, Dumbrăvița), școală gimnazială ("Gheorghe Lupan"), bibliotecă comunală (din 1962), cămin cultural, agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1878). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Habra, rit ortodox, construcție din piatră, cu hramul "Învierea Domnului", obște de maicii⁴⁹⁰. **Resurse naturale:** teren arabil (600 ha), pășuni și fânațe (600 ha); culturi pomicole: meri (235 ha), peri (7 ha), pruni (29 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente de for public:** Bustul "Mihai Eminescu" (2000, bronz, la Mănăstirea Habra; autor: I. Marchiș). **Monumente comemorativ:** Monumentul Eroilor (2018).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Thwkes, Thukes*, (1614) *Teökes*, (1828, 1851) *Tökés, Groschi*, (1909-1919) *Groși, Tökes*, (1968) *Groși*. **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției, satul e așezat pe locul unei păduri de stejari seculare, într-o poiana numită "În Pieciur", unde tăietorii de lemne și-au construit primele colibe. După Gustav Kisch (1929), top. *Groși* este sinonim cu Bușteni și este derivat din apelativul *gros*, cu sensul de "butuc"⁴⁹¹. În documente, denumirea așezării apare în forma *Thukes, Teökes* (< magh. *tökés*), o traducere din rom. "gros", care înseamnă "buștean, butuc gros"⁴⁹². De

⁴⁹⁰ În această locație a existat o mănăstire atestată documentar în 1604, dar după 1608 viața monahală a fost întreruptă. Reconstruită între anii 1996-2000, la inițiativa preotului paroh Ioan Colțan.

⁴⁹¹ G. Kisch, 1929, p. 97-98, cf. I. Iordan, 1963, p. 317.

⁴⁹² Darius Pop, *Mărturiile strămoșești*, 1938, p. 52.

asemenea, V. Frățilă (2016) admite că numele satului provine din apelativul *gros*, *groși* “trunchi de arbore; butuc”. Deci, la bază ar putea sta un microtoponim local preexistent de forma **La Groși* sau **În Groși* (< subst. *gros*, *groși* “trunchi de copac; buștean, butuc gros”), comparabil cu toponimele *Valea Groșului* din localitatea Dumbrăvița sau *În Groși*, pădure în Săcel. Și asta în ciuda faptului că, în prezent, pe raza localității nu există nici măcar un pâlcc de copaci. Însă, se știe cu certitudine că în jurul orașului Baia Mare, în vechime, era o pădure cu arbori de dimensiuni impresionante, care a fost tăiată în special în beneficiul exploatărilor miniere. În mod firesc, toponime de acest gen întâlnim în toată țara: Groși, Groșii Noi, Valea Groșilor, Grosul, Grosul Mare, Grosul Mic, Groșiori, cu derivatele Grosani, Groseni, Groșești etc.⁴⁹³. De asemenea, există și numeroase localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Groș* (jud. Hunedoara), *Groșani* (jud. Argeș și Prahova), *Groșeni* (jud. Teleorman), *Groși* (în jud. Alba, Arad, Argeș, Bihor, Neamț, Timiș și Vâlcea). **Evoluția etimologică:** top. *Groși* ← s. *gros* “buștean”, pl. *groși* ← lat. *grossus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Groși</i>	<i>Tökés</i>	= <i>Groși</i>	<i>Groși</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

GRÓȘII ȚIBLEȘULUI

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; până în 2003, când a devenit comună, a fost sat aparținător de com. Suciul de Sus. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, pe valea Suciul de Sus și Botiza⁴⁹⁴, la 80 de kilometri de Baia Mare și 22 de kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Groșii Țibleșului* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1594 (*Teokeös*). **Stema** comunei Groșii Țibleșului (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în furcă răsturnată. În partea superioară, în câmp roșu, se află un dragon de argint, cu cap de lup spre dreapta, cu gura deschisă, care se continuă cu un corp de șarpe (stindardul dacic). În partea dreaptă, în câmp de aur, se află un brad natural (de culoare verde). În partea stângă, în câmp albastru, pe o terasă de argint vălurită cu negru, se află un cocor, văzut din profil spre dreapta, ținând în gheara dreaptă o sabie cu vârful în sus, totul de argint, ieșind dintr-o coroană cu fleuroane de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Stindardul dacic (care reprezintă simbolul vieții veșnice și al înțelepciunii la strămoșii noștri daci), se justifică datorită istoriei multimilenare a acestei localități, dovedită prin descoperiri arheologice. Bradul simbolizează bogăția silvică a zonei. Cocorul (cocostârcul) reprezintă elementul

⁴⁹³ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 317.

⁴⁹⁴ Drumul dintre Groșii Țibleșului și Botiza, în trecut, se numea *Drumul moroșenilor*.

preluat din blazonul familiei nobile române Bechiș, înnobilită la 3 ianuarie 1583, de împăratul Rudolf al II-lea și reconfirmată cu titluri nobiliare. Acesta semnifică continuitatea de astăzi a familiilor nobile Bechiș pe teritoriul comunei. În termeni populari, locuitorii din comuna Groșii Țibleșului sunt porecliți cocostârci. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Cătun:** Groși Greblea, cătun contopit cu loc. Groșii Țibleșului (atestat documentar în 1954). **Populație:** 2.095 locuitori. **Gospodării:** 800. **Etnii:** 1.921 români, 101 maghiari, 34 romi. **Culte:** 1.875 ortodocși, 135 romano-catolici, 10 pentecostali, 7 greco-catolici, 5 reformați, 3 martori ai lui Iehova. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *groșean, -ă, groșeni, -e, (groșan) / groșeancă, groșence*. **Porecla locuitorilor:** *cocostârci*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Grosan, Groșan, Groșanu* (353 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bechiș, Bozga, Bud, Miholca, Pop. **Personalități:** Liviu Bechiș (n. 1957), prefect al județului Maramureș (ian. 2001-aug. 2003). **Instituții:** primărie, școală gimnazială ("Ben Corlaci"), cabinet medical, farmacie, cămin cultural, ghișeu poștal, ocol silvic; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Ierarh Nicolae", 1898). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Suciu), fond forestier, fond de vânătoare (*Țibleș* - 11.000 ha); fânațe, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Suciu-Minghet, construită în 2013, pe râul Suciu). **Arie naturală protejată** (de interes local): Peștera Ponorul Jitelor; (de interes național): Rezervația Arcer-Țibleș-Bran; Păduri seculare și virgine de fag, patrimoniu UNESCO. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus și grupul Lăpuș (punct *Ograde*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus și grupul Lăpuș (punct *Tăușor*), sit arheologic; așezare, perioada de tranziție la epoca bronzului, Cultura Coțofeni (punct *Tăușor*). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1975).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1594) *Teokeös*, (1662) *Tokés*, (1733) *Gross*, (1750) *Grosch*, (1760) *Tökés*, (1850) *Gross*, (1854) *Tökés*, *Gros*, (1909-1919) *Groși*, *Tökes*, (1968) *Groșii Țibleșului*. **Evoluția numelui** localității: *Groși*, *Groșii Țibleșului*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Groși*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, "potrivit tradiției, cel dintâi care s-a stabilit aici ar fi venit trecând munții din Maramureș. Îl chema Bud Ioan, zis Cioranul și se cunoaște cu precizie că și-a durat casă pe actuala grădină a cetățeanului poreclit Cioropic. Dorind să-și construiască casă pe acest teren, el a fost împiedicat în intenția sa de un ulm (după alții, un stejar) cu o grosime neobișnuită, care crescuse aici. Soluția rezolvării acestei probleme neprevăzute a constat în tăierea ulmului, însă nu chiar de la pământ, ci cu aproximativ un metru mai sus. Din ulm și-a făcut casă cioplită din secure și a fost așezată chiar pe trunchiul rămas, care i-o servit drept masă. Se pare că tot Bud Ioan Cioranul ar fi dat, fiind uimit de grosimea neobișnuită a ulmului, numele de *Groși* așezării omenești ce începea să prindă viață"⁴⁹⁵. Până în secolul al XX-lea, localitatea s-a numit *Groși*. Determinantul *Țibleșului* i s-a adăugat pentru a se diferenția de com. *Groși*, din apropiere de Baia Mare. Într-o lucrare monografică dedicată localității (2009), se afirmă că "denumirea localității, *Groși* (în magh. *Tökes* «gros»), provine cu siguranță de la acele păduri de stejar sau ulm, ori chiar fag ce înconjurau așezarea și în care se găseau, după tăiere, cioate foarte groase"⁴⁹⁶. Autorii studiului mai precizează: "*Tökes*

⁴⁹⁵ V. Iuga, I. Filip, *Groșii Țibleșului, 1594-2009. Locuri, oameni, fapte și tradiții*, Cluj-Napoca, 2009, p. 48.

⁴⁹⁶ Idem, p. 29.

reprezintă corespondentul său în limba maghiară. Populația românească a folosit, bineînțeles, denumirea românească, cea maghiară nereușind să se impună⁴⁹⁷.

Al doilea termen, *Țibleș*, atestat prima dată într-o diplomă din anul 1435, în forma *Cybles havasa* (= Muntele Țibleș), ar proveni, după I. Mihalyi (1900), "de la *Cybele magna deum mater*", cu referire la *Cybelă*, "Marea Mamă a Zeilor", zeița naturii și a fertilității, al cărei cult era practicat în templele din munți⁴⁹⁸. În schimb, N. Drăganu, (1928) este de părere că toponimul ar putea avea, la bază, un antroponim: "Probabil tot un nume de persoană este și enigmaticul nume al *Țibleșului*, rostit *Țâbleș* (munte și apă)⁴⁹⁹. Și aduce ca argument lucrarea aceluiași Mihalyi de Apșa: "O familie nobilă Czébel este atestată din Visk pe la 1752 (cf. I. Mihalyi, 1900: 517)"⁵⁰⁰. Ideea e preluată și dezvoltată de I. Pătruț: "*Țibleș* este un derivat rom. cu suf. -eș. Masiv muntos, râu și nume de persoană (după părerea mea). Numele este derivat față de *Țiblea*. Existența unui antroponim *Țiblea* este confirmată de Țiblescu, nfm. (cf. DOR: 397). *Țiblea* este format din tema *Țib-* + suf. -e"⁵⁰¹. Însă A. Rezeanu (2011) crede că top. *Țibleș* este "toponimizat după entopic *țibleș*, *ticlă*, *tiplă* «vârf de munte»"⁵⁰².

Evoluția etimologică: top. *Groșii Țibleșului* ← (*Groșii* + *Țibleșului*) ← s. *gros* "buștean", pl. *groși* ← lat. *grossus*; / (+) *Țibleș* ← antrop. *Țiblea* + suf. -eș.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Groși</i>	<i>Tökés</i>	= <i>Groși</i>	<i>Groșii Țibleșului</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

HANDÁLUL ILBEI

Sat aparținător de comuna Cicârlău, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Igniș, pe valea Ilbei, la nord de satul Ilba (capăt de drum), la 10 kilometri vest de Cicârlău; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Seini. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș. În perioada interbelică a fost o colonie de mineri, numită și Ilba Băi.

Prima atestare documentară: 1909 (*Handal, Ilbabánya*). **Populație:** 397 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ilban*, -ă, *ilbeni*, -e / *ilbancă*, *ilbence*. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1937-1938; filie a parohiei Ilba, până în 1999). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), livezi, fânațe; fostă localitate minieră (monoindustrială). Alte

⁴⁹⁷ Ibidem.

⁴⁹⁸ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 411.

⁴⁹⁹ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 27.

⁵⁰⁰ Idem.

⁵⁰¹ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 136-137.

⁵⁰² Adrian Rezeanu, *Oiconimie maramureșeană. O altă abordare etimologică*, în *Buletin Științific, Filologia, Seria A*, vol. XX, 2011, p. 107.

resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1909) *Handal, Ilbabánya*, (1968) *Handalul Ilbei*. **Evoluția numelui** localității: *Handal, Mina Ilba, Ilba Handal, Handalul Ilbei*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Handalu Ilbei* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Denumirea localității, *Handal*, derivă dintr-un substantiv *handal, handaluri*, pentru care I. Bârlea (1924) notează sensul de “partea mai întărită (sau mai înaltă) a unui orașel”. N. Drăganu (1933) oferă o altă explicație: “loc unde se taie sare”⁵⁰³. La fel Ștefan Vișovan (2008), referindu-se la toponimele *Handal*, fânațe în Costeni, Lăpușul Românesc, Vima Mică: “Credem că, în zonă (Lăpuș, n.n.), a circulat apelativul *handal* cu sensul de loc unde se taie sarea”. Aceeași soluție etimologică propune și Adelina Emilia Mihali (2015) referindu-se la vechea denumire a localității Baia Borșa⁵⁰⁴.

Noi presupunem că, de fapt, există și un al treilea sens pentru apelativul *handal* (var. *hândal*), prin extinderea de la “ocnă de sare; loc unde se taie sarea” sau “exploatare sau perimetru minier”, la sensul de “colonie de muncitori mineri”. În județul Maramureș, în afară de cele trei toponime identificate de Ștefan Vișovan în Țara Lăpușului, există alte patru nume topice, cu excepția oiconimul *Handalul Ilbei*, care cuprind termenul analizat: strada *Handal*, în Ocna-Șugatag, la periferie, în partea de sud-vest, spre Hoteni; *Borșa-Handal*, denumirea veche pentru Baia Borșa; *Handal*, cartier în orașul Cavnic, care a găzduit un ansamblu de locuințe ale minerilor, precum și administrația minei Cavnic, respectiv *Nistru-Handal*, “colonii de muncitori, așezate între zăvoaiele satului Nistru”⁵⁰⁵; în anul 1851, localitatea Nistru se numea *Misztbánya Handal*. Cu excepția localității Ocna-Șugatag, celelalte patru (*Handalul Ilbei*, *Borșa-Handal*, *Nistru-Handal* și *Cavnic*) sunt foste așezări miniere, însă niciuna nu s-a ocupat de prelucrarea resurselor saline, ci a minereurilor neferoase. Și toate cinci se referă la cartiere muncitorești, nu la perimetre miniere.

În ceea ce privește etimologia termenului, N. Drăganu (1933) opinează: “*Hândalul* din Maramureș și apelativul *hândal* «loc unde se taie sare», derivă din germ. săs. *han* (= *hauen*) + *Dal* (= *Thal*)”⁵⁰⁶.

Evoluția etimologică: top. *Handalul Ilbei* ← (*Handalul* + *Ilbei*) ← s. reg. *handal* “colonie de muncitori mineri” ← germ. *han* (= *hauen*) + *Dal* (= *Thal*); / (+) *Ilba* ← n.pers. *Iloba*. ♦ **Categoriile:** Toponime care arată ocupația locuitorilor.

HĂRNICÉȘTI

Sat aparținător de comuna Desești, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Marei, la poalele Gutâului, între Desești și Sat Șugatag; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Marei. În 1390, era proprietatea lui Dragoș, fiul lui Giula⁵⁰⁷. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a

⁵⁰³ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 28.

⁵⁰⁴ Adelina Mihali, *Toponimie maramureșeană. Valea superioară a Vișeuului*, 2015, p. 96.

⁵⁰⁵ Radu Meruțiu, *Regiunea Baia Mare - Baia Sprie*, 1936.

⁵⁰⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 281.

⁵⁰⁷ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 91.

făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1360 (*Hwrniachfalwa*). **Populație:** 542 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *hărniceștean*, *-ă*, *hărniceșteni*, *-e*, (*hărnicean*) / *hărniceșteancă*, *hărniceștence*. **Porecla locuitorilor:** *cai*. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică greco-catolică (de zid, "Nașterea Preacuratei Fecioare Maria", 1991-1996), biserică ortodoxă (de lemn, "Nașterea Maicii Domnului", monument istoric). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Casa Iurca (1800); Biserica de lemn "Nașterea Maicii Domnului" (1700).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *Hwrniachfalwa*, *villa olachalis Hernichhaza*, (1364) *Hernyachfalwa*, (1389) *Hernech*; (în 1390) *Hernicshaza villa olachalis*, proprietatea lui Dragoș, fiul lui Giula; (1415) *Hernechfalwa*, (1459) *Hernych*, (1472) *Hernyczfalwa*, (1828) *Hernécs*, *Herničesty*, (1851) *Hernecs*, (1909-1919) *Hărnicești*, *Hernécs*, (1968) *Hărnicești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Harnic*, *Hărnicești*. **Soluții etimologice.** Al. Filipașcu (1940) adaugă numele acestei localități pe lista celor despre care afirmă că este o "numire fără niciun înțeles, creat de redactorii diplomelor maramureșene"⁵⁰⁸. Istoricul Radu Popa (1970), păstrează aceeași linie atunci când remarcă faptul că "onomasticul Harnic lipsește din Maramureș". Este adevărat, însă noi credem că oiconimul ar putea deriva dintr-un supranume *Harnic*, *Harnicul* (< apelativul *harnic* "care muncește mult" < sl. **harĭnŭ* + suf. *-nikŭ*), așa cum a opinat Nicolae Iorga: "Nume românesc, singurul adevărat și serios, vine, nu de la hărnicia locuitorilor (...), ci de la un *Harnicul* oarecare, strămoș cu adevărat harnic"⁵⁰⁹. Acesta putea fi întemeietorul satului sau doar un voievod local, care a contribuit decisiv la dezvoltarea edilitară a așezării. **Evoluția etimologică:** top. *Hărnicești* ← n. grup *hărnicești* ← supranumele *Harnic(ul)* (+ suf. *-ești*) ← adj. *harnic* "care muncește mult" ← sl. **harĭnŭ* + suf. *-nikŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Hernyczfalwa</i>	= <i>Satul lui Harnic</i>	<i>Hărnicești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

HIDEÁGA

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Lăpușel, Colțirea și Mogoșești, în depresiunea Baia Mare, în lunca Someșului, la 3 kilometri nord de Satulung; zonă de câmpie. ♦ Nod rutier spre Baia Mare (via Lăpușel), Satu Mare (via Ardasat), Șomcuta Mare (via Satulung). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a

⁵⁰⁸ Al. Filipașcu, op. cit., p. 73.

⁵⁰⁹ N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, p. 75.

făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1475 (*Hidegkuth*). **Populație:** 630 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *hidegan*, *-ă*, *hidegani*, *-e*, (*hidigan*) / *hidegancă*, *hidegance*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Hidigan* (65 de persoane). **Personalități:** Dragoș Teofil (1874-1934), avocat, politician, deputat; președinte al Despărțământului ASTRA Baia Mare, consilier politic a lui Vasile Lucaciu, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1918), membru în Marele Sfat Național Român al Transilvaniei; prefect al județului Satu Mare (1922), deputat în Parlamentul de la București. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, 1939); biserică penticostală (“Betel”, 2016). **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe⁵¹⁰. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1475) *Hidegkuth*, (1566) *Hidegkwth*, *Hidegkut*, *Hydegkwtt*, (1603) *pagus Hidegkut*, (1733) *Higyaga*, (1750) *Hidag*, (1760) *Puszta Hidegkut*, (cca. 1800) *Hideaga*, (1850) *Hidegkut*, *Higyáka*, (1854) *Puszta Hidegkut*, *Higiaga*, (1909-1919) *Hideaga*, *Pusztahidegkút*, (1968) *Hideaga*. **Evoluția numelui** localității: *Hideaga Pustie*, *Hideaga*.

Soluții etimologice. Numele localității *Hideaga* este sinonim cu oiconimul *Recea* și este posibil ca modul de formare să fi fost identic. *Hideaga* este o derivare din adj. magh. *hideg*, cu sensul de “rece” + suf. top. rom. *-a*. Evident, ca și în cazul altor oiconime de acest gen (*Aspra*, *Bistra*, *Larga*, *Repedea*, *Săbișa* etc.), inițial a însoțit un apelativ, despre care știm cu certitudine că este s. *fântână*, dată fiind atestarea documentară: *Hidegkuth* (din magh. *hideg* “rece” și *kút* “fântână”⁵¹¹). Improbabilă derivarea din magh. *Hídága* (< *hid* “pod” + *ág* “pârâu, apă curgătoare”), cf. *Hídága*, propusă de Kiss Lajos⁵¹². Numele actual al localității este rezultatul unei adaptări fonetice din magh., situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁵¹³.

Evoluția etimologică: top. *Hideaga* ← adj. magh. *hideg* “rece” + suf. top. rom. *-a* ← top. magh. *Hidegkuth* (*Hideg Kuth*) ← top. rom. **Fântâna Rece*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Hidegkuth</i>	= <i>Fântâna Rece</i>	<i>Hideaga</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

⁵¹⁰ “Hideaga dispune de un teren arabil pe care se poate cultiva orice plantă agricolă. Este în stăpânirea familiei Teleki” (M. Bél, 1775: 60).

⁵¹¹ Pentru etimologia acestui nume topic vezi: I. Mihályi, 1900, p. 46; I. Iordan, 1963; V. Radu, *Satele*, 2005, p. 92.

⁵¹² V. Frățilă, 2016.

⁵¹³ La fel ca și: *Ardusat*, *Berchez*, *Berința*, *Boiu Mare*, *Borcut*, *Chechiș*, *Chelița*, *Ciolt*, *Coaș*, *Colțau*, *Copalnic*, *Coruia*, *Curtuiuș*, *Fărcașa*, *Ferești*, *Fersig*, *Ieud*, *Ilba*, *Inău*, *Lăschia*, *Libotin*, *Mânău*, *Mireș*, *Peteritea*, *Posta*, *Remeți*, *Sarasău*, *Săbișa*, *Sălsig*, *Săsar*, *Sighet*, *Șieu*, *Șomcuta*, *Tâmaia*, *Teceu*, *Tulgheș*, *Urmeniș*, *Vărai*.

HOTÉNI

Sat aparținător de comuna Ocna-Șugatag, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Ocna-Șugatag și Hărnicești, pe valea Marei, la 2 kilometri lateral de șoseaua Baia Mare - Sighet, la 22 de kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1360 (*Zalatina*). **Populație:** 326 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *hotenar*, *-ă*, *hotenari*, *-e*, (*hotean*). **Porecla locuitorilor:** *plugari*; *cuci*. **Nume de familie frecvente** în localitate: *Hotea*, *Pop*. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), cămin cultural, biserică greco-catolică (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"; inițial, greco-catolică, devenită ortodoxă după 1948; în prezent se oficiază alternativ servicii religioase de către reprezentanții parohiei ortodoxe și greco-catolice). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1657). **Monument comemorativ:** Placă comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1937-1939), amplasată pe peretele sudic al bisericii de lemn "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril". **Manifestări tradiționale locale:** *Tânjaua de pe Mara*⁵¹⁴ (obicei agrar; luna mai).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *Zalatina*, (1555) *Hottynfalwa*, (1715) *Hotinke*, (1828) *Hotyeny*, (1851) *Hotinka*, (1909-1919) *Hoteni*, *Hotinka*, (1968) *Hoteni*. **Evoluția numelui** localității: Slatina, Satul lui Hotin, Hoteni.

Soluții etimologice. Denumirea veche a satului, de la 1360, *Zalatina* (= *Slatina*), are legătură cu zăcămintele de sare situate între Hoteni și Ocna-Șugatag. Începând cu mijlocul secolului al XVI-lea, denumirea localității, consemnată în actele oficiale, este *Hottynfalwa* (= *Satul lui Hotin*). Bănuim că așezarea purta acest nume cu mult înainte de această dată și că a fost întemeiată de un oarecare Hotin sau Hotea. Antroponimul *Hotea* este frecvent în zona Mara-Cosău, preponderent în localitățile Desești, Ocna-Șugatag, Giulești, dar mai cu seamă în *Hoteni*, unde este dominant (1.915 persoane cu acest nume, în întreg județul Maramureș)⁵¹⁵.

După Iorgu Iordan (1983), n.fam. *Hotea* este comparabil cu bg. *Hoti*. N.A. Constantinescu (1963) propune o temă *hot-* pentru antroponimele *Hotea* și *Hotin*: n.fam. *Hotin* < antroponimul *Hot* + suf. *-in* sau din Fotin, transformat prin fonetica ucr. în Hotin⁵¹⁶. Iar n.fam. *Hot*, provine fie din substantivul dialectal *hot* "bucium", fie din sl. *hota* "voință", cf. și numele dalmațiene *Hote*, *Heten*, *Hotimir*; de unde *Hote*, *Hotea* (Maramureș) > *Hoteni*, *Hotești*. În țară au existat două localități cu nume asemănătoare: *Hotești* (sat desființat, înglobat în satul Trei Sate, jud. Mureș) și *Hotin* (sat desființat, înglobat în satul Drăgoiești, jud. Gorj).

Într-o lucrare monografică dedicată acestui sat (din anul 2020), autorul preia

⁵¹⁴ Manifestarea *Tânjaua de pe Mara* are loc la sfârșitul lui aprilie sau începutul lui mai; în esență, are în prim-plan sărbătorirea celui care a ieșit primul la arat, în anul respectiv.

⁵¹⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁵¹⁶ N.A. Constantinescu, 1963, p. 298.

punctul de vedere al unui cercetător maghiar: “Belay Vilmos (1943: 60) scrie că satul Hoteni (*Hotinfalva*) apare în mâinile nobililor din Giulești în 1517. Vilmos spune că satul a fost fondat cu ceva timp înainte. Probabil că numele său a fost dat după prima familie de iobagi români aduși aici. Autorul scrie că în anul 1605 era în Hoteni un nume de Hota, iar în 1689 s-au găsit două nume cu această rădăcină: Hote și Hoten. Referitor la numele Hotea, purtat de majoritatea oamenilor din sat, Belay Vilmos apreciază că acesta a apărut, ca nume de familie, în jurul anului 1600, când deja toți locuitorii din Maramureș aveau un nume de familie, atribuit fie după ocupație, fie după fostul domiciliu sau după numele proprietății”⁵¹⁷. În ciuda acestei opinii, noi rămânem la ideea ca Hotea este întemeietorul satului, înainte de secolul al XIV-lea. Din anul 1828, denumirea satului maramureșean se schimbă din *Hotin* în *Hoteni*, după numirea comună a locuitorilor: *hotean*, *hoteni*, adică “urmașii lui Hotea”.

Evoluția etimologică: top. *Hoteni* ← n. de grup *hoteni* ← n.fam. *Hotea* + suf. -eni ← eponimul *Hotea*, întemeietorul satului.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Slatina</i>	<i>Hottynfalwa</i>	=Satul lui Hotin	<i>Hoteni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -eni; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

HOVRÍLA

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la sud-est de Buciumi, la 7 kilometri sud de Șomcuta Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1603 (*Hovrila*). **Populație:** 280 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *hovrilean*, -ă, *hovrileni*, -e / *hovrileancă*, *hovrilenca*. **Nume de familie frecvente în localitate:** Achim. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, sec. XIX). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *Hovrila*, (1733) *Bourila*, (1750) *Vovrila*, (1760) *Hovrilla*, (cca. 1800) *Hovrila*, (1854) *Hovrilla*, *Hovrila*, (1909-1919) *Hovrila*, *Hovrilla*, (1968) *Hovrila*. **Soluții etimologice.** Numele localității derivă, probabil, din antroponimul *Gavrilă*, cu transformarea lui *G* în *H*, ca în ucraineană⁵¹⁸. Referindu-se la oiconimul maramureșean *Hovrila*, E. Petrovici (1960) arată că “e posibil ca și *Hovrila* (forma maghiară *Hovrilla*) să provină de la populația maghiară care are obiceiul să numească locurile cu numele de persoană simple, fără sufix, procedeu ce se întâlnește și la români”⁵¹⁹. Slavistul român mai susține că “individul cu acest nume a

⁵¹⁷ V. Tepei, *Satul Hoteni. Repere monografice*, Baia Mare, Editura Enesis, 2020, p. 36.

⁵¹⁸ Vezi și N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 458.

⁵¹⁹ E. Petrovici, *Toponimice slave...*, 1960, p. 41-63, în special p. 44, apud V. Frățilă, 2016.

putut fi un ucrainean, dar populația care a numit localitatea a fost de altă limbă, căci ucrainenii ar fi întrebuințat un sufix pentru derivarea unui toponim dintr-un nume de persoană”. **Evoluția etimologică:** top. *Hovrila* ← n.pers. *Gavrilă* (cu transformarea lui *G* în *H*) ← *Gabriel*, nume biblic ← ebr. *Gabri'El* “Dumnezeu este puternic”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Hovrila</i>	<i>Hovrilla</i>	<i>Hovrila</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime.
-------------------	------------------------------------

IĂDĂRA

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la sud-est de Mireșul Mare, între Stejera și Tulghieș, în lunca Someșului; zonă de câmpie și deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1475 (*Jeder*). **Populație:** 900 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *iedărean*, *-ă*, *iedăreni*, *-e*, (*iederan*) / *iedăreancă*, *iedărence*, (*iedereancă*). **Porecla locuitorilor:** *cuci*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *iederan* (23 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bonaț, Borota, Butean, Dale, Fătul, Pop, Prună. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică (de zid, “Înălțarea Domnului”, 2005), biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Ierarh Nicolae”, 1898), biserică penticostală (“Poarta Cerurilor”). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe, fond de vânătoare. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1475) *Jeder*, (1566) *Jeder*, *Kis-Jeder*, *Kisjeder*, *Nagy-jeder*, (1603) *Kiszeder*, *Nagyzeder*, (1733) *Jedera*, (1750) *ladora*, (1760) *Jeder seu Judeca*, (cca. 1800) *ladăra*, (1850) *Jadera*, (1854) *Jeder*, *ledera*, (1909-1919) *ladăra*, *Jeder*, (1968) *ladăra*. **Evoluția numelui localității:** *leder*, *ledera Mică*, *ledera Mare*, *ledera*, *ladăra*. **Soluții etimologice.** Deși în documentele istorice apar două sate cu acest nume (*ladăra Mare* și *ladăra Mică*), se presupune că însemnările se referă la una și aceeași localitate sau la una rezultată din fuziunea celor două. Denumirea e invariabilă: *leder(a)*. În opinia lui N. Drăganu (1933), *ladăra* (ung. *leder*), comparabil cu rom. *iederă*⁵²⁰. La fel, pentru top. *ladăra*, vale în Aspra (zona Lăpuș), N. Drăganu propune ca bază de pornire același apelativ *iederă* (*Hedera felix*), o plantă agățătoare, cu frunze verzi (< lat. *hedera*). Vasile Radu (2005) preia această soluție: “Oiconimul *ladăra* provine din rom. *iederă*”⁵²¹. **Evoluția etimologică:** top. *ladăra* ← s. *iederă* “plantă agățătoare” ← lat. *hedera*.

⁵²⁰ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 446.

⁵²¹ Vasile Radu, *Satele*, 2005, p. 94.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>ledera</i>	<i>Jeder</i>	<i>ladăra</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

IÁPA

Sat aparținător de orașul Sighetul Marmației, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 5 kilometri vest de Sighet, pe șoseaua Sighet - Satu Mare, la vest de Valea Hotarului, la sud de Sarasău; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1406 (*Kabalapathaka*). **Populație:** 1.292 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *iepan*, *-ă*, *iepeni*, *-e* / *iepancă*, *iepence*. **Porecla locuitorilor:** *prunari*. **Nume de familie derivate din numele localității:** *lepan* (201 persoane). **Personalități:** Vida Gherman (1800-1854), învățător în Iași, unde a avut ca elevi pe Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și Costache Negruzzi. Vol. *Gramatica practică româno - franceză, spre folosul tinerimei românești*. **Resurse naturale:** teren arabil; izvoare de apă minerală (pe Valea Ungurească și pe Valea Șugăului); zăcăminte de cărbune (lignit). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1406) *Kabalapathaka*, (1424) *Kabolapatak*, (1429) *Kabolapathaka*, (1459) *Lopatak*, *Lopathaka*, (1543) *Lwpathaka*, (1828) *Kabala Patak*, *Japa*, *Kobilec*, (1851) *Kabalapatak*, (1909-1919) *lapa*, *Kabolapatak*, (1968) *lapa*. **Evoluția numelui localității:** *Valea lepei*, *Valea Calului*, *Ciarda-lapa*, *lapa*. **Soluții etimologice.** Vechea denumire a satului a fost *Valea lepei*, pe care autoritățile vremii au tradus-o prin *Kabalapathaka*. O vreme, pe la mijlocul secolului al XV-lea, dar și mai târziu, apare sporadic și denumirea *Valea Calului* (*Lopatak*, în magh.), după care, din secolul al XIX-lea, se revine la vechiul nume. Toponimul *Valea lepei* este anterior satului și trebuie să aibă la originea numelui o întâmplare, devenită legendară, care, însă, nu s-a păstrat. De menționat că, în țară, au mai existat și alte localități cu nume identic (vechea denumire a satului Dealul Frumos, jud. Alba; sat desființat, înglobat în satul Bărtășești, jud. Bacău; vechea denumire a satului Luminiș, jud. Neamț; vechea denumire a satului Fântânele, jud. Sălaj). **Evoluția etimologică:** top. *lapa* ← hidron. *Valea lepei* ← top. *lapa* ← s. *iapă* "femela calului" ← lat. *equa*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea lepei</i>	<i>Kabalapatak</i>	= <i>Valea lepei</i>	<i>lapa</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu fauna; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

IEÚD

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, la poalele Munților Țibleș, pe valea Izei, la sud-vest de Bogdan Vodă, la 44 de kilometri de Sighet și 25 de kilometri de Vișeu de Sus; zonă de deal (alt. 435 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor, printre satele stăpânite înainte de 1353, după partaj, de către Bogdan. La 1365, *villa Jood*, printre satele ținând de Cuhea, confiscate de la Bogdan și dăruite drăgoșeștilor. După confiscare, devine «domeniu regal», dar este întărit la 1419 familiei de cnezi sătești în frunte cu Valentin românul, fiul lui Teodor din leud⁵²². În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *leud* (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1365 (*Jood*). **Populație:** 4.318 locuitori. **Gospodării:** 1.389. **Etnii:** 4.116 români. **Culte:** 3.038 ortodocși, 1.063 greco-catolici, 6 romano-catolici, 3 penticostali, 3 baptiști. **Cătune:** *După Mănăstire*, cătun contopit cu loc. leud, atestat documentar în 1956; *Garbova* (1956). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ieudean*, *-ă*, *ieudeni*, *-e* / *ieudeancă*, *ieudence*. **Porecla locuitorilor:** *buhaiu-n turnul bisericii*⁵²³. **Nume de familie derivate** din numele localității: *ieudean*, *leudian* (132 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Chindriș, Dăncuș, Dunca, Hotica, Hrușcă, Ilea, Iusco, Mariș, Pleș. **Personalități:** Gavrilă Mihalyi (? -1875), prim-pretor al orașului Sighet (1836-1842), vicecomite (1845), deputat (1847), comite suprem al Maramureșului (1848-1849). ♦ Petru Mihalyi (1838-1914), deputat, președinte al *Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș* (1876-1914). ♦ Victor Mihalyi (1841-1918), mitropolit greco-catolic al Ardealului. ♦ Ioan Mihalyi de Apșa (1844-1914), fondator al *Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș*. Vol. *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV* (1900); membru corespondent al Academiei Române. ♦ Petre Bîlțiu-Dăncuș (1863-1907), învățător, culegător de folclor. ♦ Florentin Mihalyi (1867-1953), avocat, decan al Baroului din Sighet, prefect al județului Maramureș în perioada interbelică. ♦ Gavrilă Hotico Herenta (1870-1953), meșter popular. ♦ Vasile Meșter (1875-1965), notar public, jurnalist, senator, prefect de Turda, redactor la ziarul *Tribuna*, prefect al jud. Maramureș (aprilie 1920-mai 1921). ♦ Vasile Chindriș (1881-1947), avocat, președintele filialei ASTRA din Sighet, președinte al Sfatului Național Român Comitatens Maramureș (1918), participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1 decembrie 1918). ♦ Ion Bîlțiu-Dăncuș (1892-1952), activist unionist, profesor, jurnalist, autor al monografiei *Un sat maramureșean, leudul*. ♦ Traian Bîlțiu-Dăncuș (1899-1975), artist plastic; autor al lucrărilor *Am fo și-oi si*, *Pereche maramureșeană*, *Mulsul măsurii la*

⁵²² R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 87.

⁵²³ "Satul lor a avut un singur buhai [= taur]. Fiind secetă și neavând cu ce să-l hrănească, locuitorii observă sus, în turnul bisericii, un fir de iarbă verde răsărit printre dranițe. Atunci leagă cu o frânghie taurul de coarne, iar unii dintre ei se urcă în turnul bisericii: aceștia, prinzând de celălalt capăt al funiei, trag în sus taurul legat, pentru ca astfel urcat deasupra turnului să poată paște firicelul de iarbă" (T. Papahagi, 1925, pag. XXIX).

Săpânța, Biserica din Șes-leud, Pastorală maramureșeană, Legenda Cingălăului etc. ♦ Gheorghe Dăncuș (1906-1967), folclorist, jurnalist, editor, inițiator și conducător de instituții literare; director al Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj. ♦ Marian Ilea (n. 1959), prozator, dramaturg. Vol. *Desiștea* (1990); *Ariel* (1997; premiul Uniunii Scriitorilor); *Vacek* (2000); *Casa din Piața Gorki* (2002); *Medio Monte* (2005; premiul "Liviu Rebreanu" al Academiei Române). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Ștefan Doru Dăncuș (n. 1968), poet, editor; directorul Grupului Media *Singur*. Vol. *Dormi în pace, Doamne. Antidiavolul* (1996), *Povești pentru Gabriella* (2009), *Bărbatul la 40 de ani* (2010) etc. **Cetățeni de onoare ai comunei leud:** Vasile Vetișanu (istoric), PS Iustin Sigheteanul (episcop ortodox), Alexandru Brici (preot), Anuța David (profesor), Gheorghe Chindriș (inginer), Petru Dunca (profesor universitar), Ioan Marcu (preot), Alvin Alexi Currier (jurnalist, scriitor nord-american). **Instituții:** primărie, grădiniță (Ploșor), școală primară (Tuidic), școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1952), ghișeu poștal, farmacie, cămin cultural, muzeu (Colecția etnografică a familiei Pleș din leud; este amenajată într-o gospodărie țărănească, la nr. 909, și cuprinde obiecte etnografice specifice zonei), biserică nouă greco-catolică (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", după 1990); biserici ortodoxe (de zid, "Bunavestire", 1976; de lemn, "Sf Dimitrie", 2002), biserică penticostală (filială a biserici din Glod). **Așezământ monahal:** Schitul leud, rit ortodox, hramul "Sfinții Trei Ierarhi", obște de maici (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul leudișor), teren arabil (1.500 ha), pășuni și fânețe (2.700 ha), fond forestier (3.000 ha, pe versantul nordic al Țibleșului); livezi (90 ha); fond de vânătoare (Baicu leud - 18.000 ha); culturi pomicole: meri, pruni. Izvoare de apă minerală (*Izvorul din Grădina Păcurii / Izvorul lui Viliuș și Izvorul lui Pojor*); izvor de apă sărată (pe versantul stâng al Văii Slatinei, la 1,5 km amonte de confluența cu Iza); zăcăminte de petrol. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserică de lemn, sec. XVIII (punct *La Mănăstire*); Cimitir evreiesc (sec. XVIII); Ansamblul bisericii "Nașterea Maicii Domnului" (1717); Biserică de lemn ("Din vale") (1717); Clopotniță de lemn ("Din vale") (sec. XIX); Biserica de lemn "Nașterea Maicii Domnului" ("Din deal") (sec. XVII), patrimoniu UNESCO⁵²⁴; Troiță (1935). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (1937 / 2007), realizat de meșterul Gavrilă Hotico Herentă, din beton placat cu calcar, amplasat în fața bisericii ortodoxe "Buna Vestire"; Troița Martirilor și Eroilor Neamului Românesc (1993). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la leud*. **Obiectiv turistic:** biserică monument istoric, în patrimoniu UNESCO (cu hramul "Nașterea Maicii Domnului").

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Jood*, (1385) *Jod*, (1419) *Kenesiatus volahorum nostrorum regalium in possessione lood*, (1427) *poss. Yod*, (1469) *Joodh*, *Jwdh*, (1828) *Joód*, *Jend* [=Jeud], (1851) *Jóod*, (1909-1919) *leud*, *Jód*, (1968) *leud*. **Evoluția numelui localității:** *lood*, *leud*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că "Balcu și Gorzu o fo fundamentu în satu aista. Și bătrânii ziceau că ei o zinit din țara Tălianului, că de-acolo sîntem noi"⁵²⁵. La fel I. Bilițiu-Dăncuș (1911): "După legendă, comuna actuală a fost întemeiată de către voievodul Balc, nepotul lui Dragoș Vodă,

⁵²⁴ După A. Filipașcu (1940: 24), lăcașul de cult datează din anul 1360. Porivit tradiției, "acest edificiu a fost ridicat de voievodul Balcu, fiul lui Sas Vodă și nepotul lui Dragoș Vodă" (Roșca, 2004: 89). În turnul acestei biserici s-a descoperit documentul numit *Codicele de la leud*, care ar conține cele mai vechi manuscrise în limba română.

⁵²⁵ Ion Dunca, 73 ani, leud, 1922, cf. T. Papahagi, *Graiul*, 1925, p. 312.

descălecătorul Moldovei, a cărui moșie era acest hotar⁵²⁶. Într-un studiu de geografie din perioada interbelică, se menționează: “La leud a fost o cetățuie. Tot aici a fost cândva o mănăstire a călugărilor bazilitani. Romanii au scos sare dintr-o mină care s-a aflat acolo unde azi e locul numit lezer⁵²⁷”.

În legătură cu originea numelui, legenda propune o etimologie populară: “Pentru *leud* circulă următoarea tradiție: strămoșii umblau, pentru așezarea satului, după un loc cu apă; unul dintre ei, rătăcind în păduri, a strigat: aici ie ud!; sau audz apă curgătoare?, la care unul ar fi răspuns: ieu aud!”⁵²⁸.

În ceea ce îi privește pe cercetători, strădaniile s-au centrat pe originea antroponimică a numelui localității, în condițiile în care n.pers. *leud* sau *leudi* (în maghiară *lodi*, *lody*, *loody*) apare atestat în documentele medievale din Maramureș: un leudi Lazăr (“Lazarus lodi”) ⁵²⁹ este menționat într-o diplomă din 14 octombrie 1488; apoi leudi Toma (“Tomas lody”, 1490)⁵³⁰, respectiv leudi Mihai (“lodi Mihai”, 1593)⁵³¹. Iar Al. Filipașcu, în *Istoria Maramureșului* (1940) vorbește despre un oarecare *Petru Joódy*, fisc comitatens, care adresează o scrisoare, la 7 septembrie 1796, unui agent din Viena.

Istoricul I. Mihalyi de Apșa (1900) a propus, ca etimologie pentru top. *leud*, soluția: “*Jood* = *leud*, din numele personal Eudochiu⁵³². A. Bunea (1912) e de aceeași părere: “*Joud* a întemeiat satul lod (*leud*)⁵³³. Un secol mai târziu, prof. N. Roșca (2004) găsește pertinentă ipoteza lui Mihalyi: “Numele comunei vine de la numele de sfânt, Eudochiu, pe care Biserica îl sărbătorește pe 31 iulie⁵³⁴. Pentru derivarea din Eudochiu, N. Roșca (2004) propune următoarea evoluție: “Prin diftongarea lui e, din Eudochiu, a apărut leudochiu, accentul s-a deplasat de pe partea finală a numelui pe partea inițială a lui, iar prin apocapă (fenomen fonetic frecvent în graiul maramureșean) a devenit *leud*”⁵³⁵. Referitor la această ipoteză, Ștefan Vișovan (2005) e de părere că hipocoristicele sunt întâlnite extrem de rar în calitate de nume de localități: “Obținerea lui *leud* din Eudochiu prin apocapă este improbabilă. Chiar dacă acest fenomen fonetic este specific graiului maramureșean, el se semnalează în cazul numelor de persoană la vocativ”. În concluzie, “numele localității *leud* continuă mai degrabă un apelativ al cărui sens s-a pierdut și care trebuie să aibă o vechime foarte mare în limbă, încadrându-se în categoria elementelor lexicale de substrat”. Pe când N. Drăganu (1933) crede că *leud* provine din n.pers. *lov* + suf. top. magh. *-d*⁵³⁶.

Despre o origine toponimică vorbește I. Knieszka (1943), care derivă toponimul *leud* “din magh. *jó* + suf. *-d* = râu⁵³⁷; ipoteză preluată și de I. Iordan (1963). A. Rezeanu (2013) comentează această ultimă soluție: “Explicația etimologică dată de acad. Iorgu Iordan (1963): *leud* ← magh. *Jod* ← *jó* «apă» + suf. top. *-d*, o putem pune, la nivel logic, în legătură cu hidronimul *leud*, care a fost, probabil, prima marcare

⁵²⁶ I. Biltiu-Dăncuș, 1911, p. 479.

⁵²⁷ Dermer, Marin, 1935, p. 107.

⁵²⁸ T. Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, 1925, p. 156, la note.

⁵²⁹ I. Mihalyi, op. cit., p. 493.

⁵³⁰ I. Mihalyi, op. cit., p. 599.

⁵³¹ Idem, p. 638.

⁵³² I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 75.

⁵³³ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 157.

⁵³⁴ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 98.

⁵³⁵ N. Roșca, op. cit., p. 97.

⁵³⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 391, la note.

⁵³⁷ I. Knieszka, *Keletmagyarország helynevel*, în *Magyarok és Románok*, I, Budapesta, 1943, p. 296, apud Radu Popa, 1977, p. 43, nota 48.

denominativă locală. Ulterior, a avut loc un transfer de nume către satul de pe malul râului. Subliniem că satul leud (...) are în componența câmpului semantic un singur *sem* cu valoare referențială «sat situat în proximitatea imediată a râului leud». În acest fel, etimologia maghiară propusă pentru *leud*, parțial valabilă la nivelul hidronimului, nu are nicio relevanță pentru numele satului⁵³⁸.

Evoluția etimologică: top. *leud* ← hidron. *leud* ← magh. *Jod* (← magh. *jó* “apă” + suf. top. *-d*); / sau ← antrop. *leud(i)* ← antrop. magh. *lody* (← n.pers. *lov* + suf. top. magh. *-d*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Joodh</i>	<i>leud</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-d</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

ÍLBA

Sat aparținător de comuna Cicârlău, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Igriș, la confluența văii Ilba cu râul Someș, între Cicârlău și Săbișa; zonă de câmpie (alt. 153 m). ♦ La sfârșitul secolului al XVI-lea și în secolul al XVII-lea, “*Ilba* făcea parte din proprietatea lui Rakoczy și aparținea, împreună cu Cicârlăul, domeniului Ecsed, care se întindea, spre vest, până la Carei”⁵³⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Seini. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1490 (*Iloba, Yloba*). **Sigiliul localității:** (178?) Inscripția frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS ILOBA, 178[?] (ultima cifră a anului e ștersă). În câmpul sigiliului este reprezentat un fir de floarea soarelui și o pasăre stilizată stând pe o stâncă. **Populație:** 1.220 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ilban*, *-ă*, *ilbeni*, *-e* / *ilbancă*, *ilbence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ilban* (180 de persoane). **Personalități:** Cicio Viorel Anderco (1915-1975), gazetar, colaborator și redactor la diverse publicații. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Gheorghe”, 1926), biserică penticostală (“Betel”). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), fond forestier, carieră de granit; zăcăminte de minereuri neferoase; depozit de andezit; fostă localitate minieră (monoindustrială). **Arie naturală protejată** (de interes național): Rozeta de piatră. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1990).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1490) *Iloba, Yloba*, (1493) *Ilubabanya*, (1555) *Ilowa*, (1828) *Iloba*, (1851) *Iloba*, (1909-1919) *Ilba, Iloba*, (1968) *Ilba*. **Evoluția numelui localității:** *Iloba, Baia Iluba, Ilba*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că “prima vatră s-a aflat pe locul numit azi Pârâul Tâlharilor, la intrarea în *Ilba*, dinspre Ci-

⁵³⁸ A. Rezeanu, *Nume de sate*, 2013, p. 195.

⁵³⁹ Vaida, *Ilba. Pagini de monografie*, 2021, p. 13.

cârlău. Din cauza nesiguranței zilnice, locuitorii s-au mutat în alt spațiu, situat în partea de nord, pe deal, sub liziera pădurii, loc cunoscut de locuitorii actuali sub denumirea *Satul Pustiu*. Așezarea era formată din 25 de case și avea biserică din lemn și cimitir, care s-au format pe marginea unui pârâu, numit *Pârâul Bisericii* (...). Treptat au strămutat așezarea lor în spațiul ce se numește acum *Ulița Gării*. Acestea s-au petrecut prin anii 1520-1550⁵⁴⁰.

Fostă localitate minieră, despre care Dariu Pop (1938) scria: “În vremuri de demult în această localitate se scotea cel mai curat aur nativ. Cariera de andezită este exploatată de sute de ani. Szirmai scrie că în *Ilba* este apă de minereu care «preface fierul în aramă» și că se găsesc copaci pietrificați în pâraiele de acolo⁵⁴¹. Andrei Latiș (1966) notează că numele satului *Ilba* “...în 1490 se scria *lloba*, iar la 1493 *lluba Banya*, deci era deja o exploatare minieră aici și aparținea domeniului feudal al Seinilor⁵⁴²”.

Etimologie incertă. Probabil derivat dintr-un antroponim maghiar, așa cum propune Kiss Lajos (1928): din n.pers. *lloba*⁵⁴³. În schimb, V. Frățilă (2016) crede că mai degrabă este vorba despre o variantă a *llvei* (din sl. ilъ “lut” + suf. -ovъ, fem. -ova), în magh. *lloba*. În timp ce P. Bilțiu (2013) propune derivarea “din latinescul *alba*, prin trecerea vocalei *a* la *l*”⁵⁴⁴, cu mențiunea că *a* accentuat cu greu se poate transforma în *i*.

Evoluția etimologică: top. *Ilba* ← n.pers. *lloba*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>lloba</i>	<i>Ilba</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

INĂU

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Inău, între Dealul Pietriș și Muntele Șatra, la nord de satul Borcut, la 10 kilometri nord de Târgu-Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1584 (*Ewneömezeö*). **Populație:** 251 locuitori. **Gospodării:** 156 case (1977). **Etnii:** 299 români, 10 romi. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *inăuan*, *-ă*, *inăuani*, *-e* / *inăuancă*, *inăuance*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Horvat, Thira. **Personalități:** Viorel Thira (n. 1936), preot, publicist. Vol. *Fără personalități îi frig în istorie* (2007), *Graiul în satul Inău* (2010), *Praf de stele* (2012) etc. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfânta

⁵⁴⁰ Andrei Todoruț, preot local, apud L. Vaida, S. Vaida, *Lumini ale dăinuirii. Ilba. Pagini de monografie*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2012, p. 12-13.

⁵⁴¹ Dariu Pop, *Mărturii*, 1938, p. 57.

⁵⁴² A. Latiș, *Maramureșul și ținuturile sătmărene - monografie*, 1966, vol. III, p. 192-193.

⁵⁴³ Kiss Lajos, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 34, la note.

⁵⁴⁴ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 65.

Treime”, 1991); biserica monument istoric (“Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală (“Maranata”). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (1689).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Ewneömezeö*, (1589) *Wneöpatak*, (1615) *Unömezeö*, (1733) *luno*, (1750) *Inou*, (1760) *Unömezö*, (1854) *Unömezö*, *Ineu*, (1909-1919) *Inău*, *Unömezö*, (1968) *Inău*. **Evoluția numelui localității:** *Inou*, *Ineu*, *Inău*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. O localitate cu numele *Inău* se află în județul Sălaj, lângă Zalău, atestată în anul 1387, în forma *Ineu*, apoi 1733 *Inou*, 1854 *Inó*, *Ineu*. Analizând etimologia acestui oiconim, Gh. Chende-Roman (2006) susține că ar deriva din antroponimul Ion, prin hipocoristica Ene, maghiarizată *Enő*⁵⁴⁵. De asemenea, în județul Arad se află localitatea *Ineu*, cu rang de oraș, atestată 1214, în forma *Villa leneu*. Satul din județul Maramureș este atestat în anul 1584, în varianta *Ewneömezeö*, mai târziu *Unömezeö*. Istoricul Iosif Kadar (1901) a afirmat că denumirea ar deriva de la cuvântul maghiar *tinő* “junincă” sau *tinök* “pășune pentru vite”⁵⁴⁶. Pentru A. Resmeriță (1924), numele localității ar proveni de la numele plantei *in*⁵⁴⁷. Gustav Kiss derivă numele din magh. *ünő* (< sl. *unŭ*)⁵⁴⁸. Soluții nesatisfăcătoare.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Unömezö</i>	<i>Inău</i>

IZVOÁRELE

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Bloajei, sub Șatra Pintii, la sud-est de Cavnice, la nord-est de Ciocotiș, la 14 kilometri de centrul comunei; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1770 (*predium Blosa*). **Populație:** 48 locuitori.

Dialect: subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *izvorean*, *-ă*, *izvoreni*, *-e* / *izvoreancă*, *-e*. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), teren arabil, amenajare piscicolă (Bloaja). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn “Sf. Ioan Evanghelistul” (1803); Biserica de lemn “Cuvioasa Paraschiva” (1928).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1770) *predium Blosa*, (1831) *Blozsa*, (1850) *Blosa*, (1854) *Blossa*, *Valea Blosii*, (1909-1919) *Bloaja*, *Balázsszeg*, (1968) *Izvoarele*. **Evoluția numelui localității:** *Bloaja*, *Valea Blojii*, *Izvoarele*. **Numele vechi** utilizat de localnici:

⁵⁴⁵ Gh. Chende-Roman, *Dicționar etimologic al localităților din județul Sălaj*, 2006, p. 189.

⁵⁴⁶ Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905.

⁵⁴⁷ Ipoteză reluată de F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 90.

⁵⁴⁸ Gustav Kiss, *Siebenbürgen*, p. 161.

Bloaja. Soluții etimologice. Legenda spune că “așezarea a fost fondată de Andrei și Luka Kozmucza (=Cosmuța) care, dobândind locul printr-o donație, s-au stabilit aici venind de la Cernești în anul 1770”⁵⁴⁹. Deși nu există dovezi în acest sens, povestea pare credibilă. Satul nou înființat și-a luat numele după pârâul *Bloaja*, nume românesc, pe care autoritățile îl notează *Blosa*, *Blozsa*, *Blossa*. După V. Frățilă (2016), numele *Bloaja* trebuie văzut în relație cu apelativul *bloj*, cu var. *bleoj*, regionalism bănățean cu sensul de “murdar” (cf. top. *Bleaju*, pârâu, *Blojoanea*, pădure, *Bloju*, munte, pășune și pădure; toate în județul Caraș Severin), neatestat în prezent, în nordul Transilvaniei. Iar P. Bilițiu (2013) propune o derivare directă “din slavonescu *blojŭ* = noroi”⁵⁵⁰. Abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea, în timpul regimului comunist, denumirea oficială se schimbă⁵⁵¹ din Bloaja în *Izvoarele* (< s. *izvor* “fântână”, din sl. *izvorŭ*), în condițiile în care în alte 16 județe din țară există oiconime cu acest nume⁵⁵². Însă nici în prezent localnicii din satul maramureșean nu înțeleg care a fost rațiunea acestei schimbări, motiv pentru care, în vorbirea curentă, folosesc în continuare vechea denumire de *Bloaja*. **Evoluția etimologică:** top. *Izvoarele* ← s. *izvor* “fântână” (la pl., art.) ← sl. *izvorŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Bloaja</i>	<i>Blossa</i>	<i>Izvoarele</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

ÎNTRERĂURI

Sat aparținător de comuna Coaș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; în 1954, cătun al satului Coruia. Localitate situată în depresiunea Copalnic, sub Culmea Prelucii, la sud-vest de Copalnic-Mănăștur; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1954 (*Întrerăuri*). **Populație:** 90 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1910; filie a parohiei Preluca Nouă). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe, izvoare de apă minerală (pe Valea Caselor: *Izvorul Borcut* și *Izvorul din Braniște*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Apostoli Petru și Pavel” (sec. XVIII).

⁵⁴⁹ I. Tămaș, *Monografia comunei Cernești*, 2014, p. 133.

⁵⁵⁰ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 61.

⁵⁵¹ Prin Decretul 799/1964 (și Legea nr. 2/1968, privind reorganizarea administrative a țării) denumirea localității Bloaja a fost schimbată în Izvoarele.

⁵⁵² *Izvoare* (în jud. Botoșani, Dolj, Harghita, Neamț), *Izvoarele* (în jud. Alba, Bihor, Buzău, Constanța, Dâmbovița, Galați, Gorj, Hunedoara, Iași, Ilfov, Mehedinți, Olt, Prahova, Teleorman, Tulcea și Vrancea).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1968) *Întrerâuri*. **Soluții etimologice.** Cum până la mijlocul secolului al XX-lea era doar un cătun al satului Coruia, așezarea nu prea a fost consemnată în documente; de menționat că nici în prezent populația localității nu depășește 100 de locuitori. S-a dezvoltat în ultimii ani mai mult ca zonă rezidențială pentru orășeni. Denumirea preia numele topic *Întrerâuri* (< Între + Râuri) și se referă probabil la izvoarele din zonă, nicidecum la râurile Cavnic și Lăpuș, ce curg prin apropiere. De menționat că, în țară, au existat și alte localități cu nume asemănător: *Întregalde* (sat în jud. Alba), *Întreșugag* (sat desființat, jud. Alba), *Între Dealuri* (sat desființat, jud. Dâmbovița). **Evoluția etimologică:** top. *Întrerâuri* ← (*Între* + *Râuri*, prin aglutinare) ← prep. *între* (← lat. *inter*) + s. *râu* (la pl.) (← lat. *rivus*). **Categorii:** Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

JUGĂSTRÉNI

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la granița cu județul Sălaj, între Românești și Sălnița, la sud-vest de Vima Mică; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1603 (*pagus Gygasztra*). **Populație:** 43 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *jugăstreatan*, -ă, *jugăstreni*, -e, (*jugrăstan*) / *jugăstreancă*, *jugăstrence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Jugrăstan*, *Jugreștan*, *Jugreștean* (15 persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", monument istoric; filie a parohiei Vima Mare). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1861).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1603) *pagus Gygasztra*, (1650) *Csugasztra*, (1662) *Czugasztrafalva*, (1633) *Gugasztrafalva*, *Zsugasztra*, *Csugasztra*, (1733) *Dzugasztrény*, (1750) *Zsugesztrény*, (1760) *Sugestreni*, (cca. 1800) *Jugăstreni*, (1954) *Csugasztra*, *Jugăstreni*, (1909-1919) *Jugăstreni*, *Zsugasztra*, (1968) *Jugăstreni*. **Evoluția numelui localității:** *Jugastra*, *Jugăstreni*. **Soluții etimologice.** Pe parcursul secolului al XVII-lea, așezarea se numea oficial *Gygasztra*, *Czugasztrafalva*, *Zsugasztra* (= *Jugastra*). Denumirea derivă din apelativul rom. *jugastru* "arbore cu lemn alb și tare, cu scoarța roșiatică" (*Acer campestre*) (< lat. **jugaster*). E de notoritate faptul că, mai demult, jugurile se făceau preponderent din lemn de jugastru: "*Jugăstreni* și-a dobândit denumirea de la paltin, care se mai numește și jugastru. Românii numesc acest termen «jug», deoarece din acest lemn construiesc jugurile pe care le vând. Este proprietatea familiei Butsy"⁵⁵³. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Jugastru*, *Jugastru Nou* și *Jugastru Vechi* (sate în jud. Mehedinți). Autorul unei lucrări monografice dedicate acestei localități crede însă că a existat un arbore-vedetă care a dat numele așezării:

⁵⁵³ Běl, 1725, p. 65.

“Locuitorii satului de azi spun că, în locul numit *Pustă* a existat un jugastru înalt și gros, deosebindu-se de ceilalți arbori din jur și de la acesta satul a primit numele de *Jugăstreni*”⁵⁵⁴. Începând cu secolul al XVIII-lea, satul își schimbă numele în *Jugăstreni*, după numirea comună a locuitorilor (*jugăstrean*, *jugăstreni*, adică “locuitor din satul *Jugastru*”). **Evoluția etimologică:** top. *Jugăstreni* ← n. de grup *jugăstreni* ← n. top. *Jugastru* ← s. *jugastru* “arbore cu lemn alb și tare, cu scoarța roșiatică” (+ suf. *-eni*) ← lat. **jugaster* ← lat. *jugum* “jug”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Jugastru</i>	<i>Csugászttra</i>	<i>Jugăstreni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

LÁRGA

Sat aparținător de comuna Suciul de Sus, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, pe malul pârâului Larga, la nord-est de Suciul de Sus; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1610 (*Larga*). **Populație:** 345 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *lărgan*, *-ă*, *lărgheni*, *-e* / *lărgancă*, *lărghence*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie frecvent** în localitate: Bozga. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Mucenic Dimitrie”, 1950); biserica monument istoric (“Sfântul Mucenic Dimitrie”, 1606) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Larga), teren arabil, livezi. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Dumitru” (1771). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor căzuți în cele două războaie mondiale (1998), realizat de meșterul Gavril Bota.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1610) *Larga*, *Szeocz Larga valachalis*, (1733) *Longaszada*, (1760) *Tárgfalva*, (1830) *Lárzsény*, (1854) *Lárga*, *Larga*, (1909-1919) *Larga*, *Tárgfalva*, (1968) *Larga*. **Evoluția numelui localității:** *Lărgheni*, *Larga*. **Soluții etimologice.** De remarcat faptul că, în cinci județe din România (Alba, Buzău, Dâmbovița, Mureș și Prahova) există localități cu numele *Valea Largă*, iar în județele Bacău, Gorj și Mureș sunt așezări cu numele *Larga*. Putem aprecia faptul că, inițial, acestea din urmă aveau la bază un microtoponim asemănător sau chiar identic cu *Valea Largă*. Nu e neobișnuit lucru ca, la modificarea unui oiconim, să se renunțe la apelativ și să se păstreze determinantul în forma articulată (vezi *Aspra*, *Bistra*, *Repedea*, *Săbișa* etc., toate oiconime în județul Maramureș). În anul 1610, așezarea se numea deja *Larga*. În mod surprinzător, autoritățile maghiare i-au păstrat denumirea românească; cu o

⁵⁵⁴ V. Gabor, *Monografia comunei Vima Mică, Maramureș*, București, 2003, p. 41.

singură excepție: într-un document din 1760 e notată *Tágfalva* (< magh. *tág* “larg” + *falva* “sat”). Într-un alt document (din anul 1830) denumirea pare a fi *Lärzeni* (*Lärzseny*), după numirea comună a locuitorilor. Însă de la jumătatea secolului al XIX-lea, se revine la denumirea de *Larga*. În mod cert, la bază se află un hidronim. **Evoluția etimologică:** top. *Larga* ← hidron. (*Valea*) *Largă* ← adj. *larg*, -ă “întins, vast” ← lat. *largus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Larga</i>	<i>Tágfalva</i>	= <i>Satul Larga</i>	<i>Larga</i>

Categorii:	Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

LÁZUL BÁCIULUI

Sat aparținător de orașul Sighetul Marmăției, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; în 1956, cătun al satului Vad. Localitate situată între Sighet și Vadul Izei, la 3 kilometri sud de municipiu; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1956 (*Lazul Baciului*). **Populație:** 603 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *lăzean*, -ă, *lăzeni*, -e / *lăzeancă*, *lăzence*. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1968) *Lazul Baciului*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Lazu Baciului* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Așezarea a avut multă vreme rangul de cătun, așa că nu a figurat prea des în documente. Denumirea satului provine dintr-un microtoponim local *Lazul Baciului*, dat de locuitorii din Vadul Izei anterior înființării localității. Toponimicul *Laz*, *Lazuri* (din apelativul *laz* “teren despădurit, curătură”, sinonim cu *runc*, *arsură*, *oaș*, *prisacă*, *tăietură* sau *poiană*) este frecvent în Maramureș și Transilvania, iar oiconime având la bază termeni identici se găsesc în alte șapte județe din țară: *Laz* (jud. Alba și Arad), *Lazuri* (jud. Alba, Arad, Bihor, Dâmbovița, Gorj, Satu Mare și Sălaj). În ceea ce privește determinantul *Baciului*, acesta este un antroponim de forma *Baci*, *Baciu*, *Bacia*, *Băcilă* (113 persoane cu aceste nume de familie, în județul Maramureș)⁵⁵⁵ derivat din apelativul *baci* “mai-mare peste păcurari la stână; vătav”, cuvânt autohton⁵⁵⁶. **Evoluția etimologică:** top. *Lazul Baciului* ← (*Lazul* + *Baciului*) ← s. *laz* “teren despădurit, curătură” ← ucr. *laz*; / (+) n.fam. *Baciu*, la genitiv ← s. *baci* “administrator de stână” ← substrat. **Categorii:** Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești de origine slavă; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.

⁵⁵⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁵⁵⁶ Soluție etimologică propusă de B.P. Hasdeu, Al. Philippide, Al. Rosetti, I.I. Russu, G. Brâncuș și A. Vraciu.

LĂPUȘ

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Lăpuș, pe malul Lăpușului, între Rogoz și Strâmbul Băiuț, la 59 de kilometri de Baia Mare și 12 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Lăpuș* (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1505 (*Lapos*). **Stema** comunei Lăpuș (2021) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat de un brâu ondulat de argint. În partea superioară, în câmp roșu, se află un cerb de aur, în salt spre dreapta. În vârful scutului, în câmp albastru, se pot vedea un vas antic de aur, având reprezentate trei linii orizontale în partea superioară, trei protuberanțe conice la mijloc și trei brăuri undate în partea inferioară. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Cerbul simbolizează curajul și credința locuitorilor, dar și bogăția silvică și cinegetică a zonei. Brăul undat reprezintă râul Lăpuș și face referire la denumirea comunei. Vasul de aur trimite la una din cele mai frumoase vestigii arheologice descoperite în necropola tumulară de la Lăpuș. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 3.709 locuitori. **Gospodării:** 1.528. **Etnii:** 3.528 români, 21 maghiari. **Culte:** 3.434 ortodocși, 74 greco-catolici, 28 romano-catolici, 3 reformați, 9 penticostali, 4 martori ai lui Iehova. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *lăpușean, -ă, lăpușeni, -e / lăpușeancă, lăpușence*. **Porecla locuitorilor:** *pițiguși*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Lăpușan, Lăpușeanu, Lăpușeanu* (377 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bolchiș, Buda, Filip, Giurgiu, Muțiu, Pașca, Pitiș, Toma, Tulci. **Tezaur Uman Viu** (persoană purtătoare, păstrătoare și transmițătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial): Nicolae Pițiș, rapsod popular, specialist în cântarea cu noduri (titlu conferit în 2010). **Instituții:** primărie, bibliotecă comunală (din 1921), oficiu poștal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, muzeu (colecția muzeală sătească Lăpuș, găzduită de Mănăstirea Ruoaia; cuprinde obiecte de port popular și unelte casnice specifice zonei), biserici ortodoxe (de zid, “Sfânta Treime”, 1975-1984; de zid, “Adomirea Maicii Domnului”, 1878); biserica monument istoric (“Adomirea Maicii Domnului”) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Așezământ monahal:** Schitul Lăpușul Românesc, rit ortodox, construcție din lemn, cu hramul “Nașterea Maicii Domnului”, obște de călugări (1994-1996, la inițiativa preotului Nicolae Giurgiu). **Resurse naturale:** cursuri de apă (râul Lăpuș și pârâul Râoaia), teren arabil (1.000 ha), pășuni și fânațe (2.900 ha), fond forestier (4.400 ha); livezi (100 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. **Monumente de arheologie:** necropolă, epoca bronzului, Cultura Suciului de Sus și grupul Lăpuș (punct *Podul hotarului, Podanc, Podancul Mare*); necropolă, epoca bronzului, Cultura Suciului de Sus și grupul Lăpuș (punct *Gruicul târgului*)⁵⁵⁷. **Monument istoric:** Biserica de lemn

⁵⁵⁷ Necropola este situată la 1 km nord-vest de comuna Lăpuș, pe terasa superioară a râului Lăpuș și cuprinde circa 70 de tumuli. Primele săpături arheologice au fost efectuate în anul 1890 de către János Szendrei și reluate în 1961 de Academia Română. Mormintele tumulare de la

"Adormirea Maicii Domnului" (1697). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1992), obelisc amplasat în centrul satului. **Târg** săptămânal de mărfuri (marți).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1505) *Lapos*, (1548) *Olah-Lapos*, (1616) *Oláh-Lápos*, (1662) *Oláhlápos*, (1750) *Ola Lapos*, (1850) *Lepusu rumuneszk*, (1854) *Oláh-Lápos*, *Lăpușu-Romănesc*, (1909-1919) *Lăpușu-romănesc*, *Oláhlápos* (cu cătunul minier Păduroi, *Rojahida*), (1968) *Lăpușul Romănesc*. **Evoluția numelui** localității: *Lăpuș*, *Lăpușul Romănesc*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Lăpușul Romănesc*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, se spune că "era un om cu doi boi negri care se culcau acolo; biserica din dâmb s-a făcut pe locul unde se culcau. Și s-a început să se facă apoi case și așa a crescut satul. Satul a fost numai de români și s-a chemat Lăpușul Romănesc, pentru că erau numai români"⁵⁵⁸. O variantă asemănătoare regăsim într-o lucrare monografică dedicată localității (1997): "...nemeșul Pașca și supusul Tulici luga o ridicat acest sat și și-o făcut mai întâi gospodărie pe locul numit «În Gura Ruoi, la Cruce». Dar neputând în tihnă sta acolo din cauza revărsării apelor, o fost nevoiți să coboare în locul de azi a satului"⁵⁵⁹.

Potrivit *Dicționarului istoric al localităților din Transilvania*, realizat de Coriolan Suci (1967), localitatea e atestată pentru prima dată în anul 1505, cu numele *Lăpuș*, iar începând cu anul 1548 denumirea se schimbă în *Lăpușul Romănesc* (*Oláh-Lápos*, în limba maghiară), spre a se diferenția de *Lăpușul Unguresc* (în prezent, Târgu-Lăpuș). Numele provine, evident, de la hidronimul *Lăpuș* (atestat documentar din anul 1070), râu ce izvorește din Munții Țibleșului și se varsă în Someș, după un parcurs de 114 kilometri⁵⁶⁰.

Referitor la etimologia acestui hidronim există mai multe ipoteze, care pot fi grupate în trei direcții: a) un împrumut maghiar (din magh. *lapos* "plat, neted"⁵⁶¹ sau din magh. *láros* "mlășinos"⁵⁶²), b) un termen derivat din lat. *lapis* "piatră" (primul care a indicat această soluție a fost A. Resmeriță, în 1924; apoi Aurel Vaida, care consideră că lat. *lapis* ar avea sensul de "piatră militară", instalată pe malul stâng al râului Lăpuș, spre a arăta până unde puteau ajunge, în misiunile lor, patrulele romane⁵⁶³; dar și P. Bilițiu: "de la latinescul *lapis-lapidis* = stâncă"⁵⁶⁴), respectiv c) un împrumut slav *lopuš*, cu sensul de "brusture" (G. Weigand propune slav. *lopuš* "captalan, plantă cu flori purpurii"⁵⁶⁵; I. Iordan îl derivă din bg. *lopus* "brusture", provenit din sl. *lopuch*⁵⁶⁶; la fel și Dicționarul Academiei: cf. bg. *lopus*, rus. *lepucha* "brusture"; V. Frățilă consideră că hidronimul provine din rom. *lăpuș* [= *lopus] "brusture" < bg. *lapuš*, cf. și bg. *lapúh*, *lopuch*⁵⁶⁷).

Lăpuș se încadrează în cultura Hallstatt A. (*Marmatia*, 1969: 11-15).

⁵⁵⁸ ****Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, 2010, p. 30.

⁵⁵⁹ Mărturie consemnată în anul 1784, preluată de Pașca, *Lăpușul Romănesc*, 1997, p. 60.

⁵⁶⁰ Bazinul râului Lăpuș ocupă o suprafață de 1.820 kmp. Colectează apele din Munții Igniș și Țibleș, din Culmea Breaza și din Preluca. În aval de orașul Tg. Lăpuș, formează un sector de chei, lung de 30 kilometri, cu cataracte și meandre, până la confluența cu râul Cavnic. Se varsă în Someș, în apropiere de Arieșul de Câmp.

⁵⁶¹ Kádar Jozsef, 1901.

⁵⁶² Kisch, apud I. Iordan, 1963, p. 54.

⁵⁶³ *Vezi Satul și mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului, județul Maramureș. Studiu monografic*, autor Emilian Birdaș, Editura Diacon Coresi, 1994.

⁵⁶⁴ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 63.

⁵⁶⁵ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 54, la note.

⁵⁶⁶ I. Iordan, op. cit.

⁵⁶⁷ V. Frățilă, R. Crețan, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, 2007.

Referitor la această ultimă ipoteză, autorii unui studiu monografic dedicat regiunii Lăpuș (1984) susțin că “sătenii numesc *lăpuș* (lăpușul-caprei) o specie de salvie (*Salvia glutinosa*)”⁵⁶⁸. Iar obiceiul de a da nume de plante unor râuri “apare destul de frecvent și în alte ținuturi ale teritoriului lingvistic român”. În fine, Marius Sala (1999) e de părere că hidronimul are la bază s. *lăpuș* “brusture”, format pe tărâm românesc de la un continuator dispărut al lat. *lappa* “brusture”, cu suf. *-uș(ă)*.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Lăpuș* (sat desființat, înglobat în satul Miheșu de Câmpie, jud. Mureș), *Lăpușani* (jud. Argeș), *Lăpușna* (jud. Mureș), *Lăpușnic* (jud. Hunedoara), *Lăpușnicel* (jud. Caraș-Severin), *Lăpușnicul Mare* (jud. Caraș-Severin), *Lăpuștești* (jud. Cluj).

Evoluția etimologică: top. *Lăpuș* ← hidron. *Lăpuș* ← s. rom. *lăpuș* “brusture” ← sl. *lopuš* “brusture”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Lăpuș</i>	<i>Oláh-Lápos</i>	= <i>Lăpușul Românesc</i>	<i>Lăpuș</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.

LĂPUȘÉL

Sat aparținător de comuna Recea, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, între Recea și Hideaga; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmár, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1760 (*Hagymás Lápos*). **Populație:** 1.146 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *lăpușean*, *-ă*, *lăpușeni*, *-e* / *lăpușeancă*, *lăpușence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Lăpușan*, *Lăpușeanu*, *Lăpușeanu* (377 de persoane). **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), școală primară, agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică (de zid, “Înălțarea Domnului”, 1997); biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1894); biserică reformată; biserică penticostală (filială a Bisericii “Muntele Sionului” din Baia Mare). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, bălți, lacuri, pescării (Balta Costin / 2 Veverițe). Alte resurse: rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, Cultura Suci de Sus (punct *Ciurgău*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct *Ciurgău*); așezare, sec. VII-VIII (punct *Mociar*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Mociar*), sit arheologic. **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor căzuți pe câmpul de luptă (1975); Monumentul Eroilor căzuți în cele două războaie mondiale (2013).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1760) *Hagymás Lápos*, (cca. 1800) *Hășmașu-Lăpușu*, (1850) *Hesmás Lápos*, (1854) *Hagymás-Lápos*, *Hășmaș-Lăpuș*, (1909-1919) *Hășmaș-*

⁵⁶⁸ Georgeta Stoica, Mihai Pop, *Zona etnografică Lăpuș*, Editura Sport-Turism, 1984, p. 10-11.

Lăpuș, Hagymáslăpos, (1968) Lăpușel. Evoluția numelui localității: Hășmaș-Lăpuș, Lăpușel. Soluții etimologice. Până la începutul secolului al XX-lea, satul se numea *Hășmaș-Lăpuș*. Toponimicul *Hășmaș* îl mai întâlnim în jud. Sălaj (satul *Hășmaș*, atestat documentar în anul 1325, *possessio seu villa Hagmás*), jud. Bistrița-Năsăud (satul *Hășmașu Ciceului*, a.d. 1405 *Haghmas*), jud. Arad (comuna *Hășmaș*, a.d. 1588 *Hagimas*), respectiv *Munții Hășmaș*, în Carpații Orientali (numiți și *Hăghimaș*, după notarea maghiară: *Hagmás*). Analizând etimologia oiconimului *Hășmaș* (jud. Sălaj), Gh. Chende-Roman (2006) îl asociază cu apelativul magh. *hagyma*, cu sensul de “ceapă, arpagic, bulb”, care a dat în rom. termenul regional *hajmă* “ceapă verde”⁵⁶⁹. După V. Frățilă (2016), top. magh. *Hagmás* provine din apelativul magh. *hagymas* “cu ceapă; teren pe care este sau s-a cultivat ceapă”, derivat din magh. *hagyma* “ceapă” + suf. adj. *-(a)s*. Administrația românească renunță la denumirea *Hășmaș-Lăpuș*, schimbând numele localității în *Lăpușel*, derivat din hidronimul *Lăpuș* (râul udă hotarul de nord al satului). **Evoluția etimologică:** top. *Lăpușel* ← hidron. *Lăpuș* (+ suf. *-el*) ← s. rom. *lăpuș* “brusture” ← sl. *lopuš* “brusture”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Hagymás Lăpos</i>	= <i>Hășmaș-Lăpuș</i>	<i>Lăpușel</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-el</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

LĂSCHIA

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe râul Cavnic, între Vad și Făurești, la 31 kilometri sud-est de Baia Mare, 20 de kilometri sud-vest de Cavnic; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1543 (*Lachkonia*). **Populație:** 490 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *lăschian, -ă, lăschieni, -e / lăschiancă, lăschience*. **Porecla locuitorilor:** *șălatre*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Lăscăian, Lăscăianu, Lăschian* (40 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Filip, Pașca. **Personalități:** Ioan Filip (1940-1992), profesor, inspector, poet. Vol. *Starea de miracol* (1993). **Instituții:** școală primară, agenție poștală, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de lemn, “Nașterea Maicii Domnului”); biserică penticostală (2007). **Resurse naturale:** curs de apă, teren arabil, culturi pomicole⁵⁷⁰. **Monument istoric:** Biserica de lemn “Nașterea Maicii Domnului” (1868). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1933).

■ Originea numelui localității

⁵⁶⁹ Gh. Chende-Roman, 2006, p. 178.

⁵⁷⁰ “Lăschia, localitate tăiată de râul Copalnic. Are un deal plantat cu viță de vie, iar vinul produs nu poate fi considerat rău, deși zona este foarte aridă” (M. Bél, 1725: 63).

Denumiri atestate: (1543) *Lachkonja*, (1566) *Laczkonya*, (1567) *Laczkonjak*, (1613) *Latzkina*, (1650) *Laczkina*, (1733) *Lezkény*, (1750) *Leczkie*, (cca. 1800) *Latzkonya*, (1850) *Leszkia*, (1854) *Laczkonya*, *Leschia*, (1913) *Lacháza*, (1909-1919) *Leschia*, *Laczház*, (1968) *Läschia*. **Evoluția numelui localității:** *Lasconia*, *Leschia*, *Läschia*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea satului, “învățătorul Alexandru Bălănescu relatează că în prima jumătate a secolului al XIV-lea, o parte a populației din Maramureșul istoric și-a părăsit satele din cauza deselor năvăliri ale tătarilor și s-a refugiat la sud de Munții Gutâi și Cavnic”⁵⁷¹. Mai precis, mai multe familii ar fi venit, din așezarea maramureșeană Petrova, pe moșia Lachkonja, aflată în posesia contelui Drágffy Gáspár, eveniment mijlocit de un anume nemeș al locului, Vasile⁵⁷². Într-adevăr, în primele atestări documentare, din sec. al XVI-lea, dar și mai târziu, numele localității este *Lachkonja*, *Laczkonya*, *Laczkonjak* (=Lasconia), ceea ce ne îndreptățește să presupunem că așezarea a avut la un moment dat un stăpân cu numele Lascu, de la care s-a dat și numele moșiei. În opinia lui V. Frățilă (2016), variantele maghiare ar putea să transcrie un rom. *Lăskoana* (< *Lascu* + suf. *-oane* = soția lui Lascu sau posesia / moșia lui Lascu). Numele de familie *Lasc(u)* este același cu *Lațcu*, *Latzko* și derivă din magh. *Latskó* “Ladislau”⁵⁷³. Așa se explică de ce în secolele XVII și XVIII, numele satului se notează *Latzkina*, *Laczkina*, *Lezkény* și care evoluează, din 1750, în *Leczkie*, adică *Leschie*, iar mai târziu *Leschia*, devenit, prin pronunție dialectală, *Läschia*. În jud. Mureș există un sat cu un nume asemănător, *Lăscud*, format tot din n.fam. *Lascu*, dar cu suf. magh. *-d*, care indică posesia, adică *Satul lui Lascu*. Puțin probabilă derivarea din “sl. *lěska* = alun + suf. *-ia*”⁵⁷⁴, propusă de P. Bilțiu. **Evoluția etimologică:** top. *Läschia* ← n.fam. rom. *Lascu* ← antrop. magh. *Latskó* “Ladislau”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>Lasconia</i>	<i>Leczkie</i>	<i>Läschia</i>

Categorii:	Categorii: Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

LEORDÍNA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Petrova, Vișeu de Jos și Ruscova, pe valea Vișeuului, la 20 kilometri de Vișeu de Sus; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁵⁷¹ Condica Parohiei Läschia, cf. Dan Andrei Filip, *Localitatea Läschia în istorie*, Baia Mare, 2012, p. 12.

⁵⁷² Idem.

⁵⁷³ I. Jordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, 1983.

⁵⁷⁴ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 70.

Localități componente ale comunei: *Leordina* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1411 (*Lewrgyna, Leorgina, Leurgyna, Leorgyna*). **Populație:** 22.547 locuitori. **Gospodării:** 1.014. **Etnii:** 2.423 români, 5 ucraineni. **Culte:** 2.063 ortodocși, 291 adventiști, 58 pentecostali, 7 greco-catolici, 4 romano-catolici. **Cătune:** *După Râu* și *Valea Spinului*, cătune contopit cu satul Leordina, atestate documentar în 1956. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *leordean, -ă, leordeni, -e / leordeancă, leordence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Leordean, Leordeanu, Leordian* (664 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Urda, Leordean, Petrovai, Nistor, Vancea, Tăut, Șofronici, Țiplea, Pașcu. **Personalități:** Vasile Leordean (1937-2015), economist, președinte al Camerei de Comerț și Industrie Cluj. ♦ Alexandru Leordean (n. 1950), general maior (r), cadru universitar. ♦ Vasile Bercheșan (1951-2009), criminalist, profesor universitar. **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arondate: Leordina, Bistra, Petrova, Ruscova, Repede, Vișeu de Jos, Poienile de sub Munte), școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1958), ghișeu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, haltă CF; Centru Local de Informare și Promovare Turistică; pensiuni turistice; biserici ortodoxe (de zid, "Sfântul Ilie", 1892; "Sfântul Ilie", 2002), biserică adventistă de ziua a șaptea, biserică pentecostală (1997). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), teren arabil (500 ha), pășuni și fânețe (900 ha), fond forestier (900 ha), livezi (100 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1980).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Lewrgyna, Leorgina, Leurgyna, Leorgyna*, (1450) *Ordonafalva*, (1451) *Leordina*, (1473) *Lywrdyna*, (1489) *Leordena*, (1828, 1851) *Leordina*, (1909-1919) *Leordina*, (1968) *Leordina*.

Soluții etimologice. Prima ipoteză referitoare la etimologia numelui satului *Leordina* a fost formulată de I. Mihalyi de Apșa (1900), în celebra lucrare *Diplomele maramureșene*: "Leordina din *leurda*, aiu sălbatic, cuvânt probabil dacic"⁵⁷⁵. N. Drăganu (1933) se alătură: "din rom. leurdă, leordă, leoardă"⁵⁷⁶. Al. Filipașcu (1940) îl citează pe I. Mihalyi: din cuvântul dac *leorda* "aiu sălbatic"⁵⁷⁷. Iar Marian Nicolae Tomi (2005) conchide: Leordina este un "nume care ar putea deriva de la *leurdă / leordă*, o plantă erbacee comestibilă, având flori albe și cu gust de usturoi care crește și pe aici și (pe) care au folosit-o oamenii în alimentație"⁵⁷⁸.

Apreciem că derivarea de la apelativ la oiconim s-a făcut prin intermediul unui microtoponim local preexistent, care a conținut termenul *leordă* sau *leordină*, acesta din urmă cu sensul de *leurdar* sau *leordiș*, adică "loc unde crește leurdă". Cu atât mai mult cu cât, în Maramureș, în afară de *leurdă / leordă* "plantă cu miros de usturoi" (*Allium ursinum*), cuvânt autohton (cf. alb. *hudhër, hudër* "usturoi"⁵⁷⁹), mai sunt consemnate formele *leordacă* "bujor alb" (*Platanthera bifolia*)⁵⁸⁰, respectiv *leurdină* "gherghină, gheorghină" (*Dahlia variabilis*)⁵⁸¹. În plus, un afluent al pârâului Băiuț, care

⁵⁷⁵ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 239.

⁵⁷⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 394.

⁵⁷⁷ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 20.

⁵⁷⁸ Marian Nicolae Tomi, *Maramureșul Istoric în date*, 2005, p. 31.

⁵⁷⁹ Soluție etimologică propusă de: Al. Philippide, Al. Rosetti, I.I. Russu, G. Brâncuș și A. Vraciu.

⁵⁸⁰ Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei, 1968, p. 133.

⁵⁸¹ Al. Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, 1906.

se varsă în râul Lăpuș, poartă numele de *Leorda*. Sunt, deci, suficiente motive ca un microtoponim local de genul **Leordina* să fi dat numele satului amplasat la confluența văii Ruscovei cu valea Vișeuului. Cu atât mai mult cu cât sufixul *-a* e dat, în general, oiconimelor care provin din microtoponime⁵⁸².

A doua ipoteză pornește de la atestarea din 1450, unde e consemnată (pentru prima și ultima dată) forma *Ordonafalva*, care, la prima vedere, pare a conține o afereză de la *Leordena* + magh. *falva* ("sat, localitate"). Cu toate acestea, Radu Popa (1970) crede că este vorba despre un antroponim: "Pentru originea numelui de *Leordina*, menționăm forma *Ordonafalva*, sub care apare satul în 1450, când este pomenit și un Mihai Orda"⁵⁸³. Istoricul reia ideea într-un studiu ulterior: "Derivarea cea mai firească a toponimului este leurdă-leordă = *allium ursinum* (N. Drăganu). Dar atestarea documentară – deși târzie, la 1450 – a lui Mihail Orda de *Ordonafalva* pledează pentru derivarea toponimului dintr-un antroponim. Acest Mihail Orda face parte de altfel din familia dolhenilor, familie care este înrudită cu cea a voievodului Ioan, fiul lui Iuga, a ajuns în primii ani ai secolului al XV-lea la stăpânirea Leordinei, deci tocmai în momentul în care apare documentar și noul nume al satului"⁵⁸⁴. Ideea este împărtășită și de autorul unei lucrări monografice despre Leordina (2006): "Acest nume de sat are în structura sa rădăcina (radicalul) *urdă / ordă*, cuvânt dacic (cf. I.I. Russu) și astfel are semnificația de Satul lui Urda: *Ordonafalva*"⁵⁸⁵.

De aici și până la elaborarea unei etimologii populare nu a fost decât un pas: "Cei de la Cuhea, atunci când veneau după cincizecime, de-a lungul Văii Spinului, în zona Leordina - Ruscova - Petrova, spuneau că merg în «satul lui Urda», «la Urdină» (adică locul unde se face urda), statornicindu-se cu timpul această denumire, *Laurdină*, *Leordina*, pentru satul de pe cursul inferior al râului Vișeu, denumire legată de îndeletnicirea localnicilor de a face urdă și brânză, cam pe la 1320-1370"⁵⁸⁶. Însă în opinia prof. Ștefan Vișovan, forma *Ordonfalva* este mai degrabă una coruptă, rezultat al unei transcrieri greșite în documente; iar cei care "văd" aici n.fam. *Urda* trebuie să motiveze și prezența particulei *-on*.

Referitor la faptul că oiconimul ar putea deriva dintr-un antroponim, ar trebui să precizăm că există n.fam. *Leorda* (derivat din apelativul *leordă*, var. a lui *leurdă* "plantă"⁵⁸⁷), de unde și satele *Leorda* (în Bacău și Botoșani), respectiv *Leordeni* (în jud. Argeș și Mureș).

Evoluția etimologică: top. *Leordina* ← antrop. *Leorda* (+ suf. *-in* + suf. top. *-a*) ← s. *leordă*, var. a lui *leurdă* "usturoi sălbatic" ← substrat (cuvânt autohton, cf. alb. *hudhër*, *hudër* "usturoi").

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Leordina</i>	<i>Leorgyna</i>	<i>Leordina</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	--

⁵⁸² Bistra, Colțirea, Fericea, Hideaga, Recea, Repedeia, Săbișa, Stejera etc.

⁵⁸³ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 90.

⁵⁸⁴ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 47, nota 75.

⁵⁸⁵ Al. Leordean, *Leordina, un sat în fața lumii*, Sighetul Marmăției, Editura Echim, 2006, p. 15.

⁵⁸⁶ Al. Leordean, op.cit.

⁵⁸⁷ Pentru detalii vezi I. Iordan, 1983; N.A. Constantinescu, 1963, p. 309.

LIBOTÍN

Sat aparținător de comuna Cupșeni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Lăpușului, între Rogoz și Costeni, Cupșeni, Ungureni, la 58 de kilometri de Baia Mare, pe valea Rotunda, sub Țibleș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1488 (*Lybathon*). **Populație:** 1.097 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *libotean*, -ă, *liboteni*, -e / *liboteancă*, *libotence*. **Porecla locuitorilor:** *căpăi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Libotean*, *Liboteanu* (364 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Boga, Bota, Filip, Perța. **Instituții:** școală primară, agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Cuvioasa Paraschiva", 1980); biserica monument istoric ("Sf. Arhangheli Mihail și Gavril") se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Rotunda), livezi, fond forestier. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus și grupul Lăpuș (punct *Dâmbul Crucii*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus (punct *Podoroii Mare*). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1671). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1934), obelisc amplasat peste drum de școală.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1488) *Lybathon*, (1584) *Libotin*, (1594) *Lybotyon*, (1598) *Libathon*, (1630) *Lajbaton*, (1637) *Libaton*, (1650) *Libatin*, (1733) *Libotyán*, (1805) *Libáton*, (1830) *Libányész*, *Libotyn*, (1854) *Libáton*, *Libatin*, (1909-1919) *Libotin*, *Libaton*, (1968) *Libotin*. **Evoluția numelui** localității: *Libaton*, *Libotean*, *Libatin*, *Libotin*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. Numele localității, notat pe toată perioada atestărilor documentare în forma *Libotin*, provine, probabil, dintr-un antroponim **Libot*, având la bază un antroponim de origine slavă, derivat cu suf. posesiv *-in*, cu sensul de "Satul lui Libot". Un antroponim *Ljubota* (format din rad. *ljub* + suf. *-ota*) este înregistrat de Milica Grković (1977). Forma *Libaton*, *Lybathon* (< *Libotin*) se datorează fenomenului de armonie vocalică specific limbii maghiare, care redă suf. *-in* prin *-on*, cf. Martin > Marton⁵⁸⁸. În schimb, P. Biliu (2013) este de părere că toponimul "are în compunere termenii maghiari *libá* = gâscă, plus substantivul *tó* = lac, însemnând *lacul găștelor*. Tradiția orală păstrează amintirea existenței unui lac la marginea satului, în care se scaldau găște"⁵⁸⁹. Numele actual al localității (*Libotin*) este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Libáton*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș.⁵⁹⁰ **Evoluția etimologică:** top. *Libotin* ← antrop. sl. **Libot* (+ suf. *-in*); / sau ← top. magh. *Lybathon* ← magh. *libá* "gâscă" + magh. *tó* "lac" ← top. rom. **Lacul găștelor*.

⁵⁸⁸ V. Frățilă, 2016.

⁵⁸⁹ P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 77.

⁵⁹⁰ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Libáton</i>	<i>Libotin</i>

LUCĂCEȘTI

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Someșului, între Dăneștii Chioarului și Mireșul Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1403 (*Lucachfalva*). **Populație:** 607 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *lucăcean*, *-ă*, *lucăceni*, *-e* / *lucăceancă*, *lucăcence*. **Porecla locuitorilor:** *gâște*. **Nume de familie frecvente** în localitate: *Lucăcean*. **Personalități:** Ioan Dragoș (n. 1955), poet, publicist; președinte al cenaclului literar *Petre Dulfu* din Satulung. Vol. *Cavalerul triumghiului* (1997), *Ulise în bucătărie* (2006), *Foaia de observație* (2010) etc. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Cuvioasa Paraschiva", 1925); biserică penticostală ("Maranata"). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, fânațe⁵⁹¹. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1403) *Lucachfalva*, (1475) *Lukaczfalwa*, (1750) *Lukaczesty*, (1760) *Lutchepsen*, (cca. 1800) *Lukácsfalva*, *Lucăcești*, (1850) *Lukátsfalva*, (1854) *Lukácsfalva*, *Lucăcești*, (1909-1919) *Lucăcești*, *Lukácsfalu*, (1968) *Lucăcești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Lucaci*, *Lucăcești*. **Soluții etimologice.** În documentele medievale, localitatea apare consemnată cu numele de *Lucachfalva* (=Satul lui Lucaci), iar din secolul al XIX-lea e notat *Lucăcești*. Astfel încât putem afirma că numele actual are la bază n.fam. *Lucaci(u)* (< magh. *Lukacs*, srb.-cr. *Lukač*) + suf. *-ești*. În județul Maramureș, sunt atestate numele de familie *Lucaci* (222 de persoane), *Lucaciu* (241) și *Luca* (394)⁵⁹². De menționat că, în țară, există două localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Lucăceni* (jud. Timiș), *Lucăcești* (jud. Suceava). **Evoluția etimologică:** top. *Lucăcești* ← n. de grup *lucăcești* ← n.fam. *Lucaci(u)* (+ suf. *-ești*) ← magh. *Lukacs*, srb.-cr. *Lukač* ← n.fam. *Luca*, nume biblic ← lat. *Lucas* ← lat. *Lucanus*, etnic.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Lukácsfalva</i>	= <i>Satul lui Lucaci</i>	<i>Lucăcești</i>

Categorii: Toponime cu suf. *-ești*; Toponime derivate din antroponime.

⁵⁹¹ "Lucăcești este un sat așezat pe un platou, la o distanță mică de râul Someș. Are teren agricol întins și foarte roditor" (M. Bél, 1725: 69).

⁵⁹² *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

LUNCA LA TISA

Sat aparținător de comuna Bocicoiul Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Tisei, la granița cu Ucraina, între Bocicoiul Mare și Valea Vișeului⁵⁹³. ♦ În anul 1442, localitatea “a fost donată unor domni români din Crăciunești”⁵⁹⁴. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1439 (*Lonka*). **Populație:** 714 locuitori. **Etnii:** localitate cu populație preponderent de etnie ucraineană. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *luncan*, -ă, *luncani*, -e. **Nume de familie frecvente** în localitate: Boiciuc, Iurasciuc, Lazarciuc, Pauliuc, Smuleac, Voloșciuc. **Personalități:** Mikola Corsiuc (n. 1950), poet, prozator, critic literar. Vol. *Urmașii soarelui* (1972), *Monologul copacului* (1980) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina. ♦ Nicolae Pavliuc (n. 1927), lingvist, dialectolog, profesor universitar. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă ucraineană, biserică ortodoxă ucraineană, biserică penticostală (2010; filială a Bisericii “Betel” din Sighetul Marmației). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil, izvor de apă minerală.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1439) *Lonka*, (1442) *vila olachalis Lonka filiorum Georgy Pank Valachorum de Krachonfalva*, (1448) *Lompka*, (1828, 1851) *Kis Lonka, Luh*, (1968) *Lunca la Tisa*. **Evoluția numelui localității:** *Lunca, Lunca Mică, Lunca la Tisa*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Lunca*. **Soluții etimologice.** Localitatea a purtat denumirea de *Lunca* de la înființare, până în secolul al XX-lea, când i s-a adăugat determinantul *Tisa*. Intervenția a fost necesară pentru a se deosebi într-un fel de cele peste o sută de oiconime din țara noastră care cuprind, în diferite combinații, toponimul *Lunca*, termen provenit din apelativul *luncă* cu sensul de “regiune inundabilă a unei văi”; menționăm că, în zona Lunca - Bocicoi, râul Tisa se revarsă frecvent în anotimpurile ploioase. Partea de sat din dreapta Tisei (azi în Ucraina) se numește *Luh* (< ucr. *lug* “luncă”, cu g > h), denumire pe care o regăsim și într-un act din 1851, referitor la *Lunca la Tisa*. **Evoluția etimologică:** top. *Lunca la Tisa* ← (*Lunca* + *la* + *Tisa*) ← s. *luncă* “regiune inundabilă a unei văi; câmp, fânațe” ← sl. *lonka*; / (+) *Tisa* ← hidron. *Tisa* ← substrat (cuvânt autohton, prelatin).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Lunca</i>	<i>Lonka</i>	<i>Lunca la Tisa</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești de origine slavă; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	---

⁵⁹³ “Comună tăiată în două de Tisa și de noul hotar al Maramureșului” (Dermer, Marin, 1935: 94).

⁵⁹⁴ Dermer, Marin, *Mărturii strămoșești*, 1935, p. 95.

MÁRA

Sat aparținător de comuna Desești, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Marei, la poalele Gutâiului, între Baia Sprie și Desești; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Marei. În 1415, atestată în forma *Karachfalva*, a fost proprietatea lui Giula din Giulești și a familiei Tupița⁵⁹⁵. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1415 (*Karachfalva*). **Populație:** 917 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *măran*, -ă, *măreni*, -e / *mărancă*, *mărence*; locuitorilor din Mara li se mai spune și *crăceșteni* (după Crăcești, numele vechi al localității). **Porecla locuitorilor:** *măț*⁵⁹⁶. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Măran*, *Maran* (121 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bohotici, Costin, Paul, Tupița. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1890), biserică penti-costală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Mara), fond forestier, amenajare piscicolă (Păstrăvăria *Mara*); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (pe malul stâng al unui afluent al Văii Hopșia; în locul numit Vărărie; pe Valea Măriasca); zăcăminte de cărbune (lignit). Alte resurse: semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Mlaștina Vlășinescu; Rezervația Creasta Cocoșului; Cheile Tătarului.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1415) *Karachfalva*, (1670), (1444) *Karatzonfalwa*, (1471) *Karachyonfalwa*, (1555) *Krancyonfalwa*, (1715) *Karachfalva*, (1909-1919) *Crăcești*, *Krácsfalva*, (1968) *Mara*. **Evoluția numelui localității:** *Crăcești*, *Mara*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Crăcești*.

Soluții etimologice. Satul de la poalele Gutâiului "pare a fi întemeiat la sfârșitul veacului al XIV-lea, poate în legătură cu dispariția treptată a învecinatlui Copăcești"⁵⁹⁷, susține istoricul Radu Popa (1970). Denumirea veche a localității (*Crăcești*, de la prima atestare până în a doua jumătate a secolului al XX-lea), i-a intrigat pe cei care i-au cercetat originile. Al. Filipașcu (1940) a adăugat-o pe lista localităților din Maramureș a căror numire nu are niciun înțeles⁵⁹⁸. Radu Popa (1970) spune că satul este situat la izvoarele Marei, "unde valea se desface în două fire (se crăcește)" și respinge originea antroponimică: "onomasticul Crăcea lipsește din Maramureș"⁵⁹⁹. Și totuși, numele de familie *Crăcea* este atestat în județul Maramureș (e drept, doar 2 persoane cu acest nume, în anul 2007; respectiv alte 2 cu numele *Cracea*)⁶⁰⁰.

O ipoteză care a trecut oarecum neobservată a aparținut lui A. Bunea (1912): "Pe valea Marei, Crăciun a întemeiat satul Crăciunești sau prescurtat *Crăcești*

⁵⁹⁵ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 91.

⁵⁹⁶ "Crăceșten'ii își măț, d'ipe-s mulți oameni cu ot'ii albi" (T. Papahagi, 1925).

⁵⁹⁷ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 75.

⁵⁹⁸ Al. Filipașcu, op. cit., p. 73.

⁵⁹⁹ Radu Popa, op. cit.

⁶⁰⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

(*Karácson sau Krácsfalva*)⁶⁰¹. Un secol mai târziu, în *Dicționarul istoric al localităților din județul Maramureș* (2012), sunt consemnate atestări documentare inedite ale localității⁶⁰²: *Karatzonfalwa* (1444), *Karachyonfalwa* (1471), *Kranczyonfalwa* (1555), care vin să confirme teoria lui Bunea. În acest context, se poate spune că numele de *Crăcești* este o variantă coruptă a n.fam. Crăciun. De aceeași părere este și V. Frățilă (2016): de la *Crăcea*, *Cracea*, *Craciu*, hipocoristic de la *Craciun*, *Crăciun*.

Abia în perioada postbelică, autoritățile decid schimbarea numelui localității din Crăcești în Mara⁶⁰³, după numele cursului de apă din apropiere. În legătură cu etimologia acestui hidronim, precizăm că de la A.D. Xenopol (1888) și până în prezent s-a acreditat ideea că *Mara* ar proveni dintr-un radical **mar* cu sensul de “apă”⁶⁰⁴. În realitate, *mara* este mai degrabă un adjectiv slav cu sensul de **amar*⁶⁰⁵. **Evoluția etimologică:** top. *Mara* ← din hidron. *Mara* ← adj. sl. *mara* “amar, sărat, acru”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială din timpul admin. magh. (adaptare fonetică)	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Karachfalva</i>	<i>Crăcești</i>	<i>Mara</i>

Categorii:	Toponime slave.
-------------------	-----------------

MĂGURÉNI

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Copalnic, la poalele Măgurii Preluca, între Rușor și Preluca Veche, la sud de Cernești, la 4 kilometri de centrul comunei, la 32 de kilometri de Baia Mare, 20 de kilometri de Tg. Lăpuș. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1583 (*Magura*). **Populație:** 244 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *măgurean*, *-ă*, *măgureni*, *-e*, (*măguran*) / *măgureancă*, *măgurence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Măguran*, *Măgurean*, *Măgureanu* (400 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Florian, Giurgiu, Manciu, Medan, Roman. **Biserici:** biserici ortodoxe (de zid, ambele cu hramul “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1896, respectiv 1937). **Resurse naturale:** carieră de piatră, livezi de nuci; izvoare de apă minerală (în partea de nord a masivului Preluca, în Gura Izvorului și în Valea Babii); depozit de dolomită. **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile din Valea Babii* (Măgureni).

⁶⁰¹ Augustin Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, Editura Academiei Române, 1912, p. 156.

⁶⁰² Vasile Iuga, *Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Societăți Culturale Pro Maramureș, Dragoș-Vodă, 2012, p. 357.

⁶⁰³ Prin Decretul 799/1964 (și Legea nr. 2/1968, privind reorganizarea administrative a țării) denumirea localității Crăcești a fost schimbată în Mara.

⁶⁰⁴ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, 2013, p. 52.

⁶⁰⁵ Pentru mai multe detalii, vezi discuția de la cap. *Județul Maramureș / Etimologia toponimului Maramureș*.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1583) *Magura*, (1609) *Kapolnak-Magura*, (1733) *Magureny*, (1750) *Magureny*, (cca. 1800) *Măgureni*, (1850) *Magurény*, (1854) *Magura*, *Măgureni*, (1909-1919) *Măgureni*, *Nagyhegy*, (1968) *Măgureni*. **Evoluția numelui localității:** *Măgura*, *Copalnic-Măgura*, *Măgureni*. **Soluții etimologice.** După tradiție, “satul a fost întemeiat de familia Medan”⁶⁰⁶, probabil înainte de secolul al XV-lea. Ținând cont de faptul că localitatea este situată la poalele *Măgurii Preluca*, numele vechi al satului se pare că a fost *Măgura*, derivat din apelativul *măgură*, cu sensul de “deal înalt și lin, rotund, izolat, de regulă, acoperit cu păduri; movilă, colină”, cuvânt autohton, cf. alb. *magullë* “movilă”⁶⁰⁷. Potrivit lui N. Drăganu (1928), “din punct de vedere etimologic, numele acestui sat este născut din vechiul nostru apelativ *măgură* «deal înalt», «munte», pe care-l găsim destul de des în textele vechi și tot mai rar în cele mai noi”⁶⁰⁸. Toponimul este frecvent, atât pe teritoriul țării noastre (*Măgureni*, sat în jud. Brăila, Hunedoara, Ilfov, Prahova, Vâlcea; *Măguri*, sat în jud. Cluj și Timiș), cât și în țările limitrofe (*Magurka*, în Valahia moravă; *Magura* în Slovacia; *Megura*, în Basarabia etc.)⁶⁰⁹. Începând din anul 1733, denumirea localității se schimbă din *Măgura* în *Măgureni*, după numirea comună a locuitorilor (*măgurean*, *măgureni*, adică “locuitor din satul Măgura”). **Evoluția etimologică:** top. *Măgureni* ← n. de grup *măgureni* ← top. *Măgura* (+ suf. *-eni*) ← s. *măgură* “movilă, colină” ← substrat (cuvânt autohton, cf. alb. *magullë* “movilă”).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Măgura</i>	<i>Magureny</i>	<i>Măgureni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.
-------------------	---

MĂNĂSTIREA

Sat aparținător de comuna Giulești, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Marei, la 2 kilometri est de Sat Șugatag (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1913 (*Gyulamonoștor*). **Populație:** 143 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *mănăstirean*, *-ă*, *mănăstireni*, *-e* / *mănăstireancă*, *mănăstirence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Mănăstireanu* (5 persoane). **Biserici:** biserică greco-catolică (de lemn, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1662, monument istoric). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Mara), fond forestier, fânațe. Alte resurse: conexiune internet,

⁶⁰⁶ *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, Baia Mare, 2014, p. 126.

⁶⁰⁷ Soluție etimologică propusă de Al. Philippide, Al. Rosetti, I.I. Russu, G. Brâncuș și A. Vraciu.

⁶⁰⁸ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 123.

⁶⁰⁹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 203.

semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (sec. XVII).

Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1913) *Gyulamonoștor*, cătun al satului Giulești, (1968) *Mănăstirea*. **Evoluția numelui localității:** *Giulești-Mănăștiur*, *Mănăstirea*. **Soluții etimologice.** Numele satului provine din apelativul *mănăstire*, cu sensul de "așezământ religios" (< sl. *monastyri*), în amintirea unui vechi lăcaș de cult. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Mănăstire* (jud. Alba), *Mănăstirea* (în jud. Buzău, Cluj, Dâmbovița și Iași), *Mănăstireni* (jud. Cluj). **Evoluția etimologică:** top. *Mănăstirea* ← s. *mănăstire* "așezământ religios" ← sl. *monastyri*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Gyulamonoștor</i>	= <i>Giulești-Mănăștiur</i>	<i>Mănăstirea</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

MÂNĂU

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Ulmeni și Ariniș, în lunca Someșului; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1423 (*Mono*). **Populație:** 1.100 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *mânăuan*, -ă, *mânăuani*, -e / *mânăuancă*, *mânăuance*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Gyorgy, Mureșan, Oros, Stan, Topan, Vicsai. **Instituții:** școală primară, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1969); biserică penticostală ("Sion", 2003); Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova. **Resurse naturale:** teren arabil, izvor de apă minerală (la hotarul dintre Mânău, Ariniș și Someș-Uileac, în apropiere de amenajarea piscicolă de la Ariniș: *La Ferede*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** tezaur monetar din sec. XV, XVI, XVII (peste 23.000 de piese, descoperite înainte de 1875); tezaur monetar din sec. XVI (92 de piese, descoperite înainte de 1882).

Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1423) *Mono*, (1545) *Mano*, (1549) *Monoo*, (1564) *Monno*, (1733) *Mano*, (1850) *Münö*, (1854) *Mono*, Minou, (1909-1919) *Mânău*, *Monó*, (1968) *Mânău*. **Evoluția numelui localității:** *Mano*, *Mânău*. **Soluții etimologice.** Denumirea satului, notată în actele oficiale de către administrația maghiară, a fost *Mano* sau *Mono*, unde *Man* pare a fi un nume de persoană, iar -o este un sufix maghiar care a dat în rom. -ău, la fel ca și la Bârgău, Coltău, Inău, Sarasău etc. În jud. Maramureș sunt 1.271 de persoane cu numele de familie *Man*⁶¹⁰. După Iorgu Iordan (1983), n.fam.

⁶¹⁰*** Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș, Baia Mare, 2007.

Man provine din scr. Man, cf. gr. Manos, bg. Mano. Formele *Mănău*, *Mănău* sunt rezultat al pronunției dialectale, situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁶¹¹. O soluție mai puțin probabilă: din antroponimul slav *Manov*, devenit (sub influența ucraineană) *Manou*, apoi în rom. *Mănău*⁶¹². **Evoluția etimologică:** top. *Mănău* ← n.fam. *Man* (+ suf. -ău) ← scr. *Man*, cf. gr. *Manos*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Monó</i>	<i>Mănău</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ău; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

MERIȘÓR

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe culoarul Someșului, între Bușag și Bârgău, la 13 kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1493 (*Monosthory*). **Sigiliul localității:** (1786) Inscripția frontală: SIGILIUL POSSESSIONIS MONOSTUR. În partea superioară a câmpului sigilar se află o semilună și o stea, dedesupt un râu, iar în mijlocul câmpului un copac, un fier de plug, un brăzdar și un curățător de plug. Partea inferioară a câmpului sigilar este înconjurată cu o cunună de flori. **Populație:** 265 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *merișorean*, -ă, *merișoreni*, -e / *merișoreancă*, *merișorence*. **Personalități:** Dumitru Mureșan (1929-1988), prozator. Vol. *Pintea Viteazul* (1973), *Frumoasa Spria* (1977). **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Mucenic Dimitrie", 1868; până în anul 2000, filie). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1493) *Monosthory*, (1512) *Monosthor*, (1648) *Monostor*, (1828, 1851) *Monostor*, (1913) *Szamosmonostor*, (1909-1919) *Mănăștiur*, *Monostor*, (1968) *Merișor*. **Evoluția numelui localității:** *Mănăștiur*, *Mănăștiur pe Someș*, *Merișor*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Mănăștiur*. **Soluții etimologice.** Numele vechi a localității trebuie văzut în relație cu un microtoponim local preexistent care a conținut apelativul *mănăstire*, în magh. *Monostor*, întors în limba română în varianta *Mănăștiur*. La începutul secolului al XX-lea, autoritățile românești înlătură vechea denumire de origine maghiară, numind localitatea în mod arbitrar: *Merișor*, din apelativul *merișor*, cu

⁶¹¹ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelința, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tâmaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

⁶¹² V. Frățilă, 2016.

sensul de “arbust de munte, cu fructe comestibile” (*Vaccinium vitis idaea*) (< subst. *măr* “pom” + suf. *-ișor*). De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Merișor* (în jud. Mureș, Hunedoara și Covasna), *Merișoru* (jud. Dâmbovița și Mureș), *Merișoru de Munte* (jud. Hunedoara). **Evoluția etimologică:** top. *Merișor* ← s. *merișor* “arbust cu fructe comestibile” ← s. *măr* “pom” (+ suf. *-ișor*) ← lat. *melus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Mănăstirea</i>	<i>Monosthor</i>	= <i>Mănăștiur</i>	<i>Merișor</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

MESTEÁCĂN

Sat aparținător de comuna Valea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Valea Chioarului, Perii Vadului (jud. Sălaj) și Boiul Mare, la granița cu județul Sălaj; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1424 (*Nyires*). **Populație:** 349 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *mestecănean*, *-ă*, *mestecăneni*, *-e*, (*mestecărean*) / *mestecăneancă*, *mestecănenice*, (*mestecăreancă*). **Porecla locuitorilor:** *toșmăji*⁶¹³. **Nume de familie frecvente** în localitate: Gheție, Hossu. **Personalități:** Gheorghe Zah (n.1934), militar, colonel în rezervă; autor al unor lucrări monografice: *Cartea satului Mesteacăn* (1994), *Monografia satului Valea Chioarului* (2001), *Monografia satului Prislop* (2004) etc. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”). **Resurse naturale:** fond forestier, teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** (între localitățile Mesteacăn și Perii Vadului) *Peștera din Ciungi* sau *Peștera din Valea Caselor*⁶¹⁴; *Peștera din Unghiuri* (Peștera de la Fântâna Tomii) (96 m lungime), *Peștera din Pancu* (30,5 m lungime), *Peștera din Dealul Marginea* (454 m lungime), *Peștera Picăturilor* (74 m lungime), *Peștera pe poiană* (35 m lungime), *Peștera cu apă* (13,5 m lungime), *Peștera cu mușchi* (6 m lungime), *Peștera cu argilă* etc. **Monumente de arheologie:** așezare, sec. VII-IX (punct *La Parhon, Valea Caselor*); așezare, sec. III-IV (punct *La Parhon, Valea Caselor*); așezare, sec. III-IV (punct *La Parhon, Valea Caselor*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciului de Sus (punct *La Parhon, Valea Caselor*). **Monumente comemorative:** Crucea Monument al Eroilor (2019); Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1996).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Nyires*, (1470) *Nyrfalwa*, (1543) *Kys Nyires*, (1733)

⁶¹³ De la *tojmagi*, regionalism, cu sensul de “tăieței” (paste făinoase).

⁶¹⁴ Potrivit tradiției locale, peștera a servit drept adăpost localnicilor în vremea invaziilor tătare.

Mesteyaka, (1750) *Mesztekan*, (1760-62) *Meztyeken*, (1800) *Kis Nyires*, *Mestăcinu*, (1850) *Mesztakenu*, (1854) *Kis Nyires*, *Mesteacăn*, (1909-1919) *Mesteacăn*, *Kisnyires*, (1968) *Mesteacăn*. **Evoluția numelui** localității: *Mesteacănul Mic*, *Mesteacăn*. **Soluții etimologice**. Prima atestare documentară (din secolul al XV-lea) consemnează denumirea de *Nyres* (< magh. *nyir* “mesteacăn”), despre care presupunem că a tradus un nume românesc *Mesteacăn* sau *Mestecăniș*: “Mesteacănul e *Nyiresfalva*, pentru că [la] *mestecăniș* se zice *nyires*”⁶¹⁵, nota N. Iorga în anul 1906. Apoi, începând cu anul 1543, în acte apare sporadic denumirea de *Kys Nyires* (=Mesteacănul Mic), spre a se diferenția de o altă localitate cu nume asemănător, situată nu departe, pe malul Someșului, tot în ținutul Chioarului – Mireșul Mare (*Nagy Nyires*, adică *Mesteacănul Mare*). Din anul 1733, numele satului apare frecvent în limba romană, cu grafie maghiară: *Mesteyaka*, *Mesztekan*, *Meztyeken*, *Mesztakenu* etc. Denumirea actuală derivă din apelativul *mesteacăn* “arbore cu scoarța albă” (*Betula verrucosa*). Oiconim frecvent în toate regiunile țării: *Mesteacăn* (în jud. Botoșani, Caraș-Severin, Dâmbovița, Hunedoara, Neamț și Satu Mare), *Mesteacănu* (jud. Sălaj, Vrancea), *Mestecăniș* (jud. Suceava). **Evoluția etimologică**: top. *Mesteacăn* ← s. *mesteacăn* “arbore cu scoarța albă” ← lat. *mastichinus* “de mastic”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Mesteacăn</i>	<i>Kis Nyires</i>	= <i>Mesteacănul Mic</i>	<i>Mesteacăn</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

MIREȘUL MARE

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Lucăcești, Remeți de Someș și Tulgheș, pe malul Someșului, la 29 de kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Dăneștii Chioarului, Iadăra, Lucăcești, *Mireșul Mare* (reședință), Remeți pe Someș, Stejera, Tulghieș. **Prima atestare documentară:** 1603 (*officiolatus Nagynyires*). **Stema** comunei Mireșul Mare (2014) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat de un brâu undat de argint. În partea superioară, în câmp roșu, se află un stârc de argint, înconjurat deasupra de șapte stele de aur, dispuse în semicerc. În partea inferioară, în câmp albastru, se află un războinic în tunică roșie cu cizme de aur, ținând în mâna dreaptă o spadă de argint, iar în mâna stângă un mănunchi de spice de grâu de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Stârcul face referire la specia de păsări unicat în județ. Cele șapte stele indică numărul satelor componente ale comunei. Brâul undat reprezintă râul Someș. Războinicul se regăsea pe sigiliile și

⁶¹⁵ N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, București, 1977, p. 84.

stemele pușcașilor din secolul al XVII-lea, care aveau rolul de a asigura paza granițelor. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 4.766 locuitori (în comună), 1.431 locuitori (în satul Mireșul Mare). **Gospodării:** 1.697 (în comună). **Etnii:** 4.527 români, 10 maghiari, 66 romi (în comună). **Culte:** 3.559 ortodocși, 511 pentecostali, 222 greco-catolici, 194 martori ai lui Iehova, 67 bapțiști, 8 romano-catolici, 9 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *mireșean*, -ă, *mireșeni*, -e, (*mirișean*, *mirișan*) / *mireșeancă*, *mireșence*. **Porecla locuitorilor:** *corbi*. **Nume de familie derivat** din numele localității: *Mirișan* (61 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Butean, Mărieș, Pop. **Personalități:** Ion Pop (n. 1941), poet, critic literar, eseist, traducător; profesor universitar, director al Centrului Cultural Român din Paris. Vol. *Avangardismul poetic românesc* (1969), *Transcrieri* (1976), *Nichita Stănescu - spațiul și măștile poeziei* (1980) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor; membru corespondent al Academiei Române; cetățean de onoare al județului Maramureș. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1962), cabinet medical, farmacie, cămin cultural, oficiu poștal; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică (de zid, "Sfântul Anton"), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1886), biserică pentecostală (2003), biserică baptistă. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș); culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Troița în memoria Eroilor din Primul Război Mondial (1940). **Monumente comemorative:** Monumetul Eroilor (1995); Troiță în memoria Eroilor din Primul Război Mondial (1940).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *officiolatus Nagynyires*, (1639) *Nagy Nyires*, (1647) *Nagy Nyres*, (1760) *Nagy Nyires*, (cca. 1800) *Mireșu*, (1850) *Mireșul Mare*, (1854) *Nagy Nyires*, *Mireșul-Mare*, (1909-1919) *Mireșu-mare*, *Nagynyires*, (1968) *Mireșul Mare*. **Evoluția numelui** localității: *Mireș*, *Mireșul Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Mireșu Mare* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției locale, "un oarecare strămoș (...) și-a făcut casă pe lunca Someșului, unde era o poiană. Aici se găsea un mesteacăn mare, de la care i-ar fi venit și denumirea satului. În limba maghiară, la mesteacăn se spune *nyirfa*, mesteacăn mare, *nagynyirfa*, adică *Nagynyires* (Mireșu Mare)"⁶¹⁶. Denumirea românească a fost *Mesteacăn* sau *Mestecăniș*, iar autoritățile maghiare au tradus termenul în forma *Nyres*, căruia, prin secolul al XVI-lea, i-au adăugat determinantul *Mare* (*Nagy Nyires*), evident, în raport cu satul *Mesteacăn* (com. Valea Chioarului), care a devenit *Kys Nyires*, adică Mesteacănul Mic. După I. Iordan (1963), care trimite la N. Drăganu (1928), denumirea provine din magh. *nyires* cu sensul de "mestecăniș", prin hiperurbanism⁶¹⁷: "De altfel Drăganu afirmă lămurit că numele satului *Mireș* sună, în vorbirea localnicilor, *Mhires*"⁶¹⁸. În alt loc adaugă: "Hiperurbanism: *n* al etimonului a fost considerat drept o pronunțare dialectală și de aceea a cedat locul «literatului» *m*"⁶¹⁹. Vasile Radu (2005) e de aceeași părere: "Oiconimul *Mireșul Mare* este o formă maghiară adaptată limbii române din forma oficială magh. *Nagy-Nyres*"⁶²⁰. O situație asemănătoare s-a petrecut cu oiconimele *Mireș* (jud. Bistrița-Năsăud), respectiv *Mireșul Mare* și *Mireșul Mic* (jud. Prahova). **Evoluția eti-**

⁶¹⁶ I. Fățaș, *Monografia localității Mireșu Mare*, Ed. Eurotip, 2007, p. 40-41.

⁶¹⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 80-81.

⁶¹⁸ Idem.

⁶¹⁹ I. Iordan, op.cit., p. 371.

⁶²⁰ Vasile Radu, *Satele*, 2005, p. 109.

mologică: top. *Mireșul Mare* ← (*Mireșul* + *Mare*) ← top. magh. (*Nagy*) *Nyres*, prin hiperurbanism ← s. magh. *nyires* “mestecăniș”; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas*, *maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Mesteacă</i>	<i>Nagy Nyires</i>	= <i>Mesteacă</i> ul Mare	<i>Mireșul Mare</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

MOCÍRA

Sat aparținător de comuna Recea, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, între Recea și Satul Nou de Jos, la sud-vest de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ A aparținut domeniului Baia Mare încă de la începutul secolului al XV-lea. În anul 1411 devine proprietatea despoților sârbi; în 1592 ajunge în proprietatea Direcției Minelor din Baia Mare; în 1602 devine proprietatea lui Ștefan Szabo și Farkas, ca donație, iar în cele din urmă, proprietatea baronului Bethlen⁶²¹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411(*Hidegkuth*). **Sigiliul localității:** (sec. al XVIII-lea) Inscricția frontală: HIDEGKUT. În câmpul sigiliului, pe o parcelă de arat se află un plug de lemn, un brădar și un fier de plug. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *mociran*, *-ă*, *mocireni*, *-e* / *mocirancă*, *mocirence*. **Porecla locuitorilor:** *porodicari*⁶²². **Nume de familie derivate** din numele localității: *Mociran*, *Mocirean* (409 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Băban, Brehaița, Brânzei, Filip, Gherasim, Herman, Pavel, Potcoavă. **Personalități:** Gheorghe Brânzei (n. 1951), primar al orașului Baia Mare (1992), deputat în Parlamentul României (1992-1996), director BNR Maramureș. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică (de zid, “Sfânta Inimă a lui Isus”, 1999-2010), biserică ortodoxă (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1948), biserică penticostală (filială a Bisericii “Muntele Sionului” din Baia Mare). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Școala generală (1930). **Monumente comemorative:** Cruce comemorativă a Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1992); Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2011).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Hidegkuth*, (1828) *Hidegkut*, *Mocira*, (1851) *Hidegkút*, (1913) *Láposhidegkút*, (1909-1919) *Mocira*, *Láposhidegkút*, (1968) *Mocira*. **Soluții etimologice.** În documentele din secolul al XV-lea, denumirea satului *Mocira* (*Hideg-*

⁶²¹ *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 162.

⁶²² De la *porodicar*, regionalism, cu sensul de “cultivator și comerciant de tomate”.

kuth) este identică cu cea a localității *Hideaga* (*Hidegkuth*). Darius Pop (1938) remarcă faptul că numele satului "s-a scris *Hydegkwt*, ceea ce înseamnă: *Fântâna* (izvorul) *Rece*"⁶²³. E de presupus că denumirea veche, românească, a localității a fost *Mocira*. Numele maghiar (*Hidegkuth*) nu a reușit să se impună, dispărând definitiv după plecarea administrației maghiare (1918). Numele actual al satului e derivat dintr-un microtoponim local preexistent **La Mociră* / **În Mociră* și provine din apelativul *mociră* "loc apăsător, mlăștinos, noroios; mocirlă". **Evoluția etimologică:** top. *Mocira* ← s. rom. *mociră* "loc apăsător" ← ucr. *močera*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Mocira</i>	(<i>Lápos</i>) <i>Hidegkút</i>	= <i>Fântâna Rece</i>	<i>Mocira</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

MOGOȘEȘTI

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, în lunca Someșului, între Hideaga și Pribilești, la 2 kilometri nord-vest de Satulung; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Maghafalw, Mogosfalwa*). **Populație:** 805 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *mogoșean*, -ă, *mogoșeni*, -e / *mogoșeancă, mogoșence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Buie, Coste. **Personalități:** Ioan Groșan (n. 1954), prozator, dramaturg. Vol.: *Cara-vana cinematografică* (1985); *Trenul de noapte* (1989) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), casă de tip familial (pentru copii orfani sau abuzați) (în subordinea DGASPC Maramureș); baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1928). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Maghafalw, Mogosfalwa*, (1603) *Mogosfalva*, (1603) *Magosfalu, Mogosest, Magosfalwa*, (1750) *Mogosesty*, (1760) *Magasfalva* seu *Mogosesty*, (1800) *Magosfalva, Mogoșești*, (1850) *Mogosesty*, (1854) *Magosfalva, Mogoșești*, (1909-1919) *Mogoșești, Magosfalu*, (1968) *Mogoșești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Mogoș, Mogoșești*. **Soluții etimologice.** Referitor la originea numelui localității, o primă ipoteză (mai puțin probabilă) aparține lui Máthiás Bél (1725): "Denumirea a dobândit-o de la faptul că terenul are o producție foarte mare, parcă ar fi

⁶²³ Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 62.

un depozit de cereale (*mag* = sămânță), adică *granarium*⁶²⁴. Denumirea satului are la bază mai degrabă un nume de persoană *Mogoș*, derivat din adj. magh. *mogos*, *mogus*, *magos*, *magas* “înalț”, de unde rom. *mogoș* “înalț”. Numele de familie *Mogoș* s-a dezvoltat probabil dintr-o poreclă sau supranume. În județul Maramureș, sunt 40 de persoane cu numele de familie *Mogoș* / *Mogos*⁶²⁵. N. Drăganu (1933) este de părere că “numele *Mogoș*, care se găsește nu numai ca nume de persoană, ci și topic (cf. *Mogoș* în Alba, *Mogoșești* în Sătmar, *Mogoșmort* în Someș), poate deriva nu atât din bg. *Moga*, cum crede Weigand, cât mai curând din ung. *magus* «înalț»⁶²⁶. În prezent, localități cu nume identic sau asemănător întâlnim preponderent în sudul țării și în Moldova: *Mogoșești* (sat în jud. Argeș, Dâmbovița, Dolj, Ilfov, Olt, Vâlcea și Iași), *Mogoșești-Siret* (jud. Iași), *Mogoșoia* (București). Să mai notăm că, în apropiere de Baia Mare există un toponim cu numele *Mogoșa*, munte, a cărui nume putem bănuși că s-a format din apelativul românesc *mogoș*, cu art. encl. -a. Presupunem că un oarecare *Mogoș* a fost întemeietorul satului, deoarece în documente nu apare o altă denumire alternativă și, în plus, forma rom. *Mogoșești* e consemnată încă de la începutul secolului al XVII-lea. **Evoluția etimologică:** top. *Mogoșești* ← n. grup *mogoșești* ← n.fam. *Mogoș* (+ suf. -ești) ← adj. magh. *mogos*, *magus* “înalț” ← eponimul *Mogoș*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Mogoșești</i>	<i>Mogofalva</i>	= <i>Satul lui Mogoș</i>	<i>Mogoșești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

MOISÉI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, la poalele Munților Rodnei, în lunca râului Vișeu, a Izvorului lui Dragoș și a Izvorului Negru, la 136 de kilometri de Baia Mare, la 5 kilometri de Borșa și 7 kilometri de Vișeu de Sus; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor, printre satele stăpânite înainte de 1353 de Bogdan, după partajul cu Iuga. La 1365, *Moyse*, printre cele opt sate ținând de Cuhea, confiscate de la Bogdan și dăruite drăgoșeștilor⁶²⁷, mai precis lui Balc-Vodă. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Moisei (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1365 (*Moyse*). **Populație:** 9.264 locuitori. **Gospodării:** 3.347. **Culte:** 8.180 ortodocși, 494 adventiști, 143 penticostali, 5 romano-catolici, 5

⁶²⁴ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1724-1725, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 69.

⁶²⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁶²⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 608.

⁶²⁷ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 91.

greco-catolici. **Etnii:** 8.851 români, 3 romi. **Cătune:** *Izvorul lui Dragoș*⁶²⁸, cătun contopit cu loc. Moisei, atestat documentar în 1909; *Izvorul Negru* (1909); *Mănăstirea Moiseiului* (1909). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *moiseian*, -ă, *moiseieni*, -e, (*moisean*) / *moiseiancă*, *moiseience*. **Porecla locuitorilor:** *oveșeri*; *gâlcoi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Moisan*, *Moisean* (24 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Tomoiagă, Coman, Hojda, Ivașcu, Timiș, Grad, Horj, Mihali, Fluțar, Ciuban, Pop, Vlașin, Roșca, Ștețcu. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, grădiniță de stat (Lunca de Jos), grădiniță privată ("David"), 2 școli gimnaziale, bibliotecă comunală (din 1958), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, oficiu poștal; baze sportive: teren de fotbal (iarbă). **Biserici:** 4 biserici ortodoxe ("Cuvioasa Paraschiva", 1848, de zid; "Înălțarea Domnului", 1988, de zid; "Acoperământul Maicii Domnului", în construcție; "Pogorârea Sfântului Duh", 1993, din lemn); 3 biserici adventiste de ziua a șaptea (Izvorul Dragoș, Lunca de Jos, Șesu); biserici pentecostale ("Betel", "Betania"; "Efrata"). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Moisei, rit ortodox, construcție din lemn pe fundație din piatră, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", obște de călugări⁶²⁹. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu și afluenții Văscoaia, Poieni, Valea Dragoș Vodă, Valea Neagră), fond de vânătoare (*Valea Neagră* - 12.000 ha), teren arabil (1.700 ha), pășuni și fânețe (5.800 ha), fond forestier (3.100 ha); livezi (70 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. **Arie naturală protejată** (de interes național): Rezervația (științifică) Pietrosul Mare; relief glaciatic. **Descoperire arheologică:** tezaur de dinari romani republicani (descoperit în 1918). **Monumente istorice:** Ansamblul bisericii "Adormirea Maicii Domnului" (1600); Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri "Izvorul Negru" (1600); Stâlpii de piatră ai "Drumului Crucii" (sec. XVII); Monumentul martirilor români de la Moisei (1972); Casa de lemn a martirilor asasinați în august 1944 (1890). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2002); Troița Martirilor și a Eroilor de la Izvorul lui Dragoș căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (2012). **Obiective turistice:** Monumentul Eroilor, Parcul Național Munții Rodnei, Mănăstirea Moisei (Centru Local de Informare și Promovare Turistică). **Manifestare tradițională locală** (element de patrimoniu imaterial al culturii naționale): procesiunea populară de la Mănăstirea Moisei, cu ocazia sărbătorii Sfânta Măria Mare.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Moyse*, (1450) *Mayze*, (1453) *Kenesiatus Moyzey*, (1465) *dominium Mayzen*, (1463) *nobilitas de Moyzen*; (1468) *Nobilitas*, (1495) *Mayzyn*, (1828, 1851) *Mojzén*, *Moiszey*, (1913) *Mojszén*, (1909-1919) *Moiseiu*, *Majszin*, (1968) *Moisei*. **Evoluția numelui localității:** *Moise*, *Moisei*. **Soluții etimologice.** Cei care au studiat chestiunea originii numelui localității *Moisei* admit că la bază stă un nume de persoană *Moise* și că acesta ar fi fost întemeietorul satului: "Numele localității vine de la *Moise*, un fiu al comunei"⁶³⁰. Primul care a propus această derivare a fost

⁶²⁸ Legenda spune că în acest loc a poposit voievodul Dragoș din Bedeu, în drumul său spre Moldova.

⁶²⁹ "Mănăstirea de aici e singura rămasă din cele 15 mănăstiri de odinioară, din Maramureș. A fost întemeiată la 1600 de Mihail Coman, fost preot și arhimandrit în Moiseiu. (...) Această mănăstire e singurul loc de întâlnire al tuturor românilor din Maramureș și a celor rămași dincolo de Tisa, în Ceho-Slovia. Toți se adună în ziua hramului (Sfânta Mărie, 8 septembrie) în număr impozant, la acest loc de pelerinaj" (Dermer, Marin, 1935: 99).

⁶³⁰ Gh. Coman, *Moisei, străveche vatră românească*, (ediția a II-a), Editura Limes, 2004, p. 12.

N.A. Constantinescu (1963): n.fam. *Moise* < ebr. *Mōsheh* < rad. egipt. *ms(w)* “fiu”, de unde *Moise*, *Moiseiu* (în Maramureș), dar și *Moisil*, *Moisiuc*⁶³¹. I. Iordan (1983) precizează că n.fam. *Moise* este, la origine, nume biblic. Potrivit tradiției iudaice, Moise este un personaj mitic, un profet evreu, conducător al triburilor israelite, la ieșirea lor din Egipt, autor al primelor cinci cărți din Vechiul Testament (Tora). După unii cercetători, numele ar proveni dintr-o sintagmă ebraică cu sensul de *scos din apă* (referitor la legenda salvării sale din apele Nilului), după alții ar fi un nume egiptean cu sensul de *fiul lui...*⁶³². În județul Maramureș sunt 32 de persoane cu numele de familie *Moise*, respectiv 7 cu numele *Moisei*⁶³³. Suffixul *-i* este desinența care indică pluralul (în loc de suf. *-ești*). După V. Frățilă (2016), *Moisei* ar fi, mai degrabă, un derivat din *Moise* + suf. *-ei*, sub influența numelor calendaristice Andrei, Matei, Timotei. În jud. Mehedinți, antroponimul *Moise* a dat oiconimul *Moisești*. **Evoluția etimologică:** top. *Moisei* ← n.fam. *Moise* (+ suf. *-i*) (← ebr. *Mōsheh*) ← eponimul *Moise*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Moise</i>	<i>Mojzén</i>	<i>Moisei</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

NĂNEȘTI

Sat aparținător de comuna Bârsana, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Izei, între Oncești și Bârsana; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului Varaliei (Subcetate), împreună cu Oncești și Valea Stejarului. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1412 (*Nanfalva*). **Populație:** 672 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *năneștean*, *-ă*, *năneșteni*, *-e* / *năneșteancă*, *năneștence*. **Porecla locuitorilor:** *hribe*; *hribari*; *hribe-coapte*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Năneștean*, *Nănăștean* (64 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Godja, Nemeș. **Personalități:** Gheorghe Mihai Bârlea (n. 1951), director al Bibliotecii Municipale din Sighetul Marmăției, consilier șef al Inspectoratului pentru Cultură Maramureș, poet, politician, senator în Parlamentul României; prefect al județului Maramureș (octombrie 1997-octombrie 2000). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Vasile Bârlea (n. 1951), pictor-restaurator. ♦ Echim Vancea (n. 1951), poet, director al Bibliotecii Municipale din Sighetul Marmăției. Vol. *Fotografie după un original pierdut* (1990), *Doctor fără arginți* (1997), *Abatere de la dialog* (1998) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1936); biserică penticostală (filială a bisericii din Oncești). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), fond forestier, izvor de apă sărată (pe versantul stâng al Izei). Alte resurse: conexiune internet, semnal

⁶³¹ N.A. Constantinescu, 1963, p. 113.

⁶³² *Enciclopedia Americana*, online 2008, Raphael Patai, articolul Moses.

⁶³³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** topoare plate de piatră șlefuită descoperite în apropiere de râul Iza.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1412 și 1414) *Nanfalu*, (1490) *Nanfalwa*, (1828) *Nánfalva*, *Nonești*, (1851) *Nánfalu*, (1909-1919) *Nănești*, *Nánfalva*, (1968) *Nănești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Nan*, *Nănești*.

Soluții etimologice. Forma în care e consemnat în documentele istorice, *Nanfalu*, adică *Satul lui Nan*, ne demonstrează că la originea numelui satului stă un antroponim rom. *Nan*, opinie unanimă⁶³⁴. Acest nume de familie este frecvent în județul Maramureș (551 de persoane), preponderent în zona Rona de Jos⁶³⁵. După N.A. Constantinescu (1963) și I. Iordan (1983), numele provine din antroponimul Anania (nume biblic < ebr. *Chanania*)⁶³⁶, cf. bg. *Nano*, gr. *Nan(n)os*, *Nan(n)u*⁶³⁷, ipoteză care a vizat preponderent oiconimele din Moldova: *Nănești* (jud. Bacău, Vrancea), *Nănești-Deal*, *Nănești-Vale* (jud. Bacău). Însă, de precizat că, în Maramureș, este atestat apelativul regional *nan*, cu sensul de “persoană de statură mică; pitic” (< lat. *nanus*, -a “pitic, cal mic”), care a dezvoltat porecle și supranume, și se putea ușor transforma în nume de familie, posibil influențând decisiv și oiconimul *Nănești*. Numele satului derivă de la un cneaz cu numele *Nan*: “În secolul al XV-lea, familia nobilă *Nan* deținea domeniul întins în Săpânța, Vișeu, Rona de Jos etc.”⁶³⁸.

Evoluția etimologică: top. *Nănești* ← n. grup *nănești* ← n.fam. *Nan* (+ suf. -ești) ← s. reg. *nan* “persoană de statură mică; pitic” (← lat. *nanus*, -a “pitic, cal mic”) ← eponimul *Nan*, cneaz local.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>*Nănești</i>	<i>Nánfalva</i>	= <i>Satul lui Nan</i>	<i>Nănești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

NEGRÉIA

Sat aparținător de comuna Șişești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Gutâi, la 5 kilometri est de Șişești (capăt de drum), la 16 kilometri de Baia Mare; zonă de munte. ♦ “Această comună mică a fost, pe vremuri, stațiune minieră, și a aparținut orașului Baia Mare. În veacul al XVIII-lea trece în proprietatea Fiscului, până în 1848”⁶³⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁶³⁴ A. Bunea, 1912, p. 157; N. Drăganu, 1933, p. 394; I. Iordan, 1963, p. 171; N. Roșca, 2004; Șt. Vișovan, 2005.

⁶³⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor...*

⁶³⁶ N.A. Constantinescu, 1963; I. Mihalyi, 1900, p. 303.

⁶³⁷ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁶³⁸ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005.

⁶³⁹ Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 63.

Prima atestare documentară: 1569 (*Nigrefalw*) (Gh. Muntean, 2006). ♦ 1648 (*Negreffalva*) (C. Suci, 1967). **Populație:** 451 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *negreian*, -ă, *negreieni*, -e, (*negrean*) / *negreiancă*, *negreience*. **Porecla locuitorilor:** *huhurezi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Negrean*, *Negreanu* (99 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bud, Breban, Cherecheș, Făt, Gherman, Horgoș, Hoban, Cadar, Cusco, Giurgi, Măgurean. **Personalități:** Atanasie Demian (1859-1929), primar al localității Negreia (1905-1921), memorandist (Viena, 1892), participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1 decembrie 1918). ♦ Arinton Cherecheș (Benea) (1885-1973), primar al orașului Baia Sprie. ♦ Gavriil Pinte (n. 1962), asistent universitar la Academia de Teatru și Film, regizor artistic la Societatea Română de Radiodifuziune. **Instituții:** școală primară, biserică greco-catolică (de lemn, "Sfânta Fecioară Maria de pe Muntele Carmel", 1996), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1960). **Resurse naturale:** fond forestier, fânațe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1648) *Negreffalva*, (1828, 1851) *Nyegrefalu*, *Nyigresst*, (1913) *Nyegerfalu*, (1909-1919) *Negreia*, *Nyegrefalu*, (1968) *Negreia*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Negre(a)*, *Negrești*, *Negreia*.

Soluții etimologice. Tradiția spune că satul *Negreia* a fost întemeiat prin roire. Se presupune că, la începuturile existenței sale, vechea vatră a satului *Negreia* se afla în poienile despădurite ale Pădurii Negre însă, după anul 1683, locuitorii s-ar fi mutat în actuala vatră a satului. Extinderea localității înspre munte a fost posibilă datorită defrișărilor, lemnul folosindu-se ca materie primă pentru făcutul cărbunilor⁶⁴⁰.

Potrivit legendei, satul și-a luat numele de la "poiana și muntele Negru situat la poalele masivului Mogoșa"⁶⁴¹. Într-o altă accepțiune, "numele localității, în forma maghiarizată *Nyegrefalu*, în românește, *Satul Negru*, este determinat de așezarea satului în perimetrul Pădurii Negre. O supoziție referitoare la originea denumirii localității ar fi proveniența de la cuvântul latin *nigra* «negru», la care s-a adăugat cuvântul maghiar *falu* «sat». În tradiția satului, denumirea așezării vine de la faptul că locuitorii, îndeletnicindu-se cu făcutul cărbunelui, erau cu fețele înnegrite, din această cauză li se spuneau *oamenii negri*"⁶⁴².

Dincolo de legende, să notăm faptul că prima atestare documentară (1648) apare în forma *Negreffalva*, care se traduce prin *Satul lui Negre / Negrea*, adică *Negrești*. Dacă numele vechi al localității ar fi fost *Satul Negru*, așa cum susțin unii autori, autoritățile l-ar fi tradus prin *Feketefalu*, la fel ca și în cazul localității Ocoliș. Ipoteza antroponimică se bazează pe faptul că cele două nume de familie invocate sunt frecvente în zona Chioar: 790 de persoane cu numele *Negrea* (în jud. Maramureș), respectiv 128 de persoane cu numele *Negre*⁶⁴³. Numele de persoane derivă din adj. *negru* (< lat. *niger*, -*gra*, -*grum*) cu suf. -*ea*⁶⁴⁴. Un oiconim frecvent la nivel național, având același etimon, este *Negreni* (în jud. Argeș, Bacău, Botoșani, Cluj, Gorj, Olt, Sălaj, Teleorman și Vâlcea), raportat la *Negrea* (jud. Galați). **Evoluția etimologică:** top. *Negreia* ← n.fam. *Negre(i)* (+ suf. top. -*a*) ← *Negr-* + suf. -*ei* ← adj. *negru* ← lat. *niger*, -*gra*, -*grum*.

⁶⁴⁰ Gh. Muntean, M. Muntean, *Negreia, satul de sub Mogoșa*, Cetățele, Editura Scriptorium, 2006, p. 40-42.

⁶⁴¹ Gh. Pricop, *Monografia localității Dumbrăvița*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2011, p. 26.

⁶⁴² Gh. Muntean, op. cit., p. 45.

⁶⁴³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁶⁴⁴ I. Iordan, 1983; Constantinescu, 1963, p. 334; I. Pătruț, 1984, p. 96.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Negrești</i>	<i>Nyegrefalu</i>	= <i>Satul lui Negre(a)</i>	<i>Negreia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

NÍSTRU

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Nistrului, la poalele Munților Igniș, la 7 kilometri nord de Tăuții-Măgherauș (capăt de drum), la 10 kilometri de Baia Mare; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș. După instaurarea regimului comunist în România, la Nistru a funcționat (în perioada 1950-1955) o colonie de muncă silnică pentru deținuți politici, fiind încarcerati aici peste 1.000 de condamnați.

Prima atestare documentară: 1555 (*Miszt*). **Populație:** 1.136 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *nistrean*, -ă, *nistreni*, -e / *nistreancă*, *nistrence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Babici, Ghișe, Săsăran. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1936, sub preotul paroh Victor Băcilă). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Nistru); bălți, lacuri, pescării (Lacul Nistru); fond forestier, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, zăcăminte de minereuri complexe (polimetalice) și de cupru; fostă localitate minieră (monoindustrială). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1555) *Miszt*, (1828) *Miszt Bánya*, (1851) *Misztbánya Handal*, (1913) *Misztbánya*, (1909-1919) *Nistru*, *Misztbánya*, (1968) *Nistru*. **Evoluția numelui localității:** *Baia Domnișoarei*, *Nistru-Handal*, *Nistru*. **Soluții etimologice.** Din secolul al XVI-lea, până în secolul al XX-lea, localitatea s-a numit *Miszt Bánya*, unde apelativul *baia* are sensul de “exploatare minieră”. Referitor la prima parte a termenului, s-a acceptat următoarea ipoteză: “Prefixul *misz-* sau *miszt-* [din *Misztbánya*] este explicat de la o ipotetică antreprenoare de mină, de naționalitate engleză (< eng. *miss* “domnișoară”), nume regăsit în desemnarea altor galerii sau filoane”⁶⁴⁵. Deci, o traducere liberă pentru *Miszt Bánya* ar fi Baia Domnișoarei. Abia în perioada interbelică e consemnată prima dată denumirea actuală: *Nistru*. Radu Meruțiu (1936) notează: “*Nistru-Handal*. Astfel se numesc coloniile de muncitori, așezate între zăvoaiele satului *Nistru*. Aceștia nu slujesc la proprietarii de moșie, nici la județ, ci trăiesc numai din lucrările în legătură cu minele”⁶⁴⁶. Numele provine, evident, de la Valea Nistrului, hidronim a cărui vechime nu poate fi dovedită, dar care ar avea la bază un radical indo-european. Toponimul *Nistru* a fost pus în relație cu s. *nistru*, având

⁶⁴⁵ Veronica Szinkulics, *Născut într-un sat de mineri*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2009, p. 6.

⁶⁴⁶ Radu Meruțiu, *Regiunea Baia Mare - Baia Sprie*, 1936.

sensul de “apă mare, curgătoare, ce șerpuiește într-o luncă largă, cu multe brațe moarte, bălți și lacuri”⁶⁴⁷, de unde hidronimul *Nistru*, curs de apă ce izvorește din Ucraina, traversează Republica Moldova și se varsă în Marea Neagră; numit în antichitate *Tyras*. Analizând una din variantele toponimului *Nistru* (echivalent cu lat. *Danaster*), istoricul Vasile Pârvan (1923) propune o derivare din iran. *dānū*- “râu” + i.-e (i)*stru* “curent, râu”⁶⁴⁸. De menționat că, în țară, există o localitate cu nume asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Nistria* (jud. Neamț). **Evoluția etimologică:** top. *Nistru* ← hidron. (*Valea Nistrului* ← s. *nistru* “apă mare curgătoare, ce șerpuiește într-o luncă”).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Misztbánya</i>	= <i>Baia Domnișoarei</i>	<i>Nistru</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă.
-------------------	---------------------------------------

OÂRȚA DE JOS

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în zona Dealurilor Asuajului, pe valea Oarța, între Ariniș și Orțița, la 74 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente: *Oarța de Jos* (reședință), *Oarța de Sus*, *Orțița*.
Prima atestare documentară: 1391 (*Trywarcha*). **Stema** comunei *Oarța de Jos* (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat și despăcat în partea inferioară. În partea superioară, în câmp roșu, se află o biserică de argint cu pridvor mărginit de o balustradă, cu ușa ajurată negru; pridvorul are acoperișul sprijinit pe patru stâlpi; biserica are o turlă cu acoperiș triunghiular, în vârful căruia este așezată o cruce latină. În partea inferioară, în dreapta, în câmp argintiu, se află două ghinde cu două frunze verzi. În partea inferioară, în stânga, în câmp albastru, se află o brățară de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Biserica reprezintă biserica din lemn Orțița cu hramul "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", construită în anul 1828, declarată monument istoric. Ghindele simbolizează bogăția silvică în foioase a zonei. Brățara reprezintă descoperirile arheologice datând din epoca bronzului. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.243 locuitori (în comună), 520 locuitori (în satul *Oarța de Jos*). **Gospodării:** 598 (în comună). **Etnii:** 1.185 români, 9 maghiari (în comună). **Culte:** 1.010 ortodocși, 9 romano-catolici, 30 penticostali, 77 bapțiști, 21 greco-catolici, 3 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *orțean*, *-ă*, *orțeni*, *-e*, (*orțan*) / *orțeană*, *orțence*, (*orțancă*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Orțan* (9 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: *Bodone*, *Marchiș*, *Pop*, *Rob*. **Instituții:** primărie,

⁶⁴⁷ T. Porucic, 1931, p. 75, cf. I. Iordan, 1963, p. 95, la note.

⁶⁴⁸ V. Pârvan, *Considerații asupra unor nume de râuri daco-scitice*, 1923, pag. 6-8.

biblioteca comunală (din 1955), agenție poștală, cămin cultural, biserică greco-catolică (de lemn, “Înălțarea Sfintei Cruci”, 2012-2015), biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1909), biserică pentecostală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Oarța), teren arabil (1.800 ha), pășuni și fânațe (700 ha), fond forestier (400 ha), fond de vânătoare; culturi pomicole: meri, pruni, castani, nuci, aluni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM. **Monumente de arheologie:** așezare, sec. VII-VIII (punct “Vâlceaua rusului”), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct “Vâlceaua rusului”); așezare, epoca bronzului, Cultura Wietenberg (punct “Vâlceaua rusului”); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct “Alac”). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1938).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1391) *Trywarcha*, (1475) *Warcza*, *Alsowarcza*, (1489) *Varcza*, (1543) *A[lsó] Varcza*, (1557) *A[lsó] Varcha*, (1569) *Alsowarza*, (1733) *Oarcza*, (1750) *Felső also arcza*, (1760) *Alsó Varcza*, (1850) *Varcza din zszos*, (1854) *Alsó Varcza*, *Varța de Jos*, (1909-1919) *Oarța-de-jos*, *Asóvárcza*, (1968) *Oarța de Jos*.

Evoluția numelui localității: *Trei Oarțe*, *Oarța*, *Oarța de Jos*. **Soluții etimologice.** La sfârșitul secolului al XIV-lea, în Zona Codrului existau deja trei localități cu numele *Oarța*, ceea ce înseamnă că ele au fost întemeiate cu mult înainte de prima lor atestare documentară și a avut loc cel puțin o roire a populației dintr-o localitate cu numele *Oarța* spre *Orțița* (*Oarța Mică*). De la sfârșitul secolului al XV-lea, pentru a se diferenția, se adaugă un determinant (*de Jos*, acest în caz). Referitor la originea denumirii, I. Pătruț (1980) e de părere că *Oarța* ar fi “un antroponim (derivat din tema *Oar-* + suf. *-ț* + *-a*), de la care provine numele localităților *Oarța de Jos*, *Oarța de Sus* și *Orțița*”⁶⁴⁹. În schimb, N.A. Constantinescu (1963), în DOR, susține că n.fam. *Oarță* trebuie derivate din top. *Orțești* și are la bază substantivul *oarță* “râsul” (zool.). De asemenea, P. Bîlțiu (2013) propune o derivare a oiconimului *Oarța* (jud. Maramureș) “de la *oarță*, însemnând răs (*Felis lynx*)”⁶⁵⁰. Deci, etimonul ar putea fi antroponimul *Oarță* (din s. *oarță* “răs”), inițial un supranume sau o poreclă, ce indica fie o abilitate identică cu cea a animalului, fie preocuparea pentru vânarea acestei feline⁶⁵¹. Un personaj având acest supranume a întemeiat sau a stăpânit la un moment dat această așezare. **Evoluția etimologică:** top. *Oarța de Jos* ← (*Oarța* + *de* + *Jos*) ← antrop. *Oarță* ← s. *oarță* “răs”; / (+) *Jos* ← adv. *jos* ← ml *deosum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Oarța</i>	<i>Alsowarza</i>	= <i>Oarța de Jos</i>	<i>Oarța de Jos</i>

Categorii: Toponime în legătură cu fauna.

OĂRȚA DE SUS

Sat aparținător de comuna Oarța de Jos, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Codrului, pe valea Oarței, între Orțița și Bicaz, la 6 kilometri vest de Oarța de Jos și 4 kilometri est de Bicaz; zonă de deal. ♦ În a doua

⁶⁴⁹ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 104.

⁶⁵⁰ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 79.

⁶⁵¹ Este cunoscut faptul că, în pădurile din zona Codru, trăia o populație consistentă de râși, însă aceștia au fost vânați până la exterminare, pentru blana lor valoroasă.

jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1391 (*Trywarcha*). **Populație:** 581 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *orțean*, -ă, *orțeni*, -e, (*orțan*) / *orțeană*, *orțence*, (*orțancă*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Orțan*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Andreicuț, Bota, Costinaș, Morar, Mureșan, Pop, Tămășan. **Personalități:** Traian Rus (1947-2016), profesor de istorie. Vol. *Povestiri din Țara Codrului* (2015). ♦ Andrei Andreicuț (n. 1949), arhiepiscop ortodox al Vadului, Feleacului și Clujului, mitropolit al Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului. Cetățean de onoare al județului Maramureș. **Instituții:** grădiniță, școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Apostol Toma", 1976), biserică baptistă, biserică penticostală ("Emanuel", 2016). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Oarța, rit ortodox, hramul "Sf Maria Magdalena", obște de călugări (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Oarța), teren arabil, livezi. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Wietenberg (punct "Ghiile Botii"), sit arheologic; așezare, epoca bronzului (punct "Oul Făgetului"), sit arheologic; așezare, perioada de tranziție la epoca bronzului, grupul cultural Iclod (punct "Oul Făgetului"); așezare, Neolitic (punct "Oul Făgetului"); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct "Mânzata"); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct "Făget"); așezare, sec. I a.Ch. - I p.Ch., Cultura Coțofeni (punct "Măgura"), sit arheologic; așezare, eneolitic, grupul cultural Iclod (punct "Măgura"). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2005).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1391) *Trywarcha*, (1475) *Warcza*, *Felsewarcza*, (1489) *Varcza*, (1533) *F[első] Vártza*, *Felsewarcza*, (1543) *Fewlsewarcza*, (1549) *Felseo Varcza*, (1557) *F[első] Varcha*, (1569) *Felsewarcza*, (1733) *Oarcza de szúsz*, (1750) *Felső also arcza*, (1760) *Felső Varcza*, (1850) *Vártza din Szusz*, (1854) *Felső Varcza (Kis Varcza)*, *Vartuța*⁶⁵², (1909-1919) *Oarța-de-sus*, *Felsővárcza*, (1968) *Oarța de Sus*. **Evoluția numelui localității:** *Trei Oarțe*, *Oarța*, *Oarța de Sus*. **Soluții etimologice.** La sfârșitul secolului al XIV-lea, în Zona Codrului existau deja trei localități cu numele *Oarța*. Un secol mai târziu, pentru a se diferenția, se adaugă un determinant (*de Sus*, în acest caz). Pentru originea numelui localității, vezi *supra*. **Evoluția etimologică:** top. *Oarța de Sus* ← (*Oarța* + *de* + *Sus*) ← antrop. *Oarță* ← s. *oarță* "râs"; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* = *sursum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Oarța</i>	<i>Felsewarcza</i>	= <i>Oarța de Sus</i>	<i>Oarța de Sus</i>

ÓCNA-ŞUGATÁG

Comună, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Budești, Călinești, Ferești și Hoteni, în depresiunea Maramureșului, pe

⁶⁵² Ar putea fi un derivat rom. cu suf. -uț, fem. -uța, specific graiurilor nordice, nu neapărat un reflex al lui *Orțița*.

valea Cosăului, la 59 de kilometri de Baia Mare și 18 kilometri de Sighet; zonă de deal (alt. 500 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Marei, sub patronajul nobililor giuleșteni. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Breb, Hoteni, *Ocna-Șugatag* (reședință), Sat-Șugatag. **Prima atestare documentară:** 1355 (*fodinae salium*). **Populație:** 3.853 locuitori (în comună), 1.242 locuitori (în satul Ocna-Șugatag). **Gospodării:** 1.546 (în comună). **Etnii:** 3.310 români, 300 maghiari, 81 romi, 7 ucraineni (în comună). **Culte:** 2.744 ortodocși, 358 greco-catolici, 350 romano-catolici, 122 martori ai lui Iehova, 9 reformați, 59 bapțiști, 21 pentecostali, 3 adventiști (în comună). **Dialect:** sub-dialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ocnean*, *-ă*, *ocneni*, *-e* / *ocneancă*, *ocnence*. **Porecla locuitorilor:** *șogăi*⁶⁵³. **Nume de familie derivate din numele localității:** *Ocneanu* (16 persoane). **Nume de familie frecvente în localitate:** Gherman, Nemeș, Puț, Tămaș. **Personalități:** Titu Doroș (1879-1934), avocat, redactor la săptămânalul *Sfatul* din Sighet (1918-1919), prefect al județului Maramureș (1926-1927). ♦ Marga Barbu (1929-2009), actriță de teatru (Teatrul Nottara din București, 1952-1993) și film (seria *Haiducii*, *Bietul Ioanide*, *Comoara din Carpați* etc.). ♦ Marin Slujeru (n. 1954), poet. Vol. *Pauza de lectură* (1999), *Tresăriri* (2002), *Târziu în iunie* (2003) etc. **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arondate: Ocna Șugatag, Bârsana, Desești, Giulești, Călinești, Oncești, Budești), grădiniță, liceu tehnologic, bibliotecă comună (din 1953), ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, agenție bancară, bancomat, centru local APIA, case de tip familial (pentru copii orfani sau abuzati) (în subordinea DGASPC Maramureș), serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă) ("Salina"); stația meteorologică Ocna Șugatag⁶⁵⁴ (din 1861). **Biserici:** biserică greco-catolică⁶⁵⁵ ("Nașterea Preacuratei Fecioare Maria", în construcție din 2015); biserică ortodoxă (de lemn, "Dumnică Tuturor Sfinților", 1975); biserică baptistă; biserică pentecostală ("Elim", 2005). **Resurse naturale:** teren arabil (1.000 ha), pășuni și fânețe (5.200 ha), fond forestier (1.500 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni; izvor de apă sărată (*Izvorul Sărat*, pe firul Văii Sărate); complex lacustru cu apă sărată; zăcăminte de sare gemă. **Arie naturală protejată** (de interes local): Tăurile și turbăria de la Hoteni; Râul Mara, pe o lungime de 2,9 kilometri; de interes național: Pădurea Crăiasca; Complex lacustru, alcătuit din: Lacul Gavrilă (23.541 mp), Lacul fără fund (1.035 mp), Lacul bătrân (6.226 mp), Vrăjitoarea, Lacul Roșu, Vorsing. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2001), ridicat de Clubul Bătrânilor "Barátság" din Ocna Șugatag. **Stațiune balneo-climaterică** (de interes local). **Obiective turistice:** Complexul balnear, Pădurea Crăiasca (Centru Local de Informare și Promovare Turistică). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (joi).

■ Originea numelui localității

⁶⁵³ De la *șagău*, regionalism, cu sensul de "lucrător la minele de sare" (pentru detalii, vezi DRAM).

⁶⁵⁴ Recorduri climatologice: +35,8 grade Celsius, 25 august 2012; respectiv -30,5 grade Celsius, 11 februarie 1929.

⁶⁵⁵ În minele de sare de la Ocna-Șugatag, în 1936 era o capelă greco-catolică cu hramul "Sfântul Arhanghel Gavril".

Denumiri atestate: (1355) *fodinae salium*, (1360) *Zalatyna Sugatagfalva*, (1360) *Sugatagfolwa*, *Swgathakfalwa*, (1419) *Sugatag*, (1431) *Swgathagh*, (1440) *Swgathac*, (1461) *Swgathakfalwa*, *Sugathagh*, (1472) *utraque Swgathak*, (1583) *Sugatagh*, (1828) *Akna Sugatagh*, (1851) *Sugatag*, (1909-1919) *Ocna-Șugatag*, *Akna-sugatag*, (1968) *Ocna-Șugatag*. **Evoluția numelui** localității: *La Sare*, *Satul Slatina Șugatag*, *Șugatag*, *Ocna-Șugătag*.

Soluții etimologice. Al. Filipașcu (1940) susține că, în perioada medievală, locația se numea *La sare*, după un microtoponim local preexistent (regiunea e bogată în zăcăminte de sare). Sporadic s-a numit și *Slatina*. Însă, denumirea cea mai frecventă în epocă a fost *Șugatag*, care numea probabil colonia muncitorilor ce lucrau la exploatarea sării. T. Papahagi (1925) este de părere că, “pentru *Șugătag*, probabil că avem a face cu ung. *sovago* + germ. *Tage*, mai ales că *Sat-Șugătag* e considerat ca fiind locuit de oameni lucrători cu ziua, care nu sunt nemneși”⁶⁵⁶. Mai precis, termenul maghiar *sovago* derivă din magh. *só* “sare” + magh. *vágó* “tăietor”, adică “tăietor de sare”, iar *Tage* ar putea fi germ. *Tage* “zile”, cu sensul extins de “(plătit cu) ziua; zilier”. N. Iorga (1906) aduce în discuție și alte semnificații ale oiconimului: “O etimologie ungurească: «grămadă de sare», s-a căutat pentru acel sat al Șugătagului, lângă care se află minele de sare amintite mai sus: în Ugocea însă «șugătag» e «poiană»”⁶⁵⁷.

La începutul secolului al XIX-lea, numele localității se schimbă din *Șugatag* în *Ocna-Șugatag*. Toponimul *Ocna* derivă din apelativul *ocnă* “mină; salină” (< sl. *okno* “fereastră” < sl. *oko* “ochi”). I. Bîrlea (1929) punctează: “*Ocnașugătag*, odinioară Slatina, deoarece are mina de sare cu apă sărată, care după provincialismul maramureșan se numește *slatină*, și pentru a fi deosebită de comuna Slatina, târgușor cu mina de sare în dreapta Tisei, azi în Cehoslovacia, și-a adoptat numele satului vecin *Șugătag*, la care s-a adăugat *Ocna*, care în dialect maramureșan corespunde la mina, deci și-a luat numele *Ocnașugătag*”⁶⁵⁸.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Ocna Dejului* (jud. Cluj), *Ocna de Sus* (jud. Harghita), *Ocna Mureș* (jud. Alba), *Ocna Sibiului* (jud. Sibiu), *Ocnele Mari* (jud. Vâlcea), *Ocnișoara* (jud. Alba), *Ocnița* (jud. Dâmbovița și Vâlcea).

Salina de la Ocna Șugatag (jud. Maramureș) a cunoscut o perioadă de glorie în timpul administrației austriece, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea⁶⁵⁹, însă a fost închisă definitiv în anul 1951. În prezent, pe locul fostelor mine s-a format un complex lacustru, care a favorizat turismul balnear.

Evoluția etimologică: top. *Ocna-Șugătag* ← (*Ocna* + *Șugătag*) ← s. *ocnă* “mină; salină” ← sl. *okno* “fereastră” ← sl. *oko* “ochi”; / (+) *Șugatag* ← magh. *sóvágó* “tăietor de sare” + germ. *Tage* “zilier”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>La sare</i>	<i>Aknașugatag</i>	<i>Ocna-Șugatag</i>

Categorii:	Toponime care arată ocupația locuitorilor; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

⁶⁵⁶ T. Papahagi, *Graiul*, 1925, p. 156, la note.

⁶⁵⁷ N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, București, 1977, p. 73.

⁶⁵⁸ Ion Bîrlea, *Contribuții la istoria Maramureșului după manuscrisul fostului arhivar Gheorghe Petrovay*, Sighet-Maramureș, Tipografia Gutenberg, 1929, p. 35.

⁶⁵⁹ Carol Kacsó, *Date cu privire la istoria mineritului din Maramureș*, 2010, p. 14.

OCOLIȘ

Sat aparținător de comuna Groși, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răsântie de drumuri) între Groși, Chechiș și Satul Nou de Jos, pe malul Lăpușului; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411 (*Fekethefalw*). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ocolișean*, -ă, *ocolișeni*, -e, (*ocolișan*) / *ocolișeancă*, *ocolișence*. **Porecla locuitorilor:** *lupi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ocolișan* (9 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Câmpan, Cerneștean, Lupan, Moje. **Instituții:** agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1850). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fond de vânătoare.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Fekethefalw*, (1566) *Feketefalu*, (1601) *Honolis* [=Okolis], (1725) *Feketefalu*, *Akolis*, (1828) *Fekete-Falu*, *Okolist*, (1851) *Feketefalu*, (1909-1919) *Ocoliș*, *Feketefalu*, (1968) *Ocoliș*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Negru*, *Ocoliș*. **Soluții etimologice.** Pe parcursul secolelor XV - XVI, așezarea s-a numit *Satul Negru*, iar autoritățile maghiare au notat *Fekethefalw*. Mai târziu, pe la 1600, a apărut denumirea românească de *Ocoliș*, care a circulat în paralel cu vechea denumire până la începutul secolului al XX-lea, când administrația românească a îndepărtat definitiv denumirea maghiară. În privința toponimului *Ocoliș*, păreri sunt unanime: derivă din apelativul rom. *ocoliș* “loc îngrădit”⁶⁶⁰ (din *ocol* + suf. *-iș*). În Maramureș, apelativul *ocol* are dublu înțeles: “ogradă, loc îngrădit unde se închid vitele”, respectiv “curtea casei țărănești” și derivă din sl. *okolŭ*, cu sensul de “cerc, arie, tabără”. Însă după Dariu Pop (1938) apelativul *ocoliș* ar avea mai degrabă sensul de “ocolire”: “Semnificația numirii românești de *Ocoliș* este pe deplin justificată. Artera principală, spre Ardeal, dela Baia Mare, chiar acolo unde este comuna, trebuia să facă o mare ocolire, sau un respectabil *ocoliș*, din cauza râului Lăpuș”⁶⁶¹. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Ocoliș* (jud. Alba), *Ocolișel* (jud. Cluj), *Ocolișu Mare*, *Ocolișu Mic* (sate în jud. Cluj și Hunedoara). **Evoluția etimologică:** top. *Ocoliș* ← s. *ocol* “ogradă, loc îngrădit unde se închid vitele”; “ocolire” (+ suf. *-iș*) ← sl. *okolŭ* “cerc, arie, tabără” ← sl. *kola* “roată”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Ocoliș</i>	<i>Feketefalu</i>	= <i>Satul lui Negru</i>	<i>Ocoliș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-iș</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

⁶⁶⁰ I. Pătruț, 1984, p. 49; V. Frățilă, 2007; Șt. Vișovan, 2008.

⁶⁶¹ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 66.

ODEȘTI

Sat aparținător de comuna Băsești, zona Codru, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord); până în 1997 a aparținut de com. Băița de sub Codru. Localitate situată pe valea Tămășești, la poalele Munților Făgetului, lângă Culmea Codrului, între Băsești și Băița de sub Codru, la 17 kilometri de Cehu Silvaniei; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1205 (*Vodă, Vod*). **Populație:** 406 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *odeștean, -ă, odeșteni, -e / odeșteancă, odeștence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Odeșteanu* (9 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Blidar, Chiș. **Personalități:** Vasile Blidar (1911-1958), partizan anticomunist. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"); biserică penticostală (1997). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Tămășești), teren arabil, livezi, pășuni. Alte resurse: semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** topor cu disc, descoperit pe ulița Calea Cuții, în anii 80, cu ocazia săpării fundației unui gard. **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1832). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2004).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Odafalwa*, (1475) *Vadazfalwa*, (1543) *Wodafalwa*, (1549) *Vadafalwa*, (1569) *Wadaffalwa*, (1629) *Vadaffalva*, (1733) *Odesti*, (1850) *Ngystye*, (1854) *Vádfalva*, *Vogieștie*, (1909-1919) *Odești, Vadafalva*, (1968) *Odești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Vodă, Odești*.

Soluții etimologice. I. Odobescu (1973) trece în revistă majoritatea soluțiile propuse pentru etimologia denumirii satului: "Petri Mór îl pune în legătură cu termenul magh. *vadasz* «vânător». N. Drăganu pornește de la apelativul rom. *vodă* «voievod» sau magh. *vad* «sălbatic». Locuitorii traduc *Vadafalva* prin «sat sălbatic». *Voda* (*Vod, Vada, Vad*, forme atestate) se pare că a fost nume de persoană, plus suf. *-ești* a dat *Vogiești*, formă atestată, apoi *Uodești, Uădești*, cum pronunță și azi majoritatea locuitorilor și, în fine, forma oficializată, *Odești*⁶⁶². Din categoria soluțiilor improbabile (alături de derivarea din magh. *vadasz* "vânător" și magh. *vad* "sălbatic") este și propunerea: "de la sl. *voda* = apă, prin dispariția consoanei *v* și prefacerea lui *a* în *e* + sufixul *-ești*"⁶⁶³.

Atestarea din 1424 (*Odafalwa*, adică Satul lui Odă sau *Odești*) ar putea indica faptul că la originea oiconimului se află un antroponim, însă nu e limpede care e acest nume. Ar putea fi *Vodă, Hodea* sau *Hodiș*, nume atestate. *Hodiș* (38 de persoane cu acest nume de familie, în Maramureș⁶⁶⁴; derivat din tema *Hod*, cf. magh. *hod* "castor"⁶⁶⁵) putea deveni **Hodeș*, iar cu suf. *-ești* dădea *Hodești*, prin afereză, *Odești*. Numele *Hodea* este mai frecvent (62 de persoane). Numele de familie *Vodă* (din

⁶⁶² Ion Odobescu, *Toponimia satului Odești*, în *Studii și articole*, Baia Mare, 1973.

⁶⁶³ P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 67.

⁶⁶⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁶⁶⁵ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 296.

apelativul *vodă* «voievod»⁶⁶⁶) are o frecvență redusă (10 persoane), însă îl recomandă toate atestările documentare de după 1475: *Vadazfalwa*, *Wodafalwa*, *Vadafalwa*, *Vadaffalva*, *Vádfalva*, *Vogieștie*. Ipoteza e agreată și de N. Drăganu (1933). Vasile Iuga (2015), într-o lucrare cu caracter monografic dedicată localității, susține că cea mai veche atestare documentară datează din sec. al XIII-lea și consemnează denumirea de *Voda*: “În *Regestrum Varadinense* (Registrul de la Oradea) este menționată localitatea la anii 1205-1235, cu numele de *Voda*, adică «satul lui *Vodă*», a voievodului zonei Codrului”⁶⁶⁷. **Evoluția etimologică:** top. *Odești* ← antrop. *Vodă* (+ suf. *-ești*) ← s. *vodă* “voievod” ← sl. (*voje*)*voda*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Vadafalva</i>	= <i>Satul lui Vodă</i>	<i>Odești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

ONCEȘTI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Izei, între Vadul Izei și Nănești, la 15 kilometri sud-est de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul Varaliei (Subcetate). “Împreună cu Nănești și Valea Porcului, forma ținutului Cetății”⁶⁶⁸, susține Al. Filipașcu (1940). Radu Popa (1970) afirmă că toponimicul *Subcetate* (*Waralia-Váralja*), sub care apare în veacurile XIV-XV satul Oncești și alte sate de pe cursul inferior al Izei, a dispărut odată cu ruina cetății de deasupra Onceștilor⁶⁶⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Oncești* (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1360 (*possessio olachalis Waralia*). **Stema** comunei Oncești (2015) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, scartelat. În partea superioară, în dreapta, în câmp roșu, se află un turn de cetate medievală de aur, cu patru creneluri și trei ferestre negre. În partea superioară, în stânga, în câmp albastru, se află un animal fantastic numit grifon, de argint, cu cap de pasăre orientat spre dreapta, cu zborul deschis, ieșind dintr-o coroană cu fleuroane, ținând în laba dreaptă o pană, iar în stânga, o sabie curbată. În partea inferioară, în dreapta, în câmp albastru, se află o fântână heraldică de argint. În partea inferioară, în stânga, în câmp roșu, se află un vas de ceramică dacică de aur, ornamentat cu un brâu alveolar. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Turla de cetate face trimitere la una dintre vestigiile feudale din zonă, respectiv cetatea medievală din secolul al XIII-lea. Grifonul este simbolul luat din blazonul familiei Negrea de Oncești.

⁶⁶⁶ I. Iordan, 1983; *DOR*.

⁶⁶⁷ V. Iuga, *Monografie Odești - 810 ani de atestare documentară*, 2015, p. 67.

⁶⁶⁸ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 92.

⁶⁶⁹ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 21.

Fântâna evocă "Fântâna Craiului" din care a băut regele Ludovic de Anjou în drumul său contra lui Bogdan. Vasul de ceramică face referire la urmele așezării dacice de pe vârful "Măgura", ce datează din secolul I înainte de Hristos. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.549 locuitori. **Gospodării:** 580. **Etnii:** 1.497 români. **Culte:** 1.160 ortodocși, 167 penti-costali, 138 greco-catolici, 12 martori ai lui Iehova, 6 bapțiști. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *onceștean*, *-ă*, *onceșteni*, *-e* / *onceșteancă*, *onceștence*. **Porecla locuitorilor:** *fală mare*; *couaci*; *nănași*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Drăguș, Godja, Grigor, Iura. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, agenție poștală, farmacie, cămin cultural, aerodrom pentru avioane ușoare și ultraușoare (amenajat rudimentar); Centru Local de Informare și Promovare Turistică; pensiuni turistice; biserică greco-catolică (de zid, "Coborârea Spiritului Sfânt", 1998-2003); Biserică ortodoxă (de zid, "Bunavestire", 1937); biserică penti-costală (1982). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), fond forestier; culturi pomicole: meri (14 ha), pruni (13 ha); ciuperci comestibile din flora spontană, izvor de apă minerală (în nord-estul localității: *La Borcut*). **Descoperire arheologică:** verigă de aur cu capetele răsucite, în formă de cârlig, descoperită în anii 70 ai secolului XIX (colecția Mihalyi); în anul 1988, cu ocazia săpării unei gropi de mormânt, tot în această localitate a fost descoperit un depozit de spade de bronz. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Pe Corni* / *Pe Mociră*); așezare, Hallstatt, Cultura Gáva (punct *Bolteni*); fortificație, epoca medievală (punct *Cetățeaua*); așezare, Latène (punct *Cetățeaua*), sit arheologic. **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (1966), obelisc amplasat lângă biserica ortodoxă; Troița Monument pentru Eroii căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (2019), amplasată la intrarea în localitate.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *possessio olachalis Waralia* (împreună cu Nănești și Valea Porcului), (1405) *Vanchukfalua*, *Vanchikfalva*, *Vanchokfalua*, (1408) *Varalya alio nomine Vanchokfalva*, (1414) *Vanchfalwa*, (1427) *Wanchykfalwa*, (1434) *Wanchfalua*, (1459) *Wanchwfalwa*, (1463) *Wanchakafalwa*, (1605) *Váncsfalua*, (1828) *Vancsfalva*, *Wančičesty*, (1851) *Váncsfalu*, (1909-1919) *Oncești*, *Váncsfalva*, (1968) *Oncești*. **Evoluția numelui localității:** *Subcetate*, *Satul lui Vancea*, *Oncești*. **Soluții etimologice.** Majoritatea cercetătorilor susțin că numele localității s-a format de la un antroponim Oancea, interpretând atestarea (în limba maghiară) *Vanchukfalua*, prin "Satul lui Oancea". A. Bunea (1912): "Oancea a întemeiat satul Oncești"⁶⁷⁰; N. Drăganu (1933): din *Onciu*, *Oancea*, *Onciuc*⁶⁷¹; I. Iordan (1963): din Oancea sau *Onciu* < Ion⁶⁷²; N. Roșca (2004): de la *Oancea* + suf. *-ești*⁶⁷³. Iar Al. Filipașcu (1940) identifică un oarecare *Oancea*, fiul lui Lupu Stan, în proprietatea căruia se afla satul la 1360: "După acest *Oancea* comuna și-a schimbat numele în *Oncești* (*Varalya alio nomine Vanchkfalva*)"⁶⁷⁴. Numele de persoană *Oancea* derivă din (I)Oana sau (I)Oan + suf. *-cea*⁶⁷⁵. În județul Maramureș sunt 184 de persoane cu acest nume de familie⁶⁷⁶. În schimb, Ștefan Vișovan (2005) susține că numele sub care satul apare în documente (*Vanchukfalua*, *Vanchikfalva*, *Vanchfalwa*, *Wanchfalua*) avea semnificația de "Satul lui

⁶⁷⁰ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, Editura Academiei, 1912, p. 157.

⁶⁷¹ N. Drăganu, *România*, 1933, p. 392.

⁶⁷² I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 172.

⁶⁷³ N. Roșca, *Onomastica*, 2004.

⁶⁷⁴ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 92.

⁶⁷⁵ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁶⁷⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

Vancea”; iar “acest Vancea a fost, fără îndoială, cneazul eponim al localității”⁶⁷⁷. În țară există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Oncești* (în jud. Alba, Bacău, Dâmbovița și Ilfov), *Onceștii Vechi* (jud. Bacău). **Evoluția etimologică:** top. *Oncești* ← n. grup *oncești* ← n.fam. *Oancea* sau *Vancea* (+ suf. *-ești*) ← antrop. (*I*)*Oan* (+ suf. *-cea*).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Subcetate</i>	<i>Váncsfalva</i>	= <i>Satul lui Vancea</i>	<i>Oncești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime
-------------------	---

ORȚIȚA

Sat aparținător de comuna Oarța de Jos, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Codrului, între Oarța de Jos și Oarța de Sus; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1391 (*Trywarcha*). **Populație:** 142 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *orțățean*, -ă, *orțățeni*, -e / *orțățeancă*, *orțățence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Zaharie. **Instituții:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfânta Treime”, 1987); biserica monument (de lemn, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1832) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct *Cernuțel*). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (1832).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1391) *Trywarcha*, (1475) *Warcza*, *Kezepwarcza*, (1489) *Varcza*, (1543) *Kewzepsewarcza*, (1549) *Keozepseo Warcza*, (1557) *K. Varcha*, (1569) *Keozepwarza*, (1671) *Kisvarcza*, (1733) *Oarzele*, (1760) *Kis Vártza*, (1850) *Varczucza*, (1854) *Közép-Várca*, *Varțuța*, (1909-1919) *Orțâta*, *Középvárcza*, (1968) *Orțița*. **Evoluția numelui localității:** *Trei Oarțe*, *Oarța de Mijloc*, *Oarța Mică*, *Orțița*.

Soluții etimologice. Localitatea era înființată înainte de 1391, posibil de către familia originară din *Oarța* (de Jos sau de Sus). Prima denumire a fost *Varcza* (=Oarța), apoi, între anii 1475 și 1569, *Kezepwarcza* (=Oarța de Mijloc), iar din 1671 s-a numit *Kisvarcza* (=Oarța Mică sau Orțița). Varianta *Varțuța* indică formarea cu suf. *-uța*, iar *Orțița*, cu suf. *-ița*, de la *Oarța*. Forma *Varțuța*, atestată la 1854, indică faptul că limba maghiară nu putea reda pe rom. â / î, din suf. *-ița*, notându-l cu *-u-* în loc de *-î-*⁶⁷⁸. De menționat că, în țară, există o localitate cu nume asemănător (satul *Orțișoara*, din jud. Timiș), în care trăiesc numeroase persoane originare din județul Maramureș.

Evoluția etimologică: top. *Orțița* ← top. *Oarța* (+ suf. *-ița*) ← antrop. *Oarță* ← s. *oarță* “râs”.

⁶⁷⁷ Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.

⁶⁷⁸ V. Frățilă, 2016.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Oarța</i>	<i>Középvárcza</i>	= <i>Oarța de Mijloc</i>	<i>Orțița</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ița</i> ; Toponime în legătură cu fauna.
-------------------	---

PETERÍTEA

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în sudul județului, pe valea Lăpușului, la 3 kilometri nord-est de Vima Mică, la 71 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1467 (*Papraphmezeu*). **Populație:** 249 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *peteritean*, *-ă*, *peteriteni*, *-e* / *peteriteancă*, *peteritence*. **Porecla locuitorilor:** *scocar*⁶⁷⁹. **Nume de familie frecvente** în localitate: Nechita, Rus, Tuns. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", monument istoric; filie a parohiei Vălenii Lăpușului), biserică pentecostală (2011). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** depozite de bronzuri (în punctul *Sub Deal*, înainte de 1900). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1925).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1467) *Papraphmezeu*, (1579) *Podradosmező*, *Peterite*, (1586) *Peterthely*, (1615) *Peterit*, (1646) *Peterffalua*, (1624) *Petterie*, (1630) *Peterite*, (1733) *Petyerika*, (1750) *Peterita*, (1760) *Peteritye*, (1850) *Petrytye*, *Petrytya*, (1854) *Péteritye*, *Peterice*, (1909-1919) *Peteritea*, *Petörét*, (1968) *Peteritea*. **Evoluția numelui localității:** *Câmpul Popii*, *Petrești*, *Peteritea*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Petrești*. **Soluții etimologice.** În două documente medievale (din 1467 și 1579), numele românesc al așezării pare a fi *Râțul Popii* sau *Câmpul Popii*, probabil cu sensul de *Cleja Popii*, adică proprietatea bisericii (oficial: *Papraphmezeu*, unde *pap* = preot, *rath* < magh. *rét* "fânațe, livadă", iar *mezeu* < magh. *mező* "câmp"; respectiv *Podradosmező*, unde *Podrados* este totuna cu *patros* "părinte"). Fie acesta este numele vechi a localității, ceea ce înseamnă că la bază se află un microtoponim local preexistent, fie este o aluzie la numele întemeietorului: Petru. Cert este că, după anul 1579, în acte apare, invariabil, numele *Peterite*, iar populația locală folosește denumirea de *Petrești*. După toate probabilitățile, întemeietorul a fost român și avea numele de Petru (< lat. *Petrus*, nume creat pentru a traduce pe ebr. *kepha* "stâncă, piatră") sau Petre (formă de vocativ a lui Petru), iar autoritățile maghiare l-au tradus prin Peter (< germ.-magh. *Peter*). Un argument în acest sens găsim la N. M. Tomi (2005), preluând o informație din *Istoria Maramureșului* (1940) a lui Alexandru Filipașcu⁶⁸⁰: "Înainte cu mult de 1586, *Petru Man* din Șieu întemeiease, în Țara Lăpușului, satul *Peteritea*, unde, la acel an,

⁶⁷⁹ De la *scocar*, regionalism, cu sensul de "consumator de lapte acru".

⁶⁸⁰ "Peteritea - sat întemeiat de un Petru Man din Șieu" (Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 151).

mai trăiau și dețineau averi și alți maramureșeni: Tecla Man din Șieu și Hapsia Balea din leud⁶⁸¹. Despre un voievod local cu numele Petru vorbește și C. Mirescu (2006): “În cazul cneazului Petru din *Petrești* se poate face o apropiere între numele cneazului și numele păstrat al satului – *Petrești* (Peteritea)”⁶⁸². Toate aceste antroponime sunt atestate în județul Maramureș: *Petre* (73 de persoane cu acest nume de familie), *Pătru* (7 persoane), *Petrus* (113), *Petruș* (374), *Peter* (958), *Peteri* (10)⁶⁸³. **Evoluția etimologică:** top. *Peteritea* ← antrop. magh. *Peter* (+ suf. *-it* + suf. top. *-a*) ← eponimul *Petru*, voievod local.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>Câmpul Popii</i>	<i>Péteritye</i>	<i>Petrești</i>	<i>Peteritea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

PÉTROVA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Rona de Sus, Leordina și Bistra, pe valea Vișeuului, la poalele Munților Maramureșului, la 24 de kilometri de Vișeu de Sus; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor, printre satele stăpânite înainte de 1353 de Bogdan, după partajul cu Iuga⁶⁸⁴. În 1411, Petrova, proprietatea voievodului Ioan din Rozavlea, apoi, prin încuscrire, a familiei din Dolha⁶⁸⁵. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Petrova* (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1411 (*Petrova*). **Stema** comunei Petrova (2019) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat și cusut în partea inferioară. În partea superioară, în câmp roșu, se află un steag dacic de aur. În partea inferioară, în dreapta, în câmp albastru, se află o săgeată de argint în pal, încărcată cu o semilună de aur și flancată de patru stele de aur. În partea inferioară, în stânga, în câmp albastru, se află o carte deschisă de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Steagul dacic face referire la descoperirile arheologice din localitate. Săgeata cu semiluna și stelele reprezintă simbolul din blazonul familiei Petrovai de unde vine și denumirea localității. Cartea simbolizează dezvoltarea tradițiilor culturale din localitate, unde din 15 ianuarie 1977 funcționează cenaclul “Mihai Eminescu” care, de două ori pe an, organizează colocvii de cultura și artă onorate de mari personalități ale culturii românești. Coroana murală cu un turn

⁶⁸¹ N.M. Tomi, *Maramureșul Istoric în date*, 2005, p. 57.

⁶⁸² C. Mirescu, *Țara Lăpușului*, 2006, p. 20.

⁶⁸³ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁶⁸⁴ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 91.

⁶⁸⁵ Al. Filipașcu, 1940, p. 87.

crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.525 locuitori. **Gospodării:** 1.022. **Etnii:** 2.414 români, 15 romi, 20 ucraineni. **Culte:** 2.373 ortodocși, 22 pentecostali, 20 adventiști, 14 martori ai lui Iehova, 5 romano-catolici, 3 reformați, 7 greco-catolici. **Cătune:** *Valea Neagră*, cătun contopit cu loc. Petrova, atestat documentar în 1956; *Valea Runi* (1956). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *petrovan*, -ă, *petroveni*, -e / *petrovancă*, *petrovence*. **Porecla locuitorilor:** *ciupercari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Petrovan* (1.134 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bilașcu, Dohotar, Ileş, Mihalca, Palcuș, Petrovai, Savu. **Personalități:** Gheorghe Bilașcu (1863-1926), cofondator al Universității de Medicină și Stomatologie din Cluj; a condus Clinica de Stomatologie a Universității. Președinte al Asociației Medicilor Stomatologi din România. ♦ Vasile Filipciuc (1885-1932), jurist, om politic, publicist; a colaborat la revistele *Familia* (Oradea), *Gazeta Transilvaniei* (Brașov), *Tribuna* (Sibiu), *Unirea* (Blaj). ♦ Alexandru Filipașcu (1902-1952), istoric, profesor, preot, primar al municipiului Sighetul Marmăției; doctor în filosofie la Roma (1922), licențiat în teologie (1928). Vol. *Istoria Maramureșului* (1940). ♦ Adrian Dohotaru (1939-1995), ziarist, poet, dramaturg, ministru secretar de stat în Ministerul de Externe. ♦ Ioan Petrovai (n. 1949), profesor, poet. Vol. *Pasărea cu ochii-n lună* (1996), *Multiculturalism în Țara Maramureșului* (2008). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Ilie Gherheș (n. 1962), istoric, cercetător, cadru universitar. Vol. *Maramureșul între Dictatul de la Viena și Conferința de Pace de la Paris* (2002), *Maramureșenii și Marea Unire de la 1 Decembrie 2018* (2018). ♦ Gavrilă Bilașcu (n. 1967), poet. Vol. *Șansa învinsului* (1998), *Însingurări* (2001). **Instituții:** primărie, 2 grădinițe (Curti, Hera), 3 școli primare (Deluț, Moceanschi, Susani), liceu tehnologic, bibliotecă comunală (din 1954), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, oficiu poștal, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural. **Biserici:** biserici ortodoxe (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1864; Petrova-Josani: “Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, 2003, de zid); biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică pentecostală (2005). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Petrova, rit ortodox, construcție de cărămidă, cu hramul “Izvorul Tămăduirii”, obște de călugări (2001). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), teren arabil (600 ha), pășuni și fânețe (2.000 ha), fond forestier (7.100 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, culturi pomicole. **Monument istoric:** Casa Mihalca (sf. sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Troița Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1995). **Târg săptămânal** de mărfuri și animale (sâmbăta).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Petrowa*, (1451) *Pethrowa*, (1460) *Peterman*, *Petermanfalva*, (1471) *Petherwa*, (1828, 1851) *Petrova*, (1909-1919) *Pătrova*, *Petrova*, (1968) *Petrova*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Petru*, *Peterva*, (dial.) *Pătrova*, *Petrova*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, legenda spune că “din Dolha, de dincolo de Tisa, de acolo au venit cei 12 copii care au înființat cele 12 sate nemeșești din Maramureș, printre care și Petrova. Cel care a venit aici se chema Pătru”⁶⁸⁶. Primele ipoteze propuse aduc în discuție originea antică (dacică sau romană) a numelui localității. Astfel, I. Mihalyi de Apșa (1900), este de părere că *Petrova* se traduce prin “Satul lui Petru”, ca Ruscova, Neagova etc.; “dar poate fi și anticul *Petrodava*”⁶⁸⁷. Intervențiile ulterioare reiau ipoteza: “Poate din dacicul *Petrodava*”⁶⁸⁸. În atestările documentare, oiconimul apare în formele *Petrova* și *Peterva*, care traduc pe

⁶⁸⁶ ****Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, 2010, p. 30.

⁶⁸⁷ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 239.

⁶⁸⁸ Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 96; dar și Al. Filipașcu, 1940, p. 20.

Petru. De aceeași părere este și N. Drăganu (1933): “din Petre”⁶⁸⁹. De menționat că și *Petre* și *Petrov* provin din antroponimul *Petru* (< lat. *Petrus*). La originea oiconimului *Petrova* ar putea fi și antroponimul *Petru* + suf. *-ova*, după toponimele românești terminate în *-ova* (cf. Bacova, Ciacova, Stanciova etc., în jud. Timiș⁶⁹⁰; sau Ruscova, în jud. Maramureș), care indică o denumire inițială de forma *Petrovár* “cetatea lui Petru”⁶⁹¹. În opinia lui Ștefan Vișovan, se poate admite și un ucr. *Petrovo Selo*, prin renunțarea, în timp, la determinant și adaptarea la limba română. Puțin probabilă derivarea directă “de la latinescul *petra* + sufixul slav *-ova* = Valea Pietrei”⁶⁹². **Evoluția etimologică:** top. *Petrova* ← antrop. *Petru* + suf. *-ova*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Petrova</i>	<i>Petherwa</i>	<i>Petrova</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ov(a)</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

PIĂTRA

Sat aparținător de comuna Remeți, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; în 1956, cătun al satului Remeți. Localitate situată pe valea Tisei, la granița cu Ucraina, între Teceul Mic și Huta-Certeze (jud. Satu Mare); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1956 (*Piatra*). **Populație:** 379 locuitori. **Etnii:** localitate cu populație preponderent de etnie maghiară. **Biserici:** biserică romano-catolică; parohie greco-catolică ucraineană (reînființată în 1994; nu are biserică parohială; slujbele se țin în biserica romano-catolică din localitate). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1968) *Piatra*. **Soluții etimologice.** Numele localității provine dintr-un microtoponim local preexistent *Piatra* (< apelativul *piatră* “rocă solidă” < lat. *petra*), identic cu toponimele *Petriceaua*, *Pietroasa*, *Pietrosul*, *Petrila*, *Petroșani* etc., sinonim cu top. Bicaz, Cremenea, Prundul etc.⁶⁹³. În țară, există și alte localități cu nume identic (în jud. Argeș, Bistrița, Constanța, Dâmbovița, Hunedoara, Olt, Prahova, Teleorman și Tulcea). **Evoluția etimologică:** top. *Piatra* ← s. *piatră* “rocă solidă” ← lat. *petra*. **Categorii:** Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

⁶⁸⁹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 392.

⁶⁹⁰ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 21.

⁶⁹¹ Pentru numele de locuri formate cu suf. *-ov*, vezi Vasile Frățilă, *Nume de locuri din Banat formate cu sufixul -ov*, în *Studii de toponimie*, Cluj, Ed. Dacia XXI, 2011, p. 170-190.

⁶⁹² P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 75.

⁶⁹³ I. Iordan, 1963, p. 90.

PLÓPIȘ

Sat aparținător de comuna Șișești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Gutâi, între Șurdești și Făurești, pe malul râului Cavnice, la 7 kilometri sud-est de Șișești; zonă de deal⁶⁹⁴. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1583 (*Plopis*). **Populație:** 522 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *plopișean*, *-ă*, *plopișeni*, *-e* / *plopișeancă*, *plopișence*. **Porecla locuitorilor:** *ciorman*⁶⁹⁵. **Nume de familie derivate din numele localității:** *Plopișan* (6 persoane). **Nume de familie frecvente în localitate:** Bontoș, Puț. **Personalități:** Iustinian Chira (1921-2016), episcop al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului (1990-2016). Vol. *Apel la conștiință și rațiune* (1990), *Convorbiri în amurg* (2006), *Mănăstirea Sfânta Ana Rohia: monografie* (2009) etc. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1798, monument istoric), biserică penticostală. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Cavnice), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Plopiș, construită în 2013, cu o putere instalată de 2,8 MW); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1798), patrimoniu UNESCO. **Monument comemorativ:** Crucea Monument în memoria Eroilor (2009).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1583) *Plopis*, (1591) *Kloppys* [=*Ploppys*], (cca. 1800) *Ploppis*, *Ploptișu*, (1850) *Ploppis*, *Plopiș*, (1909-1919) *Plopiș*, *Nyárfás*, (1968) *Plopiș*. **Soluții etimologice.** Denumirea localității derivă dintr-un microtoponim local preexistent de forma *(*La*) *Plopiș*, având la bază apelativul *plopiș*, cu sensul de "pădure de plop" (< subst. *plop* "specie de arbore"). De altfel, toponimul *Plopiș* este frecvent în Maramureș (fânațe în localitățile Baba, Sălnița, Vima Mică etc.). Faptul că în atestările documentare nu apare o altă denumire alternativă, dovedește că numele satului este vechi, forma românească fiind acceptată chiar și de către autoritățile străine. Atestarea *Nyárfás* (1909) este o traducere în maghiară: *nyár* "plop" + suf. adj. *-(a)s*, însemnând "teren acoperit cu plop"⁶⁹⁶. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Plop* (jud. Hunedoara), *Plopăna* (jud. Bacău), *Plopeasa* (jud. Buzău), *Plopeni* (jud. Constanța, Prahova, Suceava și Vaslui), *Plopi* (în jud. Brăila, Buzău, Cluj, Hunedoara, Ilfov, Mehedinți, Suceava, Teleorman și Vaslui), *Plopiș* (jud. Harghita, Sălaj), *Plopoasa* (jud. Vaslui), *Plopșor* (jud. Dolj).

Evoluția etimologică: top. *Plopiș* ← s. *plop* "specie de arbore" ← lat. **ploppus* = *pop(u)lus*.

⁶⁹⁴ "Plopiș este o localitate așezată între munți. Locuitorii se ocupă parțial de cărașie și parțial trăiesc din tâlhărie. Datorită zonei, terenul este neproductiv; doar porumbul dă roadă bună. Este locuit de nobili români" (Bél, 1725: 64). În limbajul autorităților maghiare, actele de tâlhărie trebuie interpretate ca acte de haiducie.

⁶⁹⁵ De la *ciorman*, regionalism, cu sensul de "vierme din fructe".

⁶⁹⁶ V. Frățilă, 2016.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
*(La) Plopiș	<i>Ploppis</i>	<i>Plopiș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -iș; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

POIÁNA BOTIZII

Sat aparținător de comuna Băiuț, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, pe valea Botizei, la est de Strâmbu Băiuț (capăt de drum), la 92 de kilometri de Baia Mare, la 12 kilometri sud-est de Băiuț; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1344 (*Batiz*). **Populație:** 235 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *poienar*, -ă, *poienari*, -e, (*poienăș*). **Porecla locuitorilor:** *afinari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Poienar*, *Poienaru*, *Poienăș* (300 de persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", monument istoric); biserică penticostală (2008; filială a bisericii din Târgul Lăpuș). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Botiza), fond forestier, fânațe, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (pe Valea Poienii; izvorul nr. 3 se mai numește *Izvorul Pulsatoriu* sau *Fântâna Țâșnitoare*); zăcăminte de minereuri complexe (polimetalice) și cuprifere. **Arie naturală protejată** (de interes național): Peștera cu Oase⁶⁹⁷. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Apostoli" (1830).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1344) *Batiz*, (1750) *Pojana Zselér*, (1760) *B[atiz] Poján*, (1830) *Batispojána*, (1835) *Botiz Polyán*, (1850) *Polyán*, *Poiana Batizului*, (1854) *Batiz-Polyán*, *Poiana-Batizului*, (1909-1919) *Poiana-Botizei*, *Rákosfalva*, (1968) *Poiana Botizii*. **Evoluția numelui** localității: *Botiz*, *Poiana Jeler*, *Poiana Batizului*, *Poiana*, *Poiana Botizei*. **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției, localitatea s-a întemeiat prin roirea unei părți a populației maramureșene din *Botiza*⁶⁹⁸. De remarcat faptul că satul lăpușean *Poiana Botizii* este atestat la 1344, în timp ce localitatea maramureșeană *Botiza* este atestată abia în 1373 (totuși, aspect nesemnificativ, dată fiind identificarea accidentală a documentelor). Legenda pare a avea un sâmbure de adevăr, din moment ce, în secolul al XVIII-lea, satul e notat cu numele de *Pojana Zselér* (= *Poiana Jelerului*), unde apelativul reg. *jeler* (< magh. *zseller* "răzês" < germ. *Siedler* "colonist") are sensul de "țăran dependent; sau om așezat pe pământul altuia, colonist". Începând cu anul 1760, în documente apare doar denumirea de *Poiana Botizului*. Termenul *poiană* este sinonim cu *livadă*, cu sensul de "curătură", adică "teren defrișat", la fel ca și *runc*,

⁶⁹⁷ Peștera a fost descoperită în anul 1862 de către geologul Franz Pošepný. În anul 1885, geologul György Primics a executat aici o săpătură și a recoltat o cantitate apreciabilă de oase de *Ursus spelaeus*. Primics aprecia că peștera n-a putut servi drept adăpost permanent pentru oamenii preistorici, dar este probabil că ea a fost vizitată de aceștia.

⁶⁹⁸ C. Mirescu, *Țara Lăpușului*, 2006, p. 25.

arsura (sau *arșița*), *oaș*, *prisacă*, *tăietură*, *laz* etc.⁶⁹⁹. **Evoluția etimologică:** top. *Poiana Botizei* ← (*Poiana* + *Botizei*) ← s. *poiană* “luminis în pădure”; “teren defrișat” ← sl. *pojana*; / (+) *Botiza* ← n.fam. rom. *Botiz* (+ suf. top. -a) ← n.pers. rom. *Botez*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Botiza</i>	<i>Batiz-Polyán</i>	<i>Poiana Botizei</i>

POIÉNILE IZEI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; până în 1995, când a devenit comună, a fost sat aparținător de com. Botiza. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Glod, Botiza și Șieu, în depresiunea Maramureșului, la poalele Munților Lăpuș (vârful Vărătic), pe valea Șieului; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Poienile Izei* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1430 (*Sajo-Polyana*). **Populație:** 940 locuitori. **Gospodării:** 460. **Etnii:** 927 români. **Culte:** 927 ortodocși. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *poienar*, -ă, *poienari*, -e, (*poienăș*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Poienar*, *Poienaru*, *Poienăș* (300 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Giurgi, Ilieș, Muntean, Petreuş. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 2005), agenție poștală, farmacie, cămin cultural, biserici ortodoxe (de lemn, “Cuvioasa Paraschiva”; de zid, “Sfântul Gheorghe”, 1987). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Șieu), fond forestier, fânațe, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (pe Valea Lutoasă: *Borcutul din Țărmure* și *Borcutul lui Mozoc*); zăcăminte de petrol. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Cuvioasa Paraschiva” (1700), patrimoniu UNESCO (pictura datează din 1794). **Monument comemorativ:** Crucea Monument pentru Eroii din primul și al doilea Război Mondial (2000). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Cvașnița* (Poienile de sub Munte). **Obiectiv turistic:** Biserica monument istoric, în patrimoniu UNESCO.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1430) *Sajo-Polyana*, *Polyana*, (1431) *Polyana*, (1453) *Polyanfalva*, (1605) *Sajo Poiana*, (1828, 1851) *Sajó Polyána*, *Pojana*, (1913) *Sajómező*, (1909-1919) *Poieni*, *Sajómező*, (1968) *Poienile Izei*. **Evoluția numelui** localității: *Poiana Șieului*, *Poiana*, *Câmpul Șieului*, *Poieni*, *Poienile Glodului*, *Poienile Izei*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Poienile Glodului*.

Soluții etimologice. Numele inițial a așezării a fost *Poiana* (denumirea cea mai frecventă consemnată în documentele medievale), după apelativul *poiană* “curătură, tăietură, laz, runc”, ce indica faptul că terenul a fost defrișat, iar pe locul respectiv s-a întemeiat satul. Apoi, i s-a adăugat determinantul *Șieului*, fiind proprietate a

⁶⁹⁹ Vezi și I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 22-26.

nobililor din localitatea Șieu (pe de altă parte, pentru a se delimita de Poienile de sub Munte, comună de pe valea Vișeuului). În secolul al XX-lea, pentru o vreme a purtat numele de *Poiana Glodului*, iar din 1968, denumirea oficială a devenit *Poienile Izei*, după hidronimul *Iza*.

În legătură cu etimologia hidronimului, istoricii maramureșeni I. Mihalyi⁷⁰⁰ și Al. Filipașcu⁷⁰¹ susțin originea dacică: “(de la daci) am moștenit numirile râurilor Tisa, Iza, Taras, Someș, Mureș etc.”. La fel și E. Grad (2000): “Tradiția populară orală locală din Săcel arată că denumirea râului (Iza) a fost dată de dacii liberi din aceste locuri și derivă din cuvintele *a izi*, care înseamnă *a ieși*, *a se ivi* sau *a izui*, *a schimba cursul apei* prin *izuire*, adică prin ridicarea unui obstacol în calea cursului normal”⁷⁰². În realitate, verbul *izui* provine din substantivul *iaz* (< sl. *iazŭ*) + suf. *-ui* (> *iezi* > *izui*), deci puțin probabilă derivarea acestui termen din substratul limbii române. N. Roșca (2004) invocă opinia lui I.I. Russu (1967): “Acest element – *iza* – nu-i decât un vestigiu de element dacic. El constituie rămășița lui *-dizos*, *-diza*, care înseamnă «dig, cetate, fortificație» și constituie «al doilea element în toponimie: Beodizos, Boirdizos, Burdizon, Burtudizos, Cistizos, Tyrodiza, Tarpodizos»⁷⁰³. Augustin Bunea (1912) vorbește despre numele unui descălecător: “Valea Izei, numită poate de la primul descălecător *Iza*”⁷⁰⁴. În ciuda acestor strădanii, soluția unanim acceptată pentru hidronimul *Iza* este cea indicată de N. Drăganu (1933): un hipocoristic al rusescului *Izjaslav*, *Izaslav* (cf. și n. top. *Izjaslavlj*, la F. Miklosich)⁷⁰⁵. **Evoluția etimologică:** top. *Poienile Izei* ← (*Poienile* + *Izei*) ← s. *poiană* “luminiș în pădure”; “teren defrișat” (la pl., art.) ← sl. *poljana*; / (+) hidron. *Iza* ← sl. *Izaslav*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Poiana</i>	<i>Sajó Polyána</i>	= <i>Poiana Șieului</i>	<i>Poienile Izei</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

POIÉNILE DE SUB MUNTE

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; este cea mai mare comună din județ, atât ca întindere, cât și ca număr de locuitori. Localitate situată în partea de nord-est a județului Maramureș, în depresiunea Poienile de sub Munte, pe valea Ruscovei, pe malurile râurilor Rica și Cvasnița, la est de Repedea (capăt de drum), la 32 de kilometri de Vișeu de Sus și 64 de kilometri de Sighet; zonă montană. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Poienile de sub Munte* (nu are localități)

⁷⁰⁰ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 2 și p. 39.

⁷⁰¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 21.

⁷⁰² E. Grad, *Săcel*, 2000, p. 21.

⁷⁰³ I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 104, apud N. Roșca, 2004, p. 63.

⁷⁰⁴ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 175.

⁷⁰⁵ N. Drăganu, *Românii*, 1933, p. 390.

aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1411 (*Polyna*). **Populație:** 10.073 locuitori. **Gospodării:** 3.057. **Etnii:** 9.254 ucraineni, 307 români, 36 maghiari. **Culte:** 7.667 ortodocși, 1.375 pentecostali, 311 adventiști, 209 greco-catolici, 9 romano-catolici, 6 reformați, 4 martori ai lui Iehova. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească). **Numele comun al locuitorilor:** *poiinar*, -ă, *poiinari*, -e, (*poienaș*). **Nume de familie frecvente** în localitate: Benzar, Beuca, Buciuta, Bucurici, Hanțig, Mașnița, Miculaiciuc, Oncia, Popovici, Rusnac. **Personalități:** Ivan Brona (1888-1945), medic oftalmolog, general în armata maghiară. ♦ Alexa Beuca (1937-2011), profesor, scriitor, folclorist. Vol. *Pe plai înalt. Culegere de cântece populare ucrainene din comunele Poienile de sub Munte și Repedeș* (1979), *Aspecte monografice. Poienile de sub Munte* (2007). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Ștefan Buciuta (n. 1944), politician, președinte al Uniunii Ucrainenilor din România, deputat în Parlamentul României. **Instituții:** primărie, 13 grădinițe, 3 școli primare (Corneatea, Pentaia, Solotianei), 1 școală primară (Uloha), 3 școli gimnaziale, liceu tehnologic, bibliotecă comună (din 1949), cabinet medical, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, oficiu poștal. **Biserici:** biserică greco-catolică ucraineană (de zid, "Schimbarea la Față", 2007); biserică adventistă de ziua a șaptea; biserici pentecostale (Poieni, nr. 1; 1980; Poieni, nr. 2, Cvasnița; 1992). **Resurse naturale:** cursuri de apă (văile Rica și Crăsnita), fond de vânătoare (*Rica* - 16.000 ha), teren arabil (700 ha), pășuni și fânețe (8.600 ha), fond forestier (7.000 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; izvoare de apă minerală (*Izvorul de pe Valea Poienilor*, două izvoare pe Valea Cvasnița și trei izvoare pe Valea Lutoasă). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** *Peștera Pivnița de sub Mihailec*, *Peștera Pivnița de sub Minciul*, *Peștera de sub Rușușnei*, *Peștera Bursucina*, *Peștera Diacazei din Piatra Socolău*, *Peștera din capătul vâlcului din Piatra Socolău*, *Peștera cu mondmlch din Peleşata vestică*, *Peștera cu două intrări din Peleşata vestică*. **Monument istoric:** Biserica de lemn ucraineană "Schimbarea la față" (1788). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (miercuri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Polyna*, *Rwskapolanya*, (1457) *Polyana*, (1600) *Ruszkouapojana*, (1604) *Poyana*, *Ruszpolyana*, (1792-1876) *Ruszkopolyana*, (1828) *Ruszkó Polyana*, (1851) *Ruskó Polyána*, *Rusz-Polyanay*, (1873-1877) *Ruszkopolyanska*, (1919) *Poienile de sub Munte*, (1968) *Poienile de sub Munte*. **Evoluția numelui localității:** *Poiana*, *Poiana Rusului*, *Poienile de sub Munte*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Poliane* (în limba ucraineană). **Numele vechi** utilizat de locuitorii satelor învecinate: *Poienile Rusului*.

Soluții etimologice. Referitor la modul cum s-a înființat această așezare, o lucrare monografică despre această localitate (2007) consemnează: "Întregul teritoriu al văii Ruscova, de la vârful Copilaș și până la vărsarea râului Ruscova în râul Vișeu, a fost acoperit cu păduri seculare, unde au trăit și au hoinărit animale sălbatice. Pe locul unde astăzi este biserica veche a fost o mică poieniță. În această poieniță s-au așezat primii locuitori ai comunei de mai târziu. Așezarea a fost denumită mai întâi *Brouvar Rowszkopolana lui Dragoș*. Primii locuitori ai satului *Poliane* au fost rusnacia și huțulii de pe meleagurile Galiției (Poloniei). Numărul lor era redus, la început erau 12-13 suflete. Erau haiduci, fugari din Galiția, din pricina feudalilor lui Kazimir (...). Au găsit o poieniță pe care au botezat-o *Poiana Domnului Dumnezeu*, căci de pe poiană se vedea numai cerul Domnului. În acea poieniță haiducii s-au stabilit și și-au construit

primele locuințe”⁷⁰⁶.

Legenda care vorbește despre faptul că așezarea a fost întemeiată de “rusnacia și huțlii de pe meleagurile Galiției”, într-o poieniță din Munții Maramureșului, pare a avea suport în atestările documentare, unde apare frecvent denumirea de *Ruszkó Polyana*, adică *Poiana Rusului*. Oiconimul *Poiana Rusului* este dat “de populația românească din Maramureș, care și în vorbirea curentă de astăzi numește locuitorii din comuna Poienile de sub Munte, ca dealtfel și pe cei din comunele Repedea și Ruscova, folosind termenul de *ruși* și nu cel de ucraineni sau ruteni. După părerea noastră, denumirea de *Poiana Rusului* este dată și pentru a o distinge de o altă Poiană și anume de Poiana Șieului”⁷⁰⁷. După 1918, administrația românească a schimbat denumirea oficială a localității în *Poienile de sub Munte*, însă localnicii (majoritari ucraineni) folosesc forma scurtă: *Poliane*. Termenul de poiană are sensul de “teren defrișat” și este sinonim cu runc, curătură, oaș⁷⁰⁸.

Evoluția etimologică: top. *Poienile de sub Munte* ← (*Poienile* + *de* + *sub* + *Munte*) ← s. *poiană* “luminiiș în pădure”; “teren defrișat” (la pl., art.) ← sl. *poljana*; / (+) *Munte* ← s. *munte* ← lat. *mons*, *-tem*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea rom. / Traducere din ucrain.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Poiana</i>	<i>Ruszkopolyanska</i>	= <i>Poiana Rusului</i>	<i>Poienile de sub Munte</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.
-------------------	---

PÓSTA

Sat aparținător de comuna Remetea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Finteușul Mic, Finteușul Mare și Remetea Chioarului, pe Dealurile Chioarului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1555 (*Puszta Fentös*). **Căتون:** *Săpâia*; atestări documentare: 1603 (*pagus Sapanpataka*), 1639 (*Szapan Pataka*), 1647 (*Szappanpatak*), 1737 (*Szapanya*), 1750 (*Szelpia*), cca. 1800 (*Szappan Pataka*, *Săpâia*), 1850 (*Szepuja*), 1854 (*Szappanpataka*, *Săpuia*). **Populație:** 370 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *postean*, *-ă*, *posteni*, *-e* / *posteancă*, *postence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bucșe, Tibil. **Personalități:** Elie Pop (1848-1922), pedagog, promotor al culturii naționale, culegător de folclor; a pus bazele bibliotecii școlare din Șomcuta Mare, a înființat corul din Șomcuta (1889). ♦ Ioan Tibil (1883-1954), participant la Marea Unire, deputat în Parlamentul României. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Prooroc Ilie”, 1999-

⁷⁰⁶ Alexa Beuca, Cristina Zereniuc, *Aspecte monografice - Poienile de sub Munte, Maramureș, Baia Mare, 2007, p. 21.*

⁷⁰⁷ Bela Songott, *Comuna Poienile de sub Munte, Maramureș: monografie*, Editura Țara Maramureșului, 2015, p. 47.

⁷⁰⁸ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 23.

2008); biserica monument istoric ("Sfântul Prooroc Ilie", 1675, din lemn) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe⁷⁰⁹. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Ilie" (1675); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (cătun Săpâia) (1820).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1555, 1566) *Puszta Fentös*, (1603) *pagus Pusztafew*, (1699) *Puszta Fenteos*, (1647) *Puzta Fenteos*, *Pusztafenteos*, (1733) *Puszta*, 1750) *Puszta Finteus*, (1760) *Puszta Fentös*, (cca. 1800) *Posta*, (1850) *Poszta*, (1854) *Puszta-Fentös*, *Pusta*, (1909-1919) *Posta*, *Pusztafentös*, (1968) *Posta*. **Evoluția numelui** localității: *Pusta Finteuş*, *Pusta*, *Posta*. **Soluții etimologice.** Administrația maghiară obișnuia frecvent să adauge numelor vechi ale localităților din Ardeal adjectivul *pustiu*, *pustie* (în magh. *puszta* "loc slab productiv; pustiu, deșert"), pentru a inocula ideea că regiunea a fost inițial nelocuită și localitățile au fost întemeiate de ei⁷¹⁰: Pusta (Aleșd, Gherla, Luduș, Șimpleu), Pusta Dorolțului (Satu Mare), Pusta-Sâncrai (Turda), Pusta-Sânmiclăuș (Cluj), Pusta-Tâlmăciu (Bihor), Pustaia (Dorohoi), Pustini (Timiș), Pustuța (Dej), Pustiana (Negrești), Postoaia (Dorohoi)⁷¹¹. Astfel, un cătun al Finteuşului, din ținutul Chioar, a devenit *Puszta Fentös* (*Pusta Finteuş*), apoi numai *Pusta* (vezi atestările din 1733, 1854), care s-a transformat ulterior în *Posta* (din anul 1800). Trecerea lui *-u-* la *-o-* putea să fie accidentală. Fără nicio legătură cu stațiile poștale de altădată. **Evoluția etimologică:** top. *Posta* ← top. magh. *Pusta* ← magh. *puszta* "pustiu, deșert".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Puszta Fentös</i>	= <i>Pusta Finteuş</i>	<i>Posta</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

PRELÚCA NOUĂ

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăştur, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; în 1954, cătun al satului Preluca Veche. Localitate situată pe Culmea Prelucii, la sud de Copalnic-Mănăştur, la est de Codrul Butesii (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În perioada interbelică, aşezarea a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1954 (*Preluca Nouă*). **Populație:** 298 locuitori. **Cătune:** Urmășei, Obcina, Zăpode, Fântânele, Pițigaia. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *prelucan*, *-ă*, *prelucani*, *-e* / *prelucancă*, *prelucence*.

⁷⁰⁹ "Posta... cu teren bogat în ghindă și semănături" (M. Bél, 1775: 60).

⁷¹⁰ Mai multe detalii în așa-zisa Teorie a lui Rösler (Eduard Robert Rösler, *Romänisch Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens*, Leipzig, 1871).

⁷¹¹ I. Iordan, op. cit., p. 112.

Nume de familie derivate din numele localității: *Prelucan* (95 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Florian, Giurgiu, Mureșan. **Instituții:** școală gimnazială, cămin cultural, biserică greco-catolică (“Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”), biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Prooroc Ilie”, 1905). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Casă (1864).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1954) *Preluca Nouă*, (1968) *Preluca Nouă*. **Soluții etimologice.** Fiind doar un cătun, așezarea apare târziu în documentele oficiale. Numele localității derivă din apelativul *prelucă*, la care s-a adăugat determinantul *Nouă*, spre a se deosebi de localitatea *Preluca Veche*. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Preluca* (jud. Alba, Harghita și Neamț), *Prelucele* (jud. Cluj), *Preluci* (jud. Bacău și Sălaj). **Evoluția etimologică:** top. *Preluca Nouă* ← (*Preluca* + *Nouă*) ← s. *prelucă* “poiană, loc defrișat” ← ucr. *preluka* ← vsl. *lonka* “pajiște, luncă”; / (+) *Nouă* ← adj. *nou, nouă* ← lat. *novus, -a*. **Categorii:** Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.

PRELÚCA VECHE

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe Culmea Prelucii, între Copalnic Mănăștur, Măgureni și Groape; zonă de deal⁷¹². ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1603 (*pagus Praelukafalva*). **Cătune:** Valea Arinului, Săcătura, Piciorul Mașchii. **Populație:** 396 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *prelucan, -ă, prelucani, -e / prelucancă, prelucence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Prelucan* (95 de persoane). **Instituții:** școală gimnazială, biserică greco-catolică (de zid, “Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”); biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1901). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica “Sf. Nicolae” (1750).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1603) *pagus Praelukafalva*, (1639) *Praeluka*, (1647) *Preluka*, (cca. 1800) *Preluca*, (1850) *Preluke*, (1854) *Preluka, Preluca*, (1909-1919) *Preluca, Haragos*, (1968) *Preluca Veche*. **Evoluția numelui localității:** *Preluca, Preluca Veche*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, “tradiția spune că Preluca Veche a fost întemeiată de doi oșteni (Florian și Nichita) care au primit ca danie acest teren”⁷¹³. Localitatea s-a numit doar *Preluca*, de la întemeiere până în a doua jumătate a secolului al XX-lea, când denumirea oficială a devenit *Preluca Veche*, pentru a se diferenția de un cătun aflat în apropiere, care a primit statutul de sat component al unei comune și denumirea de *Preluca Nouă*. Denumirea provine de la apelativul *prelucă* (< ucr. *preluka* < *luka* “pajiște, luncă”); cf. top. *Preluca*, masiv de-

⁷¹² “Preluca Veche este așezată în cotloanele ascunse ale munților” (M. Bél, 1725: 64).

⁷¹³ Sabin Șainelic, Maria Șainelic, *Zona etnografică Chioar*, Editura Sport-Turism, 1986.

limitat la sud și vest de defileul Lăpușului, iar în nord de un abrupt de falie, înalt de 200-400 m, care îl desparte de depresiunea *Copalnic*. Să mai notăm că, "preluca, în graiul local, este o poiană"⁷¹⁴, adică un loc defrișat. **Evoluția etimologică:** top. *Preluca Veche* ← (*Preluca* + *Veche*) ← s. *preluca* "poiană, loc defrișat" ← ucr. *preluka* ← vsl. *lonka* "pajiște, luncă"; / (+) *Veche* ← adj. *vechi, veche* "care există de mult timp" ← lat. pop. *veclus, vecla* = *vet(u)lus*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Preluca</i>	<i>Preluka</i>	<i>Preluca Veche</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

PRIBILÉȘTI

Sat aparținător de comuna Satulung, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe malul Someșului, între Mogoșești și Dăneștii Chioarului, la vest de Satulung; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmăr, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Pribyfalva*). **Populație:** 787 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *pribilean, -ă, pribileni, -e / pribileancă, pribilence*. **Porecla locuitorilor:** *ogari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Pribilean, Pribilian* (23 persoane). **Personalități:** Aurel Coza (1892-1978), profesor la Liceul "Gheorghe Șincai" din Baia Mare (1919-1926), custode la Muzeul din Baia Mare, director la Liceul "Vasile Lucaciu" din Carei. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1886). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, fânațe, izvor de apă minerală (în centrul satului, numit *Izvorul din Baltă*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Castelul Teleki (sf. sec. XIX) (obiectiv turistic).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Pribyfalva*, (1424) *Pribelfalva*, (1566, 1603) *Pribilest*, (1750) *Pribilesty*, (1760) *Pribékfalva*, (cca. 1800) *Pribérfalva, Pribilești*, (1850) *Pribilesty*, (1854) *Pribekfalva, Pribileștiea*, (1909-1919) *Pribilești, Pribékfalva*, (1968) *Pribilești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Pribil, Pribilești*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că "satul Pribilești a fost întemeiat în urma refugiului tinerilor bărbați care erau amenințați să fie prinși cu smâcul și duși la oastea împăratului pe mai mulți ani. Bărbații din zonele limitrofe s-au ascuns în acest ținut mlăștinos, încadrat între râul Măriuș și râul Someș. Reîntoarcerea în așezările de origine nemaifiind posibilă, aceștia au început

⁷¹⁴ Ștefan Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.

să își creeze condiții pentru supraviețuire în aceste locuri, prin asanarea bălților”⁷¹⁵.

Primele variante în care e atestat numele localității, datând din secolul al XV-lea – *Pribyfalva*, *Pribelfalva* – par a indica o derivare dintr-un antroponim *Pribel* sau *Pribil*; pentru ca la 1603 să se consemneze deja denumirea de *Pribilești*. Nici *Pribil* și nici *Pribilea* (acesta din urmă propus de Radu Vasile⁷¹⁶) nu sunt atestate în Maramureș⁷¹⁷. Însă existența unui oiconim cu același nume în nordul Moldovei (*Pribilești*, jud. Vaslui), dovedește existența, în trecut, a unui antroponim, devenit probabil nume de familie, de forma *Prib(u)*, despre care I. Iordan susține că este derivat din tema slavă *prib-*, existentă în antroponimie ca *Priboje*, *Pribin* etc.⁷¹⁸. În opinia lui V. Frățilă (2016), radicalul *Prib-* este răspândit în onomastica sârbă (cf. *Priba*, *Priban*, *Pribe*, *Pribil*, *Pribilo*, *Pribisav*, *Pribislav* etc.). Cu siguranță, el se găsește și în limbile slave de est (ucraineană, rusă); numele slav *Pribyl* este atestat în pol. *Przybyła*, ceh. *Přibyl*, scr. *Pribyl*⁷¹⁹. De remarcat oiconimele din sudul țării: *Priboiaia*, *Priboieni* (jud. Argeș), *Priboiești* (jud. Mehedinți), *Priboiu* (jud. Dâmbovița, Ilfov), care dovedesc existența unor antroponime cu tema *Priboi*. Din aceeași temă *prib-*, cu suf. *-il*, s-a format și antroponimul *Pribil*, aflat la originea denumirii localității *Pribilești*, după cum o dovedește atestarea, în Maramureș, a n.fam. *Pribilan* (1 persoană), *Pribilean* (16), *Pribilian* (6). O soluție insolită propune P. Biliu (2013): “Etimologia, așa cum ne indică documentele, provine de la *priveliște*, *peisaj încântător*, *loc la vedere*, *priveală*. De la slavonescul *privit*”⁷²⁰.

Evoluția etimologică: top. *Pribilești* ← n. grup. *pribilești* ← antrop. *Pribil* (+ suf. rom. *-ești*) ← cf. antrop. slav *Pribyl*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Pribékfalva</i>	=Satul lui <i>Pribil</i>	<i>Pribilești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

PRISLÓP

Sat aparținător de comuna Boiul Mare, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Mesteacăn și Boiul Mare, între râul Lăpuș și Dealul Toporului, în nordul Podișului Boiu, la 3 kilometri de Boiul Mare și 43 de kilometri de Baia Mare; zonă deluroasă. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Priszlop*). **Populație:** 428 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *prislopean*, *-ă*, *prislopeni*, -

⁷¹⁵ Mariana Onea, în *Pagini monografice Satulung*, 2016, p. 120-121.

⁷¹⁶ Radu Vasile, *Satele*, 2005, p. 118.

⁷¹⁷ Pentru confirmare, vezi *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, 2007.

⁷¹⁸ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983, p. 379.

⁷¹⁹ V. Frățilă, 2016.

⁷²⁰ P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 66.

e, (*prizlopean, prizlopan*) / *prislopeancă, prislopence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Prizlopan* (12 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ilea, Pop, Sava, Trif. **Personalități**: Teodor Mihali (1885-1934), avocat, politician, președinte interimar PNR (1919), primar al Clujului (1926-1931). **Instituții**: agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1897). **Așezământ monahal**: Mănăstirea Prislop (cu rang eparhial), rit greco-catolic, 1994-1995, la inițiativa pr. Irineu (Ioan Bârle). **Resurse naturale**: curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie**: așezare, epoca bronzului, cultura Suciului de Sus (punct *Ograde*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suciului de Sus (punct *Ograde*).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566, 1603) *Priszlop*, (1639) *Kis Bony*, (1647) *Kis Bon, Kisbon*, (1733) *Prilob* [=Prislop], (1760) *Priszlopp, Kis Bung* [=Kis Buny], (cca. 1800) *Kis Buny, Prislop*, (1808) *Kis Bunn, Bun, Buny, Priszlopul mik*, (1850) *Preszlop*, (1854) *Kis-Bun, Prislop*, (1909-1919) *Prislop, Jóháza*, (1968) *Prislop*. **Evoluția numelui localității**: *Boiul Mic, Prislopul Mic, Prislop*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, din bătrâni se povestește că pe poziția actuală a satului se întindea un codru imens, care se sfârșea spre râul Lăpuș, unde se întindea "pădurea Casele Zmeilor". Primele gospodării au început să apară la locul numit *La Medeia*. Cu timpul, satul s-a răsfirat pe văile și pe culmile din partea superioară (La Pruni, Pe Stan și Valea lui Deneș)⁷²¹.

Localitatea s-a numit dintotdeauna *Prislop*. Faptul că pe parcursul secolelor XVII-XIX, în documente s-a notat și forma *Kis Buny* (=Boiul Mic), se datorează subordonării față de comuna *Boiul Mare (Nagy Buny, în magh.)*.

Denumirea derivă din apelativul *prislop*, cu sensul de "pas, șă". Toponim frecvent în județul Maramureș: *Prislop*, vârf (1.323 m) în Munții Lăpușului; *Prislop*, pas (1.416 m) situat între Munții Maramureșului și Munții Rodnei, care face legătura între Maramureș și Moldova (Borșa - Iacobeni), prin DN 18, fiind cea mai înaltă trecătoare din România; *Prislop*, deal în Dragomirești, Glod, Nănești, Oncești, Poienile Izei, Săcel, Săliște de Sus, Strâmtura, Valea Stejarului; *Prislop*, pârâu ce izvorăște de sub Mesteacăn, are o lungime de 5 kilometri, un bazin de 16 kmp și se varsă în râul Lăpuș, în amonte de localitatea Buteasa. Iar în țară există mai multe localități cu nume identic sau asemănător, având aceeași etimologie: *Prislop* (jud. Caraș-Severin și Sibiu), *Prislopu Mare* și *Prislopu Mic* (jud. Argeș). Este un toponim de origine slavă: sl. *prěslopŭ*, scr. *prěslopŭ*, ucr. *pryslop* (F. Miklosich, cf. I. Jordan și N. Drăganu). E. Petrovici (1970) aduce câteva precizări referitoare la acest toponim: "*Prislop*, de pe teritoriul României, e un nume de loc creat de români din apelativul *prislop, prisloape* «loc mai jos de trecere dintr-o vale în alta, peste un șir de munți sau de dealuri; pas, șă, curmătură», de origine slavă daco-moesică (sud-slavă orientală = bulgară), *prěslopŭ*, cu același sens ca apelativul românesc. (...) Acest apelativ românesc stă la baza toponimului *Prislop*. (...) Toponimele *Prislop* au fost împrumutate de maghiari de la români"⁷²². Orice alte soluții sunt improbabile⁷²³. **Evoluția etimologică**: top. *Prislop* ← s. *prislop* "pas, șă" ← sl. *prěslopŭ*, scr. *prěslopŭ*, ucr. *pryslop*.

⁷²¹ Gh. Zah, *Prislop, județul Maramureș, legendă și adevăr*, Cluj-Napoca, 2004, p. 65.

⁷²² E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, 1970, p. 225-236.

⁷²³ "De la latinescul *presse* + latinescul *lapis* = stâncă, [adică] *Stânca din apropiere*" (P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 79).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Prislop</i>	<i>Kis Buny</i>	= <i>Boiul Mic</i>	<i>Prislop</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

RĂZOÁRE

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, între Târgu-Lăpuș și Vălenii Lăpului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1500 (*Machkamezew*). **Populație:** 1.036 locuitori. **Gospodării:** 293 case (în 1977). **Etnii:** 1.254 români, 39 romi, 5 maghiari, 1 german. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *răzorean*, *-ă*, *răzoreni*, *-e / răzoreancă*, *răzorence*. **Porecla locuitorilor:** *mășcani*⁷²⁴. **Nume de familie frecvente** în localitate: Nechita, Ungur, Vele, Vlașin. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Schimbarea la față", 1937); bisericile monument istoric se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală ("Maranata", 2007). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe, zăcăminte de minereu de fier și mangan; depozit de bentonită. **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Dumitru" (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1731).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1500) *Machkamezew*, (1553) *Macskamezew*, (1637) *Machyka Mezeö*, (1733) *Maska*, (1750) *Macskamezö*, (1830) *Máská*, (1850) *Matska Mezö*, *Maszka*, (1854) *Maxskamezö*, *Macicu*, (1909-1919) *Mașca*, *Macskamezö*, (1968) *Răzoare*. **Evoluția numelui** localității: *Mașca*, *Răzoare*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Mașca*.

Soluții etimologice. Autoritățile maghiare au notat numele satului în forma *Macskamezew* sau *Maska* (< apelativul magh. *macska* "pisică"), pe care localnicii (majoritatea de etnie română) l-au pronunțat *Mașca*. După istoricul Iosif Kadar, numele așezării derivă de la magh. *vada macska*, cu sensul de "pisică sălbatică", deoarece nobilul Vele, întemeietorul satului, ar fi găsit aici multe pisici sălbatice⁷²⁵. Mircea Homorodean (1980) crede că la baza acestui oiconim stă un hidronim (Pârâul Mățului), iar acesta provine dintr-un antroponim: "Câmpul (sau Lunca) Mățului, azi Răzoare, pop. Mașca (sat, jud. Maramureș); magh. *Macskamezö* = câmpul mățului; cf., tot acolo, Pârâul Mățului, afluent al râului Lăpuș (...). Este posibil ca determinantul să fie la

⁷²⁴ De la *mășcan* "persoană originară sau locuitor din Mașca".

⁷²⁵ Iosif Kadar, *Szolnok - Doboka Vármegye monográphiája*, Dej, 1900-1905, apud F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 92.

origine un nume de persoană (cf. n.p. Mățu, frecvent și azi în partea locului)⁷²⁶. P. Bîlțiu (2013) se raliază acestei opinii: “Considerăm corectă etimologia stabilită de Mircea Homorodean, de la numele propriu *Mățu*, întâlnit prin părțile Lăpușului, în sate precum Suci de Sus, Lăpuș. În localitate se află și *Pârâul Mățului*, de la același nume”⁷²⁷.

După Unirea din 1918, administrația românească a renunțat la denumirea de Mașca (pe considerentul că provine din limba maghiară) și a numit localitatea, în mod arbitrar, *Răzoare*, oiconim derivat din apelativul *răzor* “cărare, potecă servind drept hotar, între două ogoare”. În țară există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Răzoare* (jud. Cluj și Mureș), *Răzoarele* (jud. Constanța și Ilfov).

Evoluția etimologică: top. *Răzoare* ← s. *răzor* “potecă între două ogoare” (la pl.) ← srb. *razor* “brazdă” ← sl. *razorati* “a ara”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială din timpul admin. magh. (adaptare fonetică)	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Macskamező</i>	<i>Mașca</i>	<i>Răzoare</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

RÉCEA

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate suburbană, situată între Baia Mare și Lăpușel, la 4 kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ Localitatea a fost donată, în 1329, de regele Carol I Robert, orașului Baia Mare. Până în secolul al XIX-lea a fost proprietatea prefecturii minelor din Baia Mare⁷²⁸, fiind sub jurisdicția administrației maghiare. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Bozânta Mică, Lăpușel, Mocira, *Recea* (reședință), Săsar. **Prima atestare documentară:** 1828 (*Lenárdfalú, Récz*). **Sigiliul localității:** (sec. al XIX-lea) Inscricția frontală: LENÁRDFALU. În câmpul sigiului, într-un semicerc, sunt stilizați un grup de plop. **Stema** comunei *Recea* (2015) se compune dintr-un scut triunghiular albastru cu marginile rotunjite, tăiat de o fascie micșorată de argint crenelată. În partea superioară, în câmp albastru, se află un turn-donjon crenelat, cu poartă și două metereze, din care ies trei turnuri dreptunghiulare crenelate, totul de argint. În vârful scutului, în câmp roșu, se află un butuc de viță-de-vie, dezlădăcinat, cu trei ciorchini și șase frunze, totul de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Turnul crenelat face referire la vechiul

⁷²⁶ M. Homorodean, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980, p. 30.

⁷²⁷ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 63.

⁷²⁸ *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 162.

castel care a fost construit de contele Francisc Bethlen. Fascia reprezintă localitatea Săsar, care în trecut era o cetate înfloritoare, menționată în diploma lui Ludovic marele, document autenticat, aflat în copie în arhiva parohiei. Vița-de-vie simbolizează bogăția viticolă a zonei, precum și vechiul sigiliu, expus în biserica din Săsar. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 6.000 locuitori (în comună), 1.187 locuitori (în satul Recea). **Gospodării:** 2.074 (în comună). **Etnii:** 5.551 români, 233 maghiari, 64 romi, 7 ucraineni (în comună). **Culte:** 5.049 ortodocși, 300 greco-catolici, 208 reformați, 145 pentecostali, 50 romano-catolici, 35 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *răcean*, *-ă*, *răceni*, *-e*, (*recean*) / *răceancă*, *răcence*, (*receancă*). **Porecla locuitorilor:** *rațe*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Răcean*, *Răceanu*, *Recean* (48 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ardelean, Bud, Lar, Mădăras, Mociran, Sabău, Suci. **Personalități:** Mihai Pavel (1827-1902), preot, vicar al Maramureșului (1860), deputat (1871), episcop greco-catolic de Gherla (1872) și Oradea (1879). **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1953), agenție poștală, cămin cultural, sediul Biroului Vamal Maramureș (în subordinea Direcției Regionale Vamale Cluj Napoca), cabinet medical, cabinet stomatologic, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1858); biserică pentecostală. **Resurse naturale:** teren arabil (2.100 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni, cireși și vișini. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2005), amplasat în curtea bisericii ortodoxe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1828) *Lenárdfalv*, *Récz*, (1851) *Lénárdfalv*, (1913) *Lénárdfalva*, (1909-(1919) *Recea*, *Lénárdfalv*, (1968) *Recea*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Le(o)nard*, *Recea*.

Soluții etimologice. Această așezare a fost întemeiată dintr-o singură rațiune: existența zăcămintelor aurifere în zonă și, implicit, exploatarea lor⁷²⁹. Referitor la originea numelui localității, Iorgu Iordan (1963) remarcă faptul că toponimele cu această denumire intră în categoria adjectivelor, deoarece se află, de regulă, în relație cu un curs de apă, ceea ce justifică pe deplin semnificația de "lipsit de căldură" (< lat. *recens* "proaspăt, recent", probabil redus la **reces*⁷³⁰): "Trebuie precizat că marea majoritate a acestor toponimice se referă la ape, fapt care nu lasă nici o îndoială asupra semnificației lor"⁷³¹. Identic cu toponimele Răcea, Recile, Rece-Cristur, Recea de Jos, Recea de Sus, Reci, Recișoara etc. În țară există numeroase localități cu nume identic sau asemănător: *Recea* (în jud. Argeș, Bacău, Brașov, Buzău, Harghita, Iași, Mehedinți, Mureș, Neamț, Olt, Sălaj și Vaslui), *Recea Mică* (jud. Sălaj), *Recea Nouă* (jud. Brașov), *Recele* (jud. Bistrița), *Reci* (jud. Covasna), *Reciu* (jud. Alba). În concluzie, oiconimul *Recea* face parte din categoria toponimelor care arată o însușire a locului (la fel ca și *Aspra*, *Bistra*, *Chechiș*, *Crasna*, *Larga*, *Repede* etc.), la început funcționând ca un determinant al unui substantiv care, cu timpul, a devenit subînțeles, iar adjectivul a fost articulat (*Valea Rece* > *Recea*). După unele surse incerte⁷³², numele vechi, atestat la 1405, ar fi *Hidegkuth* (=Fântâna Rece), ceea ce ar fi o explicație logică pentru numele din prezent al localității.

Alți autori, precum Weigand (1925), considerând că "rom. *rece* (...) este cam surprinzătoare pentru un toponimic", au propus o derivare din bulg. **rěče* "pârâu" (<

⁷²⁹ *Comuna Recea, județul Maramureș*, f.a, f.e., p. 4.

⁷³⁰ Al. Ciorănescu, *DER*.

⁷³¹ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 120-121.

⁷³² Andrei Latiș, 1966, vol III, p. 217.

rěka) sau magh. *récse* «șanț, groapă»⁷³³. Pentru același etimon maghiar *récse* op-tează și T. Sălăjan (2005), precizând că respectivele șanțuri ar putea indica o delimitare de hotar, referitor la formele de fortificație ale frontierelor specifice Evului Mediu.

Localitatea a mai purtat și numele de *Lénárdfalú* (= Satul lui Lenard), consemnând astfel un proprietar cu numele Lenard (nume atestat în jud. Maramureș: 38 de persoane)⁷³⁴, probabil derivat din *Leonard* (< gr. *Leonardos*).

Evoluția etimologică: top. *Recea* ← hidron. *(Valea sau Fântâna) *Rece* (+ suf. top. *-a*) ← adj. *rece* “lipsit de căldură” ← lat. *recens* “proaspăt, recent”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
*(Valea sau Fântâna) <i>Rece</i>	<i>Lénárdfalú</i>	= <i>Satul lui Le(o)nard</i>	<i>Recea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

REMECIOÁRA

Sat aparținător de comuna Remetea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Lăpușului, între Remetea Chioarului și Berchezoaia, la 3 kilometri sud de Remetea Chioarului, în apropiere de ruinele Cetății Chioarului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1956 (*Remecioara*). **Populație:** 251 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *remeciorean*, *-ă*, *remecioreni*, *-e* / *remecioreancă*, *remeciorence*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de lemn, “Adormirea Maicii Domnului”, 1800, monument istoric). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Nașterea Preacuratei” (sec. XIX).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1956) *Remecioara*, (1968) *Remecioara*.

Soluții etimologice. În 1956, era un cătun al satului Remetea Chioarului. Probabil din pricina acestei subordonări, localitatea a primit numele de *Remecioara*, adică Remetea Mică. **Evoluția etimologică:** top. *Remecioara* ← top. *Remeți* (+ suf. dim. *-ioara*) ← top. *Remete(a)* (+ suf. *-i*) ← magh. *remete* “pustnic, călugăr” (← lat. *eremita* “călugăr”).

Categorii: Toponime cu suf. *-ioara*; Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.

⁷³³ Citat de I. Iordan, op. cit., p. 121.

⁷³⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

REMÉTEA CHIOĂRULUI

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, la poalele Dealurilor Chioarului, pe cursul mijlociu al râului Lăpuș, între Coaș și Berchez, la 18 kilometri sud de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Berchez, Berchezoaia, Posta, Remecioara, *Remetea Chioarului* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1566 (*Remethe*). **Stema** comunei Remetea Chioarului (2021) se compune dintr-un scut triunghiular roșu cu marginile rotunjite, tăiat și despăcat în partea de sus. În partea superioară, în dreapta, în câmp roșu, se află o cruce treflată de aur. În partea superioară, în stânga, în câmp albastru, se observă un ciorchine de strugure, cu două frunze, totul de aur. În partea inferioară, în câmp roșu, se poate vedea un zid de cetate crenelat, din argint, cu două ferestre, peste care broșează o poartă cu grilaj de aur. În vârful scutului se află un brâu undat din argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un singur turn crenelat. ♦ Crucea de aur reprezintă bisericile din comună, obiective înscrise în patrimoniul cultural național și face trimitere la etimologia localității. Strugurele de aur simbolizează bogăția materială și spirituală a comunei, precum și ocupația tradițională a locuitorilor, agricultura. Zidul cetății de argint reprezintă Cetatea Chioarului. Brâul undat simbolizează râul Lăpuș. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.834 locuitori (în comună), 1.109 locuitori (în satul Remetea Chioarului). **Gospodării:** 1.133 (în comună). **Etnii:** 2.160 români, 359 maghiari, 236 romi, 5 ucraineni (în comună). **Culte:** 2.077 ortodocși, 315 reformati, 130 martori ai lui Iehova, 126 penticostali, 5 creștini după Evanghelie, 19 romano-catolici, 8 greco-catolici, 5 bapțiști (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *remetean*, *-ă*, *remeteni*, *-e* / *remeteancă*, *remetence*. **Porecla locuitorilor:** *călugări*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Remetean*, *Remetian* (150 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Filip, Grebleș, Maxim, Rațiu, Todea. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1958), ghișeu postal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Înălțarea Domnului", 1999); biserica monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1800, din lemn) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală (1992). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), fond de vânătoare, teren arabil (1.300 ha); pășuni și fânațe (1.100 ha); fond forestier (1.600 ha); ciuperci comestibile din flora spontană, amenajare piscicolă (Balta Remetea); culturi pomicole: meri (246 ha), peri (5 ha), pruni (45 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Casa Maria Pop (1875); Ansamblul bisericii "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XVIII); Clopotnița de lemn (sec. XVIII); Capelă (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2016). **Manifestări tradiționale locale:** *Balul strugurilor* (obicei tradițional maghiar, luna octombrie).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1566) *Remethe*, (1603) *Remete*, (1760) *Kővár Remete*,

(1850) *Remetja*, (1854) *Remete*, *Remetea*, (1909-1919) *Remetea*, *Kövarremete*, (1968) *Remetea Chioarului*. **Evoluția numelui** localității: *Remetea*, *Remetea Chioarului*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Remetea*.

Soluții etimologice. La început, așezarea s-a numit *Remethe* (= *Remetea*), iar de la mijlocul secolului al XVIII-lea a primit determinantul *Chioarului* (*Kövár Remete*), pentru a se diferenția de *Remeți pe Someș*, o altă localitate din ținutul Chioar. Numele ținutului este o adaptare fonetică după magh. *Kövár* (< *kő* “piatră” + *vár* “cetate”), autoritățile maghiare traducând de fapt vechea denumire românească: *Cetatea de Piatră*.

Numele localității provine din apelativul magh. *remete* “pustnic, sihastru, călugăr”⁷³⁵, iar acesta, la rândul său, ar fi fost preluat de maghiari din lat. *eremita*, cu același sens de “călugăr”⁷³⁶. Vasile Frățilă (2007) remarcă faptul că “toponimul *Remetea* este specific doar regiunilor Banat, Crișana și Transilvania, acolo unde a existat populație catolică. Toate formele documentare ale acestor localități redau apelativul maghiar *remete* care, prin transformarea în sistemul toponimic românesc în nume de localitate, a primit sufixul toponimic *-a*. Rezultă că oiconimul relevă existența lăcașurilor de cult și a călugărilor în această zonă”⁷³⁷. Într-adevăr, o mărturie din 1725, confirmă supoziția lui Frățilă: “*Remetea Chioarului*, stație de poștă, la o distanță de trei mile la est de Rivulinus, pe care ungerii o numesc Baia Mare. Este o așezare foarte frumoasă, fiind așezată pe un deal, lângă râul Lăpuș, iar pe cealaltă parte este înconjurată de păduri producătoare de ghindă. Unii sunt de părere că aici a locuit cândva un sihastru, care a fost vizitat de mai multe persoane. Astfel a devenit localitatea eremită”⁷³⁸. De asemenea, în Maramureșul din dreapta Tisei a existat o localitate cu numele *Remetea* (în 1465, *Remethe*), despre care se știe că era proprietatea călugărilor pauliciani și a nobililor români din Săpânța⁷³⁹.

Trebuie să precizăm faptul că au existat și opinii potrivit cărora numele de *Remetea* provine direct din lat. *eremit*: “Termenul **râmeț* (s. m.), pl. **râmeți* este moștenit direct din limba latină (< *eremitus* < *eremita*, *-ae*) în epoca dacoromană (sec. II-VI, VII); el a fost împrumutat și în maghiară, *remete* “pustnic, sihastru”⁷⁴⁰; cu alte cuvinte, “toate toponimele românești *Remetea*, *Rimetea*, *Remeți* au avut la început forma *Râmeț(i)* și au fost apoi maghiarizate”. Simion Dănilă (2003) aduce contra-argumente la ipoteza lui I. Ionescu (1994): “O hartă a distribuirii oiconimelor *Remetea* (și variantele) pe teritoriul României ne arată că acestea se întâlnesc numai în Banat și Ardeal. (...) Absența oiconimului *Remetea* din Muntenia, Oltenia, Moldova, sudul Banatului și chiar din Dobrogea, unde au fost semnalați eremiți în secolele IV-V, (...) este un indiciu clar că lat. *eremitus* n-a pătruns în straturile populare ale latinei dunărene și că nu reprezintă deci o moștenire latinească în limba română”⁷⁴¹. În concluzie, **Râmete* nu poate proveni decât din magh. *remete* “sihastru, pustnic”, susține Simion Dănilă. Într-adevăr, toate localitățile cu nume identice sau asemănător sunt situate exclusiv în Transilvania, Banat și Crișana: *Remetea* (jud. Alba, Bihor, Harghita, Mureș), *Remetea Lungă* (jud. Timiș), *Remetea Mare* și *Remetea Mică* (jud. Timiș), *Remetea Oașului* (jud. Satu Mare), *Remetea Pogănici* (jud. Caraș-Severin).

⁷³⁵ V. Frățilă, *Studii și articole de onomastică*, 2007, p. 266.

⁷³⁶ N. Drăganu, *Români*, 1933.

⁷³⁷ V. Frățilă, op. cit., p. 329-330.

⁷³⁸ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 62.

⁷³⁹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940.

⁷⁴⁰ I. Ionescu, *Doi termeni paleocreștini din epoca dacoromană*, în revista *Limba Română*, XLIII, 1994, nr. 1-2, p. 28-31.

⁷⁴¹ Simion Dănilă, *Oiconimul Remetea și variantele sale. O controversă*, în *Dacoromania*, serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, p. 177-182.

Evoluția etimologică: top. *Remetea Chioarului* ← (*Remetea* + *Chioarului*) ← magh. *remete* “pustnic, călugăr” (← lat. *eremita* “călugăr”); / (+) *Chioar* (=Cetatea de piatră) ← magh. *kő* “piatră” + magh. *vár* “cetate”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Kövar remete</i>	<i>Remetea Chioarului</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

REMÉTI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Tisa, la granița cu Ucraina, între Săpânța și Teceul Mic, la 23 de kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Piatra, *Remeți* (reședință), Teceul Mic. **Prima atestare documentară:** 1363 (*Remete*). **Populație:** 3.040 locuitori (în comună), 2.478 locuitori (în satul *Remeți*). **Gospodării:** 1.047 (în comună). **Etnii:** 2.156 ucraineni, 571 români, 225 maghiari, 37 romi, 4 germani (în comună). **Culte:** 2.323 ortodocși, 194 romano-catolici, 182 adventiști, 101 greco-catolici, 36 martori ai lui Iehova, 25 penticostali, 24 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *remeșean*, -ă, *remeșeni*, -e, (*remeșian*) / *remeșeancă*, *remeșence*. **Porecla locuitorilor:** *rușneți*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Remeșean*, *Remeșan*, *Remeșian* (99 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bilaniuc, Colopelnic, Dubovici, Dumnici, Macioca, Sofineti. **Personalități:** Vasile Sofineti (n. 1949), diplomat, ambasador al României (în Iordania și Kuwait). **Instituții:** primărie, 2 grădinițe, școală gimnazială, bibliotecă comună (din 1958), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, cămin cultural, ghișeu poștal; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă ucraineană; biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică penticostală (2008). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil (500 ha), pășuni și fânețe (900 ha), fond forestier (4.000 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni. **Manifestări tradiționale locale:** *Obiceiuri de toamnă la ucraineni* (luna octombrie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1363) *Remete*, (1465) *Remethe*, (1828) *Remec*, *Reminth*, (1851) *Remete*, (1968) *Remeți*. **Evoluția numelui localității:** *Remetea*, *Remeți*. **Soluții etimologice.** La început, numele localității a fost *Remetea* și abia în secolul al XIX-lea s-a schimbat în *Remeți*. O localitate cu nume identic mai există în județul Bihor. Evident, numele așezării derivă din *Remete(a)* (< magh. *remete* “pustnic, sihastru, călugăr”) + *-i*, din desinența de plural masculin. De notat faptul că localitatea a fost întemeiată de călugării ordinului Sf. Paul, care au zidit aici o mănăstire, în apropierea căreia s-a constituit satul. **Evoluția etimologică:** top. *Remeți* ← top. *Remete(a)* (+ suf. *-i*) ← s. magh. *remete* “pustnic, călugăr” (← lat. *eremita* “călugăr”).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Remethe</i>	<i>Remeți</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

REMÉȚI PE SOMEȘ

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Mireșul Mare și Chelița; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Remeczj*). **Populație:** 621 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *remețean*, *-ă*, *remețeni*, *-e*, (*remețian*) / *remețeancă*, *remețence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Remețean*, *Remețan*, *Remețian* (99 de persoane). **Nume de familie frecvent** în localitate: Dorca. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1916), biserică greco-catolică (de zid, “Duminica Tuturor Sfinților”, 2012). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe, izvoare de apă minerală (la 2 kilometri de sat: *La Glodișor*, *La Băltoc*, *În Sărătură*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** tezaur monetar din sec. XII și XVIII (descoperit în 1975, la marginea localității, într-o livadă de meri). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile din Glodișor*, de pe Valea Ruginoasă (Remeți pe Someș).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566, 1603) *Remeczj*, (1750) *Remecz*, (1760) *Gyökeres*, (cca. 1800) *Remeți*, (1850) *Remesz*, (1854) *Gyökeres*, *Remes*, (1909-1919) *Remeți*, *Gyökeres*, (1968) *Remeți pe Someș*. **Evoluția numelui** localității: *Remeți*, *Remeți pe Someș*.

Soluții etimologice. Prima atestare documentară, din sec. al XVI-lea, reține forma *Remeți*. Dariu Pop (1938) se simte obligat să sublinieze: “Interesant că cronicarii acestei comune îi scriu numele *Râmeți*”⁷⁴². E adevărat, observația poate fi probată cu ușurință: “Această carte o am cumpărat cu patru zloți, eu, Surducu Andrei dela *Râmeți*...” (notă pe o carte bisericească, tipărită la Blaj, la 1773). Apreciem că Dariu Pop nu la derivarea din lat. *eremit* “pustnic”⁷⁴³ face referire, ci la o posibilă asociere cu Râm (=Roma), care nici aceasta nu e posibilă.

Determinantul *Someș* apare târziu, în secolul al XX-lea, pentru a se deosebi de localitatea Remeți, situată pe malul Tisei, tot în județul Maramureș. Râul Someș se

⁷⁴² Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 75.

⁷⁴³ În opinia lui I. Ionescu (1994), “termenul **râmeț*, pl. **râmeți* este moștenit direct din limba latină (< *eremitus* < *eremita*, -ae) în epoca dacoromană (sec. II-VI, VII). (...) Toate toponimele românești *Remetea*, *Rimetea*, *Remeți* au avut la început forma *Râmeț(i)* și au fost apoi maghiarizate” (art. *Doi termeni paleocreștini din epoca dacoromană*, în revista *Limba Română*, XLIII, 1994, nr. 1-2, p. 28-31).

formează din unirea Someșului Mare cu Someșul Mic, în apropiere de localitatea Dej; străbate județele Cluj, Sălaj, Maramureș, Satu Mare și, după un parcurs total de 465 km, se varsă în Tisa. Referitor la originea acestui hidronim, s-a afirmat, pe de o parte, că s-ar încadra în categoria termenilor moșteniți din limba geto-dacă. Astfel, A.D. Xenopol (1890) afirmă că “numele *Samus*, dat unei regiuni numită astfel de la râul ce o străbătea, ar fi prototipul dac din care s-a derivat numele Someșului de astăzi, numit uneori și *Someș*”⁷⁴⁴. E. Petrovici (1970) susține că *Someș* este termen de substrat⁷⁴⁵. La fel și Grigore Brâncuși (2005): “Există în română un important număr de nume proprii păstrate din substrat. Aproape întreaga hidronimie majoră din română ni s-a transmis de la daci, în transcrieri latinești sau grecești: Argeș, Buzău, Cerna, Criș Dunăre, Gilort, Jiu, Lotru, Motru, Mureș, Olt, Prut, Siret, *Someș*, Timiș, Tisa, Vedea”⁷⁴⁶. O opinie contrară a fost exprimată și susținută de Nicolae Drăganu (1933): academicianul Al. Philippide (*Originea Românilor*, 1925) are dreptate când afirmă că rom. «*Someș* nu-i fonetism românesc»⁷⁴⁷. Demonstrația nu se lasă așteptată: “Un latinesc vechi *Samus*, cum ar trebui să fie tratat traco-geticul *Samus*, ar trebui să dea românește *Sam*, căci pe *-us* cu greu putem să-l citim pe *-is*, *-os*, *-us*, după care mai urmează un *-is*, *-os*, *-us*, din inscripțiile care ne-au păstrat numele *Crișului*, *Mureșului* și *Timișului*”⁷⁴⁸. Concluziile lui Drăganu este că avem de-a face cu un termen slav: “Pentru *Someș* se pot da două explicații: a) ori este într-adevăr identic numele așa zisului *vicus Samus*, ceea ce nu-i tocmai sigur, și atunci tracul *Sam* a fost apropiat de slavii veniți pe Valea Someșului, după obiceiul lor, de cuvântul slav *somŭ* “somn”; b) ori este identic cu însuși acest cuvânt slav, prevăzut cu suf. *-eš*, *-iš*, *-oš*, care arată posesiunea unei calități prin excelență și derivă de obicei nume de persoană, în cazul dat putând deriva numele posesorului, după care s-a numit ținutul și râul, ori chiar numele râului”⁷⁴⁹. Fiind vorba despre un termen atât de vechi, cu greu se va putea afla vreodată adevărata etimologie, însă mereu opiniile vor pendula între cele două direcții (origine geto-dacă sau slavă).

Evoluția etimologică: top. *Remeți pe Someș* ← (*Remeți pe Someș*) ← top. *Remeți* ← top. *Remete(a)* (+ suf. *-i*) ← s. magh. *remete* “pustnic, călugăr” (← lat. *eremita* “călugăr”); / (+) *Someș* ← substrat / sl.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Remesz</i>	<i>Remeți pe Someș</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

RÉPEDEA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Poienile de sub Munte, la poalele Munților Maramureșului, la confluența râurilor Repedea cu Ruscova, între satele Ruscova și Poienile de sub Munte, la 29 de kilometri de Vișeu de Sus;

⁷⁴⁴ A.D. Xenopol, *Istoria românilor*, apud N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 474.

⁷⁴⁵ E. Petrovici, *Studii*, 1970, p. 244.

⁷⁴⁶ G. Brâncuș, *Introducere în istoria limbii române*, I, (ediția a II-a), București, 2005, p. 50.

⁷⁴⁷ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 475.

⁷⁴⁸ Idem.

⁷⁴⁹ N. Drăganu, op. cit., p. 475-476.

zonă de munte.

Localități componente ale comunei: *Repedea* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1913 (*Oroszkő*). **Populație:** 4.716 locuitori. **Gospodării:** 1.514. **Etnii:** 4.472 ucraineni, 90 români, 16 romi. **Culte:** 2.453 ortodocși, 1.729 penticostali, 233 adventiști, 162 creștini pe rit vechi, 4 romano-catolici. **Cătune:** *Lespedea*, cătun contopit cu loc. *Repedea*, atestat documentar în 1954; *Plainic* (1956). **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească). **Numele comun al locuitorilor:** *repedean*, *-ă*, *repedeni*, *-e* / *repedeancă*, *repedence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: *Bejera*, *Benzar*, *Cinar*, *Curac*, *Hrezdac*, *Miculaiciuc*, *Popovici*, *Tudic*. **Instituții:** primărie, 2 grădinițe (*Luh*, *Lujana II*), 5 școli primare, școală gimnazială, liceu tehnologic, bibliotecă comunală (din 1963), ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural, biserică ortodoxă ucraineană ("Sfântul Mare Mucenic Pantelimon"); biserică adventistă de ziua a șaptea; biserici penticostale (*Repedea nr. 1*, *Repedea nr. 2* "Betel"). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul *Rica* și afluenții: *Kivoaia*, *Ruscova*, *Hecica*, *Michușa*, *Lespedea*, *Scorodnei*, *Hlebkei*; ape bogate în păstrăvi și loștrițe), carieră de calcar, fond de vânătoare, pășuni și fânațe (3.500 ha), fond forestier (5.600 ha), livezi (600 ha); fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvoare de apă minerală (pe *Valea Tomnatec* și pe versantul drept al *Văii Repedea*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** (în zona stâncii *Moloșnaia*) *Peștera cu Monezi*⁷⁵⁰. **Monument comemorativ:** *Troita Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial* (2003). **Arie naturală protejată** (de interes național): vf. *Farcău - Vinderel - Mihailecu* (relief glaciar); *Poiana cu Narcise Tomnatec-Sehleanu*. **Manifestări tradiționale locale:** *Sărbătoarea narciselor* (în ultima duminică din luna mai, în *Poiana Narciselor*). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (marți).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1913) *Oroszkő*, (1968) *Repedea*. **Soluții etimologice.** Numele așezării provine de la hidronimul *Repedea*. Acesta din urmă a fost inițial un determinant al unui substantiv (cel mai posibil: *vale*). Ulterior, substantivul a devenit subînteles, iar adjectivul a fost articulat (*Valea Repede* > *Repedea*), la fel ca și *Aspra* (< adj. *aspru*, *aspră*) ← *Valea Aspră* sau *Bistra* (< adj. ucr. *bystryj* "iute, repede") ← *Valea Bistra* etc. Deși în zonă se află populații compacte de ucraineni, se pare că denumirea hidronimului a fost dată de români. În Maramureșul din dreapta Tisei mai există o localitate cu numele *Repedea* (în 1457, *Rypina*), fostă proprietate a familiei voievodale de *Bilca*⁷⁵¹; și în județul *Vrancea* este o localitate cu nume identic. Hidronimul și oiconimul *Repedea* (< adj. rom. *repede* "iute, rapid") sunt sinonime cu hidronimele și oiconimele *Bistra*, *Bistrița* și *Sebeș*. **Evoluția etimologică:** top. *Repedea* ← hidron. *Repedea* ← hidron. *(*Valea*) *Repede* (+ suf. top. *-a*) ← adj. *repede* "iute, rapid" ← lat. *rapidus*, *rapide*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
*(<i>Valea</i>) <i>Repede</i>	<i>Oroszkő</i>	<i>Repedea</i>

⁷⁵⁰ "Dispersate în pietrișul de pe podeaua de la cele două intrări, au fost descoperite nouă monede: 1 creițar din 1851, o jumătate de creițar din 1816, o monedă neidentificată din cauza deteriorării, o monedă ungurească din 1894, o monedă de 1 leu din 1924, una de 3 bani, două de 5 bani și una de 10 bani, ultimele patru din 1952" (C. Kacsó, 2011:443).

⁷⁵¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940.

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

RÓDINA

Sat aparținător de comuna Ariniș, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest; în 1954, cătun al satului Asuajul de Jos. Localitate situată pe malul Sălajului, între Sălsig și Ariniș; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1954 (*Rodina*). **Populație:** 182 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *rodinar*, -ă, *rodinari*, -e. **Porecla locuitorilor:** *t'urcoi*⁷⁵². **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1974-1980; a fost filie a parohiei Asuaju de Jos); biserică pentecostală ("Emanuel", 2002, filială a bisericii din Sălsig). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Sălaj), teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1954) *Rodina*, (1968) *Rodina*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. Numele localității ar putea proveni din antrop. *Rodină*, *Rodina*, nume de familie atestate în județul Maramureș⁷⁵³ (cf. bg. *Rodina*⁷⁵⁴; sau derivat din apelativul *rodină* "creație, facere, geneză; întemeiere; neam, familie; moștenitor, succesor" < sl. *rodiny*, rus. *rodiny* "lehuzie"⁷⁵⁵; sau din ucr. *rodini*⁷⁵⁶); sau din n.pers. (neatestat) **Rodin* (+ suf. top. -a). Dar ar putea fi și o variantă a lui *Rudina*, cf. toponimele slave *Rudan*, *Rudno*, *Rudenice*, *Rudnyky* etc.⁷⁵⁷, derivat din bg. *rudna*, cu sensul de "minereu fieros", la fel ca și *Rodna*. Pe de altă parte, P. Bilțiu (2013) propune o derivare din sl. *rudănă*, cu sensul de "deștelenire"⁷⁵⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Rodina* ← antrop. *Rodină* (+ suf. top. -a) ← cf. bg. *Rodina*. **Categorii:** Toponime cu suf. -a; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.

ROGÓZ

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Lăpuș, între satele Lăpuș și Dămăcușeni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș.

⁷⁵² De la *tiurcă*, regionalism, cu sensul de "curcă".

⁷⁵³ 10 persoane cu numele de *Rodina*, *Rodină* (*Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, 2007).

⁷⁵⁴ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁷⁵⁵ A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, 1939.

⁷⁵⁶ MDA.

⁷⁵⁷ F. Miklosich, cf. N. Drăganu, 1933, p. 463.

⁷⁵⁸ P. Bilțiu, *Contribuții*, 2013, p. 64.

După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1488 (*Rogos*). **Populație:** 1.324 locuitori. **Etnii:** 1.595 români, 2 maghiari (în 2002). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *rogojean*, *-ă*, *rogojeni*, *-e* / *rogojeancă*, *rogojence*. **Porecla locuitorilor:** *broscari*⁷⁵⁹. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rogojan*, *Rogojean* (651 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bodea, Chira, Ciocan, Filip, Herman, Perța, Șanta. **Personalități:** Alexandru Perța Cuza (n. 1946), meșter popular (autor a peste 2.500 de troițe de lemn). ♦ Dan Bodea (n. 1947), profesor, muzeograf, poet și istoric. Vol. *Vita Coronata* (1993), *Drumul Crucii la români. Eșuri* (1997). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1996-2010); biserică monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1661, de lemn) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală ("Betania", 2008). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), izvoare de apă minerală (*Borcutul de la Moară*, *Borcutul de la Vasalica lui Gavriluș* și *Borcutul de pe Coastă*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" (sec. XVIII) (strămutată din satul Suci de Sus, în 1883); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1661), patrimoniu UNESCO.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1488) *Rogos*, (1594) *Rhgoz*, (1598) *Rogoch*, (1854) *Rogosz*, *Rogoz*, (1909-1919) *Rogoz*, (1968) *Rogoz*.

Soluții etimologice. Potrivit tradiției, "vatra satului este așezată în lunca apelor, pe o câmpie joasă, plană și mlăștinoasă, pe care cândva creștea doar rogozul, o plantă erbacee, asemănătoare cu trestia, care acoperea aproape întregul hotar al Rogozului. De la această plantă pare să derive și numele satului, același din cele mai vechi timpuri"⁷⁶⁰. O soluție identică propune autorul unei monografii a zonei Lăpuș: "Numele satului provine de la *rogoz*, iarbă care crește pe întreg teritoriul satului"⁷⁶¹. Evident, oiconimul derivă din apelativul *rogoz* "plantă erbacee, *Carex arenaria*; iarbă ce crește pe baltă, asemănătoare cu trestia". De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic având aceeași etimologie: *Rogoz* (jud. Alba și Bihor), *Rogoz de Beliu* (jud. Arad).

Evoluția etimologică: top. *Rogoz* ← s. *rogoz* "plantă erbacee" ← sl. *rogozŭ* "trestie".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Rogoz</i>	<i>Rogosz</i>	<i>Rogoz</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

⁷⁵⁹ "Locuitorii din Rogoz obișnuiesc să prindă pui de baltă / broaște în fiecare primăvară și să consume pulpele, picioarele din spate ca pe o delicată, fapt care intrigă majoritatea populației din satele învecinate" (Felecan, 2013: 111).

⁷⁶⁰ Gh. Herman, *Monografia satului Rogoz*, Oradea, 2019, p. 29.

⁷⁶¹ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004; vezi și I. Iordan, 1963, p. 97.

ROHÍA

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Breaza, pe Valea Rohiei, între afluenții Valea Ursului și Valea Pârinciului, între Târgu-Lăpuș și Boiereni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1325 (*poss. Ruhy*). **Populație:** 670 locuitori. **Gospodării:** 309 (în 2002). **Etnii:** 766 români, 1 german (în 2002). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *rohian*, *-ă*, *rohieni*, *-e / rohiancă*, *rohience*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rohian* (124 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Cosma, Cupșa, Gherman, Pop, Martin. **Personalități:** Nicolae Gherman (1877-1959), preot paroh în satul Rohia; ctitor al Mănăstirii “Sfânta Ana”. ♦ Emilian Birdaș (1921-1996), episcop ortodox al Episcopiei de Alba Iulia (1975-1990) și al Episcopiei de Caransebeș (1994-1996). Vol. *Satul și Mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului* (1994). Membru de onoare al Academiei Române (1992). **Instituții:** școală gimnazială (“Nicolae Steinhardt”), biblioteca Mănăstirii Rohia, agenție poștală. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul Nicolae”, 1905); biserica monument istoric (“Nașterea Maicii Domnului”, 1907) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală. **Așezământ monahal:** Mănăstirea “Sfânta Ana” Rohia, rit ortodox, construcție din piatră, cu hramul “Adormirea Maicii Domnului; Izvorul Tămăduirii”, obște de maici (1923-1927, de către preotul paroh Nicolae Gherman; casa poetului a fost ridicată 1978-1980 pentru scriitorul Nicolae Steinhardt; complexul monahal mai cuprinde un muzeu și o bibliotecă) (obiectiv turistic). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Rohia), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Casă de lemn (1820); Cruce în memoria Eroilor căzuți în Primul Război Mondial.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1325) *poss. Ruhy*, (1500) *Rohy*, (1584) *Rohi*, (1733) *Rossia*, (1750) *Rohej*, (1854) *Rohi*, *Rohia*, (1909-1919) *Rohia*, (1968) *Rohia*. **Evoluția numelui** localității: *Posesiunea lui Ruhi*, *Rohi*, *Rossia*, *Rohia*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. Referitor la originea numelui localității, autorul unei lucrări monografice despre această așezare, E. Birdaș (1994), susține că “între primele și cele mai frecvente încercări de a explica etimologia satului *Rohia* este aceea care propune cuvântul slav *rogŭ* = corn, pisc de deal, drept originalul său”⁷⁶². Soluția agreată de E. Birdaș are în vedere “o posibilă încadrarea etimologică a numelui satului *Rohia* în familia de cuvinte a lui *rovină*”, cu sensul de «groapă», “nu numai datorită faptului că relieful satului în cauză prezintă numeroase asemenea detalii, ci îndeosebi împrejurării, care ni se pare fundamentală, că un loc în hotarul acestei localități, în partea sa dinspre Boiereni, se numește *Între Rohii*”⁷⁶³. Atestarea microtoponimului *Între Rohii*, pe teritoriul localității, pare a avea un rol important în stabilirea originii numelui localității, dar ne ajută prea puțin în stabilirea sensului real al substantivului *rohie*. În schimb, V. Frățilă (2016), pornește de la un alt sens al termenului *rohie* “bubiță care apare uneori

⁷⁶² E. Birdaș, *Satul și mănăstirea Rohia*, 1994, p. 41-43.

⁷⁶³ E. Birdaș, op. cit.

la copii pe cap și pe față, după naștere”, comparabil cu scr. *rohav* “ciupit de vărsat” și afirmă că termenul putea să devină toponim numai prin intermediul unui antroponim (poreclă) *Rohia* “(cea) ciupită de vărsat”. După părerea noastră, ar trebui pornit de la atestarea din anul 1325: *Posesiunea lui Ruhi, Rohi*, care trimite la un antroponim *Rohi*. **Evoluția etimologică:** top. *Rohia* ← antrop. *Rohi* (+ suf. -a).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Rohi</i>	<i>Rohia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

ROMÂNÉȘTI

Sat aparținător de comuna Boiul Mare, zona Chioar, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Jugăstreni și Frâncenii Boiului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Nagy Szalmapathak*). **Populație:** 68 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *româneștean*, -ă, *româneșteni*. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1938). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Nagy Szalmapathak*, (1567) *Zalnicapathaka*, (1615) *Romanist*, *Romanfalva*, (1639) *Romanffalwa*, (1733) *Romanest*, (1750) *Ruminests*, (1760) *Romenestyi*, (cca. 1800) *Românești*, (1839) *Ruminests*, *Rumunyesti*, (1851) *Románfalva*, (1854) *Románfalva*, *Romanești*, (1968) *Românești*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Salna Mare*, *Valea Sălniței*, *Românești*. **Soluții etimologice.** În documentele din secolul al XVI-lea, localitatea figurează cu denumirea de *Zalnicapathaka* (= Valea Sălnița), respectiv *Nagy Szalmapathak* (corect, *Nagy Szalnapathak*) spre a se diferenția de satul *Kis Zalnapatak* (= Frâncenii Boiului), aflat în apropiere. Începând cu anul 1615, localitatea își schimbă denumirea în *Romanfalva*, *Romanist* (= *Satul lui Român / Românești*) probabil după numele (sau supranumele) unui cneaz local, stăpân al satului, așa cum precizează și I. Iordan (1963): “*Românești* înseamnă, deci, urmașii unui stăpân de sat, proprietar de moșie etc., *Român(ul)* sau *Roman*. Cum, în mod obișnuit, numele de botez, nu cel de familie (după terminologia actuală), servea la derivarea toponimicelor cu semnificație personală, iar român nu putea fi decât un supranume, adică nume de familie, *Românești* trebuie să aibă drept primitiv numaidecât pe *Roman* (cu a > ă din cauza lipsei de accent, dar și sub influența sufixului...)”⁷⁶⁴. De aceeași părere este și Vasile Frățilă (2007): *Românești* < n. grup *românești* < antrop. *Românu*⁷⁶⁵. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Românești* (jud.

⁷⁶⁴ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 299-300.

⁷⁶⁵ Vasile Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 381.

Bacău, Botoșani, Dâmbovița, Dolj, Iași, Prahova, Satu Mare, Suceava, Timiș și Vrancea), *Româneștii Noi* (sat desființat, înglobat în satul Medieșul Aurit, jud. Satu Mare), *Românești Vale* (jud. Botoșani). **Evoluția etimologică:** top. *Românești* ← n. grup *românești* ← antrop. *Românu* (nume etnic) + suf. *-ești*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Sălnița</i>	<i>Románfalva</i>	= <i>Satul lui Roman</i>	<i>Românești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate de la nume etnice.
-------------------	--

RÓNA DE JOS

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Ronei, între Crăciunești și Rona de Sus, la 13 kilometri est de Sighet; zonă de deal. ♦ În anul 1390, proprietatea nobililor români din Săpânța⁷⁶⁶. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Rona de Jos (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1360 (*Rona*). **Populație:** 1.776 locuitori. **Gospodării:** 879. **Etnii:** 1.689 români, 15 ucraineni. **Culte:** 1.467 ortodocși, 86 greco-catolici, 84 creștini după Evanghelie, 51 martori ai lui Iehova, 5 romano-catolici, 4 pentecostali, 6 adventiști. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *rohnean*, *-ă*, *rohneni*, *-e*, (*rognean*, *rocnean*) / *rohneancă*, *rohnenca*, (*rogneancă*, *rocneancă*). **Porecla locuitorilor:** *bote pâlite*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rohnean*, *Rohnian*, *Rognean*, *Rogneanu*, *Rochnean*, *Rocnean* (433 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Marina, Tivadar, Ulici. **Personalități:** Ioan M. Bota (n. 1920), preot greco-catolic, istoric. Vol. *Începuturile culturii scrise în limba română* (1999), *Patrologia* (2002) etc. ♦ Laurențiu Ulici (1943-2000), critic literar, om politic, senator în Parlamentul României (1996-2000), președinte al Uniunii Scriitorilor din România (1995-2000). Vol. *Prima verba* (1974), *Confort Procust* (1983), *Literatura română contemporană* (1995) etc. **Instituții:** primărie, școală gimnazială ("Laurențiu Ulici"), bibliotecă comunală (din 1955), agenție poștală, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, biserică greco-catolică ("Nașterea Maicii Domnului", 1720); biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1940); biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Ronișoara și pârâul Lalu), teren arabil (500 ha), pășuni și fânațe (1.100 ha), fond forestier (100 ha); culturi pomicole: meri, peri, pruni. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** *Peștera Horodiște* (în Munții Maramureșului); *Grota lui Doboș*⁷⁶⁷. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Placă comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1930).

■ Originea numelui localității

⁷⁶⁶ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 85.

⁷⁶⁷ Doboș a fost un haiduc ucrainean din sec. XVIII (A. Portase, 2006: 31).

Denumiri atestate: (1360) *Rona*, (1373) *Rohina*, (1390) *Also Rouna*, *Also-rouna*, (1411) *Rohyna*, (1418) *Rona*, (1431) *salisfodina Rona*, (1469) *Also Rohna*, (1470) *Also Rohna*, 1828, (1851) *Alsó Rhóna*, (1909-1919) *Rona-de-jos*, *Alsóróna*, (1968) *Rona de Jos*. **Evoluția numelui localității:** *Rona*, *Rona de Jos*.

Soluții etimologice. Etimologie incertă. Într-o monografie a localității, se menționează că “prima amintire documentară care se referă la râul *Rona* ce-o brăzdează, și care a dat numele localității, este din 1353”⁷⁶⁸. Numele acestei așezări datează din anul 1360, în forma *Rona*, iar mai târziu în variantele *Rohina*, *Rohna*, *Rowna*. Din 1390, numele satului devine *Also Rouna* (=Rona de Jos), spre a se diferenția de cealaltă localitate cu numele *Rona* (numită, în continuare, Rona de Sus).

În privința etimologiei toponimului *Rona*, au fost formulate două ipoteze. Prima se referă la un apelativ *rona*, cu sensul de “câmpie, loc neted”. Într-o intervenție din 1924, Nicolae Drăganu afirmă că “forma *Rona* ne face să avem în vedere, pentru a explica acest nume topic, apelativul ung. *róna* «șes, câmpie». Formele intermediare ale cuvântului unguresc au trebuit să fie **rovna*, **rouna*, **róna*. Din **Rovna* a putut să se nască, de o parte rom. *Rogna*, *Rocna*, (...) de altă parte ung. **Rouna* > *Rona* (cf. formele vechi *Rohina*, a. 1373)”⁷⁶⁹. Într-o altă lucrare, din 1933, același cercetător reformulează ipoteza: de la sl. *ravinŭ* “șes, platou”, care, împrumutat de maghiari, va fi devenit **rovina*, apoi **rouna* și, în sfârșit, *rona* “neted, câmpie”⁷⁷⁰. Această idee e preluată și de Iorgu Iordan⁷⁷¹.

A doua ipoteză e lansată tot de N. Drăganu (1928) și are în vedere o apropiere de top. Rodna: “Numele satelor *Rona* (*Rogna*, *Rocna*) din jud. Maramureș (...) ar putea fi identice la origine cu numele *Rodnei* din jud. Năsăud, numai într-un cânt în această regiune ar fi fost și băi de metal”⁷⁷². În alt loc remarcă asemănările dialectale dintre *Rona* și *Rodna*: “Numele *Rodnei* se mai rostește popular *Rogna* și *Rocna*, iar locuitorii ei se numesc rodneni, rogneni și rocneni”⁷⁷³. În acest caz, numele oiconimelor *Rona* și *Rodna* ar deriva din sl. *rudna* (cf. sl. *ruda* “metall”). “Trecerea de la -u- la -o- și -a- (-o-deschis) nu s-a putut face decât în limba ungurească (...). Astfel, în această limbă, sl. *Rudna* s-a putut schimba în *Rodna*”⁷⁷⁴. De aceeași părere este și I. Iordan (1963): *Rodna*, cu tema *rudă* “prăjină”, a avut într-o vreme și sensul de “mină” (poate numai auriferă), cum arată *rudar* “țigan aurar”, cf. și etimonul sl. *ruda* “metal, minereu”⁷⁷⁵. Pentru top. *Rona*, Alexandru Filipașcu (1940) propune ca etimon lat. *rudus*, *rodus* și *rondus* “aramă nelucrată”, cu precizarea că apelativul se folosea “ca numiri pentru stațiunile miniere și metalurgice”⁷⁷⁶. De menționat că, în județul Sălaj există o localitate cu nume identic.

Problema este că nu se respectă condiția de bază pentru acceptarea acestor soluții etimologice: pe de o parte zona este colinară (deci magh. *róna* “șes, câmpie” sau sl. *ravinŭ* “șes, platou” cu greu ar putea fi etimonul căutat), iar în al doilea rând nu există mărturii despre “băi de metal” sau zăcăminte de aramă în perimetrul administrativ al *Ronelor* (referitor la derivarea din sl. *rudna*, cf. sl. *ruda* “metall”). Poată

⁷⁶⁸ Ion M. Bota, *Rona de Jos – Maramureș, prezentare monografică*, Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 2005, p. 12.

⁷⁶⁹ N. Drăganu, în *Dacomania*, IV, 1924-1926, p. 1.075.

⁷⁷⁰ N. Drăganu, *Români*, 1933.

⁷⁷¹ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 99.

⁷⁷² N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 101.

⁷⁷³ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 463.

⁷⁷⁴ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 100.

⁷⁷⁵ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 99.

⁷⁷⁶ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 22.

că soluția trebuie căutată în analiza mai amănunțită a hidronimului. **Evoluția etimologică:** top. *Rona de Jos* ← (*Rona* + *de* + *Jos*) ← hidron. *Rona*; / (+) *Jos* ← adv. *jos* ← ml *deosum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Rona</i>	<i>Alsó Rhóna</i>	<i>Rona de Jos</i>

RÓNA DE SUS

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Ronei, în apropiere de Tisa, la granița cu Ucraina, între Rona de Jos și Coștiui, la 17 kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor. Ajungând o parte din comună în proprietatea nobililor din Petrova, aceștia au colonizat câteva familii rutene, ca iobagi ("Rona de Sus a fost întemeiată de români și este atestată ca atare în anul 1360... Nobilii maramureșeni au adus aici un număr mare de ucraineni, mai ales după secolul al XV-lea. [...] Azi satul este populat numai de aceștia"⁷⁷⁷). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Coștiui, *Rona de Sus* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1360 (*possessio olachalis Felseourouna Stani filii Petri Olahy*). **Populație:** 3.855 locuitori (în comună), 3.225 locuitori (în satul Rona de Sus). **Gospodării:** 1.764 (în comună). **Etnii:** 3.213 ucraineni, 313 maghiari, 193 români (în comună). **Culte:** 2.716 ortodocși, 415 martori ai lui Iehova, 301 romano-catolici, 148 greco-catolici, 53 creștini de rit vechi, 39 penticostali, 24 bapțiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Numele comun al locuitorilor:** *rohnean*, *-ă*, *rohneni*, *-e*, (*rognean*, *rocnean*) / *rohneancă*, *rohnențe*, (*rogneancă*, *rocneancă*). **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rohnean*, *Rohnian*, *Rognean*, *Rogneanu*, *Rochnean*, *Rocnean* (433 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Albiciuc, Bodnariuc, Boiciuc, Hera, Lauriuc, Rusnac, Semeniuc, Țifrac. **Personalități:** Mihai Nebeleac (n. 1949), poet, prozator. Vol. *Lorana* (roman, 1974; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Neliniștea primăverii* (versuri, 1990) etc. ♦ Pavlo Romaniuc (n. 1953), poet, prozator. Vol. (în limba ucraineană): *Castelul păsărilor călătoare* (1976), *Drum fără întoarcere* (1981), *Cămașa lui Nesus* (1997) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Ioan Semeniuc (n. 1932), profesor universitar, filozof. Vol. *Limba, stăpâna noastră. Încercarea asupra feminității limbii române* (1999). ♦ Ivan Fedco (1938-1979), prozator. Vol. *Pe drumul cel nou* (1960), *Zbor întrerupt* (1980). **Instituții:** primărie, grădiniță, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1955), cabinet medical, farmacie, cămin cultural, ghișeu poștal, biserică ortodoxă ucraineană; biserică baptistă, biserică penticostală (2002). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Ronișoara), teren arabil (600 ha), pășuni și fânețe (1.600 ha), fond forestier (4.100 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni; izvor de apă sărată

⁷⁷⁷ Șt. Vișovan, *Studii și articole de onomastică*, 2007, p. 45.

(pârâul Săliștei). **Arie naturală protejată** (de interes național): Pădurea Ronișoara, pădure seculară de goruni. **Peșteri:** *Peștera cu Diaclaze din Dealul Hurgoi* (=Gurgoi) (40 m lungime). **Monument comemorativ:** Monumentul Soldatului Necunoscut, al Eroilor și al Veteranilor de Război (2016), amplasat pe fundația mormântului unui soldat rus necunoscut, găsit mort în centrul localității.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *possessio olachalis Felseurouna Stani filii Petri Olahy*; *Felseu Rouna*, (1390) *Felsew-Rowna*, *Felseu Rona*, (1411) *Rohnya*, (1418) *Rona*, (1460) *fodine [regales] Rona*, (1495) *Felso Rona*, (1828, 1851) *Felső Rhóna*, (1909-1919) *Rona-de-sus*, *Felsőróna*, (1968) *Rona de Sus*. **Evoluția numelui localității:** *Rona*, *Rona de Sus*. **Soluții etimologice.** Numele localității ar putea deriva din hidronimul *Rona*, a cărui etimologie este obscură în raport cu informațiile pe care le deținem în momentul de față. **Evoluția etimologică:** top. *Rona de Sus* ← (*Rona* + *de* + *Sus*) ← hidron. *Rona*; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Felső Rhóna</i>	<i>Rona de Sus</i>

ROZÁVLEA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe cursul superior al râului Iza, între Strâmtura și Șieu, la 30 de kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Bogdăneștilor, printre satele stăpânite înainte de 1353 de Bogdan, după partajul cu Iuga⁷⁷⁸. Capitală voievodală în 1355, când voievod de Maramureș era Ioan, fiul lui Iuga (Villa Iohanis Woyvode “Curtea voievodului Ioan”)⁷⁷⁹. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Rozavlea* (reședință), Sâlța. **Prima atestare documentară:** 1373 (*villa Iohannis Woywode*). **Populație:** 3.085 locuitori (în comună), 2.816 locuitori (în satul Rozavlea). **Gospodării:** 1.293 (în comună). **Etnii:** 2.994 români, 16 romi (în comună). **Culte:** 2.897 ortodocși, 72 adventiști, 37 greco-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *rozăvlean*, *-ă*, *rozăvleni*, *-e* / *rozăvleancă*, *rozăvlence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Ardelean, Caia, Condrat, Dunca, Florea, Hodea, Mîrza, Orzac, Petrovan, Tomșa, Vișovan. **Personalități:** Ioan Hodea (PS Iustin) (n. 1961), episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului (din 2016). **Instituții:** primărie, liceu tehnologic (“Octavian Goga”), bibliotecă comunală (din 1953), oficiu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomă, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural. **Biserici:** biserică greco-catolică (de lemn, “Bunavestire”); 4 biserici ortodoxe (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1935; de lemn, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1717; de lemn,

⁷⁷⁸ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 96.

⁷⁷⁹ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 107.

“Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, 2001; de lemn, “Sfântul Gheorghe”, Șesu-Mănăstirii Sâlța); biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), teren arabil (2.400 ha), pășuni și fânațe (1.800 ha), fond forestier (1.500 ha), ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole. **Monumente istorice:** Ansamblul bisericii “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (1717); Biserica de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”; Clopotniță (sec. XIX). **Monumente comemorative:** Troița Eroilor Neamului (1988), confecționată din lemn de brad de meșterul Ioan Sidău; Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2005), străjuit de două tunuri antiaeriene, fabricate în URSS, în 1949. **Târg** săptămânal de mărfuri (marți).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1373) *villa Iohannis Woywode*, 1390 *Hrozawlla*, *Hrozallya*, (1411) *Rozaulya*, *Rozavlia*, (1430) *Rosallya*, (1431) *Janoswaydafalva*, (1450, 1469) *Rozaullya*, *Orozalya*, (1473) *Horozlaule*, *Harozlaulye*, *Horozavlye*, (1488) *Rhozallya*, (1525) *Rozanlye*, (1828) *Rozavlya*, (1851) *Rozavlya*, *Rozalia*, (1909-1919) *Rozavlea*, *Rozália*, (1968) *Rozavlea*. **Evoluția numelui localității:** *Domeniul voievodului Ioan*, *Rozalia*, *Rozavlea*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, circulă următoarea legendă: “Se spune că odinioară, Maramureșul a fost locuit de oameni uriași. Cu timpul, dintre toți uriașii a rămas unul singur, bătrân, care avea o fiică pe numele *Rozalia*. Aceasta, plimbându-se pe malurile Izei, a văzut niște oameni minusculi, pe care i-a luat în poala hainei sale. Tatăl ei i-a spus că acei pitici erau oameni din neamul dacilor, care vor stăpâni în viitor Maramureșul și să aibă grijă să nu le facă niciun rău. În poala hainei sale era un flăcău tare frumos care îi plăcu mult fetei de uriaș, ba chiar se îndrăgosti de el. Dragostea lor nu putea fi împlinită, el fiind mic de statură, ea uriașă. Atunci fata uriașului, *Rozalia*, îl rugă pe Dumnezeu s-o facă mai mică, iar pe flăcău ceva mai mare. Ruga i-a fost ascultată, s-a făcut nuntă și, din această legătură, s-au născut primii locuitori ai comunei, ce va primi numele mamei, adică *Rozalia*, devenită ulterior *Rozavlea*”⁷⁸⁰.

Forma în care este notat numele localității la 1373, *Villa Iohannis Woywode*, “sugerează că aici s-a aflat centrul domeniului fiilor lui Iuga”⁷⁸¹, iar satul era în stăpânirea voievodului Ioan, “unul din cei doi fii (Ioan și Ștefan) ai lui Iuga (voievod al românilor de Maramureș între 1343-1349, și om al regelui maghiar), fratele lui Bogdan”⁷⁸². După anul 1390, în actele oficiale apare denumirea *Rozavlea*, cu variantele *Hrozawlla*, *Hrozallya*, *Rozaulya*, *Rozavlia*, *Orozalya*, *Rozalia*.

În privința originii numelui acestei așezări, una dintre direcții a mers pe mâna tradiției locale: “După 1480, localitatea e numită în documente *Rozavlia*, de la care s-a ajuns și la «Roza vila», ce ne duce totuși spre legenda Rozei Rozalina, privitoare la numele comunei”⁷⁸³. La fel și I. Vișovan (1999): “După cum se vede în tradiția rozăvlenilor, numele comunei provine din substantivul propriu, feminin, *Rozalina*, prenume purtat și astăzi de multe femei sub forma *Rozalia*, popular *Ruzalie*, *Ruzale*”⁷⁸⁴. E drept că, în județ, există un hidronim *Roza* (curs de apă care, împreună cu Sasul și Valea Boilor, formează pârâul Botiza) și e atestat antroponimul *Roza*, însă aceste aspecte nu sunt argumente decisive în sprijinul soluției propuse.

Pe de altă parte, Ion Mihalyi de Apșa (1900) a sugerat că numele satului

⁷⁸⁰ D. Caia, Gh. Caia, *Rozavlea din Țara Maramureșului*, Editura Grinta, 2007, p. 21.

⁷⁸¹ R. Popa, *op. cit.*, p. 96.

⁷⁸² E. Faiciuc, *Vechimea și istoricul localităților maramureșene*, 1997, p. 390.

⁷⁸³ E. Faiciuc, *op. cit.*, p. 390.

⁷⁸⁴ Ion Vișovan, *Etimologia numelor unor localități de pe Valea Izei, în Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. IV, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 1999, p. 569.

provine din “sărbătoarea Rusalelor”⁷⁸⁵. D. Caia (2007), autorul unei monografii locale dedicate acestei așezări, este într-un acord cu ipoteza anterior formulată: “I. Mihalyi deduce toponimul *Rozavlea* de la sărbătoarea Rusaliilor, deducție care este cea mai credibilă”⁷⁸⁶. N. Roșca (2004) se alătură celor ce susțin această idee: “Numele trebuie considerat din fam. *Rozalia, Rosalia, Rozaura, Rusulina, Rusulia* etc., care au la bază numele sărbătorii Rusaliilor”⁷⁸⁷. Teoria este amendată de către prof. Ștefan Vișovan: “Nu se poate nicidecum explica evoluția fonetică de la *Rozalia, Rusalia* etc., la *Rozavlea, Hrozavlea*. Aceeași obiecție este valabilă și pentru cei care, ignorând legile fonetice, propun derivarea toponimului *Rozavlea* de la Roza-Rozalina, protagonista unei frumoase legende culese în zonă”⁷⁸⁸.

O altă ipoteză este lansată într-un studiu geografic dedicat Maramureșului și publicat în perioada interbelică: “Numele de azi, amintit abia la 1390, pare a fi slav fiind în legătură cu revărsările foarte dese ale Izei (sl. *rozavlete* = a se revărsa)”⁷⁸⁹. Verificând soluția propusă, Șt. Vișovan (2005) constată că, în limba slavă, vb. *a se revărsa* avea forma *razlivatisja*, “iar de aici până la *Rozavlea* e o cale imposibil de parcurs”⁷⁹⁰.

În altă ordine de idei, N.A. Constantinescu (1963) propune derivarea dintr-un antroponim: “Din n.pers. *Grovaz*, cu fonetism ucr. > *Hrozavlea*; iar cu afereză, prin căderea lui *-h-* (ca în Ristea < Hristea) a dat *Rozavlea*”⁷⁹¹. E. Petrovici (1970) vine cu câteva precizări: “Forma maghiară *Rozália* se datorează unei etimologii populare. Forma veche era *Rozávlja*. În documente apare la 1390 sub forma *Hroz(a)wlla*, care trebuie citită *Hrozavl’a*. Și acesta este un adjectiv posesiv slav (ucraïnean), format cu sufixul *-j-* din numele de persoană *Hrozav* (= *Grozav*), cu *-h-* în loc de *-g-*. După labiala *v* s-a dezvoltat, după cum era de așteptat, un *-l-* epentetic (ca în forma sârbească *Radiml’a*)”⁷⁹². Opinia lui I. Pătruț (1980) se încadrează în aceeași categorie: “*Hroz(a)-wla*, actual (după căderea lui *h-*) *Rozavlea*, provine din antroponimul *Hrozav* (cf. rom. *Grozav*)”⁷⁹³.

Tot la un antroponim s-a gândit și Radu Popa (1977) pentru originea acestui oiconim, având drept premise o atestare documentară, din 1374, sub forma *Gordohaza*: “Din acest nume derivă numele actual al satului, forma intermediară ca și existența onomasticului Gorzo fiind atestate documentar în secolele XIV-XV”⁷⁹⁴. În plus, distinsul arheolog mai este de părere că evoluția toponimului s-a putut produce sub influența limbii slave, “dar numele i l-au dat românii maramureșeni”⁷⁹⁵.

În ciuda opoziției lui D. Caia – “Explicația [cu limba ucraineană] este o aberație; după părerea noastră, cuvântul *grozav* seamănă a cuvânt dacic, iar ucrainenii nu au fost prezenți pe valea Izei în perioada la care se referă N.A. Constantinescu”⁷⁹⁶ –, problema e tranșată de prof. Ștefan Vișovan: “Toponimul *Rozavlea* avea, fără îndoială, la bază, un nume de persoană. Majoritatea atestărilor trimit la un

⁷⁸⁵ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 239.

⁷⁸⁶ Caia, op. cit., p. 22.

⁷⁸⁷ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 107-108.

⁷⁸⁸ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005, p. 310-311.

⁷⁸⁹ Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 103.

⁷⁹⁰ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005, p. 310-311.

⁷⁹¹ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 289.

⁷⁹² E. Petrovici, art. *Adjective popesive slave în -j- ca toponimice, pe teritoriul RSR*, SCL, IV, 1953, p. 63-87, apud Vasile Frățilă, 2016.

⁷⁹³ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 130.

⁷⁹⁴ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 48.

⁷⁹⁵ R. Popa, op. cit., p. 45, nota 65, cu referire la P. Olteanu, art. *Numiri slave în Transilvania de Nord*, în *Limbă și Literatură*, III, 1957, p.198.

⁷⁹⁶ D. Caia, op. cit., p. 22.

Grozavu, care trebuie să fi fost un supranume al unui important cneaz local, dacă nu chiar al voievodului Ioan. Acest voievod a colonizat un număr mare de ucraineni în Maramureș, o parte dintre ei fiind aduși în *Rozavlea*. Supranumele *Grozavu*, rostit de populația ucraineană cu *-h-* (*Hrozavu*), a stat la baza adjectivului posesiv *Hrozavja*, devenit în urma unor transformări fonetice specifice limbii ucrainene, *Hrozavlea* (comp. *Tereblea*, *Uglea* etc.). Așa se explică prezența lui *-h-* și a lui *-v-* în majoritatea atestărilor de care dispunem. Așadar, inițial localitatea se numea satul voievodului Ioan, apoi *Hrozavlea*, adică *satul (moșia) lui Grozavu*. Nu e exclus ca supranumele *Grozavul* să-l fi primit voievodul Ioan chiar de la ucrainenii colonizați de el în localitate. Credem că aceste două denumiri au funcționat o vreme în paralel, după care s-a impus denumirea *Rozavlea*. Populația românească n-a tradus denumirea, ci a preluat-o de la ucraineni, conservând-o ca atare⁷⁹⁷.

Evoluția etimologică: top. *Rozavlea* ← top. *Hrozavlea* ← adj. pos. ucr. *hrozavja* ← antrop. *Hrozavu* (sub influența ucr.) ← supranumele rom. *Grovazu* ← adj. *grozav* "puternic, violent, mare" ← vsl. *grozavŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Domeniul voievodului Ioan</i>	<i>Rozália</i>	<i>Rozavlea</i>

Categorii:	Categorii: Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

RUS

Sat aparținător de comuna Dumbrăvița, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Dumbrăvița, Șindrești și Unguraș, la 4 kilometri est de Dumbrăvița; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411(*Orozfalwa*). **Populație:** 647 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *rusean*, *-ă*, *ruseni*, *-e*, (*rusan*) / *ruseancă*, *rusence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rusan* (23 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Cadar, Costin, Mureșan. **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1815). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1815). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor Neamului (1981), realizat de meșterul Filip Cadar; Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2018).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Orozfalwa*, (1491) *poss. Wolachalis Orozfalwa*, (1566) *Orozfalwa*, (1828) *Oroszfalu*, *Ross*, (1851) *Oroszfalu*, *Russ*, (1909-1919) *Rus*, *Kékesoroszfalu*, (1968) *Rus*. **Evoluția numelui** localității: *Satul Rusului*, *posesiunea românească Rus*, *Chechiș-Rus*, *Rus*. **Soluții etimologice.** Pe tot parcursul istoric,

⁷⁹⁷ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005, p. 310-311.

așezarea a avut denumirea de *Satul Rusului* (*Orozfalwa*, în magh.) sau *Rus* (*Ross*, *Russ*). I. Pătruț (1984) ține să precizeze că numele satului nu provine din *rus*, subst. și adj., "ci dintr-un supranume *Rusu(l)*"⁷⁹⁸. Tradiția locală confirmă: "În satul *Rus*, legendele spun că au fost șteampuri de măcinare și spălare a minereului adus de la Mogoșa, la care lucrau muncitori străini conduși de un rus sau ucrainean, de la care îi vine numele"⁷⁹⁹. Supranumele, dar și numele de familie *Rus*, provin din numele etnic *rus*⁸⁰⁰. În județul Maramureș, *Rus* este un nume de familie cu frecvență mare: 3.730 de persoane⁸⁰¹. De menționat că, în județul Sălaj, mai există o localitate cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie.

Evoluția etimologică: top. *Rus* ← supranumele *Rusu(l)* ← s. *rus*, nume etnic ← vsl. *rusŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Rus</i>	<i>Oroszfalu</i>	= <i>Satul Rusului</i>	<i>Rus</i>

Categorii:	Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

RÚSCOVA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Vișeului, la poalele Munților Maramureșului, între Leordina și Repedea, la 27 kilometri de Vișeu de Sus; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Ruscova* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1373 (*poss. Orosviz*). **Populație:** 5.541 locuitori. **Gospodării:** 1.635. **Etnii:** 5.011 ucraineni, 190 români, 182 romi, 5 maghiari, 5 germani. **Culte:** 4.492 ortodocși, 733 penticostali, 147 adventiști, 3 greco-catolici, 3 bapțiști, 3 romano-catolici, 3 reformați. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească). **Numele comun al locuitorilor:** *ruscovean*, *-ă*, *ruscoveni*, *-e*, (*ruscovan*) / *ruscoveancă*, *ruscovence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ruscovan* (64 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Botiz, Bumbar, Covaci, Moroz, Rohnean. **Personalități:** Ivan Liber (n. 1932), profesor, compozitor, dirijor, publicist. **Instituții:** primărie, 7 grădinițe, școală gimnazială, liceu tehnologic, bibliotecă comunală (din 1955), sediul Ocolului Silvic Poieni, ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, agenție bancară, bancomat, cămin cultural, biserică ortodoxă ucraineană; biserică adventistă de ziua a șaptea; biserici penticostale (*Ruscova* nr. 1, 1952; *Ruscova* nr. 2, Oblaz, 1993). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu și pârâul *Ruscova*), teren arabil (400 ha), pășuni și fânațe (2.100 ha), fond

⁷⁹⁸ I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984, p. 22-23.

⁷⁹⁹ Gh. Pricop, *Monografia localității Dumbrăvița*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2011, p. 26.

⁸⁰⁰ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983; Constantinescu, *DOR*, p. 364.

⁸⁰¹ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

forestier (2.500 ha), fond de vânătoare, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, livezi (de meri și pruni); izvor de apă minerală (pe Valea Drahmirov: *Ciorna Vodă*); depozit de mangan. **Târg** săptămânal de mărfuri (joi).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1373) *poss. Orosviz*, (1390) *Orozfalu*, *Orisfalw*, (1411) *Rwzko*, *Ruskova*, *Ruzkowa*, (1473) *Oroszfalu*, (1480) *Orozfalw*, (1555) *Rwskowa*, (1828, 1851) *Ruszkova*, (1913) *Visóoroszi*, (1968) *Ruscova*. **Evoluția numelui localității:** *Apa Rusului*, *Rusco*, *Ruscova*. **Soluții etimologice.** Numele așezării derivă din hidronimul *Ruscova* (Valea Rusului, Valea Ruscovă > *Ruscova*), dovadă fiind faptul că la 1373 localitatea se numea *Orosviz* (= *Apa Rusului*), apoi *Orozfalu* (= *Satul Rusului*), iar din secolul al XV-lea *Rusco* (*Ruzko*, în magh.) și *Ruscova* (*Ruskova*, *Ruskowa*, *Ruszkova*, în grafia maghiară). Aceste denumiri indică prezența ucrainenilor în zonă (numiți de români *ruși*), este de părere Ștefan Vișovan. De menționat că, în țară, există trei localități cu nume asemănător, având, probabil, aceiași etimologie (*Rusca*, sat în jud. Caraș-Severin, Suceava și Vaslui). **Evoluția etimologică:** top. *Ruscova* ← hidron. *Valea Ruscovă* ← hidron. (*Valea*) *Rusului* ← s. *rus*, nume etnic ← vsl. *rusŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Valea Rusului</i>	<i>Oroszfalu</i>	= <i>Satul Rusului</i>	<i>Ruscova</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ov(a); Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

RUȘÓR

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștur, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Copalnic-Mănăștur și Cernești, pe malul Bloajei; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1528 (*Dragumerfalwa*). **Populație:** 272 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *rușorean*, -ă, *rușoreni*, -e / *rușoreancă*, *rușorence*. **Porecla locuitorilor:** *morcovi*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Rușoran*, *Rușorean* (15 persoane). **Personalități:** Terezia Filip (n. 1948), critic literar, eseist; doctor în filologie. Vol. *Chipurile feminității. Tipologia personajului literar* (2009), *Nichita Stănescu, trupul și reveriile organicului* (2011) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Dumitru", 1880). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bloaja), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument comemorativ:** Cruce-Monument pentru Eroii celor două Războaie Mondiale (1980).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1528) *Dragumerfalwa*, (1543) *Draghonafalva*, (1566, 1603) *pagus Dragamerfalva*, (1677) *Rusor*, (1750) *Ruschor*, (1760) *Ruszor*, (1784)

Russor, (cca. 1800) *Rușoru*, (1805) *Russzor*, (1830) *Rusor*, (1850) *Rusoru*, (1854) *Russor*, *Rușor*, (1909-1919) *Rușor*, *Rószapataka*, (1968) *Rușor*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Dragomir*, *Rușoru*, *Rușor*. **Soluții etimologice.** S-ar putea ca așezarea să fi avut de la întemeiere numele de *Rușor*, de la un hidronim *Rușor* (< *Râușor* < subst. *râu* “apă curgătoare”). Prin secolul al XVI-lea s-a aflat vremelnic sub stăpânirea unui oarecare Dragomir, dovadă că în acte apare denumirea de *Dragumerfalwa* (=Satul lui Dragomir). Însă ulterior (din 1677), se renunță la această denumire și se revine la numele de *Rușor*. Altfel nu se explică înlocuirea (fără precedent) a unei denumiri ce are la bază un antroponim, cu o altă denumire derivată dintr-un microtoponim local. De menționat că, în jud. Hunedoara, mai există o localitate cu nume identic, având, probabil, aceiași etimologie.

Evoluția etimologică: top. *Rușor* ← top. *Râușor* ← s. *râu* “apă curgătoare” (+ suf. *-(u)șor*) ← lat. *rivus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>*Rușor</i>	<i>Russor</i>	<i>Rușor</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-or</i> ; Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

SARASĂU

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Tisei, la granița cu Ucraina, între Sighetul Marmăției și Câmpulung la Tisa; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Sarasău* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1345 (*Kenezatus de Zorwazou, Zarwazow*). **Stema** comunei Sarasău (2016) se compune dintr-un scut triunghiular roșu cu marginile rotunjite, încărcat cu un chevron răsturnat de argint, peste care broșează în vârful scutului un brâu undat albastru. În centrul scutului se află un cap de cerb de argint. La dreapta și la stânga chevronului se află câte un spic de grâu de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Capul de cerb simbolizează fauna zonei. Spicele de grâu reprezintă ocupația de bază a locuitorilor, agricultura. Brâul undat reprezintă râul Tisa. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.238 locuitori. **Gospodării:** 798. **Etnii:** 2.089 români, 49 romi, 10 ucraineni, 7 maghiari. **Culte:** 1.072 ortodocși, 926 greco-catolici, 42 martori ai lui Iehova, 67 baptiști, 6 romano-catolici, 3 reformați, 7 adventiști. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *sărăuan*, *-ă*, *sărăuani*, *-e*, (*sărăoan*) / *sărăuancă*, *sărăuance*. **Porecla locuitorilor:** *gușați*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bleda, Dudaș, Oros. **Personalități:** Iosif Man (1817-1876), jurist, avocat, prim-pretor, deputat în Parlamentul de la Budapesta, președinte al *Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș*, inițiator al Societății de lectură *Dragoșiana*. ♦ Găvrilă Mihalyi (1872-1955), prefect al jud. Maramureș (ian. 1922 - apr. 1926; nov. 1933 - sep. 1935); subprefect în perioada

1919-1920. Vol. *Reflexii asupra diplomelor maramureșene din secolele XIV-XV* (1934). ♦ Petru Mihalyi (1880-1951), prefect al jud. Maramureș (iulie 1936-iulie 1937). ♦ Abraham Adler (1916-2003), muzicolog; supraviețuitor al Holocaustului. **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arondate: Bocicoiul Mare, Rona de Jos, Rona de Sus, Sarasău, Câmpulung la Tisa, Săpânța, Remeți, Vadul Izei), școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), agenție poștală, farmacie, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă). **Biserici:** biserică greco-catolică (de zid, "Pogorârea Sfântului Spirit", după 1990); biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1978); biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", monument istoric); biserică baptistă. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa, pârâul Sarasău), teren arabil (300 ha), pășuni și fânațe (900 ha), fond forestier (170 ha); culturi pomicole: meri (73 ha), pruni (18 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** depozite de bronzuri. **Monumente de arheologie:** așezare, sec. IX-XIII (punct "Zăpodie"); așezare, sec. IV-V (punct "Zăpodie"), sit arheologic; așezare, sec. V-IV a.Ch. (punct "Zăpodie"); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct "La Moară"); așezare sec. X-XIII (punct "Lazul Mare"), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct "Lazul Mare"); așezare fortificată, epoca medievală (punct "Cetatea"); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct "Vașcăpău"). **Monumente istorice:** Casa Mihaly (sec. XVIII); Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1600); Casa Iurca (sf. sec. XIX); Casa Man, azi Cămin Cultural (sec. XIX). **Monument comemorativ:** Troița monument pentru Eroii din Primul și al Doilea Război Mondial (2007), realizată de meșterul Vasile Coț, din Valea Hotarului.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1345) *Kenezatus de Zorwazou, Zarwazow*, (1360) *Zarvassov*, (1398) *Zarusszou*, (1418) *Zarwazo*, (1457) *nobiles wolahy de Zarwazo*, (1672) *Szarvaszó*, (1828, 1851) *Sarasew Sarwasi*, (1909-1919) *Sarasău, Szarvaszó*, (1968) *Sarasău*. **Soluții etimologice.** Numele localității (*Sarasău*) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Szarvaszó*). Nu știm cu certitudine care a fost numele anterior a localității și nici ce semnifică denumirea maghiară. Referitor la acest aspect, R. Popa (1977) constată că a fost "derivat de lingviști, fără excepție, din *szarv-aszó* = corn uscat"⁸⁰². Pe când Vasile Frățilă (2016) e de părere că derivarea s-a făcut din magh. *szárazaszó*, cu sensul de "valea seacă" (< magh. *száraz* "sec, uscat" + magh. *aszó* "albie de vale). Numele actual al localității este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Szarvaszó*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁸⁰³. **Evoluția etimologică:** top. *Sarasău* ← top. magh. *Szarvaszó* ← magh. *szarv-aszó* "corn uscat".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Szarvaszó</i>	<i>Sarasău</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ău; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

⁸⁰² R. Popa, *Observații*, 1977, p. 43, nota 46, invocând studiul lui E. Petrovici, *Toponimie ungurească în Transilvania medievală*, 1943, p. 123.

⁸⁰³ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelița, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

SAT-ȘUGATĂG

Sat aparținător de comuna Ocna-Șugatag, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Marei, între Hărniciești și Giulești, la 50 de kilometri de Baia Mare și 20 de kilometri de Sighet; zonă de deal (alt. 360 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Marei. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1360 (*Zalatyna, villa olachalis Sugatagfalva*).

Populație: 1.187 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *șugătean, -ă, șugăteni, -e / șugăteancă, șugătence*. **Porecla locuitorilor:** *lupi*⁸⁰⁴. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bledea, Hotea, Mesaroș, Pop, Puț. **Personalități:** Tit Bud (1846-1917), preot și culegător de folclor; vicepreședinte al Societății ASTRA din Maramureș (1887-1917) și vicepreședinte al *Asociațiunii pentru Cultura Poporului Român din Maramureș*. Vol. *Poezii populare din Maramureș* (1908). **Instituții:** Școală gimnazială, agenție poștală, biserică greco-catolică ("Cuvioasa Paraschiva", 1642, monument istoric); biserică ortodoxă (de zid, "Cuvioasa Paraschiva", 1999); biserică baptistă. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara), teren arabil, livezi, fânațe, amenajarea piscicolă Sat Șugatag. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" (1642). **Monument comemorativ:** Placă comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1933-1937), amplasat pe peretele Bisericii de lemn "Cuvioasa Paraschiva".

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1360) *Zalatyna, villa olachalis Sugatagfalva*, (1365) *Sugatagh*, (1459) *Sugathagh*, (1472) *utraque Swgathak* (Sat-Șugatag și Ocna-Șugatag), (1828) *Sugatagh*, (1851) *Sugatag*, (1909-1919) *Sat-Șugatag, Falusugatag*, (1968) *Sat-Șugatag*. **Evoluția numelui localității:** *Slatina, Șugatag, Sat-Șugătag, Sat Șugatag*. **Soluții etimologice.** Este interesant faptul că, în documentele oficiale, localitățile numite azi Ocna Șugatag și Sat-Șugatag erau notate la fel (*Sugathagh*), din secolul al XIV-lea și până la începutul secolului al XX-lea (când are loc diferențierea: *Akna Sugatagh*, respectiv *Falusugatag*). Explicația rezidă probabil din statutul identic, de localități populate cu muncitori zilieri, angajați la ocnele de sare. (Pentru etimologia termenului Șugatag, vezi articolul Ocna Șugatag). **Evoluția etimologică:** top. *Sat Șugatag* ← (*Sat* + *Șugatag*) ← s. *sat* "așezare rurală" ← lat. *fossatum*; / (+) *Șugatag* ← magh. *sóvágó* "tăietor de sare" + germ. *Tage* "zilier".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Slatina</i>	<i>Falusugatag</i>	<i>Sat Șugatag</i>

Categorii: Toponime care arată ocupația locuitorilor.

⁸⁰⁴ "Pentru ce-s mai apucători, mai pribegi" (T. Papahagi, 1925).

SÁTUL NOU DE JOS

Sat aparținător de comuna Groși, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Baia Mare, Cătălina și Groși; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1828 (*Also Újfalu*). **Sigiliul localității:** (1784) Inscriptia frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS ALSOFALU. În câmpul sigiliului, într-un scut de frunză, un pom fructifer. **Populație:** 1.055 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Nume de familie frecvente în localitate:** Băban, Băbuș, Bolte, Hauși, Pașca, Sas. **Personalități:** Rodica Maria Dragomir (n. 1940), poetă. Vol. *Noapte și zi* (2001), *La porțile timpului* (2003), *Aritmetica întoarcerii* (2017) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1828) *Also Újfalu*, *Satunow Dye Szusz [=Zsosz]*, (1851) *Also Ujfalu*, (1909-1919) *Satu-nou-de-jos*, *Alsóújfalu*, (1968) *Satul Nou de Jos*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Satu Nou de Jos* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** E posibil ca cele două localități numite *Satul Nou* (de Sus și de Jos) să fi purtat acest nume de la întemeiere. Numele s-a raportat la cetatea Baia Mare, care avea deja o vechime apreciabilă. De menționat că, în țară, există alte 46 de localități cu acest nume, despre care Iorgu Iordan (1963) afirmă: "Este sigur că mai întotdeauna avem a face cu așezări recente sau foarte recente (...). Iar DG (Marele Dicționar Geografic al României, 1898-1902) ne spune, despre unele, că au fost înființate după războiul din 1877-1878, cu tineri însurăței, împrumătăriți atunci"⁸⁰⁵. Nu este și cazul celor două localități din apropierea Băii Mari, deoarece acestea au fost înființate la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în legătură cu activitatea minieră din zonă, fiind colonii de muncitori. **Evoluția etimologică:** top. *Satul Nou de Jos* ← (*Satul + Nou + de + Jos*) ← s. *sat* "așezare rurală" ← lat. *fossatum*; / (+) *Nou* ← adj. *nou* "făcut de curând" ← lat. *novus*; / (+) *Jos* ← adv. *jos* "așezat la vale" ← lat. *deo(r)sus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Alsóújfalu</i>	<i>Satul Nou de Jos</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

SÁTUL NOU DE SUS

Sat aparținător de orașul Baia-Sprie, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 5 kilometri sud-est de Baia Mare, la sud de satul Tăuții de Sus; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-

⁸⁰⁵ I. Iordan, *Toponimia*, 1963.

lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1828 (*Felső Újfalu, Satunow Dye Szusz*). **Si-giliul localității:** (sf. sec. al XVIII-lea) Inscripția frontală: SIGILUM COMUNITAS F / ELSO / UYFALU. Câmpul sigiliului este împărțit în două de o apă curgătoare, având în ambele părți câte o stea și un pom fructifer. **Populație:** 1.093 locuitori. **Dialect:** sub-dialect crișean. **Personalități:** Vasile Costin (1938-1999), arhiepiscop ortodox; rector al Institutului Teologic Universitar din București. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1845). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1775).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1828) *Felső Újfalu, Satunow Dye Szusz*, (1851) *Felső Újfalu*, (1909-1919) *Satu-nou-de-sus, Felsőújfalú*, (1968) *Satul Nou de Sus*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Satu Nou de Sus* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Cu siguranță, localitatea a fost inițial o colonie de muncitori angajați la exploatarea miniere din zonă, întemeiată probabil în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pe fondul interesului sporit din partea autorităților pentru această activitate economică. **Evoluția etimologică:** top. *Satul Nou de Sus* ← (*Satul + Nou + de + Sus*) ← s. *sat* "așezare rurală" ← lat. *fossatum*; / (+) *Nou* ← adj. *nou* "făcut de curând" ← lat. *novus*; / (+) *Sus* ← adv. *sus* "ridicat" ← lat. *sussum*, forma vulgară de la *sursum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Felsőújfalú</i>	<i>Satul Nou de Sus</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

SATULÚNG

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, pe valea Bârsăului, între Lăpușel și Șomcuta Mare, la 13 kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Arieșul de Pădure, Fersig, Finteușul Mic, Hideaga, Mogoșești, Pribilești, *Satulung* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1566 (*Hosszufalu*). **Populație:** 5.837 locuitori (în comună), 1.461 locuitori (în Satulung). **Gospodării:** 1.927 (în comună). **Etnii:** 4.382 români, 1.159 romi, 93 maghiari (în comună). **Culte:** 4.858 ortodocși, 332 pentecostali, 114 creștini după Evanghelie, 86 martori ai lui Iehova, 80 reformați, 57 greco-catolici, 40 creștini pe rit vechi, 20 romano-catolici, 24 baptiști, 3 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect

crișean. **Nume de familie frecvente în localitate:** Buciuman, Dragoș, Mărieș, Mu-reșan. **Personalități:** Teofil Coste (1908-1978), profesor, pedagog, dirijor și compozitor. ♦ Ioan Buciuman Spiridon (1925-1994), violonist, sculptor în lemn, pictor, director al Căminului Cultural din Satulung (în prezent, acest așezământ de cultură îi poartă numele). **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1953), ghișeu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1899), biserică penticostală (1997). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bârsău), amenajare piscicolă (Balta Satulung), teren arabil (2.800 ha), pășuni și fânațe (1.600 ha), fond forestier (1.500 ha); culturi pomicole: meri (22 ha), pruni (11 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Ansamblul castelului Teleki (1740-1780); Castel (1740-1780); Anexe (1740-1780); Parc (1740-1780). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor Neamului Românesc (2004).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Hosszufalu*, (1603) *Hoszufalva*, (1603) *Hossufalău*, (1607) *Hozzufalwa*, (1733) *Hoszufalu*, (1750) *Hosszuzufalu*, (1760) *Hosszufalva*, (cca. 1800) *Hosufalău*, (1850) *Hosszufaleu*, (1854) *Hosszufalva*, *Hosufalău*, (1909-1919) *Satulung-Chiorean*, *Kövarhaszszúfalu*, (1968) *Satulung*. **Evoluția numelui localității:** *Satul Lung*, *Hosufalău*, *Satulung-Chiorean*, *Satulung*. **Soluții etimologice.** Pentru numele localității, documentele consemnează forma *Hosszufalu* (= *Satul Lung*, devenit *Satulung*, prin aglutinare), preluat de români, înainte de 1600, în forma *Hosufalău*. "Este o traducere care indică realitatea, deci felul cum este satul: satul lung"⁸⁰⁶, afirmă Radu Vasile (2005). După 1918 s-a revenit la numele românesc al localității, spre diferență de alte sate din Transilvania care au menținut suf. *-falău* (< magh. *falu* "sat") în denumirea lor.

Evoluția etimologică: top. *Satulung* ← s. *sat* "așezare rurală" ← lat. *fo-ssatum*; / (+) *Lung* ← adj. *lung* "care are o lungime mare" ← lat. *longus*; (prin aglutinare).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Satulung</i>	<i>Hosszufalva</i>	<i>Hosufalău</i>	<i>Satulung</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

SĂBIȘA

Sat aparținător de orașul Seini, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Someș, la poalele Munților Igniș, între Ilba și Seini; zonă de deal și câmpie (alt. 150 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Seini. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁸⁰⁶ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 126.

Prima atestare documentară: 1493 (*Sebespathak*). **Sigiliul localității:** (1785) Inscripția frontală: SIGILLUM POSSESSIONIS: SEBES: PATAK. În câmpul sigiliului se află o ornamentație de frunză împărțită în două printr-o linie verticală. În partea stânga jos, un fir de floarea-soarelui; deasupra acesteia, semiluna și soarele, iar în dreapta jos, un fier de plug și un brăzdar, deasupra acestora, așezat orizontal, un curățător de plug. În partea superioară a câmpului sigilar, o coroană închisă. **Populație:** 858 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *săbișean*, -ă, *săbișeni*, -e / *săbișeancă*, *săbișence*. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe, fond de vânătoare. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1493) *Sebespathak*, (1828, 1851) *Sebeș Patak*, *Sebes-patak*, (1913) *Kissebespatak*, (1909-1919) *Săbișa*, *Sebespatak*, (1968) *Săbișa*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Sebeșului*, *Săbișa*. **Soluții etimologice.** Denumirea satului provine din hidronimul *Valea Sebeșului* (*Sebespathak*, în magh.), unde apelativul *sebeș* este derivat din magh. *sebes* “iute, repede, grăbit”⁸⁰⁷. Este sinonim, deci, cu top. *Bistra* și *Repedea*. Într-o lucrare monografică dedicată localității (2018), se precizează: “...o vale cu un debit mare de apă, care nu seacă niciodată, este valea de la care se trage numele satului, *Sebeș-patak*, însemnând în maghiară *Pârâul Repede*”⁸⁰⁸. Al. Graur (1972) pune top. *Sebeș* în legătură cu magh. *szép* (comparativ *Szebb*), cu sensul de “frumos” sau magh. *sebes* “repede”⁸⁰⁹ (acesta din urmă fiind cel corect). Deci numele vechi, românesc, al localității, ar putea fi *Repedea* (< *Valea Repede*), tradus de autoritățile maghiare prin *Sebespathak*, de unde, ulterior, *Sebeș*, devenit, prin transformări dialectale, *Săbiș* (+ suf. top. -a). **Evoluția etimologică:** top. *Săbișa* ← top. *Săbiș* (+ suf. top. -a) ← hidron. (*Valea*) *Sebeșului* (← magh. *sebes* “iute, repede, grăbit”) ← hidron. rom. *(*Valea*) *Repede*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Pârâul Repede</i>	<i>Sebespatak</i>	= <i>Valea Sebeșului</i>	<i>Săbișa</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

SĂCĂLĂȘÉNI

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Baia Mare, la confluența pârâului Chechiș cu râul Lăpuș, între Cătălina și Culcea, la 11 kilometri sud de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmár, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁸⁰⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 122.

⁸⁰⁸ Gh. Pop, Tomel Pop, *Cartea cetății Zynir*, Fersig, 2018, p. 464.

⁸⁰⁹ Al. Graur, *Nume de locuri*, 1972, p. 103.

Localități componente ale comunei: Coruia, Culcea, *Săcălășeni* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1405 (*Zakalosfalwa*). **Stema** comunei Săcălășeni (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat, având partea inferioară despicată. În partea superioară, în câmp roșu, se află o biserică de aur, văzută din lateral, cu intrarea pe latura de sud a pronaosului, ușa având ancadrament cu grinda superioară incizată în formă de acoladă. La nivelul naosului sunt figurate două ferestre, iar la nivelul altarului pentagonal decroșat este desenată încă o fereastră. În partea superioară a pereților sunt marcate capetele de bârne tăiate în formă de trepte. Acoperișul are poala învelitorii ușor răsfrântă; turnul clopotniță cu foișor are desenate două arcade; la partea superioară a coifului se găsește o cruce masivă având deasupra figurate luna și soarele. În partea inferioară, în dreapta, pe fond albastru, se află un șoim de argint orientat spre dreapta, ținând în gheară o ramură de stejar cu frunze și trei ghinde de aur. În partea inferioară, în stânga, se află un câmp verde tăiat de un brâu undat de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Biserica reprezintă biserica de lemn din Săcălășeni, monument istoric datând din secolul XVII, simbolizând zestrea spirituală și credința locuitorilor comunei. Șoimul semnifică curajul și vitejia oamenilor locului în lupta pentru libertate de-a lungul vremii. Ramura de stejar face trimitere la pomul vieții, la tradițiile și meșteșugurile zonei. Cele trei ghinde de aur indică numărul de sate componente ale comunei. Brâul undat reprezintă râul Lăpuș. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.299 locuitori (în comună), 840 locuitori (în satul Săcălășeni). **Gospodării:** 1.208 (în comună). **Etnii:** 2.161 români, 77 romi, 8 maghiari (în comună). **Culte:** 1910 ortodocși, 199 martori ai lui Iehova, 49 penticostali, 26 greco-catolici, 23 baptiști, 16 romano-catolici, 6 reformați (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *săcălășean*, *-ă*, *săcălășeni*, *-e* / *săcălășeancă*, *săcălășence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Berciu, Conțiu, Rad, Tarța, Trif. **Instituții:** școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1956), ghișeu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, centru de îngrijire bătrâni; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă); aerodrom pentru avioane ușoare și ultraușoare (amenajat provizoriu); Centru Local de Informare și Promovare Turistică; motel, pensiuni turistice; biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1930). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, livezi, fânațe⁸¹⁰, amenajare piscicolă (Balta Săcălășeni). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului" (sec. XVII). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2002).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Zakalosfalwa*, (1475) *Zakalusfalva*, (1566) *poss. Zakalosfalw*, (1603) *pagus Szakalosfalva*, (1639) *Szakkallosfalva*, (1647) *Szakalosfalua*, (1733) *Szakállosfalu*, (1750) *Szekelesén*, (1760) *Szakélasfalva*, (1850) *Szekeleseny*, (1854) *Szakállosfalva*, *Săcălășeni*, (1909-1919) *Săcălășeni*, *Szakállosfalu*, (1968) *Săcălășeni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Sacaloș*, *Săcălășeni*.

Soluții etimologice. Până în anul 1750, localitatea se numea *Szakalosfalva* (= Satul lui Sacaloș), după care, în documente s-a notat denumirea de *Săcălășeni* (*Szekeleseny*, în grafia maghiară), adică "oamenii din satul lui Sacaloș" sau "urmașii lui

⁸¹⁰ "Săcălășeni. O parte este locuită de nobili români, cealaltă parte aparține familiei Teleki. Este o localitate de frunte datorită fertilității solului, sânguinței populației și numărului mare al locuitorilor. Are și o pădure mare cu ghindă. La est este brăzdată de râul Lăpuș" (M. Bél, 1725: 61).

Sacaloș”. Radu Vasile (2005) precizează: “Privitor la etimologia oiconimului *Săcălășeni*, acesta a fost explicat de către Gustav Kiss ca provenind din magh. *sakálos* «bărbos». Această explicație a fost reluată de către Iorgu Iordan (1963), care menționează numele satului ca sinonim, de origine maghiară, pentru «bărboși»⁸¹¹; apelativ care a dat antroponimul *Sacaloș*, la început poreclă sau supranume (“Bărbosul”). Considerăm corectă această soluție.

O altă ipoteză aparține istoricului Nicolae Iorga (1906), care apreciază că numele așezării derivă din porecla întemeietorului (pe nume Săcăluș), care are la bază substantivul arhaic *săcăluș* “tun mic, primitiv” (< magh. *szakallás* < vsl. *sokolú* “tun”): “Încolo, celelalte sate din drum, ca *Săcălășenii*, numit după *săcălușele* sau tunurile cele mici de demult (Săcăluș fiind porecla întemeietorului), risipite între pădurile încă întregi, au aceeași înfățișare românească, smerită și bătrână, ca lumea”⁸¹². Radu Vasile (2005) preia această idee: “Prima parte a oiconimului are la bază apelativul *săcăluș* «tun», deci sensul general, având în vedere și sufixul *-eni*, «tunari», cei care fac tunuri pentru Cetatea Chioarului. (...) Având în vedere structura oiconimului *Săcălășeni*, constat că este un derivat din numele de persoană *Săcăluș* (devenit ulterior nume de familie) cu sufixul *-eni*”⁸¹³. De aceeași părere este și P. Bîlțiu⁸¹⁴.

Față de tema în discuție, în județul Maramureș sunt atestate următoarele antroponime⁸¹⁵: *Sacală* (20 de persoane cu acest nume de familie), *Sacalăș* (26), *Sacalaș* (15), *Sacalâs* (19), *Sacalăș* (25), *Sacaliș* (53), *Sacaloș* (37) – antroponime derivate din magh. *sakálos* “bărbos”; respectiv *Săcăluș* (9), *Sacalus* (5), *Sacaluș* (2), *Săcălus* (1), *Săcaluș* (1), *Săcălus* (1) – acestea din urmă derivate din apelativul *săcăluș* “tun”, cu sensul extins de “tunar”.

În schimb, Al. Graur (1972) e de părere că oiconimul *Săcălășeni* are semnificația de “cei veniți din Săcălaz”, apreciind că “astfel de nume (cu suf. *-eni*) se dau localităților a căror populație este venită din altă parte, după exemplu: Deleni, veniți din Dealu; Movileni, veniți din Movila etc.”⁸¹⁶. Săcălaz este o comună din județul Timiș, atestată documentar din 1392 (*Zakalhaza* = Satul lui Sacal, adică Bărbosul); interesant este faptul că, la mijlocul secolului al XVIII-lea, împărăteasa Maria Tereza dispune mutarea populației românești din această localitate în Banatul sârbesc, pentru a face loc coloniștilor șvabi, fără să avem însă știință despre o migrație în nordul Transilvaniei.

De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume asemănător: *Săcălășești* (jud. Neamț), *Săcălău de Câmpie* (vechea denumire a satului Zau de Câmpie, jud. Mureș).

Evoluția etimologică: top. *Săcălășeni* ← n. de grup *săcălășeni* ← din n.fam. *Sacaloș* (= Bărbosul) (+ suf. *-eni*) ← magh. *sakálos* “bărbos”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială rom. actuală
-	<i>Szakállósfalu</i>	= <i>Satul lui Sacaloș</i>	<i>Săcălășeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

⁸¹¹ V. Radu, 2005, p. 20.

⁸¹² N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, București, 1977, p. 82.

⁸¹³ V. Radu, op. cit.; vezi și Radu, *Satele*, 2005: 128.

⁸¹⁴ P. Bîlțiu, *Contribuții*, 2013, p. 68.

⁸¹⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁸¹⁶ Al. Graur, *Nume de locuri*, 1972, p. 70.

SĂCÉL

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe cursul superior al râului Iza, la poalele Munților Rodnei, între Săliștea de Sus, Moisei și Romuli (jud. Bistrița Năsăud), la 58 de kilometri de Sighet, la 23 de kilometri de Vișeu de Sus; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, satul a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Săcel (fără localități aparținătoare).
Prima atestare documentară: 1453 (*Zachal, Keneziatuș Kis Zachal, Kis Zachal*).
Populație: 3.500 locuitori. **Gospodării:** 1.388. **Etnii:** 3.353 români, 3 romi, 3 germani.
Culte: 3.295 ortodocși, 36 adventiști, 15 greco-catolici, 7 romano-catolici, 6 bapțiști.
Cătun: *Fundul Izei*, cătun contopit cu loc. Săcel (atestat documentar în 1956). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *săcelean, -ă, săceleni, -e, (săcean) / săceleancă, săcelence, (săceană)*. **Porecla locuitorilor:** *șpâhe*⁸¹⁷; *oveșeri*⁸¹⁸; *hoaspe; gușați*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Săcelean* (9 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Șușca, Mihali, Magdău, Grad, Bizău, Peter, Tomoiagă. **Personalități:** Tănase Cocean (1920-2006), meșter în arta olăritului, promotor al ceramicii de Săcel. ♦ Elena Grad (n. 1935), istoric; autoarea monografiei: *Săcel. Vatră de istorie și civilizație maramureșeană* (2000). ♦ Mircea Nicoschi (1953-2001), prefect al județului Sălaj (septembrie - decembrie 1996). **Instituții:** primărie, grădiniță, școală gimnazială, bibliotecă comunală "D. Danciu" (din 1952; în prezent, deține 12.800 de volume și periodice), ghișeu poștal, post de poliție rurală, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, cămin cultural, haltă CF; biserici ortodoxe (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1909; de zid, "Sfânta Treime", 1931; de lemn, "Sfinții Împărați Constantin și Elena", 2009-2011); parohie greco-catolică (reînființată în anul 2006; fără biserică parohială). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), teren arabil (1.400 ha), pășuni și fânațe (1.600 ha), fond forestier (4.400 ha), livezi (40 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; zăcăminte de petrol; șisturi bituminoase. **Arie naturală protejată** (de interes național): Peștera și Izvorul Albastru al Izei. **Peșteri:** *Peștera Iza*⁸¹⁹, *Peștera cu horn*, *Peștera Scurtă*, *Avenul cu Fereastră*, *Peștera cu săliță*, *Avenul de sub stâna de la Ponorul Izei*, *Avenul cu apă din Ponoare*, *Peștera cu apă din Ponoare*, *Peștera din tabără*, *Peștera cu lapte*, *Peștera Izbucl Izei*. **Monumente istorice:** Biserica "Sf.

⁸¹⁷ De la *șpâhă* "iarbă mică, greu de cosit"; "Pentru că în loc de plete, ca la ceilalți maramureșeni, capul lor «de-abia e acoperit cu câteva firicele de păr»" (T. Papahagi, 1925 :103).

⁸¹⁸ "Pământul Săcelului este puțin fertil și de aceea săcelenii cultivă mai puțin grâu, porumb sau alte plante mai pretențioase și mai mult ovăz, care crește și pe terenurile mai sărace și rezistă la clima de munte. Și astfel ovăzul a constituit mult timp alimentația de bază a săcelenilor, de aici supranumele" (Roșca, 2004: 109; Felecan, 2013: 113-114).

⁸¹⁹ A fost descoperită în anii '70 ai secolului XX, fiind explorată pentru prima dată în 1976-1977; este cea mai mare peșteră din jud. Maramureș; are o lungime de 2.440 m și o denivelare de -170 m; are săli de 20-30 m înălțime și o cascadă de 15 m; este străbătută de izvorul Bătrâna.

Apostoli Petru și Pavel” (1909); Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1902). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2010).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1453) *Zachal*, *Keneziatus Kis Zachal*, *Kis Zachal*, (1468) *Szatza*, (1486) *poss. Zachel*, *Zachol*, (1495) *Zachyall*, (1828) *Szatsal*, (1851) *Szacsal*, (1913) *Izaszacsal*, (1909-1919) *Săcel*, *Izaszacsal*, (1968) *Săcel*. **Evoluția numelui localității:** *Săcelul Izei*, *Iza-Săcel*, *Săcel*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, "tradiția populară orală susține că *Săcelul* a fost, în timpuri îndepărtate, o a doua așezare, mai mică – un sătucel – ridicat de sălișteni în urmă incendiilor comunei lor, Sălișteea, de către niște popoare migratoare. Săliștenii se refugiază din calea năvălitorilor mai la răsărit, unde, în codrul des găsească adăpost până la trecerea pericolului. Aici și-au făcut ei noi locuințe provizorii până să și le refacă pe cele distruse, arse, de năvălitori. Nici după ce s-au reîntors la vechea lor vatră nu le-au părăsit definitiv pe cele provizorii păstrându-le pentru alte vremuri grele sau folosindu-le când veneau la pășunat cu turmele de oi în timpul verii. Astfel și-au creat ei o a doua Săliște, căruia îi spuneau *sătucel*"⁸²⁰.

Documentele rețin invariabil forma *Săcel* (*Zachal*, *Szatza*, *Zachel*, în grafia maghiară), adică un sat mic > *sătucel > *sătcel > săcel⁸²¹. La fel N. Roșca: de la *sătuc* (< sat + suf. -uc) > *sătucel* (sătuc + suf. -el); *sătucel*, prin apocopa grupului -tu- > *Săcel*⁸²²; și Ștefan Vișovan: "numele este un diminutiv de la apelativul sat, obținut prin sufixare succesivă, urmată de sincopare și o asimilare: sat + suf. dim. -uc > *sătuc* + suf. dim. -el > *sătucel* > *sătcel* > *săcel*"⁸²³. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător: *Săcel* (jud. Cluj, Harghita, Hunedoara și Sibiu), *Săcele* (jud. Brașov, Constanța și Ilfov), *Săcelu* (jud. Gorj). **Evoluția etimologică:** top. *Săcel* ← s. *sătcel* (prin sincopare) ← s. *sătucel* "sat mic" ← s. *sătuc* (+ suf. dim. -el) ← s. *sat* "așezare rurală" (← lat. *fossatum*) (+ suf. dim. -uc).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Săcel</i>	<i>Izaszacsal</i>	= <i>Săcelul Izei</i>	<i>Săcel</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -el; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

SĂLIȘTE

Sat aparținător de comuna Băsești, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Băsești și Stremț, la poalele Culmii Codrului; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁸²⁰ E. Grad, *Săcel*, 2000, p. 22.

⁸²¹ N. Drăganu, *Români*, 1933: 394; I. Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri*, 1984: 53.

⁸²² N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 109.

⁸²³ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005.

Prima atestare documentară: 1424 (*Kecskefalva, Kecskéfakva*). **Populație:** 101 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *săliștean*, -ă, *sălișteni*, -e / *sălișteancă, săliștence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Săliștean* (77 de persoane). **Personalități:** Dan Marinca (n. 1956), medic, politician, prefect al jud. Maramureș (ianuarie 1992-ianuarie 1993). **Biserici:** biserică greco-catolică ("Sfântul Padre Pio", 2003); Biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1902). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1424) *Kecskefalva, Kecskéfakva*, (1470) *Kechkefalva*, (1475) *Keczkesfalwa*, (1543) *Kechkesfalwa*, (1549) *Kecskésfalwa*, (1570) *Kechkesffalwa*, (1642) *Keczkes*, (1733) *Szelistye*, (1760) *Ketskésfalva*, (1850) *Szelistye*, (1854) *Kecskésfalva, Seliște*, (1909-1919) *Săliște, Kecskésfalva*, (1968) *Săliște*. **Evoluția numelui** localității: **Ciuta, Seliște, Săliște*.

Soluții etimologice. Numele vechi al localității, consemnat în documente (începând cu anul 1424), a fost *Kecskefalva*, unde *kecske* se traduce prin "capră", iar *falva* prin "sat", ceea ce înseamnă că la bază ar putea fi un microtoponim local preexistent de genul **Poiana Căprioarelor / Ciutelor*. (Nu departe se află un sat cu numele Ciuta, com. Bicaz). Din anul 1733, apare denumirea alternativă *Săliște (Szelistye)*, toponim derivat din substantivul regional *săliște*, cu sensul de "sat pustii; locul pe care a fost așezat un sat; vatra satului" (< sl. *selište* "cort, locuință, curte"). Această denumire devine numele oficial al așezării la începutul secolului al XX-lea, când se renunță definitiv la varianta maghiară (*Kecskefalva*). În țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având aceiași etimologie: *Săliște* (jud. Bihor, Cluj, Dolj, Hunedoara și Sibiu), *Săliște de Beiuș* (jud. Bihor), *Săliște de Vașcău* (jud. Bihor), *Săliște de Pomezeeu* (jud. Bihor), *Săliștea* (jud. Alba, Argeș și Vâlcea), *Săliștea Deal* (jud. Alba), *Săliștea Nouă, Săliștea Veche* (jud. Cluj).

Evoluția etimologică: top. *Săliște* ← s. reg. rom. *săliște* "sat pustii; locul pe care a fost așezat un sat; vatra satului" ← sl. *selište* "cort, locuință, curte", cf. bg. *selište* ← vsl. *selo* "moșie, ogor".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Poiana Căprioarelor</i>	<i>Kecskésfalva / Szelistye</i>	<i>Săliște</i>

Categorii:	Categorii: Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

SĂLIȘTEA DE SUS

Oraș (din 2004), județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în sud-est depresiunii Maramureș, între Dragomirești și Săcel, la 53 de kilometri de Sighet, pe Valea Izei, la poalele Munților Țibleș; zonă de deal (alt. 441 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, așezarea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea

actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: Săliștea de Sus (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1365 (*Keethzeleste*). **Stema** orașului Săliștea de Sus (2018) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în furcă răsturnată. În partea dreaptă, în câmp albastru, se află un braț în armură de argint, ținând în pumn o sabie de argint cu garda de aur. În partea stângă, în câmp roșu, se află o călimară cu o pană de aur. În vârful scutului, în câmp de argint, se află o gură de mină neagră. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Brațul în armură ținând în pumn o sabie este un simbol din stema nobiliară a familiilor Iuga și Vlad, semnificând continuitatea de astăzi a celor două familii în orașul Săliștea de Sus. Călimara cu pană face referire la localitatea din Maramureș cu cei mai mulți studenți și la poetul Ion Iuga care s-a născut în localitate. Gura de mină reprezintă intrarea în ocna de sare din localitate, ce a existat în anii 1650-1700, în zona dealului Cetățuie; locul minei a dispărut (s-a surpat), lăsând în urma sa un izvor de apă sărată pe care locuitorii o folosesc și azi, reprezentând bogăția solului. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 4.893 locuitori. **Gospodării:** 1.987. **Etnii:** 4.795 români. **Culte:** 4.705 ortodocși, 45 bapțiști, 30 greco-catolici, 13 adventiști. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *săliștean*, *-ă*, *sălișteni*, *-e* / *sălișteancă*, *săliștence*. **Porecla locuitorilor:** *bonzari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Săliștean* (77 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Chiș, Iuga, Vlad. **Personalități:** Găvrilă Iuga (1880-1940), doctor în drept, avocat, reprezentant al României la negocierile de pace de la Paris (expert pentru Maramureș), deputat în Parlamentul României Mari; prefect al jud. Maramureș (noiembrie 1928-aprilie 1931). ♦ Ion Iuga (1940-1993), profesor, poet, traducător. Vol. *Tăceri neprimite* (1969), *Țara fântânilor* (1971), *Din Marmăția* (1977), *Ieșirea din vis* (1982) etc. ♦ Dumitru Iuga (1942-2017), profesor, poet, etnolog; director al Casei Creației Maramureș. Vol. *Cerb alb* (1976), *Mileniul provizoriu* (1996). ♦ Nicolae Iuga (n. 1953), eseist, scriitor, jurnalist, cadru universitar, doctor în filosofie. Vol. *Profesorul și sirena* (2001), *La porțile Occidentului* (2003), *Dumnezeu și mersul istoriei* (2010). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, școală gimnazială ("Mihai Eminescu"), bibliotecă orășenească "Ion Iuga" (din 1952; în prezent deține 11.100 de volume și periodice), oficiu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, casă de cultură; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; Centru Național de Informare și Promovare Turistică; biserici ortodoxe (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1988; de zid, "Duminica Tuturor Sfinților"); biserică greco-catolică (în construcție din anul 2017); biserică baptistă; biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza, Valea Bistriței, Valea Caselor), teren arabil (800 ha), pășuni și fânețe (1.800 ha), fond forestier (3.200 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, fond de vânătoare, livezi; izvoare de apă minerală (*Izvorul Sulfuros și Fântâna Sărată*); izvor de apă sărată (Valea Băleasa, în locul numit *La Glod*); zăcăminte de petrol. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (a Bulenilor) (1736); Casă (1740-1750); Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (a Nistoreștilor) (1680). **Monument comemorativ:** Troița Eroilor din cele două războaie mondiale (2013), realizată de meșterul Toader Bârsan și amplasată în cimitirul Bisericii Nistoreștilor. **Monumente de for public:** Bustul "Mihai Eminescu" (1994, bronz, în fața Școlii Gimnaziale; autor: I. Marchiș). **Târg** săptămânal de mărfuri (marți).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Keethzeleste*, (1486) *Zelysthye*, (1495) *Zelisthe*, *Zelesthye*, (1622) *Szelestie*, (1828, 1851) *Felso-Szelistye*, *Selisty*, (1909-1919) *Săliște*, *Felsőszelistye*, (1968) *Săliștea de Sus*. **Evoluția numelui** localității: *Două Săliști*, *Săliștea*, *Săliștea de Sus*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Săliștea*.

Soluții etimologice. În anul 1365 apare în documente termenul de *Keethzeleste* (=Două Săliști), însă nu e clar dacă cea de-a doua localitate se referă la Săcel (despre care se știe că a fost întemeiată și populată de sălișteni), ori la localitatea cu același nume din dreapta Tisei. I. Mihalyi (1900) crede că este vorba despre două localități cu același nume, așezate de-o parte și de alta a râului Iza, care ulterior s-au contopit, formând Săliștea de Sus. Cert este că, la începutul secolului al XIX-lea, denumirea satului se schimbă din *Săliștea* în *Săliștea de Sus*, “pentru a se individualiza de *Săliștea de Jos*, care făcea parte din lerașul de Jos (azi, în Transcarpatia, Ucraina)”⁸²⁴.

Numele localității provine din apelativul rom. *săliște*, cu sensul de “vatră de sat părăsită”. Termenul este de origine slavă (< sl. *selište* “cort, locuință, curte” < *selo* “moșie, ogor”; cf. bg. *selište*), “fiind folosit în Evul Mediu, în Țările Românești, pentru a desemna satele «sparte» ai căror locuitori luau calea pribegiei, lăsând vetrele pustii”⁸²⁵. Iorgu Iordan (1963) precizează: “În locurile cu acest nume, fie că astăzi sunt sau nu sate, au existat odinioară așezări omenești întemeiate, din care au mai rămas, de obicei, ruine încă vizibile”⁸²⁶.

Autorul unei lucrări monografice dedicate acestei așezări (2003) susține că, la un moment dat în istorie, satul a fost părăsit pentru o vreme de localnici, după ce a fost incendiat de năvălitori străini, timp în care săliștenii au ridicat un sat mai mic (Săcel) pentru a se adăposti⁸²⁷. În Transilvania sunt peste 10 localități cu numele *Săliște*, toate având aceeași etimologie.

Evoluția etimologică: top. *Săliștea de Sus* ← (*Săliștea* + *de* + *Sus*) ← s. reg. rom. *săliște* “sat pustii; locul pe care a fost așezat un sat; vatra satului” ← sl. *selište* “cort, locuință, curte”, cf. bg. *selište*; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (traducere din magh.)
<i>Săliștea</i>	<i>Felsőszelistye</i>	<i>Săliștea de Sus</i>

Categorii:	Toponime care amintesc diverse instituții sau foste așezări omenești; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SĂLNIȚA

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Lăpușului, în sudul județului, între Vima Mică și Jugăstreni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul

⁸²⁴ Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005.

⁸²⁵ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 20.

⁸²⁶ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 258.

⁸²⁷ Simion Chiș-Bloju, *Săliștea de Sus*, Sighetul Marmației, 2003, p. 31.

Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*poss. Szalnapataka, poss. nova Szalna, Szelnapathak*). **Populație:** 259 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *sălnițean, -ă, sălnițeni, -e, (sălnicean) / sălnițeancă, sălnițence, (sălniceancă)*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Sălnicean, Sălnician*. **Instituții:** grădiniță, agenție poștală, cămin cultural, biserici ortodoxe (“Sfânta Treime”, 1974; “Sfinții Arhangheli”, 1905). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), teren arabil, fânațe. **Peșteri:** *Peștera din Cetățea*, de la Sălnița. **Monument istoric:** Cruce în memoria Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1930). **Monumente comemorative:** Crucea în memoria Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1930); Monument închinat Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1988).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *poss. Szalnapataka, poss. nova Szalna, Szelnapathak*, (1567) *Zanicza, Zalniczapataka, Uj Szalna*, (1583) *Zelnicze*, (1603) *pagus Szelniczye*, (1733) *Szelnicsa*, (1750) *Szelnicza*, (cca. 1800) *Szelnytze, Sălnița*, (1805) *Szelnitze*, (1850) *Szelnyicza*, (1854) *Szelnyitza, Selnița*, (1909-1919) *Selnița, Szelnicze*, (1968) *Sălnița*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Salnei, Valea Sălniței, Sălnița*. **Soluții etimologice.** În anul 1566 existau trei localități vecine, situate la sud de râul Lăpuș, care, oficial, se numeau *Zalnapatak* (=Valea Salnei). Spre a le diferenția, autoritățile vremii le-au numit *Nagy Szalnapathak* (=Salna Mare; ulterior Românești), *Kis Zalnapatak* (=Salna Mică; ulterior Frâncenii Boiului) și *Uj Szalna* (=Salna Nouă; ulterior Sălnița). Pornind de la acest aspect, am putea concluziona că satul *Sălnița* s-a întemeiat prin colonizarea unor familii provenite fie din Românești, fie din Frâncenii Boiului. În privința denumirii, aceasta derivă din hidronimul *Valea Sălniței* (din Salna < sl. *solĭna* “sărată”) care ar putea indica prezența izvoarelor de apă minerală. O altă ipoteză de lucru este propusă de V. Gabor (2003), care se referă la sl. *sala*, cu sensul de «cătun, așezare, stabilire într-un loc». Argumentul invocat: “La început, satul a avut două vetre, una pe malul drept al râului Lăpuș, numită Sălnița de Jos sau Sălnița Mică și alta pe malul stâng, în locul numit *În Știubei*, care forma Sălnița de Sus (Nouă). Cu timpul, numărul locuitorilor a crescut, iar casele s-au răspândit pe Valea Satului și pe dealurile din partea de est, până s-au unit”⁸²⁸. **Evoluția etimologică:** top. *Sălnița* ← hidron. (*Valea*) *Sălniței* ← top. *Salna* (+ suf. dim. *-iță*) ← sl. *solĭna* “sărată”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Valea Salnei</i>	<i>Szelnyitza</i>	<i>Sălnița</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ița</i> ; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SĀLSĪG

Comună, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul râului Someș, la poalele Dealurilor Asuajului, între Gărdani și Tohat, la 38 kilometri de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a

⁸²⁸ V. Gabor, *Monografia comunei Vima Mică, Maramureș*, București, 2003, p. 37.

făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Sălsig* (nu are localități aparținătoare).
Prima atestare documentară: 1387 (*Zelzegh*). **Populație:** 1.641 locuitori. **Gospodării:** 543. **Etnii:** 1.407 români, 168 romi, 6 maghiari. **Culte:** 1.018 ortodocși, 433 penticostali, 56 greco-catolici, 44 martori ai lui Iehova, 8 bapțiști, 5 adventiști. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *sălsigan*, -ă, *sălsigani*, -e / *sălsigancă*, *sălsigance*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Sălsigan*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bancoș, Chirilă, Chiș, Dulf, Luca, Pop, Taloș, Zah. **Personalități:** Ștefan Bitan (n. 1929), eseist, traducător, cadru universitar. Vol. *Serghei Esenin* (1969), *Labiș - Albatrosul ucis* (1970), *Istoria literaturii universale. Secolul XX* (1971). ♦ Dorel Topan (n. 1963), pictor, scenograf; 15 expoziții personale în perioada 2006-2020. Membru UAP. **Instituții:** primărie, grădiniță, 2 școli primare, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), agenție poștală, cabinet medical, farmacie, casă de tip familial (pentru copii orfani sau abuzați) (în subordinea DGASPC Maramureș), cămin cultural; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1910); parohie greco-catolică (reînființată în anul 2000; slujbele se țin în biserica romano-catolică din localitate); biserică penticostală ("Betel", 1980); biserică adventistă de ziua a șaptea; Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova. **Așezământ monahal:** Mănăstirea Făget, rit ortodox, hramul "Înălțarea Domnului", obște de maici (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș și pârâul Sălaj / Sălăjel), teren arabil (1.500 ha), pășuni și fânețe (800 ha), fond forestier (800 ha), culturi pomicole.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1387, 1451) *Zelzegh*, (1464) *Zelteg*, (1594) *Zelek*, (1555) *Szélzeg*, (1564) *Zeliek*, (1604) *Zeelzegh*, (1640) *Zelszegh*, (1715) *Szelszgh*, (1733) *Szelszog*, (1850) *Szélzigu*, (1854) *Szélzeg*, *Selsig*, (1909-1919) *Sălsâg*, *Szélzeg*, (1968) *Sălsig*. **Evoluția numelui localității:** *Selseg*, *Selsig*, *Sălsâg*, *Sălsig*.

Soluții etimologice. Potrivit tradiției locale, vatra inițială a satului s-a aflat în dreapta Someșului, în locul numit *Arini*. Strămutarea pe locul actual s-a datorat deselor inundații⁸²⁹. Se pare că numele satului *Sălsig* are aceeași origine cu numele localității Ulmeni, având aceeași rădăcină *Ulm-*, din apelativul *ulm* "specie de arbori cu scoarța netedă". Autorii unui studiu monografic al localității Ulmeni susțin că, "în Solnocul de Mijloc, acolo unde identificăm și Ulmeniul, până în 1461, a existat și o localitate cu numele *Ulmez*, amintită și sub formele *Eleméd* sau *Elmezd*"⁸³⁰. Numele celui alt sat, "situat la marginea comitatului", a fost tradus în maghiară, devenind, conform pronunției sălăjene, *Szel* (< magh. *szil* "ulm") + *szeg* (< magh. *szeg* "colț, unghi")⁸³¹, adică *Selsig*, pronunțat dialectal *Selsig* sau *Sălsig* ("Și mi-am scos drept de vânat pe întreg teritoriul satului *Selsig*, în vecinătatea căruia se afla proprietatea baronului"⁸³²). În opinia noastră, derivarea s-a făcut mai degrabă din *szel* (< magh. *szil* "ulm") + *szék* (< magh. *szék* "reședință, sediu"; la fel ca și în cazul oiconimului *Fersig*). De remarcat faptul că același apelativ magh. *szil* ("ulm") îl regăsim și în componența toponimicului

⁸²⁹ C. Kacso, *Repertoriul arheologic*, 2011, p. 483.

⁸³⁰ M. Botiș, R. Botiș *Ulmeni, Maramureș. Studiu monografic*, Baia Mare, 2011, p. 16.

⁸³¹ Idem; vezi și V. Frățilă, 2007, p. 128, pentru etimologia oiconimului *Sinersig*, jud. Timiș.

⁸³² *Marmatia*, publicație periodică a Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, nr. 7/2, pag. 212.

Sălaj (< magh. *szillágy* “ulmet”, derivat din *szil* “ulm” + *-ágy* “albie [râu]”⁸³³). Notarea din documente confirmă într-un fel ipoteza: *Zelzegh*, *Szélszeg*, *Zeelzegh*, *Szélszigu*. Probabil că numele așezării se referă un personaj (al cărui nume e derivat din apelativul *ulm*) și care își avea reședința în această locație. Numele actual al localității este rezultatul unei adaptări fonetice din magh. (*Szélszeg*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁸³⁴. **Evoluția etimologică:** top. *Sălsig* ← top. dial. *Selsig* ← top. magh. *Szélszeg* ← magh. *szil* “ulm” + magh. *szék* “reședință, sediu” (=Reședința lui Ulmu).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Szélszeg</i>	<i>Sălsig</i>

Categorii:	Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

SĂPÂNȚA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la confluența râului Săpânța cu Tisa, la granița cu Ucraina, între Câmpulung la Tisa și Remeți, la 18 kilometri vest de Sighet și 82 kilometri de Baia Mare; zonă de deal (alt. 270 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Săpânța* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1373 (*Zapancha*). **Populație:** 2.903 locuitori. **Gospodării:** 1.205. **Etnii:** 2.791 români, 4 maghiari, 5 ucraineni. **Culte:** 2.538 ortodocși, 224 adventiști, 24 greco-catolici, 4 romano-catolici, 4 martori ai lui Iehova. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *săpânțean*, *-ă*, *săpânțeni*, *-e* / *săpânțeană*, *săpânțence*. **Porecla locuitorilor:** *rotari*⁸³⁵. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Săpânțan*, *Săpânțan* (70 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Holdiș, Pop, Ștețca, Stan, Turda. **Personalități:** Ioan Stan Pătraș (1908-1977), meșter popular, pictor, poet, făuritor al crucilor de lemn pictate din *Cimitirul Vesel* din Săpânța. ♦ Gheorghe Turda (n. 1948), interpret de muzică populară, solist al Ansamblului *Rapsodia Română*, director al Ansamblului *Ciocârlia*. **Instituții:** primărie, grădiniță privată (“Ana”), școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1952), ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, agenție bancară, bancomat, cămin cultural, muzeu (Casa Memorială “Stan Ion Pătraș”). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Nașterea Maicii Domnului”, 1886, în incinta “Cimitirului Vesel”); biserică greco-catolică (de lemn, “Sfânta Maria, Regina Păcii”, 2018); biserică adventistă de ziua a șaptea. **Așezământ monahal:** Mănăstirea Săpânța-Peri, rit

⁸³³ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 418.

⁸³⁴ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelința, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

⁸³⁵ “În istețimea lor, ei pot fura chiar roata de la o căruță ce merge, fără ca să simtă căruțașul” (T. Papahagi, 1925: 104).

ortodox, construcție de lemn pe fundație de piatră, în stil neomaramureșean (realizată, între anii 1995-2003, de un grup de meșteri din Bârsana), cu hramul "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"; "Sfântul Iosif Mărturisitorul", obște de călugări (după 1990, la inițiativa preotului paroh Grigore Luțai, ca replică la Mănăstirea Peri, din Maramureșul din dreapta Tisei; turla bisericii are o înălțime de 75 de m). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa, pâraul Săpânța), teren arabil (600 ha), pășuni și fânețe (5.500 ha), fond forestier (7.500 ha), fond de vânătoare, livezi, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri, peri, pruni; amenajare piscicolă (păstrăvăria Săpânța); izvoare de apă minerală⁸³⁶ (*Izvorul Coroana, Izvorul Elisabeta și Izvorul Roșu*). Alte resurse: microhidrocentrală (MCH Săpânța, construită în 2005, pe râul Săpânța; 9,188 MW); conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** depozit de bronzuri într-un vas de lut (în 1961, în punctul *La Prisacă*). **Monumente istorice:** Cimitir evreiesc (sec. XVIII); Ansamblul de arhitectură tehnică populară, complex de vâltori (sec. XIX); "Cimitirul Vesel" (1935). **Monumente comemorative:** Obeliscul Monument al Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1942); Troița Monument pentru Eroii căzuți în Primul și al Doilea Război Mondial (1974), realizată la inițiativa lui Stan Ion Pătraș, pictată în stilul Cimitirului Vesel (cuprinde scena "Răstignirii", a "Judecății de Apoi", respectiv "Adam și Eva"). **Obiectiv turistic:** Cimitirul Vesel; Mănăstirea Peri-Săpânța.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1373) *Zapancha*, (1389) *Zaploncha*, (1389) *Zoponcha*, (1390) *Zaploncha*, (1427) *Chaponcha*, (1450) *Zoponcza*, (1457) *nobiles wolaky de Soponcza*, (1461) *Scoponcha*, (1468) *Zaploncza*, (1482) *Zplaponcza*, (1492) *Zapponcza*, (1828, 1851) *Szaploncza*, (1909-1919) *Săpânța, Szaploncza*, (1968) *Săpânța*. **Evoluția numelui localității:** *Sapanța, Saplonta, Saponța, Săpânța*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, legenda spune că "în urmă cu vreo 700 de ani, după un război, Împărăția a dat pământ la patru tisturi mari (= ofițeri superiori). Unul din ei a fost baronul Pop, ce a căpătat hotarul Săpânței, pe care l-a înconjurat în trei zile. La hotare a pus haturi (= borne) de piatră. Apoi, dacă a văzut că pe aici curge Săpânța și că sunt mulți păstria (= păstrăvi) în ea și păduri frumoase de brad, o zâs că ar fi bine să se facă aici un sat. Și s-o făcut. A avut patru feciori. Pe unul l-o chemat după apa aceasta, Săpânța, ce curge pe aici, Szaplantay, pe celălalt Pop, după tatăl său și pe ceilalți doi, Stan Bolovan. După 100-150 de ani le-o perit sămânța de tăt"⁸³⁷.

Etimologie incertă. Știm că numele satului provine de la hidronimul *Săpânța*: "Când s-o făcut comuna, aici o fost pădure. Numele, după numele apei"⁸³⁸. În ceea ce privește însă etimologia acestui hidronim, părerile sunt departe de a aduna sufragiile majorității, iar cele deja exprimate nu sunt convingătoare. Tache Papahagi (1925), autorul celebrei lucrări *Graiul și folklorul Maramureșului*, a consemnat: "Pătura intelectuală maramureșeană se complace a deriva numirea *Săpânța* din latinescul *sa-*

⁸³⁶ "Săpânța e o comună frumoasă, cu oameni înalți și chipeși, vestiți pentru firea lor iute și pentru inteligența lor. La 16 km depărtare de sat sunt vestitele cascade ale pâraului Săpânța. În apropierea satului se găsește borcutul, un renumit izvor de apă minerală numită «Apa de Săpânța»" (Dermer, Marin, 1925: 93).

⁸³⁷ După *Legenda comunei Săpânța*, publicată de Titus Bilițiu în revista *Afirmarea*, nr. 2-3, 1939, p. 29-30, culeasă de la Pop Ioan Chitru, în 1938, reluată în *Săpânța cea dreaptă ca bradul*, pag. 154-157.

⁸³⁸ ****Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, 2010, p. 30.

pienia (=întelepciune)⁸³⁹. Iar istoricul Radu Popa (1977) susține că “s-a produs derivarea numelui din verbul slav *szpati* «a împrăștia, a risipi», sugerând o așezare întemeiată pe prundișurile aduse de Tisa (J. Kniezsa, 1943), cf. și E. Petrovici (1924) notând sensul de *nisipos*. N. Iorga (1927) îl alătură numelui *Sepenitș* (o mărturie din 1404 a celor mai vechi «moldoveni»...)”⁸⁴⁰. O ipoteză de altă factură aparține lui Vasile Bologa (1998): “Localitatea își trage numele, după opinia noastră, de la un vechi radical celto-galic, de origine indo-europeană, *sappus* = brad, din care s-a format francezul *sapin* = brad sau italianul *zapinus* = țapin (unealtă pentru manevrat buștenii); dovadă că, la obârșie, *Valea Săpânței* se numește *Valea Bradului*”⁸⁴¹. De aceeași părere este și P. Bilițiu⁸⁴². Mai puțin probabilă derivarea din antroponimul magh. *Szaploncza* (=Săpânțan), propusă de A. Urda⁸⁴³.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Szaploncza</i>	<i>Săpânța</i>

SĂSĂR

Sat aparținător de comuna Recea, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate suburbană, situată la 3 kilometri vest de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1327 (*Zazarbanya*). **Sigiliul localității:** Inscricția frontală: SIGILLUM OPID ZAZAR. În câmpul sigiliului oval, o viță de vie cu pari și cu patru ciorchini de struguri, iar deasupra parului o coroană deschisă. **Populație:** 2.016 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *săsăran*, -ă, *săsărani*, -e / *săsărancă*, *săsărence*. **Porecla locuitorilor:** *țânțari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Săsăran*, *Săsărean* (817 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Băban, Cioci, Dobra, Gherasim, Ghișa, Pop, Roman, Rus, Săsăran. **Personalități:** Ion Săsăran (1933-2009), actor de teatru, angajat la Teatrul Dramatic din Baia Mare (1956-1988, 2002-2009). ♦ Vasile Dobra (1943-2007), poet. Vol. *Femei care m-ar fi putut iubi* (1998), *Fluier de zăpadă* (1999), *Geografia tristeții* (2003). **Instituții:** grădiniță de stradă, grădiniță privată (“Genesis”), școală primară, agenție poștală; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă); biserici ortodoxe (de zid, “Înălțarea Sfintei Cruci”, 1822; de zid, “Duminica Mironosițelor”, în construcție din 2011); biserică penticostală (“Betel”, 1998). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Săsărar), teren arabil, livezi, fânațe, fond de vânătoare. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suciului de Sus (punct *Dâmbul Morii*). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (2007).

■ Originea numelui localității

⁸³⁹ Tache Papahagi, *Graiul*, 1925, p. 156.

⁸⁴⁰ Radu Popa, *Observații*, 1977, p. 44, nota 52.

⁸⁴¹ V. Bologa, în prefața lucrării *Săpânța cea dreaptă ca bradul*, (autor Gh. Pop), 1998, p. 6-7.

⁸⁴² P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 75.

⁸⁴³ A. Urda, *Săpânța, monografie*, Sighetul Marmației, Editura Aska Grafika, 2005, p. 28.

Denumiri atestate: (1327) *Zazarbanya*, (1347) *Zazar Banya*, *Zazurbanya*, (1376) *Zazurbanya*, (1410) *poss. Zazar*, (1475) *Zazsar*, (1733) *Szaszar*, (1750) *Sze-szár*, (1850) *Szászár*, *Szeszar*, (1854) *Szaszár*, *Săsar*, (1909-1919) *Săsari (Zăzari)*, *Zazár*, (1968) *Săsar*. **Evoluția numelui** localității: *Baia Săsar*, *Săsar*.

Soluții etimologice. Așezarea, la început, probabil, o colonie de mineri, și-a luat numele de la hidronimul *Săsar*. Menționăm, în acest sens, o mărturie de la începutul secolului al XVIII-lea: “Săsar și-a dobândit numele de la râul pe malul căruia este așezat. Are dealuri cu vie, dar terenul agricol este neproductiv. Locuitorii își completează veniturie din cărăușie”⁸⁴⁴. Referitor la etimologia acestui hidronim, autorul unei lucrări monografice despre regiunea Maramureș, Gh. Latiș (1962), e de părere că “numele și-l ține, probabil, de pe vremea romanilor și se pare că el derivă de la latina veche vulgară, când s-a numit *Valea Saxarum*, de la cuvântul *sasulis*, adică «bolovani rotunzi de râu» și este foarte probabil că numele i-a venit din mulțimea bolovanilor mari pe care îi avea în albia sa (după părerea arheologului Gavrilă Bălan)”⁸⁴⁵. Deși sursele acestei atestări sunt incerte, ideea o regăsim într-o altă lucrare: “Este o străveche așezare pe râul numit *Rivulus Saxarum* (Râul Pietrelor), de la care își trage numirea de *Săsar*”⁸⁴⁶.

Nu de aceeași părere este latinistul N. Felecan (2011), care propune o derivare savantă: “Putea avea la bază rădăcina i.-e. *sar-, *ser- “apă; curgere” (cf. sanscr. *si-sarti* “curgere”, lat. *serum* “lichid, zer”), repetat (*sar sar*), întocmai ca și *Arar*, fluviu galic menționat de Caesar. Și din punct de vedere fonetic forma *Săsar* poate fi explicată. Grupul consonantic -rs- s-a transformat, prin asimilarea lui -r-, în -ss-, scris, în epoca romană, și cu un singur -s-: -rs- > -ss-: lat. clas. *deorsum* > lat. pop. *deossu(m)* > rom. *jos*; *sursum* > *sussu(m)* > *sus*. (...) *Sarsar* a putut deveni cu timpul *Sassar* și apoi *Sasar*, formă din care a rezultat, în mod normal, *Săsar*, cu trecerea lui a aton la ă”⁸⁴⁷.

În opinia noastră, numele localității (*Săsar*) e o adaptare românească după o expresie maghiară (*szász-zár*). Într-o legendă etimologică a cetății Baia Mare (numită, în Evul Mediu, Cetatea Râul Doamnelor), se menționează că Aghata, zâna protectoare a orașului, venind să salveze urbea de asaltul tătarilor, “după o scurtă cuvântare de îmbărbătare, a pornit, cu toată ceata, spre *Szasz-Zárhoz* (=Săsar)”⁸⁴⁸. În varianta originală: “Megnyitották a Szász-zár fazsilipjeit s a lezúduló víz eltemette a tatár-se-reget. E hősi tett emlékére Asszonypatakának nevezték el akkor Nagybányát”. Adică: “Au deschis porțile din lemn a *ecluzei săsești* și apa dezlănțuită a înecat oastea tătarilor. În urma acestei isprăvi au numit orașul Pârâul Doamnei”. Expresia *Szász-zár* (din magh. *szasz* “sas, saxon; membru a unui grup etnic de origine germană” + magh. *zár* “lacăt, încuietoare”) are, în context, sensul de “ecluză” sau “stăvilă”, construcție hidrotehnică realizată (probabil de către meșterii sași) pe cursul râului din apropierea orașului (numit, în prezent, *Săsar*), cu rolul de a devia apa și a umple șanțul de apărare din jurul cetății. De aici numele cursului de apă: *Szász-zár* > *Săsar*; și, evident, a satului de la marginea orașului Baia Mare.

Evoluția etimologică: top. *Săsar* ← hidron. *Săsar* ← magh. *szász-zár* “ecluză; stăvilă (sădesc)” ← magh. *szasz* “sas; membru a unui grup etnic de origine germană” + magh. *zár* “lacăt, încuietoare”.

⁸⁴⁴ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 61.

⁸⁴⁵ Gh. Latiș, 1962, p. 154.

⁸⁴⁶ *** *Comuna Recea, județul Maramureș*, p. 4.

⁸⁴⁷ N. Felecan, *Între lingvistică și filologie*, 2011, p. 11-13; vezi și O. Felecan, N. Felecan, *Straturi etimologice reflectate în hidronimia românească*, în *Quaderns de Filologia: Estudis Linguistics XX*: 251-269; 2015.

⁸⁴⁸ *** *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 431-432.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Zazár</i>	<i>Săsar</i>

Categorii:	Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

SĂLȚA

Sat aparținător de comuna Rozavlea, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Izei, la sud-vest de Rozavlea (capăt de drum); zonă de deal.

Prima atestare documentară: Localitate înființată în anul 2006, fost cătun al comunei Rozavlea. **Populație:** 269 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *sâlțan*, *-ă*, *sâlțeni*, *-e*. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza), teren arabil, livezi, fânațe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (2006) *Sâlța*. **Soluții etimologice.** Numele localității derivă din hidronimul *Sâlța*, provenit din apelativul regional arhaic *sâlță*, atestat în Maramureș⁸⁴⁹, cu sensul de “laț, cursă, capcană” (< ucr. *sylice*, dim. din *silo* “laț”⁸⁵⁰), ceea ce înseamnă că sensul primar al microtoponimului ar fi fost de “teren de vânatoare”. Sau, așa cum opinează prof. Ștefan Vișovan, ar putea fi vorba de ucr. *selce* “sătuc”. **Evoluția etimologică:** top. *Sâlța* ← hidron. *Sâlța* ← s. arh. *sâlță* “laț, cursă, capcană” (+ suf. top. *-a*) ← ucr. *sylice*, dim. din *silo* “laț”. **Categorii:** Toponime cu suf. *-a*; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.

SĂRBI (Budești)

Sat aparținător de comuna Budești, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Gutâi, pe valea Cosăului, între Budești și Călinești; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Cosăului. Al. Filipașcu (1940) afirmă că așezarea s-a format din contopirea satelor Balotești și Comârzana⁸⁵¹, pomenite în 1405. De aceeași părere este și Radu Popa (1970): “Prima mențiune a numelui de Sârbi pare a fi din 1459 («Bud in possessione Zeer»), poate ca urmare a apariției unui nou sat lângă Balotești, asupra căruia și-a extins ulterior numele, după contopirea lor”⁸⁵². În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1459 (*Zeer*, *Zenfalua*, *Zerfalwa*). **Populație:** 823 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *sâr-*

⁸⁴⁹ DRAM, 2015.

⁸⁵⁰ Soluție indicată de A. Scriban; I.-A.Candrea, cf. DER; MDA.

⁸⁵¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 92.

⁸⁵² R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 103

bean, -ă, *sârbeni*, -e / *sârbeancă*, *sârbence*. **Porecla locuitorilor:** *prunari*⁸⁵³. **Nume de familie frecvente** în localitate: Demian, Giurgi, Marinca, Rednic. **Instituții:** școală primară, biserică greco-catolică (de zid, "Sfântul Gheorghe", 2010-2017); biserici ortodoxe (de lemn, "Cuvioasa Paraschiva", 1532, respectiv 1667). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Cosău), teren arabil, livezi, fânațe, fond forestier, ciuperci comestibile din flora spontană. **Monumente istorice:** Ansamblu de arhitectură tehnică populară (sec. XIX); Biserica de lemn "Sf. Nicolae" - Josani (1665); Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" - Susani (1667).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1459) *Zeer*, *Zenfalua*, *Zerfalwa*, (1465) *Zerpfalva*, (1475) *Syepfalwa*, *Szirpfalva*, (1479) *Ezsepfalwa*, (1480) *Zerfalva*, (1828) *Szérfalva*, *Sirby*, (1851) *Szerfalu*, (1909-1919) *Sârbi*, *Szerfalva*, (1968) *Sârbi*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Sârb(u)*, *Sârbi*.

Soluții etimologice. Formele sub care apare denumirea localității în documente (*Zeer*, *Zenfalua*, *Zerfalwa*, *Zerpfalva*, *Syepfalwa*, *Szirpfalva*, *Ezsepfalwa*, *Zerfalva*, *Szérfalva*, *Sirby*, *Szerfalu*) traduc sau transcriu în grafia maghiară numele *Sârbi* sau *Satul lui Sârb(u)*. Sufixul *-i* este desinența care indică pluralul, în loc de suf. *-ești*. Este evident că la origine se află un antroponim *Sârb* sau *Sârbu* (din s. *sârb*, nume etnic). În județul Maramureș, 29 persoane au numele de familie *Sârb* sau *Sârbu*⁸⁵⁴. Iorgu Iordan precizează că "până într-o epocă nu prea îndepărtată de a noastră, românii au cunoscut la sud de Dunăre o singură populație slavă, pe care o numeau *sârbi*, indiferent de adevărata ei origine etnică"⁸⁵⁵. În țara noastră sunt alte zece oiconime cu denumirea de *Sârbi*, având aceeași etimologie (jud. Arad, Bacău, Bihor, Botoșani, Galați, Hunedoara, Sălaj, Vaslui, Vâlcea, Vrancea). Această denumire (frecventă în toate regiunile țării) arată că, inițial, localitatea a fost locuită de o "populație de origine sârbească, sau, mai bine, sud-slavă, ori slovacă"⁸⁵⁶. Cu timpul, populația slavă a fost asimilată, însă în memoria colectivă nu atât a localnicilor, ci a vecinilor lor, s-a păstrat amintirea existenței unui grup compact de etnici slavi. **Evoluția etimologică:** top. *Sârbi* ← antrop. *Sârb(u)* (+ suf. *-i*) ← s. *sârb* ← srb. *srb*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Sârbi</i>	<i>Szerfalva</i>	= <i>Satul lui Sârb(u)</i>	<i>Sârbi</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SÂRBI (Fărcașa)

Sat aparținător de comuna Fărcașa, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Someșului, între Buzești și Fărcașa; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar

⁸⁵³ "Sârbd'enii îs *prunari*, pântru că-s mulți pomi acolo, multă pomărie" (T. Papahagi, 1925).

⁸⁵⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁸⁵⁵ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 263.

⁸⁵⁶ N. Drăganu, 1933, p. 280.

Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1428 (*possessio Valahalis Tothfalu*). **Populație:** 577 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *sârbean*, *-ă*, *sârbeni*, *-e* / *sârbeancă*, *sârbence*. **Porecla locuitorilor:** *păș-tăi*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Vanci(u). **Personalități:** Viorel Bălin (n. 1936), președinte al Tribunalului Maramureș. Vol. *Oina pe meleagurile maramureșene* (2015), *Din amintirile savuroase ale unui magistrat* (2016). **Instituții:** cămin cultural, școală profesională, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1998), biserică penticostală ("Betel", 2010). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe. **Monument comemorativ:** Cruce-Monument Memorial pentru Erou Todod Cordiș (1933).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1428) *possessio Valahalis Tothfalu*, (1648) *Olah Tothfalu*, (1733) *Aso-Thotfalu*, (1828) *Oláh Tóthfalu*, *Szirp*, (1851) *Oláh Tótfalu*, (1909-1919) *Sârbi*, *Oláhtótfalu*, (1968) *Sârbi*. **Evoluția numelui localității:** *Posesiunea românească a lui Toth, Satul lui Toth, Sârbi*. **Soluții etimologice.** În Evul Mediu, așezarea avea populație majoritar românească și se afla în posesia unui oarecare Toht (< apelativul magh. *tóth* "slovac"), de unde *Tothfalu* (=Satul lui Toth). Abia în anul 1828 apare pentru prima dată denumirea *Sârbi*, în grafia maghiară (*Szirp*), nume care va deveni oficial după 1918. Se știe că românii nu făceau deosebirea între diferitele populații de origine slavă, numindu-le invariabil cu apelativul de *sârb*⁸⁵⁷, în timp ce maghiarii foloseau apelativele *toht* și *szerb*. **Evoluția etimologică:** top. *Sârbi* ← antrop. *Sârb(u)* (+ suf. *-i*) ← s. *sârb* ← srb. *srb*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Sârbi</i>	(<i>Oláh</i>) <i>Tóthfalu</i>	<i>Sârbi</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SEINI

Oraș (agroindustrial), zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Săbișa, Apa și Orașul Nou Vii (jud. Satu Mare), la poalele Munților Igriș, pe malul pârâului Seinel (afluent al Someșului), la 27 de kilometri de Baia Mare, în extremitatea vestică a județului Maramureș (la 42 de kilometri de Satu Mare); zonă de câmpie și deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Seini. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁸⁵⁷ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 263.

Localități componente ale orașului: Săbișa, *Seini* (reședință), Viile Apei.

Prima atestare documentară: 1334 (*Synir*). **Sigiliul localității** (cu mențiunea că localitatea avea statutul de târg, drept obținut la sfârșitul sec. al XVI-lea): (1604) Inscripția frontală: SIGILLX / UM / OPPIX / DI / ZINIERX / VARALJA X1X6X0X4. În câmpul sigiului, un zid de cetate, crenelat, în mijlocul zidului, trei geamuri, iar jur împrejur, o ornamentație vegetală de ghindă și viță de vie. ♦ (sigiliul a fost ulterior refăcut) SIGILL: / UM / OPPIDI: ZINYER: VARALLYA, 1604. În câmpul sigiului, un scut rotund șnurat. ♦ Compoziția, în ambele sigilii, semnifică o fortificație, probabil a vechii cetăți de odinioară, precum și cultivarea viței de vie, din podgoriile aflate pe pantele sudice ale dealurilor ce mărginesc localitatea în partea de nord. **Stema** orașului Seini (2016) se compune dintr-un scut triunghiular roșu cu marginile rotunjite. În interiorul scutului se află broșat un ansamblu de aur format din doi ciorchini de strugure și două frunze, așezați în spirală. În vârful scutului se află un zid de argint, format din patru rânduri dreptunghiulare întretesute (cu tot cu aliniat) și trei creneluri. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Ansamblul de struguri face parte din sigiliul localității, datat din secolul al XVIII-lea, dar și la una din cele mai importante îndeletniciri ale locuitorilor, viticultura. Zidul de argint crenelat reprezintă cetatea Zeynir, una din cele mai importante cetăți din Nord-Vestul Transilvaniei din perioada Evului Mediu, fiind un important târg din zonă. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 8.987 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 7.501 locuitori (în orașul Seini). **Gospodării:** 3.383 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 7.011 români, 1.387 maghiari, 192 romi, 30 germani (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 5.739 ortodocși, 1.001 reformați, 873 greco-catolici, 573 romano-catolici, 134 penticostali, 136 bapțiști, 107 martori ai lui Iehova, 9 fără religie, 13 adventiști, 5 atei. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *seinean*, *-ă*, *seineni*, *-e* / *seineancă*, *seinence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Andercău, Ardelean, Bălan, Cătană, Csompa, Fage, Pop, Țintaș. **Personalități:** Sylvester János (1503-1558), umanist, profesor la Universitatea din Viena. Vol. *Hungaro Latina* (1539), *Puerilum colloquiorum formulae* (1531) etc. ♦ Ion Donca (1938-2001), artist plastic, membru al UAP (1966); redactor șef la revista *Cutezătorii*; expoziții de desene și gravură în țară și străinătate. ♦ Alexiu Berinde (1844-1923), preot (protopop), membru al mișcării unioniste. ♦ Nicu Moldovan (1938-1997), solist de muzică populară, director la Ansambul Folcloric *Maramureșul*. ♦ Elisabeta Kirchmajer-Donca (n. 1942), poet, prozator, traducător. Vol. *Sărutul de rouă* (versuri, 1998). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, grădiniță, 2 școli gimnaziale, 1 liceu (Liceul Tehnologic Agricol "Alexiu Berinde"), bibliotecă orășenească (din 1952), oficiu poștal, birou notar public, stație CF, cabinete medicale, cabinete stomatologice, farmacii, laborator medical, agenții bancare, bancomate, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, casă de cultură (1974), cămin cultural; baze sportive: teren de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal. **Biserici:** biserica de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril" (ridicată între 1866-1882, sub preoții George Maniu și Alexiu Berinde; monument istoric; inițial, biserică parohială greco-catolică, preluată de ortodocși după 1948); biserică ortodoxă (de lemn, "Sfântul Mucenic Gheorghe", în construcție); biserică greco-catolică (de zid, "Pogorârea Spiritului Sfânt", 1995-1999; arhitect Constantin Pena); biserică penticostală ("Emaneu", 2001); biserică baptistă; biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică reformată. **Instituții religioase:** Sediul Protopopiatului Greco-Catolic Seini. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș și pâraul Seinel), teren arabil (2.400 ha), pășuni și fânațe (700 ha), fond forestier (1.000 ha); vii și livezi, ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole: meri (235 ha), peri (7 ha),

pruni (117 ha); izvor de apă minerală (pe versantul drept al Văii Jugăului, afluent al Someșului, la 4 kilometri nord-est de centrul orașului); depozit de andezit. Alte resurse: stație de biogaz; conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Pădurea cu pini "Comja" (arborii formează numele "Eminescu"). **Monumente de arheologie**: așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus (punct *Dagas*), sit arheologic; așezare, neolitic (punct *Dagas*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciu de Sus (punct *Berenaș*); așezare, neolitic (punct *Berenaș*), sit arheologic. **Monumente istorice**: Cetatea de la Seini, epoca medievală (*Dealul Cetății*); Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil" (1882); Școala confesională românească (1860-1865); "Banca Sătmăreană", azi locuință (sf. sec. XIX); Judecătoria, azi Școala generală nr. 1 (sec. XX); Casă (sec. XX); Casa Bay (sf. sec. XIX); Întreprinderea de drojdie seineană (1875); Aripa veche a secției Drojdie (1875); Atelier mecanic (1875); Birouri (1875); Sinagogă (1904); Casă cu sculpturi (sec. XIX); Casa Pop (sec. XX); Casa Kepes (sf. sec. XIX); Casa Kavassy (sec. XIX); Locuința pedagogului școlii (1912); Școală, azi grădiniță (1912); Casa Keller-Kepes, azi ateliere confecții (sec. XIX); Biserica calvină (1796); Moară (1875); Oloiniță (1875); Biserica romano-catolică "Neprihănită Zămislire" (1421); Casa Bajnoczky (1885); Școala confesională romano-catolică, azi Școala nr. 2 (sec. XVIII); Hotel (sec. XX); Casa Crăciun, azi Primăria orașului Seini (sec. XX); Obeliscul în memoria lui Erdösy Szilveszter Janos. **Monument comemorativ**: Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1952/54). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile lui Tompa* (Seini). **Turism**: Centru Național de Informare și Promovare Turistică. **Târg** de mărfuri și animale (în ultima zi de luni din lună).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1334) *Synir*, (1335) *Symir*, *Waralya*, *Zynyrwarallya*, (1465) *castrum Waral*, (1490) *castrum Zynyr*, (1599) *Waralia*, (1808) *oppidum Szinyér-várallya*, (1828) *Szinyir Várallya*, *Szejeny*, (1851) *Szinyér-Váralja*, (1913) *Szinérváralja*, (1909-1919) *Săini*, *Szinyérváralja*, (1968) *Seini*. **Evoluția numelui localității**: *Subcetate*, *Zinir*, *Seini*.

Soluții etimologice. Prima abordare etimologică îi aparține lui Dariu Pop (1938): "Localitate foarte veche care își are numele de la pârâul *Seinel*. *Seină* se spune la o varietate de struguri vineți, apoi *săin*, vorbind de oi, înseamnă sur (oaie săină). Ambele ipoteze sunt favorabile relativ la originea numelui localității. Viile de la *Seini* au fost vestite totdeauna, puteau să aibă pe vremuri specialitatea struguri *seini*. Pârâul *Seinel* izvorește și curge printre niște stânci negre, vârgate cu alb, ca și lâna oii sure..."⁸⁵⁸. Gh. Pop (2003) comentează: "După părerea lui Dariu Pop, localitatea a primit numele de la pârâul *Seinel*, care izvorește de la poalele Dealului Comja și străbate toată localitatea pe care ungerii au omonimizat-o în *Sziner*, ceea ce nu înseamnă nimic în limba maghiară"⁸⁵⁹.

Hidronimul *Seinel* (un pârâu, afluent al Someșului) pare a fi o formă diminutivă de la *Sein*, derivat dintr-un adjectiv *sein*, cu sensul de "sur, cenușiu, gri" (din sl. *sini* "livid, vânat"⁸⁶⁰). De aici, expresiile invocate de Dariu Pop: *oi seine* (=cu lâna sură, albastră) sau *struguri seini* (=brumării). Numele vechi al hidronimului putea să fie *Valea Seină* sau *Apa Seină*, iar cu timpul s-a renunțat la apelativ, păstrându-se doar adjectivul (precum în cazul oiconimelor Aspra, Bistra, Chechiș, Larga, Repedea etc.). Nu e exclus ca numele vechii cetăți să derive din hidronimul *Seinel*, notat de scribii

⁸⁵⁸ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 82.

⁸⁵⁹ Gheorghe Pop, Tomel Pop, *Cartea cetății Zynir*, Baia Mare, Editura Enesis, 2003, p. 49.

⁸⁶⁰ Soluție etimologică propusă de: A. Scriban; F. Miklosich, Al. Cihac, H. Tikin, apud DER.

cancelariilor maghiare prin *Synir*, *Szinyér*, *Szinér*. Mai târziu, numele localității a devenit *Seini*, derivat din top. *Sein* (< *Seinel*, prin desuffixare) + suf. *-i* (ca efect al durificării consoanei finale).

Evoluția etimologică: top. *Seini* ← hidron. *Seinel* (prin desuffixare → *Sein* + suf. *-i* → *Seini*) ← hidron. *(*Valea*) *Seină* (+ suf. *-el*) ← adj. *sein* “sur, cenușiu, gri” ← sl. *sini* “livid, vânăt”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Subcetate</i>	<i>Szinyérváralja</i>	<i>Seini</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SÍGHETUL MARMĂȚIEI

Oraș, municipiu, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Vadul Izei, Sarasău, Crăciunești, în partea de nord-vest a depresiunii Maramureș, la altitudinea de 274 m, pe malul stâng al Tisei, la confluența Tisei cu Iza⁸⁶¹, la poalele Dealului Solovan, la granița cu Ucraina; zonă de deal (alt. 280 m). ♦ Localitatea a fost întemeiată probabil la începutul veacului al XIV-lea, “ca cea mai avansată spre est dintre așezările de oaspeți regali din acest veac, din Maramureș. Privilegiile cu caracter orășenesc acordate la 1329 celor patru așezări de oaspeți regali din Maramureș (Hust, Visc, Teceu și Câmpulung la Tisa) se extind, în 1352, și asupra Sighetului”⁸⁶². A fost singura așezare urbană din Țara Maramureșului, motiv pentru care localității *Sighet* i se zicea “oraș”, fără a se menționa numele de Sighet; însă situația nu e singulară⁸⁶³. Localitatea a fost “tot timpul capitală de județ”⁸⁶⁴: reședință voievodală (în timpul lui Drag și Balc), capitală de comitat (maghiar), reședință a județului Maramureș, capitală de raion. La începutul secolului al XX-lea, Nicolae Iorga consemnează: “Din Sighet se văd acuma case de suburbie, foarte curate, pe care le luminează becuri electrice prinse de pârghiile telegrafului. (...) Piața se deschide într-un uriaș pătrat de clădiri foarte impunătoare. (...) Românii sunt aruncați la margine, în depărtare, sărăcie și necunoștință, așa încât limba lor nu se aude pe ulițele cele mari, decât din gura țăranilor ce sosesc din împrejurimi. (...) În «oraș» - căci defapt acesta e singurul nume pe care ai noștri îl dau Sighetului – sunt cinci avocați români și vreo patruzeci de studenți”⁸⁶⁵. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș (pierzând statutul de capitală de județ, în favoarea orașului Baia Mare).

⁸⁶¹ “Orașul Sighet e așezat între râurile Tisa și Iza, pe o fâșie netedă de pământ în formă triunghiulară, vârful triunghiului fiind acolo unde cele două ape se unesc” (Dermer, Marin, 1935: 155).

⁸⁶² R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 102.

⁸⁶³ “Romanii ziceau *Urbs*, adică «oraș» în loc de Roma. Arabii au mai multe orașe cu numele *Medina*, care înseamnă «oraș», francezii numesc centrul Parisului - *Cité*, englezii numesc centrul comercial al Londrei - *City*, ambele însemnând la origine oraș” (Al. Graur, *Nume de locuri*, 1972, p. 15).

⁸⁶⁴ Dermer, Marin, *Mărturii strămoșești*, 1935, p. 165.

⁸⁶⁵ N. Iorga, 1906, p. 69-70.

Localități componente ale municipiului: Iapa, Lazul Baciului, *Sighetul Marmăției* (reședință), Șugău, Valea Cufundoasă, Valea Hotarului. **Prima atestare documentară:** 1334 (*plebanus de Dygnet*). **Stema:** capul de bour⁸⁶⁶. ♦ Stema orașului Sighet, din 1930: Pe scut de argint, un cap de bour negru văzut din față; scutul, timbrat cu o coroană murală de argint cu 5 turnuri. **Populație:** 37.640 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 33.122 locuitori (în orașul Sighetul Marmăției). **Gospodării:** 16.285 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 28.634 români, 4.417 maghiari, 490 romi, 750 ucraineni, 57 germani (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 24.652 ortodocși, 4.138 romano-catolici, 1.967 greco-catolici, 1.148 reformați, 827 martori ai lui Iehova, 371 pentecostali, 345 baptiști, 236 adventiști, 169 creștini după Evanghlie, 15 creștini pe rit vechi, 3 luterani, 90 fără religie, 35 ate. **Cartiere:** Bogdan-Vodă, 1 Decembrie, Cuza Vodă, Independenței, Unirii, Popa Lupu, Cămara, Câmpul Negru, Doboș, Făget, Teplița, Traian, Vișeuului, Alexandru Ivasiuc, Constructorului. **Cătune:** *Cămara*⁸⁶⁷, cătun contopit cu loc. Sighetul Marmăției, atestat documentar în 1913 (*Sziget-Kamara*); în această locație își avea sediul Oficiul de sare din Sighet; în perioada interbelică era un cartier muncitoresc, unde funcționa o moară de sare; *Câmpul Negru* (1913, *Fekete-mező*); *Ciarda*⁸⁶⁸; *Dealul Cetății* (1956); *Hănești* (1956); *Valea Ungurului* (1913, *Magyarpaták*). **Numele comun al locuitorilor:** *sighetean*, *-ă*, *sigheteni*, *-e* / *sigheteancă*, *sighetence*. **Personalități:** Ioan Buteanu (1821-1849), prefect al Zarandului (1848-1849); loțiitorul lui Avram Iancu. ♦ Hollosi Simon (Simion Corbu) (1857-1918), artist plastic, pictor; a expus la München, Budapesta (1897, 1899), Paris (1900, Expoziția Universală). În 1896, împreună cu Ferency Karoly, Reti Istvan și Thorma Janos, fondează o școală particulară de pictură în Baia Mare, care va deveni o colonie artistică. ♦ Szigeti Joseph (1892-1973), violonist, profesor la Conservatorul din Geneva. ♦ Liviu S. Bordeaux (1896-1980), artist plastic, dascăl, director al Muzeului Maramureșean din Sighet. ♦ Gheorghe Tite (1905-1969), avocat, ziarist (membru fondator al publicației "Graiului Maramureșului"), director al Clubului ziariștilor, primar al orașului Sighetul Marmăției (1938-1939), consul general cu rang de ambasador la Legația Română de la Budapesta, deținut politic în regimul comunist (școala generală din Săpânța îi poartă numele). ♦ Francisc Nistor (1908-1997), director fondator al Muzeului Maramureșului din Sighet; autor al albumelor de fotografii cu caracter etnografic: *Creații și creatori populari din zona etnografică Maramureș* (1967), *Măștile populare și jocurile cu măști din Maramureș* (1973), *Poarta maramureșeană* (1977) etc. ♦ Vasile Kazar (1913-1998), grafician, muzeograf la Muzeul de Artă a României (1948-1951), profesor la Institutul de Arte plastic "Nicolae Grigorescu" din București; distins cu Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România (1965), Premiul *Andreescu* al Academiei Române (1975). ♦ Harry Herman Maiorovici (1918-2007), compozitor; a compus muzică pentru circa 100 de filme românești, pentru care a obținut numeroase premii internaționale. ♦ Gheorghe Codrea (n. 1928), artist plastic, pictor și scenograf la Opera Română din Cluj. ♦ Elie Wiesel (1928-2016), prozator, profesor universitar la New York și Boston; laureat al Premiului Nobel pentru Pace (1986); cetățean de onoare al județului Maramureș (postmortem). ♦ Alexandru Ivasiuc (1933-1977), prozator, redactor-șef la Editura Cartea Românească, secretar al Uniunii Scriitorilor, director al Casei de Filme 1. Vol. *Vestibul* (1967), *Interval* (1968), *Păsările* (1970), *Apa*

⁸⁶⁶ "Știu însă că Sighetul, capitala Maramureșului, până azi are ca pecete capul de bour, ca și această țară [Moldova, n.n.]" (Miron Costin, *Letopiseț*, 1675; vezi ediția 1958, pag. 209).

⁸⁶⁷ Nume derivat din apelativul *cămară*, cu sensul arhaic de "visterie în care se depozitau veniturile obținute din exploatarea ocnelor de sare".

⁸⁶⁸ Era "locuit exclusiv de jidani (= evrei); natural că era vestit pentru crășmele-i nenumărate" (Țiplea, 1906, la note).

(1973), *Iluminări* (1975) etc. Membru de onoare al Academiei Române. ♦ Petru Forna (1944-2005), filolog, traducător, germanist, diplomat; ambasador al României în Austria (1997-1999). ♦ Miklos Gyorgy Jakubinyi (n. 1946), arhiepiscop romano-catolic de Alba (din aprilie 1994). Vol. *Pe urmele sfinților din Ardeal* (2001) etc. ♦ Tudor Gavril Dunca (n. 1951), politician, deputat în Parlamentul României, ambasador al României în Germania (1997-2000). ♦ Vasile Gogea (n. 1953), prozator, eseist, referent literar la Teatrul Dramatic din Brașov, redactor șef la revista *Astra*. Vol. *Scene din viața lui Anselmus* (roman, 1990), *Fragmente salvate* (1996), *Exerciții de tragere cu pușca de soc* (1998). ♦ Cornel Ivanciuc (n. 1956), jurnalist, scriitor, redactor la revista *Academia Cașavencu*. Vol. *Cartea cuceririlor* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor). ♦ Sorin Rednic (n. 1971), prefect al jud. Maramureș (mai 2012-martie 2013). **Cetățeni de onoare ai municipiului Sighetul Marmației:** Lucia Mihalyi (fiica acad. Ioan Mihalyi de Apșa), Ilie Ilașcu (fost deținut politic), Ioan Rațiu (politician), Elie Wiesel, Francisc Nistor (director al Muzeului Maramureșului), Mihai Pop (profesor universitar, etnolog), Monica Iagăr-Dinescu (atletă), Laurențiu Ulici (critic literar), Ana Blandiana (poetă), Rodica Arba (canotoare olimpică), Hollosy Simon (pictor; post mortem), Gheorghe Turda (solist de muzică populară), Ducu Bertzi (solist de muzică folk), Nicolae Iuga (profesor universitar), Gheorghe Bârlea (profesor universitar), Eugenia Godja (fost primar al municipiului), Lucian Bute (boxer), Cornelia și Lupu Rednic (solști de muzică populară), Florin Piersic (actor de teatru și film), Florentina Giurgi (solistă de muzică populară), Ion Bleda (sculptor) și alții. **Instituții:** primărie, poliție municipală, secție de jandarmi, judecătorie, birou notar public, stație CF⁸⁶⁹, autogară, heliport, cabinete medicale, cabinete stomatologice, farmacii, laboratoare medicale, spital municipal⁸⁷⁰, unitate SMURD, Stațiune de Cercetare-Dezvoltare pentru Creșterea Bovinelor (1972), sediul Ocolului Silvic Mara și a Ocolului Silvic Sighet, compartiment teritorial al Direcției de Sănătate Publică Maramureș, oficiu poștal, sediul Inspectoratului Teritorial al Poliției de Frontieră (pentru județele Satu Mare, Maramureș și Suceava), punct de trecere a frontierei (rutier) spre Ucraina, birou vamal de frontieră (în subordinea Direcției Regionale Vamale Cluj Napoca), Serviciu Fiscal Municipal (în subordinea Administrației Județene a Finanțelor Publice Maramureș), Centru Local APIA, Casă Locală de Pensii (în subordinea Casei Județene de Pensii), centru maternal (pentru gravide și mame), centru de primire în regim de urgență (pentru copii abuzați), case de tip familial (pentru copii orfani sau abuzați), serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, Birou Teritorial al Oficiului Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Maramureș, Birou de Cadastru și Publicitate Imobiliară, agenții bancare, bancomate, 9 grădinițe de stat, 1 grădiniță privată ("Madre Colomba"), 8 școli generale, 5 colegii și licee de zi, 1 colegiu național (CN "Dragoș Vodă", înființat în 1919), Centru școlar de educație incluzivă, Școală Postliceală Sanitară ("Hipocrates"), club al copiilor, club sportiv școlar, universități (Universitatea Babeș-Bolyai, extensia Sighetul Marmației: Facultatea de Geografie, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației), Biblioteca "Laurențiu Ulici" (din 1952; în prezent deține 113.000 de volume și periodice), sediul Ansamblului Folcloric "Mara" (al Casei de Cultură din Sighetul Marmației; înființat în 1968), Centrul Cultural Sighetul Marmației (Școala de Artă "Gheorghe Chivu"), casă de cultură, stația meteorologică Sighetul Marmației⁸⁷¹ (din 1955; amplasată la confluența râurilor Iza și Tisa, în apro-

⁸⁶⁹ Gara din Sighet a fost inaugurată în 1897.

⁸⁷⁰ Primele pavilioane ale spitalului au fost inaugurate în 1864, pentru bolnavii psihici.

⁸⁷¹ Recorduri climatologice: +39,4 grade Celsius, 22 august 1992; respectiv -32,2 grade Celsius, 17 ianuarie 1964.

pierea graniței cu Ucraina); baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă) ("Municipal", "Solovan"), teren sintetic de minifotbal. **Muzee:** Casa Memorială "Ellie Wiesel" Muzeul Culturii Evreiești din Maramureș (în acest imobil s-a născut și a copilărit Ellie Wiesel); Casa Muzeu "Dr. Ioan Mihalyi de Apșa" (sec. XIX; cuprinde o colecție de tablouri și documente); Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței⁸⁷² (înființat în 1993; str. Corneliu Coposu, nr. 4; în clădirea fostei închisori comuniste); Muzeul Etnografic al Maramureșului (înființat în 1957; str. Bogdan Vodă, nr. 1; colecție de port popular, piese de arhitectură, covoare, ștergare, măști populare, icoane); Muzeul Maramureșului (înființat în 1954; Piața Liberății, nr. 15; adăpostește Muzeul de Istorie și Arheologie și Muzeul de Științele Naturii); Muzeul Satului Maramureșean (amplasat pe Dealul Dobăieș; cuprinde peste 30 de monumente de arhitectură țărănească, grupate pe principalele subzone ale Maramureșului Istoric). **Biserici:** biserici ortodoxe: de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1985; de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 1890; de zid, "Sfântul Iosif Mărturisitorul", în construcție din 1996; de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1975; de zid, "Învierea Domnului", 1825; de zid, "Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul", 1936; de zid, "Sfântul Gheorghe", 1996; de zid, "Sfântul Ilie", în construcție din 1999; din lemn, "Sfinții Împărați Constantin și Elena", 1999; de zid, cu acoperiș de lemn în stil maramureșean, "Sfântul Gheorghe"; de lemn, "Sfântul Evanghelist Luca", 1996; de lemn, "Sfântul voievod Ștefan cel Mare", 2008-2009, în incinta Inspectoratului Poliției de Frontieră. ♦ Biserici greco-catolice: de zid, "Cristos Rege", în construcție din 1993; de zid, "Acoperământul Maicii Domnului", 2012-2013, ucraineană; de zid, "Schimbarea la față a Domnului", 1999-2000. ♦ Alte Culte: biserică ortodoxă ucraineană; biserici penticostale ("Betel", 2003; "Peniel", 2003); biserică baptistă; biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică romano-catolică ("Sfântul Carol Borromeo"); biserică reformată (sec. XII). **Instituții religioase:** Sediul Protopopiatului Ortodox Sighet; Sediul Protopopiatului Greco-Catolic Sighet. **Resurse naturale:** cursuri de apă (Tisa, Iza, Ronișoara), așezare strategică; bălți, lacuri, pescării (Lacul Teplița / Balta lui Năsui, 4 ha, artificial); culturi pomicole: meri (389 ha), peri (17 ha), pruni (127 ha), cireși și vișini (16 ha), castani, nuci, aluni (33 ha), pepiniere (1,5 ha). Alte resurse: conexiune internet (fibră optică); semnal GSM; infrastructură rutieră (străzi asfaltate); rețea utilități (apă, gaz, energie electrică, canalizare). **Economie:** 1.011 agenți economici activi, cu 6.715 angajați; centru comercial și industrial. **Arie naturală protejată** (de interes național): Peștera din Dealul Solovan. **Parcuri:** Parcul Grădina Morii (sec. XIX; str. M. Eminescu; la poalele Dealului Solovan); Parcul Dendrologic Sighetul Marmației (pe malul râului Iza; cuprinde peste 40 de specii de arbori și arbuști); Parcul Central (între cele două străzi paralele, cu sens unic, din centrul localității). **Monumente de arheologie:** așezare fortificată, Hallstatt, Cultura Gáva ("Dealul Solovan"), așezare, sec. XII-XIII ("Valea Mare"). **Monumente istorice:** Centrul istoric al orașului Sighetul Marmației (sec. XVIII-XX); Ansamblul urban "Cămara Sării" (sec. XV-XIX); Ansamblu de arhitectură și tehnică populară ("Dealul Doboieș") (sec. XVIII-XIX); Vechea Direcție a Pădurilor, azi Liceul "Leowey Klara" (sec. XVIII); Liceul Pedagogic (1802); Primăria, azi Casa Armatei (sec. XIX); Casă, azi sediul comunității evreiești (str. Basarabia) (sec. XIX); Sinagogă (str. Basarabia) (1902); Casă (str. Bogdan Vodă, 1) (sec. XIX); Poșta (str. Bogdan Vodă, 2) (sec. XIX); Casă, azi Poștă (str. Bogdan Vodă, 3) (sec. XIX); Casă cu spații comerciale la parter

⁸⁷² După instaurarea regimului comunist în România, în perioada 1950-1955, la închisoarea de la Sighet au fost încarcerati circa 200 de deținuți politici (foști miniștri, politicieni, academicieni, ziaristi, episcopi greco-catolici).

(str. Bogdan Vodă, 4) (sec. XIX); Casă cu spații comerciale la parter (str. Bogdan Vodă, 5) (sec. XIX); Biserica ucraineană "Înălțarea Sfintei Cruci" (1791-1807); Casă cu spații comerciale la parter (str. Bogdan Vodă, 6) (sec. XIX); Casa Clericală Ucraineană (sec. XIX); Casa Keszter (str. Bogdan Vodă, 8) (sec. XIX); Casă (str. Bogdan Vodă, 9) (sec. XIX); Casa cu cariatide, la parter Librăria "Luceafărul" (1890); Casă (str. Bogdan Vodă, 11) (sec. XX); Vicariatul Ortodox Ucrainean (sec. XIX); Tribunalul vechi, azi Primăria și Judecătoria municipiului Sighetul Marmației (1893-1895); Casă (str. Bogdan Vodă, 18) (1868); "Banca Albina", azi spațiu comercial (str. Bogdan Vodă, 20) (1886); Casă cu boltă la poartă (Str. Bogdan Vodă, 24) (sec. XIX); Spațiu comercial (str. Bogdan Vodă, 26) (sec. XVII); Casă cu spații comerciale la parter (str. Bogdan Vodă, 28) (1872); Casă (str. Bogdan Vodă, 30) (sec. XIX); Casă (str. Bogdan Vodă, 32) (1870); Casă cu magazine la parter (str. Coposu Corneliu, nr. 1) (sec. XIX); Închisoare, azi Muzeul victimelor comunismului și rezistenței anticomuniste Sighet (1897); Curtea Kahan (str. Gheorghe Doja, 67) (sec. XX); Ansamblul bisericii "Adormirea Maicii Domnului" (str. Dragoș Vodă, 1-3); Casa parohială (str. Dragoș Vodă, 1) (1892); Biserica "Adormirea Maicii Domnului" (1892); Fabrica de lapte, azi spațiu comercial și de producție (str. Dragoș Vodă, 22) (1913); Cazarma militară (1825); Casă Groedel (str. Dragoș Vodă, 41) (1887); Casa Florian Mihaly de Apșa, azi sediul Protopopiatului greco-catolic (sec. XIX); Casa Darvay (str. Mihai Eminescu, 12) (1932); Gara CFR (1893-1897); Fosta Școală Normală, azi secție a Facultății Babeș-Bolyai Cluj (sec. XIX); Vechea Fabrică de perii Părplast, cu spații comerciale și birouri la parter (sec. XX); Pavilioanele vechi ale Spitalului Municipal (sec. XIX); Vila Szöllössi, azi laboratorul spitalului municipal (sec. XIX); Ansamblul urban "Str. Alexandru Ivasiuc" (sec. XIX); Ansamblul urban "Str. Mihail Kogălniceanu" (sec. XIX); Hotel-restaurant, azi Muzeul Maramureșan și cinematograf (sec. XIX); Ansamblul urban "Piața Libertății" (sec. XVIII-XIX); Cabinete Stomatologice (Piața Libertății, 2) (sec. XIX); Casă (Piața Libertății, 3) (sec. XIX); Casă (Piața Libertății, 4) (sec. XIX); Casă (Piața Libertății, 5) (sec. XIX); Casă (Piața Libertății, 6) (sec. XIX); Farmacia Nagy (Piața Libertății, 7) (sec. XIX); Hotel "Coroana", azi hotelul "Tisa" (sec. XIX); Casa Brenner (Piața Libertății, 9) (1832); Casa Kizelnik (Piața Libertății, 10) (sec. XIX); Casa Kahan (Piața Libertății, 11) (sec. XIX); Casă (Piața Libertății, 13) (sec. XIX); Mănăstirea Piarștilor (1730-1806); Biserica "Sf. Carol de Borromeo" (1730-1806); Casă parohială (Piața Libertății, 19) (1730-1806); "Banca Maramureșeană", azi Consim SA și spații comerciale (sec. XIX); "Banca economică", azi locuințe (Piața Libertății, 21) (sec. XIX); Liceul ucrainian și Liceul sportiv (1901); Farmacia Buzath (1875); Primăria veche, azi societate comercială și sediu partide politice (Piața Libertății, 24) (sec. XIX); Sediul Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș cu Preparandia, azi sediu Acaterm (1873-1875); Ansamblul urban "Str. Iuliu Maniu" (sec. XIX); Palatul Cultural (1913); Banca Națională, azi sediu BCR (sf. sec. XIX); Sediul Lojei francmasonice, azi școală generală (str. Maniu Iuliu, 67); Liceul "Dragoș Vodă" (1913); Casă cu spații comerciale la parter (str. Ioan Mihaly de Apșa, 1); Fosta Prefectură a comitatului Maramureș, azi restaurant "Curtea Veche" și locuințe (1692); Casă cu spații comerciale la parter (str. Mihaly Ioan de Apșa, 3); Biserica reformată (sec. XIV-XV); Casă (str. Mihaly Ioan de Apșa, 5) (sec. XIX); Casă (str. Mihaly Ioan de Apșa, 6) (sec. XIX); Casa Iurca (1862); Casa Junger (sec. XIX); Casă (str. Ioan Mihaly de Apșa, 21) (sec. XIX); Poșta Veche, azi casă (str. Mihaly Ioan de Apșa, 39) (sec. XX); Casă (str. Mihaly Ioan de Apșa, 41) (sec. XIX); Casa Cornelia Prielle (str. Mihaly Ioan de Apșa, 43) (sec. XX); Cimitir evreiesc (sec. XVIII); Școala generală nr. 2 (1902); Grădinița de copii (str. Șincai Gheorghe, 2) (1845); Monumentul revoluționarei de la 1848 - Clara Leovey (Str. Mihaly Ioan de Apșa, lângă biserica

reformată); Casa Solomon Wiesel (str. Dragoș Vodă, 7) (sf. sec. XIX); Casa Mihaly de Apșa (1880); Monument pentru cinstirea Eroilor din Primul Război Mondial (1920); Monumentul funerar al pictorului Hollosy Simion (Corbul) (str. Rodnei, cimitirul romano-catolic) (1917); Casa Ellie Wiesel (str. Vladimirescu Tudor, 1) (sec. XX). **Monumente comemorative:** Monumentul pentru cinstirea Eroilor din Primul Război Mondial (1922), amplasat în cimitirul ortodox (ridicat în memoria a cinci ostași români care s-au jertfit, în anul 1919, pentru eliberarea Maramureșului); Monumentul Ostașului Român (1974), amplasat într-un parc situat între străzile 1 Decembrie 2018 și str. Bogdan Vodă; Statuia generalului Leonard Mociulschi (1889-1979) (2000), amplasată în fața sediului Poliției de Frontieră, opera a sculptorului sighetean Mihai Borodi. **Monumente de for public:** Grup Statuar “Cortegiu Sacrificaților” (1997, bronz, în curtea interioară a Muzeului Memorial; autor: Aurel Vlad); Bustul “Mihai Eminescu” (2019, în Parcul Grădina Morii; autor: Mihai Borodi); Bustul “General Leonard Mociulchi” (1996, marmură, în apropierea Poliției de Frontieră; autor: Mihai Borodi); Obeliscul Eroilor (1948, amplasat inițial în Parcul Central al orașului, mutat în Cimitirul Eroilor Sovietici); Monumentul Ostașului Român (1972, amplasat în Centrul Civic; autor: D. Popovici); Bustul “Ioan Mihalyi de Apșa” (1989, marmură, amplasat în fața Complexului Curtea Veche; autor: Mihai Borodi); Monumentul “Romulus și Remus alăptați de lupoaică” (2015, în fața Bisericii greco-catolice); Bust “Taras Sevchenko” (2016, bronz, în parcul din fața Bisericii Ortodoxe Ucrainene); Bustul “Ioan Buteanu” (1999, în centrul orașului). **Obiective turistice:** Muzeul Memorialul Victimelor Comunismului; Muzeul Satului Maramureșean; Casa memorială “Elie Wiesel”; Centrul istoric al orașului, Manifestare locală de interes turistic: Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă “Marmația” (Centru Național de Informare și Promovare Turistică). **Manifestări tradiționale locale:** Festivalul de muzică folclorică *Am fo' și-om fi* (luna mai). ♦ Festivalul de datini de iarnă *Marmația* (luna decembrie). **Târg** săptămânal de animale (miercuri). Târg mare, în prima zi de luni din fiecare lună.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1334) *plebanus de Dygnet* [=Zyguet], *Zyket*, (1335) *Ziget*, (1346) *Zyghet*, (1349) *Zigeth*, (1392, 1397) *oppidum Zygeth*, (1429, 1459) *civitas Zigeth*, (1614) *oppidum Zigett*, (1720) *Szigeth*, (1838) *Szigethum*, *Sibot*, (1851) *Szigeth*, *Szigit*, *Szihota*, (1909-1919) *Sighetul-Maramurășului*, *Máramarosziget*, (1968) *Sighetul Marmației*. **Evoluția numelui** localității: *Sighet*, *Sighetum*, *Sihota*, *Sighetul-Maramurășului*, *Sighetul Marmației*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Sighetu Marmației* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Dintre toate oiconimele din județul Maramureș, cele mai multe intervenții etimologice le-a avut fosta reședință voievodală și capitală a comitatului: *Sighetul Marmației*. Exegeții au pledat fie pentru originea maghiară a toponimului *Sighet*, fie pentru originea dacică.

N. Drăganu, în recenzie (apărută în *Dacoromania*) la lucrarea lui Tache Papahagi, *Graiul și folclorul Maramureșului* (1925), este primul exeget care susține că oiconimul *Sighet* provine din magh. *sziget*, cu sensul de “insulă”. Opinia este reluată ulterior de Vasile Bogrea⁸⁷³. Dermer și Marin (1935) aduc argumente suplimentare pentru susținătorii acestei direcții: “*Sighetul*, a cărui traducere românească înseamnă «insulă», e de fapt înconjurat din toate părțile de apă. La sud-est curge pârâul Ronișoara, la nord Tisa, la sud Iza, la vest Iza și Tisa, care se unesc la podul de la

⁸⁷³ Vasile Bogrea, *Câteva considerații asupra toponimiei românești*, în *Dacoromania*, apud N. Roșca, 2004: 115.

Ciarda, în marginea de apus a orașului⁸⁷⁴. În *Istoria Maramureșului*, Alexandru Filipașcu (1940) sugerează același etimon maghiar: “Până în secolul al XIV-lea servea de loc de adunări și de târguri, din care cauză rutenii au numit-o *Sihot*. Ungurii, profitând de aspectul de insulă a *Sighetului*, fiind situat la confluența Izei cu Tisa și a Ronișoarei cu Iza, i-au dat numele *Sighet*, nume pe care l-au păstrat până azi”⁸⁷⁵. Iorgu Iordan, în *Toponimia românească* (1963) susține că *Sighet* este sinonim pentru *ostrov* și provine din magh. *sziget* “insulă”. Alexandru Graur (1972) confirmă etimologia: “În ungurește, insulă se zice *sziget*, de unde numele de localitate *Sighet*”⁸⁷⁶. Arheologul baimărean Carol Kacsó (2006) afirmă și el că “numele localității este, evident, de origine maghiară, la fel ca și ale altor câteva așezări maramureșene, precum Ieud, Șieu, Șugătag, Virișmort, Sarasău, și ilustrează poziția sa între mai multe ape”⁸⁷⁷. Aceștia li se alătură și T. Ivanciuc (2016), care susține că numele orașului provine “din maghiarul *sziget*, nume dat de cei care l-au înființat, la finele secolului XIII; iar cei care afirmă că la *Sighet* n-a fost niciodată o insulă, greșesc”⁸⁷⁸. La fel și P. Biliu (2013): etimonul provine din magh. *sziget* “insulă”, cu argumentul că “*Sighetul* este un oraș insular așezat între două ape”⁸⁷⁹. În sprijinul adeptilor acestei ipoteze se poate nota numele topic bănățean *Sighet* “șes arabil între meandrele râului Aranca, în localitatea Sănnicolau Mare, jud. Timiș”⁸⁸⁰, a cărui denumire nu poate proveni decât din magh. *sziget* “insulă”.

În deceniul șapte al secolului al XX-lea, pe fondul promovării de către autoritățile comuniste a unui curent naționalist, apar primele luări de poziție față de originea maghiară a termenului și derivarea dintr-un presupus cuvânt autohton: “Apropierea de magh. *sziget* «insulă» (propusă de maghiari și preluată de cercetătorii români Bogrea, N. Drăganu, I. Iordan etc.) pare să fie o simplă etimologie populară”, susține filologul Dimitrie Macrea. Numele *Sighet* ar proveni “de la cuvântul dacic *zeget-zegetusa* «cetate, fortificație», cuvânt pe care, după părerea noastră, îl regăsim în a doua parte a numelui *Sarmizegetusa*”⁸⁸¹. Pe aceeași poziție se situează și N. Roșca: “Ipoteza că toponimul *Sighet* ar veni de la cuvântul maghiar *sziget* «insulă» nu rezistă unei analize științifice. Numai asemănarea complexului sonor dintre toponimul românesc *Sighet* și apelativul maghiar *sziget* «insulă» nu ne dă dreptul să susținem că unul din acești termeni este provenit din celălalt”⁸⁸². Autorul mai susține că sensul «insulă» nu corespunde toponimului *Sighet*: “Nu corespunde realității, naturii locului; la *Sighet* nu există nici o insulă”⁸⁸³. În consecință, în opinia lui Roșca, “toponimul *Sighet* este de origine dacică și provine de la cuvântul dacic *zeget*, care înseamnă fortificație”⁸⁸⁴. Ipoteza a fost propusă și de Mihai Marina (1976), într-un articol publicat în revista *Magazin istoric*: “Toponimul are origine dacică: particula *zeget* are înțeles de cetate, localitate, fortificație. Dacicul *zeget* - poate *Zegethes* - a devenit medievalul *Zigeth*”. M. Marina respinge ipoteza originii maghiare a toponimului *Sighet*: “Orașul nu

⁸⁷⁴ Dermer și Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 28.

⁸⁷⁵ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 93.

⁸⁷⁶ Al. Graur, 1972, p. 52.

⁸⁷⁷ Carol Kacsó, în *Acta Musei*, V, 2006, p. 188-190.

⁸⁷⁸ T. Ivanciuc, *Sighet: nume dacic, slav sau maghiar*, 2016, p. 455.

⁸⁷⁹ P. Biliu, *Contribuții*, 2013, p. 64.

⁸⁸⁰ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007, p. 75.

⁸⁸¹ D. Macrea, prefață la *Onomastică din Valea Izei* (autor: Nuțu Roșca).

⁸⁸² N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 120.

⁸⁸³ Idem.

⁸⁸⁴ N. Roșca, op. cit., p. 123.

are și nu a avut niciodată înfățișarea unei insule, nefiind înconjurat de ape⁸⁸⁵. Mihai Dăncuș, fostul director al Muzeului sighetean, a aderat la această direcție: “Numele orașului vine de la rădăcina *Zeget* - aparținând fondului de substrat traco-dacic al limbii române și care înseamnă «cetate». Așezare umană străveche, cu vestigii din epoci îndepărtate, orașul apare consemnat în documente la 1326. Dealul Cetății – Solovanul, cu o cetate în incinta căreia se află vestigii datând încă din perioada traco-dacilor, stă pavază așezării⁸⁸⁶. T. Ivanciuc (2016) demontează acest argument: “Nu există nici o dovadă că la Sighet al exista urmele unei cetăți dacice, deci nu se poate susține că urmele așezării provine din traco-dacicul *zeget-zegethis*, ca «fortificație»⁸⁸⁷.”

Referitor la originea dacică a oiconimului, există un impediment important: nu se poate certifica faptul că termenul *zeget* sau *zegetusa* ar proveni din substratul limbii române și ar avea sensul de “cetate, fortificație”, așa cum susțin unii exegeți, dacă luăm în considerare metoda de determinare a potențialilor termeni de origine geto-dacică prin raportarea cuvintelor românești la lexical albanez⁸⁸⁸.

Improbabilă ipoteza că oiconimul ar fi de origine latină: “Apelativul *siget*, *seget* nu este un împrumut, ci o moștenire din limba latină; etimonul lui *Sighet* ar fi *seges*, *segetis*, care a avut sensul de «semănături, recoltă, câmp cu semănături», sens care s-ar fi păstrat până astăzi în graiul maramureșean, în expresia *mă duc la Sighet* = mă duc după grâu⁸⁸⁹. N. Roșca (2004) amendează ipoteza: “Un cuvânt comun, *sighet*, cu sensul «câmp cu semănături, grânar», în graiul maramureșean nu există. (...) Deci ideea originii latine a toponimului nu se poate susține cu argumente sigure⁸⁹⁰. Cu toate acestea, ideea a prins, astfel încât, câțiva ani mai târziu, geograful Grigore Posea (1980) scrie într-o lucrare despre județul Maramureș: “Se pare că însuși numele *Sighet* derivă de la *zeget* “cetate, fortificație” (se întâlnește și în componența denumirii *Sarmizegetusa*), sau de la lat. *seges* = semănătură, recoltă⁸⁹¹.”

Din anul 1968, denumirii *Sighet* i s-a adăugat determinantul *Marmației*, în condițiile în care, în perioada interbelică, localitatea este numită frecvent Sighetul Maramureșului. Istoricul Alexandru Filipașcu solicitase, încă în anul 1940, îndepărtarea totală a termenului de Sighet și înlocuirea lui cu Marmația: “Ar fi de dorit să se revină cât mai degrabă la vechea numire [Marmația, n.n.], în locul Sighetului, de rezonanță și proveniență străină⁸⁹². Iar Filipașcu avea dreptate: oiconimul Sighet este o adaptare fonetică a apelativului maghiar *sziget* (cu sensul extins de “teren înconjurat de ape”), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁸⁹³. Autoritățile comuniste au acceptat în cele din urmă un compromis, dându-i numele de *Sighetul*

⁸⁸⁵ Mihai Marina, *Sighet, cetate a dacilor și așezare a românilor*, în “Magazin istoric”, nr. 12 / 1976: 30-32, cf. N. Roșca, 2004.

⁸⁸⁶ M. Dăncuș, 2001, p. 7 (broșură editată de Primăria Sighetul Marmației).

⁸⁸⁷ T. Ivanciuc, *Sighet: nume dacic, slav sau maghiar, în Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VIII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2016, p. 458.

⁸⁸⁸ Vezi lista termenilor de substrat publicată de Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983.

⁸⁸⁹ Lupu Petrovan, art. *Numele topic Sighetu Marmației*, în *Școala și viața*, II, p. 15, cf. N. Roșca, 2004.

⁸⁹⁰ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 117.

⁸⁹¹ G. Posea, Codreanu Moldovan, Aurora Posea, *Județul Maramureș*, București, Editura Academiei, 1980, p. 11.

⁸⁹² Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 93.

⁸⁹³ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelînța, Ciolt, Coaș, Colțâu, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remetiș, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

Marmației, după modelul *Sighetul Silvaniei* (jud. Sălaj)⁸⁹⁴.

Evoluția etimologică: top. *Sighetul Marmației* ← (*Sighetul* + *Marmației*) ← magh. *sziget* "însulă", cu sensul lărgit de "loc înconjurat de ape"; / (+) *Marmația* (vezi *supra*, articolul Județul Maramureș / Etimologia toponimului Maramureș).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Szigeth</i>	<i>Sighet</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

SLĂTIOÁRA

Sat aparținător de comuna Strâmtura, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Slătioarei (afluent al Izei), la poalele Dealului Morii, între Bârsana / Strâmtura și Glod; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1353 (*Sospatakchu*). **Populație:** 513 locuitori.

Dialect: subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *slătean*, *-ă*, *slăteni*, *-e* / *slăteancă*, *slătence* (< n. top. Slatina, numele vechi al Slătioarei). **Instituții:** școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Cuvioasa Paraschiva", 1907); biserică pentecostală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Slătioara), teren arabil, fond de vânătoare, izvoare de apă minerală (*Borcutul din Șes*, *Borcutul de la Măgură*, *Fântâna Sărată*); izvor de apă sărată (pe versantul stâng al Văii Slătioara); depozit de sare gemă. **Monument istoric:** Curia familiei Dunca (sec. XIX).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1431) *Zlatyna*, *Zlatina*, (1458) *Zlathayfalva*, (1514) *Sospathaka*, (1549) *Zlatyna aloi nomine Soospathaka*, (1555) *Soospathak*, (1828, 1851) *Szatinka*, (1913) *Izasópatak*, (1909-1919) *Slătioara*, *Izasópatak [Szlalinka]*, (1968) *Slătioara*. **Evoluția numelui localității:** *Slatina*, *Valea Sărată*, *Valea Iza Sărată*, *Slătioara*.

Soluții etimologice. Ion Mihalyi de Apșa (1900) are dreptate atunci când susține că numele satului vine de la râul *Slătioara*, pomenit pentru prima dată la 1353, în varianta *Sospatak* (=Râul Sărat)⁸⁹⁵. Dealtfel, aceasta va fi și denumirea oficială a satului în perioada medievală: *Sospathaka*, *Zlatyna*, *Zlathayfalva*. Pârâul *Slătioara* izvorăște de la poalele Sermeteșului (1.306 m), trece prin localitățile Glod, Slătioara și, după un parcurs de 12 km, se varsă în Iza între localitățile Strâmtura și Bârsana. Ștefan Vișovan (2005) precizează că numele localității provine din apelativul dim. *slătioara*, obținut din *slătinoara*, prin evoluția lui *n' > i* semivocalic și însemnând "izvor, pârâiaș cu apă sărată" (< *slatină* "apă sărată, izvor sărat" + suf. dim. *-ioară*). N. Roșca

⁸⁹⁴ Localitate atestată în anul 1466 (*Zygeth*) și denumită în maghiară *Szilágysziget*, adică «Insula Sălajului»; este plasată între (fostele) brațe ale pârâului Crasna, la confluent cu Zalăul (Ivanciuc, 2016: 457).

⁸⁹⁵ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900; vezi și N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 124.

(2004) argumentează: “Sensul corespunde realității de la fața locului: în bazinul acestei văi se află mici izvoare sărate”⁸⁹⁶. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Slătioara* (jud. Olt, Suceava și Vâlcea), *Slătioarele* (jud. Argeș, Ilfov și Vâlcea).

Evoluția etimologică: top. *Slătioara* ← hidron. *Slătioara* ← s. *slătioară* “pârâu cu apă sărată” ← s. *slatină* “apă sărată, izvor sărat” (+ suf. dim. *-ioară*) ← vsl. *slatina* “baltă sărată, saramură”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Slatina</i>	<i>Soospathaka</i>	= <i>Valea Sărată</i>	<i>Slătioara</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ioara</i> ; Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

SÓMEȘ-UILEÁC

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Vicea și Ulciug (jud. Sălaj), la 17 kilometri de Cehu Silvaniei, la 9 kilometri vest de Ulmeni; zonă de câmpie. ♦ În anul 1387, satul Uileac aparținea domeniului cetății Aranyos⁸⁹⁷. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș. În perioada postbelică, până la reforma administrativă din 1968, a fost reședință de comună având în subordine satul Vicea și Arduzel⁸⁹⁸.

Prima atestare documentară: 1383 (*Ujlak*). **Populație:** 787 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Nume de familie frecvent în localitate:** Oros. **Porecla locuitorilor:** *ciubărari*. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1929); biserică reformată; biserică penticostală (1995; filială a bisericii din Ulmeni). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** colier de aur (în 1902). **Monument istoric:** Biserica de lemn reformată (1699); Troița de lemn în memoria Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1946). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1997).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1383) *Ujlak*, (1423) *Vylak*, (1462) *Wylak*, (1505) *Vylak*, (1549) *Wylak*, (1577) *Uylak*, (1620) *Zamosuylak*, (1629) *Zamosuylak*, (1750) *Szilágyujlak*, (1760) *Szamos Ujlak*, (1854) *Szamos-Ujlak*, *Uilac*, (1968) *Someș-Uileac*. **Evoluția numelui localității:** *Uileac*, *Sălaj-Uileac*, *Someș-Uileac*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, “după tradiția orală a locuitorilor, este posibil ca în părțile Văii Someșului și Sălajului să se fi așezat o parte din populația retrasă din fața năvălitorilor tătari, din timpul mării invazii din 1241-1242.

⁸⁹⁶ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 125.

⁸⁹⁷ Petri Mór, *Monografia județului Sălaj*, apud T. Oros, 2011, p. 30.

⁸⁹⁸ Botiș, *Ulmeni, Maramureș. Studiu monografic*, 2011, p. 38.

Sau, urmașii sătenilor din părțile de vest ale Văii Sălajului s-au retras din fața ungarilor care pătrundeau în Transilvania, în sec. al XI-lea. Ar fi fost posibil, presupunem noi, ca satul să fi fost pe locul numit Boclava, denumire care a existat de-a lungul secolelor până la venirea ungarilor. Populația s-a refugiat din fața lor într-un loc mai adăpostit, în această mică depresiune dintre dealurile care înconjoară azi satul Someș-Uileac⁸⁹⁹.

Denumirea așezării din secolele XIV-XVI (*Ujlak* = Satul Nou) este în ton cu legenda care vorbește despre statutul de coloniști pe care l-au avut întemeietorii. Administrația maghiară a utilizat denumirea *Ujlak* (din magh. *uj* “nou” + magh. *lak* “locuință, domiciliu”, sinonim cu magh. *falva*⁹⁰⁰) devenit, prin pronunție dialectală, *Uileac*.

La începutul secolului al XVII-lea, numele localității se modifică din *Uileac* în *Someș-Uileac*, după cum explică T. Oros (2011), autorul unei lucrări monografice: “Toponimului *Uileac* i s-a atașat mai târziu hidronimul *Someș*, pentru a delimita zona din care face parte, spre deosebire de *Uileacul Șimleului*, din același comitat Solnocul de Mijloc⁹⁰¹. În afară de localitatea deja pomenită din Sălaj, în țară mai există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având aceiași etimologie: *Uilac* (jud. Harghita), *Uilacu de Câmpie* (jud. Bistrița Năsăud), *Uileacu de Beiuș*, *Uileacu de Criș*, *Uileacu de Munte* (jud. Bihor); respectiv *Someș-Guruslău*, *Someș-Odorhei* (jud. Sălaj). Referitor la originea hidronimului *Someș*, există două direcții majore: fie e un termen de substrat (A.D. Xenopol, E Petrovici, G. Brâncuși), fie provine din limba slavă (N. Drăganu). Pentru detalii, vezi *supra* (articolul Remeți pe Someș).

Evoluția etimologică: top. *Someș-Uileac* ← (*Someș* + *Uileac*) ← hidron. *Someș*; / (+) *Uileac* ← top. magh. *Ujlak* (=Satul Nou) ← magh. *uj* “nou” + magh. *lak* “locuință, domiciliu”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Szamos-Ujlak</i>	<i>Someș-Uileac</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.

STÉJERA

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Delului Mare, la sud de Iadăra (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1733 (*Stejzere*). **Populație:** 44 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *stejerean*, *-ă*, *stejereni*, *-e*, (*stegerean*) / *stejereancă*, *stejerenice*, (*stegereancă*). **Porecla locuitorilor:** *veverițe*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Stegeran*, *Stegerean*, *Stejeran*, *Stejerean*, *Stejereanu* (229 de persoane). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Sfântul

⁸⁹⁹ Traian Oros, *Someș Uileac, vatră de legendă și istorie*, Editura Silvana, 2011, p. 28-29.

⁹⁰⁰ V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric*, 2007; T. Oros, 2011, p. 28.

⁹⁰¹ T. Oros, *Someș Uileac*, 2011, p. 29.

Gheorghe”, 2000); biserica monument istoric (“Cuvioasa Paraschiva”) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Cuvioasa Paraschiva” (1800).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1733) *Stejzere*, (1760) *Stezer*, (cca. 1800) *Sztezser*, *Stejera*, (1835) *Szteser*, (1850) *Sztezsár*, *Stezseru*, (1854) *Sztezser*, *Stăjer*, (1909-1919) *Stejera*, *Jávorfalu*, (1968) *Stejera*. **Evoluția numelui** localității: *Stejer*, *Stăjer*, *Stejera*. **Soluții etimologice.** La baza numelui localității a stat un microtonim local preexistent, de genul **La stejeri* (în loc de *La stejari*), derivat dintr-o variantă dialectală (la plural) a apelativului *stejar*, la care s-a adăugat, evident, sufixul toponimic *-a*. O confirmare în acest sens regăsim într-o însemnare anterioare primei atestări documentare: “Stejera are denumirea de la stejarii care se află în număr mare în pădurile dimprejur și care produc multă ghindă. Terenul nu este fertil. Este proprietatea familiei Teleky”⁹⁰². **Evoluția etimologică:** top. *Stejera* ← s. *stejar* “arbore cu lemn tare”, pl. (dial.) *stejeri* (+ suf. top. *-a*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Stejeri</i>	<i>Sztezser</i>	<i>Stejera</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime în legătură cu flora.
-------------------	---

STOICÉNI

Sat aparținător de orașul Târgu-Lăpuș, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată sub Șatra Pintii, între Dumbrava și Costeni, la poalele Muntelui Șatra pe Valea Stoiceni; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1589 (*Sztojkafalva*). **Populație:** 255 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *stoicentar*, *-ă*, *stoicentari*, *-e*, (*stoicenean*). **Nume de familie frecvente** în localitate: Griguța, Petrehuș. **Personalități:** Augustin Botiș (1940-2022), poet, președinte al Cenaclului literar *Nord* din Baia Mare; senator în Parlamentul României (1992-1996). Vol. *Singurătatea omului politic* (1996). ♦ Grigore Leșe (n. 1954), muzicolog, interpret de muzică populară veche autentică. Discuri: *Cântec pastoral* (1996), *Cântece de cătănie*, *Horile vieții* etc. Cetățean de onoare al județului Maramureș. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1987); biserica monument istoric (“Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1860) se află în custodia parohiei ortodoxe. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Stoiceni), teren arabil, livezi, fânațe, izvor de apă minerală (pe Valea Glodului: *Izvorul Tămăduirea*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn “Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” (1860); Troița de lemn în memoria Eroilor din Primul Război Mondial

⁹⁰² Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 68.

(1938). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile de la Stoiceni*⁹⁰³.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1589) *Sztojkafalva*, (1733) Vall Stoicsan, (1750) *Sztojcsen*, (1825) *Stojkafalva*, (1850) Sztojtsén, Sztojcseny, (1854) *Sztojkafalva, Stoiceni*, (1909-1919) *Stoiceni, Sztojkafalva*, (1968) *Stoiceni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Stoica, Stoiceni*. **Soluții etimologice.** Numele localității derivă din numele de grup *stoiceni*, având la bază antroponimul *Stoica* (< antrop. *Stoi* < sl. *stoiti*, cf. srb. *Stoj* + suf. *-ca*⁹⁰⁴). În județul Maramureș sunt atestate 845 de persoane cu numele de familie *Stoica*⁹⁰⁵. Al. Filipașcu (1940) identifică un eponim: “Sat întemeiat de Stoica luga din Crișănești⁹⁰⁶ (Maramureș), care în 1598 era cneazul comunei”⁹⁰⁷. F. Butian (2004) reia ipoteza: “Numele satului provine de la întemeietorul său, *Stoica luga*”⁹⁰⁸. La sfârșitul secolului al XVI-lea este atestat cu numele de *Sztojkafalva* (= *Satul lui Stoica*), iar din 1750 *Sztojcsen* (= *Stoiceni*), după numele comun al locuitorilor. De menționat că, în țară, există o localitate cu nume asemănător (Stoicești, jud. Dolj). **Evoluția etimologică:** top. *Stoiceni* ← n. de grup *stoiceni* ← antrop. *Stoica* (+ suf. *-eni*) ← eponimul *Stoica luga* din Crișănești, cneazul comunei.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Sztojkafalva</i>	= <i>Satul lui Stoica</i>	<i>Stoiceni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

STRÂMBU-BĂIUȚ

Sat aparținător de comuna Băiuț, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la confluența văii Strâmbu cu Lăpuș, între Lăpuș și Cavnic, la 4 kilometri sud de Băiuț, la 82 de kilometri de Baia Mare; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a fost centru de comună (pentru satele Băiuț, Poiana Botizii și Strâmbu Băiuț) și făcea parte din plasa Lăpuș, județul Someș. După al Doilea Război Mondial a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1850 (*Sztrimbuj*). **Populație:** 587 locuitori.

⁹⁰³ “...Încă înainte cu 200 de ani s-a înființat o stațiune balneo-climaterică lângă satul Stoiceni, în munții Lăpușului, la 29 de kilometri de gara Gâlgău. Poziția minunată la altitudinea de 360 m, imensele păduri de brad peste care domină uriașele vârfuri ale Țibleșului, clima moderată, ferită de curenți și aerul ozonizat îi dau tot dreptul să devină o importantă stațiune climaterică. Centrul stațiunii îl formează Izvorul Tămăduirii, în splendorul parc, cu instalații de băi calde și reci, dușuri și masaj” (Țeposu, Câmpeanu, 1921: 92).

⁹⁰⁴ N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 376.

⁹⁰⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁹⁰⁶ Crișănești (ucr. *Kriciova*, magh. *Kricsfalva*), lerașul de Jos (valea Bârjava), atestat 1402; în 1450 proprietatea nobililor români Ioan, Ivașcu, Ștefan, Stoica, Mihai, Andrei și Benedict, lui Lațcu din Uglea (Filipașcu, 1940, p.82).

⁹⁰⁷ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940, p. 151.

⁹⁰⁸ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 108.

Gospodării: 240 (în 2002). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *strâmbean*, *-ă*, *strâmbeni*, *-e* / *strâmbeancă*, *strâmbence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Strâmbeanu* (2 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Buda, Pop. **Instituții:** ocol silvic, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 2005). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Strâmbu, râul Lăpuș), fond forestier, livezi, fond de vânătoare (10.000 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Arie naturală protejată:** păduri seculare și virgine de fag, patrimoniu UNESCO.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1850) *Sztrimbuj*, (1854) *Sztrimbuly*, *Strimbiu*, (1909-1919) *Strâmbul*, *Horgospataka*, (1968) *Strâmbu-Băiuț*. **Evoluția numelui** localității: *Strâmbu*, *Pârâul lui Horgoș*, *Strâmbu Băiuțului*.

Soluții etimologice. Oiconime cu numele *Strâmbu* sau *Strâmba* se găsesc în toate regiunile țării: *Strâmbu* (sat în jud. Cluj; vechea denumire a satului Dumbrava, jud. Argeș; vechea denumire a satului Lunca, jud. Buzău; vechea denumire a satului Măgura, jud. Dâmbovița; vechea denumire a satului Ulmetu, jud. Dâmbovița), *Strâmba* (20 de localități cu acest nume, majoritatea denumiri vechi sau sate desființate). Identic cu toponimele *Strâmba*, *Strâmba de Jos*, *Strâmba de Sus*, *Strâmba Mare*, *Strâmba-Vulcan*, *Pârâul Strâmbei* (Moinești), *Valea Strâmbă* (Strehaia), *Strâmbul din Telești*, *Gura Strâmbului*, *Lunca Strâmbului*, *Strâmbeni*⁹⁰⁹. N. Drăganu (1928) a afirmat că în toate aceste cazuri numirea s-a făcut "după configurația terenului"⁹¹⁰. În cazul așezării lăpușene, e posibil ca denumirea să provină din hidronimul *Strâmbu* (pârâu, afluent al râului Lăpuș), care inițial a fost determinantul unui apelativ, însă ulterior apelativul a devenit subînțeles, astfel încât *Râul Strâmb a devenit *Strâmbu* (vezi și evoluția etimologică a oiconimelor Aspra, Bistra, Chechiș, Larga, Repedeș și Săbișa). De notat că, în Maramureșul din dreapta Tisei (azi, Transcarpatia), mai există o localitate cu numele *Strâmba* (*Nagykirva*, unde *kriva* < *kriv*, -a "strâmb, -ă"), în anul 1374 *Krivahaza*, proprietatea nobilului român Lodomir. **Evoluția etimologică:** top. *Strâmbu-Băiuț* ← (*Strâmbu* + *Băiuț*) ← hidron. *Strâmbu* ← s. adj. *strâmb* ← adj. *strâmb* "curbat, încovoiat, răsucit" ← lat. *strambus*, formă vulgară pentru *strabus*; / (+) *Băiuț* ← s. rom. *baie* "mină" (+ suf. dim. -uț) ← s. magh. *bánya* "exploatare minieră".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
* <i>Valea Strâmbă</i>	<i>Sztrimbuly</i>	<i>Strâmbu-Băiuț</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-uț</i> ; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

STRÂMTÚRA

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, pe valea Izei, între Bârsana și Rozavlea, la 26 de kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor⁹¹¹. În 1411 era proprietatea lui Ioan Vodă din Rozavlea⁹¹². În a doua

⁹⁰⁹ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 130.

⁹¹⁰ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, 1928, p. 125.

⁹¹¹ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 104.

jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Glod, Slătioara, *Strâmtura* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1326 (*terra Zurduky*). **Populație:** 3.652 locuitori (în comună), 2.507 locuitori (în satul Strâmtura). **Gospodării:** 1.542 (în comună). **Etnii:** 3.549 români, 4 ucraineni (în comună). **Culte:** 3.003 ortodocși, 269 greco-catolici, 107 martori ai lui Iehova, 87 pentecostali, 47 adventiști (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *strâmturean*, *-ă*, *strâmtureni*, *-e* / *strâmtureancă*, *strâmturence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Strâmturean*, *Strâmturean* (38 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Botizan, Boroica, Gabrian, Hîrb, Lihet, Mintău, Orza, Ștef. **Personalități:** Aurel Brumar (n. 1943), critic literar, eseist, traducător; redactor șef al revistei *Astra* din Brașov. Vol. *Masca principelui* (1977), *Ființă și loc* (1990). Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Augustin Iza (Marchiș) (n. 1944), poet. Vol. *Teraze de apă* (1979), *Înzoriri și inserări* (1986). **Instituții:** primărie, școală gimnazială, ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă); Centru Local de Informare și Promovare Turistică; biserică greco-catolică (de zid, "Adormirea Maicii Domnului", 2005); biserică ortodoxă (de lemn, "Sfântul Prooroc Ilie", 2004); în biserică veche, cu hramul "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1667, monument istoric; biserică pentecostală (în construcție); **Așezământ monahal:** Schitul Strâmtura, rit ortodox, hramul "Cuvioasa Paraschiva", obște de călugări (după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Iza și pârâul Slătioara), teren arabil (1.600 ha), pășuni și fânețe (4.200 ha), fond forestier (2.200 ha), livezi (40 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1661). **Târg săptămânal** de mărfuri și animale (vineri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1326) *terra Zurduky*, (1407) *Zwrduk*, (1408) *Zwrwk*, *Surdok alio nomine Borzanfalva*, (1411) *Zurdug*, *Zwrdog*, (1459) *Swrdok*, (1473) *Zurdog*, (1488) *Zordok*, (1828, 1851) *Szurdok*, *Stremptura*, (1909-1919) *Strâmtura*, *Szurdok*, (1968) *Strâmtura*. **Evoluția numelui** localității: *Surdug*, *Stremtura*, *Strâmtura*.

Soluții etimologice. După Coriolan Suci (1968), în anul 1326 așezarea se numea în documente *Terra Zurduky*, însă istoricul Radu Popa (1970) nu este de acord cu acest aspect: "Nu poate fi identic cu *Terra Zurduky*, din 1326 și nici o parte a acesteia, deoarece sub numele de *Zurduky* («strâmtură, defileu») este desemnată, până în 1390, Bârsana"⁹¹³. Cert este că, până la mijlocul secolului al XIX-lea, localitatea apare sub denumirea de *Surdug* (*Zwrduk*, *Zurdug*) derivat din top. magh. *Surdok* (< magh. *szurdok* "trecătoare, defileu în munți"⁹¹⁴, care a dat în rom. apelativul *surdug* "vale râpoasă și stâncoasă"⁹¹⁵). Ulterior, se revine la vechea denumire românească, *Strâmtura* (< subst. *strâmtură* "strâmtoare, loc îngust, defileu, chei; trecătoare, pas"). Prof. N. Roșca precizează: "Numele s-a dat după defileul Izei, deci după natura locului. Strâmtoarea Izei constituie sensul referențial al toponimului"⁹¹⁶. Din atestările do-

⁹¹² Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 89.

⁹¹³ R. Popa, *op. cit.*, p. 104.

⁹¹⁴ Gustav Kisch, 1929.

⁹¹⁵ T. Porucic, 1931; I. Iordan, 1963, p. 131.

⁹¹⁶ N. Roșca, *Onomastica*, 2004.

cumentare mai aflăm că, la 1408, satul se afla sub stăpânirea unui oarecare Borzan (*Surdok alio nomine Borzanzfalva*). Localități cu acest nume au fost înregistrate și în nordul Moldovei (*Strâmtura*, sat în jud. Suceava; sat desființat în jud. Neamț; sat desființat în jud. Vaslui). Deasemenea, în Galiția s-a consemnat top. *Stremtura*, cu etimon românesc⁹¹⁷. **Evoluția etimologică:** top. *Strâmtura* ← s. *strâmtură* “strâmtoare, loc îngust, defileu, chei; trecătoare, pas” ← adj. *strâmt* “îngust” (+ suf. *-ură*) ← lat. **strictus* ← lat. *stringo*, *-ere*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Surduc</i>	<i>Szurdok</i>	<i>Strâmtura</i>

Categorii:	Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

STRÊMȚ

Sat aparținător de comuna Băsești, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Codrului, la est de Săliște (capăt de drum), la 7 kilometri vest de Băsești; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1410 (*Totfalu*). **Populație:** 358 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *stremțean*, *-ă*, *stremțeni*, *-e* / *stremțencă*, *stremțence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Stremțan* (7 persoane). **Instituții:** agenție poștală, biserică greco-catolică (de zid, “Sfânta Treime”, în construcție din 2009), biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, 1890). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1927).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1410) *Totfalu*, (1474) *Thothfalw*, (1543) *Thotfalw*, (1569) *Tothfalw*, *Totfalw*, *Tottfalw*, (1595) *Tothfalu*, (1629) *Tottffalu*, (1733) *Strentz*, (1750) *Strencz*, (1760) *Tótfalu*, (1850) *Sztremtz*, (1854) *Tótfalu*, *Stremț*, (1909-1919) *Stremți*, (1968) *Stremț*. **Evoluția numelui localității:** *Tăuți*, *Stremț*.

Soluții etimologice. Din secolul al XV-lea și până în secolul al XVII-lea, așezarea s-a numit oficial *Totfalu* (= *Tăuți*), din antroponimul magh. *Toth* (< apelativul magh. *tóth* “sârb, slovac, slav”), probabil după numele unui stăpânitor vremelnice. Din anul 1733, în documente apare denumirea *Stremț* (*Strentz*, *Strencz*, *Sztremtz*), probabil numele vechi al localității. De remarcat faptul că aceeași situație se petrece și în cazul oiconimului *Stremț* (*Stremtz*) din județul Alba⁹¹⁸. Oiconimul *Stremț* este de origine slavă fiind derivat din *sremici*, cu sensul de “locuitori din *Srémc* (în antichitate *Sirmium*,

⁹¹⁷ D. Macrea, 1970, p. 15.

⁹¹⁸ Denumirea românească Nucet a fost tradusă prin magh. *Diod* (< magh. *dió* “nuc”), de unde atestările: 1332 *sacerdos de Kiod / Diod*, 1337 *Gyod*, 1340 *nobiles de Dyod* etc.; iar din 1750 apare denumirea de *Stremț* (*Stremtz*).

oraș în Moesia)”. V. Frățilă (2000) urmărește istoria acestui cuvânt: La venirea slavilor în Moesia, spune S. Pușcaru (DR, VIII, 306), numele vechi de orașe romane se păstrau, cf. *Sirmium, Bononiae, Ratiaria, Serdicae* etc., continuate în limba slavilor sub forma *Srēm, Vidin, Arčar, Srēdec* etc., pe când în Ardeal nu avem astfel de nume. E. Petrovici (*Dacoslava*, DR, X, 257), susține, la rândul său că, în multe cazuri, forma românească redă pluralul slav, de ex. *Stremți* (Alba, Sălaj) < **Sremici* (sârb. *Sremci* «oameni originari din Srem, vechiul Sirmium») și toponimicele terminate în *-inți*: *Băcăinți, Binținți, Jeledinți* (toate în jud. Hunedoara) < *-inici*”. Adăugăm că forma cu epenteza lui *-t-* între *-s-* și *-r-*, *Stremț*, este un fenomen foarte vechi, cf. hidronimul rom. *Strei*, care nu poate fi despărțit de galițianul *Stryi*, afluent al *Nistrului*. Toate numele menționate mai sus, ca și bg. *Struma, Strumița*, srb. *Strumica* etc., au ca punct de plecare un radical i.-e. **s(e)reu*, cu epenteza lui *-t-*, obișnuită la traci, slavi și germani⁹¹⁹. Dacă această ipoteză se dovedește validă, trebuie să admitem că localitatea a fost întemeiată de «oameni originari din Srem», care, la un moment dat, s-au stabilit definitiv la poalele Culmii Codrului. **Evoluția etimologică:** top. *Stremț* ← sl. *sremici* “locuitori din *Srēmci* (în antichitate *Sirmium*, oraș în Moesia)”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială (adaptare fonetică)	Denumirea oficială actuală
-	<i>Tothfalu</i>	= <i>Tăuți</i>	<i>Stremț</i>

Categorii:	Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

SÚCIUL DE JOS

Sat aparținător de comuna Suciul de Sus, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Țibleș, pe valea Suciului, între Rogoz și Suciul de Sus, la 62 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1325 (*poss. Zuchtu*). **Populație:** 1.073 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *sucean, -ă, suceni, -e / suceancă, sucence*. **Porecla locuitorilor:** *bulgari*⁹²⁰. **Nume de familie frecvente în localitate:** Bota, Cociș, Filip, Pop, Lazăr, Nechita, Oniga, Șanta. **Instituții:** școală primară, agenție poștală, cămin cultural, biserici ortodoxe (de zid, “Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, 1850; de zid, Sfinții Arhangheli, 1848); biserică penticostală (“Emaneu”, 2011). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Suciul), teren arabil, livezi, fânațe, fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suciul de Sus (punct *Izvoriște*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciul de Sus

⁹¹⁹ V. Frățilă, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2011, p. 27-28.

⁹²⁰ “Pântru că de acolo să gată țara; îs din jos de Lăpuș”. Apelativul accentuează poziționarea sudică, în raport cu Țara Lăpușului, a localității Suciul de Jos, băștinașii fiind porecliți după etnicii din sudul României (DRAM, 2015: 419).

(punct *Gura Boii*).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1325) *poss. Zuchtu* [poate fi Dămăcușeni], (1335) *Sculthu*, (1381) *Zeuchud*, (1500) *Alsoszewch*, (1594) *Also-Szüchy*, (1607) *Also Zevch*, (1618) *Also Züchy*, (1733) *Also-Sucs*, (1750) *Also Szöcs*, (1830) *Szutsul din Zsosz*, (1839) *Alsó Szöts*, *Szutsu-gyin-zsosz*, (1850) *Szucsu din Zsosz*, (1854) *Alsó-Szöcs*, *Suciu de Jos*, (1909-1919) *Suciu-de-jos*, *Alsószöcs*, (1968) *Suciul de Jos*. **Evoluția numelui localității:** *Suciu*, *Suciul de Jos*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Suciu de Jos* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** După Al Filipașcu (1940) satul a fost întemeiat de un Andreica din Vișeu, care în 1553 era cneazul comunei⁹²¹; în timp ce P. Bilițiu (2013), afirmă că, potrivit tradiției, “satul a fost întemeiat de o familie de cococari din Bistrița”⁹²². Denumirea localității provine din antroponimul *Suciu*, derivat din apelativul *suci* “blănar, cococar” (< magh. *szűcs* “blănar”)⁹²³, nume de familie frecvent în zona Lăpuș (923 de persoane cu acest nume, în județul Maramureș⁹²⁴). Din secolul al XVI-lea, primește determinantul “de Jos”, pentru a se diferenția de cealaltă localitate cu numele *Suciu (de Sus)*. **Evoluția etimologică:** top. *Suciul de Jos* ← (*Suciul* + *de* + *Jos*) ← n.fam. *Suciu* ← s. *suci* “blănar, cococar” ← magh. *szűcs* “blănar”; / (+) *Jos* ← adv. *jos* ← ml *deosum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Alsó-Szöcs</i>	<i>Suciu de Jos</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime.
-------------------	------------------------------------

SÚCIUL DE SUS

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Lăpuș, la poalele Munților Țibleș, pe valea Suciului, între Suciul de Jos și Groșii Țibleșului, la 15 kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a fost centru de comună și a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Larga, Suciul de Jos, *Suciul de Sus* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1325 (*poss. Zuchtu in campo superiori*). **Stema** comunei Suciul de Sus (2015) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, cu un câmp roșu, încărcat cu șapă albastră. În șapă se află efigia de argint a unui bărbat cu barbă și mustață, redat din față, cu capul întors 1/2 spre stânga; personajul poartă o cămașă fără guler și o haină cu revere; pe cap are o pălărie cu bor mare, ornată în stânga cu două pene. În dreapta se află un mănunchi de aur format dintr-un știulete de porumb și două spice de grâu. În stânga se află un stejar

⁹²¹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 151.

⁹²² P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 80.

⁹²³ I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983.

⁹²⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Efigia reprezintă imaginea locotenentului Atanasie Moț Dâmbul, luptător pentru drepturile românilor din satele Maramureșului, al cărui monument se află în localitate. Știuletele de porumb și spicele de grâu simbolizează ocupația de bază a locuitorilor, agricultura, iar numărul lor indică numărul satelor componente ale comunei. Stejarul reprezintă bogăția silvică a zonei. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 3.868 locuitori (în comună), 2.450 locuitori (în satul Suciul de Sus). **Gospodării:** 1.582 (în comună). **Etnii:** 3.525 români, 175 romi, 6 maghiari (în comună). **Culte:** 3.454 ortodocși, 168 greco-catolici, 75 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *sucean*, *-ă*, *suceni*, *-e* / *suceancă*, *sucence*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bizo, Bud, Burzo, Butean, Pașca, Pop, Ropan. **Tezaur Uman Viu** (persoană purtătoare, păstrătoare și transmiteătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial): Valer Burzo (1936-2017), rapsod popular din Suciul de Sus, interpret de doine folosind tehnica horea în grumaz (titlu conferit în 2011). **Instituții:** primărie, secție de poliție rurală (comune arondate: Suciul de Sus, Cupșeni, Groșii Țibleșului, Lăpuș, Băiuț, Copalnic Mănăștur, Cernești, Coroieni, Vima Mică), școală primară, școală gimnazială ("Florea Mureșanu"), bibliotecă comunală (din 1955), ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Trei Ierarhi", 1886); biserică penticostală ("Sfânta Treime", 2002). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Breaza, rit ortodox, construcție de cărămidă, cu hramul "Sfânta Treime", obște de maici (proiect inițiat de dr. Florea Mureșanu, profesor la Academia Teologică Cluj, în 1953; viața monahală e reluată după 1990). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Suciul), teren arabil (1.900 ha), pășuni și fânețe (6.800 ha), fond forestier (12.500 ha), livezi (90 ha), fond de vânătoare, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, izvor de apă minerală (pe versantul stâng al Văii Suciul). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suciul de Sus (punct *Poduri pe coastă*), sit arheologic; necropolă, epoca bronzului, Cultura Suciul de Sus (punct *Poduri pe coastă*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suciul de Sus și grupul Lăpuș (punct *Pe șes*). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1975). **Monumente de for public:** Statuia "Atanasie Moț Dâmbu" (participant la Revoluția din 1848) (2013, bronz; autor I. Marchiș). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (miercuri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1325) *poss. Zucht in campo superiori*, (1405) *Zwech*, (1514) *Felseo Zöth*, (1553) *Felsewzewch*, (1618) *Felseo Züchy*, (1646) *Felseö Szöcs*, (1662) *Felsöszöcs*, (1733) *Felsö Sucs*, (1750) *F[elsö] Szöcs*, (1760) *Felsö Szöts*, (1830) *Felsö Szöcs*, (1850) *Szucusu din Szusz*, (1854) *Felső-Szöcs*, *Suciul de Sus*, (1909-1919) *Suciul-de-sus*, *Felsöszöcs*, (1968) *Suciul de Sus*. **Evoluția numelui localității:** *Proprietatea Suciul, în câmpia de Sus, Suciul, Suciul de Sus*. **Denumire uzuală** în prezent (altă decât cea oficială): *Suciul de Sus* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, "atât descoperirile arheologice, cât și mărturiile oamenilor transmise prin viu grai, din generație în generație, ne conduc la concluzia că satul ar fi fost fondat pe locul numit Troian, un platou pe malul pârâului Strâmba, ca să se așeze mai târziu pe Coastă, în Pleșă și în Aronești, la gura Văii Caselor, locuri mai puțin izolate"⁹²⁵. Potrivit autorului unei lucrări cu caracter monografic dedicate așezării Suciul de Sus, localitatea "ar fi purtat numele de *Scutu de Sus*, care provenea de la poziția sa naturală. Fiind

⁹²⁵ Nelu Pop, *Suciul de Sus, vatră românească milenară*, Editura Proema, 1997, p. 12.

Înconjurat de dealuri nu prea înalte, care erau acoperite cu păduri mari și întinse, acestea constituiau adevărate scuturi (lat. *scutulum* «scut mic», *scutum* «scut; apărare») și opreliști pentru dușmani, care greu se încumetau să le străbată, servind drept ascunzători în caz de necesitate⁹²⁶. Facem precizarea că atestarea *poss. Zuchtu in campo superiori* (1325), la fel ca și *poss. Zuchtu* (1325) pentru *Suciul de Jos*, par mai degrabă transcrieri defectuoase (a aceluiași scrib), decât indicarea unei denumiri vechi de forma *Scutu de Sus* sau *Scutu de Jos*. În opinia noastră, denumirea localității provine din antroponimul *Suciu*, derivat din apelativul *suci* “blănar, cojocar”. Din secolul al XVI-lea, primește determinantul “de Sus”, pentru a se diferenția de cealaltă localitate cu numele *Suciu (de Jos)*. **Evoluția etimologică:** top. *Suciul de Sus* ← (*Suciul* + *de* + *Sus*) ← n.fam. *Suciu* ← s. *suci* “blănar, cojocar” ← magh. *szűcs* “blănar”; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Felső-Szöcs</i>	<i>Suciu de Sus</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime.
-------------------	------------------------------------

ȘIEU

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Rozavlea, Bogdan Vodă, Botiza și Poienile Izei, în depresiunea Maramureș, pe valea Izei, la 37 de kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În 1373, numită *Sayo*, proprietatea lui Ioan Vodă din Rozavlea⁹²⁷. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Șieu (nu are localități aparținătoare).

Prima atestare documentară: 1373 (*Sayo*). **Populație:** 2.348 locuitori. **Gospodării:** 1.051. **Etnii:** 2.310 români. **Culte:** 2.114 ortodocși, 113 adventiști, 85 greco-catolici. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *șieuan*, -ă, *șie-uani*, -e, (*șeuan*) / *șieuancă*, *șieuance*, (*șeuancă*). **Porecla locuitorilor:** *guba-n bise-rică*⁹²⁸. **Nume de familie frecvente** în localitate: Dunca, Florea, Man, Sas. **Instituții:** primărie, grădiniță, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 2003), ghișeu poștal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, biserici ortodoxe (de zid, “Sfânta Treime”, 1989; de lemn, “Cuvioasa Paraschiva”, după 1990); biserică greco-catolică (“Nașterea Preacuratei”, monument istoric); biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Șieuț); culturi pomicole (meri, pruni); fânațe. **Monument istoric:** Biserica de lemn “Adormirea Maicii Domnului” (1760). **Monument comemo-**

⁹²⁶ Idem.

⁹²⁷ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 89.

⁹²⁸ “Întregul sat nu avea decât o singură gubă. Pentru ca să nu se învechească, iar locuitorii să fie apoi lipsiți de vechea lor gubă, au hotărât să o păstreze în altarul bisericii” (T. Papahagi, 1925: 104).

rativ: Monumentul Eroilor căzuți pe câmpurile de bătălie (2012).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1373) *Sayo*, (1411) *Sayow*, (1420) *Sajou*, (1458) *Sayo*, (1828, 1851) *Sajó*, *Sejeu*, (1909-1919) *Șieu*, *Sajó*, (1968) *Șieu*.

Soluții etimologice. Potrivit legendei, "numirea *Șieu* e explicată în același sens [ca și leud]: un altul rătăcit în pădure după apă ar fi strigat: Și eu (aud)⁹²⁹. Evident, o etimologie populară, pe care însă o îmbrățișează I. Vișovan (1999): "numele localității este format din «și» adverbial și pronumele personal «eu»⁹³⁰. Pentru denumirea localității, Pal Hunfalvi (1876) propune derivarea din magh. *Sajo* (< ung. *só* sau *sov*, *sav*, *saj* "sare" + *jó* "apă"). Ipoteza e preluată de majoritatea cercetătorilor. I. Mihali (1900) propune echivalarea "*Sayo* = *Șieu* = *Sio*, numit, probabil, după fântânele minerale ce se află pe Valea Șieului"⁹³¹. N. Drăganu (1928) indică aceeași soluție: "*Șieu*, de origine ungurească, derivând, cum a arătat mai întâi Hunfalvy, din ung. *só* sau *sov*, *sav*, *saj* "sare" + *jó* "apă, pârâu"⁹³². De la Ștefan Vișovan (2005) aflăm că "râul de la care și-a luat denumirea localitatea s-a numit *Râul Sărat*, *Sărata* sau *Apa Sărată*. Administrația maghiară a procedat la traducerea denumirii pe care apoi românii n-au mai transpus-o în limba lor prin traducere, ci prin adaptare fonetică"⁹³³, situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁹³⁴. Radu Popa (1977) se simte dator să ridice un semn de întrebare: "Explicat ca derivat din *só* + *jó* = râu sărat (N. Drăganu, Kniezsa, E. Petrovici). Numele altor râuri din Maramureș având același sens de apă sărată (Valea Slatinei, lângă Cuhea; râul Slătioara; Valea Sărată, lângă hotarul Giuleștilor) sunt consemnate în documentele din secolul XIV prin traduceri *Sospataka*, *Sospatakchu* și *Soospatok*"⁹³⁵. Singurul care propune o altă ipoteză este N. Roșca (2004), și anume de la cuvântul comun *șiu* "teren nisipos", prin diftongarea lui *i* în *ie*, iar în hiat *i-e*⁹³⁶. V. Frățilă (2016) precizează: explicației propuse de N. Roșca se opune, în primul rând, aria formei *șioi*, care se găsește prin sud-vest, Banat și Oltenia (vezi trimiterele din DLR, la hărțile ALR). În județul Bistrița-Năsăud există patru localități cu nume identic sau asemănător: *Șieu*, *Șieu-Măgheruș*, *Șieu-Odorhei*, *Șieu-Sfântu*, *Șieuț*. **Evoluția etimologică:** top. *Șieu* ← hidron. *Șieu* ← magh. *Sajo* ← magh. *só* "sare" + magh. *jó* "apă, pârâu" ← top. rom. *Râul Sărat* / *Slatina*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Râul Sărat</i>	<i>Sajó</i>	= <i>Apa Sărată</i>	<i>Șieu</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

⁹²⁹ T. Papahagi, *Graiul*, 1925, p. 156.

⁹³⁰ Ion Vișovan, *Etimologia numelor unor localități de pe Valea Izei*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1999, p. 570.

⁹³¹ I. Mihali, *Diplome*, 1900, p. 87.

⁹³² N. Drăganu, 1928, p. 35; I. Iordan, 1963, p. 126; Șt. Vișovan, 2005.

⁹³³ Ștefan Vișovan, *Studii și articole*, 2005.

⁹³⁴ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelința, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, leud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Urmeniș, Vărai.

⁹³⁵ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 43, nota 49.

⁹³⁶ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 127-229.

ȘINDRÉȘTI

Sat aparținător de comuna Dumbrăvița, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Izvorului, între Rus și Dănești, la est de Dumbrăvița și la sud de Șișești; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411 (*Sandorfalva*). **Populație:** 567 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *șindreștean*, *-ă*, *șindreșteni*, *-e* / *șindreșteancă*, *șindreștence*. **Nume de familie derivat** din numele localității: *Șindreștean* (119 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Ciocotișan, Lăpușan. **Instituții:** școală primară; baze sportive: teren de fotbal (iarbă); biserică greco-catolică (de lemn, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 2003), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1908; până în 1990, filie a parohiei Rus). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monumente comemorative:** Cruce-Monument în memoria Eroilor Nemului (1982), amplasat peste drum de biserică, la intrarea în cimitir.

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1411) *Sandorfalva*, (1491) *poss. wolachalis Sandorfalwa*, (1582) *Sándorfalva*, *Zandorfalwa*, (1828, 1851) *Sándorfalva*, *Sandressty*, (1968) *Șindrești*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Șandor*, *Posesie românească a lui Șandor*, *Șandrești*, *Șindrești*. **Soluții etimologice.** Potrivit tradiției locale, satul a fost întemeiat de familiile unor tăietori de lemne din Făurești, Lăschia, Ciocotiș, Berința și Lăpuș, aduși în zonă pentru a defrișa o pădure, lemnul fiind necesar pentru lucrările miniere din Baia Mare, Baia Sprie și Căvnic. Atestările documentare arată că localitatea apare cu denumirea de *Sandorfalva* (= *Satul lui Șandru*), de unde *Șandrești* (vezi atestarea din 1851) și variantele (atestare) *Șendrești*, *Șandrești*. Antroponimul *Șandru* provine din magh. *Sándor* "Alexandru" (nume calendaristic, cf. gr. *Aleksandros* "care protejează pe oameni"⁹³⁷). Identic cu top. Șendreni, Șendrești, Șandrești, care apar exclusiv în Moldova, amintind de Șendrea, hatman și cumnat a lui Ștefan cel Mare, însă derivat din Șandru (< magh. *Sándor* "Alexandru")⁹³⁸. Improbabilă soluția propusă de V. Trif (2019), autorul unei lucrări monografice despre această așezare: "de la ocupația locuitorilor: confecționarea șindrilei"⁹³⁹. **Evoluția etimologică:** top. *Șindrești* ← n. grup *șindrești* ← top. *Șandrești* ← antrop. *Șandru* (+ suf. rom. *-ești*) ← n.pers. magh. *Sándor* (=Alexandru).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Sándorfalva</i>	= <i>Satul lui Șandor</i>	<i>Șindrești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

⁹³⁷ I. Iordan, *Dicționar*, 1983; N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 7.

⁹³⁸ I. Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 174.

⁹³⁹ Vasile Trif, *Monografia satului Cărbunari*, Baia Mare, Editura Marist, 2019, p.13.

ȘIȘEȘTI

Comună, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Baia Sprie, Dănești, Unguraș, Negreia, în depresiunea Baia Mare, la poalele Munților Gutâi, la 15 kilometri de Baia Mare și 5 kilometri de Baia-Sprie; zonă de deal. ♦ Până în secolul al XVII-lea, localitatea aparținea domeniului feudal Baia Mare, iar ulterior, până la Revoluția din 1848, a aparținut visteriei regale⁹⁴⁰. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. O mărturie din această perioadă: “Un sat împrăștiat pe coastele dealurilor, care prezintă un relief foarte variat, o repetată alternanță de dealuri și văi. Casele sunt împrăștiate printre grădini, care sunt adevărate livezi de pomi roditori, deasupra cărora se ridică foarte mulți nuci mari, bătrâni. Casele sunt scunde, clădite din lemn pe talpă de stejar, cu ușorii și grinzile toate din stejar, cu acoperișuri înalte, de obicei din paie. Au ferestre mici și în fața casei o prispă pe talpă de stejar”⁹⁴¹. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Bontăieni, Cetățele, Dănești, Negreia, Plopiș, *Șișești* (reședință), Șurdești. **Prima atestare documentară:** 1566 (*Laczfalwz*). **Populație:** 5.289 locuitori (în comună), 1.431 locuitori (în satul Șișești). **Gospodării:** 1.928 (în comună). **Etnii:** 5.167 români, 7 maghiari (în comună). **Culte:** 2.795 ortodocși, 2.146 greco-catolici, 139 penticostali, 44 martori ai lui Iehova, 10 romano-catolici, 3 reformati (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *șișeștean*, *-ă*, *șișeșteni*, *-e* / *șișeșteancă*, *șișeștence*. **Porecla locuitorilor:** *cai*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Șișeștean*, *Șișeștian* (187 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bonto, Cionte, Șișeștean, Tentis. **Personalități:** Vasile Lucaciu (1852-1922), supranumit *Leul de la Șișești*; preot greco-catolic; un lider al mișcării de emancipare națională a românilor din Transilvania și unul dintre artizanii făuririi României Mari. ♦ Ioan Șișeșteanu (1936-2011), episcop al Episcopiei Greco-Catolic de Maramureș (1994-2011), profesor de teologie dogmatică la Institutul Teologic Greco-Catolic din Baia Mare. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială (“Vasile Lucaciu”), bibliotecă comunală (din 1956), ghișeu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, cămin cultural, muzee (Ansamblul Muzeal și Monumental “Dr. Vasile Lucaciu”, amenajat în 1968; cuprinde casa parohială, școala, Biserica Sfintei Uniri a Tuturor Românilor, Izvorul Maicii Românilor, altarul vechii biserici de lemn); baze sportive: teren de fotbal (iarbă). **Biserici:** biserică greco-catolică (de zid, “Adormirea Maicii Domnului”, 1890, biserică ridicată de Vasile Lucaciu); biserică ortodoxă (“Adormirea Maicii Domnului”, în construcție). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Căvnic), teren arabil (1.000 ha), pășuni și fânețe (2.900 ha), fond forestier (4.000 ha); culturi pomicole: meri (39 ha), pruni (6 ha). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente istorice:** Ansamblul bisericii “Adormirea Maicii Domnului” (1675-1890); Biserica Unirii Tuturor Românilor “Adormirea Maicii Domnului” (1890); Absida bisericii de lemn

⁹⁴⁰ *Monografia municipiului Baia Mare*, 1972, p. 160.

⁹⁴¹ Radu Meruțiu, *Regiunea Baia Mare - Baia Sprie* (extras din *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. VI), Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1936, p. 41.

(1675); Pavilionul Unirii Tuturor Românilor (sec. XIX); Foișorul "Izvorul Românilor" (sec. XIX); Capela Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1930-1935); Casa de lemn "Vasile Lucaciu" (1837); Școala "Vasile Lucaciu" (1905). **Monument comemorativ:** Capela Eroilor căzuți în Primul Război Mondial (1930-1935). **Monumente de for public:** Bustul "Vasile Lucaciu" (1993; bronz; autor: Gavril Abrihan, din Rus). **Obiectiv turistic:** Muzeul Memorial "Vasile Lucaciu" (Centru Local de Informare și Promovare Turistică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Laczfalwz*, (1688) *Latz-falu*, (1828) *Latzfalu*, *Sissesti*, (1851) *Láczfalu*, (1909-1919) *Șișești*, *Laczfalu*, (1968) *Șișești*. **Evoluția numelui** localității: *Satul lui Vasile*, *Șișești*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, "se spune că prima vatră a fost pe Râul Armanului, pe un promontoriu dinspre locul unde se află astăzi orașul Baia Sprie, și că atunci a purtat numele de Făgești. Locul fiind expus invaziilor barbare, turcești și tătare, a obligat oamenii să-și găsească alt spațiu social, numit *În țarină*. În această vatră, satul a purtat numele de Fișești. Din lipsă de apă potabilă, a fost părăsită și această vatră, satul mutându-se *La zguri*, sub *Pticuleț*, de unde s-a extins pe arealul unde se află astăzi, purtând denumirera actuală de *Șișești*"⁹⁴².

Deși mai multe surse vorbesc despre denumirea veche, Făgești⁹⁴³, în documentele din sec. XVI-XIX apare doar denumirea *Laczfalwz*, adică *Satul lui Vasile*. Acest Vasile pare, totuși, un stăpân vremelnic și nu un întemeietor, din moment ce, la 1828, e consemnată denumirea *Sissesti*, posibil de la un antroponim Siser sau Șiser, n.fam. atestate în județul Maramureș (24 persoane cu numele Siser, Șiser, Șișer, Siszer)⁹⁴⁴.

N.A. Constantinescu (1963) indică, pentru oiconimele oltenesti *Șișești* (jud. Mehedinți) și *Sisești* (fostă localitate, contopită cu mun. Tg. Jiu, jud. Gorj), un antrop. *Sis* sau *Șiș*, cf. *Sisnie* și *Sisoe* (nume biblic) sau subst. *șiș* "pumnal" (< tc. *șiș*)⁹⁴⁵. După V. Frățilă (2016), denumirea localității ar putea proveni, probabil, de la un hipocoristic *Șiș* (de la *Șisman* sau *Siser*, scris *Sis*, rostit însă, conform limbii maghiare, *Șiș*) + suf. -*ești*. Numele *Șisman* este atestat în Maramureș (42 de persoane)⁹⁴⁶. În ceea ce privește varianta *Fișești*, Ilie Gherheș (2012) susține că: "ar fi doar o chestiune de transliterare și, ca atare, a redării lui Ș ca F"⁹⁴⁷.

Evoluția etimologică: top. *Șișești* ← n. grup *șișești* ← antrop. *Șiș* (+ suf. -*ești*) ← antrop. *Șisman*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Laczfalu</i>	= <i>Satul lui Vasile</i>	<i>Șișești</i>

Categorii: Toponime cu suf. -*ești*; Toponime derivate din antroponime.

⁹⁴² V. Băințan, *Șișeștii părintelui dr. Vasile Lucaciu*, Baia Mare, Editura Cybela, 1998, p. 71.

⁹⁴³ "La început [*satul Șișești*] s-a numit *Făgești*, a fost pădure de fagi, făget mult. După aceea i-a dat numele de *Șișești*" (*Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, 2010, p. 30).

⁹⁴⁴ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁹⁴⁵ N.A. Constantinescu, *DOR*, p. 370.

⁹⁴⁶ *** *Dicționar de frecvență...*

⁹⁴⁷ Ilie Gherheș, 2012, p. 137-138.

ȘOMCÚTA MARE

Oraș (din 2004), zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Satulung, Berchez, Ciolt, Vălenii Șomcutei, Buciumi și Tulgheș, la 22 de kilometri sud de Baia Mare, pe malul pârâului Bârsău, la poalele Dealurilor Chioarului; zonă de deal și câmpie (alt. 205 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. În 1906, Nicolae Iorga scria: "Soarele vesel (...) aurește pe o muche de deal în față casele multe, strânse la un loc, ale Șuncutei, care e un târgușor și o răscruce de drumuri, o stație de cale ferată și un mic centru de funcționari. (...) Nu lipsesc nici avocați români. (...) Hanul unde coborâm îl ține un armean, care știe românește bine"⁹⁴⁸. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: Buciumi, Buteasa, Ciolt, Codrul Butesii, Finteușul Mare, Hovrila, *Șomcuta Mare* (reședință), Vălenii Șomcutei. **Prima atestare documentară:** 1358 (*Somkuth*). **Stema** orașului Șomcuta Mare (2007) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat. În partea superioară a scutului, despăcată, în primul cartier, în câmp roșu, se află un turn de cetate crenelat, flancat de ziduri crenelate de aur. În partea superioară a scutului, în al doilea cartier, în câmp de argint, se află un corn dezrădăcinat, redat în culoarea sa naturală verde. În vârful scutului, în câmp albastru, se află o fântână de argint. Scutul este trimbrat de o coroană murală de argint cu 3 turnuri crenelate. ♦ Cetatea face trimitere la Cetatea Chioarului. Cornul semnifică existența a numeroase păduri de acest gen în zona localității. Cornul și fântâna sunt reprezentate stilizat și fac referire la existența sigiliului localității din anul 1866; toponimul localității Șomcuta: Somkut: som = corn, iar kut = fântână. Coroana murală cu 3 turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 7.565 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 3.888 locuitori (în orașul Șomcuta Mare). **Gospodării:** 3.503 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 6.103 români, 1.057 romi, 111 maghiari (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 6.219 ortodocși, 406 greco-catolici, 295 penticostali, 148 martori ai lui Iehova, 75 romano-catolici, 75 reformați, 10 bapțiști, 10 musulmani, 4 creștini după Evanghlie, 9 fără religie, 5 atei. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *șomcutean*, *-ă*, *șomcuteni*, *-e* / *șomcuteancă*, *șomcutence*. **Porecla locuitorilor:** *mâți*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Șomcutean*, *Șomcutan*, *Șomcutean* (274 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Butean, Costin, Mărieș, Pop, Talpoș. **Personalități:** Vasile Ilea (1891-1969), doctor în medicină, director al Spitalului de boli psihice din Sighet, președinte al Despărțământului ASTRA Sighet; prefect al jud. Maramureș (iunie 1932-noiembrie 1933). Vol. *Activitatea ASTREI în Maramureș* (1931). ♦ Victor Ilieșiu (1916-1984), profesor, poet. Vol. *Ogorul gândului* (1942), *Tinerețe fără bătrânețe* (1980). ♦ Alexandru Șainelic (1929-2005), artist plastic, pictor, președinte UAP Baia Mare (1970-1984). Artă monumentală de for public: pictură murală (*al secco*) la Clubul Tineretului din Baia Mare (1971) și la Căminul Cultural din Șomcuta Mare (1974). ♦ Domokos Szilagy (1938-1976), traducător, critic literar. Vol. *Sajtóértekezlet* (1972; premiul Uniunii Scriitorilor) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ Sabin Șainelic (1942-1996), muzeograf la Muzeul Județean Maramureș. Vol. *Zona*

⁹⁴⁸ N. Iorga, 1906, p. 83.

etnografică Chioar (1986). ♦ Vasile Augustin (n. 1957), vicar eparhial al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului (din 2008). ♦ Rodica Frențiu (n. 1967), eseist, editor, traducător; doctor în filologie. Vol. *Poveste la 40 de mucenici, Bălgard, 1689* (2000), *Haiku și caligrame* (2000), *Caligrafie japoneză. Metamorfozele liniei* (2006) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, birou notar public, ocol silvic, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, laborator medical, Centru Local APIA, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, unitate SMURD, 2 grădinițe, 1 școală primară, 1 școală gimnazială, 1 liceu (Liceul Teoretic "Ion Buteanu"), Clubul Elevilor, biblioteca orășenească "Elia Pop" (din 1952; în prezent deține 21.700 de volume și periodice), oficiu poștal, agenție bancară, bancomat, casă de cultură ("Aurel Buteanu"); baze sportive: teren de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1885); biserică greco-catolică (de zid, "Înălțarea Domnului", 1997-2007); biserică reformată; biserică pentecostală (1995). **Instituții religioase:** Sediul Protopopiatului Ortodox Chioar; Sediul Protopopiatului Greco-Catolic Chioar. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bârsău); culturi pomicole: meri (398 ha), peri (19 ha), pruni (155 ha); izvor de apă minerală (pe versantul drept al Văii Bârsăului). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monumente istorice:** Curia familiei Nyilvan, azi societate comercială (str. Nicolae Bălcescu, 23) (sec. XIX); "Banca Chioreană", azi societate comercială (sec. XIX); Biserica "Sf. Apostoli" (1892); Curia Teleki (sec. XIX); Casa Curiei (str. Horea, 4) (sec. XIX); Anexe (sec. XIX); Parc (sec. XIX); Biserica romano-catolică "Sf. Vasile" (1895); Sediul Districtului Chioar, azi Unitate militară de jandarmi (1861); Cazino, azi sediu BCR, filiala Șomcuta Mare (sf. sec. XIX); Tribunalul de plasă, azi Judecătoria și Parchetul Șomcuta Mare (sf. sec. XIX); Curia familiei Tibil (str. Spitalului, 7) (sf. sec. XIX). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din cele două războaie mondiale (1985), obelisc amplasat în centrul localității. **Monumente de for public:** Bustul "Ioan Buteanu". **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile lui Vitek* (Șomcuta Mare). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (luni).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1358) *Somkuth*, (1405) *Somkwth*, (1566) *Somkut*, (1603) *pagus Somkut*, (1603) *Senkat*, (1639) *Som Kuth*, (1750) *Somkuta*, (1760) *Nagy Somkut*, (cca. 1800) *Șuncuta Mare*, (1854) *Nagy Somkut*, *Șomcuta Mare*, (1909-1919) *Șomcuta-mare*, *Nagysomkút*, (1968) *Șomcuta Mare*. **Evoluția numelui** localității: *Șomcut*, *Șomcuta*, *Șomcuta Mare*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Șomcuta*.

Soluții etimologice. Analizând atestările documentare, T. Morariu (1937) remarcă: "În 1405 se scrie *Somkwth*, ceea ce s-ar putea traduce Fântâna Cornului. Mai sigur este însă că arhaicul nume al localității a fost *Fântâna Cornii* (a lui Cornea), fiindcă în localitate e o parte de loc căreia i se spune și astăzi *Corneasa* și mai este și un izvor căruia îi spun localnicii *Fântâna Cornesii* (Corneasa = soția lui Cornea). Poate că astfel i s-a spus mai demult și această denumire a fost tradusă nepotrivit în ungurește"⁹⁴⁹. Într-adevăr, denumirea actuală, *Șomcuta*, este o adaptare fonetică după magh. *Somkút* (< magh. *som* "corn; arbust" + magh. *kut* "fântână"; cu sensul de "Fântâna de lângă Corn" sau "Fântâna Cornului")⁹⁵⁰ + suf. top. -a. Din anul 1760, denumirea localității se modifică din *Șomcuta* în *Șomcuta Mare*, pentru a se diferenția de

⁹⁴⁹ T. Morariu, *Vieața pastorală din Munții Rodnei*, în *Studii și cercetări geografice*, II, Societatea Regală Română de Geografie, 1937.

⁹⁵⁰ Soluție indicată de: N. Iorga, 1906, p. 83; I. Iordan, 1963, p. 66; Al. Graur, 1972, p. 54; V. Radu, *Satele*, 2005, p. 131.

Șomcutul Mic, sat lângă Dej (atestat 1356, *Somkuth*).

Evoluția etimologică: top. *Șomcuta Mare* ← (*Șomcuta* + *Mare*) ← top. magh. *Somkút* (+ suf. top. *-a*) (← magh. *som* “corn” + magh. *kut* “fântână”) ← top. rom. **Fântâna Cornului*; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas*, *maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Fântâna Cornului</i>	<i>Nagy Somkut</i>	<i>Șomcuta Mare</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

ȘUGĂU

Sat aparținător de orașul Sighetul Marmației, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la vest de Vadul Izei, la 8 kilometri sud de Sighet; zonă de deal. ♦ După Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1913 (*Sugó*). **Populație:** 704 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *șugăuan*, *-ă*, *șugăuani*, *-e* / *șugăuancă*, *șugăuance*. **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1913) *Sugó*, (1968) *Șugău*. **Soluții etimologice.** Numele localității are la bază hidronimul *Șugău*, pârâu ce izvorăște de sub vârful Piatra Neagră (1.057 m), are o lungime de 10 kilometri, un bazin de 55 kilometri⁹⁵¹ și se varsă în Iza, la nord de localitatea Vadul Izei. Hidronimul este derivat din subst. reg. *șugău*, cu sensul de “șuvoi; apă curgătoare peste care poți trece cu piciorul; vâlcea, vale” (< magh. *sugó*⁹⁵²). Fără nici o legătură cu omonimul *șugău*, substantiv regional cu sensul de “tăietor de sare” (din magh. *sovagó* > magh. *só* “sare” + magh. *vágó* “tăietor”), termen peiorativ pentru maghiarii din Maramureșul istoric: “Deoarece tăietorii de sare din Ocna Șugatag și Coștiui sunt unguri colonizați, pentru maramureșeni, mai mult ironic, toți ungurii sunt *șugăi*” (A. Radu, 1941). De menționat că, în țară, a mai existat o localitate cu nume identic, având, probabil, aceeași etimologie (*Șugău*, sat desființat, înglobat în satul Huisurez, jud. Neamț). **Evoluția etimologică:** top. *Șugău* ← hidron. *Șugău* ← s. reg. *șugău* “șuvoi; apă curgătoare peste care poți trece cu piciorul; vâlcea, vale” ← magh. *sugó*. **Categorii:** Toponime cu suf. *-ău*; Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.

ȘURDÊȘTI

Sat aparținător de comuna Șișești, zona Chioar, subzona Fisculaș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Dănești, Cavnic,

⁹⁵¹ Ujvari, 1972, p. 231.

⁹⁵² Țiplea, 1906; Scriban, 1938; MDA, 2010.

Cetățele și Plopiș, la poalele Munților Gutâi, între Baia-Sprie și Cavnic, la 5 kilometri sud-est de Șișești; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1411 (*Swrgyanfalwa*). **Sigiliul localității regale, erariale:** (1785) Inscricția frontală: SIGIL / UM / PAGI R / EGI / FISCAL / I / SURGYEFALU. În câmpul sigiliului, inscripția SAXUM RUSSUM și ornamentații. **Populație:** 1.385 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *șurdeștean*, *-ă*, *șurdeșteni*, *-e* / *șurdeșteancă*, *șurdeștence*. **Porecla locuitorilor:** *lupi*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bud, Coroian, Costin, Crăciun, Dan, Făt, Șchiop. **Personalități:** Constantin Dipșe (1917-2010), pictor, 12 expoziții personale în perioada 1956-2009; autor de fresce bisericești. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, biserică greco-catolică (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1783, monument istoric; turnul-clopotniță are 54 m); biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Treime", 1994); biserică pentecostală (1988). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Peșteri:** *Grota din Șurdești* (15 m lungime); (în zona Piatra Roșie) *Peștera lui Pinte*a (sau La Grota lui Ionu lui Loghin)⁹⁵³; *Peștera Piticilor* (o veche galerie de mină, săpată cu ciocanul și dalta). **Monumente istorice:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (sec. XVIII); Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1766), patrimoniu UNESCO (pictura altarului a fost realizată de pictorul Ștefan, în anul 1783); Monumentele funerare din cimitir. **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial, în pronaosul Bisericii "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"; Monumentul Eroilor (1995), pe o stâncă, în locul numit de localnici *Bulbuc*. **Obiectiv turistic:** Biserica monument istoric, în patrimoniu UNESCO (cu hramul "Sfântii Arhangheli"). **Manifestări tradiționale locale:** *Udătorul* (obicei agrar, asemănător cu Tânjaua de pe Mara, ce are loc în luna aprilie; e sărbătorit primul om care a ieșit la arat, în anul respectiv).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1411) *Swrgyanfalwa*, (1491) *possessio wolachalis Swryanfalwa*, (1566) *Swrganfalwa*, (1828, 1851) *Sürgyefalu*, *Surgessti*, (1913) *Diosshalóm*, (1909-1919) *Șurdești*, *Dióshalom*, mai înainte *Sürgyefalu*, (1968) *Șurdești*. **Evoluția numelui localității:** *Surdeni*, *Surdești*, *Șurdești*.

Soluții etimologice. Oiconimul are la bază un antroponim *Surdu* (< adj. s. "surd, care nu aude bine"). La începutul secolului al XV-lea, deja autoritățile maghiare au denumit localitatea *Swrgyanfalwa*, adică *Surdeni*, unde *surdean*, *surdeni* "locuitor din satul lui Surdu" sau "urmașul lui Surdu". În județul Maramureș sunt 21 de persoane cu numele de familie *Surd(u)*. Din atestarea din 1491 aflăm că satul are populație majoritar românească. Apare în actele oficiale *Surdești* începând cu anul 1851. Forma *Șurdești* (n.fam. *Surdu* + suf. *-ești*) este dialectală și este un rezultat al asimilației, grație denumirii localităților limitrofe (Șișești, Șindrești). Derivarea directă din "latinescul *surdus* plus sufixul *-ești*"⁹⁵⁴ este improbabilă. O denumire insolită este consemnată în anul 1913: *Diosshalóm* (< magh. *diós* "nucet" < *dio(fa)* "nuc" + magh. *halom* "colină, movilă"), care s-ar traduce prin *Dealul cu Nuc*.

⁹⁵³ Cu prilejul unei cercetări din aprilie 2009, au fost găsite pe podeaua peșterii mai multe fragmente ceramice databile în secolul XIX sau la începutul secolului XX (C. Kacsó, 2011: 529).

⁹⁵⁴ P. Bilițiu, *Contribuții*, 2013, p. 67.

Evoluția etimologică: top. *Șurdești* ← n. grup. *șurdești* ← antrop. *Surdu* (+ suf. -ești) ← s. adj. *surd* “care nu aude bine” ← lat. *surdus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Surdeni</i>	<i>Sürgyefalu</i>	<i>Șurdești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ești; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

TĂMÁIA

Sat aparținător de comuna Fărcașa, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Someșului, între Sârbi și Buzești; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1231 (*Thoman*). **Populație:** 974 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *tămâian*, -ă, *tămâieni*, -e, (*tămăian*) / *tămâiancă*, *tămâience*. **Porecla locuitorilor:** *găște*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Tămăian*, *Tămăian*, *Tămăian* (236 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bușecan, Fărte, Marchiș. **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), cămin cultural; baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă); biserică ortodoxă (de zid, “Adormirtea Maicii Domnului”, 1889). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1933/2015), amplasat la intrarea în baza sportivă.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1231) *Thoman*, (1424) *Thomanyan*, (1461) *Thomonya*, *Thaman*, (1828, 1851) *Tomány*, *Tamány*, *Tomagi*, (1913) *Tomány*, (1909-1919) *Tămaia*, *Tománya*, (1968) *Tămaia*. **Evoluția numelui localității:** *Toma*, *Tomaian*, *Tomolian*, *Tămaia*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, “legenda care circulă cu privire la această localitate menționează că locul satului a fost ales de un oarecare *Toma*, care împreună cu oamenii săi coborau cu plutele pe Someș, de mai multe ori pe an, cu sare, de la Ocna Dejului, la Satu Mare și chiar mai departe, în Ungaria. Locul satului fiind cam la jumătatea drumului dintre Dej și Satu Mare, a fost ales ca loc definitiv de viață a acestora. *Toma* devine jude al localității a cărui denumire provine de la numele acestuia”⁹⁵⁵. Așa cum spune legenda, la originea denumirii localității este un nume de persoană *Toma* (< ebr. *Thomas* “geamăn”). În documentele oficiale, numele satului apare, în primele secole, notat *Thoman*, *Tomány* (din *Toma*), ulterior și varianta *Thaman*, *Tamány*, din tema *Tama*, derivat din *Tamaș* (< magh. *Tamás* = *Thoma*), însă această ultimă variantă pare a fi maghiarizată. În județul Maramureș sunt 625 de persoane cu numele de familie *Toma*, 203 persoane cu n.fam. *Tomai*; respectiv 616 persoane cu n.fam. *Tamas* și 558 de persoane cu n.fam. *Ta-*

⁹⁵⁵ Ghe. Iacob, *Monografia istorică a localității Tămaia*, lucrare de licență, 1973, p. 17, cf. *Monografia comunei Fărcașa*, 2004, p. 15.

*maș*⁹⁵⁶. Deși epominal pare a fi Toma, numele actual, Tămaia, e varianta dialectală a n.pers. magh. *Tamány*. **Evoluția etimologică:** top. *Tămaia* ← magh. *Tamány* ← n.fam. magh. *Tamás* (=Toma) ← eponim *Toma*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Satul lui Toma</i>	<i>Tomány</i>	<i>Tămaia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

TĂMĂȘEȘTI

Sat aparținător de comuna Ariniș, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 3 kilometri vest de Ariniș, pe valea Tămășești (capăt de drum); zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1424 (*Egerbegh*). **Populație:** 252 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *tămășean*, -ă, *tămășeni*, -e / *tămășeancă*, *tămășence*. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1912); biserică penticostală. **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Tămășești), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** la 1,5 km de localitate, în punctul *Dealul Țiganului*, a fost descoperit (în 1965, cu prilejul săpării unei fântâni) un topor de piatră eneolitic. **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2016), amplasată în curtea bisericii.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Egerbegh*, (1475) *Egerbeth*, (1549) *Egeorbek*, (1569) *Egerbeg*, *Egerbegy*, (1604) *Egerbegy*, (1733) *Temasestj*, (1850) *Tamasasty*, (1854) *Egerbegy*, *Tămășești*, (1909-1919) *Tămășești*, *Egerbegy*, (1968) *Tămășești*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Arinilor*, *Tămășești*.

Soluții etimologice. Numele localității provine din n. grup *tămășești* < n.fam. *Tamaș*, *Tămaș* (< magh. *Tamás* "Toma" < ebr. *Thomas* "geamăn") + suf. -ești. Nume de familie frecvent în județul Maramureș: *Tămas* (108 persoane), *Tamaș* (558), *Tămaș* (571), *Tamas* (616)⁹⁵⁷. Primele atestări documentare (*Egerbegh*), trimit la magh. *eger* "arin" + magh. (*b*)*egy* < *vigy* "vale cu apă", deci *Valea Arinilor*⁹⁵⁸, posibil un microtoponim local preexistent; ceea ce înseamnă că *Tamaș* a fost un stăpân oarecare al satului (din sec. al XVIII-lea) și nicidecum întemeietorul său. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Tămașa* (jud. Sălaj), *Tămășești* (sate în jud. Gorj și Hunedoara; fostă localitate, în componența orașului Videle, jud. Teleorman).

⁹⁵⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁹⁵⁷ *** *Dicționar de frecvență a numelor...*

⁹⁵⁸ Kisch, *Siebenbürgen*, p. 107, cf. V. Frățilă, 2016.

Evoluția etimologică: top. *Tămășești* ← n. grup *tămășești* ← n.fam. *Tamaș*, *Tămaș* (+ suf. *-ești*) ← magh. *Tamás* “Toma” (← ebr. *Thomas* “geamăn”).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Valea Arinilor</i>	<i>Egerbegy</i>	= <i>Valea Arinilor</i>	<i>Tămășești</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-ești</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

TĂUȚII-MĂGHERĂUȘ

Oraș (din 2004), zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 8 kilometri vest de Baia Mare, la poalele Munților Gutâi, pe valea Băița; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: Băița, Bozânta Mare, Bușag, Merișor, Nistru, *Tăuții-Măgherăuș* (reședință), Ulmoasa. **Prima atestare documentară:** 1440 (*Thotfalw*). **Sigiliul localității** (cu mențiunea că localitatea avea statutul de târg, drept obținut la sfârșitul sec. al XV-lea): Inscripția frontală: VIVIT: IUSTUS. EX. FIDE MIST: TOTFALW. În câmpul sigiliului, într-un scut timbrat cu elemente ornamentale și cu o coroană închisă în partea superioară, apare un ciocan și o daltă, încrucișate, în partea inferioară, iar deasupra acestora, o viță de vie cu un ciorchine de strugure. ♦ Elementele redau ocupația de bază a locuitorilor, mineritul și viticultura. **Stema orașului Tăuții-Măgherăuș** (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, despicat. În partea dreaptă, în câmp albastru, se află o daltă și un ciocan de argint, dispuse în săritoare. În partea stângă, în câmp roșu, se află un ciorchine de strugure cu frunze, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Daltă și ciocanul reprezintă activitatea specifică zonei, mineritul, acestea fiind elemente existente în vechea stemă a localității, din anul 1807. Ciorchinele de strugure simbolizează bogăția viticolă a zonei. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 7.136 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 2.761 locuitori (în orașul Tăuții-Măgherăuș). **Gospodării:** 2.958 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 5.891 români, 847 maghiari, 68 romi, 5 ucraineni, 10 germani (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 5.359 ortodocși, 725 romano-catolici, 270 greco-catolici, 251 reformați, 77 martori ai lui Iehova, 57 penticostali, 6 creștini după Evanghlie, 21 bapțiști, 12 adventiști, 8 fără religie. **Dialect:** sub-dialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *tăuțean*, *-ă*, *tăuțeni*, *-e* / *tăuțeană*, *tăuțence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Tăutan*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Crâncău, Jentea, Moisa, Pop, Săsăran, Tămaș. **Personalități:** Miklos Tothfalusi-Kis (1650-1702), tipograf. **Instituții:** primărie, poliție orașenească, liceu (Liceul Tehnologic “Traian Vuia”), bibliotecă orașenească (din 1953; deține 7.500 de volume și periodice), oficiu poștal, cabinet medical, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, Ocol Silvic, casă de cultură, muzee (Colecția Totfalusi Kis Miklos, str. 1, nr. 223; cuprinde prese tipografice și carte veche; Muzeul satului “Acasă”, o gospodărie țărănească, originară din Bozânta Mare, în care sunt

expuse obiecte și unelte specific zonei); baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; Centru Local de Informare și Promovare Turistică. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1815); biserici greco-catolice: de zid, "Adormirea Maicii Domnului, 1700; Sfinții Arhangheli"; din 1996, slujbele se celebrează alternativ cu parohiile ortodoxe din localitate; biserică romano-catolică. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș); culturi viticole⁹⁵⁹ și pomicele: meri (61 ha), peri, pruni; izvoare de apă minerală (în pădurea de pe Dealul Dura, între Baia Mare și Tăuții-Măgherauș, în locul numit *Apa Sărată*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Economie:** 43 agenți economici activi, cu 1.791 angajați. **Arie naturală protejată** (de interes național): Rezervație naturală de castan comestibil. **Monumente istorice:** Biserica ortodoxă "Sf. Apostoli Petru și Pavel" (1560-1830); Biserica romano-catolică "Sf. Lorinc" (1875); Biserica reformată (sec. XIV-XV); Noua casă parohială reformată (1930-1940); Vechea casă parohială a bisericii reformate (sec. XVIII); Casa Maniu, farmacie și locuință (1920-1930); Biserica "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (1815); Școala Românească (1885-1890). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor Români (1974), obelisc amplasat în fața bisericii, închinat eroilor din cele două războaie mondiale și Revoluția din 1989. **Manifestări tradiționale locale:** *Cununa de Sânzâiene* (obicei folcloric; luna iunie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: Pentru Tăuții de Jos: (1440, 1490) *Thotfalw*, (1614) *Misztottfalu*, (1733) *Alsó-Thotfalu*, (1828, 1851) *Misztótfalu*, *Tótze*, (1909-1919) *Tăuții-de-jos*, *Misztótfalu*. ♦ Pentru Magherăuș: (1490) *Monyoros*, (1493) *Kysmonyoros*, *Nyghmonyoros*, (1648) *Mizthotfalu*, (1750) *Magyaros*, (1760) *Kis Tótfaluc*, (1828) *Misz Mogyoros*, (1851) *Mogyorós*, (1913) *Miszmogyorós*; *Măgheruș*, *Misztmogyorós*. **Evoluția numelui** localității: *Tăuții de Jos*, *Tăuții Domnișoarei* (+) *Aluniș*, *Măgheruș*, *Măgherauș*; *Tăuții-Măgherauș*.

Soluții etimologice. *Tăuții de Jos* și *Măgherauș*, inițial două sate distincte, s-au contopit la începutul secolului al XX-lea și au format comuna *Tăuții-Măgherauș*⁹⁶⁰; a primit statutul de localitate urbană un secol mai târziu. Localitatea Tăuții de Jos, în anul 1490 "se scrie *Totfalu*, însemnând «sat de slovaci». Este interesant de reținut despre această comună că în anul 1647 s-a proclamat republică liberă și independentă. Are o biserică foarte veche, din veacul XIV, care este a reformaților⁹⁶¹.

Localitatea *Tăuți* se numea, în sec. al XV-lea, *Thotfalw* (= *Satul lui Toth*), din magh. *tóth* "slovac (și slav, în general)"⁹⁶². Pentru denumirea în limba română, *-i* este desinența care indică pluralul, în loc de suf. *-ești*. Bolchiș Tătaru (2013) vine cu precizări: "Slovacii participanți la mișcarea husită (sec. XV) și refugiați din calea persecuțiilor au întemeiat aici satul *Tóutfalu*, de la numele lor, *Toutok*, cărora românii le-au zis *touți* = slovaci"⁹⁶³. De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume asemănător, având, probabil, aceiași etimologie: *Tăuți* (jud. Alba și Cluj), *Tăutești* (jud. Botoșani, Iași și Suceava).

Interesant este faptul că, la 1648, așezarea era numită în documente *Miz-*

⁹⁵⁹ "Tăuții de Jos este în vecinătatea comitatului Satu Mare, așezat la locul unde râul Nistru se varsă în Lăpuș. Locuitorii apreciază că vinul de aici este bun. Așezarea terenurilor cu vie este spre sud, iar terenul și clima sunt corespunzătoare" (M. Bél, 1725: 61).

⁹⁶⁰ Emil Crâncău, *Toponimia și antroponimia localității Tăuții-Măgherauș, județul Maramureș*, Baia Mare, 2011.

⁹⁶¹ Darius Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 90.

⁹⁶² I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 175.

⁹⁶³ Bolchiș Tătaru, *Trecut și prezent în Tăuții-Măgherauș*, 2013, p. 12-13.

thotfalu, iar mai târziu *Misztótfalu*, adică *Tăuții Domnișoarei*, la fel ca și numele satului Nistru, care la 1555 era notat în documente *Miszt*, iar după 1828 - *Miszt Bányá* (pentru detalii, vezi *supra*).

În schimb, satul *Măgherăuș* e posibil să fi avut denumirea veche, românească, de *Aluniș*, tradusă de autorități, în maghiară, prin *Monyorós* (din magh. *mogyorós* “plin de aluni”⁹⁶⁴ < magh. *mogyoró* “alun” < forma veche și dialectală *monyoró*, *monyaró*, sau poate chiar **manyaró*⁹⁶⁵). Numele provine, probabil, de la un microtoponim local preexistent, terenul fiind “cândva acoperit cu tufișuri de alun, ceea ce a dus la aluniș, devenit substantiv propriu *Aluniș*, unde s-au așezat câteva case, devenind un cătun”⁹⁶⁶. E. Petrovici (1970) precizează că forma *Măgheruş* din *Mogyorós*, “trebuie explicată prin tendința pe care au avut-o intelectualii români din Ardealul, dinainte de Unire, de a apropia forma toponimelor românești de forma oficială (ungurească sau austriacă)”⁹⁶⁷. Alte toponime românești având la bază magh. *mogyoró* “alun”: Mărăjdia (jud. Sibiu), Măierău (jud. Mureș), Măieruş (jud. Brașov), Măriuş (jud. Satu Mare), Monoroștia (jud. Arad), Mănărade (jud. Alba), Măgheruş (jud. Mureș)⁹⁶⁸.

Evoluția etimologică: top. *Tăuții-Măgherăuș* ← (*Tăuții* + *Măgherăuș*) ← n. grup *tăuți* ← s. *tăut* “slovac (și slav, în general)” (+ desinența de pl. -i), cf. antrop. magh. *Tóth*; / (+) *Măgherăuș* ← top. magh. *Monyorós* ← magh. *mogyorós* “plin de aluni” (← magh. *mogyoró* “alun”) ← top. rom. **Aluniș*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială (adaptare fonetică)	Denumirea oficială actuală
- <i>Aluniș</i>	<i>Alsó-Thotfalu</i> <i>Mogyorós</i>	= <i>Tăuții de Jos</i> = <i>Măgherăuș</i>	<i>Tăuții-</i> <i>Măgherăuș</i>

Categoriile:	Toponime cu suf. -i; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
---------------------	--

TĂUȚII DE SUS

Sat aparținător de orașul Baia-Spie, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată de-a lungul văii Săsarului, între Baia Mare și Baia-Spie, la poalele Ignișului; zonă de deal (în partea de nord). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1400 (*Tothfalu alio nomine Gerod*). **Sigiliul localității:** (1701) Inscripția frontală: SIGILLUM GIRORD. TÓTH FALUSIENSI. În câmpul sigiliului, într-un scut rotund, doi sfinți stilizați, o cruce, iar în partea de jos un pom fructifer și o capră. **Populație:** 3.093 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Nu-**

⁹⁶⁴ G. Kisch, cf. I. Iordan, 1963, p. 50.

⁹⁶⁵ E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, 1970.

⁹⁶⁶ Bolchiș Tătaru, 2013, p. 20.

⁹⁶⁷ E. Petrovici, 1970, p. 153, la note.

⁹⁶⁸ E. Petrovici, op. cit., p. 152-157.

mele comun al locuitorilor: *tăuțean*, -ă, *tăuțeni*, -e / *tăuțencă*, *tăuțence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Tăut*, *Tăutan*, *Tăutu* (348 de persoane). **Personalități:** Ioan Porumb (1881-1954), autor de manuale școlare, inspector școlar în județul Satu Mare. ♦ Alexandru Duma (1887-1916), artist plastic, pictor, reprezentant al Școlii băimărene de pictură, elev a lui Hollosi Simon. ♦ Dezideriu Duma (1906-1988), medic neurolog, doctor în medicină, profesor universitar, șeful Clinicii de Neurologie (1955-1971), membru al Academiei de Științe Medicale. ♦ Grațian Porumb (1913-2004), decan al Facultății de Drept la Universitatea din Cluj. ♦ Adrian Chiuzbăian (1929-2015), tenor. ♦ Anton Pop (n. 1942), prefect al județului Maramureș (aug. 1990-ian. 1991). ♦ Marinela Cherecheș Călușeru (n. 1954), artist plastic, pictor; membru UAP. ♦ Jenica Chiuzbăian Chereji (n. 1962), artist plastic. **Instituții:** sediul Ocolului Silvic Firiza, școală gimnazială, biserică ortodoxă (de zid, "Duminica Tuturor Sfinților", 2000). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Săsar), fânațe; zăcămintele de cărbune (lignit). **Arie naturală protejată:** rezervație naturală de castan comestibil. **Monumente istorice:** Biserica romano-catolică "Tăierea Capului Sf. Ioan" (sec. XIV); Biserica de piatră "Sf. Apostoli Petru și Pavel" (1773). **Monument comemorativ:** Troița Eroilor din cele două războaie mondiale (2018).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1400) *Tothfalu alio nomine Gerod*, (1408) *Gyrolth*, (1828) *Girod Tóthfalu*, (1851) *Girod-Tótfalu*, (1909-1919) *Tăuții-de-sus*, *Giródtótfalu*, (1968) *Tăuții de Sus*. **Evoluția numelui localității:** *Tăuți*, *Gerod*, *Tăuți-Girod*, *Tăuții de Sus*. **Soluții etimologice.** Într-o lucrare monografică dedicată localității Baia Sprie, se afirmă că bazele așezării Tăuții de Sus au fost puse printr-un document emis de regele Carol Robert, care acordă autorităților din Baia Mare și Baia Sprie "dreptul de a popula teritoriul împădurit existent între cele două orașe". Prima atestare documentară certă datează din anul 1400. Cu toate acestea, Dariu Pop (1938) susține că, de fapt, "în scripte se pomenește dela anul 1336, pe când era în posesiunea familiei *Gerod*"⁹⁶⁹. Chiar și la începutul sec. al XIX-lea localitatea purta numele oficial de *Girod Tóthfalu* (= *Tăuții lui Girod*), de la antroponimul Giro (6 persoane)⁹⁷⁰, la care s-a adăugat sufixul posesiv magh. -d. Din aceeași sursă mai aflăm că, "în anul 1408 comuna a fost vândută unui cetățean din urba Baia Mare, cu numele Omechim, care a donat-o (donat-o?) spitalului din Baia Mare.

În anul 1687 intră în posesiunea ordinului minorităților, cu obligațiunea să întrețină anual 6 oameni săraci⁹⁷¹. Tradiția spune că, prin 1692, prim-pretorul Szirnay Gyorgy a înregistrat satul sub numele de Tăuții Smântânari deoarece "localnicii obișnuiau să prepare smântână din lapte de bivolițe", pe care o vindeau în târgul din Baia Mare. Dariu Pop confirmă această denumire: "Într-o vreme se numea *Tăuții cu Smântână*, mai târziu *Tăuțișor*"⁹⁷². Numele de Tăuți derivă din s. *tăut* "slovac" (+ desinența de pl. -i), cf. antrop. magh. *Tóth*. A primit determinantul *de Sus*, pentru a se diferenția de localitatea Tăuții de Jos (care s-a unit, în 1906, cu Măgherăuș și a format Tăuții-Măgherăuș).

Evoluția etimologică: top. *Tăuții de Sus* ← (*Tăuții* + *de* + *Sus*) ← n. grup *tăuți* ← s. *tăut* "slovac (și slav, în general)" (+ desinența de pl. -i), cf. antrop. magh. *Tóth*; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

⁹⁶⁹ Dariu Pop, *Mărturii strămoșești*, 1938, p. 91.

⁹⁷⁰ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁹⁷¹ D. Pop, idem.

⁹⁷² D. Pop, op. cit.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Giródtótfalu</i>	= <i>Tăuți-Girod</i>	<i>Tăuții de Sus</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-i</i> ; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	---

TÂRGU-LĂPUȘ

Oraș (din 1968), zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răscruce de drumuri) între Borcut, Dumbrava, Dămăcușeni, Rohia, Răzoare, în depresiunea Lăpuș, pe malul râului Lăpuș, la 48 kilometri sud de Baia Mare; zonă de deal (alt. 331 m). ♦ Așezarea devine un sat cu drept de a organiza târg pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, ca apoi, la mijlocul secolului al XVII-lea, să se transforme în comună mare cu târg. Din anul 1885 târgurile săptămânale se țin joia⁹⁷³. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități component ale orașului: Boiereni, Borcut, Cufoaia, Dămăcușeni, Dobricul Lăpușului, Dumbrava, Fântânele, Groape, Inău, Răzoare, Rogoz, Rohia, Stoi-ceni, *Târgu-Lăpuș* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1291 (*poss. Laps*). **Ste-ma** orașului Târgu Lăpuș (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat și despăcat în partea superioară. În partea dreaptă, în câmp albastru, se află un monument de argint având un vultur cu zborul deschis (aripile deschise), amplasat pe un soclu format din trei blocuri paralelipipedice, descrescătoare ca dimensiuni și terminat cu două trepte la bază. În partea stângă, în câmp roșu, se află un taler de argint. În vârful scutului, în câmp de argint, se află un brâu undat albastru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Vulturul reprezintă Monumentul Eroilor și semnifică masacrul din 5 decembrie 1918. Talerul face aluzie la denumirea localității, Târgu. Brăul undat reprezintă râul Lăpuș, care străbate localitatea, de unde vine și denumirea acesteia. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 11.744 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 5.367 locuitori (în orașul Târgu-Lăpuș). **Gospodării:** 4.674 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 9.787 români, 1.285 maghiari, 101 romi (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 8.470 ortodocși, 1.147 reformați, 806 penticostali, 347 greco-catolici, 266 romano-catolici, 80 martori ai lui Iehova, 26 bapțiști, 12 adventiști. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *lăpușean*, *-ă*, *lăpușeni*, *-e* / *lăpușeancă*, *lăpușence*. **Nume de familie frecvente în localitate:** Bel, Bellu, Bodea, Boga, Buda, Hereș, Marton, Nechita, Pașca, Sas, Tuns. **Personalități:** Gheorghe Velea (1920-1979), dirijor și profesor, director al Ansamblului de Stat de Cântece și Dansuri al Sfatului Popular Regional Maramureș (1963-1970), fondator al Coralei *Prietenii Muzicii* (1976). ♦ Valentin Chifor (n. 1939), critic și istoric literar; doctor în filologie (1977). Vol. *Caleidoscop critic* (1996), *Între real și imaginar* (1999), *Metaforele eternității* (2018). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, judecătorie, birou notar public, cabinete medicale, cabinete stomatologice,

⁹⁷³ F. Butian, *Țara Lăpușului*, 2004, p. 59-60.

farmacii, spital orășenesc, laborator medical, agenții bancare, bancomate, unitate SMURD, Ocol Silvic, grădiniță, 2 licee (Liceul Tehnologic "Grigore Moisil", Liceul Teoretic "Petru Rareș"), Centru școlar de educație incluzivă, Clubul Elevilor, bibliotecă orășenească (din 1949; în prezent deține 6.700 de volume și periodice), oficiu poștal, autogară, Serviciu Fiscal Orășenesc (în subordinea Administrației Județene a Finanțelor Publice Maramureș), Centru Local APIA, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, circumscripție sanitară veterinară și pentru siguranța alimentelor, Birou de Cadastru și Publicitate Imobiliară, casă de cultură ("Vasile Grigore Latiș"), cantină socială (Casa Lăpușeană); baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal; Stația meteorologică Târgul Lăpuș⁹⁷⁴ (din 1987; situată pe Dealul Lighet); Centru Național de Informare și Promovare Turistică; hotel, pensiuni turistice. **Biserici:** biserici ortodoxe (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1906-1911; de zid, "Înălțarea Domnului", 2004); biserică reformată; Sală a Regatului a organizației religioase Martorii lui Iehova; biserică romano-catolică ("Înălțarea Sfintei Cruci"); biserică reformată; biserică penticostală ("Betel", 2003). **Instituții religioase:** Sediul Protopopiatului Ortodox Lăpuș. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Lăpuș), centru politic, economic și cultural al Țării Lăpușului; așezare strategică; baltă, pescărie (Lacul Lighet, 4 ha); șisturi bituminoase. **Monumente de arheologie:** așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus și grupul Lăpuș (punct *Eghereș*). **Monumente istorice:** Biserica reformată (sec XVIII); Școala Veche (1858); Biserica romano-catolică (1831); Primăria Veche, azi Poliția Tg. Lăpuș (sec. XIX); Monumentul Eroilor căzuți pentru Unirea Tuturor Românilor (1935). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor căzuți pentru Unirea Tuturor Românilor⁹⁷⁵ (1935); Troițele Eroilor (1990), realizate de meșterul Alexandru Perța Cuza, amplasate în fața Bisericii Ortodoxe "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"; Placa Memorială a Martirilor căzuți la Târgu Lăpuș în 5 decembrie 1918 (1992), amplasată pe clădirea școlii din Piața Eroilor. **Monument de for public:** Bustul "Petru Rareș" (1992; autor Mircea Roman). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (joi).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1291) *poss. Laps*, (1315) *terra Lapus*, (1393) *aufrifodina et urbana in Lapus*, (1500) *Joseplapos*, (1506) *Lapos*, (1553) *Magyarlapos*, (1598) *oppidum Magyar Lapos*, (1602) *Unger-Lapos*, (1607) *Josep-Lapos*, (1608) *oppidum Josip-Lapos*, (1611) *Josiplapos*, (1612) *Magiar-Lapos*, (1615) *Joszip-Lápos*, (1659) *Magyar-Josip-Lápos*, (1733) *Magyar Lápos*, (1750) *Lapusu*, (1779) *Lapus-unguresc*, (1850) *Lepusu ungureszk*, (1854) *Magyar-Lápos*, *Lăpușu-Unguresc*, (1909-1919) *Lăpușu Unguresc*, *Magyarlápos*, (1968) *Târgu-Lăpuș*. **Evoluția numelui localității:** *Lăpuș*, *Lăpușul lui Iosif*, *Lăpușul Unguresc*, *Târgul Lăpușului*, *Târgu-Lăpuș*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Lăpușul Unguresc*. **Soluții etimologice.** În primele secole de atestare documentară, localitatea a fost notată *Lăpuș*, după numele râului care o străbate. Din anul 1500 și până în 1659 a purtat numele de *Joseplapos* (= *Lăpușul lui Iosif*), probabil după numele unui stăpân al satului. Din anul 1553, în documentele oficiale apare și denumirea de *Magyarlapos* (= *Lăpușul Unguresc*), spre a se diferenția de *Lăpușul Românesc*. Administrația românească îi schimbă denumirea (după 1918)

⁹⁷⁴ Recorduri climatologice: +36,7 grade Celsius, 25 august 2012; respectiv -32,4 grade Celsius, 31 ianuarie 1987.

⁹⁷⁵ Monumentul este închinat celor uciși în data de 5 decembrie 1918 de soldații maghiari din regimentul 19 Debrețin, cantonați la Strâmbul Băiuț. Inscripția: "Ne-am jertfit viața cu drag celui mai scump ideal: Unirea tuturor românilor. Și aceasta să vă servească drept pildă pentru a păstra pământul sfânt al țării stropit cu sângele nostru". Monumentul a fost dărâmat de hortiști, în 1940. A fost refăcut în 1946.

în *Târgu-Lăpuș*. De altfel, în ultimele trei secole, în această localitate s-au ținut târguri săptămânale pentru întreaga zonă a Lăpușului, fapt care justifica pe deplin noua denumire. Al. Graur (1972) precizează că acest toponim se încadrează în categoria: *cuvântul «oraș» adăugat la numele râului*, la fel ca și germ. Dünaburg «orașul de pe râul Düna», Düsseldorf «satul de pe râul Düssel», rus. Ujgorod «orașul de pe râul Uj», iar în țara noastră, Târgu-Jiu, Târgu-Mureș, Curtea-de-Argeș⁹⁷⁶. De menționat că, dintotdeauna, populația localității a fost majoritar românească, iar denumirea de *Lăpușul Unguresc* a fost impusă de autoritățile maghiare. **Evoluția etimologică:** top. *Târgu-Lăpuș* ← (*Târgu* + *Lăpuș*) ← s. *târg* “oraș mic” ← sl. *trǔgŭ*; / (+) *Lăpuș* ← hidron. *Lăpuș* ← s. rom. *lăpuș* “brusture” ← sl. *lopuš* “brusture”.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Lăpuș</i>	<i>Magyar Lápos</i>	= <i>Lăpușul Unguresc</i>	<i>Târgu-Lăpuș</i>

TECÉUL MIC

Sat aparținător de comuna Remeți, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Tisei, între Remeți și Piatra⁹⁷⁷; zonă de deal. ♦ În anul 1329, localitatea primește privilegii cu caracter orășenesc⁹⁷⁸. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1389 (*Kis-Techu*). **Populație:** 183 locuitori. **Numele comun al locuitorilor:** *teceuan*, *-ă*, *teceuani*, *-e* / *teceuancă*, *teceuance*. **Porocla locuitorilor:** *viespari*. **Instituții:** biserică greco-catolică ucraineană, sub formă de capelă (de zid, “Sfântul Mucenic Gheorghe”, 1985-1992; fără iconostas; afectată de inundațiile din 1998 și 2001). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1389) *Kis-Techu*, (1828, 1851) *Tétső*, (1913) *Kistécső*, (1968) *Teceul Mic*. **Evoluția numelui localității:** *Teceu*, *Teceul Mic*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Teceu Mic* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. În monumentală lucrare *Diplomele maramureșene*, Ion Mihalyi de Apșa (1900) lansa ipoteza că “oppidelor Teceu și Huszt” au fost întemeiate de ordinal cavalerilor teutoni, o dovadă în acest sens fiind chiar denumirea așezării Teceu, care ar proveni de la apelativul *teuton* cu sensul de “persoană care face parte dintr-un ordin monahal, cavaleresc german” (< fr. *teuton*): “Numele *Técső* = *Teutcs*, ne aduce aminte pe cavalerii teutoni” (la fel ca și numele vechi germane Huszt, cu ocne de sare și mine de marmură și Wasser, râu lângă Vișeu, cu urme de mine antice de

⁹⁷⁶ Al. Graur, *Nume de locuri*, București, Editura Științifică, 1972.

⁹⁷⁷ “Târgușor pe malul Tisei; centru unei plase din Maramureș; locuitori români n-are; e loc de bălciuri” (Țiplea, 1906: 185).

⁹⁷⁸ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970.

metal)⁹⁷⁹. Câteva decenii mai târziu, informația e reluată într-o lucrare dedicată Maramureșului: "Localitatea (*Teceu*) a fost întemeiată de cavalerii teutoni, a căror existență în Maramureș e dovedită la 1213"⁹⁸⁰. Replica a venit din partea lui Marian Nicolae Tomi (2005), profesor de istorie la Liceul "Bogdan-Vodă" din Vișeu de Sus, autorul lucrării *Maramureșul Istoric în date*: "1213. O diplomă, falsă, pusă în circulație de Kémény Jozsef în 1855, ar fi atestat prezența în acest an a cavalerilor teutoni în Maramureș; fapt neconfirmat documentar până azi, însă a rămas bine înrădăcinat în mintea multor oameni, chiar și a celor provenind din mediile intelectuale ale Maramureșului dar, cu siguranță, nu în cele cu formație istorică. Totul este o frumoasă legendă"⁹⁸¹.

Istoricul Radu Popa (1970) emite opinia (pertinentă) că localitatea *Teceul Mic* a fost întemeiată "poate încă din veacul XIV, de locuitorii *Teceului*"⁹⁸². Cu alte cuvinte, de locuitorii din *Teceul Mare*, localitate în dreapta Tisei (azi, în Ucraina), care în anul 1329 era atestat ca oraș regal colonizat de sași, iar în 1389 era notat *Nog-Techeu* și era proprietatea magistrului Drag⁹⁸³. După V. Frățilă (2016), denumirea ar putea proveni din n.pers. ucr. *Teačev* > magh. *Técső*⁹⁸⁴. Numele actual al localității (*Teceu*) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Técső*).

Evoluția etimologică: top. *Teceu Mic* ← (*Teceu* + *Mic*) ← top. magh. *Técső* ← n.pers. magh. *Técső* (← n.pers. ucr. *Teačev*); / (+) *Mic* ← adj. *mic*, *mică* ← lat **miccus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Kistécső</i>	<i>Teceul Mic</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eu</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

TÍSA

Sat aparținător de comuna Bocicoiul Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe malul Tisei, între Sighetul Marmației și Crăciunești; zonă de deal. ♦ În anul 1374, aparținea unui cneaz cu numele Cândea, urmașii săi stăpânindu-l și în secolul următor; în secolul al XVI-lea satul a devenit rutean⁹⁸⁵. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1374 (*Veresmart*). **Populație:** 1.255 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *tisan*, *-ă*, *tiseni*, *-e* / *tisancă*, *tisence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Tisan* (6 persoane).

⁹⁷⁹ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 6.

⁹⁸⁰ Dermer, Marin, *Maramureșul Românesc*, 1935, p. 93.

⁹⁸¹ N. M. Tomi, *Maramureșul Istoric în date*, 2005, p. 13.

⁹⁸² Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 107.

⁹⁸³ Al. Filipașcu, *Istoria*, 1940.

⁹⁸⁴ Kiss Lajos, II, 627V, apud V. Frățilă, 2016.

⁹⁸⁵ R. Popa, *Observații*, 1977, p. 43, nota 45.

Nume de familie frecvente în localitate: Ardelean, Botici, Pipaș, Tivadar. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, muzeu (Casa Pipaș, nr. 231; colecții de covoare, numismatică, broderii, icoane, ceramică, documente vechi), biserică greco-catolică; biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Prooroc Ilie", 1971). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Tisa), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, epoca migrațiilor (punct *Lazuri*); așezare, sec. VII a.Ch. (punct *Lazuri*), sit arheologic; așezare, perioada de tranziție la epoca bronzului (punct *Lazuri*). **Monument istoric:** Cnocul Szaplonsay Zoltan, azi școală (1848-1849).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1374) *Veresmart*, (1374) *Veresmarth*, (1385) *Weresmarth*, (1412) *Verusmarthy*, (1828) *Veresmort*, *Mikowo*, (1851) *Veresmart*, (1909-1919) *Virișmort*, *Tiszaveresmart*, (1968) *Tisa*. **Evoluția numelui** localității: *Virișmort*, *Tisa-Virișmort*, *Tisa*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Virișmort*.

Soluții etimologice. Numele ucrainean al satului este *Mykovo* (> Micu, Myko, Mykula, Nikolai), iar cel maghiar *Veresmarth* (> magh. *veres* "roșu" + *marth* "mal", adică *Malul Roșu*). Românii, locuitori ai satului, cât și cei din satele din jur nu folosesc în mod obișnuit numele actual oficial al localității (*Tisa*), ci pe cel maghiar, transformat fonetic: *Virișmort*. Prof. Ștefan Vișovan (2007) este de părere că denumirea consemnată în documentele istorice (*Veresmart*), ar fi "o traducere a vechii denumiri românești: *Malul Roșu*". Apelativul *mal* (cuvânt autohton, cf. alb. *mall* "munte") ar putea avea sensul de de "țârm" (dat fiind că în apropiere se afla albia Tisei); sau ar putea avea sensul arhaic de "deal, măgură, colină sau munte". Argumente găsim la Iorgu Iordan (1963): "După cum o dovedește Densusianu, sensul original a lui *mal*, care se mai păstrează încă regional, este «munte, deal, ridicătură de pământ», și cu el trebuie să contăm în toponime, atunci când locurile respective sunt dealuri și movile"⁹⁸⁶. Iar toponimele de acest fel nu lipsesc: *Malul Roșu* (București, Buzău, Drăgănești-Olt, Teleorman), *Malul Alb*, *Malul Vânăț*, *Malul Caprei*, *Malul Cerbului*, *Malul cu Flori*, *Malul Lupului*, *Malul Orbului*, *Malul Podurilor*, *Dealul Malului*, *Fața Malului*, *Vârful Malului* etc. În timp, denumirea maghiară (*Veresmart*) a fost transformată fonetic de români, în forma *Virișmort*. Abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea (prin Decretul 799/1964 și Legea nr. 2/1968, privind reorganizarea administrative a țării), autoritățile române modifică denumirea localității în *Tisa*, după numele râului ce curge în apropiere.

Se consideră, în general, că hidronimul *Tisa* provine dintr-un termen autohton, prelatin: "Tisia, Pathisus, Parthiscus, Titza > rom. Tisa"⁹⁸⁷. Grigore Brâncuș (2005) confirmă: "Există în română un important număr de nume proprii păstrate din substrat. Aproape întreaga hidronimie majoră din română ni s-a transmis de la daci, în transcrieri latinești sau grecești: Argeș, Buzău, Cerna, Criș Dunăre, Gilort, Jiu, Lotru, Motru, Mureș, Olt, Prut, Siret, Someș, Timiș, *Tisa*, Vedeia"⁹⁸⁸. O intervenție pe această temă găsim și la Ion Mihaly de Apșa (1900): "Râul ce naște în munții noștri (...) e numit prin Strabo, contemporanul împăratului Tiberiu, *Parisus*, iar prin Pliniu Maior, contemporanul împăratului Vespasian, *Patissus*. Jordanis vorbind despre legațiunea lui Priscus la curtea lui Attila, îl numește *Tisia*. Numele *Tisa*, având sunetul analog cu Porolissum, Potaissa, Tiasson, se presupune a fi de origine dacică"⁹⁸⁹. Nicolae Drăganu (1933) trece în revistă și alte intervenții: "Tomaschek îl socoate de origine traco-dacă (...). Pârvan îl socoate scitic ori celtic. Și după Milich, ar fi, în ultimă analiză,

⁹⁸⁶ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 32.

⁹⁸⁷ A. Vraciu, 1980, p. 178.

⁹⁸⁸ G. Brâncuș, *Introducere în istoria limbii române*, I, București, 2005, p. 50.

⁹⁸⁹ I. Mihaly, *Diplome*, 1900, p. 19.

un element traco-dac⁹⁹⁰. Apoi precizează că numele râului Tisa este atestat, înainte de venirea ungarilor, în formele Pathisus (Plinius), Tisia (Iordanes), Tisus, Tisas, Tisa, Tissa. După venirea ungarilor, documentele latino-ungurești arată două forme principale pentru Tisa: Tisa (cu formele latinizate Tisia și Thyscia), respectiv Ticza (cu formele latinizate Ticia, Titia, Tycia). În concluzie, “aceste două forme principale ale documentelor latino-ungurești sunt întrebuițate până în sec. XV. Din sec. XV încolo însă numele latinesc al Tisei este *Tibiscus* sau *Tybiscus*, o eroare a umaniștilor care au confundat Tisa cu vechiul *Tibiscus* = Timiș⁹⁹¹. O dovadă a acestei confuzii o regăsim într-o notă a cronicarului italian Bonfini, în lucrarea *Rerum Hungaricum Decades* (Dec. I. Lib.I, 72-82), redactată în secolul al XV-lea, unde apropie numele râului Tisa de *Tibiscus*: “...in qua imprimis Marmacia, unde *Tibiscus* oritur, în Carpatiis montibus collocata, quam Marmarussam nunc appellant⁹⁹². În mod firesc, *Tibiscus* trebuie tradus prin *Timiș*, știind că aceasta a fost denumirea antică (romană) a râului ce izvorăște din Munții Semenic, străbate întreg Banatul și se varsă în Dunăre pe teritoriul sârbesc⁹⁹³. Însă nu există nicio relație logică între râul Timiș (*Tibiscus*) din Banat și regiunea Maramureș. Asocierea o găsim la cronicarul român Miron Costin, în *Poema polonă* (1677): “Sînt trei râuri care curg de-a lungul munților către Sighet până la Tisa, altfel numită *Tibiscum*⁹⁹⁴. În această cheie, traducerea din Bonfini devine coerentă: “...mai întâi Marmacia, de unde izvorăște *Timișul* [alias Tisa], [ținut] situat în Munții Carpați, acum numit *Maramureș*... “. Cu alte cuvinte, N. Drăganu a avut dreptate când a afirmat că umaniștii au confundat Tisa cu vechiul *Tibiscus*. Alte toponime atestate în țara noastră (Tisa, Tisa Nouă, Tisa Silvești, Dealul Tisa, Tisarul, Tisăul, Vârful Tisei, Tisovița, Tisești) provin, majoritatea, din apelativul *tisă* “o specie de conifere” (*Taxus baccata*) (< slav. *tisa*).

Evoluția etimologică: top. *Tisa* ← hidron. *Tisa* ← substrat (cuvânt autohton, *Pathisus*, *Tisia*, *Tissa*).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
* <i>Malul Roșu</i>	<i>Veresmart</i>	<i>Virișmort</i>	<i>Tisa</i>

Categorii: Toponime românești care au la bază un termen de origine geto-dacă.

TOHÁT

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Ulmeni și Sălsig, pe malul stâng al Someșului, în aval de strâmtorii Țicăului, la 18 kilometri de Cehu Silvaniei, 35 kilometri de Baia Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

⁹⁹⁰ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 400-401.

⁹⁹¹ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 400.

⁹⁹² Bonfini, *Rerum Hungaricum Decades*, Dec. I. Lib.I, 72-82.

⁹⁹³ Lângă Caransebeș, pe malul râului Timiș, la confluența cu râul Bistra, exista o cetate dacică (transformată de romani în localitate urbană, ridicată apoi la rang de municipiu), numită *Tibiscum* (*Tibiskon*, de Ptolemeu, sec. III; *Tibis*, de Geograful din Ravenna, sec. VI).

⁹⁹⁴ Miron Costin, vezi ediția 1958, p. 226.

Prima atestare documentară: 1423 (*Fekonda-Thohath*) (Petri Mór, 1901-1904). ♦ 1424 (*Thohath*). **Populație:** 270 locuitori. **Gospodării:** 96 case (în anul 1966). **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *tohătean, -ă, tohăteni, -e, (tohătan) / tohăteancă, tohățence*. **Porecla locuitorilor:** *rațe*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Tohătan, Tohatan* (256 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Chiș, Tohătan. **Personalități:** Emil Bran (1864-1941), memorandist, profesor la Seminarul din Gherla, preot greco-catolic, protopop al Izei, senator de Maramureș (1920) și de Sălaj (1922) (o stradă din Dragomirești îi poartă numele). ♦ Petre Dulfu (1856-1953), poet, scriitor și pedagog, colaborator la diverse publicații; doctor în filosofie. Vol. *Foloasele învățaturii* (1902; premiul Academiei Române), *Isprăvile lui Păcală* (1894), *Gruia lui Novac* (1913), *Povestea lui Făt-Frumos* (1919) etc. ♦ Gheorghe Matieșan (1897-1973), profesor, folclorist, discipol a lui Nicolae Iorga, prefect al județului Sălaj. ♦ Gheorghe Crișan (1911-1992), jurnalist, inițiator al ziarului *Cronica*, care a apărut în Baia Mare între 1936 și 1940. ♦ Ioan Chiș (n. 1929), cadru universitar (1954-1990) la Facultatea de Istorie-Filosofie din Cluj-Napoca, doctor în filosofie (1966). ♦ Iulian Sălăjan (n. 1930), jurist în cadrul Ministerului de Interne; autor al monografiei *Feconda-Tohat: străveche vatră de sub Codru maramureșean* (1998). **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1968). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Monumentul scriitorului Petru Dulfu (1930).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Thohath*, (1441) *Thoatk*, (1461) *villa valachalis Tohat alias Fikonda, Fekonda*, (1475) *Thohad*, (1533) *Tohát*, (1549) *Thohatth*, (1569) *Tohatt*, (1733) *Tóhát*, (1854) *Tohát, Tuhat*, (1909-1919) *Tohat, Tóhát*, (1968) *Tohat*. **Evoluția numelui localității:** *Feconda, Tohat*. **Soluții etimologice.** Denumirea actuală a localității este identică cu top. magh. *Tohat* (< magh. *tó* "lac, tău" + *hát* "dos, spate")⁹⁹⁵. În județul Maramureș e atestat și numele de familie *Tohat* (24 de persoane cu acest nume)⁹⁹⁶. Accidental, la mijlocul secolului al XV-lea, apare denumirea *Feconda*, probabil cu sensul de "(teren) roditor, fertil", ceea ce corespunde realității (satul se află în lunca Someșului). Indiferent de originea reală a oiconimului *Tohat*, poate că nu ar fi lipsit de interes ca autoritățile să ia în discuție schimbarea numelui localității după numele ilustrului scriitor Petre Dulfu, fiu al satului (cu atât mai mult cu cât și Biblioteca Județeană din Baia Mare a pcedat deja la o astfel de numire⁹⁹⁷). **Evoluția etimologică:** top. *Tohat* ← top. magh. *Tohat* ← n.fam. *Tohat* ← magh. *tó* "lac, tău" + *hát* "dos, spate".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (preluare din magh.)
-	<i>Tohat</i>	<i>Tohat</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

⁹⁹⁵ G. Kisch, *Siebenbürgen*, p. 57; vezi și Kiss Lajos, II, p. 55a.

⁹⁹⁶ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

⁹⁹⁷ Prin Decizia nr. 102, din 10 decembrie 1992, a Consiliului Județean Maramureș, Bibliotecii Județene îi este atribuit numele "Petre Dulfu".

TRÉSTIA

Sat aparținător de comuna Cernești, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe valea Bloajei, la nord-vest de Ciocotiș (capăt de drum), la 7 kilometri de centrul comunei, la 40 de kilometri de Baia Mare și 22 de kilometri de Tg. Lăpuș; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1603 (*pagus Kőtelesmezeö*). **Populație:** 748 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *trestian*, -ă, *trestieni*, -e / *trestiancă*, *trestience*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Trestian*, *Trestianu* (2 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Danciu, Horgoș, Șovrea. **Instituții:** școală gimnazială, agenție poștală, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril"); biserică penticostală (1992). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Bloaja), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Sf. Arhangheli" (1868).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1603) *pagus Kőtelesmezeö*, (1609) *Koeteles Meszseo*, (1733) *Trestia*, (1760) *Kotély Mezö*, (cca. 1800) *Kőteles-Mezö*, *Trestia*, (1854) *Kőtelesmezö*, *Trestiea*, (1909-1919) *Trestia*, *Kőtelesmezö*, (1968) *Trestia*. **Evoluția numelui** localității: *Câmpul Conacului*, *Trestia*. **Soluții etimologice.** Denumirea actuală, *Trestia* (din apelativul rom. *trestie* "plantă erbacee din familia gramineelor") apare ca denumire alternativă (la magh. *Kőtelesmezeö*, care s-ar putea traduce prin *Câmpul Conacului*) începând cu anul 1733, în mod oarecum surprinzător, am spune, deoarece *trestia* nu este o plantă comună în zonă și, în plus, pentru a o numi, este folosit, de regulă, substantivul regional *nadă* (din magh. *nad*). În țară mai există și alte localități (majoritatea, în teritoriile sudice) cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Trestia* (jud. Buzău, Hunedoara, Sălaj și Vrancea), *Trestiana* (jud. Iași), *Trestieni* (jud. Buzău și Ilfov), *Trestioara* (jud. Buzău, Gorj și Prahova). **Evoluția etimologică:** top. *Trestia* ← s. *trestie* "plantă erbacee din familia gramineelor; nadă" ← sl. *trǣstǣ*, *trǣstǣ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Kőtelesmezö</i>	= <i>Câmpul Conacului</i>	<i>Trestia</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -a; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	--

TÚLGHEȘ

Sat aparținător de comuna Mireșul Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în Podișul Someșan, la 30 de kilometri de Baia Mare, între Mireșul Mare și Șomcuta Mare; zonă de câmpie. ♦ În a doua

jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Twlges*). **Populație:** 688 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *tulgheșean*, *-ă*, *tulgheșeni*, *-e*, (*tuljeșean*) / *tulgheșeancă*, *tulgheșence*, (*tuljeșeancă*). **Porecla locuitorilor:** *mânzălăi*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Bârle, Bonaț, Lazăr, Leș, Sălăjeanu. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1894); biserică penticostală (“Emaneu”, 2003). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** tezaur de monede de argint (în aprilie 1939, cu prilejul săpării unei tranșee, în punctul *Mestecăniș*). **Monument comemorativ:** Cruce-Monument pentru Eroii din cele două războaie mondiale.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Twlges*, (1424) *Theiges*, (1475) *Thewlges*, (1566) *Tölgyes*, *Thölgyes*, (1603) *Tölgyes*, (cca. 1800) *Tulgiesu*, (1850) *Toldiesu*, (1854) *Tölgyes*, *Toldieș*, (1909-1919) *Tolgieș*, *Szamosötölgyes*, mai înainte *Tölgyes*, (1968) *Tulgheș*. **Evoluția numelui** localității: *Tolgheș*, *Tulgheșu*, *Tolgieș*, *Someș-Tulgheș*, *Tulgheș*. **Soluții etimologice.** Numele vechi al satului ar putea fi *Stejera*, derivat dintr-un microtoponim local preexistent de forma **La Stejari* (*Stejăriș*), pe care autoritățile l-au tradus în limba maghiară (în forma *Tölgyes*). După Gustav Kisch (1929) și Iorgu Iordan (1963) oiconimul *Tulgheș* se explică etimologic din magh. *Tölgyes*, care la rândul său provine din apelativul maghiar *tölgy* “specie de stejar”⁹⁹⁸. Varianta maghiară a fost adaptată fonetic (în *Tulgheș*) de populația românească, majoritară; situație este întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș⁹⁹⁹. În jud. Harghita există o localitate cu nume identic, având probabil aceeași etimologie. **Evoluția etimologică:** top. *Tulgheș* ← top. magh. *Tölgyes* ← magh. *tölgy* “specie de stejar”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
<i>*La Stejari</i>	<i>Tölgyes</i>	<i>Tulgheș</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

ȚICĂU

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Ulmeni și Benesat (jud. Sălaj), la sud de Ulmeni, în apropiere de Defileul Someșului; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a

⁹⁹⁸ Gustav Kisch, 1929, apud V. Radu, *Satele*, 2005, p. 136; Iordan, *Toponimia*, 1963, p. 69-71.

⁹⁹⁹ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelinta, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Urmeniș, Vărai.

aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. Din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1543 (*Czykofalva*). **Populație:** 914 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *țicăuan*, -ă, *țicăuani*, -e / *țicăuancă*, *țicăuance*. **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1972). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), teren arabil, fânațe. **Monument istoric:** Curie (sec. XIX).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1543) *Czykofalva*, (1549) *Chýkofalwa*, (1555) *Czikfalva*, *Csykofalva*, (1570) *Chýkoffalwa*, (1583) *Chikofalwa*, (1850) *Czikey*, (1854) *Csikó*, *Țicău*, (1909-1919) *Țicău*, *Czikó*, (1968) *Țicău*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Țicău*, *Țicău*. **Soluții etimologice.** La originea denumirii localității ar putea fi un antroponim *Țicău*, *Țiclău* (provenit din apelativul *țicău*). Pentru top. *Țicău* ("cartier în Iași"), N.A. Constantinescu (1963) indică antroponimul *Țicu*, cf. alb. *Tsiko*¹⁰⁰⁰, în timp ce Iorgu Iordan (1983) derivă numele aceluiași toponim din antroponimul *Țicău*, cf. bg. *Tsikov*¹⁰⁰¹. În actele oficiale, așezarea din jud. Maramureș apare în varianta *Chikofalwa*, adică *Satul lui Țicău*, motiv pentru care pledăm în favoarea soluției antroponimice; cu atât mai mult cu cât antroponimul *Țicău* este atestat în secolul al XVIII-lea, în Moldova: *Codex Țicău*, redactat de cronicarul Ștefan Țicău și copiat în ianuarie 1773 de arhimandritul Bartolomeu Măzăreanu¹⁰⁰². Apelativul regional *țicău* are sensul de "vârf de deal; loc izolat, ascuns" și este derivat din *țic* "vârf de deal" (< s. *ciucă* "măgură"), sau este var. a lui *țiclă*, *țiclău* "stâncă foarte ascuțită, vârf de deal, pisc, culme". În județul Maramureș sunt numeroase toponime de acest fel: *Țăcla*, deal în Băiuț; *Țăclău*, deal în Baba; *Țiclei*, deal în Rohia; *La Țiclu*, deal în Cupșeni¹⁰⁰³; toponim în Odești (Codru): *Țicleu*, deal alungit între două pâraie care se întâlnesc¹⁰⁰⁴; și Rohia (Lăpuș): *Țiclei* (*Țiglău*, *Ciclău*, *Țicui*, *Chicera*) "numele unui bot de deal așezat între Valea Ursului și Valea Parâncului"¹⁰⁰⁵. Dumitru Loșonți (2000) trece în revistă toate soluțiile etimologice: *țiclău* "pisc, vârf de munte, stâncă ascuțită", din magh. *csúcs* (Al. Cihac), din magh. *szikla*, prin intermediar sășesc (N. Drăganu, Al. Graur) sau direct (N. Drăganu, Tamás, DEX), raportat la acest etimon maghiar (Pușcariu), considerat "obscur" (Al. Philippide), derivat din *țiclă* (Candrea, DLR) sau lăsat fără etimologie (CADE); e derivat românesc din *țiclu*, cu suf. -ău, cf. sinonimul **piclău*¹⁰⁰⁶. Să mai notăm că între Benesat și *Țicău*, Someșul trece printr-un defileu stâncos, aspect decisiv în stabilirea numelui așezării. **Evoluția etimologică:** top. *Țicău* ← antrop. *Țicău* ← s. *țicău* "vârf de munte, stâncă ascuțită".

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Csikófalva</i>	= <i>Satul lui Țicău</i>	<i>Țicău</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -ău; Toponime care descriu forma sau aspectul exterior al locului.
-------------------	---

¹⁰⁰⁰ N.A. Constantinescu, *DOR*, 1963, p. 397.

¹⁰⁰¹ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie*, 1983, p. 469.

¹⁰⁰² Giurescu, 1939, p. XII.

¹⁰⁰³ Șt. Vișovan, *Toponimia Țării Lăpușului*, 2008.

¹⁰⁰⁴ I. Odobescu, *Toponimia satului Odești*, 1973.

¹⁰⁰⁵ E. Birdaș, *Satul și mănăstirea Rohia*, 1994, p. 46.

¹⁰⁰⁶ D. Loșonți, *Toponime românești*, 2000, p. 99-100.

ULMÉNI

Oraș (din 2004), zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Tohat, Țicău și Mânău, în sud-vestul depresiunii Baia Mare, pe malul râului Someș, la poalele Măgurii Prisaca (Țicău) din Dealurile Chioarului, la 45 de kilometri de Baia Mare și 17 kilometri de Cehu Silvaniei, la granița cu județul Sălaj; zonă de deal (alt. 171 m). ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități component ale orașului: Arduzel, Chelița, Mânău, Someș-Uileac, Tohat, Țicău, Vicea, *Ulmeni* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1405 (*Silelmed*, *Sylelmed*). **Populație:** 7.270 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 1.389 locuitori (în orașul Ulmeni). **Gospodării:** 2.377 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 3.764 români, 1.664 maghiari, 1.571 romi (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 4.605 ortodocși, 1.475 reformați, 714 penticostali, 80 martori ai lui Iehova, 40 bapțiști, 29 romano-catolici, 26 greco-catolici, 7 adventiști. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *ulmenean*, *-ă*, *ulmeneni*, *-e*, (*ulmean*) / *ulmeneancă*, *ulmenence*, (*ulmeancă*). **Porecla locuitorilor:** *pișcari*¹⁰⁰⁷. **Nume de familie frecvente în localitate:** Covaciu, Dulf, Pop. **Personalități:** Florin Ulmeanu (1903-1973), profesor universitar doctor docent, precursor al medicinei sportive, medic militar. ♦ Florica Bud (n. 1957), prozatoare, eseistă. Vol. *Iubire, sunt un obiect nezburaător* (proză scurtă, 1992), *Bărbatul care mi-a ucis sufletul într-o joi* (roman, 2005), *Crucificat între paranteze* (poeme, 2010) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** primărie, poliție orășenească, liceu (Liceul Tehnologic "Dr. Florian Ulmeanu"), bibliotecă orășenească (din 1953; în prezent deține 12.300 de volume și periodice), oficiu poștal, ocol silvic, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, Centru Local APIA, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, Centru de Cultură și Artă (Căminul Cultural a fost construit în 1930 la inițiativa lui Florian Ulmeanu); baze sportive: terenuri de fotbal (iarbă), teren sintetic de minifotbal. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfânta Treime", târnosită în 2016); biserica monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril") se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică reformată; biserică penticostală ("Filadelfia"). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Someș), fond de vânătoare; culturi pomicole: meri (107 ha), pruni (105 ha); izvor de apă minerală (numit *Borcutul din parc*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Descoperire arheologică:** trei monede romane aflate într-un vas de lut (descoperite cu ocazia unor lucrări edilitare). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (1720); Cruce pentru cinstirea Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (1933-1946). **Monument comemorativ:** Cruce pentru cinstirea Eroilor din Primul Război Mondial (1933 / 1946 / 2019), amplasată în centrul orașului (opera sculptorului Marcel Stanciu). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (miercuri).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Silelmed*, *Sylelmed*, (1409) *Klelmed* [= *Silelmed*], (1413) *Sylelmed*, (1450) *Sülelmed*, (1461) *Sylelemed*, (1549) *Sýwlelmed*, (1593) *Sew-*

¹⁰⁰⁷ De la *pișcar*, regionalism, cu sensul de "țipar".

lelmed, (1733) *Sulelme gyul*, (1750) *Schülemed*, (1760) *Sülelmed*, (1850) *Silimegy*, (1854) *Sülelmed*, *Șilimegi*, (1909-1919) *Șilimeghiu*, *Sülelmed*, (1968) *Ulmeni*. **Evoluția numelui** localității: *Silelmed*, *Șilimegi*, *Șilimeghiu*, *Ulmeni*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Șulmed'i*.

Soluții etimologice. Se presupune că denumirea veche a localității era în legătură cu un microtoponim local preexistent referitor la ulmi, pe care autoritățile maghiare l-au tradus *Sylelmed*, *Sülelmed*, *Sewlelmed*, *Sulelme gyul*, *Silimegy*, toponim care ar proveni din magh. *szel* (*sö*) “marginie, periferie” și lat. *ulmus*, “ulm”, cuvânt care ar putea fi în legătura cu magh. *szilfa*¹⁰⁰⁸. Însă N. Drăganu (1933) e de părere că toponimele românești *Ulm* (Hunedoara), *Ulma* (Timiș, Bucovina), *Ulmoasa* (Sătmăr), *Ulmul* (Brăila, Dolj, Ialomița), *Ulmi* (Buzău, Dâmbovița, Ilfov), *Ulmeni* (Brăila, Buzău, Ilfov, Teleorman), *Ulmețul* (Dolj), *Ulmușorul* (Râmnicu-Sărat), *Ulmulețul* (Ialomița), nu trebuie puse în legătură cu rom. *ulm*, ci cu n.pers. germ. *Ulmann* (cf. un *Ulmanus*, a. 1421, la Fejer)¹⁰⁰⁹. După opinia autorilor unui studiu monografic (2011), “cea mai veridică variantă ar putea fi explicația conform căreia numele localității ar avea ca origine vb. *sül* care, corelat cu maghiarul *szilfa*, are legătură cu solul nisipos, arid, din aria satului”¹⁰¹⁰. Singura constantă din cele două ipoteze este prezența apelativului magh. *szilfa*, cu sensul de “ulm”. Cu timpul, localnicii au adaptat fonetic denumirea în *Șilimed'i* sau *Șulmed'i*. Odată cu venirea administrației românești (1918), denumirea localității a devenit *Ulmeni* (posibil denumirea anterioară celei maghiare), însă localnicii, influențați de numele maghiar, continuă și azi să pronunțe *Șulmeni* (cf. *Șulmed'i* < magh. *Sulelme gy*). **Evoluția etimologică:** top. *Ulmeni* ← n. de grup *ulmeni* ← antrop. *Ulm* sau *Ulmann* ← s. *ulm* “arbore cu scoarța netedă” ← lat. *ulmus*, *-um*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea neoficială sub admin. magh. (adaptare fonetică)	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
* <i>Ulm</i>	<i>Silimegy</i>	<i>Șulmed'i</i>	<i>Ulmeni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

ULMOĂSA

Sat aparținător de orașul Tăuții-Măgherauș, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Igniș la nord de Băița (capăt de drum); zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmăr, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1909 (Ulmoasa). **Populație:** 173 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ulmoșan*, *-ă*, *ulmoșeni*, *-e* /

¹⁰⁰⁸ Petri Mór, 1902, cf. Botiș, 2011, p. 15.

¹⁰⁰⁹ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 214.

¹⁰¹⁰ M. Botiș, R. Botiș, *Ulmeni, Maramureș. Studiu monografic*, Baia Mare, 2011, p. 16.

ulmoșancă, ulmoșence. **Nume de familie frecvent** în localitate: Lupșa. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1963, filie a parohiei Băița). **Resurse naturale:** fond forestier, livezi. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1909) *Ulmoasa*, cătun al orașului Baia Mare, (1909-1919) *Ulmoasa, Szilas*, mai înainte *Ulmásza*, cătun al Băii Mari, (1968) *Ulmoasa*.

Soluții etimologice. Potrivit unor documente din secolul al XVIII-lea, în perimetrul actual al satului *Ulmoasa* ar fi existat mai demult un oraș cu numele de *Fekete Banyá* (=Baia Neagră). Este vorba de un atlas care conține hărți miniere din secolul al XVIII-lea (păstrate în Arhiva Centrală pentru Minerit din Slovacia); în secțiunea dedicată Comitatului Satu Mare (*Szathmariensis Comitatus*) din acest atlas este prezentat planul "orașului minier inferior Fekete Banyá. 1751", cu mențiunea că "Fekete Banyá este așezată în unghiul de confluență între râul Lispa și Serenzo, în comitatul Satu Mare, nu departe de Baia Mare"¹⁰¹¹. Autorii lucrării, care au publicat în premieră aceste hărți, precizează: "În monografia comitatului Satu Mare a lui Szirmay Antal (*Szathmár vármegye fekvése történeti és polgáry ismerete*, vol. II, 1810, p. 347), se arată că, mai sus de Băița, situat între dealuri și înconjurat de păduri, ar fi existat un oraș denumit *Fekete Banyá* (Baia Neagră). Pe aceste locuri se găsește azi satul *Ulmoasa*"¹⁰¹².

Referitor la numele actual al localității, atestat doar din anul 1909, N. Drăganu (1933) deja s-a exprimat că ar deriva dintr-un antroponim *Ulmann*¹⁰¹³ (n.pers. german), deși așezarea se află situată într-o zonă de munte, cu păduri de foioase, unde ușor ar fi putut prelua un microtoponim local preexistent, derivat din rom. *ulm*.

Evoluția etimologică: top. *Ulmoasa* ← antrop. *Ulmann*; / sau ← *ulmos*, -oasă "cu ulmi", art. ← s. *ulm* (+ suf. -os, -oasă) ← lat. *ulmus*, -um.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
-	<i>Fekete Banyá</i>	=Baia Neagră	<i>Ulmoasa</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -oasa; Toponime în legătură cu flora; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

UNGURĂȘ

Sat aparținător de comuna Dumbrăvița, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Șișești și Rus¹⁰¹⁴; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmár, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

¹⁰¹¹ Traian Popescu, Volker Wollmann, *Localități miniere din Transilvania, Banat și Maramureș într-un atlas din secolul al XVIII-lea*, Sibiu, Ed. Honterus, 2013, p. 45-47.

¹⁰¹² Idem, p. 46.

¹⁰¹³ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 214.

¹⁰¹⁴ "E un sat românesc cu aproape 100 de case așezate la sud-vest de Șișești" (Meruțiu, 1936).

Prima atestare documentară: 1463 (*Kekes*). **Populație:** 488 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *ungurușean, -ă, ungurușeni, -e, (ungureșean, ungurășean, ungurenaș) / ungurușeancă, ungurușence, (ungureșeancă)*. **Porecla locuitorilor:** *raci*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ungurușan* (7 persoane). **Instituții:** școală primară, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1904-1906, ctitor Vasile Lucaciu; la începutul sec. XX, filie a parohiei Șișești). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Monument comemorativ:** Cruce-Monument în memoria Eroilor din cele două războaie mondiale (2010), amplasat în curtea bisericii.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1463) *Kekes*, (1491) *Magyarkekes*, (1566) *Kekes Hungarica*, (1828) *Magyar-Kékes, Ungurast*, (1851) *Kékes, Magyarkékes*, (1909-1919) *Unguraș, Magyarkékes*, (1968) *Unguraș*. **Evoluția numelui** localității: *Chechiș, Chechișul Unguresc, Unguraș*. **Soluții etimologice.** Legenda spune că aici era o cârciumă vestită unde se întâlnea, din când în când, haiducul Pinteza Viteazul cu ortacii lui. Potrivit primelor atestări documentare (1405, respectiv 1463), localitățile ce azi se numesc *Chechiș* și *Unguraș* au purtat aceeași denumire: *Chechiș* (pentru evoluția etimologică, vezi *supra*). Tot din secolul al XV-lea, satul *Unguraș* a fost numit de autorități *Chechișul Unguresc (Magyarkekes sau Kekes Hungarica)* pentru a se diferenția de *Chechișul Românesc (Olahkekes)*. Cu timpul, localnicii păstrează determinantul, de unde *unguraș* (din *ungur*, nume etnic), adică "locuitori din (Chechișul) Unguresc" > oiconimul *Unguraș* (vezi discuțiile de la Aspra, Bistra, Chechiș, Larga, Repedea, Săbișa...). De menționat că, în județul Cluj, există o localitate cu nume identic. **Evoluția etimologică:** top. *Unguraș* ← n. grup *ungurași* "locuitori din (Chechiș) Unguresc" ← subst. *ungur*, nume etnic (+ suf. dim. -aș).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Magyarkékes</i>	= <i>Chechișul Unguresc</i>	<i>Unguraș</i>

Categorii: Toponime cu suf. -aș; Toponime derivate de la nume etnice.

UNGURÉNI

Sat aparținător de comuna Cupșeni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Lăpuș, la poalele Munților Țibleș, la nord de Libotin (capăt de drum), la 72 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1584 (*Ungurfalva*). **Populație:** 1.267 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *ungurean, -ă, ungureni, -e, (unguran) / ungureancă, ungurence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Ungurean, Unguran, Ungurian, Ungureanu* (278 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Buda, Podină, Ungur. **Personalități:** Ioan Buda (n. 1956), prefect al jud. Maramureș (august 2003-octombrie 2004), deputat în Parla-

mentul României (2004-2008). **Instituții:** școală primară, agenție poștală, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1977); biserica monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1682) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală (2013, filială a bisericii din Târgul Lăpuș). **Așezământ monahal:** Mănăstirea *Șatra*, rit ortodox, construcție din cărămidă, cu hramul "Înălțarea Sfintei Cruci", obște de călugări (după 1990). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Cruce-Monument în memoria Eroilor din cele două războaie mondiale (2015-2016), amplasat în apropiere de locul fostei bisericii de piatră.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1584) *Ungurfalva*, (1627) *Ungarfalva*, (1733) *Ungureny*, (1767) *Budafalva*, (1850) *Ungurény*, (1854) *Ungurfalva*, *Ungureni*, (1909-1919) *Ungureni*, *Budafalva*, (1968) *Ungureni*. **Evoluția numelui localității:** *Satul lui Ungur*, *Satul lui Buda*, *Ungureni*. **Soluții etimologice.** Ungur este un nume de familie frecvent în zona Săcălășeni-Copalnic-Lăpuș (1.293 de persoane cu acest nume, în întreg județul Maramureș¹⁰¹⁵). Nu e sigur dacă acest Ungur este întemeietorul satului (*Ungurfalva*) sau doar un proprietar din secolul al XVI-lea. De altfel, în 1767, satul era condus de un oarecare Buda, de unde denumirea *Budafalva* (= *Satul lui Buda*). La începutul secolului al XVIII-lea, denumirea se schimbă din *Satul lui Ungur* (*Ungurfalva*) în *Ungureni* (*Ungureny*), după numirea comună a locuitorilor: *ungurean*, *ungureni*, adică "locuitori din satul lui Ungur" sau "urmasii lui Ungur". De menționat că, dintre cele 12 localități cu numele *Ungureni* din teritoriile românești, doar satul lăpușean este situat în Ardeal, celelalte 11 aflându-se în regiuni extracarpătice (jud. Argeș, Bacău, Botoșani, Dâmbovița, Dolj, Galați, Gorj, Ilfov, Olt, Prahova, Vrancea) și unde *ungurean* are sensul de "român din Transilvania". **Evoluția etimologică:** top. *Ungureni* ← n. grup *ungureni* ← antrop. Ungur (+ suf. *-eni*) ← subst. *ungur* "maghiar" ← sl. *ongrinŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Ungurfalva</i>	= <i>Satul lui Ungur</i>	<i>Ungureni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime derivate din antroponime; Toponime derivate de la nume etnice.
-------------------	--

URMENIȘ

Sat aparținător de comuna Băița de sub Codru, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la valea Urmenișului, la 5 kilometri est de Băița de sub Codru; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1391 (*Ewrwynys*, *Örvényes*). **Populație:** 325 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *urminișean*, *-ă*, *urminișeni*, *-e* / *urminișeancă*, *urminișence*. **Porecla locuitorilor:** *pru-*

¹⁰¹⁵ *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Baia Mare, 2007.

nari. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Urmenișan* (25 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bancoș, Zah. **Instituții**: cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Mucenic Dimitrie", 1912); biserică pentecostală ("Mara-nata", 2012). **Resurse naturale**: curs de apă (pârâul Urmeniș), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1391) *Ewrwynys*, *Örvényes*, (1484) *Ervenes*, (1475) *Hermenyes*, (1543) *Ewrmenyes*, (1549) *Eormenyeos*, (1569) *Eormenyes*, (1570) *Eormenyes*, (1595) *Eörményes*, (1850) *Irminyis*, (1854) *Örményes*, *Ormeniș*, (1909-1919) *Urmeniș*, *Örményes*, (1968) *Urmeniș*. **Evoluția numelui** localității: *Ormeniș*, *Urmenișiu*, *Urmeniș*.

Soluții etimologice. În țara noastră sunt cinci oiconime cu numele *Urmeniș* sau *Ormeniș*, toate situate în Transilvania¹⁰¹⁶ și având, se pare, aceeași etimologie, propusă de Iorgu Iordan (1963): din top. magh. *Örményes*, derivat din apelativul magh. *örmény* "armean"¹⁰¹⁷. Alte propuneri, mai puțin concludente, sunt derivate din magh. *ör* "paznic, îngrijitor" + magh. *ménes* "herghelie", respectiv din magh. *örveny* cu sensul de "vârtej": "Cuvântul din care provine denumirea străveche a satului este maghiarul *örveny*, cu înțelesul de bază «vârtej». Vârtejul evenimentelor care i-au încercat pe locuitori, vârtejul puhoaielor de apă adunate de pe versanții Codrului și rostogolite peste Valea Sălajului printre cele două dealuri pe care e așezat satul, vârtej al vieților prinse în milenara istorie..."¹⁰¹⁸, după cum își exprimă părerea autorii unei lucrări cu caracter monografic despre această așezare. În toate cele cinci spețe, avem de a face cu un proprietar (nicidecum întemeietor) de etnie armeană sau, mai degrabă, cu o persoană căruia i se zicea Armeanul, probabil datorită unor abilități de bun comerț¹⁰¹⁹. În județul Maramureș sunt atestate numele de familie: *Örmeny* (13 persoane), *Ormeny* (12), *Örmeni* (1). Numele actual al localității (*Urmeniș*) e o adaptare românească după denumirea folosită de administrația maghiară (*Örményes*), situație întâlnită și în cazul altor oiconime din județul Maramureș¹⁰²⁰. **Evoluția etimologică**: top. *Urmeniș* ← top. magh. *Örményes* ← antrop. magh. *Örmeny* ← magh. *örmény* "armean".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
-	<i>Örményes</i>	<i>Urmeniș</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-iș</i> ; Toponime derivate de la nume etnice; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

¹⁰¹⁶ În afară de *Urmeniș* (jud. Maramureș), mai există *Urmeniș* (jud. Bistrița-Năsăud), *Ormeniș* (jud. Alba, Brașov, Mureș).

¹⁰¹⁷ I. Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 267.

¹⁰¹⁸ L. Vaida, S. Vaida, *Urmeniș, file de istorie*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2012, p. 10-11.

¹⁰¹⁹ În secolul al XIV-lea, armenii erau deja recunoscuți ca negustori în toate teritoriile locuite de români.

¹⁰²⁰ La fel ca și: Ardușat, Berchez, Berința, Boiu Mare, Borcut, Chechiș, Chelința, Ciolt, Coaș, Coltău, Copalnic, Coruia, Curtuiș, Fărcașa, Ferești, Fersig, Hideaga, Ieud, Ilba, Inău, Lăschia, Libotin, Mânău, Mireș, Peteritea, Posta, Remeți, Sarasău, Săbișa, Sălsig, Săsar, Sighet, Șieu, Șomcuta, Tămaia, Teceu, Tulgheș, Vărai.

VAD (Copalnic)

Sat aparținător de comuna Copalnic-Mănăștiur, zona Chioar, subzona Fisculaș, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Aparține de Cetatea Chioarului. Localitate situată între Copalnic Mănăștiur și Lăschia, la 3 kilometri nord-est de Copalnic-Mănăștiur, pe valea râului Cavnice, înainte de punctul de confluență al acestuia cu râul Bloaja; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1424 (*Rewkapolnok*). **Populație:** 242 locuitori.

Dialect: subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *vădean*, *-ă*, *vădeni*, *-e* / *vădeancă*, *vădence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vădean* (48 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Costin, Șimon. **Instituții:** școală primară, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 1904); biserică penticostală ("Betania", 2001). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Cavnice), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente de arheologie:** așezare, Hallstatt, Cultura Gáva (punct *Poduri*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Poduri*); așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Știurdina*). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (2015).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1424) *Rewkapolnok*, *Revtpoly*, (1427) *Recapal*, (1549) *Raykapalnok*, (1566) *Kwkapolnok* [=Revkapolnok], *Rév Copalnic*, (1602) *Vad*, (1609) *Recapalnuok*, (1630) *Rekekoponok*, (1650) *Re-Kapálnok*, (1669) *Rév-Kapálnok*, (1679) *Vád*, (cca. 1800) *Váád*, *Vadu*, (1750) *Vad*, (1760) *Váád*, (1954) *Váád*, *Vadu*, (1909-1919) *Vad*, *Révkápolnok*, (1968) *Vad*. **Evoluția numelui localității:** *Copalnic-Vad*, *Vadu*, *Vad*. **Soluții etimologice.** Numele localității provine din substantivul *vad*, cu sensul de "locul unde apa unui râu e mai mică, malurile sunt joase și se poate trece prin apă cu carul" (< lat. *vadum* "vad; fundul mării"): "Vad este locul de trecere peste râul Copalnic; este posedată parțial de conții Misics și parțial de nobili locali"¹⁰²¹. Dat fiind faptul că satul a aparținut mereu de comuna Copalnic-Mănăștiur, autoritățile au denumit satul, în documente, *Copalnic Vad* (*Rewkapolnok*, în magh.). Din anul 1679, e notat cu numele românesc *Vad*. Al. Graur (1972) ține să precizeze: "E ușor de înțeles că pentru întemeierea de localități s-au ales adesea terenuri lângă vaduri"¹⁰²². Evident, în țară, există și alte localități cu nume identic sau asemănător, având, probabil, aceeași etimologie: *Vad* (jud. Brașov, Cluj și Neamț), *Vadu* (jud. Constanța, Hunedoara și Mureș). **Evoluția etimologică:** top. *Vad* ← s. *vad* "locul unde apa unui râu e mai mică, malurile sunt joase și se poate trece prin apă cu carul" ← lat. *vadum* "vad; fundul mării".

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Vadul (râului Copalnic)</i>	<i>Révkápolnok</i>	= <i>Copalnic-Vad</i>	<i>Vad</i>

¹⁰²¹ Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 63.

¹⁰²² Al. Graur, *Nume de locuri*, București, Editura Științifică, 1972, p. 52.

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

VĂDUL ÍZEI

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Berbești, Sighetul Marmației și Oncești în depresiunea Maramureșului, la confluența râurilor Mara și Iza, la 6 kilometri sud de Sighet, la 49 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În 1459, era proprietatea lui Balcu din Vad și a fratelui său Ioan Codrea¹⁰²³. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Vadul Izei* (reședință), Valea Stejarului.
Prima atestare documentară: 1383 (*Farkasrev*). **Stema** comunei Vadul Izei (2016) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat de un brâu undat de argint. În partea superioară, în câmp roșu, se află un cap de lup de argint. În partea inferioară, în câmp albastru, se află un colac de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Capul de lup amintește de vechea denumire a localității. Brâul undat reprezintă râul Iza, care dă denumirea actuală a localității. Funia de colac reprezintă funia vieții, iar crucea din interior simbolizează cele patru puncte cardinale. Toate aceste elemente la un loc reprezintă pasca dusă la sfânt, la biserică, țepoiul sau stolnicul care se punea în fața mirilor la nuntă și erau folosite pe lingurar, pecetar și lada de zestre. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.659 locuitori (în comună), 2.187 locuitori (în satul Vadul Izei). **Gospodării:** 970 (în comună). **Etnii:** 2.554 români (în comună). **Culte:** 2.286 ortodocși, 135 martori ai lui Iehova, 93 greco-catolici, 15 romano-catolici, 17 penticostali (în comună). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vădean*, *-ă*, *vădeni*, *-e* / *vădeancă*, *vădence*. **Porecla locuitorilor:** *do-bași*¹⁰²⁴; *iobași*¹⁰²⁵. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vădean* (48 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Arba, Ananie, Ardelean, Bledea, Borlean, Fodoruț, Teleptean, Vârsta. **Personalități:** Gheorghe Borodi (1917-1991), meșter popular, sculptor în lemn. ♦ Gheorghe Covaci Cioată (1926-1999), violonist; câștigător al Discului de Aur (1980) de la Dijon (Franța) și al Premiului European pentru Folclor acordat de Fundația Herder (1981), cu Ansamblul Folcloric *Mara* din Sighetul Marmației. ♦ Sever Iuliu Utan (n. 1934), ziarist, scriitor. Vol. *Un pumn de lumină* (povestiri, 1973), *La nord-vestul inimii* (1977), *Legitimația de om* (povestiri, 1986). ♦ Mihai Borodi (1950-2019), artist plastic, sculptor; autor al busturilor Mihalyi de Apșa, Ioan Buteanu, general Mociulschi (situat în Sighet). **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), ghișeu postal, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, muzeu (Casa Vasile Kazar, nr. 599; în casa de vară a artistului plastic Vasile Kazar este expusă o colecție de obiecte de uz casnic spe-

¹⁰²³ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 92.

¹⁰²⁴ "Băstinașii, unii țigani, cântau la instrumente, fiind foarte buni muzicanți" (T. Ivanciuc, 2006).

¹⁰²⁵ "Pe motiv că, în vechime, din Vadul Izei ar fi primit mai puține familii diplome nobiliare decât din localitățile vecine" (N. Roșca, 2004).

cifice zonei); Centru Local de Informare și Promovare Turistică; pensiuni turistice. **Biserici:** biserici ortodoxe (de zid, "Sfântul Apostol Andrei", 1999; de zid, "Pogorârea Sfântului Duh", 1997); biserică greco-catolică (de zid, "Sfânta Rita", 2001); biserică pentecostală (filială a Bisericii "Betel" din Sighet). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Mara, râul Iza), teren arabil (600 ha), pășuni și fânațe (1.500 ha), fond forestier (400 ha); culturi pomicole. **Arie naturală protejată** (de interes local): Ursoi, rezervație geologică; Râul Mara, pe o lungime de 2,4 kilometri. **Descoperire arheologică:** așezare paleolitică (dealul Făget, în punctul *Podină*); depozit de bronzuri (pe dealul *Brânduș*, în 1968); tezaur monetar din sec. XV-XVII (în cariera de piatră de pe dealul *Brânduș*, în 1966). **Monument istoric:** Casa de lemn Kazar (sec. XVIII). **Monument comemorativ:** Placă comemorativă a Eroilor din Primul Război Mondial (1930).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1383) *Farkasrev*, (1397) *Rew*, (1418) *Farkasrew*, (1419) *Farkasfev*, (1435) *Farkasrewe*, (1459) *Farkasryw*, *Farkasfalu*, *Farkas Ryw*, (1480) *Farkasreve*, (1828) *Farkas Rév*, *Vad Brodi*, *Farkasrév*, (1909-1919) *Vad*, *Farkasrév*, (1968) *Vadul Izei*. **Evoluția numelui localității:** *Vadul Lupului*, *Vad*, *Vadul Izei*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Vadu Izei* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Numele vechi, românesc, al localității a fost *Vad*. Potrivit lui Ion Mihalyi de Așsa (1900), la sfârșitul veacului al XIV-lea satul era stăpânit de un oarecare Bylk - Vâlc - Lupu. De aici denumirea dată de autorități: *Farkasrév* (= *Vadul Lupului*), iar mai târziu *Farkasfalu* (= *Satul lui Lupu*). Radu Popa (1970) constată că "numele românesc al satului este Vad, iar cel maghiar este *Vadul Lupului*"¹⁰²⁶. Cum în localitate etnicii români au fost dintotdeauna majoritari, la începutul secolului al XX-lea se revine la vechea denumire, *Vad*, la care, ulterior, se adaugă determinantul *Iza*, de la hidronimul cu același nume, ce străbate localitatea. În țară mai există și alte localități cu nume asemănător: *Vad* (jud. Brașov, Cluj, Neamț), *Vadu* (jud. Constanța, Hunedoara și Mureș); identic și cu toponimele *Vadul Crișului*, *Vadul de Aramă*, *Vadul Dobrei*, *Vadul Moldovei*, *Vadul Perilor*, *Vadul Turcului*, etc.

De menționat că, în secolul al XV-lea, este atestată o localitatea cu numele *Tursad*, situată la confluența Izei cu Mara, ulterior dispărută sau contopită cu loc. *Vadul Izei*. Un pârâu *Turczad* a fost pomenit, lângă Vad, la 1405, iar la 1411, *possessio Thurzad*¹⁰²⁷. I. Mihalyi (1900) aduce precizări: "*Tursad* e o vale care curge în Iza, lângă Vad, către apus. Satul *Tursad* demult nu există. Din tradițiune, spun bătrânii din Vad, că satul *Tursad* era al familiei Codrea"¹⁰²⁸. Iar Al. Filipașcu (1940) concluzionează: "Partea de apus a comunei [Vadul Izei], numită azi Dealul Satului, în 1411 se numea *Thurzad*, cum se numește și azi valea de lângă Vad"¹⁰²⁹.

Evoluția etimologică: top. *Vadul Izei* ← (*Vadul* + *Izei*) ← s. *vad* "locul unde apa unui râu e mai mică, malurile sunt joase și se poate trece prin apă cu carul" ← lat. *vadum* "vad; fundul mării"; / (+) *Iza*, la genitiv ← hidron. *Iza* ← sl. *Izaslav*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Vadul Lupului</i>	<i>Farkasrév</i>	= <i>Vadul Lupului</i>	<i>Vadul Izei</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă.
-------------------	---------------------------------------

¹⁰²⁶ Radu Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 22.

¹⁰²⁷ R. Popa, op. cit., p. 107.

¹⁰²⁸ I. Mihalyi, *Diplome*, 1900, p. 230.

¹⁰²⁹ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940.

VĂLEA CHIOĂRULUI

Comună, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Reședință de comună din 1950. Localitate situată între Buciumi și Mesteacă, la poalele Dealului Prisaca, pe cursul superior al pârâului Bârsău, la 35 de kilometri sud de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: Curtuiușul Mare, Durușa, Fericea, Mesteacă, *Valea Chioarului* (reședință), Vărai. **Prima atestare documentară:** 1561 (*Gawora, Gawra*). **Stema** comunei Valea Chioarului (2019) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, tăiat în furcă răsturnată. În partiția din dreapta sus, pe fond roșu, se află un căprior de aur din profil spre stânga. În partiția din stânga sus, pe fond albastru, se află o biserică de argint cu pridvor mărginit de o balustradă și o ușă ajurată negru, cu acoperiș sprijinit pe patru stâlpi și turlă, având acoperiș triunghiular, în vârful căruia este așezată o cruce latină. În vârful scutului, pe fond de argint, se află o crenguță naturală cu trei frunze și patru prune albastre. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Căpriorul simbolizează bogăția cinegetică a zonei. Biserica face trimitere la Biserica de lemn din Valea Chioarului, ce a fost ridicată în anul 1846, monument istoric. Crenguța cu prune sugerează una dintre ocupațiile de bază ale locuitorilor, pomicultura. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 2.025 locuitori (în comună), 574 locuitori (în satul Valea Chioarului). **Gospodării:** 888 (în comună). **Etnii:** 1.803 români, 174 romi, 3 maghiari (în comună). **Culte:** 1.897 ortodocși, 59 penticostali, 6 romano-catolici, 3 reformați, 5 greco-catolici, 8 martori ai lui Iehova (în comună). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălean, -ă, văleni, -e / văleancă, vălence*. **Porecla locuitorilor:** *găureni*¹⁰³⁰. **Nume de familie frecvente** în localitate: Blaga, Costin, Lupșe, Sima. **Instituții:** primărie, post de poliție rurală, școală gimnazială ("Mihai Viteazu"), bibliotecă comunală (din 1953), ghișeu poștal, cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, cămin cultural. **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 1994); biserică monument istoric ("Sfântul Nicoale", sec. XVII) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică penticostală (filială a bisericii din Șomcuta Mare). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Bârsău), teren arabil (1.600 ha), pășuni și fânațe (2.800 ha), fond forestier (2.400 ha), fond de vânătoare, ciuperci comestibile din flora spontană; culturi pomicole (meri, pruni); depozit de bentonită. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Peșteri:** *Peștera Ulița Pietrii, Peștera Ulița Pietrii Sud* (14 m lungime) și *Avenul Ulița Pietrii Nord* (27 m lungime). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Nicolae" (sec. XVIII). **Monumente de for public:** Bustul "Mihai Viteazul" (1994, bronz; amplasat în centrul localității; autor: I. Marchiș).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1561) *Gawora, Gawra*, (1566) *Gawra*, (1603) *pagus Panza* [=Gaura], (1639) *Gawra*, (1647) *Gauora*, (1850) *Gaure*, (1854) *Gaiera* [=Gaura],

¹⁰³⁰ De la top. Gaura, denumirea veche a localității.

Gaura, (1909-1919) *Gaura*, *Kövarga[u]ra*, (1968) *Valea Chioarului*. **Evoluția numelui** localității: *Gaura*, *Gaura Chioareană*, *Valea Chioarului*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Gaura*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, “se zice că demult de tot satul nu se afla pe locul acesta, ci era băgat în pădurile și văgăunile dispuse în partea de răsărit a satului. Intrarea și ieșirea din sat se făcea pe un drum mai bunicel, care cu timpul s-a transformat în actualul drum al țării. Drumul acela străbătea dealul calcaros ce despărțea satul nostru de satul Mesteacăn printr-o gaură săpată în piatră, precum un tunel. Deci, ca să vină la noi, trecătorii spuneau că merg la *gaură* și de aici i-a rămas denumirea satului nostru. Mai târziu, când satul părăsește văgăunile din pădure și se așează de-a lungul Drumului Țării, denumirea satului de *Gaura* devine deranjant și rușinos pentru fetele și nevestele tinere din sat, deoarece când le întrebau careva: «De unde ești, fătucă?», ele trebuiau să răspundă «Din Gaura», producând râsete și glume pe seama denumirii lui. Din această cauză fetele și nevestele au hotărât să numească satul Rusnicea”¹⁰³¹.

Numele vechi a localității este *Gaura*, denumire care se referă la configurația terenului, după cum se arată într-o consemnare de la începutul secolului al XVIII-lea: “*Gaura* se află între munți, într-o poziție asemenea cu o gaură retrasă. Terenul agricol nu este atât de fertil, dar corespunde muncii localnicilor. Este în proprietatea conților Teleki”¹⁰³². Autoritățile maghiare nici măcar nu au tradus această denumire, mulțumindu-se să o transcrie în forma: *Gawora*, *Gawra*, *Gawra*, *Gawra*, *Gauora*, *Gaure*. T. Porucic (1931) și D. Loșonți (2000) au arătat că *Gaura*, precum și o seamă de derivate de la acesta, sunt toponime frecvente: *Gaura*, *Găurile*, *Găuricea*, *Găurușa*, *Găureana*, *Găureanca*, *Găureni*, respectiv *Gaura Dumii* “fund de laz”, *Gaura lui Șofron*, “un fel de groapă”, *Gaura Mânzului* “adâncitură”, *Gaura Vântului* “șa pe vârful dealului” etc.; iar aceste toponime derivă din apelativul *gaură* “deschidere naturală între două înălțimi, cu coste abrupte și apropiate”¹⁰³³; “adâncitură în teren, groapă, găvan, văgăună”¹⁰³⁴.

Autoritățile române din sec. al XX-lea au considerat necesar să schimbe denumirea satului din *Gaura* în *Valea Chioarului*. În opinia lui Radu Vasile (2005), modificarea nu a fost oportună, pe motiv că documentele “dovedesc vechimea de peste 500 de ani a oiconimului românesc (*Gaura*) și inutilitatea schimbării sale de către administrația românească în *Valea Chioarului*. În țara noastră există numeroase denumiri de sate formate de la apelativul *gaură*. Oiconimul *Valea Chioarului* este o creație artificială a administrației românești care nu comunică nimic sub raport istoric”¹⁰³⁵, susține Radu Vasile.

Evoluția etimologică: top. *Valea Chioarului* ← (*Valea* + *Chioarului*) ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Chioar*, la genitiv ← magh. *Kövár* (=Cetatea de Piatră) ← magh. *kő* “piatră” + magh. *vár* “cetate”.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Gaura</i>	<i>Gawra</i>	<i>Valea Chioarului</i>

¹⁰³¹ Vasile Sfara, 87 ani, Valea Chioarului, cf. Zah, *Monografia satului Valea Chioarului*, 2001, p. 43.

¹⁰³² Máthiás Bél, *Istoria districtului Chioar*, 1725, p. 68.

¹⁰³³ T. Porucic, apud I. Iordan, 1963, p. 27.

¹⁰³⁴ D. Loșonți, *Toponime românești*, 2000, p. 140.

¹⁰³⁵ V. Radu, *Satele*, 2005, p. 142-143.

VÁLEA CUFUNDOĂSĂ

Sat aparținător de orașul Sighetul Marmației, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Sighetul Marmației și Tisa; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Populație: 502 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălean*, *-ă*, *văleni*, *-e* / *văleancă*, *vălențe*. **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe. Alte resurse: Conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1968) *Valea Cufundoasă*. **Soluții etimologice.** Evident, numele localității are la bază un hidronim, căruia autoritățile și localnicii i-au păstrat intact numele (spre diferență de alte oiconime derivate din hidronime, dar care și-au pierdut apelativul, conservând doar determinantul la forma articulată; caz în care am fi avut varianta *Cufundoasa*). **Evoluția etimologică:** *Valea Cufundoasă* ← (*Valea* + *Cufundoasă*) ← hidron. *Valea Cufundoasă* ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Cufundoasă* ← adj. *cufundos*, *-oasă* “adânc” ← vb. *cufunda* ← lat. *confundare*. **Categorii:** Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.

VÁLEA HOTĂRULUI

Sat aparținător de orașul Sighetul Marmației, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Sighetul Marmației și Sarasău; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Populație: 1.417 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălean*, *-ă*, *văleni*, *-e* / *văleancă*, *vălențe*. **Resurse naturale:** teren arabil, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1968) *Valea Hotarului*. **Soluții etimologice.** Istoricul Radu Popa (1970) susține că localitatea ce despărțea, în veacul al XIV-lea, satele Bârsana și Nănești se numea *Valea Mănăstirii (Monostorpatak)*, dar și-a schimbat numele (în *Valea Hotarului*), “deoarece a dispărut mănăstirea”¹⁰³⁶. E posibil însă ca denumirea de *Monostorpatak* să fie, în realitate, numele vechi a satului numit azi Mănăstirea (din hotarul Giuleștiului). Cât despre *Valea Hotarului*, putem spune că are la bază un hidronim (care marca, la un moment dat, granița dintre două proprietăți), pe malul căruia s-a alcătuit o comunitate. De remarcat faptul că numele cursului de apă s-

¹⁰³⁶ R. Popa, *Țara Maramureșului*, 1970, p. 21.

a păstrat intact (spre diferență de alte oiconime derivate din hidronime, dar care și-au pierdut apelativul, conservând doar determinantul). În țară (jud. Argeș și Buzău) există două localități cu nume identic. **Evoluția etimologică:** top. *Valea Hotarului* ← hidron. *Valea Hotarului* ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Hotar*, la genitiv ← s. *hotar* “graniță” ← magh. *határ* ← germ. dial. *hotter* “gard de nuiete împletite”. **Categorii:** Toponime în legătură cu surse de apă.

VÁLEA NEÁGRÁ

Sat aparținător de municipiul Baia Mare, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. În trecut a fost cătun al satului Firiza. Localitate situată între Firiza și Blidari, pe Valea Neagră, afluent al pârâului Firiza, la poalele Munților Gutâi, pe drumul ce duce spre stațiunea Izvoare, la 17 kilometri nord de Baia Mare; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Baia Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1490 (*Fekethewpathak*). **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălean*, *-ă*, *văleni*, *-e* / *văleancă*, *vălence*. **Resurse naturale:** curs de apă (Valea Neagră), fond forestier. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1490) *Fekethewpathak*, (1968) *Valea Neagră*. **Soluții etimologice.** Această așezare montană a fost o colonie a orașului Baia Mare, servind ca punct înaintat pentru exploatarea pădurilor din zonă. Evident, oiconimul are la bază un hidronim, a cărui caracteristică era nu atât culoarea apei, cât mai degrabă aspectul geomorfologic, de defileu, din care pricină lumina soarelui cu greu pătrundea până la nivelul apei. De menționat că, în țară, a mai existat o localitate cu nume identic (Valea Neagră este vechea denumire a satului Lumina din jud. Constanța). **Evoluția etimologică:** top. *Valea Neagră* ← hidron. *Valea Neagră* ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Neagră* ← adj. *negru*, *neagră* ← ml *niger*, *-gra*, *-grum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Valea Neagră</i>	<i>Fekethewpathak</i>	= <i>Valea Neagră</i>	<i>Valea Neagră</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime care arată o însușire a locului; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	---

VÁLEA STEJÁRULUI

Sat aparținător de comuna Vadul Izei, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, la est de Vadul Izei (capăt de drum), la 12 kilometri de Sighet; zonă de deal. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului Varaliei (Subcetate). “În decursul vremurilor, satul a aparținut de Oncești,

Bârsana, Giulești și acum de Vadul Izei¹⁰³⁷. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Sighet. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1387 (*Dyznopataka*). **Populație:** 472 locuitori. **Gospodăria:** 205 case (în 2002). **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălean*, *-ă*, *văleni*, *-e* / *văleancă*, *vălence*. **Porecla locuitorilor:** *gătejenii*; *halarip*¹⁰³⁸; *porceni*¹⁰³⁹. **Nume de familie frecvente** în localitate: Michnea, Ilieș, Muntean, Filimon, Bocșa, Godja, Ulici, Pop, Hotea, Vancea. **Personalități:** Ilie Godja (1938-1965), poet, folclorist. Vol. *Între ai mei* (1973). ♦ Pătru Godja zis Pupăză (1935-2016), meșter popular, făuritor de porți maramureșene, fondator al Asociației Ciopliitorilor Tradiționali. **Biserici:** biserică ortodoxă (de lemn, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1997). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Cuvioasa Paraschiva" (1806). **Monument comemorativ:** Crucea-Monument pentru Eroii căzuți pe câmpurile de luptă (2005), realizată de meșterul Bora, din Vișeu de Sus, din marmură albă.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1387) *Dyznopataka*, (1390) *Dyznopatak*, (1414) *Dyznopathaka*, (1415) *Patak*, (1460) *Disnopataka*, (1474) *Dyznofalwa*, *Disznofalva*, (1488) *Dyznopathaka*, (1828) *Disznó Patak*, *Walye Porkuluj*, (1854) *Disznópatak*, (1909-1919) *Valea Porcului*, *Disznópataka*, (1968) *Valea Stejarului*. **Evoluția numelui localității:** *Valea Porcului*, *Valea Stejarului*. **Numele vechi utilizat de localnici:** *Valea Porcului*.

Soluții etimologice. Referitor la întemeierea localității, "există o legendă locală potrivit căreia satul s-ar fi format din familia unui porcar din Oncești, acesta fiind iobag al unui nemeș din Oncești, care a fost trimis în această vale pentru a hrăni porcii cu ghindă și jir"¹⁰⁴⁰. Potrivit unei alte legende, "se spune că odată, demult tare, înainte să-i puie la sat numele de Valea Porcului, trăiește un porcar, cel care păzește porcii. Într-o zi, vede cum vine-o scroafă la turmă, cu botu' plin de fărină. Porcaru' se uită mirat la ie. «Măi, ce să fie?» Scroafa în tăta zua viné [așa]. Când o fost odată porcaru' s-o luat după scroafă să vadă că di unde vine și unde mere. Și cum s-o luat după ie, o văzut că să duce pă Valea Cetății, cum îi zăcem noi. Și-o văzut că să bagă în pământ, într-o văgăună. Ca o cameră era. Ce-o văzut tare s-o mirat că era să pice jos de spaimă. O văzut saci cu fărină, cupe pline cu bani, berbințe cu bani de aor, cum era demult. El ce-o făcut? I-o cârtit una la scroafă și s-o dus și-o-mplut mânecele cu bani di aor. Amu era grede de bani, cât' o pus în mâneci. Și răde de să prăpăde, că amu-a si gazdă (=bogat) și n-a mai sta el la porci veci, că numa cu cocia (=trăsura) s-a preumbla și cu caii și de tăte a avé și-a da și la copii. Da omu', pé lacom, noroc la bani n-o avut și s-o bucurat pré iute. Când să iasă afară, ușa s-o zăvorât și el acolo-o rămas zălog. De-atunci o căpătat numele satului Valea Porcului"¹⁰⁴¹.

Denumirea veche a satului era *Valea Porcului*, care și-a luat numele de la *Pârâul Porcului*¹⁰⁴², astfel încât, în documente apărea varianta tradusă în maghiară:

¹⁰³⁷ I. Hotea, *Valea Stejarului, studiu monografic*, 2005, p. 20.

¹⁰³⁸ De la *halarip*, cu sensul de "nume dat țiganilor".

¹⁰³⁹ De la top. Valea Porcului, denumirea veche a localității.

¹⁰⁴⁰ I. Hotea, *op. cit.*, p.17.

¹⁰⁴¹ Maria Munteanu, 51 de ani, loc. Valea Stejarului, 2000, citată de P. Bilțiu, 2007, p. 246-247.

¹⁰⁴² Șt. Vișovan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, 2005.

Dyznopataka. I. Hotea (2005), autorul unui studiu monografic despre această așezare, precizează că “satul s-a numit *Valea Porcului*, dar nu cu sensul de porc sălbatic (mistreț), cum eronat se afirmă în unele lucrări, deoarece, în limbajul local, porcilor de pădure li se spune *gliganj*”¹⁰⁴³. Iar N. Felecan (2013) explică: “Fosta denumire *Valea Porcului* se datora uneia dintre principalele ocupații ale locuitorilor, mai exact creșterea porcilor în libertate, pe dealurile și în pădurile din apropierea localității”¹⁰⁴⁴. Dealtfel, e sugestivă existența toponimului Valea Porcului (loc. Dumbrăvița), într-o pădure de stejari, “unde se țineau toamna porcii, la îngrășat, în devălmășie”. Se impune o precizare: cei care au susținut că vechea denumire a localității are legătură cu «porcii de pădure» (=mistreți), au avut în vedere sigiliul localității Valea Porcului, din anul 1901, pe care e reprezentat “un mistreț, un stejar și un vânător care stă la pândă”.

Puțin probabilă derivarea din “antroponimul Porcu”¹⁰⁴⁵, după cum susține N. Roșca (2004).

Autoritățile românești au schimbat denumirea, prin Decretul 799/1964 (și Legea nr. 2/1968, privind reorganizarea administrative a țării) din Valea Porcului în Valea Stejarului, “după întinsele păduri de stejari care acoperă, în cea mai mare parte, dealurile de deasupra satului”¹⁰⁴⁶.

Evoluția etimologică: top. *Valea Stejarului* ← hidron. Valea Stejarului ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Stejar*, la genitiv ← s. *stejar* “specie de arbore” ← sl. *stežerŭ*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
<i>Valea Porcului</i>	<i>Dyznopataka</i>	= <i>Valea Porcului</i>	<i>Valea Stejarului</i>

Categorii:	Toponime în legătură cu surse de apă; Toponime în legătură cu flora.
-------------------	--

VÁLEA VIȘÉULUI

Sat aparținător de comuna Bistra, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la confluența Vișeuului cu Tisa, între Bistra și Lunca la Tisa (localitate de frontieră)¹⁰⁴⁷; zonă de munte. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1913 (*Visóvölgy*). **Populație:** 1.491 locuitori. **Etnii:** Localitate cu populație preponderent de etnie ucraineană. **Dialect:** subdialect maramureșean (pentru populația românească); grai huțul (pentru populația ucraineană, majoritară). **Nume de familie frecvente în localitate:** Iurcuț, Petrețchi, Semeniuc. **Personalități:** Havrelo Clempuș (1910-1990), scriitor. Vol. *Cânt patria mea dragă* (1963). **Instituții:** 3 grădinițe (la biserică, Zapodrei, Zavesiva), școală gimna-

¹⁰⁴³ I. Hotea, *op. cit.*, p.17.

¹⁰⁴⁴ N. Felecan, *Un excurs onomastic*, 2013, p. 114.

¹⁰⁴⁵ N. Roșca, *Onomastica*, 2004, p. 132.

¹⁰⁴⁶ I. Hotea, *Valea Stejarului*, 2005, p. 20.

¹⁰⁴⁷ “Localitatea e așezată într-o depresiune mică acolo unde se unește Vișeuul cu Tisa, la frontiera țării. Aici e gara la care trenurile cehești intră în țară pentru a parcurge pe teritoriul nostru distanța până la gara Dragoș-Vodă” (Dermer, Marin, 1935: 95).

zială, ghișeu poștal, Punct de trecere a frontierei feroviar (neoperațional), Muzeu (Casa Memorială “Havrelo Clemuș”), biserică greco-catolică ucraineană (de lemn, “Pogorârea Sfântului Spirit”, 2000-2001, sub preotul paroh Vasile Colopelnic). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), izvoare de apă minerală (*La Căldare / Izvorul Sofia, La Știubei, Izvorul Victor, Izvorul Ștefan, Izvorul Ludovic, Izvorul Șimon, Izvorul Andreica, Izvorul Fața Poieniței, Izvorul Gulaci, Izvorul lui Bârsan, Izvorul lui Birăuașul, Borcutul din Rușoara, Izvorul de fier, Băile lui Gabor*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1913) *Visóvölgy*, (1968) *Valea Vișeului*. **Evoluția numelui localității:** *Gura Tisei, Valea Vișeului*. **Numele vechi** utilizat de localnici: *Gura Tisei*. **Soluții etimologice.** Fost cătun iobăgesc al comunei Petrova¹⁰⁴⁸, localitatea a fost întemeiată de către ucrainenii ce au ajuns în Maramureș începând cu secolul al XVII-lea și care s-au așezat pe valea inferioară a râului Vișeu¹⁰⁴⁹. Denumirea localității are la bază hidronimul Valea Vișeului.

Evoluția etimologică: top. *Valea Vișeului* ← hidron. *Valea Vișeului* ← s. *vale* “depresiune” ← lat. *vallis*; / (+) *Vișeu*, la genitiv ← hidron. *Vișeu* ← n.pers. *Vișa* (+ suf. -ov) ← n.pers. *Vičeslav*. **Categorii:** Toponime în legătură cu surse de apă.

VĂLENI (Călinești)

Sat aparținător de comuna Călinești, zona Mara-Cosău, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 5 kilometri est de Călinești și 6 kilometri sud de Bârsana; zonă de deal.

♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a făcut parte din Cnezatul de vale al Cosăului; în anul 1450 era numită *Mikolapatak* și era proprietatea familiilor nobile din Bârsana și Oncești¹⁰⁵⁰. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Iza. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1405 (*Pathak*). **Populație:** 1.323 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălenar*, -ă, *vălenari*, -e; *vălenaș*, -ă, *vălenași*, -e. **Porecla locuitorilor:** *iconari*¹⁰⁵¹. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vălenaș, Vălenas; Vălean, Văleanu* (102, respectiv 431 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Andreica, Frățilă, Godja, Mărginean, Nemeș. **Personalități:** Tiberiu Utan (1930-1994), poet, redactor-șef la “Gazeta literară” și la Editura Tineretului, director la Editura *Ion Creangă*. Vol. *Versuri* (1961; premiul *George Coșbuc* al Academiei Române), *Steaua singurătății* (1968), *Legende române* (1985) etc. ♦ Ioan Godja-Ou (n. 1919), autorul monografiei satului. **Instituții:** școală gimnazială (“Tiberiu Utan”), cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, “Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, 1935); biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică pentecostală (“Maranata”, 2014). **Așezământ monahal:** Mănăstirea Eroilor Revoluției din 1989, rit ortodox, construcție din lemn pe fundație din piatră, cu hramul “Nașterea

¹⁰⁴⁸ Al. Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 86.

¹⁰⁴⁹ I. Petrovai, *Multiculturalism*, 2007.

¹⁰⁵⁰ Al. Filipașcu, *op. cit.*, p. 93.

¹⁰⁵¹ “Vălenarii erau porecliți *iconari*. Că tot ceva mut s-o dus la o comandare [= înmormântare] și, la cât de bat o fost, s-o întors cu praporii acasă” (T. Papahagi, 1925).

Maicii Domnului”, obște de călugări (după 1990, la inițiativa preotului paroh Ioan Pop). **Resurse naturale:** izvoare de apă minerală (pe Valea Secătura: *Izvorul Sărat, Izvorul Sulfuros*); izvor de apă sărată (pe locul fostelor băi *Feredeaua*). Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument comemorativ:** Monument închinat Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2005), încadrat de o poartă maramureșeană (realizată de meșterul local Ioan Godja), amplasat în perimetrul grădinii parohiale. **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Băile Feredeauă* (Văleni, Călinești). **Manifestări tradiționale locale:** *Herdet'îșurile din Văleni*¹⁰⁵² (obicei folcloric; luna decembrie). ♦ *Învârtita vălenarilor* (obicei folcloric; luna iunie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1405) *Pathak*, (1450) *Mikolapatak*; (1475) *Mykolapathak*, (1476) *Mykolapathaka*, (1828) *Mikola Patak, Walyen*, (1851) *Mokolapatak*, (1909-1919) *Văleni, Mikolapatak*, (1968) *Văleni*. **Evoluția numelui localității:** *Valea lui Mikola, Văleni*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, “tradiția spune că *Văleniul* ar fi fost înființat de un om pe nume Lician, un om isteț, care sculpta în lemn și care își vindea produsele în satul vecin, Bârsana. Familia Lician s-a înrudit cu familia Bârsan din Bârsana și s-au așezat pe o vale, unde au construit mai multe case. Astfel ar fi apărut *Văleniul*, satul de pe vale. Familia Lician, dobândindu-și rang nobiliar, s-a numit Nemeș. Din această familie au ieșit familiile Godja și Mărginean”¹⁰⁵³. Numele vechi a localității a fost *Valea (Pathak, în magh.)*, iar numele comun al locuitorilor era *văleni*, apelativ care va genera ulterior denumirea așezării. O derivare dintr-un antropim *Vălean* nu corespunde realității istorice. La mijlocul secolului al XV-lea, proprietar al satului era un oarecare Mikola, după care autoritățile au denumit localitatea *Mykolapathaka (Valea lui Mikola)*. În secolul al XX-lea, autoritățile românești revin la vechea denumire, utilizată de localnici, *Văleni*. În țară mai sunt alte 12 localități cu aceeași denumire (în jud. Alba, Argeș, Bacău, Brașov, Cluj, Constanța, Olt, Sălaj, Sibiu, Vaslui, Vâlcea și Vrancea). **Evoluția etimologică:** top. *Văleni* ← n. grup *văleni* ← s. *vale* “depresiune” (+ suf. *-eni*) ← lat. *vallis*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (reluarea denumirii vechi)
<i>Văleni</i>	<i>Mykolapathaka</i>	= <i>Valea lui Mikola</i>	<i>Văleni</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> ; Toponime românești care au la bază un termen de origine latină.
-------------------	--

VĂLÉNII LĂPUȘULUI

Sat aparținător de comuna Coroieni, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată (la răspântie de drumuri) între Coroieni, Peteritea și Răzoare, la 65 de kilometri de Baia Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea,

¹⁰⁵² Obiceiul are loc în ziua de Crăciun, la orele prânzului, în centrul satului. Un grup de feciori, acoperiți cu măști zoomorfe citesc “vestirile” (“herdet’îșurile”), texte versificate cu caracter ironic și moralizator adresate tinerilor necăsătoriți din sat.

¹⁰⁵³ I. Godja-Ou, *Cuvinte despre satul meu, Văleni, Maramureș*, Editat de Muzeul Maramureșului, în colecția *Monografii sătești din Maramureș*, Sighetul Marmăției, f.a., p. 22; vezi și Dermer, Marin, 1935, p. 111.

localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1331 (*Dannpataka*). **Populație:** 972 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *vălenar*, -ă, *vălenari*, -e; *vălenaș*, -ă, *vălenași*, -e. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vălenaș*, *Vălenas*; *Vălean*, *Văleanu* (102, respectiv 431 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Bot, Man, Petruț, Vele. **Personalități:** Vasile Victor Petruț (1926-2013), general în Armata Română, comandant al Comandamentului Trupelor de Grăniceri (1963-1982). **Instituții:** grădiniță (înv. preșcolar), agenție poștală, biserici ortodoxe ("Nașterea Maicii Domnului", 1813; "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1848); biserică penticostală ("Emaneu"). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monument istoric:** Biserica "Nașterea Sf. Maria" (1813).

■ **Originea numelui localității**

Denumiri atestate: (1331) *Dannpataka*, (1364) *Danpataka*, (1500) *Danpataka*, (1733) *Wallyen*, (1750) *Velyen*, (1839) *Deánes*, *Valény*, (1850) *Valen*, (1854) *Dánpataka*, *Văleni*, (1909-1919) *Văleni*, *Danpataka*, (1968) *Vălenii Lăpușului*. **Evoluția numelui** localității: *Valea lui Dan*, *Văleni*, *Vălenii Lăpușului*. **Soluții etimologice.** E posibil ca denumirea veche a așezării să fie *Văleni*, după numele comun al locuitorilor: *vălean*, *văleni* "cei ce locuiesc pe vale". Numele din prima atestare documentară, *Danpataka* (=Valea lui Dan) a aparținut autorităților maghiare și se referă la un oarecare Dan, stăpân al satului la 1331. Începând cu secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, autoritățile notează și denumirea românească *Văleni* (*Wallyen*, *Velyen*, *Valény*), care va deveni oficială abia în secolul al XX-lea și la care i se adaugă determinantul *Lăpușului*, spre a se deosebi de Vălenii Șomcutei (din Chioar). De menționat că, în țară, există și alte localități cu nume identic (în jud. Alba, Argeș, Bacău, Brașov, Cluj, Constanța, Olt, Sălaj, Sibiu, Vaslui, Vâlcea și Vrancea). **Evoluția etimologică:** top. *Vălenii Lăpușului* ← (*Vălenii* + *Lăpușului*) ← n. grup *văleni* ← s. *vale* "depresiune" (+ suf. -eni) ← lat. *vallis*; / (+) *Lăpuș*, la genitiv ← hidron. *Lăpuș* ← s. rom. *lăpuș* "brusture" ← sl. *lopuš* "brusture".

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (redenumire)
* <i>Văleni</i>	<i>Dánpataka</i>	=Valea lui Dan	<i>Vălenii Lăpușului</i>

Categorii: Toponime cu suf. -eni.

VĂLÉNII ȘOMCÚTEI

Sat aparținător de orașul Șomcuta Mare, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată pe Valea Vălenilor, la 4 kilometri sud de Șomcuta Mare (capăt de drum); zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1566 (*Somkwthpataka*). **Populație:** 770 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *vălenar*, -ă, *vălenari*, -e; *vălenaș*, -ă, *vălenași*, -e. **Porecla locuitorilor:** *pupeze*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vălenaș*, *Vălenas*; *Vălean*, *Văleanu* (102, respectiv 431 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Buda, Buhai, Hotea, Lupuț, Onț, Onțiu, Ștef, Surduc, Tămâian. **Instituții:** cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1948). **Resurse naturale:** curs de apă (pârâul Văleni), teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică). **Arie naturală protejată** (de interes național): Peștera Vălenii Șomcutei, cu un sit arheologic din epoca bronzului. **Peșteri:** (la cca 2 km în amonte pe cursul văii principale ce curge prin localitate, Valea Rea sau Valea Caicana) *Peștera Valea Rea* (175 m lungime). **Monumente de arheologie:** așezare, sec. VII (punct *Tog*); așezare, epoca migrațiilor (punct *Ograda Budenilor*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct "Ograda Budenilor"); așezare, epoca migrațiilor (punct *Valea lui Ștefan*), sit arheologic; așezare, epoca bronzului, Cultura Suci de Sus (punct *Valea lui Ștefan*). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (sec. XVII); Obelisc în memoria Eroilor din Primul Război Mondial (1925-1930), realizat de Societatea Tinerimea Văleană.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1566) *Somkwthpataka*, *villa nova Somkut Pataka*, (1603) *pagus Somkutpataka*, (1733) *Welyeny*, (1750) *Velyen*, (1760) *Velleny*, *Somkutpataka*, (cca. 1800) *Văleni*, (1850) *Vellény*, (1854) *Somkutpataka*, *Văleni*, (1909-1919) *Văleni*, *Somkútpataka*, (1968) *Vălenii Șomcutei*. **Evoluția numelui** localității: *Valea Șomcutei*, *Văleni*, *Vălenii Șomcutei*. **Soluții etimologice.** La fel ca și în cazul localității Vălenii Lăpușului, se pare că numele vechi a așezării a fost *Văleni*. Determinantul *Șomcutei* (*Somkwthpataka*, în magh.) apare destul de repede în documente și se datorează faptului că e un sat aflat dintotdeauna în subordinea comunei Șomcuta; în plus trebuia diferențiat de localitatea cu același nume din Lăpuș. În țară există și alte localități cu numele *Văleni* (în jud. Alba, Argeș, Bacău, Brașov, Cluj, Constanța, Olt, Sălaj, Sibiu, Vaslui, Vâlcea și Vrancea). **Evoluția etimologică:** top. *Vălenii Șomcutei* ← (*Vălenii* + *Șomcutei*) ← n. grup *văleni* ← s. *vale* "depresiune" (+ suf. *-eni*) ← lat. *vallis*; / (+) *Șomcuta*, la genitiv ← top. magh. *Somkút* (+ suf. top. *-a*) ← magh. *som* "corn" + magh. *kut* "fântână".

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
* <i>Văleni</i>	<i>Somkutpataka</i>	= <i>Valea Șomcutei</i>	<i>Vălenii Șomcutei</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-eni</i> .
-------------------	--------------------------------

VĂRÁI

Sat aparținător de comuna Valea Chioarului, zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Valea Chioarului și Fericea, la granița cu județul Sălaj; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Șomcuta Mare. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în

alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1456 (*Varallya, Waralya, Waralya*). **Populație:** 275 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Numele comun al locuitorilor:** *vărăian, -ă, văraieni, -e / văraiancă, văraience*. **Porecla locuitorilor:** *lupi*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Balmoș, Cioară, Ciocan, Ghețe, Panici. **Personalități:** Simion Pop (1930-2008), prozator, publicist, diplomat; vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor (1964-1968). Vol. *Paralela 45* (1958; Premiul Academiei Române); *Anul 15* (1959; premiul Academiei); *Călătorie cu bucluc* (1955), *Triunghiul* (1964). Ambasador al României în Ungaria (1990-1992). ♦ Ioan Es Pop (n. 1958), poet. Premiul revistei *Luceafărul* (1991), premiul Uniunii Scriitorilor (1994 - debut, vol. *leudul fără ieșire*), premiul Uniunii Scriitorilor (1999 - pentru volumul *Pantelimon 113 bis*). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", monument istoric). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (1846). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor (1988).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1456) *Varallya, Waralya, Waralya*, (1566) *Váralya, Varalya*, (1603) *pagus Váraio*, (1639) *Warayo*, (1733) *Várayu*, (1750) *Varaj*, (1760) *Várallya, Kövávalja*, (cca. 1800) *Varalyu, Varaiu*, (1850) *Váralyu*, (1854) *Várallya, Varaliu*, (1909-1919) *Varaiu, Oaraiug*, în magh. *Kövárváralja*, mai înainte *Varaly*, (1968) *Vărai*. **Evoluția numelui localității:** *Cetățuia / Subcetate, Văraiu, Vărai*. **Soluții etimologice.** Etimologie incertă. Greu de spus dacă denumirea așezării provine din apelativul rom. *var* "oxid de calciu" (+ suf. *-ai*), așa cum sugerează Radu Vasile¹⁰⁵⁴, adică *Varai*, pe care autoritățile maghiare l-au notat, în mod intenționat greșit, *Varallya* (< magh. *wara* "cetate"), sau, într-adevăr, în zonă a existat pe vremuri o cetate (un punct de observație sau o așezare fortificată), astfel încât un top. rom. *Cetățuia* a fost tradus prin *Varallya, Waralya* (așa cum sugerează Kiss Lajos), devenit *Varaiu, Văraiu*, posibil ca efect al transformărilor fonetice (pronunție dialectală). **Evoluția etimologică:** top. *Vărai* ← top. magh. *Varallya, Waralya* (← magh. *wara* "cetate") ← top. rom. **Cetățuia*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (adaptare fonetică din magh.)
* <i>Cetățuia</i>	<i>Várallya</i>	= <i>Subcetate</i>	<i>Vărai</i>

VÍCEA

Sat aparținător de orașul Ulmeni, zona Codru, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată între Arduzel și Someș-Uileac, la vest de Ulmeni; zonă de câmpie. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Sălaj, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Sălaj, plasa Cehu Silvaniei. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1387 (*Vyccha*). **Populație:** 334 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean, grai someșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vicean, -ă,*

¹⁰⁵⁴ Radu Vasile, *Satele*, 2005: 146.

viceni, *-e* / *viceancă*, *vicențe*. **Porecla locuitorilor:** *pătrunjei*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vicean* (14 persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: *Husti*, *Mureșan*. **Personalități:** *Ignațiu Darabant* (1738-1805), episcop greco-catolic de Oradea, coautor al petiției *Supplex Libellus Valachorum* (1791). ♦ *Viorel Mureșan* (n. 1953), poet, colaborator la diverse publicații de cultură. Vol. *Scrisori din Muzeul pendulelor* (1982), *Biblioteca de os* (1991), *Sâmbăta lucrurilor* (2006) etc. Membru al Uniunii Scriitorilor. ♦ *Valerian Mureșan* (n. 1969), scriitor, poet, eseist, cadru universitar, doctor în filosofie (2003). Vol. *Lanțul Sofiei* (eseu, 1997), *Altul decât Dumnezeu* (2005), *Dialog în Agora* (2016). Premiul *Henry Jaquier* al Centrului Cultural Francez (2005). **Biserici:** biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1973); Biserică penticostală (în construcție). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1387) *Vyccha*, (1423) *Vithya*, (1430) *Vycha*, (1451) *Vincza*, (1462) *Watha*, (1464) *Vÿczcha*, (1505) *Vichia*, *Vicha*, (1516) *Wÿttha*, (1544) *Vycsa*, *Wycsa*, (1547) *Wÿcha*, (1548) *Vyccha*, (1549) *Wychÿe*, (1555) *Vychya*, (1564) *Vicsia*, (1569) *Wÿcza*, *Wytza*, *Vycza*, (1572), *Vytsa*, (1574) *Vythÿa*, (1607) *Uichia*, (1715) *Vittsa*, (1733) *Vicse*, (1750) *Vecse*, (1850) *Jitsa*, (1854) *Vicsa*, *Icea*, (1909-1919) *Vicea*, *Vicsa*, (1968) *Vicea*. **Soluții etimologice.** După E. Petrovici, numele localității *Vicea* trebuie încadrată printre "toponimele provenite din adjective slave cu suf. *-j-*: sl. *vĭlča* «a lupului»; deci ar fi înrudit cu top. oltean *vâlcea*"¹⁰⁵⁵, în timp ce I. Pătruț (1980) consideră că oiconimul "reprezintă un nume românesc de persoană omofon, formă paralelă cu antroponimul *Viciu* (cf. *Baciu* - *Bacea*, *Berciu* - *Bercea*, *Cociu* - *Cocea*)"¹⁰⁵⁶. Am putea lua în calcul și derivarea dintr-un antroponim *Vice*, *Vicse*, devenit *Vicea* prin adăugarea sufixului toponimic *-a*, sau din *Vicsai* (< n.pers. rom. *Vicea* + suf. adj. pos. magh. *-i*), prin desuffixare, antroponim atestat în județul Maramureș (211 persoane cu acest nume de familie). În documente apare invariabil doar varianta rom. *Vicea*, transcrisă de autoritățile maghiare în forma: *Vyccha*, *Vithya*, *Vycha*, *Vincza*, *Vichia*, *Vicha*, *Vicsia*, *Vicse*, *Vecse* etc. **Evoluția etimologică:** top. *Vicea* ← hidron. *Vicea* ← antrop. *Vicea* ← antrop. *Vicse* (+ suf. *-a*).

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Vicsa</i>	<i>Vicea</i>

Categorii:	Toponime cu suf. <i>-a</i> ; Toponime derivate din antroponime.
-------------------	---

VÍILE APEI

Sat aparținător de orașul Seini (din 1988), zona Chioar, Zona Metropolitană Baia Mare, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Igniș, între Seini și Racșa Vii, la granița cu județul Satu Mare; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar Sătmar, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Satu Mare, plasa Seini. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

¹⁰⁵⁵ E. Petrovici apud I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 128.

¹⁰⁵⁶ I. Pătruț, *Onomastică românească*, 1980, p. 128.

Prima atestare documentară: 1831¹⁰⁵⁷ ♦ 1909 (*Viile-Apei, Apahegy*). **Populație:** 628 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean. **Instituții:** grădiniță (învățământ preșcolar), biserică ortodoxă (de zid, "Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1925-1929). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, gaz, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1909-1919) *Viile-Apei, Apahegy*, cătun al localității Apa (jud. Satu Mare), (1968) *Viile Apei*. **Soluții etimologice.** Referitor la întemeierea localității, se spune că "domeniul pe care a luat ființă acest sat, la începuturile sale, a aparținut, din punct de vedere administrativ și bisericesc, comunei Apa din județul Satu Mare"¹⁰⁵⁸. La început, o colonie de muncitori agricoli în slujba nobililor din *Apa*, pentru întreținerea culturilor de viță-de-vie, așezarea a devenit un cătun și abia în secolul al XX-lea a primit statutul de sat aparținător unei comune. Numele localității sătmărene *Apa* este derivat de la antroponimul *Apai*, prin apocopa lui *-i* final. Localitatea s-a aflat dintotdeauna în proprietatea familiei nobile *Apai*: "Este firesc să se tragă concluzia că numele comunei derivă de la numele de *Apai*, fără a avea vreo legătură cu substrantivul apă"¹⁰⁵⁹ (caz în care am avea o etimologie populară). **Evoluția etimologică:** top. *Viile Apei* ← (*Viile + Apei*) ← s. *vie* "plantație de viță-de-vie" ← lat. *vinea*; / (+) *Apa*, la genitiv ← top. *Apa* (com. în jud. Satu Mare) ← antrop. magh. *Apai*.

Denumirea veche	Denumirea oficială din timpul admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală (traducere + adaptare fonetică)
-	<i>Apahegy</i>	= <i>Viile Apa(i)</i>	<i>Viile Apei</i>

Categorii: Toponime în legătură cu flora; Toponime derivate din antroponime.

VÍMA MARE

Sat aparținător de comuna Vima Mică, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la 3 kilometri sud de Vima Mică, la granița cu județul Sălaj; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, localitatea a făcut parte din comitatul maghiar Solnoc-Dăbâca, iar în perioada interbelică a aparținut de județul Someș, plasa Lăpuș. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1390 (*Vudma*). **Populație:** 396 locuitori. **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *vimean*, *-ă*, *vimeni*, *-e*, (*viman*) / *vimeancă*, *vimence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Viman* (227 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Tecar. **Instituții:** cămin cultural, biserici ortodoxe (de zid, "Bunavestire", 1911; "Sfântul Apostol Toma", 1925); biserică penticostală ("Muntele Sionului", 2017). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități

¹⁰⁵⁷ "Pentru prima dată am găsit numele localității într-un document de la anul 1831. (...) Având în vedere că numele localității era trecut cu litere mici, tind să cred că, la vremea respectivă, era doar un toponim" (Cozma, 2008).

¹⁰⁵⁸ Gh. Pop, Tomel Pop, *Cartea cetății Zynir*, 2018, p.477.

¹⁰⁵⁹ R. Cozma, *Viile Apei, localitate la granița de județ. Scurtă monografie*, f.a., p. 16.

(apă, energie electrică). **Descoperire arheologică:** depozit de bronzuri (în punctul *Vâlceaua Roșie*; descoperit în 1963, cu ocazia unor lucrări agricole). **Monument comemorativ:** Monumentul Eroilor - Obelisc (1929).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1390) *Vudma*, (1405) *villa olachalis Vylma*, (1553) *Vilma*, (1590) *Torda-Vima*, (1598) *Chicho-Vilma*, (1614) *Thorda-Vilma*, (1637) *Thorda Wilma*, (1733) *Vima Turdej*, (1760) *Torda Vilma*, (1805) *Thorda-Vilma*, (1830) *Torda Vilma*, *Zsima Turdei*, *Csima Máre*, (1850) *Tima Mare*, (1854) *Torda-Vilma*, *Vilma-Mare*, (1909-1919) *Vima-mare*, *Tordavilma*, (1968) *Vima Mare*. **Evoluția numelui localității:** *Domeniul românesc Vilma, Vilma, Vi(l)ma Turdei, Vilma Mare, Vima Mare*. **Soluții etimologice.** Denumirea localității pare a deriva dintr-un antroponim *Vilm(a)*, de origine germană (cf. germ. *Wilma*, magh. *Vilma*, eng. *Wilma*, dar răspândit și în țările latine și slave: sp. *Vilma*, ceh. *Vilma*, crt. *Vilma*), hipocoristic de la *Willhelm* (sau *Willhelmina*, pentru var. *Vilma*). E posibil să fie vorba de un stăpân al satului (cu mențiunea că localitatea avea o populație majoritar românească, dovadă consemnarea: *villa olachalis Vylma*), cu numele magh. *Vilm(any)*, de unde numele satului, *Vilma*, cu suf. top. *-a*. Trecerea de la *Vilma* la *Vima* s-a făcut prin disimilarea lui *-l-*. Între 1590 și 1854 denumirea localității este *Vima Turdei* (*Torda-Vima, Thorda-Vilma, Vima Turdej*), iar din 1830 se numește *Vima Mare*, spre a se diferenția de *Vima Mică*. **Evoluția etimologică:** top. *Vima Mare* ← (*Vima* + *Mare*) ← antrop. magh. *Vilm(any)*, prin disimilarea lui *-l-* (+ suf. top. *-a*) ← germ. *Willhelm*; / (+) *Mare* ← adj. *mare* ← lat. *mas, maris*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Vilma</i>	<i>Torda-Vilma</i>	= <i>Vi(l)ma Turdei</i>	<i>Vima Mare</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

VÍMA MICĂ

Comună, zona Lăpuș, județul Maramureș, regiunea istorică Transilvania (de Nord), Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Culmii Preluca, pe râul Lăpuș, între *Vima Mare* și *Peteritea*, la 20 de kilometri de Tg. Lăpuș, la 68 kilometri de *Baia Mare*; zonă de deal. ♦ În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, așezarea a făcut parte din comitatul maghiar *Solnoc-Dăbâca*, iar în perioada interbelică a aparținut de județul *Someș*, plasa *Lăpuș*. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea *Baia Mare*, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ *Maramureș*.

Localități componente ale comunei: *Aspra*, *Dealul Corbului*, *Jugăstreni*, *Peteritea*, *Sălnița*, *Vima Mare*, *Vima Mică* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1390 (*Vydma*). **Stema** comunei *Vima Mică* (2021) se compune dintr-un scut triunghiular cu marginile rotunjite, despicat. În partea dreaptă, pe fond de argint, se află trei brăie undate albastre. În partea stângă, pe fond roșu, se observă o biserică de argint, redată frontal, cu nava dreptunghiulară. Acoperișul bisericii este în două ape, din care iese o turlă cu foisor deschis și acoperiș triunghiular. Atât biserica, cât și turla au pe acoperiș câte o cruce în vârf. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint cu un turn crenelat. ♦ Brăurile undate fac referire la râul *Lăpuș* ce traversează teritoriul

comunei în partea de nord, pe direcția est-vest, fiind flancat de maluri abrupte ce au format renumitele chei ale Lăpușului. Biserica de argint face trimitere la lăcașul de cult de lemn din Vima Mică, ce datează din secolul al XVII-lea. Coroana murală cu un turn crenelat semnifică faptul că localitatea are rangul de comună. **Populație:** 1.448 locuitori (în comună), 355 locuitori (în satul Vima Mică). **Gospodării:** 630 (în comună). **Etnii:** 1.409 români (în comună). **Culte:** 1.281 ortodocși, 104 pentecostali, 21 greco-catolici (în comună). **Dialect:** subdialect crișean (de tranziție). **Numele comun al locuitorilor:** *vimean*, -ă, *vimeni*, -e, (*viman*) / *vimeancă*, *vimence*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Viman* (227 de persoane). **Nume de familie frecvente** în localitate: Batin, Bodea, Câdea, Roman. **Instituții:** primărie, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1954), agenție poștală, cabinet medical, farmacie, cămin cultural, biserică ortodoxă (de zid, "Sfântul Ioan Botezătorul", 1905); biserică monument istoric ("Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril", 1700) se află în custodia parohiei ortodoxe; biserică pentecostală ("Muntele Tabor"). **Resurse naturale:** teren arabil, livezi, fânațe. **Peșteri:** *Gaura din Cetățea de la Vima Mică* (32 m lungime); (pe versantul drept al râului Lăpuș) *Peștera Casa de Piatră din Custura Pietrii* (Peștera Haiducilor). **Descoperire arheologică:** topor neolitic perforat de andezit (în punctul *Sub Mal*). **Monument istoric:** Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" (sec. XVII); Monumentul în memoria Eroilor din Primul Război Mondial (1930). **Monumente comemorative:** Monument în memoria Eroilor din Primul Război Mondial (1930); Monumentul Eroilor (1975 / 2018).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: În sec. XIV-XV era un singur sat, *Vima* sau *Vilma*; (1390) *Vydma*, (1405) *villa olachalis Vilma*, (1543) *Draga-Vilma*, (1549) *Wylmany*, (1566) *Wylma*, (1598) *Dragia-Vilma*, (1603) *pagus Vilma*, (1733) *Vimma*, (1750) *Vima dredzaszke* [=Vima drăgească < Draga], (1760) *Draga Vilma*, (cca. 1800) *Vima Mică*, (1850) *Tima Mika*, (1854) *Draga-Vilma*, *Tima Mică*, (1909-1919) *Vima mica*, *Drăgavilma*, (1968) *Vima Mică*. **Evoluția numelui** localității: *Vilma*, *Vilmeni*, *Vilma-Drăghiei*, *Vima Mică*. **Soluții etimologice.** În opinia lui V. Gabor (2003), autorul unei lucrări monografice despre această așezare, "numele de *Vilma* poate deriva de la cuvântul slav *vylam*, care înseamnă «ruptură, carieră de piatră». În hotarul satului există locul numit *Dealul Vimei*, un deal cu înălțimea de 776 m, împădurit, dar și rupturi și pante abrupte"¹⁰⁶⁰. Însă, după părerea noastră, toponimul Dealul Vimei pare a fi, mai degrabă, o dovadă a faptului că Vima este, la origine, un antroponim. Satul apare în documente și sub numele de Draga (*Draga-Vilma*), care nu invocă un proprietar al satului, ci un raport de subordonare față de Drăghia, o localitate lăpușeană din apropiere, după cum dovedește și atestarea din anul 1598 (*Dragia-Vilma*).

Evoluția etimologică: top. *Vima Mică* ← (*Vima* + *Mică*) ← antrop. *Vima* ← antrop. magh. *Vilm(any)*, prin disimilarea lui -l-; / (+) *Mică* ← adj. *mic*, *mică* ← lat **miccus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Vilma</i>	<i>Draga Vilma</i>	= <i>Vilma-Drăghiei</i>	<i>Vima Mică</i>

Categorii:	Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine maghiară.
-------------------	--

¹⁰⁶⁰ V. Gabor, *Monografia comunei Vima Mică, Maramureș*, București, 2003, p. 20.

VIȘÉUL DE JOS

Comună, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în depresiunea Maramureșului, la poalele Munților Maramureșului, pe valea Vișeuului, între Leordina și Vișeuul de Mijloc; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale comunei: *Vișeuul de Jos* (nu are localități aparținătoare). **Prima atestare documentară:** 1365 (*Ket-Viso*). **Populație:** 4.934 locuitori. **Gospodării:** 2.268. **Etnii:** 4.687 români, 53 romi. **Culte:** 4.105 ortodocși, 211 greco-catolici, 51 pentecostali, 30 romano-catolici. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vișeuian*, -ă, *vișeuiani*, -e, (*vișăuan*, *vișăoan*) / *vișeuancă*, *vișeuance*. **Porecla locuitorilor:** *țolani*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vișăoan*, *Vișăuan* (5 persoane), *Vișovan*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Andreica, Bora, Coman, Covaci, Năsui, Pașcu, Pop, Tomoiagă, Urdă. **Personalități:** Iosif Pop (Ilie Pop) (n. 1966), mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale. Cetățean de onoare al județului Maramureș. **Instituții:** primărie, grădiniță, 3 școli primare, școală gimnazială, bibliotecă comunală (din 1965), cabinet medical, cabinet stomatologic, farmacie, agenție bancară, bancomat, agenție poștală, cămin cultural. **Biserici:** biserici greco-catolice (de zid, "Nașterea Maicii Domnului", 2013; respectiv Vișeuul de Jos II Danova); biserici ortodoxe (de zid, "Înălțarea Sfintei Cruci", 1893; de zid, "Sfântul Nicolae", 1932; de zid, "Sfântul Gheorghe", 2007); biserică pentecostală (1993); biserică adventistă de ziua a șaptea. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), fond forestier, fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, culturi pomicole. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică). **Monumente comemorative:** Monumentul Eroilor din Primul și al Doilea Război Mondial (2012); Troița Monument pentru Eroii din Primul și al Doilea Război Mondial (2012), confecționată din lemn de stejar acoperită cu șindrilă.

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Ket-Viso*, *Ketwyssou*, (1385) *Viso inferior*, (1390) *Vyso*, *Visso*, (1404) *Wyso*, (1453) *utraque Wiso*, (1473) *Ket Visso*, (1476) *Also Vyso*, (1480) *Also Visso*, (1828) *Alsó Vissó*, *Vizny Wissen*, (1851) *Also Vissó*, (1909-1919) *Vișăul-de-jos*, *Alsóvisó*, (1968) *Vișeuul de Jos*. **Evoluția numelui localității:** *Două Vișee*, *Vișeuul Inferior*, *Vișeu*, *Vișăul de Jos*, *Vișeuul de Jos*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Vișeu de Jos* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Prima atestare documentară (*Ket-Viso*, *Ketwyssou*) se referă la cele două localități cu numele *Vișeu* (denumite mai târziu *Vișeuul de Jos* și *Vișeuul de Sus*). Pe parcursul secolului al XV-lea localitatea se numește doar *Vișeu*, pentru a primi determinantul "de Jos" (*Also Vyso*, în magh.) începând cu anul 1476.

Evoluția etimologică: top. *Vișeuul de Jos* ← (*Vișeu* + *de* + *Jos*) ← hidron. *Vișeu* ← n.pers. *Vișa* (+ suf. -ov) ← n.pers. *Vičeslav*; / (+) *Jos* ← adv. *jos* ← ml *deosum*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Două Vișee</i>	<i>Also Vissó</i>	= <i>Vișeul de Jos</i>	<i>Vișeul de Jos</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -eu; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

VIȘÉUL DE MIJLOC

Sat aparținător de orașul Vișeul de Sus, județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată la poalele Munților Maramureșului, la confluența văii Vinului cu râul Vișeu, între Vișeul de Sus și Vișeul de Jos; zonă de munte. ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Prima atestare documentară: 1600 (*Keozepseouyso*). **Populație:** 2.350 locuitori. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vișeuan*, -ă, *vișeuani*, -e, (*vișăuan*, *vișăoan*) / *vișeuncă*, *vișeunce*. **Porecla locuitorilor:** *covrigari*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vișăoan*, *Vișăuan*, *Vișovan*. **Personalități:** Gavril Ciuban (n. 1951), poet. În 1980, Marele Premiu *Vasile Lucaciu* și Premiul Uniunii Scriitorilor. Vol. *Cultivatorul de pietre și tandra dihanie* (1992), *Fântâna cu ghinturi* (1996). Membru al Uniunii Scriitorilor. **Instituții:** biserică greco-catolică; biserică ortodoxă (de zid, "Bunavestire", 1827). **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), fond forestier, culturi pomicole. Alte resurse: conexiune internet, semnal GSM, rețea utilități (apă, energie electrică).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1600) *Keozepseouyso*, (1828) *Közep Vissó*, (1851) *Közep Visó*, (1909-(1919) *Vișău-de-mijloc*, *Középvissó*, (1968) *Vișeul de Mijloc*. **Evoluția numelui localității:** *Vișău de Mijloc*, *Vișeul de Mijloc*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Vișeu de Mijloc* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități). **Soluții etimologice.** Localitatea apare ceva mai târziu (în raport cu *Vișeul de Jos* și *Vișeul de Sus*), probabil pe la începutul sau mijlocul secolului al XVI-lea, fiind consemnată abia la 1600 cu numele de *Keozepseouyso* (= *Vișeul de Mijloc*). Probabil satul a fost întemeiat prin colonizarea cu familii provenite din *Vișeul de Jos* sau / și *Vișeul de Sus*. **Evoluția etimologică:** top. *Vișeul de Mijloc* ← (*Vișeu* + *de* + *Mijloc*) ← hidron. *Vișeu* ← n.pers. *Vișa* (+ suf. -ov) ← n.pers. *Vičeslav*; / (+) *Mijloc* ← adj. *mijloc* ← ml *medius locus*.

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
-	<i>Közep Visó</i>	= <i>Vișeul de Mijloc</i>	<i>Vișeul de Mijloc</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -eu; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

VIȘÉUL DE SUS

Oraș (din 1956), județul Maramureș, regiunea istorică Maramureș, Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Localitate situată în partea estică a depresiunii Maramureș, la poalele Munților Maramureș, la confluența râurilor Vișeu și Vaser, între Vișeu de Mijloc și Moisei, la 125 de kilometri est de Baia Mare; zonă de munte (alt. 491 m). ♦ În sec. al XIV-lea, localitatea a intrat în componența Cnezatului de vale al Bogdăneștilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a făcut parte din comitatul maghiar Maramureș, iar după Unirea din 1918, în perioada interbelică, localitatea a aparținut de plasa Vișeu. O descriere a localității din această perioadă: “Comună locuită de țipțeri, are caracterul unui târgușor, fiind un centru însemnat pentru exploatarea lemnului din Valea Râului (Vaser). Are multe fabrici de cherestea și o fabrică de mobilă, e sediul unui judecător de ocol și e reședință de plasă. În zilele de târg, viața de aici este destul de animată. În apropiere se află vestitele băi și izvoare de apă minerală de la Valea Vinului. De aici pornește un tren industrial ce duce prin cea mai pitorească vale a Maramureșului (Valea Râului - Vaser). În comună, chiar lângă gară, sunt fântâni cu apă minerală”¹⁰⁶¹. După al Doilea Război Mondial, a făcut parte din Regiunea Baia Mare, iar din 1968 a intrat în alcătuirea actualului județ Maramureș.

Localități componente ale orașului: Vișeu de Mijloc, *Vișeu de Sus* (reședință). **Prima atestare documentară:** 1365 (*Ketwyssou*). **Stema** orașului Vișeu de Sus (2016) se compune dintr-un scut triunghiular argintiu cu marginile rotunjite, tăiat de un brâu undat albastru. În partea superioară se află o locomotivă cu abur neagră orientată spre stânga. În vârful scutului se află un brad verde cu patru rânduri de cetini, însoțit de o parte și de alta de câte o floare-de-colț de aur, cu șase petale mari și trei petale mici cu stamine în mijloc. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. ♦ Brăul undat reprezintă râul Vișeu. Locomotiva simbolizează mocănița cu abur care circulă pe ultima cale ferată forestieră din România. Bradul verde și floarea-de-colț reprezintă bogăția silvică, cinegetică și flora locală. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș. **Populație:** 15.037 locuitori (cu localitățile aparținătoare), 12.687 locuitori (în orașul Vișeu de Sus). **Gospodării:** 6.740 (cu localitățile aparținătoare). **Etnii:** 12.776 români, 606 germani, 387 maghiari, 52 romi, 81 ucraineni (cu localitățile aparținătoare). **Culte:** 11.951 ortodocși, 1.351 romano-catolici, 374 greco-catolici, 64 adventiști, 49 pentecostali, 46 reformați, 29 bapțiști, 24 martori ai lui Iehova, 4 atei. **Cartiere:** Rădeasa, Țipțera, Valea Peștilor. **Dialect:** subdialect maramureșean. **Numele comun al locuitorilor:** *vișeuian*, -ă, *vișeuiani*, -e, (*vișăuan*, *vișăoan*) / *vișeuancă*, *vișeuance*. **Porecla locuitorilor:** *pupezeri*. **Nume de familie derivate** din numele localității: *Vișăoan*, *Vișăuan*, *Vișovan*. **Nume de familie frecvente** în localitate: Andreica, Bora, Bota, Ciolpan, Ciuban, Coman, Danci, Grad, Hapca, Iusco, Șimon, Țicală, Timiș, Tomoiagă. **Personalități:** Vasile Hojda (n. 1932), tenor la Opera din Cluj (1953) și Opera din Timișoara (1956), profesor la Academia de muzică din München. ♦ Ioan Faiciuc (n. 1943), cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară “Sextul Pușcariu” din Cluj Napoca. Vol. (în colaborare) *Atlasul Lingvistic pe Regiuni - Maramureș* (1973-1999), *Noul Atlas lingvistic pe regiuni - Banat* (1980-1997). ♦ Anton-Joseph Ilk (n. 1951), preot, folclorist, colaborator la diverse publicații din țară și străinătate. Vol. *Ter Zipser mit ter Laater* (povestiri, 1984), *Zipser Volksgut aus dem Wassertal* (“Folclor țipțăresc de pe Valea Vaserului”, 1990) etc. ♦ Liviu Doru Bindea (1957-2006), jurist, politician,

¹⁰⁶¹ Demeter, Marin, 1935, p. 97-98.

senator în Parlamentul României; prefect al jud. Maramureș (ianuarie 1993-decembrie 1996). **Instituții:** primărie, poliție orășenească, secție de jandarmi (în subordinea Secției de Jandarmi Sighetul Marmației), judecătorie, birou notar public, cabinete medicale, cabinete stomatologice, farmacii, spital orășenesc, unitate SMURD, ocol silvic, 6 grădinițe, 3 școli gimnaziale, școală primară, școală gimnazială, școală profesională, liceu (Liceul Teoretic "Bogdan Vodă"), Centru școlar de educație incluzivă, Clubul Elevilor, bibliotecă orășenească (din 1952; în prezent deține 49.000 de volume și periodice), agenție poștală, agenții bancare, bancomate, compartiment teritorial al Direcției de Sănătate Publică Maramureș, Serviciu Fiscal Orășenesc (în subordinea Administrației Județene a Finanțelor Publice Maramureș), serviciu public comunitar local de evidență a persoanelor, Birou Teritorial al Oficiului Registrului Comerțului de pe lângă Tribunalul Maramureș, Birou de Cadastru și Publicitate Imobiliară, Centru Local APIA, case de tip familial, casă de cultură. **Muzee:** Muzeul de Etnografie și Istorie (înființat în 2003; str. Libertății, nr. 7); Muzeul Evreiesc "Casa Elefant" (2011; str. Cerbului, nr. 5; Alexander Elefant a fost un antreprenor evreu, proprietar de fabrică de cherestea pe Valea Vaserului); Centrul Documentar - Expozițional al Nobilimii Române Maramureșene (înființat în 2014; Libertății, nr. 14A). **Biserici:** biserică greco-catolică (de lemn, "Maica îndurerată", 1993-1995); biserică penticostală ("Harul", în construcție); biserică adventistă de ziua a șaptea; biserică baptistă ("Speranța"). Biserici ortodoxe: "Bunavestire", 1834, de zid; "Sfântul Nicolae", 1933, de zid; "Nașterea Maicii Domnului", 1947; "Tăierea Capului Sfântul Ioan Botezătorul", 1995, de zid - Rădeasa; "Sfinții Împărați Constantin și Elena", de lemn, 2006; "Sfinții Romani", 2000, de zid - Țișterai; "Duminica Tuturor Sfinților", 1995, de lemn - Valea Râului; "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", 2007-2010, de lemn, în stil maramureșean; "Sfinții Cosma și Damian", 2001, de lemn. **Așezământ monahal:** Mănăstirea Vișeu de Sus (de pe Valea Scra-dei), rit ortodox, construcție de lemn, cu hramul "Nașterea Maicii Domnului" (după 1900). **Instituții religioase:** Sediul Protopopiatului Ortodox Vișeu. **Resurse naturale:** curs de apă (râul Vișeu), fond forestier (25.000 ha), fond de vânătoare (Făina - 14.000 ha, Valea Babei - 12.000 ha), teren arabil (900 ha), pășuni și fânațe (2.300 ha), fond forestier (1.700 ha), fructe de pădure și ciuperci comestibile din flora spontană, livezi (150 ha); izvoare de apă minerală (*Izvorul de la Haltă, Izvorul Udeanu, Izvorul IRIC*; pe Valea Vaserului: *Izvoarele Șuligu, Lostun și Mihoaia*); izvor de apă sărată (pe Valea Vinului, *Băile lui Gabor*); zăcăminte de cupru (Măcârlău și Catarama); minereuri polimetalice (Măcârlău și Novicior); șisturi bituminoase. **Monumente istorice:** Calea ferată forestieră îngustă "Valea Vaserului" (1933); Clădirea de călători - Gara Vișeu de Sus (1933); Atelierul mecanic - Gara Vișeu de Sus (1933); Depoul de locomotive - Gara Vișeu de Sus (1933); Casa Elefant - Gara Vișeu de Sus (1933); Depoul vechi - Gara Vișeu de Sus (1933); Linia ferată forestieră îngustă Vișeu de Sus - Comanu (1933); Clădirea Haltei Ihoasa - Delta Novăț (1933); Racord Novăț - Betigi (1933); Podul de beton Novăț - 25 ml (1933); Podul de beton/metal Roșu, 22 ml (1933); Clădirea Haltei Cozia (1933); Pod de fier beton/metalic, 23 ml (1933); Podul de beton Novicior, 23 ml (1933); Clădirea Haltei Bardău (1933); Dormitor personal - Halta Bardău (1933); Tunel săpat în piatră, 31 ml (1933); Pod de beton/metalic între tuneluri, 25 ml (1933); Tunel săpat în piatră, 30 ml (1933); Clădirea Haltei Șuligu (1933); Clădirea Haltei Făina (1933); Dormitor personal - Halta Făina (1933); Clădirea Haltei Lostun (1933); Clădirea Haltei Miraj (1933); Racordul Gura Ștevioara - Ștevioara (1933); Pod de beton/metalic Gura Ștevioara, 20 ml (1933); Clădirea Haltei Valea Babei (1933); Casa Pop Simion, azi Primăria orașului Vișeu de Sus (sec. XX); Fosta Administrație a moșilor lui Pop Simion, azi Primăria orașului Vișeu de Sus (sec. XX); Biserica romano-catolică "Ioan și Ana" (1812); Fostul Spital Public "Irina", azi atelier

meșteșugăresc (sec. XIX); Biserica "Bunavestire" (1842); Casa parohială a bisericii "Bunavestire" (1847); Cimitir evreiesc (sec. XVIII); Fostul gimnaziu, azi Școala generală nr. 1 (sec. XIX). **Monumente comemorative:** Monumentul "Flacăra" închinat Eroilor căzuți pentru neam și țară (1998), sculptură în marmură realizată de un grup de studenți de la Facultatea de Arhitectură din Cluj, amplasată într-un parc, pe str. 22 Decembrie; Placă Comemorativă a Eroilor romano-catolici din Primul Război Mondial, amplasată în Biserica romano-catolică "Sfânta Ana"; Troița Martirilor Bisericii Române Unite cu Roma și a Eroilor Neamului (1995; realizată de meșterul Gavril Hotico din leud, amplasată în fața Bisericii greco-catolice "Maica Îndurerată"). **Monumente de for public:** Bustul "Nicolae Dunca"¹⁰⁶² (1999). **Microstațiune balneară** sezonieră, de interes local: *Stabilimentul balnear Vișeu de Sus, Băile Șuligu* (Valea Vaserului), *Băile Valea Borcutului de pe Vaser, Băile Valea Vinului*. **Obiectiv turistic:** Mocănița de pe Vaser (calea ferată a fost construită în 1924-1932, pentru transportul lemnului din exploatarea de pe Valea Vaserului; locomotivă cu aburi; halte: Paltin, Novăț, Cozia, Bardău, Botizu, Făina) (Centru Național de Informare și Promovare Turistică). **Târg** săptămânal de mărfuri și animale (vineri). **Manifestări tradiționale locale:** Festivalul de colinde și datini *Veniți creștini la Viflaim* (luna decembrie).

■ Originea numelui localității

Denumiri atestate: (1365) *Ketwyssou*, (1468) *Felsewysso*, (1489) *Felsewys*, (1549) *Uj Viso*, (1604) *Felseo Viso*, (1828 1851) *Felsö Vissó*, (1909-1919) *Vișeu-de-sus*, *Felsövisó* (cu cătunele Arșița, Valea Peștilor, Lunca-Balmoșului, Lunca Scradei, Reghiasa și cu stațiunea balneară Șuligu), (1968) *Vișeu de Sus*. **Evoluția numelui localității:** *Două Vișee, Vișeu de Sus, Vișeu Nou, Vișău de Sus*. **Denumire uzuală** în prezent (alta decât cea oficială): *Vișeu de Sus* (forma nearticulată este utilizată atât de localnici, cât și de autorități).

Soluții etimologice. Probabil locul în care s-a întemeiat așezarea s-a numit inițial *Între Râuri* (cu referire la Vaser și Vișeu). Denumirea actuală a localității derivă, evident, din hidronimul *Vișeu*, râu ce își are izvoarele în Munții Rodnei și, după un parcurs de 77 de kilometri, interval în care străbate șase localități (Borșa, Moisei, Vișeu, Leordina, Petrova și Bistra), se varsă în râul Tisa, în apropiere de satul Valea Vișeului. Prima atestare a hidronimului ("fluvium Wysso") datează din 14 mai 1353¹⁰⁶³. Încă la începutul secolului al XX-lea, A. Bunea lansează ipoteza că toponimul Vișeu ar putea deriva de la un nume de persoană: "Pe valea Vișăului, primul descălecător a fost probabil *Visa* sau *Vișa*, de la care își va fi căpătat numele și râul Vișău și satele Vișăul de sus, de mijloc și de jos"¹⁰⁶⁴. N. Drăganu (1933) reia, în linii mari, ipoteza lui Bunea, afirmând în plus că "numele satului și al văii numite *Vișău* derivă din n.pers. *Vișa*, cunoscut ca nume de familie și în Ardeal + suf. -ov, iar *Vișa* este diminutivul lui *Vičeslav* = *Visalv* = *Vitoslav*"¹⁰⁶⁵. O dovadă în sprijinul acestei direcții ar fi atestarea, în județul Maramureș, a antroponimului Vișe (12 persoane) și Vise (15). Opoziția o face N. Mihali (2001): "Faptul că vine dintr-un nume de origine slavă nu este întemeiat, pentru că nu găsim de-a lungul timpului nici un nume de Visou sau Vișa care să aibă corespondent în realitate"¹⁰⁶⁶.

Pornind de la considerentul că, pentru toponimul *Vișeu*, "nu se găsește în limba română și nici în limbile germană, slavă sau maghiară" un cuvânt de origine, Vasile Bologa propune un sondaj în stratul lingvistic indo-european, unde identifică o

¹⁰⁶² Căpitanul Nicolae Dunca a murit în războiul civil din America.

¹⁰⁶³ I. Mihalyi de Apșa, *Diplome*, 1900, p. 30-33.

¹⁰⁶⁴ A. Bunea, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, 1912, p. 157.

¹⁰⁶⁵ N. Drăganu, *Români*, 1933, p. 390.

¹⁰⁶⁶ N. Mihali, *Între Râuri. Ghid turistic și monografic despre Vișeu de Sus*, 2001, p. 29.

rădăcină “<vis(s)io> sau <uiso> = putoare, în sensul de miros de mosc, al animalelor sălbatice, în speță al zimbrului, care este practic identică, ca pronunție și chiar ca ortografie, cu una din primele forme ale toponimului Vișeu, menționată ca <uysou> în 1365”¹⁰⁶⁷. Un argument invocat de cercetător este constatarea că zimbrii erau atrași de izvoarele acide, minerale, în bazinul hidrografic al Vișeului fiind semnalate peste 40 de surse hidrominerale carbogazoase. N.M. Tomi (2008) reia această ipoteză: “Putem admite că avem de a face cu o rădăcină indo-europeană (*uiso*) care își află semnificația în «mirosul specific al animalelor sălbatice» care se adunau, mai ales în jurul izvoarelor cu apă mineral (borcut), atât de des întâlnite în zonă. (...) Nu ar fi de mirare dacă oamenii ar fi numit acele locuri, sau apa unde se adăpau ele, cu astfel de nume pentru a le evidenția în mod deosebit unde se simte acest miros (iz)”¹⁰⁶⁸. Ipoteza nu e concludentă, motiv pentru care, pentru soluția finală rămânem la derivarea antroponimică. **Evoluția etimologică:** top. *Vișeul de Sus* ← (*Vișeu* + *de* + *Sus*) ← hidron. *Vișeu* ← n.pers. *Vișa* (+ suf. -ov) ← n.pers. *Vičeslav*; / (+) *Sus* ← adv. *sus* ← ml *susum* (=sursum).

Denumirea veche	Denumirea oficială sub admin. magh.	Traducere rom. < magh.	Denumirea oficială actuală
<i>Două Vișee</i>	<i>Felső Vissó</i>	= <i>Vișeul de Sus</i>	<i>Vișeul de Sus</i>

Categorii:	Toponime cu suf. -eu; Toponime derivate din antroponime; Toponime românești care au la bază un termen de origine slavă.
-------------------	---

¹⁰⁶⁷ V. Bologa, 1977, apud A. Mandric, *Petrova Maramureșului, mențiuni documentare*, Baia Mare, 2007, p. 126.

¹⁰⁶⁸ N.M. Tomi, *Despre numele Vișeu, în Maramureșul de ieri până astăzi*, Cluj-Napoca, 2008, pag. 186.

Abrevieri

a.d. - atestat documentar	n. top. - nume topic
adj. - adjectiv	neat. - neatestat
adv. - adverb	ngr. - limba neogreacă
alb. - limba albaneză	neol. - neologism
arh. - arhaism	onom. - onomastică
art. - articol	peior. - peiorativ
bg. - limba bulgară	pers. - persoană
cf. - confer	pl. - plural
conj. - conjuncție	pol. - limba poloneză
cuv. - cuvânt	pop. - popular
dat. - dativ	pref. - prefix
depr. - depreciativ	prep. - prepoziție
der. - derivat	pron. - pronume
dial. - dialect, dialectal	pron. pers. - pronume personal
dic. - dicționar	prerom. - preroman
ebr. - limba ebraică	prez. - prezent
ed. - editura; editat(ă)	regr. - regresiv
f. - feminin	reg. - regional
f.a. - fără an	rel. - religie
f.e. - fără editură	refl. - reflexiv
fig. - figurativ	rom. - limba română
germ. - limba germană	rus. - limba rusă
gr. - limba greacă veche	s. - substantiv
î.-e. - indoeuropean	săs. - dialect săsesc
inf. - infinitiv	scr. - limba sârbo-croată
interj. - interjecție	scrt. - limba sanscrită
INS - Institutul Național de Statistică	srb. - limba sârbă
ist. - istorie	sec. - secolul
jdd. - limba idiș	sin. - sinonim
înv. - învechit	sg. - singular
lat. - limba latină	sl. - limba slavă
lat. pop. - limba latină populară	slov. - limba slovenă
loc. - locuitor(i)	suf. - sufix
lingv. - lingvistică	tc. - limba turcă
m. - masculin	top. - toponim
magh. - limba maghiară	Trans. - Transilvania
Maram. - Maramureș	ucr. - limba ucraineană
Mold. - Moldova	v. - vezi
Munt. - Muntenia	var. - variantă
n. - neutru	vb. - verb
n. pr. - nume propriu	vsl. - limba slavă veche

Summary

In the first part of the study, a description of the general framework specific to Maramureş County was made. Particular attention was paid to the etymology of the toponym Maramureş.

The second part of the work deals with the 247 localities with the rank of village, commune and town in Maramureş county. The analytical sheet of each article includes, as appropriate: rank, zoning and location, names of the component localities (in the case of towns and communes), coat of arms and seal of the locality, first documentary attestation of the locality, historical notes and testimonies, population at the last census (or demographic evolution), number of households, ethnic groups, cults, dialect of the majority population, common name of the inhabitants, community nickname, surnames derived from the name of the locality, surnames common in the locality, local personalities, honorary citizens, institutions (town halls, churches, monasteries, religious institutions, libraries, hospitals, doctors' surgeries, pharmacies, educational institutions), natural resources, protected areas, caves, archaeological and historical sites, indication of the rank of seasonal spa resort (of local interest), tourist attractions, local traditional events.

As regards the origin of the name of the locality, the following were analysed: attested names, the evolution of the name of the locality, the current name, the old name used by the locals, etymological solutions, legends and traditions (concerning the foundation of the settlement), localities with identical or similar names, the etymological evolution and etymology in brief.

This work is a revised and added edition of the "Dicţionarului etimologic al localităţilor din judeţul Maramureş" (Ethnologica Publishing House, Baia Mare, 2016). For the writing of the second edition, a different paradigm was considered, aiming mainly at relating the information to the present time, so that the book represents a real "time capsule". However, the main concern was to revise all the articles dealing with the origin of the names of localities, going through a richer bibliography.

(Traducere: Alexandru Ştef)

Mulțumiri

Ediția a doua a lucrării a fost posibilă datorită implicării financiare a susținătorilor acestui proiect editorial. Achiziția în avans a lucrării a permis acoperirea cheltuielilor de tipar. Din acest motiv, le mulțumesc public și le menționez numele:

Andrei Orha, Pop Ionucu, Robert Cotos, Ionel Lupan, Sebastian Florian, Liliana Mocanu, Măndiță Baias, Flavia Grigoraș, Lia Sârbu, Alexandru Ștef, Radu Big, Erika Szekely, Attila Somogyi, Simona Dumuța, Simona Ștef, Carmen Popa, Liliana Suciu, Paul Prună, Ioan Pop Rapidu, George Nicoară, Ioana Larisa Tuns, Dan Ivan, Doru Leșe, Tudor Marta, Călin Dragoș, George Alexa, Ciprian Grumaz, Lorena Grumaz, Cătălin Dobrovolschi, Doru Șupeală, Pop Alina, Adrian Andreiaș, Daiana Petrescu, Camelia Felezeu, Vlad Iliș, Cristian Poran, Vlad Andrei Pustai, Alin Bălan, Ciprian Dragoș, Romeo Dobocan, Andreea Ciocmărean, Mihai Cănpăn, Gabriel Ardușătan, Larisa Tătăran, Pop Vasile Sebastian, Mica Svab, Elena Pop, Ioana Tarța, Meda Munteanu, Pop Felicia Mariana, Cosmin Roman, Mircea Paușeniuc, Adrian Mândru, Andreea Tofan, Oana Zetea, Ghiță Porumb, Ovidiu Ignat, Oliviu Felecan, Alin Dușa, Marcel Dumitraș, Mircea Farcaș, Daniel Tămășan, Ionuț Borota, Cornel Băbuț, Dorel Taloș, Marius Pop, Florin Miclăuș, Anghel Buduru, Alina Mihuț, Oana Leșiu, Dumitru Orza, Paula Barbul, Florin Vale, Lavinia Temian, Dumitru Mariș, Janina Borșan, Andreea Făt, Dana Gagniuc, Emil Miheț, Daniel Filipaș, Teodor Șuștic, Cristina Trif, Iuliana Hotea, Gheorghe Petrovai, Ionuț Orzac, Ioan Moldovan, Dorina Dragoș, Andreea Cupșa, Loredana Baciuc, Ancuța Pop, Loredana Călinescu, Ioan Banc, Andrei Dragoș, Danu Dumitraș, Sanda Lobonț, Silviu Costin, Simona Dobrican, Ionuț Ardelean, Cristian Albu, Stelian Blagoslov, Dorina Mureșan, Alexa Gavril Băle, Eugen Piron, Daniel Dragoș, Iconia Guran, Dorel Topan, Alina Sălăjan, Mihai Ardelean, Loredana Ardelean, Mircea Zaharie, Mioara Zah, Ionică Vaida, Lorand Ilieș, Ancuța Chirilă, Alina Talpoș, Aurel Bancoș, Florica Bud, Mirela Barz, Radu Tînc, Vasile Popovici, Adrian Todoran, Rodica Racz, Adela Stanescu. Alte persoane au dorit să își păstreze anonimatul.

SPONSORI PRINCIPALI:

Mircea SPĂTAR, Viorica PĂCURAR, Brian CRISTIAN, Mircea CIRȚ, Adrian Dan POP, Cristian CRISTEA, Costel PÂRVĂNOIU, Iustin TALPOȘ, Andrei BOTIȘ.

Bibliografie

- *** *100 de personalități care au făcut istorie*, Editată de Biblioteca Județeană "Petre Dulfu" Baia Mare și Academia Română, Centrul de Cercetare și Documentare Baia Mare, 2018.
- *** *Ambele Vișae. 640 de ani*, Editată de Biblioteca Orășenească, Primăria, Consiliul Local Vișeu de Sus, Tipografia Edel, 2005; vol. II, Baia Mare, Editura Eurotip, 2007; vol. III, Baia Mare, Editura Eurotip, 2009; vol. IV, Baia Mare, Editura Eurotip, 2011.
- *** *Atlas Lingvistic Român pe regiuni. Maramureș (ALRR-Mar.)*, Vol. I, București, Editura Academiei, 1969.
- *** *Autori maramureșeni. Dicționar bibliografic*, (autori: Laura Temian; Otilia Marinescu; Ana-Maria Brezovszki), Baia Mare, Editura Umbria, 2000.
- *** *Baia Mare, schiță monografică*, Editată de Muzeul Regional Maramureș, 1965.
- *** *Cavnic, șase secole de minerit*, Baia Mare, Editată de Consiliul Județean al Sindicatelor Miniere Maramureș, 1974.
- *** *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editată de Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" al Academiei Române, volum îngrijit de Maria Holban; București, Editura Științifică, 1968.
- *** *Comuna Băiuț. Schiță monografică*, Editată de Primăria comunei Băiuț, (coordonator Victor Vaum), 2003.
- *** *Comuna Bistra, Maramureș, monografie*, (autori: Vasile Cureleac, Stelian Borlean, Vasile Oniujec, Ilie Ghergheș, Mihai Petrețchi, Vasile Bumbar, Adrian Mandric, Dumitru Coreniuc), Baia Mare, Editura Eurotip, 2011.
- *** *Comuna Recea, județul Maramureș*, f.a, f.e., (cuvânt înainte: Pavel Octavian).
- *** *Contribuția românilor din Baia Sprie, Satu Nou de Sus, Tăuții de Sus și Chiuzbaia la Marea Unire. Studiu monografic*, Baia Sprie, Editura Ceconi, 2018.
- *** *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș (DFN)*, (autori: Ștefan Vișovan, Mircea Farcaș, Sorin Mihai Frânc, Sorin S. Vișovan, Maria Vișovan, Simona Farcaș), Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2007.
- *** *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, București, Editura Univers Enciclopedic, Academia Română, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", 1998.
- *** *Dicționar latin-român*, ediția a doua, (autor: Gheorghe Guțu), Editura Humanitas, București, 2003.
- *** *Documente privind Istoria României (DIR, I)*, C. Transilvania, vol. I, (1075-1250), București, Editura Academiei, 1951.
- *** *Documenta Romaniae Historica (DIR, X)*, C. Transilvania, vol. X, (1351-1355), București, Editura Academiei, 1977.
- *** *Documenta Romaniae Historica (DIR, XI)*, C. Transilvania, vol. XI, (1356-1360), București, Editura Academiei, 1981.

- *** *Gârdani, file de cronică*, (autori: Livia Beșe, Maria Blidar, Eleonora Dumitraș, Ioan Dumitraș, Mariana Pintilie, Victoria Pop, Loredana Tînc, Ioan Sava), Baia Mare, Editura Eurotip, 2007.
- *** *Geografia României*, vol. III, *Carpații românești și Depresiunea Transilvaniei*, București, Editura Academiei, 1987.
- *** *Habitatul. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român. Vol. II. Banat, Crișana, Maramureș*, Academia Română, București, Editura Etnologică, 2010.
- *** *Indicatorul localităților din România*, (autori: Ion Iordan, Petre Gastescu, D.I. Oancea), București, Editura Academiei, 1974.
- *** *Istoria românilor*, vol. I, (Până la cucerirea romană), Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, București, Editura Enciclopedică, 2001.
- *** *Istoria românilor*, vol. II, (Daco-romani, Romanici, Alogeni), Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, București, Editura Enciclopedică, 2001.
- *** *Istoria României*, București, Editura Corint, 2007.
- *** *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Maramureș*, Editat de Direcția Generală a Arhivelor Statului din RSR, București, 1974.
- *** *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1959-1595)*, întocmit de Grigore Ureche și Simion Dascălul, ediție comentată de Constantin C. Giurescu, (ediția a doua), Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1939.
- *** *Localitățile județului Maramureș*, Baia Mare, 1971.
- *** *Maramureș, ghid turistic al județului* (autori: Ioan Nădișan, Octavian Bandula), București, Editura Sport-Turism, 1980.
- *** *Marmatia*, periodic al Muzeului Județean de Istorie Maramureș, nr. 1, 1969.
- *** *Micul Dicționar Academic (MDA)*, vol. I-IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.
- *** *Monografia comunei Rona de Sus* (lucrare colectivă, coordonator Odarca Bout), Sighetul Marmăției, Editura Echim, 2010.
- *** *Monografia municipiului Baia Mare*, (autori: Aurel Feștilă, Ioan Pintilie, Ioan Cadariu, Ioan Sabău, Valeriu Achim), Baia Mare, 1972.
- *** *Monumente din județul Maramureș închinat eroilor din Primul Război Mondial*, Editura Ethnologica, 2020, Baia Mare.
- *** *Munții Gutâi. Ghid turistic*, (autori: Dumitru Istvan, Stelian Popescu, Ioan Pop), București, Editura Sport-Turism, 1990.
- *** *Munții Țibleș. Monografie turistică*, (autori: Dumitru Istvan, Ioan Pop, Walter Übelhart), Baia Mare, Editura Minulescu, 2013.
- *** *Pagini monografice. Satulung*, Baia Mare, Editată de Primăria Satulung și Asociația eCreator, 2016.
- *** *Povestea lor, istoria noastră. Personalități băimărene înainte și după 1900*, (autori: Viorel Rusu, Lucia Pop), Baia Mare, Editura Eurotip, 2019.
- *** *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1984.

- Achim, Valeriu; Ciolte, Aurel, Băiuț, documentar tehnic și monografic**, Baia Mare, Editura Gutinul, 1991.
- Ardelean, Gavril; Iosif, Beres, Fauna de vertebrate a Maramureșului**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.
- Băințan, Valentin, Ardușat, străveche vatră românească**, Baia Mare, Editura Cybela, 1997.
- Băințan, Valentin, Băsești, "Mica Romă" de sub poalele Codrului**, Baia Mare, Editura Cybela, 2000.
- Băințan, Valentin, Buzești, vatră voievodală românească (contribuții istorice)**, Baia Mare, Editura Eurotip, 2008.
- Băințan, Valentin, Șișești părintelui dr. Vasile Lucaciu**, Baia Mare, Editura Cybela, 1998.
- Bél, Máthiás, Istoria districtului Chioar, 1724-1725**, în art. *Prima monografie a Țării Chioarului scrisă de cunoscutul geograf și polihistor Máthiás Bél în anii 1724-1725*, de Viorel Ciubotă, Turuckó Alexandru, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, nr. 13 / 2020, p. 47-70.
- Bélay, Vilmos, Maramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII század elejéig**, Budapest, Sylvester-Nyomda R.-T., 1943.
- Bilțiu-Dăncuș, Ioan, Un sat maramureșean: Jod-Ieud**, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011.
- Bilțiu Dăncuș, Petru, Colecțiune de hori, strigături, glume și basme culese din popor, cu scopul de a compune o icoană vie a modului de viață și cugetare a săteanului român (1893-1907)**, în Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, Editura Minerva, 1970.
- Bilțiu Dăncuș, Petru, Răspunsuri la chestionarul despre tradițiunile istorice și anticitățiile țărilor locuite de români**, de N. Densusianu, 1893, în Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, Editura Minerva, 1970.
- Bilțiu-Dăncuș, Titus, Basme și povestiri**, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2005.
- Bilțiu, Pamfil, Contribuții la cercetarea toponimiei în spațiul geografic al Maramureșului**, în *Acta Musei Maramorosiensis*, IX, Etnografie, Folclor, Istorie, Științele Naturii, Sighetul Marmăției, 2013, p. 58-81.
- Binder, Pavel, Contribuții la studiul dezvoltării feudalismului în Maramureș și în nordul Transilvaniei**, în *Studii și articole de istorie*, X, București, 1967.
- Birdaș, Emilian, Satul și mănăstirea Rohia din Țara Lăpușului, județul Maramureș. Studiu monografic**, Editura Diacon Coresi, 1994.
- Bîrlea, Ion, Balade, colinde și bocete din Maramureș**, București, Editura Casa Școalelor, reeditat în două volume de Editura pentru Literatură, 1968, cu un studiu introductiv de Iordan Datcu (pagina indicată se referă la ediția a doua).
- Bîrlea, Ion, Însemnări din bisericile Maramureșului**, București, Atelierele grafice Socec, 1909.
- Bîrlea, Ion, Contribuții la istoria Maramureșului după manuscrisul fostului arhivar Gheorghe Petrovay**, Sighet-Maramureș, Tipografia Gutenberg, 1929.
- Beuca, Alexa; Zereniuc, Cristina, Aspecte monografice - Poienile de sub Munte, Maramureș**, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2007.

- Beuca, Alexa**, *Aspecte monografice - Poienile de sub Munte*, Baia Mare, Editura Enesis, 2012.
- Boga, Gheorghe**, *Un grai tipic de interferență*, în *Studii și articole*, Baia Mare, 1970.
- Bolchiș Tătaru, Terezia**, *Maramureș - mândria și durerea noastră*, vol. I, Baia Mare, Editura Gutinul, 2001.
- Bolchiș Tătaru, Terezia**, *Maramureș - mândria și durerea noastră*, vol. III, Baia Mare, Editura Gutinul, 2007.
- Bolchiș Tătaru, Teresia**, *Trecut și prezent în Tăuții-Măgherauș, județul Maramureș*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2013.
- Bologa, Vasile**, *Asupra etimologiei toponimului Vișeu*, comunicare la sesiunea din anul 1977 a Bibliotecii Maramureș (manuscris dactilografiat, păstrat la Biblioteca „Petre Dulfu” din Baia Mare), cf. Adrian Mandric, art. *Opinie asupra etimologiei toponimului Vișeu*, în *Ambele Vișae*, vol. II, Baia Mare, Editura Eurotip, 2007, p. 123-130.
- Bologa, Vasile**, art. *Originea toponimului Săpânța*, în *Acta Musei Maramorensiensis*, Sighetul Marmăției, 2002, p. 367-370.
- Borda, Dumitru, Petrova**, *Studii, articole și documente de istorie locală*, Petrova, Editura Țara Maramureșului, 2015.
- Borlean, Ioan**, *Vadu Izei și Maramureșul. În țara satelor românești*, Vadul Izei, Editura de OVR Agro-Tur-Art, 2000.
- Bota, Ioan M.**, *Rona de Jos - Maramureș, prezentare monografică*, Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 2005.
- Botiș, Mircea; Botiș, Radu**, *Ulmeni, Maramureș. Studiu monografic*, Baia Mare, Editura Enesis, 2011.
- Brâncuș, Grigore**, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Brâncuș, Grigore**, *Introducere în istoria limbii române*, I, (ediția a II-a), Editura Fundației România de Măine, București, 2005.
- Bunea, Augustin**, *Încercare de istoria românilor până la 1382*, București, Editura Academiei Române, 1912.
- Burde, Ioan; Pârvu, Ludovica; Zah, Gheorghe**, *Monografia satului Fericea, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Romsver, 2002.
- Butian, Floare**, *Țara Lăpușului*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2004.
- Caia Daniela; Caia, Gheorghe**, *Rozavlea din Țara Maramureșului*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2007.
- Câmpeanu, Marius**, *Școlile confesionale românești din vicariatul greco-catolic al Maramureșului. A doua jumătate a secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2016.
- Chiș-Bloju, Simion V.**, *Săliștea de Sus*, Sighetul Marmăției, Editura Echim, 2003.
- Chiuzbăian, Aurelia; Cadar, Onisim; Pop, Vasile**, *Tăuții de Sus, o monografie...*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2016.
- Ciorănescu, Alexandru**, *Dicționar Etimologic al Limbii Române (DER)*, București, Editura Saeculum I.O., 2007 (prima ediție: 1958-1959).

- Codrea Florin; Lauran, Cosmin**, *Dăneștii Chioarului, monografie*, Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, 2017.
- Coman, Gheorghe, Moisei**, *străveche vatră românească*, (ediția a II-a), Cluj-Napoca, Editura Limes, 2004.
- Constantinescu, N.A.**, *Dicționar Onomastic Românesc (DOR)*, București, Editura Academiei, 1963.
- Costin, Miron**, *Opere*, (ediție critică de P.P. Panaitescu), București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1958.
- Cotârlă, Ion**, *Satul Cornești. Schiță monografică*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011, pag. 459-462.
- Cozma, Radu**, *Viile Apei, localitate la graniță de județ. Scurtă monografie*, f.a.
- Crâncău, Emil**, *Toponimia și antroponimia localității Tăuții-Măgherauș, județul Maramureș*, Baia Mare, Editura Enesis, 2011.
- Cristea, George; Dăncuș, Mihai**, *Maramureș - un muzeu viu în centrul Europei*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000.
- Crîșan, Ion Horațiu**, art. *Granița de Nord-Vest a Daciei*, în *Ephemeris Napocensis*, II, editat de Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca, Editura Academiei, 1992.
- Csoma, Gheorghe**, *Baia Mare - 670*, Baia Mare, Editura Helvetica Press, 1999.
- Danilov, Ilie**, *Dicționar de mitologie slavă*, București, Editura Polirom, 2007.
- Dănilă, Simion**, *Oiconimul Remetea și variantele sale. O controversă*, în *Dacoromania*, serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, p. 177-182.
- Densusianu, Nicolae**, *Dacia preistorică*, București, Institutul de Arte Grafice, 1913 / citate după ediția 2002, București, Editura Arhetip.
- Densusianu, Ovid**, *Opere. I. Scrieri lingvistice*, București, Editura pentru Literatură, 1968.
- DER** – v. **Ciorănescu, Alexandru**, *Dicționar Etimologic al Limbii Române (DER)*, București, Editura Saeculum I.O., 2007.
- Dermer, I.; Marin, I.**, *Maramureșul Românesc. Studiu de geografie*, București, Cartea Românească, 1935.
- DFN** – v. *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș (DFN)*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2007.
- Dobozi-Faiciuc, Elisabeta**, *Dragomirești, străveche vatră maramureșeană*, Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 1998.
- DOR** – v. **Constantinescu, N.A.**, *Dicționar Onomastic Românesc (DOR)*, București, Editura Academiei, 1963.
- DRAM** – v. **Ștef, Dorin**, *Dicționar de Regionalisme și Arhaisme din Maramureș (DRAM)*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2015.
- Drăganu, Nicolae**, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928.
- Drăganu, Nicolae**, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, Imprimeria Națională, 1933.
- Eminescu, Mihai**, *Opere*, vol. XIII, Publicistică (1882-1883; 1888-1889), Editat de Academia Română și Muzeul Literaturii Române, București, Editura Academiei, 1985; reeditat în vol. *Ediții - Mihai Eminescu, 170 de ani de la naștere (1580-2020)*, Editura TipoMoldova, 2020.

- Faiciuc, Elisabeta**, *Vechimea și istoricul localităților maramureșene oglindite în toponimia și antroponimia lor*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 1997, p. 385-391.
- Faiciuc, Elisabeta**, *Dragomirești între tradiție și modernism*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2008.
- Farcaș, Ioan-Mircea**, *Graiul și etnologia satului Vad*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2008.
- Fățaș, Ioan**, *Monografia localității Mireșu Mare*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2006.
- Filipașcu, Alexandru**, *Istoria Maramureșului*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1997; prima ediție în 1940 (pagina indicată se referă la ediția din 1997).
- Felecan, Nicolae**, *Între lingvistică și filologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011.
- Felecan, Nicolae**, *Elemente arhaice latine în graiurile din nordul țării*, în *Buletin Științific*, Seria A, vol. X, Filologie, Universitatea de Nord, Facultatea de Litere, Baia Mare, 1994, p. 37-43, reluat în *Între lingvistică și filologie*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011, p. 263-271.
- Felecan, Oliviu**, *Un excurs onomastic în spațiul public românesc actual*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2013.
- Felecan, Oliviu; Felecan, Nicolae**, *Straturi etimologice reflectate în hidronimia românească*, în *Quaderns de Filologia: Estudis Linguistics XX*: 251-269; 2015.
- Fereștean, Viorel Dacian**, *Mocira - veche vatră transilvană. Monografia satului*, Baia Mare, Editura Proema, 2020.
- Filip, Dan Andrei**, *Localitatea Lăschia în istorie. Schiță monografică*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2011.
- Filipașcu, Alexandru**, *Istoria Maramureșului*, Tipografia Universul, București, 1940 (indicarea paginilor s-a făcut după ediția a doua, Editura Gutinul, 1997).
- Filipașcu, Alexandru**, *Le Maramures*, Sibiu, 1944 / ediția în limba română: *Maramureș*, Sighetul Marmăției, Editura Echim, 2002.
- Frățilă, Vasile**, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- Frățilă, Vasile**, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2004.
- Frățilă, Vasile; Crețan, Remus**, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2007.
- Frățilă, Vasile; Seiceanu, Teodor**, *Săncel. Monografie*, Sibiu, Editura Cronologia, 2013.
- Gabor, Valer**, *Monografia comunei Vima Mică, Maramureș*, București, Editura Fundația Culturală Gheorghe Marin Speteanu, 2003.
- Gaftone, Vasile**, *Elitele Maramureșului istoric*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2012.
- Gaftone, Vasile**, *Budești, Mica Romă a Maramureșului*, Editată de Biblioteca Județeană "Petre Dulfu" Baia Mare, 2009.
- Gherheș, Ilie**, *Fisculaș - amprente monografice. Baia Sprie, Cavnic, Dumbrăvița, Șișești*, Baia Mare, Editată de Fundația Andrei, 2012.

- Giurcăneanu, Claudiu**, *Populația și așezările din Carpații românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Godja-Ou, Ioan, Văleni** - *Maramureș, oameni și locuri*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, 2020.
- Grad, Elena**, *Săcel, vatră de istorie și civilizație maramureșeană*, Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 2000.
- Graur, Alexandru**, *Nume de locuri*, București, Editura Științifică, 1972.
- Hasdeu, B.P.**, *Istoria critică a românilor*, București, Editura Minerva, 1984.
- Herman, Gheorghe**, *Monografia satului Rogoz - Maramureș*, Oradea, 2019.
- Herodot**, *Cele mai frumoase istorii*, București, Editura Humanitas, 2018.
- Homorodean, Mircea**, *Vechea vatră a Sarmizegetusei în lumina toponimiei*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.
- Horvat, Vasile; Horvat, Liuba Irina**, *Ruscova, o comună ucraineană din Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005.
- Hossu, Valer**, *Impactul cuceririlor maghiare în autonomia românească din Carpații Păduroși*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 1997, p. 15-18.
- Hotea, Ioan**, *Vadul Izei, o filă din istoria Maramureșului, studiu monografic și de geografie istorică*, Sighetul Marmației, Editat de Muzeul Maramureșului, 2008.
- Hotea, Ioan**, *Valea Stejarului, studiu monografic și de geografie umană*, Sighetul Marmației, Editura Echim, 2005.
- Ionele, Gheorghe; Iacob, Gheorghe; Covaciu, Lucica**, *Monografia comunei Fărcașa*, f.e., 2004.
- Ionescu, I.**, *Doi termeni paleocreștini din epoca dacoromână*, în revista *Limba Română*, XLIII, 1994, nr. 1-2, p. 28-31.
- Ionescu, Christian**, *Mică enciclopedie onomastică*, București, Editura Enciclopedică Română, 1975.
- Ionescu, Christian**, *Dicționar de onomastică*, Editura Elion, 2001.
- Iordan, Iorgu**, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963.
- Iordan, Iorgu**, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Iorga, Nicolae**, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, în *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, vol II, București, Editura Minerva, seria *Biblioteca pentru toți*, 1977.
- Iuga, Vasile**, *Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș, Dragoș-Vodă, 2012.
- Iuga, Vasile; Filip, Ioana**, *Groșii Țibleșului, 1594-2009. Locuri, oameni, fapte și tradiții*, Cluj-Napoca, Editura Societății Dragoș Vodă, 2009.
- Iuga de Săliște, Vasile**, *Monografie Odești: 810 ani de atestare documentară*, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2015.
- Ivanciuc, Teofil**, *Sighetul Marmației. Ghid cultural-turistic*, Sighetul Marmației, Editura Echim, 2007.
- Ivanciuc, Teofil**, *Sighetul Maramureșului. Patrimoniu și Turism*, Sighetul Marmației, Editura Valea Verde, 2012.

Ivanciuc, Teofil, art. *Sighet: nume dacic, slav sau maghiar*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VIII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2016, pag. 452-459.

Janitsek, Eugen, *Contribuții la studiul relațiilor lingvistice româno-ucrainene*, Cluj, 1978.

Kacsó, Carol, *Date cu privire la istoria mineritului din Maramureș*, în *Minerit și civilizație în Maramureș*, editată de Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare, 2010.

Kacsó, Carol, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2011.

Latiș, Andrei Gh., *Maramureșul și ținuturile sătmărene. Monografie*, Baia Mare, 1962 (lucrare în manuscris, la Biblioteca Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș).

Lechințan, Vasile; Berbecar-Petreuș, Anamaria, *Monografia unei comunități rurale: Botiza, Maramureș*, Editat de Biblioteca Județeană "Petre Dulfu" Baia Mare, 2015.

Lenghel-Izanu, Petre, *Daina mândră pân' Bârsana* (schiță monografică), Baia Mare, 1979.

Leordean, Alexandru, *Leordina, un sat în fața lumii*, Sighetul Marmăției, Editura Echim, 2006.

Loșonți, Dumitru, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000.

Loșonți, Dumitru, *Soluții și sugestii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

Marina, Mihai, *Maramureșeni. Portrete și medalioane*, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 1998.

Macrea, Dimitrie, *Cuvintele românești în limbile vecine*, în *Studii de lingvistică română*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.

Macrea, Dimitrie, prefață la *Onomastică din Valea Izei*, (autor: Nuțu Roșca), Cluj-Napoca, Editura Societatea Dragoș-Vodă, 2004.

Mandric, Adrian, *Petrova Maramureșului, mențiuni documentare*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2011.

Manu, Ionică, *Monografia localității Ieud, județul Maramureș*, Drobeta Turnu-Severin, Editura Irco Script, 2008.

MDA – v. *Micul Dicționar Academic (MDA)*, vol. I-IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.

Meruțiu, Radu M., *Regiunea Baia Mare - Baia Sprie* (extras din *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. VI), Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1936.

Meș Morar-Chelințanu, Ioan, *Monografia satului Chelința*, (ediția a II-a), Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2014.

Michiș, Dorel, *Dănești, repere monografice*, Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, 2020.

Mihali, Adelina Emilia, *Toponimie maramureșeană. Valea superioară a Vișeuului*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015.

- Mihali, Nicoară; Timiș, Nicoară**, *Cartea Munților. Borșa – schiță monografică*, Baia Mare, Editura Fundației Culturale Zestrea, 2000.
- Mihali, Nicoară**, *Între Râuri. Ghid turistic și monografic despre Vișeu de Sus*, Baia Mare, Editura Fundația Culturală Zestrea, 2001.
- Mihali, Ștefan**, *Dumbrăvița, 1411-2011, istorie, oameni, fapte*, Cluj-Napoca, Risoprint, 2011.
- Mihalyi de Apșa, Ioan**, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, (ediția a IV-a), Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2009 (prima ediție, în anul 1900; pagina e indicată după ediția din 2009).
- Mirescu, Corneliu**, *Țara Lăpușului*, București, Editura Etnologică, 2006.
- Moldovan, Silvestru; Togan, Nicolae**, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria*, Sibiu, 1909; *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, Sibiu, Editura Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, 1919 (ediție retipărită).
- Morariu, Tiberiu**, *Vieața pastorală din Munții Rodnei*, în *Studii și cercetări geografice*, II, București, Societatea Regală Română de Geografie, 1937.
- Muntean, Gheorghe; Muntean, Margareta**, *Negreia, satul de sub Mogoșa*, Cetățele, Editura Scriptorium, 2006.
- Mureșanu, Sabin**, *Originea familiei Mureșenilor*, în *Arhiva someșeană*, nr. 4, Năsăud, 1926.
- Mușat, Mircea**, *Izvoare și mărturii străine despre strămoșii poporului român*, București, Editura Academiei, 1980.
- Nădișan, Ioan; Bologa, Vasile**, *Surse hidrominerale și stațiuni balneare din Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2012.
- Neaga, Augustin**, *Ciocotiș, file de istorie și legendă*, Cluj-Napoca, Editura Ecou Transilvan, 2014.
- Nemeș, Petru; Nemeș Maria**, *Istoricul localității Călinești*, Baia Mare, Editura Zestrea, 2010.
- Odobescu, Ion**, *Toponimia satului Odești*, în *Studii și articole*, Baia Mare, 1973.
- Onciul, Dimitre**, *Scrieri istorice*, București, Editura Științifică, 1968, vol. I, p. 89-130 (art. *Dragoș și Bogdan, fondatorii principatului moldovenesc*, în *Convorbiri Literare*, XVIII (1884), nr. 7, 1 oct., p. 253-262 și nr. 8, 1 nov., p. 304-319).
- Oros, Traian**, *Someș Uileac, vatră de legendă și istorie*, Zalău, Editura Silvana, 2011.
- Oszöczki, K.**, *Sigiliile târgurilor și satelor din comitatul Satu Mare, în secolele XVI-XIX*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, IX-X, 1992-1993, p. 107-119.
- Oszöczki, K.**, *Sigiliile folosite de autoritățile administrative comitatense și orașele de pe teritoriul fostului comitat Satu Mare (sec. XIV-XVIII)*, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, 1981-1992, p. 184-201.
- Panaiteșcu, P.P.**, *Cronicile slavo-române din sec. XIV- XVI publicate de Ion Bogdan*, București, Editura Academiei, 1959.
- Panaiteșcu, P.P.**, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, București, Editura Academiei, 1964.

- Panaiteșcu, P.P.**, *Introducere în istoria culturii românești*, București, Editura Științifică, 1969.
- Papahagi, Tache**, *Graiul și folklorul Maramureșului. Texte. Muzică. Toponimii. Onomastică. Glosar*, București, Editura Minerva, 1981; prima ediție în 1925 (pagina indicată se referă la ediția din 1981).
- Pașca, Vasile Viorel**, *Lăpușul Românesc, 1231-1848. Monografie*, Tg. Mureș, Editura Mica Doris, 1997.
- Pătruț, Ioan**, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974.
- Pătruț, Ioan**, *Onomastică Românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- Pătruț, Ioan**, *Nume de persoane și nume de locuri*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- Pârvan, Vasile**, *Considerațiuni asupra unor nume de râuri daco-scitice*, București, Cultura Națională, 1923.
- Petrovai, Ion**, *Multiculturalism în Țara Maramureșului*, Editat de Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2007.
- Petrovici, Emil**, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei, 1970.
- Pop-Bistrițeanu, Irineu**, *Băseștiul și ilustrul său bărbat George Pop*, Cluj-Napoca, Editura Carpatina, 1995.
- Pop, Dumitru**, *Folclor din Zona Codrului*, Editată de Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă al Județului Maramureș, Baia Mare, 1979.
- Pop, Dariu**, *Mărturii strămoșești. Note paleogeografice pe margini de cărți bisericești sătmărene*, Satu Mare, Editura Athenaeum, 1938.
- Pop, Gheorghe**, *Elemente neologice în graiul maramureșean*, Cluj, Editura Dacia, 1971.
- Pop, Gheorghe**, *Săpânța cea dreaptă ca bradul*, f.e., f.a., (1998).
- Pop, Gheorghe; Pop, Tomel**, *Cartea cetății Zynir*, Baia Mare, Editura Enesis, 2003.
- Pop, Gheorghe; Pop, Tomel**, *Cartea cetății Zynir, bastionul de la defileul Someșului*, Fersig, Editura Maestro Tip, 2018.
- Pop, Lucia**, *O călătorie în istoria orașului Baia Mare, în Rivulus Dominarum. Baia Mare, șapte secole de istorie*, Editată de Electro Sistem, Baia Mare, 2016.
- Pop, Mihai**, Cuvânt înainte la *Zona etnografică Lăpuș*, (autori: Georgeta Stoica, Mihai Pop), București, Editura Sport-Turism, 1984.
- Pop, Nelu**, *Suciul de Sus, vatră românească milenară*, Baia Mare, Editura Pro-ema, 1997.
- Pop, Vasile; Iuga, Vasile**, *Leordina, 600 de ani de atestare documentară*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, 2016.
- Popa, Radu**, *Cnezatul Mării. Studii documentare și arheologie în Maramureșul istoric*, Baia Mare, Muzeul Județean Maramureș, 1969.
- Popa, Radu**, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, Editura Academiei, 1970.

- Popa, Radu**, *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, în *Marmatia*, III, Baia Mare, Muzeul Județean Maramureș, 1977.
- Popescu, Traian; Wollmann Volker**, *Localități miniere din Transilvania, Banat și Maramureș într-un atlas din secolul al XVIII-lea*, Sibiu, Editura Honterus, 2013.
- Posea, Grigore; Moldovan, Codreanu; Posea, Aurora**, *Județul Maramureș*, București, Editura Academiei, Institutul de Geografie, 1980.
- Pricop, Gheorghe T.**, *Monografia localității Dumbrăvița*, Baia Mare, Editura Gutinul, 2011.
- Pușcariu, Ioan**, *Ioan Circa de Gambutz ca episcop al Marmației*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011, pag. 103-116.
- Radu, Cozma**, *Viile Apei, localitate la graniță de județ. Scurtă monografie*, f.e., f.a.
- Radu, Vasile**, *Satele Chioarului la 1405. Date istorice, economice, demografice și etimologice pentru anii 1231-2005*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2005.
- Radu, Vasile**, *Culcea (1405-2005)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2005.
- Radu, Vasile**, *Săcălășeni, 1405-2005*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2005.
- Rezeanu, Adrian**, *Oiconimie maramureșeană. O altă abordare etimologică*, în *Buletin Științific*, Filologia, Seria A, vol. XX, 2011, pag. 97-108.
- Rezeanu, Adrian**, *Nume de sate de pe Valea Izei*, în *leud, străveche vatră de cultură românească*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2013.
- Rohian, Anton; Guseth, Klara**, *Prefecții județului Maramureș*, Baia Mare, Editura Proema, 2015.
- Rogojan, Mihai P.**, *Cetățele, străveche cetate românească*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2011.
- Roman, Daniel Marius**, *Ciocotiș, schiță monografică*, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2014.
- Roșca, Nuțu**, *Onomastica din Valea Izei*, Cluj-Napoca, Editura Societatea Dragoș Vodă, 2004.
- Russu, I.I.**, *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Savu, Alexandru**, *Prin Maramureș*, București, Societatea pentru răspândirea științei și culturii, 1959.
- Sălăjan, Iulian**, *Tohat, străveche vatră românească de sub Codru*, (ediția a II-a), Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 2000.
- Sălăjeanu, Florian**, *Tulghieș, monografia satului*, Baia Mare, Editura Maria Montessori, 2006.
- Scriban, August**, *Dicționarul limbii românești*, Iași, Editura Presa Bună, 1939.
- Selinc, Roxandra; Zah, Gheorghe; Tuns Zamfira**, *Monografia satului Curtuișu Mare, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2002.
- Songott, Bela**, *Comuna Poienile de sub Munte, Maramureș: monografie*, Petrova, Editura Țara Maramureșului, 2015.

- Stoica, Georgeta; Pop, Mihai**, *Zona etnografică Lăpuș*, București, Editura Sport-Turism, 1984.
- Suciu, Coriolan**, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, Editura Academiei, 1967-1968.
- Surdu, Alexandru**, *Ordinul cavalerilor marmațieni*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2020.
- Szinkulics, Veronica**, *Născut într-un sat de mineri*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2009.
- Șainelic, Sabin; Șainelic, Maria**, *Zona etnografică Chioar*, București, Editura Sport-Turism, 1986.
- Ștef, Dorin**, *Dicționar de Regionalisme și Arhaisme din Maramureș (DRAM)*, Baia Mare, Editura Ethnologica, 2015.
- Ștețco, Valerica**, *Poezii populare din Țara Maramureșului*, seria Folclor din Transilvania, IX, București, Editura Minerva, 1990.
- Tămaș Ioan Marin; Tămaș Cristina**, *Monografia comunei Cernești, județul Maramureș*, f.e., Baia Mare, 2014.
- Tepei, Vasile**, *Satul Hoteni. Repere monografice*, Baia Mare, Editura Enesis, 2020.
- Tocilescu, Grigore**, *Dacia înainte de romani. Cercetări asupra popoarelor care au locuit țările române de-a stânga Dunării, mai înainte de cucerirea acestor țări de către imperatorul Traian*, București, Tipografia Academiei Române, 1880.
- Tomî, Nicolae Marian**, *Maramureșul Istoric în date*, Cluj-Napoca, Editura Grinda, 2005.
- Tomî, Nicolae Marian**, *Maramureșul de ieri până astăzi - Studii și cercetări istorice*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2008.
- Tomî, Nicolae Marian**, *Despre numele Vișeu*, în *Maramureșul de ieri până astăzi*, Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2008, pag. 185-188.
- Tomî, Nicolae Marian**, *Din nou despre numele Maramureș*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2011, pag. 507-522.
- Trif, Vasile**, *Monografia satului Cărbunari*, Baia Mare, Editura Marist, 2019.
- Țelman, Ioan**, art. *De unde vine numele Maramureșului?*, în culegerea *Școala și viața*, Baia Mare, 1973, p. 9-13; reluat în vol. *Din istoria Maramureșului*, Sighetul Marmației, Tipografia Aska Grafika, 2008, p. 9-13.
- Țelman, Ion; Mariș-Dăncuș, Ioana; Faiciuc, Elisabeta**, *Cuhea în istoria și cultura Maramureșului*, Sighetul Marmației, Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, 2005.
- Țeposu, Emil; Câmpeanu, Liviu**, *Apele minerale și stațiunile balneoclimaterice din Ardeal*, București, Editura Viața Românească, 1921.
- Țiplea, Alexandru**, *Poezii populare din Maramureș*, în *Analele Academiei Române*, seria II, tomul XXVIII, 1905-1906, Memoriile secțiunii literare, București, 1906.
- Urda, Anuța**, *Săpânța, monografie*, Sighetul Marmației, Editura Aska Grafika, 2005.

- Ureche, Grigore; Costin, Miron; Neculce, Ion**, *Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău, Editura Cartea Moldovei, 2008.
- Ursu, Sorana**, *La Baia Mare*, București, Editura Tineretului, 1956.
- Vaida Lotica; Vaida, Simion**, *Lumini ale dăinuirii. Ilba. Pagini de monografie*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2012.
- Vaida Lotica; Vaida, Simion**, *Urmeniș, file de istorie*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2012.
- Vințeler, Onufrie**, *Studii și cercetări de onomastică și etimologie*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2010.
- Vințeler, Onufrie**, *Terra Maramorusiensi et fluvium Maramorosii*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2005, pag. 75-82, studiu republicat, într-o variantă extinsă, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. VIII, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 2016, pag. 460-490.
- Vișovan, Ioan**, *Etimologia numelor unor localități de pe Valea Izei*, în *Maramureș, vatră de istorie milenară*, vol. IV, Cluj-Napoca, Editura Dragoș Vodă, 1999, p. 569-571.
- Vișovan, Gheorghe; Iuga de Săliște, Vasile; Șerba, Maria**, *Călinești - locuri, oameni, fapte și tradiții*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, 2010.
- Vișovan, Ștefan**, *Considerații asupra toponimiei localităților cu populație ucraineană din Maramureș*, în *Studii și articole*, Baia Mare, 1981.
- Vișovan, Ștefan**, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Editura Argonaut, 2005.
- Vișovan, Ștefan**, *Studii și articole de onomastică*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2007.
- Vișovan, Ștefan**, *Toponimia Țării Lăpușului*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2008.
- Vraciu, Ariton**, *Limba geto-dacilor*, Timișoara, Editura Facla, 1980.
- Zah, Gheorghe**, *Monografia satului Durușa, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Romsver, 2001.
- Zah, Gheorghe**, *Monografia satului Valea Chioarului, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Romsver, 2001.
- Zah, Gheorghe**, *Monografia satului Vărai, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Romsver, 2002.
- Zah, Gheorghe**, *Prislop, județul Maramureș, legendă și adevăr*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2004.
- Zah, Gheorghe; Lenghel, Doina; Marian, Valerian**, *Boiu Mare, județul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2005.
- Xenopol, A.D.**, *Istoria românilor din Dacia Traiană. Vol I. Dacia anteromană. Dacia romană. Dacia postromană (Migrațiile barbare)*. Prima ediție, în 1888-1893 (citarea se face după ediția 2013, Editura Saeculum I.O.).

Tablă de materii

Prefață.....	5
Județul Maramureș. Cadrul general.....	13
Localități ale județului Maramureș.....	75

Ardusat (75), Arduzel (77), Arieșul de Câmp (78), Arieșul de Pădure (79), Ariniș (80), Aspra (82), Asuajul de Jos (83), Asuajul de Sus (84),

Baba (85), Baia Borșa (86), Baia Mare (87), Baia-Sprie (97), Băița (100), Băița de sub Codru (101), Băiuț (103), Băsești (105), Bârgău (107), Bârsana (108), Berbești (110), Berchez (112), Berchezoaia (113), Berința (114), Biczaz (115), Bistra (117), Blidari (118), Bocicoel (119), Bocicoiul Mare (120), Bogdan-Vodă (122), Boiereni (125), Boiul Mare (126), Bontăieni (129), Borcut (130), Borșa (131), Botiza (135), Bozânta Mare (138), Bozânta Mică (139), Breb (140), Brebeni (141), Buciumi (142), Budești (143), Bușag (145), Buteasa (146), Buzești (148),

Cavnic (149), Călinești (151), Cărbunari (153), Cărpiniș (154), Cătălina (156), Câmpulung la Tisa (156), Cernești (158), Cetățele (160), Chechiș (163), Chelița (164), Chiuzbaia (165), Cicârlău (167), Ciocotiș (168), Ciolt (170), Ciuta (171), Coaș (172), Codrul Butesii (173), Coltău (174), Colțirea (175), Copalnic (176), Copalnic-Deal (178), Copalnic-Mănăștur (178), Cornești (180), Corni (181), Coroieni (182), Coruia (183), Costeni (184), Coștiui (186), Crasna Vișeuului (187), Crăciunești (188), Cufoaia (190), Culcea (191), Cupșeni (193), Curtuiuşul Mare (194), Curtuiuşul Mic (195),

Dămăcușeni (196), Dănești (197), Dăneștii Chioarului (199), Dealul Corbului (200), Dealul Mare (201), Desești (202), Dobricul Lăpușului (203), Dragomirești (205), Drăghia (208), Dumbrava (209), Dumbrăvița (211), Durușa (212),

Fărcașa (213), Făurești (215), Fânațe (216), Fântânele (217), Ferești (218), Fericea (220), Fersig (221), Finteușul Mare (222), Finteușul Mic (223), Firiza (224), Frâncenii Boiului (225),

Gârdani (227), Giulești (229), Glod (231), Groape (232), Groși (233), Groșii Țibleșului (235),

Handalul Ilbei (237), Hărnicești (238), Hideaga (239), Hoteni (241), Hovrila (242),

Iadăra (243), Iapa (244), Ieud (245), Ilba (248), Inău (249), Izvoarele (250), Întrerâuri (251), Jugăstreni (252),

Larga (253), Lazul Baciului (254), Lăpuș (255), Lăpușel (257), Lăschia (258), Leordina (259), Libotin (262), Lucăcești (263), Lunca la Tisa (264),

Mara (265), Măgureni (266), Mănăstirea (267), Mânău (268), Merișor (269), Mesteacăn (270), Mireșul Mare (271), Mocira (273), Mogoșești (274), Moisei (275),

Nănești (277), Negreia (278), Nistru (280),

Oarța de Jos (281), Oarța de Sus (282), Ocna-Șugatag (283), Ocoliș (286), Odești (287), Oncești (288), Orțița (290),

Peteritea (291), Petrova (292), Piatra (294), Plopiș (295), Poiana Botizii (296), Poienile Izei (397), Poienile de sub Munte (398), Posta (300), Preluca Nouă (301), Preluca Veche (302), Pribilești (303), Prislop (304),

Răzoare (306), Recea (307), Remecioara (309), Remetea Chioarului (310), Remeți (312), Remeți pe Someș (313), Repedea (314), Rodina (316), Rogoz (316), Rohia (318), Românești (319), Rona de Jos (320), Rona de Sus (322), Rozavlea (323), Rus (326), Ruscova (327), Rușor (328),

Sarasău (329), Sat-Șugatag (331), Satul Noul de Jos (332), Satul Noul de Sus (332), Satulung (333), Săbișa (334), Săcălășeni (335), Săcel (338), Săliște (339), Săliștea de Sus (340), Sălnița (342), Sălsig (343), Săpânța (345), Săsar (347), Sălța (349), Sârbi (Budești) (349), Sârbi (Fărcașa) (350), Seini (351), Sighetul Marmației (354), Slătioara (362), Someș-Uileac (363), Stejera (364), Stoiceni (365), Strâmbu-Băiuț (366), Strâmtura (367), Stremț (369), Suciul de Jos (370), Suciul de Sus (371),

Șieu (373), Șindrești (375), Șișești (376), Șomcuta Mare (378), Șugău (380), Șurdești (380),

Tămaia (382), Tămășești (383), Tăuții-Măgherauș (384), Tăuții de Sus (386), Târgu-Lăpuș (388), Teceul Mic (390), Tisa (391), Tohat (393), Trestia (395), Tulghieș (395), Țicău (396),

Ulmeni (398), Ulmoasa (399), Unguraș (400), Ungureni (401), Urmeniș (402),

Vad (404), Vadul Izei (405), Valea Chioarului (407), Valea Cufundoasă (409), Valea Hotarului (409), Valea Neagră (410), Valea Stejarului (410), Valea Vișeuului (412), Văleni (413), Vălenii Lăpușului (414), Vălenii Șomcutei (415), Vărai (416), Vicea (417), Viile Apei (418), Vima Mare (419), Vima Mică (420), Vișeul de Jos (422), Vișeul de Mijloc (423), Vișeul de Sus (724).

Lucrări de același autor

Miorița s-a născut în Maramureș, Editura Dacia, Colecția Universitaria, Seria Philologica, Cluj Napoca, 2005;

Istoria folcloristicii maramureșene. Bibliografia generală a etnografiei și folclorului maramureșean, Editura Ethnologica, Seria Cultura Tradițională, Baia Mare, 2006;

Antologie de folclor din Maramureș, Editura Ethnologica, Seria Cultura Tradițională, Baia Mare, 2007;

A treisprezecea elegie. Evanghelia după Nichita, Editura Dacia, Colecția Discobolul, Cluj Napoca, 2007;

Elegii stănesciene, Editura Dacia, Colecția Bibliografie școlară, Seria Bibliografia unei capodopere, Cluj Napoca, 2007;

Maramureș brand cultural, Editura Cornelius, Baia Mare, 2008;

Dicționar de regionalisme și arhaisme din județul Maramureș (DRAM), Editura Ethnologica, Seria Cultura Tradițională, Baia Mare, 2011 (prima ediție); Editura Ethnologica, Seria Cultura Tradițională, Baia Mare, 2015 (ediția a doua); Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2021 (ediția a treia);

Dicționar etimologic al localităților din județul Maramureș (DEL-MM), Editura Ethnologica, Baia Mare, 2016 (prima ediție);